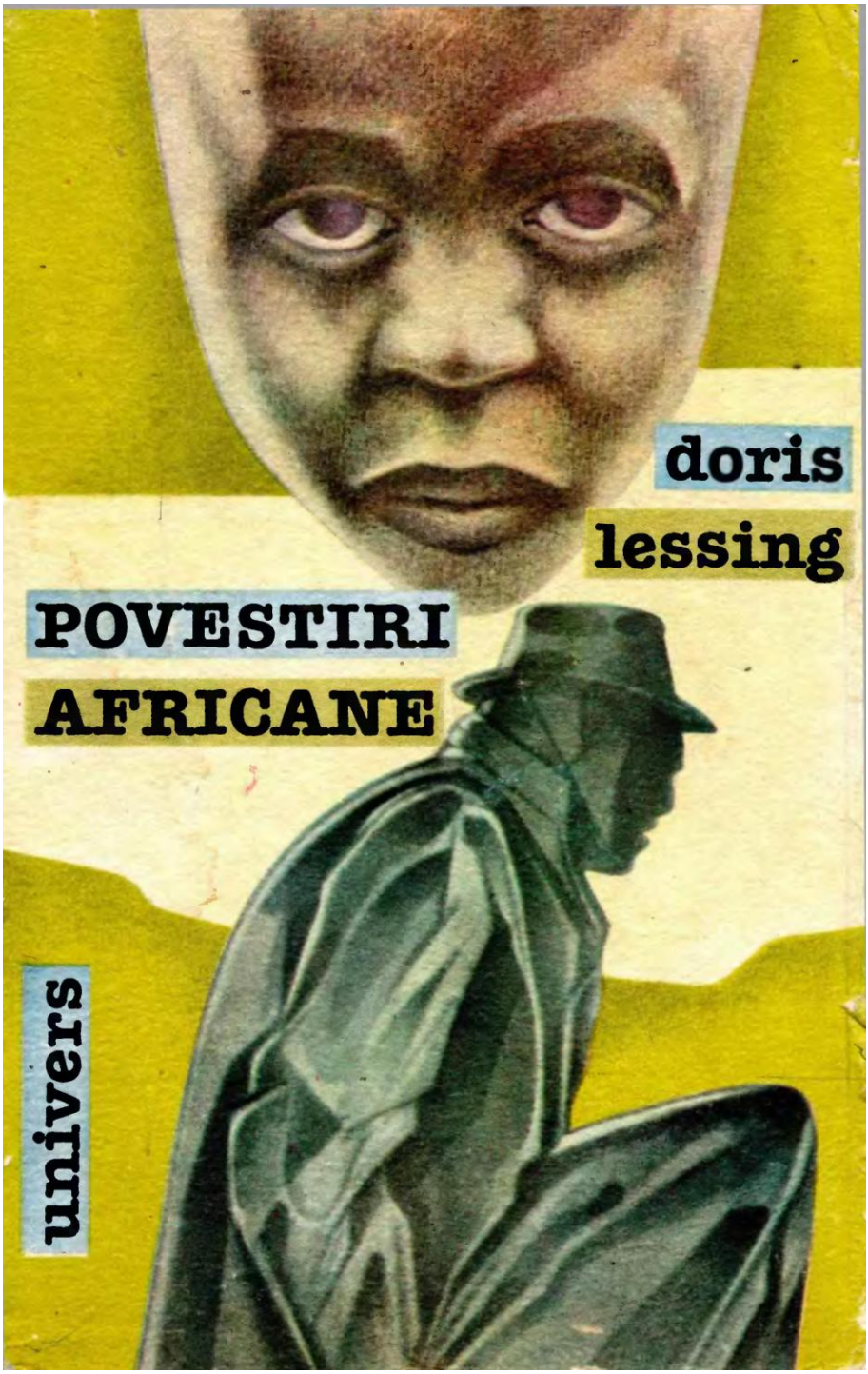
doris
lessing
POVESTIRI
AFRICANE
univers

Doris Lessing

Povestiri africane

Traducere: Irina Horea

Univers

1989

Despărţirea de Africa

CU O ÎNTÂRZIERE de un sfert de veac, Doris Lessing reface, la nivel biografic, spectaculoasa aventură existențială a *generației pierdute.* Venea tot dinspre o Nouă Lume – din Sudul Africii – pe vechiul continent, cu dorința disperată de a reînnoda cu o tradiție, cu o origine mai mult sau mai puțin îndepărtată. Se stabilea, în 1949, în Marea Britanic, după ce-și petrecuse primii douăzeci de ani ai vieții pe tărâmurile fostei Persii și, apoi, în Rhodesia de Sud. Trăise, așadar, la periferia Imperiului, pe conturul din ce în ce mai vulnerabil al

* Doris Lessing (Tayler), născută la 22 octombrie 1919 la Kermanshah, din părinți englezi. Își petrece primii ani de viață în Iran. În 1925, părinții ei cumpără o fermă în Rhodesia de Sud. Urmează cursurile lui Giris High School din Salisbury, pe care-l părăsește la cincisprezece ani. Lucrează, în același oraș, ca infirmieră, ca stenodactilografă și ca telefonistă. În 1939 se căsătorește cu Frank Charles Wisdom, de care divorțează în 1943. Se implică în mișcările politice de stânga. În 1945 se căsătorește cu Gottfried Lessing, de care divorțează în 1949. În același an se stabilește la Londra, cu fiul ei din a doua căsătorie. A publicat următoarele volume de proză: *The Grass Is Singing (Cântă iarba)* – 1950, *This Was the Old Chiefs Country (Acesta a jost tinutul Marelui Șef)* – 1951, *CHILDREN OF VIOLENCE (Copiii violenței): Martha Quest* – 1952, *A Proper Marriage (O căsătorie potrivită)* – 1954, *A Ripple Frorn the Storm (Murmurul furtunii)* – 1958, *Landlocked (împresurat de pământuri)* – 1965 și *The Four-Gated City (Cetatea cu patru porți); Five (Cinci)* – 1953, *Retreat To Innocence (Reîntoarcerea la inocență)* – 1956, *No Witcheraft for Sale (Vrăjile nu-s de vânzare)* – 1956, *The Habit of Loving (Obișnuința de a iubi)* – 1957, *The Golden Notebook (Caietul de*

aur) – 1962, *A Man and Two Women (Un bărbat și două femei)* – 1963, *African Stories (Povestiri africane)* – 1964, *Winter în July (Iarnă în iulie)* – 1966, *The Black Madonna (Fecioara neagră)* – 1968, *Nine African Stories (Nouă povestiri africane)* – 1968, *Briefing for a Descent into Hell (O coborâre în infern)* – 1971. *The Story of a Non-Marrying Man and Other Stories (Povestea bărbatului neînsurat și alte povestiri)* – 1972, *The Temptation of Jack Orkney and Other Stories (Ispitirea lui Jack Orkney și* unei lumi în destrămare. Simțise spasmul în care se zbătea această Africă pre-modernă, gata să izbucnească, violent, într-o explozie în lanț. Dar familiarizarea cu starea prerevoluționară, caracteristică Africii negre, nu putea ține loc de pregătire pentru șocul pe care avea să-l resimtă în metropolă. Ceea ce, pentru africanul de rând, puteau să însemne ideile ideologiei de stânga lua, în Anglia, o formă aproape naturală de protest în literatura imediat postbelică. Într-o perfectă sincronizare cu debarcarea ei pe continent, dezlănțuirea *tinerilor furioși* atingea apogeul. Deriva morală și socială, pierderea oricărui ideal, a oricărei speranțe se traduceau într-o agresivitate – nu numai culturală – fățișă. Anul 1950 avea să marcheze ieșirea la rampă a unui nou tip de literatură. Cartea care anunța – asemeni unui bumerang – ivirea unui pluton compact de autori, dar și o nouă sensibilitate, purta un titlu cât se poate de inofensiv: *Scenes from Provincial Life (Scene din viața provincială).* Un titlu balzacian, pe care William Cooper îl alesese parcă dinadins. A fost, însă, destul pentru *alte! Povestiri)* – 1972, *The Summer Before the Dark (Vara dinaintea amurgului)* – 1973, *The Memoirs of a Survivor (Memoriile unui supraviețuitor)* – 1974, *Collected Stories (Povestiri alese)* – 1978, *CANOPUS ÎN ARGOS ARCHIVES: Re: Colonised Planet 5 (Re: Planeta 5 colonizată)* – 1979, *The Marriages Between Zones Three, Four and Five (Căsătoriile dintre planetele trei, patru și cinci)* – 1980, *The Sirian Experiment s (Experimentele siriene)* – 1981, *The Making of the*

Representative for Planet 8 (Numirea reprezentantului pentru Planeta 8) – 1982 și *Documents Relating to the Sentimental Agents în the Volyen Empire (Documente privitoare la agenții sentimentali ai Imperiului Volyen)* – 1983, *The Diaries of Jane Somers (Jurnalele lui Jane Somers)* – 1984, *The Good Terrorist (Terorista cea hună)* – 1985, *The. Fițth Child (Al cincilea copil)* – 1988. Teatru: *Before the Deluge (înaintea potopului)* – 1953, Mr. *Dolinger* – 1958, *Each His Own V/ilderness (Fiecare cu sihăstria lui)* – 1958, *The Truth About Billy Newton (Adevărul despre Billy Newton)* – 1960, *Play with a Tiger (Piesă cu un tigru)* – 1962, *The Storm (Furtuna* – 1966, *The Singing Door (Ușa cântătoare)* – 1973. Teatru pentru televiziune: *The Grass Is Singing (Cântă iarba)* – 1962, *Please De Not Disturh (Vă rog nu deranjați)* – 1966, *Care and Protection (Grijă și protejare)* – 1966, *Between Men (Între bărbați)* – 1967. Versuri: *Fourteen Poems (Paisprezece poeme)* – 1959. Publicistică: *Going Home (Spre casă)* – 1957, *În Pursuit of the English: A Documentary (Pe urmele* englezei. Un documentar),* 1960, *Particularly Cats (Mai ales pisici)* – 1967, *A Small personal Voice: Essaysf Reviews, Interviews (Mica voce personală. Eseuri, Articole, Interviuri)* – 1974.

Ca fisura să se producă. Au urmat, în avalanșă, ceilalți rebeli – cu sau fără o cauză: Kingsley Amis, John Osborne, John Wain, John Braine, Alan Sillitoe, David Storey, Keith Waterhouse.

Așadar, un șoc resimțit în plin. Însă mai puțin bogat în consecințe decât au sugerat, apoi, comentatorii primelor sale cărți. Nevoia de ordine, de claritate, de ierarhizare și limpezire a criteriilor a dus la o etichetare grăbită. Abia descinsă în Anglia, Doris Lessing s-a văzut imediat atașată gălăgiosului grup al tinerilor furioși. Tânără era, într-adevăr. Cât despre furie, aceasta se întrupase într-un soi de frenezie a trăirii: o neliniște care explică atât convingerile ei comuniste, cât și biografia agitată, demnă ea însăși de un roman. Adevărul e că, la primele cărți, tinerii furioși n-aveau cum să o

influențeze. La sosirea în Anglia, Doris Lessing era autoarea unei cărți, *The Grass Is Sințjing (Cântă iarba).* Nici formula narativă, nici exotismul inerent nu aminteau cu nimic de clocotitorul urbanism din cărțile lui Braine, Sillitoe ori Storey. Experiența ei scriitoricească se recunoștea, mai degrabă, în complexele de vinovăție ale unei întregi literaturi a Sudului american – dar fără tenta experimentalistă a lui Faulkner sau Erskine Caldwell și fără violența romanelor lui Flannery O'Connor. Primele ei volume transcriu amintirile unei adolescențe trăite într-o lume aparent paradisiacă. Nesfârșitele tărâmuri ale veldului, imaginile idilice ale copilăriei, într-un spațiu de început de lume' și, în planuri din ce în ce mai ample, mai ferm conturate, violența mocnită a relațiilor dintre albi și negri – iată subiectele acestor ani. Până la *Povestiri africane* (1964), aproape toate cărțile semnate de Doris Lessing sunt crochiuri pentru viitoarele teme majore. Dincolo de acestea – tema creatorului, de pildă, admirabil radiografiată în *The Golden Notebook (Caietul de aur)* – subzistă mereu o *temă secundă.* Un apendice evitând, miraculos, descrierea amănunțită, mulțumindu-se cu o discretă, dar neobosită, reiterare: tema singurătății, tema femeii albe neadaptate, alienarea' negrului constrâns la o existență marginală în lumea ostilă a albilor, drepturile femeii într-o societate condusă de bărbați etc.

Cvintetul *The Children oj Violence (Copiii violenței)* marchează, din acest punct de vedere, un moment crucial. Radicalizând procedeele din volumele de până atunci *(Cântă iarba, Acesta a fost ținutul Marelui Șef),* ciclul romanesc propune și un erou memorabil (Martha Quest), în sensul deplin al cuvântului. Tinerii furioși se mulțumeau să proiecteze în primplanul cărților câțiva *anti-eroi,* pretexte mai degrabă eseistice pentru demonstrarea unei teorii, decât personaje cerute de logica romanescă. Însă insurgența noii literaturi pretindea

tocmai astfel de schimbări. Din moment ce nu puteau răsturna o ordine prestabilită, încercau să dărâme, cel puțin, idolii de hârtie ai ficțiunii.

Și totuși, un punct de contact există între cărțile de început ale lui Doris Lessing și literatura „furioșilor": primatul autobiograficului. Niciun cuvânt din cele așternute pe hârtie nu e străin de existența autoarei. Totul a fost gândit, experimentat și trăit. Uneori, intensitatea acestei triple conectări la viața romancierei s-a dovedit atât de puternică, atât de transparentă, încât ea a trecut, în oohii unor comentatori, drept o adevărată *propagandistă.* Lupta dintre albi și negri, instituirea unui nou tip de relații între bărbat și femeie într-o lume în care aceasta din urmă își caută locul, în fine, convingerile de stânga au așezat-o pe Doris Lessing în proximitatea unor Mary Me Carthy sau Simone de Beauvoir. Cu deosebirile de rigoare: proiectul „comediei umane", edificată, paradoxal, deconstruind și ironizând, în cazul scriitoarei americane, și tentația sistemului filosofic, a mizei pe idee la Simone de Beauvoir. Deși fiecare din prozatoarele menționate au urmat un drum propriu, ele conturează, în pas cu vremea, niște desene surprinzător de asemănătoare: scrisul ca aventură a unei conștiințe.

Toate aceste subiecte vor coexista, mai ales în primele cărți, alcătuind un adevărat repertoriu maximal – un fel de enciclopedie sui-generis a *produselor* purtând marca Doris Lessing. Ruptura survenită în creația sa, la începutul anilor '70, legitimează și existența unui repertoriu minimal. Nu lipsește, însă, nici din unul, nici din celălalt, tema feminității. Doar că, sub presiunea exteriorului, ea devine o *temă a feminismului.* Iată, așadar, un prim subiect secund avansând spre locurile de onoare ale literaturii. Cu egală discreție, alte motive se vor dezvolta din același trunchi comun. Fără să dea impresia de sincronizare căutată, Doris Lessing

a bifat, una câte una, majoritatea preocupărilor „la zi" în literatura europeană a ultimelor trei decenii: rasismul, militantismul marxist, psihologia iungiană și laingiană, misticismul de extracție orientală, terorismul, complexele dte vinovăție ale unei societăți dezumanizate, profețiile apocaliptice. Prezente în exces, unele din aceste probleme ajung la un fel de refuz al expresivității literare. Însă chiar când se dezice de ele, Doris Lessing știe să transforme pasul înapoi în mimarea unei înțelepciuni filosofice: „Nu cred, totuși, că Women's Liberation va produce mari schimbări – nu pentru că în scopurile ei ar fi ceva greșit, ci pentru că întrega lume a fost împinsă spre alte structuri de cataclismele prin care trecem: probabil că în clipa când vom fi ajuns la capăt, dacă vom ajunge cândva, toate scopurile mișcării vor apărea drept foarte mărunte și caraghioase"! Scrie Doris Lessing la o reeditare a *Caietului de aur.* Militantismul excesiv se domolise. Scriitoarea începea să-și caute subiectele în altă parte. Nu le va găsi foarte ușor și, în orice caz, abandonul „temei feministe" nu e definitiv. În 1973, când publică una din cele mai bune cărți ale sale, *The Summer Before the Dark (Vara dinaintea amurgului),* ea concentrează o bună parte din atenția romancierei. Cu mai multă discreție, e drept. Kate Brown, protagonista romanului, e departe de a avea energia, vitalitatea, aplombul existențial al Marthei Quest.

Și totuși, epoca implicărilor nenuanțate trecuse. Selectivă, mereu în căutarea unui spațiu literar propriu, Doris Lessing se va aventura în descrierea unei *lumi interioare.* Tema secundă a *omului interior,* prezentă, firav, și în unele din povestirile volumului de față, capătă, în anii 70, o neașteptată amploare. Neașteptată, în1 primul rând, pentru Doris Lessing însăși.

---

1 Doris Lessing, *The Golden Notebook*, „Preface[44], 1982, p. 8.

Apărându-se de acuzația de ne-feminitate, des invocată mai ales după apariția *Caietului de aur,* scriitoarea trece într-o discretă defensivă. La începutul anilor 70, mișcările feministe erau departe de a-și fi spus ultimul cuvânt. Însă, printr-un ciudat calcul, Doris Lessing se arată prea puțin dispusă la rolul de simplă însoțitoare într-o expediție fără speranță: „Scriu toate acestea cu exact același sentiment cu care aș scrie o scrisoare pe care s-o adresez trecutului îndepărtat: sunt sigură că tot ceea ce considerăm acum de la sine înțeles va fi complet dat de-o parte în deceniul următor*2. Plăcere premeditată de a-i șoca pe fidelii cărților sale pline de o dulce-amară tandrețe? Presentiment al drumului pe care-l va urma ea însăși? Cert este că „reveriile sale viitorologice" din ciclul *Canopus în Argos Archives,* fantezii încifrate, care-și ascund cu încăpățânare secretele, par să fi fost anunțate de acest trist sentiment al sfârșitului de drum. Îndepărtându-se de soarele galben al Africii, Doris Lessing înfruntă dogoarea unei nebănuite lumi interioare.

La apariția *Coborârii în infern* (1971), puțini cititori vor fi recunoscut în Doris Lessing nu numai pe fostul companion al „generației pierdute" britanice, dar nici pe scriitorul nostalgizând după o lume adamică, pierdută în imensitatea continentului african. *Copiii violenței* fusese considerat, pe drept cuvânt, creația unui *cruciat.* Credința că mântuirea lumii se va realiza numai prin înlăturarea injustiției rasiale, sociale și sexuale stă și la baza volumelor publicate ulterior. Dar între acestea *(Canopus din Argos)* și pentalogia Marthei Quest se interpune o serie de trei romane. Împreună cu *Vara dinaintea amurgului* și *Memoriile unui supraviețuitor, O coborâre în infern* ocupă în creația romancierei un loc deopotrivă marginal și central. Fără să alcătuiască, propriu-zis, o

---

2 *Idem*, p. 9.

trilogie, ele au în comun o experiență a interiorității, asumată, de fiecare dată, altfel. Că nu e vorba de o temă oarecare și de un subiect întâmplător, ne-o dovedește activitatea recentă a romancierei. În urmă cu câțiva ani, ea a publicat *The Diaries of Jane Somers*, carte caro întărește, dintr-o altă perspectivă, ideea pactului autobiografic. Introspecția și intimitatea, două concepte complementare, vor fuziona, mai întâi, la nivelul obsesiei tehnicii literare și abia apoi vor contribui, contopite, la crearea unei viziuni artistice coerente.

Ținând cont de aceste date, O *coborâre în infern* se situează, și din punct de vedere *poietic*, undeva la mijlocul zonelor de interes ale romancierei. Există, în carte, două părți distincte. Cea dintâi se articulează pe intenția explorării adâncimilor sufletului omenesc. A doua este un amplu dialog cultural, care așază romanul în poziție de confruntare cu câteva mari mituri și cărți ale omenirii. Pretextul epic este, de altfel, simplu: un individ în vârstă, Charles Watkins, este găsit pe malul Tamisei, incapabil să-și amintească vreun amănunt despre sine. Adus la spital, el trece printr-un adevărat purgatoriu, supus unei complicate încercări de recuperare clinică, dar și umană. Distanțarea de vechile teme ale autoarei este evidentă. Întregul ciclu *Copiii violenței* marca, de altfel, o stare de pre-ruptură: Martha Quest luptă din toate puterile să iasă de sub tutela unei mame prea autoritare. Consecințele relației mamă/fiică reverberează, ciudat, asupra unei întregi serii de idealuri sociale. Duritatea, intoleranța mamei reprezintă, la rândul său, *rescrierea* unor relații dintr-o „societate opresivă și ierarhizată”3, și, în a doua instanță, ale unui sistem familial închis. Dincolo de confruntarea fățișă, luând, uneori, forma absurdă a opoziției de dragul opoziției, ca în *The Four-Gated City (Cetatea cu patru porți):* „Martha se zbătea cu disperare, fără să știe prea bine ce face, în afara faptului că spunea nu, nu, nu vreau”, se instituie și subtile raporturi

psihanalitice. Opoziția Marthei își arată, cu o voluptate aproape agresivă, și părțile slabe, trădând, în cele din urmă, „dorința inconștientă de a se supune influenței materne" 4.

Aceste situații se întâlnesc, totuși, într-un punct. Despărțirea violentă de trecut – în urma unui accident, în primul caz, ca necesară condiție a dobândirii unei personalități proprii, în al doilea – vorbește despre una și aceeași dramă. Diferă doar unghiurile de abordare. Analiza psihologică – principala armă a romancierei în *Vara dinaintea amurgului* – nu ocultează cu suficientă decizie această obsesie. Pierderea voinței, un somn quasiletal învăluie viața tuturor acestor personaje. Element pasiv într-o aventură a recuperării memoriei, Charles Watkins își redobândește identitatea transformându-și existența din „umbră" într-o aventură culturală. Trăind, rând pe rând, biografia lui Iason, a lui Iona, a lui Sindbad marinarul sau Odiseu, el reface, de fapt, o experiență inițiatică a omenirii. Călătoria lui simbolică în jurul pământului – proiecție onirică – este o expediție în interiorul propriei sale existențe fictive. Dar și reale. De altfel, pagina de gardă a *Coborârii în infern* ne atenționează asupra identității sale: „Roman privitor la spațiul interior; deoarece nu se poate merge niciodată altundeva decât în interior".

La aceeași concluzie ajunge, pe alte căi, Kate Brown *(Vara dinaintea amurgului).* Ea își descrie aventurile romanești drept „o lungă călătorie interioară". Dacă în O *coborâre în infern* miza estetică implica un subtil joc al planurilor narative, al însumării mai multor unghiuri și tipuri de lectură, în *Vara dinaintea amurgului* complicațiile tehnice ori stilistice au fost abandonate. Doar câteva *flash-back-uri* fisurează linearitatea cronologică a discursului epic,

motivând, psihologic, compor-3

tamentul personajelor. Așadar, o tehnică a rulării lente a filmului narativ, intersectată, din când în când, de o derulare. E singurul artificiu, singura dovadă explicită a virtuozității artistice. Carte senină, carte a seninătății, *Vara dinaintea amurgului* nu e atât anatomia unui caz (cum era O co*borâre în infern),* cât radiografia unei stări. Radiografia unui timp, simbolic, suspendat.

În toate aceste romane există un accentuat impuls polemic. O *coborâre în infern* e răspunsul dat, peste ani, experienței interiorității din *Ulise* al lui Joyce. Doar că aici unitatea de timp și spațiu a fost abolită. La rândul său, personajul nu mai întruchipează un singur erou mitologic, ci o categorie: a exploratorului, a neostenitului aventurier. Din altă perspectivă, *Vara dinaintea amurgului* așază o oglindă ironică în fața celebrului roman al lui Balzac, *Femeia la treizeci de ani.* Kate Brown, eroina cărții, are patruzeci și cinci și e genul de femeie căreia „nu i s-a întâmplat demult nimic". Un trecut fără istorie și un viitor fără perspectivă – iată coordonatele vieții sale. Mamă a patru copii, soție devotată, Kate se vede scoasă, cu brutalitate, din contextul său existențial scutit de seisme și obligată la o severă autoanaliză. Aici, Doris Lessing atinge unul din punctele de maximă expresivitate ale scrisului său. Plăcerea autoscrutării, comună aproape tuturor personajelor sale feminine, devine una din *temele secunde* ale cărților. Ba chiar mai mult: un miraj spre care personajele se îndreaptă cu un fel de fatalitate obsesivă. „Totul există pentru a sfârși într-o autoanaliză", ar putea, cu îndreptățire, să exclame romanciera. Ana Wulf, personajul-scriitor din capodopera *Caietul de aur,* acționează tocmai în virtutea unui asemenea principiu. Cele patru caiete corespund unei adânci nevoi

---

3 *Idem*, p. 35.

de ordine și înțelegere a eroinei, subsumate unui al cincilea, „caietul de aur", care le garantează unitatea, coerența și un sentiment – e adevărat, fragil – al obiectivității.

Un stil aparte de polemică, nu doar cu niște creații literare, ci cu un întreg gen e detectabil în *Memoriile unui supraviețuitor*. „Încercarea de autobiografie" nu are nimic din seninătatea, din *buna conștiință* a celui care-și redactează memoriile. Pactul (auto) biografic e doar pretextul unei răfuieli, dincolo de care se profilează, printr-o cinică inducție psihanalitică, sentimentul persistent al *vinei.* Nu vina tragică din teatrul antichității, ci o formă difuză, degradată de ură, mascată într-o necontenită incriminare: „Vocea grea, acuzatoare, se auzea mereu și mereu, se va auzi mereu, după cum se auzise întotdeauna, n-o putea* opri nimic, nimic nu putea opri aceste emoții, această durere, chiar vina aceasta de a te fi născut, născut ca să provoci durere și supărare și necaz. Glasul melița la nesfârșit, fără să poată fi oprit, și chiar când, în amintire, el se făcea mai încet, persista o senzație de dezgust și resentiment" s.

În altă ordine, cărțile autoarei însăși sunt puse, unele față de altele, pe picior de război. *Memoriile unui supraviețuitor,* de pildă, exploatează mai vechile obsesii din *Martha Quest* sau *A Proper Marriage (O căsătorie potrivită)*; familia ca imagine a infernului, temă abandonată în ultimele cărți ale pentalogiei, și aproape inexistentă în *Cetatea cu patru porți.* De asemenea, *universul interior* al cărților de la începutul deceniului al optulea intră într-un conflict tematic cu cele de la începutul deceniului următor: ciclul *Canopus din Argos* proiectează în exterior, destinzând, dar și obscurizând, ceea ce, mai înainte, explora și descifra în lumea conștiinței interioare. Probabil că neașteptatul salt nu are la bază doar purul impuls polemic sau calculul. *Copiii violenței, Vara dinaintea amurgului* și *Memoriile unui supraviețuitor,* cărți care, în ordinea esteticului, sunt realizări

prestigioase, marchează, în latură morală, istoria unui eșec. Constrinsă la un rol secund, femeia nu-și va putea transcende condiția socială și morală într-o lume manipulată de forța brutală, masculină. Există o singură salvare, sugerează Doris Lessing: refugiul într-un fel de misticism al feminității, într-o teorie a gesturilor purificate, a trăirii scoase de sub constrângerile vieții comunitare. Cu cât *ținele interior,* fascinat de propria-i vitalitate mistică, va fi mai amplu, cu atât, înspre exterior, personalitatea protagonistului va fi mai supusă deteriorării, anonimizării. Viața deconstruită la nivelul prezenței exterioare se recompune, în adâncimea existenței interioare, în stranii imagini ale unei lumi a absolutului.

Speculațiile de acest tip au darul de a ne îndepărta de unul din principalele filoane în jurul cărora se înalță edificiul creator al romancierei engleze: avatarurile conștiinței în lumea modernă. Dar însăși Doris Lessing ne obligă la didacticism în expunerea ideilor. Nevoia de limpezime, de claritate, de ordine răzbate de peste tot.4

Personaj emblematic al unei lumi și al unei sensibilități creatoare, Martha Quest poate fi considerată, din multe puncte de vedere, cel mai eficient material de susținere a acestor idei. Între o *conștiință socială* și una constituită pe subtila dialectică a *naturalului* și a *culturalului,* personajul își arogă nu numai dreptul de a descrie o lume, ci își rezervă și obligația de a o judeca. Mecanismele relațiilor sociale, dezamorsarea prejudecăților privind funcționarea acestora, pe de o parte, fixarea pe o placă fotosensibilă a mișcărilor *eului natural,* de-o brutală concretețe, înspre un centru de iradiere mistică a propriei sale imagini, pe de alta, sunt arme prin care Doris Lessing

---

4 Doris Lessing, *The Memoirs oj a Survivor*, London, The Octagon Press, 1974, p. 62.

trasează o veritabilă sociografie a vieții interioare. Disponibile celor mai variate experiențe, personajele feminine din cărțile scrise înainte de 1980 suferă, în mod inexplicabil, de o blocare a funcțiilor perceptive, de un fel de opacizare la real. „Suntem ceea ce învățăm să fim", spune Kate Brown, în *Vara dinaintea amurgului.* Afirmația depășește pretențiile de simplă teză a romanului cu pricina. Ea devine o „transliterare" a concepției autoarei asupra *artei romanului.* Kate Brown a învățat să fie o mamă ireproșabilă și o soție desăvârșită. Și-a reprimat orice pornire personală. A intrat într-o viață-clișeu, fără alegere, automarginalizată. Drama ei provine din incapacitatea funciară de a alege: „Choose? When de I ever choose? Have I ever chosen?" („Să aleg? Când am avut eu de ales? Am ales eu vreodată?").

Cu aceasta am atins, poate, una din cele mai importante *teme secunde. Alegerea,* ca manifestare activă a conștiinței, ca formă palpabilă a „energiei morale" vorbește în numele disponibilității structurale a personajelor. Femeia „liberă", luptătorul pentru egalitate socială și rasială, colonistul care-și construiește, într-o luptă aspră cu natura, o lume nouă și chiar „nebuloasele" spirituale din *Canopus din Argos* acționează în virtutea dreptului la însăși existența acestor teme. Și chiar a altora, convergente: a supralumilor (în *Canopus)* ori a prezentului terifiant *(The Fifth Child – Al cincilea copil).*

Angajarea aceasta atât de decisă a atras – nu fără temei – învinuirea de *didacticism.*6 Acuzație care țintește nu numai la subiectele cărților, ci și la compoziția lor. *Caietul de aur* a fost inculpat de pseudo-experimentalism, adică de refacerea, de dragul demonstrației, a unor formule banalizate ale expresionismului brechtian. Dar subtilitatea romancierei se manifestă tocmai la acest nivel: ea a preluat niște clișee stilistice cu intenția de a profita de expresivitatea lor anterior dobândită. Chiar dacă la nivelul structurii

narative ea a făcut totul pentru a complica lucrurile (Anthony Burgess compara amplul ei roman cu Simfonia a șaptea a lui Sibelius), tema ca atare nu neagă mai vechile idei despre rolul scrisului și al scriitorului. Celebra *Declarație* a „tinerilor furioși" exprimă, de pe poziții ideologice, un foarte bine articulat program de creație. Angajarea, scrie Doris Lessing, e necesară din cel puțin două motive: din cauza confuziei valorilor în lum'vi modernă (așadar, un motiv obiectiv), iar apoi în virtutea „orizontului de așteptare" al cititorului: acesta are pretenția să citească despre valorile pozitive ale umanității, despre înțelegere, compasiune, credință, dragoste. Despre o lume idealizată – într-un anumit sens. Și toate acestea, plus „redobândirea grandorii" romanului, a cărții, scriitorul trebuie să le obțină doar prin *mica sa voce personală.* Prin capacitatea lui de a *investiga* și de a *reproduce o* lume.

Diversitatea tematică, multitudinea obiectivelor așezate în fața cărții riscă, în anumite condiții, să provoace confuzii. Diversitatea – se pot invoca nenumărate exemple – se transformă în diversiune. În mod paradoxal, cărțile cele mai bine conservate sunt cele în care teza, elementul demonstrativ s-au estompat. O serie de romane, citite la rând, lasă impresia de redundanță, de stufoșenie și, ciudat, la un romancier al Ideii, de penurie de idei. Înscrise într-un carusel al implicării ne condiționate, ele dau senzația de indeterminare, de oboseală a imaginației, de stereotipie. Personajele par variante devitalizate ale unuia și aceluiași arhetip: Ana Wulf e o „Martha Quest între două vârste" 7, băștinașii negri niște banale măști decorative și nediferențiate, coloniștii albi întrupări ale Colonistului cunoscut din literatura engleză interbelică.

Pericolul a fost resimțit, probabil, de către Doris Lessing însăși. Lunga ei idilă cu Africa. Și cu epopeea implicării active a scriitorului pare să fi fost abandonată spre sfâr. Șitul anilor '70. La începutul

deceniului anterior ea încă putea să declare: „Am sentimentul că cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat în viață este că m-am format în afara Angliei". La

[7] Paul Schlueter, „Doris Lessing, The Free Woman's Commitment", în *Contemporary British Novelists,* Edited b Charles Shapiro, Southern Illinois University Press, 1966, p. 57

mijlocul anilor '80, o vedeam plonjând plină de vigoare polemică în analiza societății britanice contemporane. Această *fugă de Africa* fusese enunțată, în termeni simbolici, de recurența temei nebuniei: incipientă în *Caietul de aur,* ea cunoaște o amplă dezvoltare în ultima secțiune a Bildungsromanului *Copiii violenței (Cetatea cu patru porți).* Desigur, se pot stabili filiații și influențe: pe lângă Jung, tezele lui R. D. Laing dobândesc, acum, valoarea unor indici de* natură spirituală. R. P. Draper descoperea chiar elementele unei „iluminări paradoxale", de sorginte romantică, în linia lui Blake. De altfel, finalul apocaliptic al cvintetului, descriind moartea în simbolicul an 2000 a eroinei, vorbește despre ispita dialogului cultural. O formă a intertextualității e și situația wordsworthiană în care se vede prins profesorul Charles Watkins: din O *coborâre în infern:* „presentimentul imortalității" și, la fel de acut, cel al unei lumi care se autodistruge. În același timp, romanul intră în rezonanță cu *The Turn of the Screw* al lui Henry James. Și dacă în *Caietul de aur* vom întâlni un fel de recapitulare a temelor abordate anterior (amintirile africane, activitatea politică de stingă, descrierea unor scene autobiografice), această carte despre *blocajul scriitorului* se deschide și spre experimentele care, în anii 70, vor deveni o modă: jurnalul intim încorporat în carte, romanul despre roman etc. O privire dinspre prezent spre trecut îngăduie să descoperim un program mult mai bine articulat decât sugerau ezitările tematice semnalate pe parcurs. Constituindu-se într-o spirală, etapele creației urmează

un drum dinspre deschiderea nostalgică a povestirilor africane spre construcția de sine a personajelor, spre demontarea mecanismelor creativității (în *Caietul de aur),* spre primatul interiorității, în fine, spre „transcendență", ca în pentalogia *Canopus*

Desigur, imaginea spiralată nu răspunde, cronologic, scrierii cărților. *Caietul de aur* segmentează, dar și completează, cvintetul *Copiii violenței,* iar noțiunea de *interioritate,* aplicată de noi într-o accepțiune destul de largă romanelor de la începutul anilor 70, va fi prezentă, mai discret sau mai decis, în majoritatea cărților ulterioare.

Însă proba cea mai evidentă că Doris Lessing însăși a simțit pericolul „standardizării" o furnizează un experiment de ordin biografic. Încercând o evadare în afara limitelor impuse de celebritate, ea a publicat, sub pseudonim, două scurte romane. Experimentul s-a dovedit, în această privință, un eșec. Deși foarte bine scrise, cărțile au trecut aproape neobservate. Ele nu aminteau cu nimic de Doris-Le-. Sing-a fanteziilor-viitoristice, și nici de fanatica Women Liberationului. *The Diary oj a Good Neighbotir* și *If the Old Could…* se înscriu în buna tradiție a romanului naturalist. Redus la o singură idee, scenariul cărților studiază „cele mai potrivite relații instituite între o femeie din clasa mijlocie, prosperă, manierată, și haosul și suferința care o înconjoară" B. Ro manciera rulează, de fapt, în sens invers una din vechile sale obsesii: locul femeii în societate. Surdinizat, conflictul conduce la un protest șocant de asemănător cu strigătele contestatare ale „furioșilor" deceniului șase. Acest diptic – simplă repetiție generală pentru cartea următoare, *The Good Terrorist (Terorista cea bună),* cartografiază harta unei Londre infernale, infestată de mizerie materială și umană, în care, totuși, dragostea există, deși drumul spre ea se dovedește din ce în ce mai labirintic.

Ironia destinului a făcut ca, republicate împreună sub numele adevărat al autoarei, cu titlul *Jurnalele lui Jane Somers,* ele să urmeze drumul obișnuit al succesului. Prin aceasta, nu reprezintă mai puțin o înfrângere a prozatoarei. Imposibilitatea ieșirii din datele propriei biografii creează o tensiune dramatică, pe care comentatorii *Teroristei celei bune* au sesizat-o de îndată.

Cu adevărat tragice sunt întrebările romancierei privind nașterea *mentalității teroriste.* Cum se produce în mintea și inima omului contemporan ruptura care-l transformă dintr-un pașnic locuitor într-un criminal nemilos? Ce resorturi ascunse potențează astfel de porniri? Transgresând, dar neuitându-le nicio clipă, Doris Lessing răspunde întrebărilor pătrunzând cu o forță analitică extraordinară în viața interioară a unui astfel de grup terorist din Anglia acestor zile. Deși comparat cu *Agentul secret* al lui Joseph Conrad, romanul nu păstrează nimic din tenta enigmatică, aproape romantică a acestuia. În *Terorista cea bună* totul se află la vedere: de la descrierile interioarelor mizere la pregătirea și punerea în practică a celor mai odioase acte criminale. Disecție la rece a fenomenului degradării umane, romanul redă imaginea unei Doris Lessing mai implicate – dar și mai cinică – decât oricând în marile probleme ale vremii. Din această perspect

[8] Alison Lurie, *Bad Housekeeping,* în „The New York Review of Books", voi. XXXII, number 20, December, 19, 1985, p. 8.

tivă, ultima ci carte, *The Fifth Chilă,* o continuă pe anterioara. Roman „fără punct culminant"5, el înregistrează stadiile acumulării fricii într-o familie care a dat viață unui prototip al barbarului într-o lume modernă alienată. Faza pesimismului absolut marchează, fără

---

[5] D. A. N. Jones, *Alien*, în „The New York Review of Books", voi. XXXV, number 11, June 30, 1988, p. 31.

îndoială, și un semn al slăbirii, capacităților de reacție ale romancierei. Cruciada sa împotriva sistemului colonialist britanic, din cărțile de început, pare să fi fost respinsă de forțele triumfătoare ale lumii postimperialiste. Enigmaticul Ben – al cincilea copil – nu e decât primul cetățean al lumii de coșmar pe care Doris Lessing o întrezărește la orizont.

*

Acest lung excurs a fost întreprins cu speranța unei eficiente orientări în spațiul mai restrâns al *povestirilor africane.* Luate în sine, ele nu și-ar dezvălui întreaga complexitate. Reflectate în aceste oglinzi complementare – romanele *europene,* dar nu numai ele –, povestirile sunt grăitoare, înainte de orice, pentru un destin literar. Ele o racordează pe prozatoare la borna nostalgiei, relevându-i imaginea unei lumi ideale. Idilismul relațiilor dintre albi și negri, într-o primă fază, este asociat plăcerii de a investiga misterele *Africii adânci,* de a-l surprinde pe băștinaș „la el acasă". Notația are inocența textului ce nu se află în slujba nici unei teze, ci se rezumă la contemplarea încântată a unui peisaj: „Apropiindu-mă, am observat că pereții colibelor erau împodobiți cu ornamente de lut galben, roșu și ocru; acoperișurile erau ancorate cu împletituri de paie. Satul nu semăna câtu. Și de puțin cu tabăra de la fermă, un loc murdar și neîngrijit, adăpost provizoriu pentru nomazii ale căror rădăcini rămăseseră în cu totul altă parte.

Dar, o dată ajunsă aici, n-am mai știut ce să fac. Pe un buștean, zdrăngănind la tidvă, stătea un negrișor gol pușcă, doar cu un șirag de mărgele albastre în jurul gâtului; l-am chemat la mine și i-am zis:Spune-i șefului că sunt aici». Drept răspuns, puștiul și-a virit degetul mare în gură și m-a fixat cu o privire timidă. M-am fâțâit un timp la marginea satului ce părea părăsit până când, într-un târziu, copilul o rupse la fugă și în locul lui își făcură apariția niște femei.

Erau înveșmântate în pânzeturi viu colorate, iar pe mâini și în urechi lucea alama podoabelor. M-au privit și ele îndelung, fără să scoată un cuvânt; apoi mi-au întors spatele și au început să sporovăiască între ele."

Ar fi, totuși, nedrept să reducem complexitatea acestei lumi de la marginea veldului la câteva clișee etnografice. Subzistă, în aceste povestiri, o miză existențială, care depășește decorativismul unei simple evocări impregnate de exotismul peisajului sau al obiceiurilor. Cu neînsemnate excepții, povestirile conțin și un parti-pris biografic. Fie că epicul este redus la minimum (ca în delicatele stampe după natură din *Răsărit de soare în veld,* în succesiunea de „pasteluri" din *Povestea celor doi câini* sau *Cărăbușul sacru),* fie că narațiunea trăiește în virtutea unui nucleu epic plin de dinamism *(Foamea),* povestirea „vorbește" în numele unui martor. În numele unei sensibilități. Fetița, adolescenta care, mai târziu va declara, emfatic desigur, că-și datorează o parte din fericire faptului că s-a „format" departe de metropolă, știe că are de plătit un tribut. Din acest motiv, omul alb din povestirile sale se bucură arareori de un tratament privilegiat. Din contră, Doris Lessing pare mai preocupată de relevarea impactului său negativ asupra unei civilizații pe care a distrus-o, decât de mtiul colonizatorului. Oformă de culpabilitate, desigur. Omul alb lasă în urma sa doar nefericire, distrugere, tragedie. Scindarea între aceste două tipuri de civilizație e atât de puternică, încât chiar în interiorul așezărilor albilor se instituie un fel de oraș paralel, al servitorilor negri: „fiecare cvartal din acestea este împărțit în jumătate de câte o alee de serviciu, nepietruită, de-a lungul căreia se înșiră lăzile de gunoi; aici își duc servitorii viața lor socială. Aici se refugiază ca să tragă repede o țigară în mijlocul zilei de lucru; aici își întâlnesc prietenii sau flirtează cu femeile care vând legume. Ca și când între străzile

orașului omului alb s-ar afla ascunse alte străzi, neluate în seamă, ignorate" *(Cămin pentru vitele scoțiene).*

Astfel de mici tablouri, pe jumătate ironice, pe jumătate patetice, trădează prezența unui ochi foarte atent la subtextul social și moral al existenței. O lume a curților interioare mizere, a „șantierelor unde se depune o disproporționată muncă în căutarea unor himerice filoane de aur, a tristelor petreceri clandestine în care o umanitate promiscuă încearcă să găsească un refugiu în băutură, în orgii cu „skokian". Singura salvare pentru acești dezrădăcinați, sugerează Doris Lessing, e fie reîntoarcerea la triburile lor, fie aderarea la mișcările, tot mai ample, de eliberare socială. Fără acest ultim element – care dă nota distinctivă a prozelor scriitoarei engleze – am putea să ne imaginăm într-o Americă a secolului al XIX-lea. De la tipologia personajelor (proprietarul de pământuri, fermierul sărac, negrul păstrător al tradițiilor și demnității unei lumi paradisiace), la tenta mitologică a povestirilor, același gen de conflicte domestice și drame sentimentale, totul reamintește proza scurtă a lui Faulkner. Doar cu un surplus de idilism, cu o naivitate nostalgică impregnată textului de o sensibilitate feminină.

Majoritatea prozelor sugerează ideea dramei (a inadaptabilității, a exploatării, a subdezvoltării culturale etc.), dar fără a pune ecuația în termeni cu adevărat tragici. Tensiunea se diluează, de obicei, sub presiunea unui didacticism aplicat nediferențiat, primejduind, uneori, însăși credibilitatea ipotezelor de lucru. Demonstrativismul, excesul pedagogic (flagrant în *Foamea,* una din cele mai ambițioase, dar și mai vulnerabile nuvele din culegerea de față, în care „biografia exemplară" a lui Jabavu este pe cât de spectaculoasă, pe atât de greu motivabilă psihologic și estetic) transformă, adeseori, textele în simple anexe ale unui program teoretic. Doris Lessing vorbește, de fapt, în numele unui ideal uman, în numele unor idei

nobile. N-o face, din păcate, întotdeauna la același înalt nivel estetic. Pe lângă frumoase povestiri precum *Vrăjiâe nu-s de vânzare, George Leopardul, Atacul blând al lăcustelor, Coborârea,* întâlnim și câteva construcții în care demonstrativismul ucide misterul: *Micul Temby, Eldorado, Caseta cu bijuterii, Mușuroiul.*

Cu câteva excepții, în care prozatoarea s-a lăsat purtată de suflul *angajării,* Doris Lessing știe să găsească cele mai bune soluții – esteticește vorbind – ale adecvării stilului la situație. Iar deasupra acestora, element unificator, plutește zâmbetul parcă ușor amuzat, condescendent, al unei prozatoare ce știe mai mult decât spune. Un ton comun – retroproiecție a sentimentului nostalgic – aduce la același numitor și diferitele nivele ale dramei, toate excrescențele ambiției omului de a atinge un ideal. Pactul autobiografic relativizează obiectivitatea faptelor și a întâmplărilor. Doris Lessing oferă, în fond, varianta acut subiectivizată a unui scenariu în care a fost inclusă ea însăși.

N-am vorbit prea mult despre calitățile așa-zicând „artistice" ale prozelor de față. Cititorul va putea să le aprecieze singur, ajutat de traducerile atente la nuanță, la subtilitate, la context cultural ale Irinei Horea. Iar observațiile desprinse dintr-o atare, fie și sumară, analiză se vor dovedi valabile și pentru romanele ei: din acest punct de vedere, Doris Lessing este un autor fără evoluție. Apărută, asemeni Athenei Pallas, gata înarmată de luptă, aptă de confruntări majore, ea „n-a crescut" dinspre povestirile *africane* spre cele *europene.* Deși, într-un anumit sens, acestea din urmă n-au făcut decât să pună în evidență despărțirea progresivă de Africa. Și, într-un plan superior, chiar o despărțire a prozatorului de sine.

MIRCEA MIHAIEȘ

Bătrânul Şef Mshlanga

AU FOST GROZAVI anii aceia de hoinăreală prin brusă, pe pământurile fermei tatălui ei, care, ca orice fermă de-a albilor, era în mare parte neexploatată, pătată doar ici și colo de mici suprafețe cultivate. Între ele, nimic altceva decât copaci, iarbă rară și înaltă, mărăciniș și cactuși și făgașuri, iarbă și vegetație pitică și iar mărăcini. Iar pe steiul ce zvâcnea în sus, împins la suprafață din pământul fierbinte al Africii în cine știe ce ere neînchipuit de îndepărtate, acum un labirint de scobituri și spirale săpate de soare și de vântul călător peste atâtea mii de mile de spații și brusă, se cățăra fetița care, neavând ochi decât pentru râul palid ca un castel lucind stins printre sălcii, cânta de fiecare dată: „Țâșni-n afară panglica, curgând mai lată, din țărm în țărm oglinda-i spartă..

Tăindu-și drum printre insulele verzi ale tulpinilor de porumb, cu frunzele arcuite deasupra capului ca niște catedrale marmorate de lumina soarelui, și prin bulgării de pământ roșu, ea ajungea la locul unde o dantelărie fină de plante plângătoare presărată cu steluțe sângerii imagina o formă întunecoasă și cocârjată ce bolborosea prevestiri: iat-o, vrăjitoarea Nordului, născută în pădurile reci de la miazănoapte, stătea acum în fața ei printre lanurile de porumb, iar lanurile păleau și se dizolvau, lăsând-o în stăpânirea rădăcinilor noduroase ale unui stejar, zăpada căzând în valuri, moale și albă, focul tăietorului de lemne trimițându-i în semn de bun venit dogoarea sa roșie din desișul trunchiurilor de copaci.

Oare copilul alb care-și deschide privirile curioase asupra unui peisaj violent și arid, inundat de soare, n-ar trebui să-l accepte ca aparținându-i, să-i devină familiari mărăcinii și arborii msasa, să-și simtă sângele pulsând liber și reverberând cadența anotimpurilor?

Dar copila aceasta nu era în stare să vadă arborele msasa sau mărăcinii, așa cum erau ei. În cărțile pe care le avea, găsea povești despre zâne de pe alte meleaguri, râurile ei curgeau domoale și liniștite, știa cum arată frunzele de frasin sau stejar, cum se numesc micile vietăți ce trăiesc în pâraiele din Anglia, pe când cuvântul „savană" însemna pentru ea necunoscutul și nimic altceva.

Din pricina aceasta, mulți ani de-a rândul, savana i-a părut ireală, soarele îi era străin, iar vântul vorbea o limbă ciudată.

Negrii de la fermă îi erau la fel de străini ca și copacii și stâncile. Alcătuiau o masă amorfă și neagră, împrăștiindu-se, amestecându-se și îngrămădindu-se ca mormolocii, fără identitate, a căror existență se reducea la a slugări, a spune „da, stăpâne", a-și lua banii și a pleca. Se schimbau o dată cu anotimpurile, mutându-se de la o fermă la alta, împlinindu-și propriile lor nevoi bizare pe care nici nu trebuia să te ostenești să le înțelegi venind de la sute de mile distanță din nord sau din răsărit și plecând mai departe după câteva luni, încotro? Uneori până la fabuloasele mine de aur din Johannesburg unde căpătau mai mult decât cei câțiva șilingi pe lună și porția dublă de făină de porumb de două ori pe zi, cât câștigau în partea asta a Africii.

Copila fusese învățată să se poarte cu ei ca atare: oriunde s-ar fi aflat ea, servitorii veneau fuga să-i ridice cartea pe care o scăpase pe jos. Toți îi spuneau „Nkosikaas" – Căpetenia – chiar și negrișorii de vârsta ei.

Mai târziu, când ferma a devenit prea mică pentru nestăvilita ei curiozitate, fata își lua pușca și hoinărea mile întregi trecând dintr-o vâlcea în alta, de pe o colină pe alta, însoțită de doi câini. Astfel înarmată și păzită, nu se mai temea de nimic.

De se ivea vreun băștinaș pe cărările cafrilor, chiar și la o jumătate de milă depărtare, câinii îl făceau să se cațere în vârful

unui copac, de parcă ar fi fost pasăre. Protestele bietului, om (în limba aceea sălbatică a lui, care suna atât de caraghioasă) erau luate drept obrăznicie. Dacă stăpâna câinilor era bine îi era greu, dacă nu chiar imposibil, să-i considere prieteni pe negrii ce munceau la ei în casă, pentru că ori de câte ori intra în vorbă cu ei, mama se repezea la ea foarte agitată: „Vino de-aici. N-ai voie să vorbești cu băștinașii".

Dispusă, avea de ce râde. Altfel, își vedea de drum, abia aruncând o privire mâniosului din copac.

În rarele ocazii când se întâlneau, copiii albi se distrau huiduindu-l pe nenorocosul indigen ce se nimerea în calea lor; sau slobozeau câinii după el, să-l vadă cum o rupe la sănătoasa; ori hărțuiau vreun copilaș negru ca pe un cățelandru – în schimb, dacă aruncau în câini cu bețe sau pietre, erau cuprinși de remușcări.

După încă o vreme, fetița a început să-și pună anumite întrebări; și pentru că răspunsurile erau greu de acceptat, le stăvilea cu o comportare și mai arogantă.

O dată înrădăcinată această conștiință a pericolului, a unui rău ascuns, te trezeai râzând în hohote, cu cruzime, de servitorul care vorbea stâlcit englezește sau nu pricepea ce-i spuneai – un anumit fel de râs în care deslușești spaima, teama de propriile-ți hohote.

Într-o seară, pe când aveam paisprezece ani, mergeam de-a lungul unui câmp arat de curând, din ale cărui brazde pământul reavăn se rostogolea în bulgări mari și roșii spre vâlcea ca o mare sângerie și răscolită; era acea oră a tăcerii și ascultării, când păsările își trimit din copac în copac chemări lungi și triste, și toate culorile pământului și ale cerului și ale frunzei se adâncesc și se auresc. Țineam pușca în scobitura brațului și câinii îmi călcau pe urme.

În fața mea, la câteva sute de iarzi, de după un uriaș mușuroi de furnici au apărut trei africani. Mi-am chemat cu un fluierat câinii la

picior, am strâns pușca în mână și am înaintat, așteptându-mă să-i văd dându-se la o parte în semn de respect pentru persoana mea care trecea. Dar ei continuau să meargă pe cărare; câinii se uitau în sus spre mine, pindind comanda de hăituire. Clocoteam de indignare. Era curată „obrăznicie* ca un băștinaș să nu se dea la o parte în momentul în care te zărea în cale.

În frunte, sprijinindu-și bătrânețile în toiag, mergea un moșneag cu părul nins și umerii înveliți ca într-o mantie cu un pled roșu închis. În spatele lui veneau doi tineri împovărați de legături în care se găseau oale, osagai și toporiști.

Grupul nu era dintre cele obișnuite. Cei din fața mea nu aduceau a indigeni porniți în căutare de lucru. Păreau să aibă o țintă anume spre care se îndreptau cu un aer demn și liniștit. Tocmai această ținută demnă a lor m-a făcut să-mi țin gura. Mi-am urmat la fel de liniștită calea, vorbind cu glas scăzut câinilor care mârâiau, până am ajuns la zece pași de ei. Abia atunci s-a oprit bătrânul, înfășurându-se strâns în pled.

— 'Neața Nkosikaas, m-a salutat el, folosind obișnuita expresie de salut pentru oricare ceas al zilei.

— Bună dimineața, am răspuns eu. Încotro? Vocea mea trăda agresivitate.

Bătrânul a spus ceva pe limba lui; unul dintre tineri a făcut politicos un pas înainte și mi-a explicat în engleză, alegându-și cu grijă cuvintele:

— Șeful meu călătorește pentru a-și vedea frații de dincolo de râu.

Un șef de trib! M-am minunat, înțelegând în sfârșit motivul pentru care bătrânul stătea în fața mea atât de mândru, de parcă mi-ar fi fost egal – chiar mai mult, pentru că el se arătase politicos, pe când cu nu.

Bătrânul a vorbit din nou, purtându-și demnitatea ca pe un veșmânt de preț moștenit, păstrându-se la aceeași distanță de zece pași, flancat de însoțitorii săi, fără a se uita la mine – ar fi fost o necuviință – ci îndreptându-și privirea undeva deasupra 'mea, spre copaci.

— Sunteți mica Nkosikaas, de la ferma stăpânului Jordan?

— Chiar așa.

— Poate că tatăl dumneavoastră nu-și amintește, a continuat tânărul să traducă vorbele bătrânului, dar a fost mai demult o poveste cu niște capre. Țin minte că v-am văzut pe când erați atâtica… și, zâmbind, a dus mâna în dreptul genunchiului.

Am zâmbit cu toții.

— Cum te cheamă? Am întrebat eu.

— Acesta este Șeful Mshlanga, a răspuns tânărul.

— Am să-i spun tatei că ne-am întâlnit.

— Salutați-l pe tatăl dumneavoastră din partea mea, micuță Nkosikaas, a mai zis bătrânul.

— Bună dimineața, am răspuns eu politicos, deși nu-mi prea venea la îndemână, nefiind obișnuită să vorbesc astfel.

— 'Neața, mică Nkosikaas, m-a salutat bătrânul și s-a dat la o parte făcându-mi loc să trec.

Am mers mai departe, brusc stânjenită de armă; câinii mă urmau adulmecând și mârâind, nemulțumiți că fuseseră frustrați de jocul lor favorit de a-i hăitui pe localnici ca pe niște animale.

La câteva săptămâni după acea întâmplare, am dat într-o carte veche a unui explorator de demult peste următoarele cuvinte: „Țara Șefului de trib Mshlangaa. Fraza întreagă suna astfel: „Destinația noastră era țara Șefului de trib Mshlanga, la nord de râu; iar dorința noastră era să-i cerem învoirea să căutăm aur pe teritoriul lui…

Cuvintele „să-i cerem învoirea* erau atât de neobișnuite pentru

un copil alb, crescut în credința că toți băștinașii erau doar obiecte de care să te folosești, încât mi-au revenit vii în minte acele întrebări pe care nu le putusem înăbuși: dospiseră încet într-un ungher al minții.

Altădată, unul din acei prospectori din alte vremi, care încă mai bântuie Africa în căutare de filoane aurifere uitate, cu ciocanele și corturile lor și șaitrocul pentru spălarea aurului de sfărâmăturile de rocă, a poposit la fermă și, în timp ce povestea, l-am auzit spunând: „Asta a fost țara bătrânului Șef de trib. Se întindea de la munții ceia de colo până la râu, sute de mile de pământ. * Chiar așa spusese: „Țara bătrânului Șef de trib*; nu folosise numele dat de noi – o denumire nouă, ce nu implică licidecum uzurparea vreunui drept de proprietate.

Citind și alte cărți despre începuturile colonizării acestei părți din Africa, de abia dacă trecuseră cincizeci de ani de atunci, am aflat că bătrânul Șef Mshlanga fusese vestit la vremea lui, cunoscut de toți exploratorii și prospectorii. Dar pe atunci era tânăr; sau poate că se vorbea despre tatăl lui sau vreun unchi – n-am aflat niciodată.

În acel an l-am întâlnit de mai multe ori în partea de miazăzi a fermei, traversată de băștinașii care străbăteau ținutul. Am aflat că poteca ce mărginea marele câmp roșu unde cântau păsările era știută ca drumul nomazilor. Poate că intenționat bântuiam locurile acelea, sperând să-l mai întâlnesc; salutul lui, schimburile de amabilități păreau să răspundă întrebărilor ce mă frământau.

Curând după aceea, luam cu mine pușca din cu totul alte motive; o foloseam ca să vânez și nu ca să mă simt în siguranță; câinii învățaseră și ei să se poarte. Când vedeam că se apropie vreun băștinaș, ne salutam reciproc; treptat, în mintea mea s-au stins imaginile acelea din cărți și picioarele mele călcau fără ezitare pământul african și vedeam deslușit copacii și dealurile, iar negrii

parcă se retrăseseră din existența mea; aveam senzația că stau deoparte, urmărind un dans intim al peisajului și al oamenilor, un dans străvechi ai cărui pași nu-i puteam deprinde.

Dar, mă gândeam eu, moștenirea asta este și a mea; am crescut aici; este țara mea, la fel cum este și a omului negru, și avem cu toții destul loc aici, fără să ne mai împiedicăm unii de alții pe trotuar sau drumuri.

Părea suficient să nu-mi mai cenzurez acel respect ce mă cuprindea ori de câte ori vorbeam cu bătrânul Șef Mshlanga, pentru a simți firească întâlnirea dintre albi și negri, având fiecare îngăduința pentru diferențele dintre ei: părea atât de ușor.

Apoi, într-o zi, s-a întâmplat ceva nou. Aveam întotdeauna în casă trei băștinași care lucrau ca bucătar, fecior și grădinar. Și ei se schimbau la fel ca toți ceilalți: stăteau câteva luni, apoi plecau să-și caute altă slujbă, sau se întorceau în kraalurile lor. Când se spunea despre ei că sunt „răiu, sau „buniu, însemna că se răspundea la întrebări de genul: Cum se comportau ca servitori? Erau leneși sau harnici, supuși sau nerespectuoși? Dacă familia era în toane bune, se mai spunea: „La ce să te aștepți de la niște sălbatici negri și necioplți?" Dacă erau supărați, spuneam: „Blestemații ăștia de negri, ne-am descurca mult mai bine fără ei.tt

În ziua cu pricina, un polițist alb ce-și făcea rondul său obișnuit prin părțile acelea, s-a abătut pe la noi și ne-a iscodit râzând:

— Știați că țineți la bucătărie un om de vază?

— Ceee? A țiuit mama. Ce vrei să spui?

— Fiul unui șef de trib. Polițistul arăta foarte amuzat. El o să conducă tribul când o să moară bătrânul.

— Îl poftesc să nu facă pe fiul șefului cu mine, i-a întors-o mama.

După plecarea polițistului, l-am privit cu alți ochi pe bucătarul nostru: muncea bine, dar obișnuia să bea prea mult la sfârșitul

săptămânii – noi așa-l știam.

Era un tânăr înalt, cu pielea foarte neagră, ca metalul negru lustruit: părul – negru și des – era pieptănat într-o parte și fixat cu un pieptene de metal cumpărat de la magazin; foarte politicos, rezervat, îndeplinea cu promptitudine orice ordin primea. Acum, că ni se dăduse această veste, spuneam: „Ei da, se vede de la o poștă. Sângele apă nu se face.tt

Mama devenise extrem de severă cu el de când aflase despre originea și perspectivele lui. Uneori, când se enerva, îl repezea:

— Încă nu ești șef de trib, să știi.

El îi răspundea calm, ținându-și privirile în pământ:

— Da, Nkosikaas.

O dată și-a cerut liber o zi întreagă, în loc de obișnuita după-amiază, ca să poată mefge acasă.

— Cum o să ajungi acasă într-o singură zi?

— Cu bicicleta fac o jumătate de oră, a lămurit el.

M-am uitat să văd în ce direcție o ia; și a doua zi am pornit-o în căutarea kraalului; mi-am dat seama că tânărul nu era altul decât succesorul Șefului Mshlanga: numai satul lui se găsea în apropierea fermei.

În acea parte, ținutul de dincolo de pământul nostru era cu totul nou pentru mine. Cărările necunoscute ce mi se deschideau în față urmau șirul de culmi care dantelaseră până acum orizontul învăluit în negurile depărtării. De aici începea teritoriul guvernamental, încă necultivat de omul alb; în prima clipă n-am putut înțelege de unde-mi venea acea senzație că intrasem într-o cu totul altă lume, deși nu făcusem altceva decât să trec hotarul. M-am trezit deodată într-o vale largă și verde, străbătută de apele scânteietoare ale unui pârâu, iar peste stufăriș treceau în zbor razant păsări de apă. Iarba îmi mângâia deasă și moale pulpele, copacii aveau tulpini înalte și

drepte.

Eram obișnuită cu ferma noastră, pe ale cărei sute de pogoane zgrunțuroase și spălate de ploi trunchiurile retezate cândva pentru cuptoarele minelor creșteau acum subțiri și strâmbe, iar vitele tociseră iarba sub copite, acoperind pământul cu un păienjeniș de urme ce se adânceau și se transformau în albii de torent sub forța șuvoaielor potopitoare din anotimpul ploios.

În schimb, meleagul acesta era neîntinat; doar prospectorii lăsaseră semne ale trecerii lor, ciupind cu ciocanele suprafața stâncilor; și băștinașii nomazi, în urma cărora poate că rămăsese vreo pată arsă pe coaja copacului sub care își cuibăriseră focul de seară.

Era multă liniște în jur; în dimineața fierbinte se auzea uguitul gutural al porumbeilor; umbrele se întindeau stufoase și adânci, tăiate ici și colo de poteci galbene, limpezi, de soare; și în toată acea vale largă și verde ce semăna cu un parc uriaș, nicio altă suflare omenească în afară de mine.

Ascultam bătăile regulate și repezi ale ciocănitoarei, când am simțit deodată un fior rece urcând pe șira spinării până la umeri, ca un spasm ce-mi încrâncena carnea, înfiorându-mă, iar la rădăcina părului mi-a apărut o senzație de furnicătură ce m-a străbătut de sus până jos, făcându-mi pielea de găină, și am început să tremur, deși eram leoarcă de transpirație. Febră? M-am întrebat, apoi am privit în urmă îngrijorată; brusc mi-am dat seama că mi-era teamă. Neobișnuită descoperire, chiar umilitoare. Pentru mine, senzația asta de teamă era cu totul nouă. De ani de zile hoinăream singură peste tot și niciodată n-am avut vreo clipă de neliniște; la început mă simțeam protejată de pușcă și de câini. Mai târziu învățasem să mă port firesc și prietenos cu africanii pe care i-aș fi întâlnit.

Citisem despre această stare, cum imensitatea și tăcerea Africii,

sub dogoarea străvechiului soare, capătă consistență și prinde contur în mintea ta, încât până și chemarea păsărilor devine amenințătoare, iar din copaci și stânci se ridică și te împresoară o miasmă a morții. Te miști prudent, ca nu cumva simpla ta trecere să tulbure acel ceva arhaic și funest, întunecos, masiv și mânios, ce ar putea dintr-odată să se ridice asupra ta și să te lovească pe la spate. Te uiți la leasa copacilor din crânguri și-ți închipui animalele pândind în umbra lor; urmărești curgerea domoală a râului care-și străbate albia prăvălindu-se peste săritori, răspândindu-se în ochiuri de apă unde vin noaptea bărbătușii să se adape, iar crocodilii se ițesc la suprafața oglinzii și-i trag de boturile lor catifelate în peșterile subacvatice. Frica pusese stăpînire pe mine. Mă surprindeam întorcându-mă tot timpul să privesc în urmă, ca nu cumva amenințarea aceea fără formă să apară de undeva și să mă apuce; mă uitam insistent la coastele muntoase care, văzute din acel unghi nou, păreau să-și schimbe forma cu fiecare pas, astfel că până și binecunoscutele semne de hotar, cum era creasta aceea uriașă ce-mi păzea lumea din clipa în care devenisem conștientă de existența ei, dezvăluiau acum printre dealurile de la poale o vale însorită și neștiută. Habar n-aveam unde mă aflam. Mă rătăcisem. M-a cuprins panica. Mi-am dat seama că mă învârteam pe loc, uitându-mă cu îngrijorare ba la un copac, ba la altul, mijindu-mi ochii spre soarele ce părea să se fi ascuns după o pantă răsăriteană, revărsând lumina galbenă și tristă a apusului. Câte ore trebuie să fi trecut! Uitându-mă la ceas, am realizat că nu trecuseră nici zece minute de când mă chinuia teroarea aceea inexplicabilă.

Inexplicabilă – da, asta era problema. Cât mă depărtasem, zece mile cel mult – n-aveam decât să fac stânga-mprejur, să urmez același drum de-a lungul văii și ajungeam la îngrăditură; dincoace, printre colinele de la poalele munților, lucea acoperișul casei unui

vecin, în două ore aș fi fost acolo. Și totuși mă stăpânea aceeași teamă care-l subjugă pe câine de-l face să urle la lună plină. Mai tulburată eram de faptul că-i căzusem victimă, decât de senzația fizică în sine: mi-am văzut de drum, oarecum liniștită, cu gânduri împărțite, urmărindu-mă amuzată și scârbită în același timp cum, cu nervii încordați și dureroși, aruncam priviri temătoare în toate părțile. Intenționat mi-am fixat gândurile la satul pe care-l căutam, și ce ar trebui să fac o dată ajunsă acolo, dacă aveam să-l găsesc, lucru îndoielnic de altfel, atâta vreme cât mergeam fără nicio direcție, el putând fi oriunde în nesfârșita întindere a brusei ce mă înconjura de peste tot. Cu mintea la acest sat, mi-am dat seama că o nouă senzație se adăuga fricii: singurătatea. Brusc m-a cuprins o asemenea spaimă în fața izolării aceleia, încât abia îmi mai puteam mișca picioarele; și dacă nu s-ar fi întâmplat tocmai atunci să trec de creasta unui dâmb și să văd un sat la poale, m-aș fi întors din drum și m-aș fi dus acasă. Într-un colnic, printre copaci, fuseseră îngrămădite câteva colibe acoperite cu stuf. În jur erau parcele frumos rânduite cu porumb, dovleci și mei, iar vitele pășteau ceva mai încolo, în umbra frunzișului. Orătăniile scurmau în praful bătăturilor, câinii dormeau întinși pe iarbă, caprele punctau o culme care țâșnea dincolo de afluentul râului ce înconjura satul ca un braț protector.

Apropiindu-mă, am observat că pereții colibelor erau împodobiți cu ornamente din lut galben, roșu și ocru; acoperișurile erau ancorate cu împletituri de paie.

Satul nu semăna câtuși de puțin cu tabăra de la fermă, un loc murdar și neîngrijit, adăpost provizoriu pentru nomazii ale căror rădăcini rămăseseră în cu totul altă parte.

Dar, o dată ajunsă aici, n-am mai știut ce să fac. Pe un buștean, zdrăngănind la tivdă, stătea un negrișor gol pușcă, doar cu un șirag

de mărgele albastre în jurul gâtului; l-am chemat la mine și i-am zis:

— Spune-i Șefului că sunt aici.

Drept răspuns, puștiul și-a vârât degetul mare în gură și m-a fixat cu o privire timidă.

M-am fâțâit un timp la marginea satului ce părea părăsit până când, într-un târziu, copilul o rupse la fugă și în locul lui își făcură apariția niște femei. Erau înveșmântate în pânzeturi viu colorate, iar pe mâini și în urechi lucea alama podoabelor. M-au privit și ele îndelung, fără să scoată un cuvânt; apoi mi-au întors spatele și au început să sporovăiască între ele.

— Pot să-l văd pe Șeful Mshlanga? Am întrebat din nou. Numele nu le-a scăpat, dar nu înțelegeau ce voiam. Drept să spun, nici eu nu prea știam.

În cele din urmă am trecut printre ele și pe lângă colibe și am nimerit într-un luminiș sub un copac mare și umbros, unde câțiva bătrâni ședeau turcește pe pământul gol și discutau. Șeful Mshlanga era rezemat de un copac și ținea în mână o tigvă din care băuse până atunci. Când m-a văzut, nu i-a tresărit niciun mușchi al feței, dar mi-am dat seama că nu-i făcea deloc plăcere: poate îl contaminase și pe el timiditatea mea, neștiind exact cu ce cuvinte să mă întâmpine în situația dată. Era cu totul altceva când ne întâlneam pe pământurile fermei noastre; aici în sat însă, eu nu aveam ce căuta. Ce mă așteptasem să se întâmple? Social, nu mă puteam alătura lor: așa ceva nici nu se pomenise vreodată. Oricum era destul de rău că eu, o fată albă, străbăteam savana de una singură, cum o făceau numai bărbații albi – și în această parte a brusei, unde nu aveau dreptul să umble decât oficialii guvernamentali.

Mă uitam la ei zâmbind nătâng, în timp ce în spatele meu se strânseseră femeile îmbrăcate în culori vii, sporovăind cu chipurile

aprinse de curiozitate și interes; dincoace se aflau bătrânii, cu fețele lor zbârcite și priviri rezervate, prudente. Era un sat de moșnegi, copii și femei. Nici tinerii care stăteau îngenuncheați lângă Șef nu erau cei care-l însoțiseră când l-am întâlnit prima oară: tinerii satului erau plecați cu toții să lucreze pe pământurile și în minele oamenilor albi, iar Șeful trebuia să-și caute sprijin în neamurile întoarse pentru scurt timp acasă.

— Mica Nkosikaas este departe de casă, observă bătrânul în cele din urmă.

— Da, departe.

Aș fi vrut să-i spun: „Am venit să-ți fac o vizită prietenească, Șef Mshlanga". Dar n-am putut. Chiar dacă mă simțeam stăpânită de dorința arzătoare și zadarnică să cunosc neamul acestor bărbați și al femeilor lor, iar ei să mă accepte ca prieten, trebuie să mărturisesc că doar curiozitatea mă făcuse să pornesc la drum: să văd și eu satul peste care, într-o bună zi, avea să domnească bucătarul nostru, tânărul rezervat și supus care se îmbăta în fiecare duminică.

— Copila Stăpânului Jordan este binevenită, mi-a urat Șeful Mshlanga.

— Mulțumesc, am răspuns eu și n-am mai știut ce să spun. S-a lăsat tăcerea – se auzeau doar bâzâitul muștelor care-mi dădeau tircoale și burzuluiala vântului în copacul verde și stufos ce-și întindea ramurile peste capetele bătrânilor.

— Bună dimineața, am spus eu. Acum trebuie să mă întorc acasă la mine.

— 'Neața, mică Nkosikaas, m-a salutat la rândul său Șeful Mshlanga.

M-am depărtat de satul nepăsător, urcând culmea pe lângă caprele ce mă fixau cu ochii lor de ambră, coborând apoi printre copacii înalți și solemni, spre valea largă, verde și mănoasă ce

adăpostea meandrele râului și unde porumbei uguiau povești de belșug, acompaniați de răpăitul înfundat al ciocănitoarei.

Teama îmi dispăruse; sentimentul de singurătate se transformase într-o indiferență îndărătnică; peisajul iradia o ostilitate ciudată, o îndârjire rece, necruțătoare, sumbră, care mă însoțea implacabilă ca un zid, intangibilă ca fumul, parcă spunându-mi: „Te afli aici ca să distrugi". Mă îndreptam spre casă cu inima pustie: înțelesesem că o țară nu poate fi supusă, așa cum dresezi și supui un câine, dar nici trecutul ei nu poate fi înlăturat cu un zâmbet dulceag și fățarnic, mărturisind că n-ai ce face, doar ești și tu o victimă.

Pe Șeful Mshlanga l-am mai văzut o singură dată.

Într-o noapte, pământurile sângerii ale fermei au fost zdrobite de copite mici și ascuțite; s-a descoperit că vinovate erau caprele din kraalul bătrânului Șef. Se mai întâmplase asta o dată, cu ani în urmă.

Tatăl meu confiscă toate caprele. Apoi trimise bătrânului vorbă că dacă și le dorea înapoi, trebuia să plătească despăgubiri.

Șeful Mshlanga veni la noi la vremea amurgului, înfășurat în pledul lui ca într-o mantie regească și sprijinindu-și trupul bătrân, cocârjat și anchilozat, într-un toiag cât toate zilele. Tata se așeză în scaunul cel mare de la picioarele treptelor; bătrânul se ghemui cu băgare de seamă pe pământ în fața lui, între cei doi tineri care-l însoțeau.

Discuția fu lungă și obositoare din pricină că tânărul care traducea vorbea prost englezește, iar tata nu cunoștea dialectul, doar limbajul de bucătărie al cafrilor.

Tata era de părere că paguba se ridica la cel puțin două sute de pfunzi de cereale. Știa că bătrânul n-avea de unde să-i dea bani. Astfel că se simțea îndreptățit să păstreze caprele. Bătrânul Șef o ținea una și bună, exclamând mânios:

— Douăzeci de capre! Ai mei nu pot pierde douăzeci de capre! Nu suntem bogați ca stăpânul Jordan, să pierdem douăzeci de capre dintr-odată.

Tata nu se considera bogat, ba chiar foarte sărac. Îi răspunse precipitat și supărat că paguba înseamnă mult pentru el și că avea tot dreptul la acele capre.

În cele din urmă discuția s-a aprins atât de tare, că au fost nevoiți să-l cheme din bucătărie pe bucătar, fiul Șefului, ca să traducă, și tata a început să vorbească în engleză, iar tânărul traducea repede, ca bătrânul să înțeleagă în sfârșit cât de supărat era tata. Vorbea neutru, mecanic, ținând ochii plecați, dar din rigiditatea ostilă a umerilor îi puteam ușor ghici gândurile față de toată tărășenia.

Amurgul se lăsase demult, cerul era o învălmășeală de culori, păsările își cântau ultimele triluri, iar vitele, mugind liniștite, treceau pe lângă noi spre adăposturile lor de noapte. La ora înserării, Africa își dezvăluie adevărata frumusețe; iar aici se petrecea scena asta jalnică, urâtă, care nu făcea nimănui niciun bine.

— N-am de gând să mă cert, puse tata punct gâlcevii. Caprele sunt ale mele.

— Asta înseamnă că ai mei vor flămânzi când va veni anotimpul secetos, i-o întoarse bătrânul cu mânie, în engleză.

— N-ai decât să te plângi la poliție, pufni tata și-i aruncă o uitătură triumfătoare.

Bineînțeles că după aceste vorbe nu mai era nimic, de adăugat.

Bătrânul rămase tăcut, cu capul plecat, mâinile atârnându-i neputincioase peste genunchii scofâlciți. Apoi se ridică, ajutat de cei doi tineri și îl privi pe tata drept în ochi. Rosti câteva cuvinte, pe un ton foarte ferm, se întoarse și o luă înapoi spre casă, spre satul lui.

— Ce-a spus? îl iscodi tata pe tânărul bucătar care râdea stânjenit, ferindu-și privirile de el.

— Ce-a spus? insistă el.

Tânărul se îndreptă de spate și rămase tăcut și încruntat. Apoi răspunse:

— Tatăl meu spune: Tot pământul ăsta, pământul ăsta despre care spuneți că-i al vostru, este al lui, și al neamului nostru.

Făcând această declarație, o porni după tatăl său în brusă și de atunci nu l-am mai văzut.

Bucătarul care i-a urmat era un emigrant din Nyasaland fără perspective de ranguri înalte.

Când a trecut din nou pe la noi, făcându-și rondul obișnuit, polițistul a aflat povestea.

— Kraalul ăla n-are ce căuta acolo, și-a dat el cu părerea; demult ar fi trebuit mutat. Nu înțeleg de ce n-a făcut nimeni nimic în acest sens. Am să-i spun eu săptămâna viitoare Comisarului Băștinașilor. Oricum trec duminică pe acolo, la o partidă de tenis.

După câtăva vreme am auzit că Șeful Mshlanga și ai lui au fost mutați la două sute de mile spre răsărit, într-o rezervație corespunzătoare; pământul guvernamental urma să fie pus la dispoziția colonizatorilor albi.

Cam la un an după acele întâmplări m-am dus să văd din nou satul. Nici urmă de el. În locul fostelor colibe se ridicau acum movile de pământ roșu, acoperite cu legături lungi de stuf intrate în putrefacție, nervurate de galeriile sângerii ale furnicilor albe. Viețele de dovleac se dezlănțuiseră peste tot, peste tufișuri, în sus pe crengile mai joase ale copacilor, astfel încât mingile galbene mi se rostogoleau sub tălpi și se bălăbăneau deasupra capului: un adevărat festin al dovlecilor.

Colonistul peste care ar fi dat norocul să i se repartizeze această vale primitoare și plină de sevă avea să descopere curând (dacă s-ar fi hotărât să cultive acel petec anume) cum, în mijlocul lanului de

porumb, plantele creșteau înalte de cincisprezece picioare, aplecându-și tulpinile sub greutatea știuleților, și avea să se minuneze de această vână de bogăție peste care dăduse.

Cămin pentru vitele scoțiene

ÎN ZIUA DE AZI, niciun emigrant nu mai pornește în lume cu gândul să-și găsească aiurea fericirea, hrana dorită sau servitorii trebuincioși. Cel care-și îndreaptă pașii spre Australia sau spre alt colț al globului, are în cap doar imaginea unui apartament, ori a unei căsuțe frumoase înconjurată, pe cât posibil, și de un petec de grădină. Cum or fi stat lucrurile acum o sută sau chiar cincizeci de ani, nu știu. Cărțile vorbesc de aventurieri și colonișți care luau drumul mării pentru a căuta o țară nouă, o nouă viață, plină de frumuseți, pentru a-și căuta norocul și așa mai departe. Acum, tot ce-și doresc este un acoperiș deasupra capului.

Un fenomen într-adevăr interesant: oameni de soiul ăsta, altfel persoane cu scaun la cap, ajung să creadă că e suficient să-și strângă boarfele și să o pornească spre altă țară, ca să obțină, cât ai bate din palme, exact același acoperiș pe care abia l-au părăsit, adăpost de care au atâta nevoie și care, practic, a dispărut. De parcă n-ar fi pline ziarele până la plictis de articole intitulate: *Criza mondială de locuințe;* și parcă n-ar exista destule broșuri și prospecte editate de departamentele de imigrare în care se spune (poate cu litere prea mici, ca și când problema ar fi, chipurile, lipsită de importanță) că nu se recomandă părăsirea țării înaintea asigurării unui adăpost în altă parte.

Marina Giles a părăsit Anglia împreună cu soțul ei în exact această stare de spirit. De câțiva ani locuiau pe unde apucau, folosind în comun apartamentele, băile și bucătăriile. Aflând despre destinația lor, invidioșii spuneau: „Am auzit că în Africa cerul e întotdeauna senin", la care ea răspundea distrată: „Da, și ce frumos ar fi să avem și noi o casă ca lumea, după toți anii ăștia".

În Rodesia de Sud unde au poposit, li s-a dat să aleagă între

colibele de lut din tabăra imigranților, unde se găsea un singur rezervor de apă folosit de toată lumea, sau o cameră la hotel; au ales hotelul, ei fiind ceea ce se numește oameni cu dare de mână. Adică aveau puse deoparte câteva sute de lire cu care intenționaseră să cumpere o casă, o dată ajunși acolo. Și ar fi putut să-și cumpere una, cum ar fi putut și în Anglia, cu condiția să renunțe la ideea de a găsi o casă pe placul inimii și la un preț rezonabil. De ani de zile de când căuta un adăpost convenabil, Marina vizitase multe case. Unele îi plăceau; altele însă intrau în categoria celor pe care și le putea permite. Trebuie spus că Marina avea o fire romantică; îi era străină acea stare de spirit pasivă care acceptă (ca marea majoritate a populației) ideea că omul trebuie să-și găsească un cotlon, indiferent unde, în care să-și ducă zilele și în jurul căruia să-și clădească apoi întreaga existență trudind pentru copii, pentru pâinea de fiecare zi și așa mai departe. Refuzând să accepte o atare situație, Marina trăia de multă vreme într-o deplină lipsă de confort: „De ce să cheltuim toți banii pe care-i avem și-i vom avea vreodată", argumenta ea, „ca să ne legăm de-un loc pe care să-l detestăm?" Dacă stai să te gândești, avea perfectă dreptate.

Dar nu se așteptase ca, traversând oceanul, intrând într-o țară nouă, cu rezonanțe exotice, să se confrunte exact cu aceeași problemă.

Văzut de sus, orașul este pe jumătate îngropat în copaci. Cu șaizeci de ani în urmă, în locurile acestea domnea veldul; nici acum n-ai impresia că veldul înconjoară o zonă de clădiri și străzi, ci mai degrabă casele sunt cele care se înalță cu forța pe sub copaci și printre ei. Cu avionul treci în zbor peste marea de verdeață în care zărești deodată lucirea albă a unei clădiri înalte, un fragment de stradă fără început și fără sfârșit, apărând o clipă și dispărând apoi înghițită de arbori. Și totuși, orașul e răspândit pe o suprafață mare

– loc este destul: presiunea interioară îi împinge pe oameni în afară, nu-i obligă să se înalțe pe verticală. Între o suburbie și alta sunt probabil cincisprezece mile – unele dintre marile orașe ale lumii nu sunt cu mult mai mici; dar dacă vrei să afli numărul locuitorilor, localnicul îți va spune că sunt zece mii, ceea ce înseamnă foarte puțin. De ce-i nevoie de atâta spațiu pentru atât de puțini oameni? Localnicul va da probabil din umeri, pentru că el niciodată nu și-a pus această întrebare. Adevărul este că nu sunt zece mii, ci mai curând o sută cincizeci de mii, dar restul fiind negri, nu intră la socoteală. Este chiar impropriu să spui că *locuiesc* – se strecoară și ei cum pot printre ceilalți și toate astea i se par atât de încâlcite noului venit, încât are " nevoie de oarecare timp să se acomodeze.

Poate că fiecare oraș are o particularitate ce-l deosebește de toate celelalte, ceva ce-l definește atât în ochii celor ce sălășluiesc în el, cât și ai celor care-l cunosc doar din cărți sau povești. De exemplu, feraaZ-ul bătrânului Lobengula, aflat la trei sute de mile mai la sud, era vestit pentru Marele Copac. Sub ramurile lui stătea trădatul, mâhnitul și magnificul Rege, înecat în colaci de grăsime neagră, mărgele și zorzoane, contemplându-și sfârșitul ce se apropia o dată cu înaintarea albilor din miazăzi, și dispunând de viața și moartea alor săi conform binecunoscutelor și respectatelor datini ale tribului. De atunci n-au trecut mai mult de șaizeci de ani…

Orașul acesta își are Movila cea Mare. Pornind-o spre Nord, pionierii aveau un reper foarte sigur: știau că trebuie să meargă până ajung la un munte mare și semeț. La poalele lui aveau să se oprească și să pună temeliile orașului… Dar, pe când mai aveau de străbătut douăzeci de mile, din pricina vreunei neînțelegeri, sau poate a oboselii, cum era și firesc după atâta drum, s-au oprit lângă o culme mai mică și mai puțin impunătoare. Confuzia de atunci îi roade și acum pe locuitorii orașului. În fiecare an când au loc

comemorările în onoarea acelor pionieri și a vizionarului Rhodes care i-a trimis spre Nord, apare și gândul că în realitate nu aceasta fusese adevărata intenție a Fondatorului… De la tribuna încropită în apropierea movilei, vorbitorii declamă: „Șaizeci de ani, iată ce-am realizat în șaizeci de ani. U Și în mintea ascultătorilor apare imaginea acelui oraș pe care-l visăm cu toții, bine gândit, arătos, curat, fără mahalale —orașul care ar fi putut de fapt să fie înălțat în cei șaizeci de ani.

Orașul s-a întins la poalele delușorului. Este înconjurat de mahalale, străzi înguste și întortocheate, pe care oamenii de culoare își târâie viețile scurte și învălmășite, printre cărămizi și tablă mâncate de vreme. După doar cinci minute de mers, străzile se acoperă treptat de smocuri înalte și murdare de iarbă, deasupra cărora un coș de fabrică scuipă fum negru, iar un bidon vechi de petrol uitat într-un ochi de apă frânge plonjeul șoimului cufundar, făcându-l să țâșnească în sus cu un țipăt, speriat de neașteptata scăpărare a unei raze de soare în luciul metalului. În direcția opusă ajungi în zece minute în centrul de afaceri, cu blocuri de beton, albe, uluitor de frumoase, clădiri la fel de moderne ca peste tot în lume. Aici se găsesc hainele de import, vitrinele pline de mașini americane, neoanele, tejghelele împodobite cu prospecte ce îndeamnă oamenii să zboare Acasă – oriunde s-ar afla acest acasă. După alte câteva blocuri, se termină și centrul. Pe vremuri, aici începea cartierul select. Cei ce-au crescut o dată cu orașul vin în câte-o duminică după-masa cu mașina și, privind la bungalovurile înălțate pe fundații solide și ornamentate cu fier forjat, spun: „în 1910, în spatele acestei case începea savana. A între timp însă, în spatele lor au fost construite alte case, mici și urâte, după care urmează brusc blocurile anilor treizeci, mari, în grupuri de câte opt, soldați uriași ce stau de pază într-un spațiu restrâns. Verandele au

dispărut. Balcoanele minuscule sunt proiectate în afară ca niște pleoape, acoperișurile fără streșini seamănă cu vechile meloane. Expuse soarelui torid, clădirile se îngrămădesc unele în altele fără să ofere umbră sau răcoare, pentru că n-au fost gândite pentru clima acestor locuri. Și întrucât lipsesc copacii sau plantele agățătoare care să le proteguie, sunt extrem de inconfortabile. (Deși bineînțeles, foarte elegante). Dincolo de ele? Veldul, întinderi de iarbă îmbâcsită de excremente omenești și animaliere, o vâlcea traversată în toate direcțiile de poteci nenumărate bătute de africani în plimbările lor de după-amiază de la o mahala la alta, oprindu-se să bea câte o înghițitură de apă luată în căușul palmelor din ochiuri acoperite cu o peliculă de ulei irizat, pentru a le feri de țânțari.

Dincolo de vâlcea (ea însăși invadată de construcții, încât în curând nu va mai fi niciun petec neacoperit) și-a făcut apariția o nouă suburbie – și o dată cu ea un decor inedit. La douăzeci de minute depărtare tronează blocurile în grupuri de câte opt; aici în schimb sunt douăzeci de căscioare șubrede, amintind de casele ieftine de pe marginea drumurilor ce șerpuiesc prin Anglia – probabil că la acelea s-au și gândit cei care le-au proiectat. Mici platforme de ciment, cu un acoperiș deasupra și pe care abia dacă încap câteva scaune, se numesc verande. Urmează un antreu, cu latura de câțiva iarzi – să-și agațe omul pălăria undeva. Fiecare căsuță este împărțită în camere atât de mici încât oricum te-ai învârti, te împiedici de masă sau scaun. Și pereți orbitor de albi, din pricina cărora priveliștea copacilor este o adevărată mângâiere.

Da, copacii – casele astea ar fi de nesuportat fără frunzișul care, ascuzându-le vederii, le face îmbieoare. Descărcându-și calabalâcul, noul proprietar aruncă întâi o privire gânditoare în jur, apoi spune: „Nu va fi chiar așa de rău când vor crește copăceii”. Și ei cresc foarte repede. Este uluitor cum orașul ăsta, care ar trebui să fie unul dintre

cele mai lipsite de farmec și mai neprimitoare din câte există, o banală alăturare de străzi și clădiri, este în realitate atât de frumos încât te îndrăgostești de el de la prima vedere. Străzile sunt mărginite, uneori în șiruri duble, de copaci, iar casele abundă în verdeață. Un adevărat oraș al grădinilor.

Marina a fost fermecată la început. Apoi dispoziția ei s-a schimbat. Singurele case pe care și le puteau îngădui erau în acele suburbii de serie ce se întindeau ca pojarul, pe măsură ce se importa materialul de construcție. Se plângea lui Philip: „În Anglia nu ne-am cumpărat casă pentru că nu voiam să locuim într-o suburbie. Ne-am smuls rădăcinile, am venit într-o țară vestită pentru exotismul și sălbăticia ei, și singurul loc în care ne putem permite să locuim este tot într-o suburbie. Mai bine mor".

Philip asculta. Nu era la fel de abătut ca ea. Se deosebeau mult la fire. Cu concepțiile ei liberale, Marina aparținea generației anilor *30 din Anglia, în timp ce Philip era omul de știință care-și punea toată credința în tehnică, mai mult decât în buna-cuviință inerentă naturii umane… E adevărat că de felul său era un idealist, căci venise pe acest continent plin de optimism și mânat de sentimente nobile. După părerea lui, Anglia nu oferea posibilități de afirmare tinerilor ca el, bine pregătiți și entuziaști. Lucrurile aveau să fie cu totul altfel peste ocean. Era nevoie de un Guvern progresist dispus să voteze fondurile necesare dezvoltării științei – o chestie de bun simț, la urma urmei. (Și, evident, o țară tânără avea mai mult de oferit în acest sens decât una bătrână.) în ce-l privea pe el, Philip studiase modalitățile de fertilizare a deșerturilor – și ce loc mai bun pentru aplicarea cunoștințelor decât Africa? Entuziasmul cu care venise avea să se amplifice în săptămânile următoare, cu cât vedea mai mult din imensul continent.

Curând își dădu seama că Marina era cu mintea în cu totul altă

parte când, serile, îi mărturisea înflăcărat toate aceste gânduri ale lui. Ce ghinion, își zicea, că sunt nevoiți să stea în hotelul ăsta atât de incomod, cu mâncare proastă și căptușit cu tot felul de imigranți care-și căutau în disperare legendarul acoperământ deasupra capului. Dar o să se ivească și casa aia, mai devreme sau mai târziu – era convins de asta, și nu numai deacum. Ar fi fost de acord să cumpere una într-o suburbie. Nu-i plăcea perspectiva, bineînțeles, dar știa că nevastă-sa n-avea nimic împotriva casei în sine. Ah, sentimentul ăsta ce-l cuprinde pe om când vine vorba de suburbii! Cum îi displace gândul că nu se deosebește cu nimic de vecinul de alături! Ghinion, ce mai – tocmai acum, când suburbiile se răspândeso cu repeziciune peste tot în lume, căci ce este o colonie britanică dacă nu o suburbie selectă a Angliei? În ungherele secrete ale minții, Marina se și văzuse trăind împreună cu Philip în mijlocul unor oameni fermecători, care întreținеau conversații plăcute despre artă, citeau săptămânal *„The New Statesman"*, și-și manifestau opinia că dezonorantul fenomen al discriminării rasiale și al permanentei lupte dintre albi și negri ar putea fi rezolvat printr-un efort de bunăvoință… încântător tablou, nimic de zis.

O vreme, Philip lăsă deoparte planurile de fertilizare și alte de-astea și încercă să rezolve problema locuinței. Poate reușeau să cumpere o casă prin una din Asociațiile pentru Imigranți? Bătea pe la ușile Spațiilor Locative, dar de fiecare dată se întorcea cu același răspuns îngrijorător: „Fără trei copiii, nicio speranță". Marina era din ce în ce mai abătută: nu putea renunța la ideea, oricât de învechită ar fi fost, că înainte de a avea copii, trebuie să ai o casă în care să-i adăpostești.

— Pentru tine e totuna, se plângea ea. Tu ești mai mult dus, bântui cu rabla aia dintr-o parte în alta, vizitezi rezervațiile și petreci de minune. Nu-mi *pasă*, dar am și eu nevoie de o viață a

mea, cum o ai și tu pe-a ta.

Philip o privea cu un aer vinovat: avea dreptate, el lipsea de-acasă trei sau patru zile pe săptămână, plecând în tot felul de excursii cu alți colegi, experți ca el, lăsând-o pe Marina de fiecare dată singură.

— Poate găsim ceva temporar, până se ivește o casă mai ca lumea, strecură el.

Propunerea își găsi destul de repede rezolvarea. Tot întrebând în dreapta și-n stânga, întâlni într-o zi un cunoscut care-i zise că ar exista un apartament disponibil pentru trei luni, dar nu era foarte sigur de ce și cum, auzise și el vorbindu-se despre asta la o petrecere; Philip urmări totuși informația, puse mâna pe afacere și reveni la Marina.

— Doar trei luni, o consolă el.

Numărul 138 de pe aleea Cecil John Rhodes se găsea în acea parte a orașului ce fusese construită înainte de brusca expansiune din anii *30. Casele erau vechi, demodate, construite fără niciun proiect prealabil, după cum le-a trăsnit prin cap primilor proprietari. De o parte a numărului 138 se afla o casă cu acoperiș arcuit după moda chinezească, înălțată pe o platformă pentru a o apăra de furnici, cu trepte de lemn până la intrare. Pereții erau tot de lemn, iar dușumelele răsunau până în stradă de tropăitul pașilor. De cealaltă parte se afla o casă ai cărei pereți nu se zăreau în spatele cortinei galbene de plante agățătoare ce atârnau până-n pământ într-o revărsare de miere fumurie. Vizavi, casele erau ascunse în spatele arbuștilor.

La stradă, numărul 138 era protejat de un gard viu, rar, crescut până în dreptul streșinii. Trotuarul era năpădit de smocuri prăfuite de iarbă și excremente de câine, obligându-te să mergi atent ca să nu te murdărești. În fața porții era un palmier foarte înalt, în frunzișul

căruia cuiburile păsărilor țesători, ca niște mingi de ping-pong uitate în iarbă, se bălăbăneau bătute și scuturate de vânt. Lângă el, ramurile cafenii ale frangipanilor aplecate până-n pământ în cascade albe și roz-crem, amintind de fetele de culoare cu brațele încărcate de flori. Strada era mărginită de câte două rânduri de copaci pe fiecare parte, întâi jacaranda, cu delicatele dantelării verzi proiectate pe cerul albastru, iar în spatele lor lesele întunecate ale arborilor cedrilatoona. Culorile explodau peste tot, draperiile de bougainvillaea roșii, punctate de purpuriul hibiscușilor. Era minunat de frumos și de liniștit.

Dacă treceai de gardul netuns de la numărul 138, te trezeai în fața unei clădiri joase de cărămidă, cu acoperiș de tablă, un fel de hambar lung ce ocupa spațiul dintre cele două case, cu o curte mare în față și alta, la fel de mare, în spate. Clădirea își avea povestea ei. Fusese ridicată cam cu douăzeci de ani în urmă de un afacerist întreprinzător care, din spirit de economie, ignorase cu bună știință cele mai elementare reguli de igienă. Până să ajungă autoritățile să constate inoportunitatea construcției, acoperișul fusese deja pus. A urmat apoi o serie întreagă de procese. Sătul de toată afacerea, un judecător și-a amintit într-un târziu că oricum era criză de locuințe; și pe acest rribtiv, clădirea a rămas în picioare.

În realitate, erau opt case lipite una de alta și împărțite fiecare în așa fel, încât din ușa de la intrare se vedea prin cele două camere ce compuneau locuința până în curtea din spate unde rufele fluturau deasupra stivei de lemne. O singură verandă unea cele opt grupuri de trepte, uși și ferestre, prin care lumina pătrundea doar în camerele din față. Camera din spate dădea într-o altă verandă, ferită de țânțari cu o plasă de un verde șters; în acest fel, arhitectul reușise marea performanță să obțină, într-o țară veșnic scăldată în soare, camere în care becurile trebuiau să ardă toată ziua.

Cele opt curți din spate, un loc viran, prăfos, împărțit prin garduri paralele de hibiscuși, reprezentau triumful individualismului asupra traiului în comun. Opt stive de lemne, opt frânghii de rufe, opt poteci scurte mărginite de cărămizi ducând la cele opt spălătoare construite unul lângă altul, ca niște segmente de ciocolată, în spatele unui paravan de tablă: pentru economie, broaștele – deci și cheile – erau identice, un sistem ce garanta zâzania printre locatari. La cele două capete ale șirului de spălătoare erau două camere împărțite fiecare în alte două mai mici. Aici locuiau cei opt servitori indigeni. Asta era numărul lor oficial, în realitate însă erau mai mulți.

Când Marina – care, cum s-a mai spus, își lua întotdeauna foarte în serios îndatoririle – a inspectat camera pe care servitorul ei o împărțea cu cel al vecinilor, a exclamat șocată: „Doamne Dumnezeule, ce îngrozitor! U Camera era foarte mică. Pereții de cărămidă erau netencuiți; deasupra capului – tabla acoperișului, concentrând înăuntru toată puterea soarelui cât era ziua de mare, încât, ajunsă în prag, Marinei îi veni să leșine sufocată de valul de căldură ce năvălea dinăuntru. Podeaua era de ciment, iar cuverturile care serveau drept pat erau întinse direct pe ea. Nici vorbă de dulap, sau măcar niște rafturi: în locul lor, o funie ce traversa camera dintr-un colț într-altul. Două ferestre înguste, cocoțate tocmai sus, cu geamurile crăpate și lipite cu hârtie. Pe pereți, fotografii rupte din reviste ilustrate: familia regală engleză, actrițe de cinema, cele mai multe goale.

„Doamne Dumnezule! M repetă cu voce stinsă. Avea un sentiment cumplit de vinovăție din cauza acestei spelunci. Răsuflă ușurată când părăsi camera, își șterse transpirația de pe față și aruncă o privire prin curte. Văzută din spate, clădirea cu numărul 138 de pe Aleea C. J. Rhodes oferea un tablou cu adevărat pitoresc.

Roșul stins al pământului era împrejmuit cu garduri scunde de hibiscuși, punctați de flori purpurii; peste tot în jurul stivelor cenușii erau așchii albe, galbene, portocalii. Frânghiile cu rufe colorate se legănau și săltau. Servitorii, îmbrăcați în alb, stăteau rezemați în cozile topoarelor și bârfeau. Pe unul din bușteni de sub copacul cel mare ședea o negresă tinerică, bonă la unul din vecini, care ținea în brațe un copilaș alb. Încântător: parcă era scena de deschidere dintr-o comedie muzicală. Marina îi întoarse spatele; cu privirea ei severă, de reformator, inspectă fundul curții. În spațiile dintre spălătoare și camerele servitorilor se aflau opt lăzi de gunoi, fiecare dintre ele roind de muște și emanând un miros acru și rânced. Trecu printre ele și ieși în aleea de serviciu. Cine străbate cu mașina străzile unui asemenea oraș, vede copacii, grădinile, gardurile în floare; străzile formează pătrate perfecte. Pătrate – s-ar putea spune – pline de flori și verdeață, în mijlocul cărora casele sunt minunat plasate. Dar fiecare cvartal din acesta este împărțit în jumătate de câte o alee de serviciu, nepietruită, de-a lungul căreia se înșiră lăzile de gunoi; aici își duc servitorii viața lor socială. Aici se refugiază ca să tragă repede o țigară în mijlocul zilei de lucru; aici își întâlnesc prietenii sau flirtează cu femeile care vând legume. Ca și când între străzile orașului omului alb s-ar afla ascunse alte străzi, neluate în seamă, ignorate. Ieșind în aleea de serviciu, Marina o găsi forfotind de africani care pălăvrăgeau și râdeau. Dar la vederea ei, râsul le îngheță pe buze; îi aruncară priviri lungi, bănuitoare și în clipa următoare dispărură în curțile dosnice. Marina se trezi singură.

Porni încet înapoi spre ușa ei, traversând curtea, ocolind așchiile și rumegușul din jurul stivelor, plecându-și capul ca să nu se atingă de rufele înfoiate de vânt. Servitorii o urmăreau prudenți, căci această neașteptată curiozitate în privința felului lor de viață îi făcea

bănuitori – experiența îi învățase să fie bănuitori. Dar nu numai servitorii o urmăreau, ci și câteva dintre vecine care o iscodeau prin geamurile bucătăriilor. Vedeau o englezoaică mărunțică, proporționată și bine făcută la trup, cu păr blond, frumos și fața albă, cu obraji rumeni, ascunși sub o pălărie mare de paie pe care și-o ținea cu o mână înmănușată în alb. Pășea foarte grijulie și cu vădită neplăcere prin praful curții, dând impresia că nu aștepta decât să-i crească aripi ca să-și ia zborul.

Când ajunse la scară, se opri și strigă:

— Charlie! Vino te rog, puțin.

Vocea ei era ușor pițigăiată, aproape plângăreață. Auzind-o, după ce-i înregistraseră mănușa albă, și reținând acel *te rog* din adresare, spioanele își văzură confirmate cele mai cumplite temeri.

De pe aleea sanitară, unde bârfise (până la apariția Marinei) cu niște prieteni aflați în trecere, se prezentă un tânăr african. Purta pantaloni scurți albi, o camașă roșie de croială americană, șosete ecosez de lână susținute cu jartiere mov și teniși albi. Se apropie în fugă de noua lui stăpână și se opri în fața ei surâzându-i politicos, dar aproape instantaneu surâsul se transformă într-un zâmbet larg și binevoitor. De felul lui era un tânăr vesel și prietenos. Iar aceasta era prima dimineață a Marinei în noua ei casă, suficient timp să devină conștientă de disproporția între mila puternică ce-o resimțea față de servitorul ei și veselia fără leac de pe chipul din fața ei.

Ea, bineînțeles, nu cunoștea nicio limbă indigenă, în schimb vorbea el englezește.

— De când lucrezi aici, Charlie?

— De doi ani, doamnă.

— De unde vii?

— Doamnă?

— Ai tăi unde-s?

— Nyasaland.

— Oh, făcu Marina, căci asta însemna sute de mile spre nord.

— Îți vizitezi familia?

— Poate anul acesta, doamnă.

— Înțeleg. Îți place aici?

— Doamnă?

Pauză; involuntar, tânărul aruncă o privire în spate, dincolo de lăzile de gunoi, spre aleea de serviciu. Spera ca prietenii săi, care lucrau în partea cealaltă a orașului și pe care nu-i vedea prea des, să nu se plictisească așteptându-l. Spera de asemenea ca această nouă stăpână (în a cărei amabilitate față de el nu prea avea încredere) să nu-și aleagă tocmai acum să-l pună să-i lustruiască argintăria sau să spele rufe. Continua să zâmbească, dar pe chipul lui se citea oarecare neliniște și ochii îi tot fugeau spre aleea din spate.

— Sper că vei fi mulțumit lucrând pentru mine, continuă Marina.

— Ooo, da, doamnă, răspunse prompt, cu un aer dezamăgit; clar, voia să-l pună la treabă.

— Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi. De abia am venit în țara asta și s-ar putea să mai greșesc.

Ezită să răspundă, cântărind în gând ultimele ei cuvinte. Fraza însă era prea complicată, așa că o lăsă baltă. Pentru el, continentele și țările n-aveau nicio semnificație. Știa de orașul omului alb – orașul ăsta. Știa savana. Știa satul din care venise. Știa, de la prietenii săi școliți, că exista o „apă mare" peste care oamenii veneau cu vapoare; văzuse fotografii de vapoare prin reviste vechi, dar în mintea lui apa asta „mare" se confunda cu marele lac ce se întindea pe meleagurile sale de baștină. Înțelegea că oamenii albi veneau din ținuturi care se numeau Anglia, Germania, Europa, dar pentru el astea erau doar nume, nimic mai mult. Un prieten de-al lui, care fusese trei ani la o școală misionară, îi spusese o dată că

Africa este un continent, și în afară de acesta mai sunt cîteva, și-i arătase o bucată de hârtie mototolită – o jumătate din harta lumii – explicându-i: aici este Africa, aici este Anglia, aici India. Era și Nyasaland acolo, o fâșie micuță de pământ, și văzând-o, Charlie se zăpăcise și se simțise umilit, pentru că el numai de ea știa și lui i se părea tare întinsă. Acum, când Marina folosise expresia „țara asta", îi reveni pentru o clipă în minte coala aceea vopsită în roz, verde și albastru – lumea. Dar din direcția aleii de serviciu se auzeau hohote de râs – și din nou se uită peste umăr; ghicindu-i nerăbdarea, Marina se simți și ea cuprinsă de o stare foarte asemănătoare iritării.

— Mă rog, poți pleca, zise ceremonios; și fața tânărului se lumină deodată de un zâmbet larg ce-i dezvelea dinții albi.

Se întoarse și o porni în goană de atlet prin curte» sărind peste stiva de lemne și peste lăzile de gunoi în salturi mari, dispărând apoi în spatele spălătorului. Marina intră în „apartamentul" ei cu o încruntătură furioasă de care însă nu era conștientă. „Dezgustător", murmură, cuprinzând în această singură condamnare camera goală în care Charlie era nevoit să-și ducă existența, aleea de serviciu murdară, înșirată cu lăzi de gunoi puturoase, ca și veselia lui, mai că i-ar fi zis irațională.

Uită însă repede de toate când își dădu seama de lipsa de confort din propria ei locuință – șocantă, alt cuvânt nu găsea. Cele două camere – pardon, coridoare, mai corect – erau unite printr-o ușă plasată exact la mijlocul peretelui. Aprinse lumina în cea care urma să fie dormitorul și își cuprinse obrajii în palme, simțind deodată cum o ustură pielea sensibilă atinsă pe alocuri de razele soarelui strecurate prin ochiurile pălăriei. Mobila era de nedescris! De o parte și de alta a ușii, două schelete metalice pentru pat, un garderob de culoarea ciocolatei, cu uși care nu se închideau bine, o rogojină ce fugea de sub picior pe podeaua văcsuită. Iar camera din

față! Nici nu se putea ceva mai rău. O canapea enormă, îmbrăcată în creton, ca un strat de flori solidificat, o masă grea și lustruită înfiptă în mijlocul podelei, obligându-te să o fereşti la fiece mișcare, și patru scaune la fel de grele, cu spetează dreaptă, așezate unul lângă altul, ca niște soldați, la perete. Tablourile – nu, nu-și imaginase că mai puteau exista asemenea tablouri. Unul dintre ele închipuia o scenă din deșert; era confecționat din bucăți de pânză colorată, acoperite cu geam; altul – un motto țesut din paie, înrămat, sub geam, conținând următoarea urare: „Bun venit, noroc și veselie, La toți cei care intră aici să fie".

Al treilea tablou era foarte mare și reprezenta niște vite scoțiene. Șase creaturi feroce și zburlite înfundate până la genunchi în ochiurile de apă smălțuite de lumina soarelui, se holbau în jos la ea. Ar fi jurat că asemenea picturi nu mai existau decât în romanele victoriene, sau în pensiunile din suburbii îndepărtate – ei bine, nu, iată vacile în fața ochilor ei. Ce rost mai are să emigrezi, zău așa?

Îi veni să se apropie și să-l smulgă de pe perete. Dar rămase pe loc, cuprinsă de o stranie senzație de inhibiție. N-avea încă de unde știi că aceasta era de fapt starea de spirit comună tuturor celor care locuiau la nr. 138. Nu mult după aceea avea s-o audă pe doamna Black – ocupa de ani de zile apartamentul vecin, cu bărbatul ei și cei trei copii – s-o audă prin urmare comentând pe un ton înverșunat: „Mânerul ușii mele din față e blocat de nu mai știu când, dar așa-l și las. Dacă m-apuc să repar tot ce-i de reparat înseamnă să mă-ngrop aici pe veciea. Și ea gândea la fel, avea să-și spună Marina, înțelegând în sfârșit de ce, dacă îți strecurai privirile dincolo de gardul părăginit, erai mai degrabă tentat să crezi că în clădirea asta se aciuise o șleahtă de nespălați și mitocani, și nu familii onorabile, posesoare adică de automobile și venituri lunare fixe.

Numai doamna Pond făcea excepție – își văruia regulat pereții și

repara tot ce se strica. Parcă voia să-și bată joc de ceilalți. Din fața scărilor *ei* pornea o potecă îngustă cu bordură de cărămidă ce ducea până la peticul ei de curte, care n-avea mai mult de doi pași lățime și în care, între două lese de sârmă, creșteau trandafiri și crini, ca un sandviș înalt și verde ce se nimerise din întâmplare în curtea prăfoasă.

Ce rost are? Cugetă Marina. Tot n-am de gând să locuiesc aici. Ded tabloul putea rămâne la locul lui. Din aceeași pricină hotărî că n-avea sens să despacheteze frumoasele ei perdele, sau cărțile. Iar mobila era atât de urâtă că nici nu merita să-și piardă vremea cu ea. Se gândi la camerele servitorilor din spate: o adevărată rușine. Întreg sistemul era degradant…

Tocmai atunci auzi în ușă câteva ciocănituri parcă de formă și în cameră își făcu apariția doamna Pond. Era o femeie scundă și îndesată, strânsă în talie cu cordonul șorțului, ca un câmat sugrumat. Avea obrajii rumeni, cărnoși, pieptul plin și tare, mâini energice, roșii. Ochii mici iscodeau în toate părțile. Chipul trăda o permanentă proastă dispoziție, poate tocmai pentru că știa că era o persoană dezagreabilă. Se obișnuise demult cu privirile dezaprobatoare ale locatarilor, care o urmăreau cum își îngrijea felia de „grădină" sau cum își mătura potecuța, fâșia îngustă din curtea din spate, ce se întindea între ușă și spălătorul ei. În fiecare dimineață își făcea de lucru printre rufele întinse la uscat și stivele de lemne, îmbrăcată într-un capot de satin roz ornat cu puf de lebădă și învăluită în norii de praf stârniți de mătură, răspunzând cu ocheade dușmănoase privirilor reprobatoare; după care era auzită comentând: „Două camere sunt prea de ajuns pentru o femeie singură. Sunt foarte mulțumită…

N-avea niciun drept să fie mulțumită sau, în orice caz, să o spună…

Dar pentru o femeie care se declara mulțumită de viața ei avea o căutătură în ochii-i tăioși ce trăda vădit invidia; iar în glasul excesiv de mieros cu care-i zise: „Te pomenești că ești o veche prietenă a doamnei Skinner?", Marina, ajunsă brusc la acel prag de istovire care îi cuprinde pe toți cei ce locuiesc prea multă vreme în spații supraaglomerate, ghici existența unei conspirații.

— N-am întâlnit-o niciodată pe doamna Skinner, răspunse ea scurt. Spunea că vine pe-aici în dimineața asta, ca să încheiem contractul.

Dar contractul fusese demult încheiat cu Philip; și Marina știa că doamna Skinner vine doar s-o inspecteze – gândul acesta o irita.

— E o doamnă drăguță, spuse doamna Pond pe un ton acru. E prietena mea. Noi două am locuit aici mai mult decât oricine altcineva.

Marina urmări direcția privirii ei și văzu o ușă mare, albă, în perete. De fapt, ușa unui dulap în perete. Îl remarcase și ea, pentru că era singurul obiect mai de doamne-ajută în tot „apartamentul* ăsta.

— E un dulap grozav, spuse doamna Pond.

— Toate apartamentele au dulapuri din astea?

— Oh, nu. L-a făcut doamna Skinner, anul trecut. Ea a plătit pentru el, nu proprietarul. Nu-l prinzi pe proprietar să plătească pentru nimic.

— Înțeleg.

— Doamna Skinner mi-a promis mie apartamentul ăsta, mai zise doamna Pond.

Marina nu răspunse. Își privi ceasul-brățară. Minunat de ostentativ gestul, pentru care chiar se simți ușor vinovată; dar doamna Pond răspunse prompt:

— Este ora 11. Tocmai a bătut pendula.

— Trebuie să isprăvesc cu despachetatul, explică Marina.

— Întotdeauna sunt multe de făcut când te muți, observă doamna Pond, luând loc pe sofaua înflorată. Dulapul ăsta o să economisească o grămadă de spațiu.

Doamna Skinner își ținea rufele în el. Aveam de gând să-mi pun toate rufele acolo. Am auzit că faceți parte din Serviciul Guvernamental?

— Da, răspunse Marina.

Nu înțelegea nota pizmașă a ultimei întrebări, aparent nevinovată. Nu știa că în această țară clasa privilegiată era cea a Funcționarilor Guvernamentali, sau cel puțin așa era considerată. Neexistând aristocrație, nu existau nici deosebiri de clasă – dar, vai, omul trebuie să-și verse ura pe cineva, și Funcționarii Guvernamentali erau numai buni pentru așa ceva. Adăugă:

— Soțul meu a ales această țară în locul Coastei de Aur pentru că pare să aibă un climat mai bun, deși salariile sunt proaste.-

Cuvintele acestea fură primite cu un zâmbet sceptic, același ce ar fi întâmpinat-o pe Marina și în Anglia dacă, lipsită de tact, s-ar fi aventurat să facă în fața servitoarei un comentariu de genul: „Taxele de moștenire atrag după ele sfârșitul claselor de mijloc".

— Trebuie să faci parte din Serviciu ca să primești un asemenea apartament, spuse doamna Pond, schițând ceea ce-și imagina ea a fi un zâmbet prietenos. Serviciul primește toate trufandalele, – și trase o ocheadă dulapului din perete.

— Am impresia, ripostă Marina pe un ton glacial, că la mijloc este o oarecare confuzie. Soțul meu a aflat de locuință absolut întâmplător.

— Mulți oameni tânjesc după apartamentul ăsta, zise doamna Pond cu reproș. Doamna de alături doamna Black, ar fi fost încântată să-l aibă. Și are și trei copii. N-aveți copii, presupun?

— Doamnă Pond, n-am nici cea mai vagă idee de ce ni l-a dat nouă doamna Skinner, dacă i l-a promis doamnei Black…

— Oh, nu, mie mi l-a promis. A fost o promisiune fermă.

În acel moment, fără nicio bătaie în ușă, intră în cameră încă o doamnă. O apariție voluminoasă, de vârstă mijlocie, strânsă în corsete, cu părul coafat și tapat, și o față ascuțită și energică, congestionată din pricina căldurii; rosti solemn:

— Pardon, am intrat fără să bat, dar nu mă pot obișnui cu ideea că aici locuiește cineva străin, după ce am locuit eu atâta vreme. Abia atunci dădu cu ochii de doamna Pond și imediat chipul i se crispă, devenind agresiv. Văd că v-ați și împrietenit, spuse, pironind-o pe doamna Pond.

Aceasta stătea în picioare cu mâinile în șold, cu aerul unuia gata de luptă; reuși totuși să-și stoarcă un zâmbet și spuse:

— Tocmai făceam cunoștință.

— Să fii sănătoasă, o concedie doamna Skinner, eu însă am de gând să discut afaceri cu chiriașa mea.

Doamna Pond ezită. Doamna Skinner îi aruncă o privire lungă, dezarmantă. Cealaltă se dezumflă încet și se îndreptă spre ușă. Din verandă însă aruncă peste umăr:

— Când oamenii fac promisiuni, ar trebui să și le țină, asta vreau să spun, nu să le ofere celor abia veniți în țară, și pe deasupra și unor funcționari de stat…

Doamna Skinner așteptă să se stingă vocea răsunătoare și mânioasă și apoi se întoarse brusc spre Marina:

— Dacă vrei să mă asculți, ferește-te să ai de-a face cu doamna Pond, te legi la cap fără să te doară.

Marina pricepu că datora acest apartament numai faptului că doamna foarte colorată din fața ei se hotărâse să-l închirieze unui străin doar ca să facă în ciudă tuturor prietenelor din clădire, care

speraseră să moștenească minunatul dulap, chiar și numai pentru trei luni.

Doamna Skinner privea în jurul ei cu un aer de îndoială.

— N-aș vrea să cred că lucrurile mele nu vor fi îngrijite.

— Nici să nu credeți așa ceva, o liniști Marina.

— Când am vorbit cu soțul dumneavoastră, am făcut-o cam în pripă. Sper să vă aranjați cum trebuie, dar nu vreau să schimbați nimic.

Marina se păstră într-o tăcere politicoasă.

Doamna Skinner se îndreptă spre dulapul din perete, îl deschise și-l găsi gol.

— Am plătit o groază de bani pentru el, spuse pe un ton îndurerat.

— Abia ieri m-am mutat. Încă n-am apucat să despachetez.

ut pentru el. Aiu
— Îmi pare și așa

destul de pipărată, ripostă Ma-

— Ai să vezi că-ți va fi foarte util. Eu însămi am plăf" ar fi cerut chirie și mai mare.

Rina, intrând în sfârșit în luptă.

Era limpede că doamna Skinner nu așteptase decât această undă de împotrivire. Porni la atac cu arma binecunoscută:

— Mulți ar fi fost încântați să aibă apartamentul ăsta, ascultă-mă pe mine.

— Nu mă îndoiesc.

— Și mâine aș putea să-l închiriez.

— Dar, spuse Marina pe un ton ridicat și protocolar, ni l-ați închiriat de fapt nouă, contractul a fost semnat, așa că nu văd ce-am mai avea de discutat, corect?

Doamna Skinner șovăi, apoi se mulțumi să repete:

— Sper că se va purta de grijă mobilei mele. În contract am

specificat să nu se schimbe nimic.

Deodată Marina se trezi spunând:

— Mă rog, bineînțeles că am să mut mobila așa cum îmi convine mie, și am să-mi atârn pe pereți tablourile mele.

— Apartamentul acesta a fost închiriat gata mobilat și țin foarte mult la tablourile mele.

— Dar dumneata nu vei fi aici, nu-i așa?

Adică un mod foarte brutal de a spune: Dar noi vom fi cei care ne vom uita la tablouri, nu tu; fără efect însă, pentru că doamna Skinner zise simplu:

— Da, îmi plac tablourile mele și nu-mi place să mă gândesc că vor fi împachetate.

Marina se uită la dobitoacele scoțiene și, deși doar cu o jumătate de oră înainte se hotărâse să le lase la locul lor, trânti:

— Mi-ar plăcea să-l dau jos pe ăla.

Doamna Skinner își împreună mâinile într-un gest de curată devoțiune, strânse din buze și rămase cu privirile pironind jalnice tabloul.

— Nici nu știi cât de enorm demult înseamnă tabloul ăsta pentru mine. Pe vremea când eram mică, stătea agățat în salonaș, la noi Acasă. Întâi a fost al bunicii. Când m-am căsătorit cu domnul Skinner, mama l-a împachetat și l-a trimis anume încoace, știind ce mult îmi place. M-a însoțit peste tot pe unde am umblat. Nu mi-ar plăcea să știu că este tratat cu lipsă de considerație, zău că nu.

— Uuufff, prea bine, cedă Marina, obosită fără veste. În fond, ce importanță avea?

Doamna Skinner o cercetă bănuitoare: era oare posibil să fi câștigat atât de ușor?

— Să fii cu ochii în patru la Charlie, continuă ea. De nu știu câte ori i-am spus să bage seamă să nu-l lovească din neatenție cu coada

măturii…

Așa deci, își zise Marina plină de speranță. Sticla avea dimensiuni uriașe. Tot peretele părea acoperit de vitele alea furioase și zburlite. Accidente se puteau întâmpla oricând…

— Oricum trebuie să fii cu ochii în patru la Charlie. Niciodată nu face mai mult decât e absolut necesar. E leneș până-n rărunchi. Și cu mâncarea să fii atentă. Fură. Chiar luna trecută am pus poliția pe urmele lui, când mi-am pierdut broșa de granate. Bineînțeles, s-a jurat că n-a furat-o, dar de atunci n-am mai văzut-o. Bărbatu-miu i-a tras o bătaie zdravănă, dar a doua zi domnu' Charlie era surâzător ca întotdeauna.

Indignată de ce auzea, Marina își ridică sprâncenele a dezaprobare.

— Într-adevăr? întrebă pe un ton de gheață.

Doamna Skinner o privi de parcă stătea să întrebe: „De ce-mi faci mutra asta de măscărici? U și remarcă:

— Toți se nasc mincinoși și hoți. Crezi în ei până ajungi să-i bați. Te previn, ești nouă pe-aici. Chiar săptămâna trecută îmi spunea o prietenă, mă mir că închiriezi la d'ăștia abia veniți din Anglia, întotdeauna strică servitorii cu ideile lor, da' eu i-am spus: „de unde domnu' Giles este un om inteligent, am încredere în eltt. Ultimele vorbe le rostise foarte răspicat.

— Eu în locul dumitale, ripostă Marina cu aceeași voce glacială, m-aș feri să fiu chiar atât de convinsă că soțul meu va plesni pe cineva. Cuvântul „plesnitt fusese accentuat în mod deosebit. Îmi vine să cred că în situații din acestea, chiar dacă ar comite un asemenea gest, ar căuta mai întâi să se convingă dacă omul a furat cu adevărat obiectul respectiv.

Doamna Skinner își luă timp să descâlcească această cugetare și la urmă căscă ochii cât cepele la Marina.

— Mă rog, molfăi neîncrezătoare, este prea târziu acum, fiecare se poartă cum știe, dar ca să revenim, mobila este a mea, și dacă mi se strică sau mi se fură, dumneata răspunzi.

— Mi se părea de la sine înțeles acest lucru, făcu Marina.

Își dădură mâna, formal, și doamna Skinner ieși. De două ori se întoarse din verandă, întâi să-i spună Marinei că nu trebuie să uite să afume încăperile băștinașilor o dată pe lună dacă vrea să nu-i fie năpădită casa de tot felul de lighioane („Nu că-mi pasă dacă ei vor să trăiască plini de păduchi, creaturi murdare ce sunt, dar dumneata trebuie să te ferești”…), și a doua oară să-i spună că după ce ai trăit într-un loc vreme îndelungată, îți vine greu să-l părăsești, chiar și numai pentru o vacanță, și că regreta teribil ziua în care-l închiriase. Îi mai aruncă Marinei o privire acuzatoare și mâhnită, ca și cum apartamentul îi fusese furat, și cu aceasta plecă de tot. Rămasă singură într-o dispoziție de mânie agresivă, Marina se uită la tabloul cu bovinele scoțiene, care căpătase în cursul acestui schimb de cuvinte aspectul unui câmp de luptă.

— Nemaipomenit! rosti ea cu voce tare. Nemaipomenit! Și eu care credeam că dacă închiriez un apartament, am tot dreptul să dau la o parte un tablou care nu-mi place…

Două zile mai târziu primi un bilet de la doamna Skinner în care femeia își exprima speranța că Marina va fi fericită în casa ei, și să nu care cumva să uite să fie atentă în privința doamnei Pond, care era o adevărată intrigantă, și să nu uite să aibă grijă de tablou – pur și simplu nu putea dormi, atât era de îngrijorată din pricina lui.

Deoarece Marina hotărâse că nu va locui în casa asta, nu prea avea ce despacheta. Toate lucrurile erau strânse grămadă. Iar ea avea mai mult ca oricând aspectul unei păsări migratoare căreia nu-i place creanga pe care și-a ales-o ca să se odihnească, dar este mult prea epuizată să-și caute alta.

În schimb, citea în fiecare zi coloanele de anunțuri care nu se deosebeau prin nimic de cele de acasă. Rubrica cererilor de locuințe ocupa o coloană întreagă* în timp ce ofertele lipseau de obicei de tot… Iar când se ivea vreo casă, costa între cinci și douăsprezece mii de lire – văzuse și ea câteva. Erau foarte frumoase, nimic de zis; ce viață fericită ai fi putut duce dacă ai fi avut cinci mii de lire – dar asta era valabil pentru orice altă țară. Vizită chiar o suburbie nouă – nu era pentru prima oară că o făcea – și se întoarse cutremurată.

— Cum adică, izbucni într-o discuție cu Philip. De-asta am emigrat, să-mi petrec toată viața bârfind și luând ceaiul cu femei ca doamna Black sau doamna Skinner?

— N-or fi toate la fel, își dădu el cu părerea, distrat – prins până peste cap de munca lui. Țara asta era pur și simplu fascinantă! Își petrecea zilele în limuzina guvernamentală, gonind peste sute de mile de veld, vizitând rezervațiile și așezămintele indigenilor. Nicăieri nu mai văzuse pământul atât de prost folosit! Mii de acri defrișați, jefuiți, buni de nimic, vite și ființe umane îngrămădite la un loc – soluția, bineînțeles, era foarte clară. N-aveai decât să – și dacă cei din Guvern ar fi avut cât de cât minte…

Marina înțelegea că Philip se aclimatizase. Nu te apuci să vorbești despre Guvern cu atâta afecțiune și exasperare totodată decât dacă te simți ca acasă. Nu era cazul ei. Se surprinsese cochetând cu ideea de a cumpăra una din acele case revoltător de mici. La urma urmei, undeva tot trebuie să ajungi să trăiești…

Aproape în fiecare dimineață, la numărul 138 se putea zări un grup de femei stând în ușa uneia sau alteia dintre apartamente, dezbătând problema rearanjării camerelor. Clădirea fiind construită după un plan atât de ieșit din comun, nicio soluție nu putea fi satisfăcătoare și oricum ai fi mutat calabalâcul, spațiul se dovedea de fiecare dată la fel de neconfortabil. „Poate că dacă mut biblioteca

în spatele ușii… a Sau: „Dar dacă o duc în baie, n-ar fi mai bine? A

Sufrageria era într-adevăr o problemă. Dacă puneai masa în camera din față, servitorul trebuia să vină cu mâncarea prin dormitor. Invers, dacă foloseai prima cameră ca dormitor, obligai musafirii să se împiedice de pat ca să ajungă în camera de zi. Marina se mulțumise cu aranjamentul făcut de doamna Skinner. În veranda din spate, nu mai lată decât un coridor, se afla o masă de joc pliantă. Când o desfăceau, Philip se ghemuia sub fereastra ce se deschidea înăuntru peste capul său, iar Marina se strângea într-o parte în ușa băii, ca să-i facă loc lui Charlie să aducă legumele. Pentru a-i servi, Charlie își punea o haină albă, scrobită, un fes roșu și mănuși albe de bumbac. Între feluri, rămânea în spatele lor, în ușa bucătăriei, în timp ce Marina și Philip mâncau solemni, în ciuda poziției aceleia incomode.

Marina începea să se simtă din ce în ce mai inhibată de această prezență a lui acolo, citind în ea o atitudine de toleranță față de ei. Nu era oare ridicol să ții cu tot dinadinsul, în condițiile date, la ritualul cu argintărie, cristaluri și cuțite de pește? Se întreba tot mai des cum oare apăreau toate astea în ochii tânărului care, de cum terminau ei masa, lua o porție mare de fiertură de mălai de pe plită și se retrăgea în camera lui, unde-și împărțea mâncarea (servindu-se cu mâinile, stând ghemuiți pe podea) cu servitorii vecinilor și cu prietenii sau rudele care se nimereau să n-aibă de lucru în perioada respectivă.

Era limpede că prin capul nici unuia dintre ceilalți locuitori nu treceau asemenea gânduri; și Marina înțelegea foarte bine cât de necesar era să le alunge pe-ale sale cât mai repede. Pe de altă parte…

Absurditatea sălășluia în însuși sistemul care accepta ca un tânăr plesnind de sănătate să-și petreacă viața în bucătăria ei, pentru ca ea

să poată trândăvi ziulica întreagă. Unde mai pui că… mai mare daraua decât ocaua. Înainte să se trezească stăpânii, Charlie dădea ocol grădinii și intra prin verandă ca să deretice în prima cameră. Dar cum pereții erau subțiri, iar el plin de râvnă, stăpânii se trezeau în fiecare dimineață de loviturile violente ale măturii și de scârțâitul mobilei. Dacă, în schimb, servitorul i-ar fi așteptat să se trezească, unde să stea Marina cât dura curățenia? Cocoțată în vârful patului, în dormitorul întunecos, până catadicsea el să isprăvească? Avea senzația că-și petrecea jumătate din timp planificându-și în așa fel activitățile încât să nu stea în calea lui Charlie, cât timp acesta curăța sau gătea. Dar, asta era, învățase că nu trebuie să manifeste dorința de a-și face singură treburile. O ascultase o dată pe doamna Pond, care o frecventa destul de des, manifestându-și disprețul pentru anumiți imigranți ce uitaseră foarte repede ce li se cuvenea în calitate de oameni albi, și se dispensaseră de servitorii pe care-i aveau. Considera că nu merita s-o mai necăjească pe sus-numita doamnă cu fleacuri din acestea. Mai ales că era vorba doar de trei luni…

Dar de necăjit, tot o necăji, și încă foarte curând.

Când să-l plătească pe Charlie la sfârșitul lunii, și dând să scoată din portmoneu cei douăzeci de șilingi pe care-i datora, se simți năpădită de un sentiment de vinovăție. Pur și simplu nu-i putea da o sumă atât de ridicol de mică pentru o lună întreagă de muncă. Și dacă i-ar fi dat douăzeci și cinci sau treizeci, n-ar fi fost aceeași poveste? Se hotărî la douăzeci și cinci și-l văzu surâzând copleșit de uimire. Plănuise el să ceară o mărire de salariu, căci femeia asta se dovedise ușor de manevrat, iar el era optimist din fire; dar să-i crească leafa fără să ceară și cu cât, cu cinci șilingi! Ehei, trei luni de tocmeli serioase îi trebuiseră ca să obțină de la doamna Skinner nouăsprezece, în loc de șaptesprezece și șase penny.

— Mulțumesc, doamnă, spuse el precipitat, înșfăcând banii de teamă să nu se răzgândească.

Mai târziu, în aceeași zi, Marina îl văzu cu o pereche nouă de jartiere de satin purpuriu și tare se mai necăji. Cu siguranță că cei cinci șilingi ar fi putut fi cheltuiți cu mai multă judecată! Ar fi trebuit să fi se explice nenorociților ăstora ce însemnau valorile lumii civilizate – dar, tocmai când să pătrundă esența acestei idei, intră doamna Pond cu un aer cătrănit.

Reieșea că și servitorul doamnei ceruse o mărire, brusc nemulțumit de cei nouăsprezece șilingi. El de ce să nu câștige douășcinci, ca Charlie? Marina pricepu că doamna Pond vorbea în numele tuturor femeilor din clădire.

— N-ar trebui să-i strici, o dojeni ea. Știu că vii din Anglia etc „etc „etc…

— După părerea mea, salariile sunt absurd de mici.

— Înainte de război, erau norocoși dacă primeau zece șilingi. Niciodată nu-s mulțumiți.

— Mă rog, dacă e să ne luăm după costul vieții, valoarea banului s-a înjumătățit, comentă Marina.

Dar, cum nici Guvernul nu ajungea la o înțelegere în privința acestei realități oficiale și de necontestat, ce pretenții să aibă de la doamna Pond?

— Toți sunteți la fel, zise doamna țâfnoasă, veniți aici cu ideile voastre fantasmagorice.

’ Marina devenise conștientă de privirile intrigate ce-o însoțeau ori de câte ori ieșea din casă. Unde mai pui că se simțea și caraghioasă! Jartiere de satin purpuriu, auzi!

Discutând problema cu Philip, hotărî că era mai în folosul lui Charlie să-l plătească în natură. Pe lângă cei doi pfunzi de carne pe săptămână, băiatul avea să primească și legume. Bineînțeles că

doamna Pond se înființă imediat cu o solie de protest.

— Nu sunt obișnuiți cu așa ceva, suna plângerea. Stomacurile lor nu sunt ca ale noastre. Nu au nevoie de legume. Nu faci decât să le bagi în cap tot felul de idei.

— Conform regulamentului, i-o întoarse Marina cu vocea ei înaltă și limpede, africanii trebuie să primească legume.

— De unde ai mai scos-o și pe asta? întrebă doamna Pond bănuitoare.

Marina îi arătă regulamentul pe care doamna Pond îl citi într-o tăcere sumbră.

— Nu Guvernul plătește pentru asta, observă ea lezată. O să-i scăpăm din mână, asta e. O să fie bucluc, ține minte vorbele mele…

Marina căzu definitiv în dizgrație în ziua în care cumpără un pat de metal de ocazie și-l instală în camera lui Charlie. Nu mai tolera ca servitorul ei să doarmă direct pe podeaua de piatră, învelit într-o pătură. Cât despre Charlie, el accepta fatalist norocul ce căzuse pe capul lui. N-o înțelegea pe Marina nici picat cu ceară. Femeia asta părea să se simtă vinovată și pentru cel mai banal lucru pe care i-l cerea să-l facă; să curețe, de exemplu, pânzele de păianjen uitate prin colțuri. Doamna Skinner i-ar fi tăiat din leafă, iar domnul Skinner i-ar fi tras câteva scatoalce. Astălaltă, în schimb, îi oferea un pat taman în ziua în care îi spărsese cea mai bună vază de cristal.

Charlie își cumpărase câteva cravate noi, cu care se fudulea prin curte, în fața celorlalți servitori care-l întâmpinau cu o reacție foarte firească în situația dată: nu se așteptau ei la judecată dreaptă din partea albilor, al căror comportament era de neînțeles, dar trebuia păstrată totuși o oarecare proporție: de ce adică să aibă Charlie noroc de un stăpân care îi dădea un pat ca lumea, carne mai multă, legume, și două dupăamieze libere în loc de una? Privirile cu care-l urmăreau cum se grozăvea în hainele cele noi și elegante nu vădeau

deloc simpatie; ba mai vorbeau și a batjocură în urma lui. Dar Charlie avea o fire prea blândă și prietenoasă ca să pună la suflet o atare comportare. Vrând să-i îmbuneze, o dădu pe glumă, după cum avea și Marina să afle foarte curând.

Ca să fii informat despre ce se petrece cu locatarii imobilului, nu era neapărată nevoie să iei parte la complicata lor viață socială. Dacă, de exemplu, doamna Pond se certase cu vreo vecină din pricina zahărului împrumutat și neînapoiat, și femeile se declarau de partea uneia sau alteia, Marina putea să evite aflarea adevărului din gura doamnei Pond. Era suficient să se ducă la geamul bucătăriei ce dădea în curte, să se tupilească în spatele perdeluței și să-i urmărească pe servitori.

Stăteau acolo, sprijiniți în securi între rufele întinse la uscat, o ceată de bărbați care râdeau și gesticulau, animând încă un capitol al acelei necontenite saga, extraordinara viață a oamenilor albi – stăpânii de pe Aleea Cecil John Rhodes numărul 138…

February, servitorul doamnei Pond, păși în față, iar ceilalți făcură cerc în jurul lui, rânjind la gândul spectacolului ce avea să urmeze. El își bombă pieptul, împinse bărbia înainte și peste chipul său țâfnos se întinse un zâmbet atât de veninos de insinuant, încât publicul mugi și se plesni peste genunchi de plăcere. O imita pe doamna Pond, nu încăpea nicio îndoială. Se îndreptă cu pași mărunți spre un presupus interlocutor, abordă o atitudine imploratoare, întinse mâna, primi ceva în palmă. Se întoarse în mijlocul cercului și privi cu un zâmbet triumfător la ceva-ul primit.

Într-o mână ținea o ceașcă invizibilă. Cu cealaltă se prefăcu a scoate zahărul cu lingurița invizibilă. February – doamna Pond – își bău ceaiul cu imensă satisfacție și înghițituri mici, elegante. Râgâi apoi, își frecă satisfăcut burta, plescăi din limbă. Intrând în joc, alt servitor ieși în față și preluă rolul unei femei care afișa o prefăcută

amabilitate: cu mâinile în șolduri și coatele proiectate în afară, tot trupul clocotind de mânie și indignare, dar cu fața zâmbitoare. February se sculă cât era de lung, dădu din cap și zâmbi, se răsuci pe călcâie, ridică ceva în aer, din spatele lui, și începu să toarne: ce? Zahăr, bineînțeles, nu-l auzi cum curge? Luă apoi recipientul și-l întinse mândru musafirului care aștepta. Dar chiar în clipa în care îi era luat din mână, se răzgândi. Pe față îi apăru o expresie de lăcomie martirizată și retrase recipientul. Întorcând spatele cu repeziciune, aruncând priviri furișate peste umăr, turnă înapoi din conținut, apoi, încet, ca și cum gestul i-ar fi provocat durere, se chinui să se întoarcă, întinse zahărul și, din nou, când să-i dea drumul, înșfăcă vasul și-l mai goli un pic. Ceilalți servitori se tăvăleau pe jos de râs, văzându-i pe cei doi bărbați față în față în mijlocul curții, unul indignat, dar încă politicos, mijindu-și ochii la zahărul retumat, de parcă era o cantitate mult prea mică să poată fi zărită, în timp ce February ținea imaginarul vas cu brațele bine întinse în față și obrazul desfigurat de agonia provocată de simplul fapt că trebuia să se despartă de el. Deodată, cei doi săriră unul la altul, înfruntându-se ca două găini furioase și începură să-și fâlfâie mâinile și să țipe.

— February? se auzi vocea stridentă și pițigăiată ce venea din locuința doamnei Pond. February! Ți-am spus să calci!

— Doamnă! strigă înapoi servitorul cu cea mai politicoasă voce din lume. Se îndreptă spre casă cu spatele, cu față de martir, schimonosită de suferință; când ajunse la scări, trupul căpătă ținuta servitorului supus și intră repede în bucătărie unde aștepta doamna Pond.

Ceilalți servitori rămaseră pe loc, nedorind să abandoneze jocul. Urmă un moment de nehotărâre. Furișară priviri vinovate în jur: oare-i mai zărise cineva? Nu, tăcere deplină. Era mijlocul dimineții,

soarele se revărsa peste ei, copacul cel mare arunca umbre adânci, seva se cristaliza ca zahărul ars în pârâiașe mici pe așchiile de lemn și răspândea o aromă caldă ce se contopea cu mirosul de praf și frunziș încins. Nu prea știau de ce să se apuce, ar fi putut la fel de bine s-o dea înainte cu tăiatul lemnelor. Unul căscă, altul ridică securea și o prăbuși peste butucul de lemn în care unealta se înfipse zbârnâind. Lovi coada care zăngăni ca un bas de ghitară. Pe loc, bărbații se adunară încântați în jurul toporului. Unul îl făcu să vibreze, ceilalți începură să cânte. La început, Marinei îi fu greu să deslușească textul. Apoi auzi:

Iaca bărbatul ce vine la noi,

Când taica pleacă,

Taica se-ntoarce și…

Bărbații râdeau și se uitau la apartamentul cu numărul 4 unde locuia o anumită femeie al cărei bărbat lucra la căile ferate. O luară de la capăt.

Un bărbat tot vine în casa asta,

Din zi până-n seară,

Stăpânu' se-ntoarce și Bărbatu' pleacă iară…

Marina era indignată. Prea de tot! Povestea începea să ia o întorsătură dramatică. Charlie, propriul es servitor, conducea o mașină imaginară prin curte, pufr puf, ca un copil, în timp ce alți doi așezați pe un buștean – zău așa, era de-a dreptul obscen!

Marina se îndepărtă de la fereastră și încercă să se calmeze. Se trezi spunându-și, ca toți cei ce locuiau în țara asta: *La ce te poți aștepta?*

Stătea lângă măsuța pliantă, ciorovăindu-se cu propria-i indignare, când auzi un țipăt ascuțit: „Mazăre? Cartofi frumoși! Varză! Ieftin!"

Da, avea nevoie de legume. Se îndreptă spre ușa din spate. Acolo

se oprise o indigenă cu un copil legat în cârcă, desfăcând cu îngrijire sacii de legume pe care-i adusese pe umeri. Deznodă gura unuia, descoperind masa moale de păstăi verzi.

— Cât?

— Numa' un șiling, spuse femeia plină de speranță.

— Ceee!? Schiță Marina un început de protest: prețul era dublu față de cel de la magazin. Se abținu însă. Biata de ea. Nicio femeie n-ar trebui să-și poarte copilul greu în spate; și sacii ăia mari cu legume din casă în casă, de pe o stradă pe alta, cât e ziua de lungă. Dă-mi o livră, zise.

Folosindu-se de a căniță de metal, femeia măsură o cantitate la fel de mică de mazăre. Marina fu tentată să o cântărească; dar își aminti cum apărea doamna Pond la ușa din spate cu balanța în mână, ocărându-l pe vânzător dacă se dovedea a fi mai puțin decât ceruse. Așa că duse mazărea înăuntru și când reveni, îi dădu șilingul. Surprinsă de generozitatea ei, femeia o cântări pe Marina din priviri și-și luă un aer rugător. Întinse mâin le spre ea, cu palmele desfăcute larg, cu capul plecat, și murmură:

— Cadou, coniță, cadou pentru copilașu' meu.

Marina șovăi din nou. Scrută cu vădită antipatie chipul plângăcios și ochii vicleni ai femeii. Chiar așa, la ce te poți aștepta? Își zise fără să vrea; intră în casă și se întoarse cu dulciuri. Femeia le primi cu palme umile și pe loc băgă jumătate din ele în gură. Apoi întrebă:

— Rochie, coniță?

— Nu, răspunse Marina energic. De ce să-i dea?

Fără să se arate dezamăgită, femeia răsuci gâturile sacilor în jurul mâinii și-i trase după ea prin praful curții, alăturându-se grupului de servitori care urmăreau plini de interes această scenă. Se salutară. Femeia se așeză pe un buștean, ușurându-și spatele

încordat, își trase copilul la subțioară, așa cum era legat în eșarfă, ca să-i poată da sân. Dandy-ul de Charlie se aplecă asupra ei și începură să flirteze. Ceilalți se retraseră. Putea cineva să concureze cu acea cravată ca un curcubeu și jartierele de satin? Charlie era insistent și îndrăzneț, femeia tăcea și râdea. Continuară sporovăială câteva minute, până când copilul lăsă sfârcul din gură. Atunci femeia se ridică râzând în continuare, așeză dintr-o mișcare a umerilor copilul la loc pe spatele ei slăbănog, săltă sacii mari pe umăr și plecă, strigând ceva cu voce stridentă lui Charlie, făcându-i pe bărbați să izbucnească în râs. Deodată se lăsă tăcerea. Bona cea tinerică apăru din apartamentul doamnei Black și trecu agale pe lângă ei. Era mică de statură, un copil încă, cu o rochie de bumbac roz, strânsă pe trup, cu părul împletit într-o mulțime de codițe mici care înțepau aerul de peste tot în jurul capului, și o față copilăroasă, de obicei plină de vioiciune și neastâmpăr. Acum părea tristă. Își târî picioarele pe lângă Charlie și-i aruncă o privire lungă, acuzatoare. Geloasă, gândi Marina, nici nu încape îndoială! Charlie arăta și el ca prins cu mâța-n sac – era limpede. Dar nu, nu putea fi adevărat! Doar fata era prea mică pentru astfel de lucruri. Expresia *pentru astfel de lucruri* îi sună Marinei scandalos de evazivă, de aceea se opri asupra ei s-o cerceteze mai în amănunt. Dar după câteva momente dădu din umeri, preocupată de un alt gând. Bine, bine, dar de dormit, unde dormea? Te pomenești că într-una din camerele astea, cu bărbații la un loc?

Theresa (primise numele Sfintei Theresa la școala misionară unde fusese crescută) arătă cu capul în direcția în care plecase vânzătoarea de legume, aruncă o ultimă privire stăruitoare lui Charlie și dispăru pe aleea de serviciu.

Bărbații începură din nou să râdă, de data asta de Charlie care le răspunse zâmbind încurcat.

Terminând cu călcatul, February ieși din apartamentul doamnei Pond și se apucă să întindă rufele la aerisit pe frânghic. Lumina soarelui le făcea și mai albe, contrastând cu umbrele întunecate pe care le desenau pe țărâna roșie. Ei, ce evenimente interesante se mai petrecuseră de când a plecat el? Vru să afle. Ceilalți hohotiră și-i răspunseră cu strigăte. După ce termină de fixat cirligele, se îndreptă spre ei. Ceata stătea sub copacul cel mare, vorbind; privindu-i, Marina simți deodată că-i ard obrajii. Charlie se îndepărtase între timp de ei și, aplecându-și corpul, chircindu-se parcă în sine, devenise femeia africană, vânzătoarea de legume. Tras într-o parte de greutatea sacilor, cu burta împinsă înainte ca să echilibreze povara copilului, el se apropie de un buștean, mergând cu spatele, așa cum făcuse și băștinașa. Apoi își îndreptă spatele, sări înapoi, se înalță pe vârluri și rupse din copac un mănunchi de frunze. Le așeză în echilibru pe cap și deodată Marina se văzu pe sine. Foarte țeapănă, pedantă, afectată, cu o fețișoară mereu nemulțumită și strâmbând din nas, iscodind în toate părțile de sub pălăria cu boruri largi, cu mâinile încrucișate pe piept, ea se apropie de trunchi și privi în jos spre închipuita vânzătoare.

— Mazăre, varză, cartofi, piținăi Charlie cu voce de femeie.

— Cât? întrebă tot el, cu glasul limpede și nervos al Marinei.

— Zece șilingi livra, coniță, doar zece șilingi livra! spuse Charlie, chircindu-se brusc pe buștean într-o atitudine de umilință exaltată.

— Ridicol! exclamă Marina cu acea voce stridentă, vai, absurd de stridentă.

Marina se văzu șovăind, fața ei exprimând un amestec de indignare și vinovăție și, în cele din urmă, nehotărâre. Charlie dădu din cap de două ori, spuse nervos: „Bineînțeles, cum să nu”. Apoi, cu mișcări pripite, jenate, se retrase și se întoarse cu brațele pline. Le desfăcu și se feri în lături de șuvoiul banilor care cădeau. Pentru o

clipă o imită pe femeia africană —lăsându-se pe vine, greblă monezile și le înfundă în cămașă. Se ridică repede – din nou Marina. Se aplecă ezitând, cu o expresie stânjenită și cătrănită, privind în jos. Cu un gest hotărât ridică o frunză – o singură păstaie de mazăre, înțelese Marina – și plecă, ținând celelalte frunze pe cap cu o mână și pășind afectat și pedant, zicând în timp ce studia frunza-păstaie: „Ieftin, foarte ieftin!"

Când servitorii izbucniră în râs, Marina, care nu mai avea mult și-i dădeau lacrimile, rămase pironită lângă fereastră: „Bine-ți face, dacă tragi cu urechea", se mustră în gândul ei.

O pendulă răsună de undeva. Diferite voci de femei strigară din bucătăriile respective:

— February! Noah! Thursday! Sixpence! Blackbird!

Pauza de dimineață se încheiase. Era timpul să se pregătească prânzul pentru oamenii albi. În curtea acum pustie, apăru Theresa care se întorcea neconsolată de pe alee, târșâindu-și picioarele prin colb. Între codițele țepene își înfipsese o floare galbenă, pe jumătate ofilită, pe care o găsise într-o ladă de gunoi. Se uită spre apartamentul Marinei, sperând să-l zărească, măcar o clipă, pe Charlie, apoi intră încet în apartamentul doamnei Black.

Philip se întâmpla să fie plecat într-una din călătoriile sale. Marina luă singură masa de prânz, servită de un Charlie costumat în chelner. În atitudinea lui, nici urmă din măscăriciul de adineauri. Politicos ca întotdeauna, deși nervos: în orice moment, părea să fie gândul lui, stăpâna asta ciudată ar putea deveni ca toate celelalte, să înceapă să-l bruftuluiască și să țipe.

Când Marina se ridică de la masa de joc, atentă să nu se lovească de fereastră, privi din întâmplare afară și o zări pe Theresa care stătea sub copac, ținând în brațe pe cel mai mic dintre copiii pe care-i avea în grijă. Copilașul își întindea mânuțele să se joace cu

frunzele de deasupra capului. Ochii Theresei scrutau bucătăria unde trebăluia Charlie.

— Spune-mi, începu Marina, unde doarme Theresa?

Tânărul tresări.

— Nu știu, doamnă, murmură el, evitându-i privirea.

— Nu se poate să nu știi, protestă Marina și-și auzi vocea crescând spre acea notă înaltă, insistentă, pe care Charlie o imitase atât de bine.

El nu răspunse.

— Câți ani are Theresa?

— Nu știu.

De data asta nu mințea, pentru că nici câți avea el nu știa. În mintea lui apăru trupușorul de fetiță, subțire ca un fus, cu sinii fragezi și ascuțiți împungând materialul roz al rochiei; îi revăzu mersul languros, necunoscut până atunci, de când trecuse pe lângă el.

— Este bonă la doamna Black, mormăi morocănos, ceea ce însemna: Intreab-o pe doamna Black, ce mă interesează pe mine?

— Prea bine, zise Marina și ieși.

În aceeași clipă îl surprinse pe Charlie făcându-i Theresei semn cu mâna prin plasa verandei. Fata se prefăcu a nu-l vedea. Îl pedepsea pentru povestea cu vânzătoarea de legume.

În camera din față, lumina cădea din plin pe vacile scoțiene, transformând geamul pătrat într-o suprafață orbitor de strălucitoare. Marina își mută scaunul din bătaia luminii și cercetă vietățile acelea oribile. De ce oare Charlie, care spărgea un număr impresionant de cești, farfurii și vaze, nu nimerea niciodată – cum o avertizase doamna Skinner – cu coada măturii, periculos de energică, în geamul tabloului? Poate că-i plăcea tabloul, mai știi? Marina îl văzuse de atâtea ori stând în fața lui și contemplându-l

admirativ. Vitele – îi spusese Philip – jucau un rol important în existența tribală, ce putea fi descris doar în termeni religioși – oare asta să fie pricina…

Câteva scrisori căzură pe cimentul verandei, alunecară pe suprafața lustruită și se opriră dincolo de prag. Două scrisori. Marina îl urmări pe poștașul în uniformă mergând pe bicicletă de-a lungul fațadei, azvârlind de opt ori scrisori, plici, plici, plici, plaf, rânjind încântat de îndemânarea lui. Se auzi un strigăt mânios: „Bastard negru puturos, nu poți nici să te cobori de pe bicicletă să împărți scrisorile ca lumea?" Fără să ia seama la sudalmele femeii, pedală mai departe spre următoarea casă.

Era ora căldurii celei mari, când toate activitățile încetează din pricina somnolenței. Servitorii își luau prânzul în camerele lor. În cele opt apartamente despărțite de pereți subțiri prin care trecea și cel mai mic zgomot, femeile se întindeau să se odihnească sau bârfeau lenește. Marina o auzea pe doamna Pond la trei camere distanță spunând:

— Să facă atâta circ pentru juma' de livră de zahăr! Să nu-ți vină să crezi…

Marina căscă. Ce viață trândavă mai era și asta! În acel moment se hotărî să pună capăt speranței prostești de ani de zile în vreun miracol ce i-ar oferi ei, Marinei Giles, o casă frumoasă, cu grădină și toate celelalte desfătări trecătoare ale vieții. Vor cumpăra o casă în suburbie, da, și va face un copil. Va face mai mulți copii. De ce nu? Bonele costă o nimica toată. Va deveni o ființă domestică și va învăța să discute despre servitori și copii cu femei ca doamna Black și doamna Skinner. Chiar așa, de ce nu? Ce sperase ea? Ei, dar ce nu sperase! Își îngădui, pentru o clipă, să mai viseze, ultima oară, la casa aceea mare cu grădină frumoasă și exotică, la viața liberă și încântătoare, scăpată de sub tensiunile și presiunile existenței

moderne. Visul ei era absurd, dar dacă-i pe-așa, nimeni n-ar mai visa și n-ar mai emigra, continentele nu s-ar mai dezvolta și atunci ce s-ar întâmpla cu Charlie, a cărui salvare era (așa proclamau politicienii și ziarele) contactul cu doamna Pond și doamna Skinner – pe scurt, civilizația albă?

Începea și ea, ca toți cei ce locuiesc pe acest continent neîndurător, să resimtă cu violență efectul formulei „civilizația albă". Mai erau câteva: „răspunderea omului alb", „mod de viață", sau „discriminare rasială* – și toate dădeau naștere la simțăminte pe care-i preferabil să nu le categorisim. Marina constata alarmată că, de la o vreme, formulele astea produceau în ea o stare de aversiune istovită. Nu se deosebea nici ea de ceilalți liberali, atât de vehemenți și turbulenți la început, care ajungeau în mai puțin de un an de ședere acolo să întoarcă indiferenți spatele tuturor acestor probleme. În scurt timp Marina avea să descopere că politica o plictisea profund…

Deocamdată, luând acea hotărâre importantă, își simți inima ușoară. Uite, casa vecină – nici că se putea ceva mai urât, din tablă ondulată, cărămizi și lemne aruncate de-a valma unele peste altele – și totuși, cât de frumoasă părea așa îngropată în plante agățătoare galbene, purpurii, stacojii. Da, vor cumpăra o casă în suburbie, înconjurată de verdeață, și vor avea patru copii, iar Philip își va găsi, ca și până acum, fericirea în năpustirile sale furioase prin toată țara, într-o permanentă stare de indignare morală, și astfel vor fi amândoi ocupați în mod folositor.

Marina se întinse după cele două scrisori ce mai zăceau încă lângă prag, unde fuseseră aruncate cu atâta îndemânare, și o deschise pe prima. Era de la doamna Skinner care-și petrecea, foarte neliniștită după cum apărea, vacanța în Cape Town.

„Mă tot frământ dacă lucrurile sunt în regulă, mai ales mobila.

Poate că ar fi trebuit să le împachetez, pentru că niciun străin nu poate înțelege. Sper că Charlie nu se obrăznicește, lui îi trebuie o mână de fier și am uitat să-ți spun că trebuie să-i reții un șiling din leafă pentru că într-o după-amiază s-a întors târziu în loc să vină la ora cinei, cum i-am spus eu, și trebuie învățat minte.

A dumitale, Emily Skinner P. S. Sper că tabloul este în continuare în regulă".

A doua era de la Philip.

„Mă tem că n-am să mă întorc mâine: Smith propune, dacă tot suntem aici, să tragem o fugă până la rezervația Nwenze. N-am avea decât să trecem râul, cam șaptezeci de mile în linie dreaptă, dar nimeni nu știe exact drumul după sezonul ploios. Petrecut dimineața cum mi-am propus, încercând să-i convingem pe negrii ăștia că e mai bine să aibă un bivol gras decât zece numai piele și os. N-am văzut niciodată în viața mea asemenea eroziuni, făgașuri de douăzeci de picioare adâncime, și tot tribul va flămânzi în următorul sezon uscat, dar îți bați gura de pomană, numai strânși cu ușa ar omorî un animal, și la asta se va ajunge, și apoi imaginează-ți protestele celor de-acasă…"

„Măi, măi, mormăi Marina, și continuă:

Imaginează-ți-i pe toți ăia din Camera Lorzilor țipând ca niște plăci zgâriate: Constrângerea sărmanilor băștinași. Pe onoarea mea, e spre binele lor. O să ne dăm sufletul până o să le scoatem din capetele lor tari prostia asta mistică cu vitele. Ar fi trebuit să vezi unde am fost azi-dimineață. Dar pentru a repune în circuit rezervația, ar fi nevoie de creditul acordat anul acesta pentru întreaga țară, altfel va învinge deșertul, e clar, dar Guvernul ăsta blestemat nu vrea să priceapă nici într-o sută de ani, iar peste cinci va fi prea târziu.

În grabă, Phil.

P. S.: Sper din tot sufletul că totul este în regulă, draga mea, încerc să nu întârzii".

În acea seară, Marina mâncă mai devreme, ca Charlie să isprăvească mai repede cu spălatul vaselor și să-și vadă de ale lui. Stătea în camera din față și citea, când își dădu seama că urechea ei se chinuie să deslușească în vacarmul radiourilor din jur niște acorduri muzicale deosebite. Da, dinspre camerele servitorilor răsuna un banjo care acompania niște voci – imposibil să auzi așa ceva la radio. Marina traversă apartamentul și se opri la geamul bucătăriei. Sub îndepărtatul acoperiș al stelelor și al lunii, curtea pustie era brăzdată de șipci și zăbrele de lumină de la cele opt uși din spatele clădirii. Prin ferestrele de la camerele servitorilor abia dacă se zărea o licărire slabă; râsetelc, cântecele și zdrăngănitul banjoului răsunau din camera lui Charlie și a lui February.

Un bărbat vine la noi acasă,

Când taica e plecat…

Marina zâmbi matern – nu-s decât niște copii, ar fi zis doamna Pond într-un acces de bună dispoziție. O bucura gândul că oamenii ăștia petreceau. Erau și femei: distingea vocile lor stridente. Cum naiba de încăpeau toți în cămăruța aceea? Când să intre înapoi în casă, auzi o voce de bărbat strigând: „Tăcere acolo! N-auziți ce vă spun? Tăcere!" – domnul Black ieșise în verandă – „Prea mult zgomot! Tt

Tăcere deplină'. Se zărea umbra lungă și întunecată a bărbatului stând nemișcat în prag, în așteptare.

— Nu-ți poți asculta nici gândurile de nemernicii ăștia… bombăni el intrând în casă. Zgomotul pașilor grei pe podeaua de lemn fu absorbit de radioul care urla: Te iubesc, / Crede-mă, / Te iubesc… Trosc. Domnul Black era furios.

Marina reveni la cartea ei. Nu trecu mult și urechea ciulită o

avertiză că muzica deșucheată începuse din nou: Congo, Conga, Conga, o facem în Congo…

Pași pe verandă, ciocănitură puternică și domnul Black se năpusti în cameră.

— Doamnă Giles, servitorul dumitale cam sare peste cal. I-auzi ce larmă.

— Dar luați loc, domnule Black, făcu Marina politicoasă.

Domnul Black, care în Anglia (de unde venise încă de copil) ar fi ajuns un funcționar sclivisit, palid și deșirat, era aici doar ajutor de marchitan, dar, datorită weekendurilor sale însorite și pline de mișcare, amintea, la prima vedere, de colonialistul tânăr și voinic de pe reclamele de tutun imperial. Era slab, ciolănos, musculos, ars de soare; avea un fel de a fi degajat, tipic colonial, bătăios și ușor prea plin de sine. „Uite ce e", părea el să spună, „în țara asta toți suntem egali (noi albii, adică, se subînțelege) și am să-l pocnesc pe cel care susține contrariul". Cu alte cuvinte, democrația mereu atentă la vocile din public… Dar, vai, el tot un biet funcționăraș rămânea, și simțea acest lucru; și dacă era vreo categorie de oameni pe care o detesta, aceea era a slujbașilor guvernamentali și dacă mai era una, era a celui proaspăt venit de „acasă".

Amândouă se regăseau acum într-o singură persoană, Marina Giles, soția lui Philip Giles, expert în pământuri la Departamentul Terenurilor și împăduririlor, Marina, a cărei simplă înfățișare îl irita acut, ori de câte ori o vedea mișcându-se delicat prin colbul roșu, cu pălăria ei de paie, mănușile albe, și atitudinea aceea de M-lle Nitouche.

— Ascultă, începu el agresiv, cu fața congestionată și ochii injectați, ascultă, ce-ai de gând să faci, pentru că dacă nu faci dumneata, am să fac eu.

— Nu mă îndoiesc, rosti Marina răspicat, dar chiar nu înțeleg de

ce n-au voie oamenii ăștia să dea și ei o petrecere, dacă vor, mai ales că încă nu e ora opt și, după câte știu, nu-i nicio lege care să le interzică acest lucru.

— Lege! izbucni domnul Black violent. Petrecere! Sunt pe teritoriul nostru, nu-i așa? Noi hotărâm. Oricum, nu au permis de vizită, de asta sunt sigur.

— Cred că exagerați, spuse Marina, străduindu-se să fie cât mai blajină și convingătoare; dar, de fapt, vocea atinsese din nou acea notă stridentă, inevitabil arțăgoasă, și fața îi era la fel de mânioasă și de congestionată ca a lui.

— Exagerez! Copiii mei nu pot să doarmă în hărmălaia asta.

— Ce-ar fi să vă închideți radioul? Ar fi o soluție, ripostă Marina sarcastic.

El ridică pumnii încleștați inconștient.

— Voi, oameni… începu el incoerent. Dacă ai fi bărbat, doamnă Giles, îți spun drept… își lăsă pumnii să cadă și privi în jur sălbatec; tocmai atunci intră doamna Pond și fața i se ilumină de încântare când își dădu seama de starea de spirit.

— Înțeleg că domnul Black se plânge de servitorul dumitale, începu ea mieroasă.

— Și de-al dumitale, trânti domnul Black.

— Oh, dacă aș avea un soț, spuse doamna Pond cu aerul unei femei neajutorate, demult ar fi primit February ce i se cuvenea.

— Dacă-i vorba pe-așa, rosti Marina anevoie, scârbită, nu cred că ai nevoie de soț pentru treaba asta, deoarece nu mai departe de ieri te-am văzut lovindu-l cu propria dumitale mână pe February…

— A fost obraznic, se justifică doamna Pond indignată.

Marina rămase fără replică; dar nici nu mai era nevoie să zică ceva, pentru că domnul Black o și pornise cu pași mari prin dormitorul ei urmat de doamna Pond și, traversând curtea

cufundată în umbră, se îndreptă spre camera lui Charlie, unde nu se aprinsese lumina și de unde muzica răzbătea din ce în ce mai tare. Când domnul Black țipă: „Ieșiți de-acolo, ticăloși negri ce sunteți! U zgomotul încetă, ușa se deschise spre înăuntru și câteva siluete întunecate ieșiră, ferindu-și capetele de brațul întins al domnului Black și dispărând pe aleea de serviciu. Urmă o busculadă în care domnul Black se trezi apucând între brațele întinse două persoane – pe Charlie și pe propria lui bonă, Theresa. Îi dădu drumul fetei care o șterse după ceilalți, iar pe Charlie îl îmbrânci în perete.

— De ce faci atâta tărăboi când ți-am spus să încetezi? Țipă.

— Așa e, așa e, icni doamna Pond din spatele lui, țopăind în jurul lor ca să vadă mai bine.

Apărându-și capul cu brațul, Charlie scânci:

— Îmi pare rău, stăpâne, îmi pare rău, îmi pare rău…

— Rău, ai? Strângându-l bine de umăr cu o mână, o ridică pe cealaltă să-l pocnească; cu un gest rapid, Charlie își acoperi fața cu brațul. Pumnul domnului

Black, pregătit să întâlnească un obraz, dădu în schimb peste brațul băiatului, impact care-l dezechilibră pe stăpân, făcându-l să se dea câțiva pași îndărăt.

— Cum îndrăznești să mă lovești? strigă furios, aruncându-se din nou asupra lui Charlie; dar acesta, profitând de zăpăceala de o clipă, sări peste lăzile de gunoi și se făcu nevăzut pe alee.

Domnul Black sudui în urma lui și apoi o privi pe doamna Pond:

— Ai văzut? M-a lovit!

— E scăpat din mână, zise ea deprimată. Te poți aștepta la altceva? E răsfățat.

Se întoarseră amândoi cu priviri acuzatoare spre Marina.

— Ca să fim exacți, spuse aceasta gâfâind de indignare, nu te-a lovit.

— Cee, iei partea negroteiului? Țiui domnul Black. Era complet uluit. O privi năuc pe doamna Pond. Îi ia partea!

— Nu-i vorba de luat partea, îl corectă Marina cu vocea ei înaltă și răspicată. Am fost aici și am văzut ce s-a-ntâmplat. Știi foarte bine că nu te-a lovit, n-ar îndrăzni.

— Da, spuse domnul Black, iată unde am ajuns cu Guvernul ăsta care i-a stricat: au voie să ne lovească și scapă basma curată, în schimb noi, dacă-i atingem, suntem amendați.

— Mă întreb de câte ori i-am văzut pe servitori lovindu-și stăpânii de când sunt aici, zise Marina mânioasă. Dacă-i vorba de lege, atunci e una total lipsită de eficacitate.

— Ei bine, am să chem poliția, strigă domnul Black fugind înapoi spre apartamentul lui. Nu mă lovește pe mine un bastard negru și să scape nepedepsit. Unde mai pui că pot fi amendați toți pentru că vin în vizită fără autorizație, după ora nouă…

— Nu fi stupid, mai zise Marina și intră în camera ei. Plângea de furie. Întâmplându-se să-și surprindă chipul în oglindă, pe când trecea pe lângă ea, se grăbi să și-l stropească cu apă rece pentru că arăta – trebuia să recunoască – mai degrabă a învățătoare pedantă și manierată care are draci… Când ajunse în camera din față, dădu cu ochii de Charlie care arunca priviri înspăimântate afară pe verandă, de frica domnului Black sau a doamnei Pond.

— Doamnă, începu el. Doamnă, nu l-am lovit.

— Nu, bineînțeles că nu, confirmă ea, constatând cu surprindere că începea s-o irite acest Charlie. Zău așa, continuă ea, de ce trebuie să faceți atâta zgomot și să provocați tot circul ăsta?

— Dar, doamnă…

— Of, prea bine, îl întrerupse supărată. Foarte bine. Dar nu ai voie să… Cine erau oamenii ăia?

— Prietenii mei.

— De unde? Niciun răspuns. Aveau autorizație să vină în vizită? Priviri încurcate. Ei, vezi, dacă legea spune să aveți permise, pentru numele lui Dumnezeu…

Înfățișarea lui Charlie se schimbă la aceste cuvinte; cu o clipă înainte fusese un băiețandru neajutorat; acum devenise un tânăr îmbufnat: femeia asta albă era ca toate celelalte.

Marina își stăpâni iritarea și urmă blând:

— Ascultă, Charlie, nu-s de acord cu legea și cu toată prostia asta cu permisele, dar n-am cum s-o schimb și chiar mi se pare…

Se opri enervată, făcu un nou efort să se stăpînească, însă nu mai știu ce să spună. Oricum ar fi fost inutil, pentru că Charlie o privea cu suspiciune uluită: pentru el, albii formau o masă omogenă, o pătură albă, cum ar veni, întinsă peste capetele lor, preocupați să facă viața cât mai complicată pentru el și-ai lui; ideea că un alb ar putea să nu fie de acord cu permisele, cu interdicțiile de a nu ieși din casă după o anumită oră și alte d-astea era atât de teribil de nouă, încât îi era imposibil s-o accepte dintr-odată în mintea lui. Marina se dădu bătută:

— Of, bine, Charlie, știu că n-ai vrut și cred că-i mai bine să te duci la culcare și să nu-i mai ieși domnului Black în drum, pe cât posibil.

— Da, doamnă, spuse el supus, dând să plece, dar îl opri vocea Marinei:

— Theresa doarme în aceeași cameră cu servitorul domnului Black?

Rămase tăcut.

— Te pomenești că doarme în camera ta? Și pentru că tăcerea continua: Vrei să spui că doarme cu tine și

February? Pauză. Dar, Charlie… Era pe punctul de a protesta din nou: Dar Theresa e doar un copil. Însă acesta părea să nu fie un

argument care să conteze pentru el.

Se auziră voci puternice afară și Charlie se retrase îngrozit:

— Poliția!

— Prostii ridicole, spuse Marina. Se uită totuși pe geam și spre surprinderea ei văzu un polițist alb; Charlie o șterse prin dormitor, trântind ușa în urma lui – semn că nu avea deplină încredere în putința ei de a fi solidară cu el.

Polițistul intră singur.

— Înțeleg că au fost ceva necazuri.

— Din nimic.

— Un chiriaș din imobilul acesta susține că a fost lovit de servitorul dumneavoastră.

— Nu este adevărat. Am văzut tot ce s-a întâmplat.

— Atunci se complică lucrurile, nu-i așa? Polițistul o privea neîncrezător. După o clipă de tăcere își ceru scuze și ieși. Reveni curând: Ținând cont de atitudinea dumneavoastră, plângerea a fost retrasă.

— Era și normal. N-am auzit nicicând o prostie mai mare.

— Vă rog, doamnă Giles, s-a făcut scandal, oamenii au fugit, înseamnă că se simțeau cu musca pe căciulă, probabil din pricina permiselor. Și știți că nu au voie să aducă femei.

— Femeia era bona domnului Black.

— El spune că fata doarme la un loc cu tatăl ei.

— Păcat că domnului Black îi pasă atât de puțin de servitorii săi încât n-are habar de soarta lor. Ea doarme aici. Cum o să poată un copil ca ea să facă tot drumul ăla de cinci mile ca să fie aici la șapte în fiecare dimineață, iar seara să se ducă înapoi?

— N-ar fi singura, zise privind-o insistent. Pentru ei nu-i același lucru ca pentru noi. Ca să nu mai vorbim de prevederile legii!

— Da, legea! exclamă Marina cu amărăciune.

Polițistul păru din nou să șovăie. Era un tânăr binevoitor care, de câte ori avea de-a face cu asemenea cazuri, încerca pe cât posibil să le aplaneze. Se hotărî să încerce același lucru și acum, în ciuda atitudinii ostile a Marinei.

— Cred că cel mai bun lucru, spuse el, este să dăm uitării povestea asta. Nu-i mai prindem pe cei care au fugit – sunt departe. Iar domnul Black și-a retras plângerea. Trebuie să vorbiți cu servitorul dumneavoastră și să-i spuneți să fie atent. Altfel dă de bucluc.

— Și cu bona cum rămâne? Poate nu știți care-i situația: familiei Black îi convine ca ea să stea aici, pot și ei ieși seara, înțelegeți, de aceea nici nu-i interesează ce face. Dar e o rușine ca o fată de vârsta ei să doarmă în aceeași cameră cu bărbații.

— Nu-i bine, nu-i deloc bine, aprobă polițistul. Am să vorbesc cu domnul Black, și cu aceste vorbe își luă politicos rămas bun.

În seara aceea, Marina își dădu frâu liber sentimentelor scriind o scrisoare lungă unei prietene din Anglia, în care-i povestea întreaga tărășenie, folosind expresii cum ar fi „stat polițienesc", „despotism", „fascism"; la care prietena, compătimitoare, îi răspunse că înțelegea că regiunile acelea fierbinți aveau o influență nefastă, dar spera din tot sufletul ca Marina să-și poarte de grijă, în fond omul nu trebuie să-și piardă simțul măsurii.

Și cu adevărat, a doua zi dimineața, Marina se întreba uimită cum de fusese în stare să se necăjească așa de tare din pricina unui incident atât de absurd. Ce țară mai era și asta! Trebuia să se controleze, altfel avea să ajungă să izbucnească în crize de isterie la fel de ușor ca, de exemplu, domnul Black. Cine voia să trăiască aici, trebuia să știe să se adapteze.

Plin de recunoștință, Charlie nu mai prididea cu mulțumirile. Repeta întruna: „Mulțumesc, doamnă, mulțumesc". Îi dărui niște

legume și-i mărturisi: „Tmi sunteți tată și mamă”; Marina era copleșită. „Polițiștii nu sunt buni, doamnă”, zicea el cu veselie amară, dând ochii peste cap. Își petrecuse noaptea, mai zicea, la un prieten, câteva străzi mai încolo, de teamă să nu vină poliția să-l ia la închisoare. Căci, după mintea lui, una o implica neapărat pe cealaltă. Marina încercă să-i explice că nimeni nu era dus la închisoare fără judecată; dar el o privea neîncrezător, ca și când ar fi încercat să-l prostească. Așa că-l lăsă în plata Domnului.

Iar Theresa? Lucra mai departe la familia Black. Câteva seri mai târziu, când Marina se duse să stingă luminile înainte de a se culca, o văzu pe Theresa furi șându-se în camera lui Charlie. Nu comentă în niciun fel cele văzute: la ce te puteai aștepta?

Charlie o acceptase ca aliat. Într-o zi, stând în spatele ei și obligând-o să-și încline capul ca să o poată servi din stânga, așa cum cerea eticheta, comentă:

— Theresa asta, tare drăguță, doamnă.

— Foarte drăguță, aprobă Marina, chinuindu-se, din poziția aceea incomodă, aplecată mult într-o parte, să-și pună mazărea în farfurie.

— Theresa spune, poate dă doamna rochie?

— Să văd ce găsesc, spuse Marina după o pauză.

— Mulțumesc foarte mult, mulțumesc, doamnă, zise îndatorat; nu era însă nicio îndoială că se așteptase la acel răspuns: fără să fie formale, mulțumirile lui semănau, de exemplu, cu cele adresate unui părinte de la care nu numai că te aștepți să fie darnic, dar chiar consideri atari gesturi de la sine înțelese.

A doua zi dimineața, pe când Marina și Philip zăceau în pat ca de obicei, încercând să doarmă prin vacarmul voios al curățeniei din camera vecină, ce includea și un fluierat ascuțit și sprințar, se auzi o trosnitură puternică.

— Ah, lua'r'ar dracu, bodogăni Philip, răsucindu-se pe partea cealaltă și trăgându-și pătura peste cap.

— Poate a dat Domnu' și-a spart tabloul, spuse Marina. Își puse capotul și se duse dincolo. Pe podea zăceau bucăți de porțelan alb – vaza ei preferată, pe care o adusese atâta drum din Anglia.

Charlie stătea aplecat asupra cioburilor.

— Îmi pare rău, doamnă, își ceru el iertare pocăit, dar vesel.

Vaza aceea fusese pusă pe un raft mult deasupra capului – ca să o spargă, avea nevoie de o îndemânare de acrobat… Marina își adună toate puterile să se stăpânească. În fond, nu era decât o vază. Totuși, vaza preferată, o avea de zece ani; strânse din buze ca să nu-i scape sudalmele ce-i stăteau pe limbă, privindu-l pe Charlie cum mătura nepăsător cioburile. Ridicându-și privirea spre ea, îi surprinse expresia feței și se grăbi s-o împace:

— Îmi pare rău, doamnă, tare, tare rău, doamnă. Și ca s-o liniștească pe deplin, adăugă: Dar tabloul e bine. Se uită cu admirație la vitele scoțiene pe care era limpede că le considera comoara principală a camerei.

— Într-adevăr, mirii Marina, stăpânindu-se să nu zică: Charlie, dacă spargi tabloul ăla, am să-ți fac un cadou. Of, fie, se dădu ea bătută, de fapt, n-are importanță. Strânge cioburile astea!

— Da, doamnă, mulțumesc, sări Charlie vesel.

Întoarsă în dormitor, Marina se întrebă cum de a ajuns în situația în care nu se putea supăra pe propriul ei servitor. Când reveni în cameră ceva mai târziu, ca să vadă din ce pricină întârzia atâta cu dejunul, îl găsi stând tot sub rama cea mare.

— Tare frumos tablou, spuse el, îndreptându-se spre ușă cam fără voie. Șase bivoli, bivoli mari și frumoși, într-un singur tablou!

Trebăluitul se isprăvi pe la mijlocul dimineții. Marina îi spuse că voia să gătească; el umplu cu lemne soba cea veche, încălzi cuptorul

și ieși în curte fluierând. Ea rămase la fereastră, frământând aluatul și privind afară.

După câteva clipe, Charlie reveni din camera lui, se așeză pe un buștean la umbra copacilor, își întinse picioarele și propti între genunchi o oglinjoară. Scoase un pieptene mare de metal și începu să muncească la claia deasă, încercând să-și întindă părul după moda albilor. Ședea cu spatele la curte.

Nu după multă vreme apăru și Theresa cu un lighean mare și emailat plin de rufe. Purta rochia pe care i-o dăduse Marina. Era o rochie neagră, veche, de cocktail, care-i flutura în jurul pulpelor și pe care o legase în jurul taliei cu o eșarfă mare de bumbac imprimat. Astfel legată, pretențioasa rochie atârna largă și diformă, arătând și mai bătrânicioasă și demodată; iar fata părea un copil neastâmpărat îmbrăcat în veșmântul matroanei. Rămase lângă frânghia de rufe privind fix la spatele lui Charlie; apoi începu, încet, încet, să prindă rufele în cârlige, făcând pauze mari ca să-l privească pe tânăr.

Charlie părea să nu-și dea seama că ea e acolo. Apoi atitudinea lui de auto-admirație concentrată îngheță într-o lungă și atentă cercetare în oglinda pe care începu s-o miște încet între genunchi, astfel că lumina soarelui țâșni din apa ei, fulgerând crengile de deasupra capului, praful curții, până la picioarele fetei și în sus pe trup; raza îi dădea târcoale ca un fluture, așezându-i-se în cele din urmă pe chip. Fata rămase nemișcată, cu ochii închiși, lumina sâcâitoare tremurându-i pe pleoape. Le deschise și strigă supărată:

— Hop!

Charlie nu se mișcă. Ținea oglinda înclinată între genunchi, în așa fel încât să o vadă pe Theresa, și se prefăcea tare preocupat de descâlcirea părului. Rămaseră așa câteva secunde, Charlie uitându-se fix în oglindă, Theresa urmărindu-l supărată. Apoi el băgă oglinda înapoi în buzunar, întinse brațele spre spate cu un căscat

leneș, lung, și rămase legănându-se înainte și înapoi pe trunchiul retezat.

Theresa îl privi gânditoare câteva clipe. Apoi, cum el n-o mai putea zări, se repezi la gardul viu, rupse o floare roșie de hibiscus, o prinse ușor între buze și se întoarse la frânghie ca să termine cu rufele.

Cu mâinile încă împletite la ceafă, Charlie se ridică și începu un soi de dans târșâit prin frunzele căzute și așchiile de lemn. Dimineața era proaspătă și luminoasă, cerul albastru și înviorător ca marea: Marina se simți profund mișcată de scena aceasta idilică, de ce să nu recunoască.

Continuându-și dansul, Charlie își lăsă brațele să cadă, se întoarse, și mâinile începură să se zbată în ritmul picioarelor. Sărind, legănându-se, oprindu-se în loc, se apropie încet de centrul curții, aparent uitând de existența Theresei.

Din spatele clădirii se auzi un strigăt: „Theresa!"

Charlie privi în jur, apoi se făcu repede nevăzut în camera lui. Rămasă singură, fata căută îndelung la ușa neagră prin care dispăruse Charlie, oftă și clipi rar în lumina soarelui.

— Theresa, ai de gând să stai toată ziua cu rufele alea?

Înfipse floarea în cosițele țepene și se aplecă spre ligheanul uitat în praf. Rufele se zbăteau și se umflau, înconjurând-o din toate părțile, încât silueta ei mică și subțire părea că se luptă cu cearceafurile mari și grele. Charlie se strecură pe ușă afară și fugi repede peste gard, ieșind din raza de vedere a doamnei Black. Acolo se opri să o privească pe Theresa care încă mai trudea cu rufele. Fluieră – ea nu-l băgă în seamă. Fluieră din nou, schimbând tonalitatea. Nota lungă se dizolvă într-o melodie de dans și el începu să se plimbe ostentativ de-a lungul gardului, mutându-și greutatea la fiecare pas de pe un picior pe ceJălait. Păreau mișcările

unui dans: fesele proiectate în afară și apoi retrase, în contratimp cu genunchii ridicați în ritmul melodiei. Fata stătea nemișcată, privindu-l ațâțată. Aruncă repede o căutătură către casă, apoi traversă curtea în fugă până la Charlie. Aflați pe moment în siguranță după gard, se uitară vinovați în jur, să vadă, nu cumva sunt spionați? O surprinseră pe Marina în spatele perdelei – o față de englezoaică onestă, aparent frământată de probleme morale grave. Dar ea le era prietenă. Nu-l scăpase pe Charlie de poliție? De altfel, în clipa următoare se și făcu nevăzută.

Din locul unde se retrăsese, Marina îi zări pe cei doi stând față în față, zâmbindu-și. Apoi fata lăsă capul în jos și se întoarse. Culese o altă floare din gard, o duse la buze și începu să-și legene ușor coapsele, trimițându-i lui Charlie ocheade provocatoare peste umăr, alungându-l și chemându-l în același timp – un drăcușor de copil poznaș care juca rol de vampă, își zise Marina; dar Charlie o privea zâmbind larg și admirativ. Fata intră în cameră și el o urmă cu mers țanțoș și triumfător.

Marina se descoperi scandalizată. Povestea asta sfida cel mai elementar bun-simț!

— Philip! începu ea energic în aceeași seară, ar trebui să facem ceva.

— Ce anume? întrebă Philip cu firea lui practică.

Marinei nu-i veni în cap niciun răspuns inteligent. Philip îi ținu o mică prelegere despre problemele africanilor indigeni care se găseau la jumătatea drumului între societatea tribală și industrializarea modernă. Bineînțeles că subiectul trebuia abordat de la rădăcinile sale. Deoarece el era expert în terenuri, rădăcina, din punctul lui de vedere, era o organizare inteligentă a pământului (dacă ar fi fost o față bisericească, rădăcina ar fi fost o atitudine corectă față de Dumnezeul, oricare ar fi fost acela, pe care-l slujea el;

o autoritate în problema banilor ar fi considerat că simpla ajustare a monedei oferea soluția – nu prea sunt de ajutor experții din ziua de azi). Pentru Philip, totul era limpede ca lumina zilei. Oamenii ăștia habar n-au cum să lucreze pământul. Trebuie să renunțe la atitudinea asta învechită ce ține de vremurile când tribul lucra până la secătuire peticul de pământ, după care se muta pe altul; trebuie să învețe să-și conserve solul și, mai ales, să considere vitele nu ca pe un fel de monedă spirituală, ci ca pe o parte organică a muncii la fermă (Cuvântul *organic* apărea foarte des în aceste conferințe improvizate de Philip). O dată ce aceste condiții sunt îndeplinite, se vor rezolva și celelalte probleme.

— Dar, Philip, până una alta, este foarte posibil ca Theresei să i se *întâmple* ceva, și nu cred că are mai mult de cincisprezece ani – dacă îi are și pe ăștia…

Philip o privi puțin năuc, încercând să treacă de la nivelul gândurilor sale la cel care o privea pe Theresa: femeile gândesc întotdeauna atât de îngust!

— Și tu, bătrânico, la ce te aștepți în epoci de tranziție? O luă el bățos.

La ce se așteptau să i se întâmple, i s-a și întâmplat în fapt și chiar foarte curând. Unul din acele lungi valuri de bârfă și indignare satisfăcută mătură Aleea Cecil John Rhodes numărul 138 de la un capăt la celălalt. Theresa doamnei Black o pățise; fetele astea n-aveau niciun principiu moral; niște sălbatice, și alta nu; fără să se mai pună la socoteală faptul că era hoață. Purta haine care nu-i fuseseră date de doamna Black. Marina făcu o vizită protocolară doamnei respective pentru a o anunța că ca era cea care-i dăduse Theresei rochiile cu pricina. Atmosfera rămase însă la fel de încinsă. Nimănui nu-i păsa în ce măsură fusese Theresa coruptă și de către cine. Starea de spirit unanimă proclama: dacă nu Theresa, atunci

altcineva. Actele de hoție, adulterul, și alte d-astea își aveau și ele rostul lor în păstrarea echilibrului dintre albi și negri; și nu Theresa era cea care-l rupea, ea nu făcea decât să-și joace rolul ce-i fusese atribuit, ci Marina, care ținea cu tot dinadinsul să introducă aceste scrupule fabiene într-o situație foarte clară.

Doamna Black îi răspunse politicoasă, dușmănoasă, bănuitoare:

— Mă rog, dacă dumneata i-ai dat rochiile, atunci totul e în ordine. Și adăugă repede: Dar nu schimbă cu nimic fapta ei, nu-i așa?

Marina rămase fără replică. Câteva zile, femeile albe din clădire continuară să clevetească și să pronunțe sentințe: ce să-i faci, oamenii trebuie să vorbească despre ceva. Era ciudat totuși că doamna Black nu făcea nicio mișcare de concediere a Theresei, persoana asta imorală care continua să aibă grijă de copii la fel de blajină și de necesară ca și până atunci, pentru ca stăpâna să aibă timp să bârfească și să bea ceai.

Astfel că Marina, care își făcuse deja planuri de salvare a Theresei pentru când va fi dată afară, constată că nu era nevoie de nicio salvare. Din când în când, doamna Black o copleșea cu reproșuri și conferințe despre păcat. Theresa plângea ca un copil ce era, cu pumnii la ochi. Cinci minute mai târziu o ajuta pe doamna Black să-și îmbăieze pruncul sau flirta în curte cu Charlie.

Tocmai ei doi, eroii principali ai acestui scandal, păreau cel mai puțin interesați de el. Zilele treceau și într-un târziu Marina îl luă la rost pe Charlie:

— Ascultă, ce-ai de gând să faci acum?

— Doamnă? făcu Charlie. Cu adevărat, nu știa la ce se referea.

— În legătură cu Theresa, continuă Marina sever.

— O să aibă un copil, ea, Theresa, răspunse Charlie, încercând să ia un aer pocăit, dar reușind doar să arate mândru.

— Cum nu se poate mai bine.

Charlie continua să mătură podeaua, zâmbind ca pentru sine.

— Dar, Charlie…

— Doamnă? făcu din nou Charlie, sprijinindu-se în mătură și așteptându-i vorbele.

— Nu poți lăsa lucrurile să se desfășoare la voia întâmplării: ce se va întâmpla cu copilul după ce se va naște?

Se încruntă, oftă și în cele din urmă reluă măturatul, dar ceva mai domol ca înainte.

Deodată Marina bătu din picior și explodă:

— Charlie, așa n-o să meargă! Era furioasă de-a binelea.

— Doamnă! exclamă Charlie la rândul său, cu reproș.

— Vă distrați cu toții, tu și Theresa petreceți, toate femeile astea se simt de minune bârfind, doar la copil nu se gândește nimeni. După o pauză, în care el nu răspunse, continuă: Presupun că tu și Theresa vă gândiți că-i va fi foarte bine copilului să se nască aici, și apoi voi și copilul și February și toți ceilalți prieteni ai voștri care n-au unde să se ducă veți trăi claie peste grămadă în camera aia. E de-a dreptul revoltător, Charlie.

Tânărul ridică din umeri vrând să spună: Și ce propunere aveți?

— Theresa nu poate merge să locuiască împreună cu tatăl ei?

Fața lui Charlie se schimonosi de furie.

— Tatăl Theresei nu bun. Theresa trebuie să lucreze, să câștige bani pentru tată.

— Înțeleg.

Charlie avea aerul că așteaptă de la Marina rezolvarea: Mi-am pus toată încrederea și speranța în tine, părea să zică atitudinea lui.

— Din bărbații care lucrează aici, e vreunul căsătorit?

— Da, doamnă.

— Și soțiile lor unde-s?

— Acasă.

Adică în kraalurile lor, în rezervațiile indigene. Dar Marina nu se referea la femeile căsătorite după legea lor, care rămâneau laolaltă cu clanul și erau vizitate de soți poate o lună pe an, sau chiar la doi ani o dată. Se referea la femei ca Theresa, care rămâneau în oraș.

— Ascultă-mă, Charlie. Ia gândește-te puțin. Ce se întâmplă cu fete ca Theresa când au copii, unde locuiesc fetele astea?

Dădu iarăși din umeri, vrând să spună: locuiesc și ele unde pot și ce vină am eu că oamenii albi nu ne lasă să ținem familia cu noi când muncim? Deodată pufni cu obidă:

— Bona de alături, și ea are copil, și ea muncește.

— Unde-i copilul?

Charlie arătă cu capul spre locuințele servitorilor din vecini.

— Stăpânul știe că-l ține cu ea?

El își feri privirile stingherit.

— Bine, și ce se întâmplă când va afla poliția?

Îi surprinse privirea și înțelese răspunsul mut.

— Cine-i tatăl copilului?

Tânărul își feri din nou privirea. Urmă o tăcere (penibilă, apoi, ca să scape de stinghereală, se apucă repede să mătură încă o dată veranda.

— Charlie! izbucni Marina exasperată.

Servitorul se închisese într-o mutenie posomorâtă.

— Defensivă; fața îi era cătrănită.

— Ar trebui să te însori cu Theresa, spuse energic. Nu puteți continua așa.

— Am nevastă în kraal.

— Păi, ce te oprește să ai două?

Charlie o lămuri că nu terminase încă de plătit pentru prima. Marina rămase o clipă pe gânduri.

— Theresa e creștină, da? A fost crescută la o misiune.

Charlie dădu din umeri.

— Dacă te căsătorești cu ea creștinește, nu trebuie să mai plătești lobola, nu-i așa?

— Creștinilor le place doar o nevastă. Și tatăl Theresei, el vrea lobola.

Marina își surprinse o reacție de încântare – omul încercase totuși să se însoare cu Theresa, dovadă că ținea la ea cu adevărat. Pe moment nu realiză că indiferent dacă situația era legalizată sau nu, viitorul copilului rămânea la fel de nesigur. Era entuziasmată 'de consimțirea morală.

— Așa, Charlie, așa e mult mai bine, răspunse ea cu căldură.

O privi puțin uluit și apoi dădu iarăși din umeri.

— Câtă lobola vrea tatăl Theresei?

— Multă, zece vite.

— Ce tâmpenie! Se revoltă Marina. Unde își închipuie că ai să găsești zece vite când lucrezi la oraș* și el unde are să le țină?

Întrebarea păru să-l îngrijoreze pe Charlie.

— În kraal am vite frumoase, explică el. Am șase bivoli frumoși. Un timp își continuă treaba în tăcere. Tatăl Theresei, nebun, bătrân nebun. Îi spun că trebuie să dau trei bivoli anu' ăsta pentru nevasta mea. Unde să găsesc zece bivoli pentru Theresa?

Era limpede că nici Charlie și nici tatăl Theresei nu considerau absurdă stăruința unui bătrân care locuia în oraș să aibă vite. Involuntar, Marina se uită în spate, ca și când Philip ar fi fost acolo să asculte; cu siguranță că această discuție l-ar fi aruncat într-o stare de disperare furibundă. Din fericire, era plecat într-una din călătoriile lui și mai mult ca sigur că în acest moment îi îndemna pe africanii din cine știe ce rezervație îndepărtată să renunțe la această atitudineirațională față de „bivolii frumoși" care, în realitate* tot

piele și os ar fi ajuns și n-ar fi făcut altceva decât să prefacă suprafețe întregi de pământ fertil în pulbere.

— De ce nu-i oferi bani tatălui Theresei? îi sugeră ea, privind în jos spre jartierele lui Charlie, care în acea dimineață erau din mătase de culoare roșie.

— El vrea vite, nu bani. Nu vrea ca Theresa să semărite, vrea să muncească pentru el.

Charlie termină repede de măturat veranda și *o* luă din loc ușurat, ținând mătura sub braț, cu un zâmbet de scuză al cărui înțeles era vădit: Știu că ne vrei binele, dar mă bucur să încheiem discuția.

Marina însă nu era deloc dispusă să lase lucrurile așa. Discută cu Theresa care, printre râuri de lacrimi, spuse: Da, ea vrea să se mărite cu Charlie, dar tatăl ei voia prea multă lobola. Problema era foarte simplă pentru ea, doar o chestie de lobola, cealaltă nevastă a lui Charlie n-o interesa de fel; și aparent nu împărtășea nici opinia lui Charlie că una era nevasta adevărată din kraal, și alta femeile orașului.

— Să vin pân'acolo și să vorbesc cu tatăl tău?

Theresa își lăsă capul în jos, sfioasă, dând drumul ultimelor lacrimi mari să se rostogolească lucitoare de-a lungul obrajilor și să cadă în praf.

— Da, doamnă, șopti ea recunoscătoare.

Marina reveni la Charlie și-i spuse că va avea întrevedere cu bătrânul. Băiatul nu se arăta încântat de această propunere.

— Am să-ți dau avans câteva salarii ca să poți plăti pentru Theresa în rate.

Tânărul își examină cămașa frumoasă, șosetele viu colorate și oftă. Dacă avea să plătească, cine știe câți ani la rând, cinci șilingi pe lună pentru Theresa, căci mai mulți nu-și putea permite, atunci gata

cu viața lui de dandy!

— Da, așa e, îl apostrofă Marina supărată, înțelegându-i gândul, dar pe toate nu le poți avea.

— Am să mă duc să vorbesc cu tatăl Theresei, doamnă. Mă duc curând, se precipită Charlie.

— Cred că asta ar fi cel mai bine, spuse ea sever.

Când i-a povestit lui Philip toată tărășenia, el s-a indignat profund. Situația lor, explică el, nu este decât o reprezentare în miniatură a problemei fundamentale a acestei societăți. Guvernul nu era în stare să vadă mai departe de vârful nasului. În primul rând, îngăduind continuarea sistemului lobola, se perpetua și această atitudine afectivă față de vite. În al doilea rând, neluând măsurile necesare ca acești bărbați să-și aducă familiile la oraș, devenea inevitabilă existența prostituatelor de genul Theresei.

— Theresa nu e prostituată, se indignă Marina. Nu e vina ei.

— Bineînțeles că nu e vina ei, asta spun și eu. Dar va deveni prostituată, e inevitabil. Când Charlie se va sătura de ea, își va găsi alt bărbat cu care va mai face un copil sau doi. Și tot așa…

— Vorbești de Theresa de parcă ar reprezenta o statistică esențială, spuse Marina, iar Philip dădu din umeri. Gestul lui exprima o stare de spirit pe care avea foarte curând s-o împărtășească și Marina, dar deocamdată n-avea de unde ști acest lucru. Era încă foarte îngrijorată din pricina Theresei, și după câteva zile îl întrebă pe Charlie:

— Ei, l-ai văzut pe tatăl Theresei? Ce-a spus?

— Vrea vite.

— Perfect, vite n-are cum primi.

— Așa e, se lumină Charlie. Soția mea, ea costă șase vite. Anul trecut am plătit trei. Anul ăsta mai plătesc trei, când mă duc acasă.

— Când te duci acasă?

— Când se întoarce doamna Skinner. Ea nu-i bună. Nu-i ca dumneavoastră, doamnă, dumneavoastră sunteți mama și tatăl meu, spuse oferindu-i zâmbetul său recunoscător și înduioșător.

— Și cu Theresa ce se va întâmpla?

— Ea rămâne aici. După o tăcere lungă, bântuită da neliniște, spuse: Ea-i nevasta mea de oraș. Mă întorc la Theresa. Ideea asta păru să-l binedispună.

Și chiar arăta îndrăgostit de fată… Privind afară pe geamul bucătăriei, Marina îi vedea pe amândoi, când se opreau din lucru să se odihnească, așezați unul lângă altul pe bușteanul cel mare de sub copac – minunat! O imagine încântătoare. „Totu-i cum nu se poate mai bine…", își spunea Marina, încercând în zadar să se liniștească.

Câteva dimineți mai târziu, îl găsi pe Charlie în camera din față, sub tablou, privindu-l de data asta nu cu admirație reverențioasă, ci mai degrabă nervos. La intrarea ei, se reapucă în grabă de treabă, dar era limpede că avea ceva pe suflet.

— Doamnă…

— Ei, ce e?

— Tabloul ăsta costă bani mulți?

— Cred că a costat, pe vremuri.

— Vitele costă bani mulți, doamnă.

— Da, așa e, Charlie.

— Cât face dacă vindeți tabloul?

— Dar este tabloul doamnei Skinner, Charlie.

Trupul lui se încovoie sub povara strivitoare a dezamăgirii.

— Da, doamnă, răspunse el politicos, întorcându-i spatele.

— Ia, stai – pentru ce-ți trebuie tabloul?

— Pentru nimic, doamnă. Dădu să iasă din cameră.

— Stai puțin – de ce-l vrei? Căci îl vrei, nu-i așa?

— Ah, da, – fața i se lumină de plăcere. Își împreună mâinile

privindu-l. Ah, da, da, doamnă!

— Ce-ai face cu el? L-ai ține în camera ta?

— L-aș da tatălui Theresei.

— Ce-e-e? îi trebui citâva vreme să digere ideea. Înțeleg. Tăcu. Înțeleg… repetă după câteva clipe. Îi privi chipul luminat de speranță, se gândi la doamna Skinner și spuse deodată, cu satisfacție vădit dușmănoasă: Ți-l dau ție, Charlie.

— Doamnă! exclamă. Chiar făcu, involuntar, câțiva pași mici, ca de dans. Doamnă, mulțumesc, doamnă mulțumesc.

Erau amândoi bucuroși. Își zâmbiră încântați.

— Doamnei Skinner am să-i spun că l-am spart.

El se apropie de tablou și, cu un gest tandru, cuprinse în mâini uriașa ramă sculptată.

— Fii atent să ajungi cu el întreg la tatăl Theresei.

Clătinându-se sub greutatea lui, îl scoase din cui și-l puse jos.

— Așteaptă! zise Marina deodată. Charlie își îndreptă spinarea și rămase într-o atitudine politicoasa: se vedea că se aștepta ca ea să-și schimbe gândul și să-și ia înapoi tabloul. E prea mare, nu-l poți duce până acolo pe jos. Ți-l duc eu cu mașina!

— Doamnă! Doamnă… Apoi, privind în jur, căutând în zadar ceva sau pe cineva căruia să-și împărtășească bucuria, spuse: Să-i zic Theresei… – și fugi din cameră ca un școlar.

Marina se duse la doamna Black și-o rugă s-o lase liberă pe Theresa în acea după-amiază.

— Dar abia ieri a fost liberă, protestă doamna tăios.

— Se mărită cu Charlie, explică Marina.

— Se poate mărita și joia viitoare, nu-i așa?

— Nu, pentru că azi îi duc pe amândoi cu mașina până la tatăl ei și…

— Ar fi putut să-mi spună chiar ea, se burzului doamna Black

ciudoasă.

— După părerea mea, începu Marina cu vocea ei stridentă, acidă, răspunzând nu cuvintelor în sine ale interlocutoarei, ci sensului lor ascuns, după părerea mea, atunci când angajezi un copil de cincisprezece ani, impunându-i asemenea condiții, poți cel puțin să-ți asumi responsabilitatea lui; și mi se pare într-adevăr extraordinar că dumneata n-ai avut nici cea mai vagă idee despre ce face, unde locuiește, sau măcar că se mărită.

— Ai înghițit dicționarul? întrebă doamna Black zâmbind insinuant. Nu spun că n-ar trebui să se mărite, spun că ar fi trebuit să se mărite înainte.

Marina se întoarse în apartamentul ei, simțind în spate privirea indignată a vecinei: *De fapt cine își închipuie asta că e?*

Când, în acea după-amiază, Marina și Philip au ajuns la camioneta ce aștepta în fața porții, Theresa și Charlie se instalaseră deja în remorcă, ținând cu multă grijă tabloul pe genunchi. Ei se urcară în față și, aruncând o privire neliniștită prin geamul din spate, Marina îl rugă pe Philip să conducă atent, ca să n-o zgâlție prea tare pe Theresa.

— I-aș face un bine dacă aș zgâlțâi-o, răspunse Philip morocănos. O însoțea pe nevastă-sa fără nicio tragere de inimă. Crede-mă că nu știu ce-ți închipui că o să obții cu asta… îi spusese el mai devreme. Totuși, iată-l la volan, chiar dacă bosumflat.

O luară pe străzile umbrite de copaci, prin centrul comercial care era numai beton și construcții moderne, trecură de mahalalele în care locuiau metișii, pe lângă fabrici din care se scurgea fumul ce rămânea apoi suspendat deasupra lor, pe lângă cimitirul plin de îngeri și cruci, a căror albeață scânteia printre copaci – pe scurt, străbătură cele cinci mile pe care Theresa ar fi trebuit să le parcurgă în fiecare dimineață și în fiecare seară de acasă până la lucru și

înapoi. Din drumul principal o făcură la stânga spre așezarea băștinașilor și deodată peisajul se schimbă. Nici tu asfalt, nici tu stradă mărginită de copaci frumoși. Drumuri și poteci prăfuite duceau din toate părțile spre centrul amplasamentului în zona locuințelor. Colbul acoperea cu un strat gros, cafeniu, copacii veldului, întinderea nesfârșită a cerului albastru se zărea printr-o ceață ruginie, praful se lipea de buze și de limbă, iar camioneta prinse a se hurduca și clătina. Marina se uită îndărăt și-i văzu pe Charlie și pe Theresa săltând și ei și clătinându-se o dată cu mașina, ținând în continuare tabloul pe genunchi, încleștați unul de altul și amuzați de călătoria asta veselă. Theresa mergea pentru prima oară într-o mașină de-a albilor; făcea semne cu mâna și scotea țipete de salut cetelor de copii negri care alergau după ei.

Goneau ca să scape de râurile de praf stârnite de roți și care se învolburau într-un nor roșu în uirma lor, făcându-i pe africanii ce trândăveau pe marginea drumului să le fugă din cale înjurând mânioși. Curând ajunseră într-o zonă ce părea o copie sărăcăcioasă a orașului albilor; casele mici formau cvartale despărțite de străzi de praf. Locuințele erau niște maghernițe de două camere, cu acoperișuri de tablă încinsă de soarele fierbinte.

— Ce oribil! Ce îngrozitor! Exclamă revoltată Marina.

Dacă ar fi știut că aceste case erau rezultatul anilor de campanii ale liberalilor orașului împotriva opiniei publice albe care susținea cu încăpățânare că locuințele pentru băștinași nu erau decât o altă manifestare a acelui spirit fabian adus din Anglia, ce-l strica pe frumosul și necoruptul sălbatec, ar fi fost mult mai respectuoasă. Curând părăsiră această zonă nou construită și ajunseră între șoproanele și hambarele ce adăposteau, fiecare, patruzeci de muncitori, situație care-i provocă Marinei o și mai cumplită indignare. Uitându-se din nou prin gemuleț, îi zări pe cei doi tineri

chicotind ca niște copii la încercările de a ține tabloul nemișcat pe genunchi, căci aluneca în toate părțile de parcă ar fi fost viu.

— Întreabă-l pe Charlie în ce parte s-o luăm, o rugă Philip.

Marina ciocăni în geam până când băiatul întoarse capul și, pricepând din gesturile ei ce voia, arătă cu degetul în față. Alte hangare de cărămidă cu roiuri de africani pe la intrări, care se uitau indiferenți la mașină, pînă când se dumireau că era o mașină guvernamentală și atunci privirile lor deveneau precaute și suspicioase. Ajunși la un gard de sârmă ce le bloca trecerea, Marina se întoarse din nou spre Charlie, așteptând instrucțiuni; acesta le făcu semn să oprească. Philip trase mașina în apropierea gardului. Tinerii săriră din remorcă și veniră în față, explicând, pe un ton de scuză:

— Acum trebuie să mergem pe jos, doamnă. Trecură printr-o spărtură din gard și ajunseră la o costișă de iarbă năclăită, plină de gunoaie, ce se termina într-un pilc de case pe malul unui pârâiaș.

Charlie arătă într-acolo cu degetul și porni înainte cu Theresa. Ținea tabloul pe umeri, cocârjându-se sub el. O luară prin bălăriile deasupra cărora plutea o pâclă de muște, și ajunseră la o altă întindere de praf pe care erau împrăștiate construcții, nu, nu construcții, ci bordeie, maghernițe, alcătuiri dintre cele mai bizare, încropite din orice material aflat la îndemână, cu pereți din saci sau din bidoane de gaz, acoperișuri din conserve turtite și bucăți de fier vechi.

— Și ce se întâmplă când plouă? vru să afle Marina, în timp ce-și croiau drum printre adăposturi, orătănii ce scormoneau în praf și corcituri indigene care miriiau ostile.

Se simțea cumplit de deprimată, de parcă ceva din interiorul ei punea aceeași obsesivă întrebare: „Ce folos?" Căci, oficial, această zonă nici nu exista. Muncitorii și servitorii trebuiau să locuiască pe

teritoriul de dincolo de gard – așa suna legea – sau într-unul din cartierele asemănătoare special construite. Dar acolo niciodată nu era loc destul. Drept care, oamenii se revărsau în asemenea sate improvizate peste tot, și cum aceste așezări erau ilegale, poliția putea oricând să se năpustească asupra lor și să-i aresteze. Însă, bineînțeles, autoritățile nu prea îi vizitau – albii, se știe, au nevoie de servitori care trebuie să locuiască și ei pe undeva – și uite așa stăteau lucrurile de ani de zile, fără nicio schimbare. Din când în când Guvernul punea la cale un nou plan de construcții. Pe hârtie, jur-împrejurul orașului albilor apăreau noi și frumoase cartiere pentru negri. Unul și fusese construit, și când soseau în oraș vizitatori scrupuloși (de obicei *fabieni* din aceia de peste mări), erau aduși aici, și toți se întorceau profund impresionați de cele văzute. Mahalalele, în schimb, rămâneau ascunse vederii. Așa se făcea că, zi de zi, ceas de ceas, negrii veneau din rezervații, din kraaluri, atrași de orașul omului alb, de strălucirea banilor, de cinematografe și haine frumoase, veneau cu miile, nimeni nu știa câți erau, ducându-și viața cum puteau în coșmeliile astea. Totul era zadarnic, atâta vreme cât doamna Black, domnul Black, doamna Pond erau alegătorii ce dețineau puterea; atâta vreme cât experții și organizatorii de genul lui Philip erau nevoiți să lucreze pe ia spatele doamnei Pond – căci nimic nu este mai uimitor ca acest fenomen democratic, atât de evident pe acest continent, în cadrul căruia membrii parlamentului, funcționarii guvernamentali (pe scurt, experții) își petrec jumătate din viață și din energie predicându-i doamnei Pond: Pentru numele lui Dumnezeu! Băgați-vă mințile în cap până nu e prea târziu; dacă nu ne lăsați să folosim destui bani să-i adăpostim și să-i hrănim pe oamenii ăștia, o să se ridice și o să ne taie capetele… O pledoarie înțeleaptă pentru auto-conservare, la care însă doamna Pond arunca o uitătură mânioasă și ursuză,

bodogănind: „Ne scapă din mâini, asta e, sunt prea răsfățații

Copleșită de sentimentul acela de disperare înverșunată, Marina nici nu observase că se opriseră în fața unei chițimii înjghebate din foi de tablă ondulată, prinse ca vai de lume una de alta și trântite direct în colbul drumului, ca un castel din cărți de joc al unui copil. La colțuri, legăturile precare erau întărite cu sfoară, iar foaia ce servea drept acoperiș era fixată cu bolovani mari ca să nu zboare la prima pală de vânt.

— Am ajuns, doamnă, zise Charlic, împingând-o pe Theresa înainte. Fata se îndreptă sfioasă spre dreptunghiul întunecat ce închipuia ușa, se aplecă înăuntru și spuse câteva cuvinte pe limba ei. După o clipă, își făcu apariția un bătrân care se încovoie să poată ieși afară. Poate nici nu era atât de bătrân – greu de spus. Era uscățiv, înalt, cu fața zbârcită, înorâncenată, și cu ochi ce-și ridicară pleoapele grele să-i cerceteze pe Marina și Philip. Către Charlie îndreptă o căutătură lungă și ucigașă, apoi își întoarse privirile în altă parte. Purta o pereche de pantaloni kaki vechi, și o flanea veche și murdară ce-i lăsa dezgolite brațele lungi, vânoase: de sub pielea gâtului și a umerilor apăreau mușchii încordați și oasele proeminente.

Zâmbind timid, Theresa arătă spre Philip și Marina; bătrânul abia schiță un salut; era mânios, nu voia să-i vadă, drept care cei doi albi se retraseră câțiva pași mai încolo.

Acum ieși Charlie în față, aducând tabloul și rezemându-l binișor de tabla ooșmeliei, într-un fel ce nu lăsa niciun dubiu asupra semnificației gestului: Poftim, și asta-i tot ce vei vedea de la mine. În acel decor, fioroasele animale păreau mai mici. Tabloul care dominase camera cu suprafața lui de sticlă lucitoare și rama grea, sculptată, își restrânsese parcă dimensiunile. Vitele nu mai erau decât niște biete creaturi stupide, zburlite, înfipte în apusul băltos și

holbându-se cu o falsă provocare la cei câțiva oameni din preajmă. Bătrânul privi tabloul și apoi se stropși la Theresa. Fata păru deodată cuprinsă de spaimă; înaintă spre el, deznodând o bucată de pânză ce fusese ascunsă în cutele brâului. Îi întinse bătrânului câteva monezi – cam trei șilingi de tot. Acesta luă banii, îi cântări în palmă cu un aer disprețuitor și îi piti în buzunar. Scuipă a batjocură, se răți din nou la Theresa cu fraze scurte, mânioase, terminându-și vorbele cu un gest violent cu mâna într-o parte, ca și când ar fi aruncat ceva; ea începu să plângă și se retrase lângă Charlie. Tânărul o strânse o clipă de umăr, îi dădu drumul și se apropie de tatăl-socru. Îi zâmbi, vorbi cu stăruință, arătă spre Philip și Marina. Bătrânul îl ascultă fără să-l întrerupă, ținându-și ochii plecați. La un moment dat, își furișă privirile în direcția tabloului și în ele apăru o licărire; Charlie tăcu și toți se uitară la tablou.

Bătrânul începu să vorbească pe un alt ton, trist, fără speranță. Povesti cum o curtase el pe cea de-a doua nevastă, mama Theresei. Îi făcuse curte multă vreme, așa cum cereau datinile străbune, și, cu multe daruri și curtoazii între clanuri, căzuseră la învoială asupra căsătoriei, după care urmase alegerea vitelor; zece dobitoace mari, grele de atâta păscut; le povesti cum străbătuse cu ele întreaga țară până la familia mamei Theresei, având multă grijă de ele ca să nu fie obosite și slăbite de călătorie. Scormonindu-și mintea după aceste povești, le reamintea celor doi tineri de vremurile când fiecare gest își avea ritualul său, înțelesul său; le cerca să compare comportarea lor necuviincioasă cu demnitatea căsătoriilor sale, simbolizată tocmai de aceste vite, la care nu trebuia să te gândești ca la niște bani cu care îți cumperi femeia și gata – nu, nicidecum. Ele aveau atâtea înțelesuri: semn de afecțiune, dovadă de unire între clanuri, garanție că femeia va fi îngrijită, consfințire a valorii fetei care, prin plecarea ei, sărăcea familia – iată ce însemnau vitele, și încă multe

altele. Bătrânul îi privi pe tineri: „Dar voi?" – părea să spună ochii lui – „Ce sunteți voi în comparație cu ce eram noi pe vremea aceea? Tt Mai scuipă o dată, ridică tabloul și intră în întunecimea barăcii. Îl vedeau cum stă și-l cercetează. Îi plăcea: da, în felul său era mulțumit. Apoi îl rezemă de perete și reveni la atitudinea de ia început, își trase o pătură pe cap și umeri și se ghemui jos, în dreptul intrării, pironindu-și privirile afară, fără să dea semn că i-ar mai zări sau că ar dori să mai comunice în vreun fel cu ei.

Abandonați în colbul drumului, cei patru se uitară unii la alții. Marina se simțea îngrozitor de ridicolă. Asta fusese tot?

— Poftim, ai avut și nuntă, trânti Philip drept răspuns pe un ton răstit și jenat în același timp.

Theresa și Charlie își uniseră degetele și-i priveau încurcați pe cei doi albi. Într-adevăr, penibil moment – se isprăvise, cei doi erau căsătoriți, și Marina fusese cea care pusese totul la cale. Ce mai urma acum?

O singură problemă rămăsese nerezolvată, una imediată. Era încă devreme după-masa, soarele abia începuse să coboare, mai avea multe ore până să apună de tot. Și era de presupus că tinerii însurăței ar dori să fie împreună.

— Vreți să vă întoarceți cu noi, sau preferați să veniți mai târziu? Întrebă Marina.

Charlie și Theresa se sfătuiră în dialect, apoi tânărul zise îndatorat:

— Mulțumesc, doamnă, rămânem.

— Cu tatăl Theresei?

— Nu vrea pe Theresa acum, – explică. Spune că Theresa poate pleca. Nu vrea pe Theresa.

— Nu-ți face griji, Marina, interveni Philip. O s-o primească iarăși înapoi, și-i va lua și banii. Pufni în râs, spre indignarea Marinei.

— El foarte supărat, doamnă, reluă Charlie, râzând, deși oarecum îngrijorat.

Bătrânul continua să stea nemișcat, privind dincolo de ei. Mușteleе se așezaseră la colțurile ochilor, dar el nu făcu niciun gest de a le depărta.

— Asta e… se resemnă Marina. Dacă vă răzgândiți, vă luăm cu noi.

Era însă limpede că Theresa se temea să se întoarcă – doamna Black ar fi considerat încheiată dupăamiaza liberă și ar fi pus-o din nou la treabă.

— La revedere, spuseră tinerii zâmbind, mulțumim, doamnă, mulțumim, stăpâne.

Porniră încet prin praful drumului, printre cocioabe, către râu, unde se înălțau câteva barăci de cărămidă, aducând cu niște gherete de santinelă neobișnuit de mari. Acolo se vindeau ilegal băuturi alcoolice, fapt de care nici Marina, nici Philip nu aveau cunoștință; acolo se găsea un gramofon mic, cu muzică de dans americană; acolo vor cânta, vor dansa, vor petrece. Era locul în care descindea poliția în primul rând, când căuta criminali. Marina își închipuia că tinerii o vor lua spre râu și spuse sentimentală:

— Ce bine, își petrec după-amiaza asta numai ei doi, tot e ceva.

Philip aprobă sec. Între ei se cuibărise tensiunea, nici ei nu știau de ce. Merseră în tăcere până la mașină și se duseră acasă, dezbătând politicos, în fraze fără echivocuri, probleme lipsite de importanță.

A doua zi, totul era ca de obicei. Theresa înapoi la lucru la doamna Black, Charlie fluierând vesel în apartamentul familiei Giles.

La foarte scurtă vreme după aceea, Marina cumpără o casă ce părea destul de convenabilă, la șapte mile de centrul orașului, într-o

suburbie nouă. Doamna Skinner se întorcea abia peste două săptămâni, dar ei preferară să se mute imediat. Singurul impediment era Charlie. Ce-o să facă în tot acest răstimp? Va merge acasă, să-și viziteze familia. Aflase că prima lui nevastă născuse încă un copil și voia să-l vadă.

— În cazul ăsta, îți plătesc leafa acum, spuse Marina.

Îi dădu chiar zece șilingi în plus. Neplăcută situație – omul acesta trudise pentru ei mai bine de două luni, în apropierea lor, în propria lor casă, își influențaseră reciproc existența – și acum pleca, dispărea, se isprăvise.

— Ce-ar fi să vii să lucrezi la mine când te întorci? îi propuse Marina.

— O, da, doamnă, sări el entuziasmat, încântat peste măsură. Doamna Skinner tare rea, nu bună, nu ca dumneavoastră. Făcu o strâmbătură caraghioasă și râse.

— Îți dau adresa noastră.

Marina scrise adresa pe o hârtie pe care el o împături și o puse cu grijă într-un plic, laolaltă cu permisul oficial, o scrisoare din partea ei prin care se arăta că merge la părinții lui, și încă una ce cuprindea lista cu hainele dăruite de Philip, pe care i-o ceruse el în mod special, ca să nu-l cerceteze poliția, zicea, și să-l acuze că le-a furat.

— Atunci, cu bine, Charlie. Sper din tot sufletul să-ți găsești soția și pruncul sănătoși.

Se gândi la Theresa, dar nu o pomeni; pentru prima oară, simțea o stranie reținere în a da sfaturi, sau ajutoare de orice fel. Ce avea să se întâmple cu Theresa? Se va duce pur și simplu după primul bărbat care-i va oferi adăpost? Aproape că-i veni să dea din umeri.

— La revedere, doamnă, mai zise Charlie și plecă să-și cumpere o cămașă nouă cu cei zece șilingi, și ceva dulciuri pentru Theresa. Era trist că o părăsea pe fată. Pe de altă parte, ardea de nerăbdare să-și

vadă pruncul și soția; după socoteala lui, într-o săptămână avea să fie acasă, chiar mai repede dacă-l lua cineva cu mașina.

Dar n-a fost să fie așa.

Doamna Skinner s-a întors mai devreme decât era prevăzut. Găsi apartamentul încuiat și cheia la doamna Black. Totul era curat, în bună rânduială dar – unde era tabloul ei favorit? La început văzu doar pata dreptunghiulară, mai deschisă la culoare, de pe tencuială – apoi își aminti de Charlie. Asta unde era? Nici urmă de el. Reveni în apartament și dădu peste scrisoarea lăsată de Marina în care găsi opt lire pentru tabloul „pe care din nefericire, îl spărsese". La gândul că, dacă ar fi încercat să-l vândă, n-ar fi căpătat pe el mai mult de zece șilingi, se simți aproape obligată să se consoleze; dar imediat îi țiui în cap expresia salvatoare: „valoare sentimentală", și se înfurie. Unde era Charlie? Privind în jurul ei, observă că mai lipseau și alte obiecte. Unde era vaza ei galbenă de lut? Da* ciocănelul de lemn de la ușă, pe care scria *Bine ai venit, prietene?* Da'… Se duse glonț la doamna Black și curând se strânseră în jurul ei toate femeile din clădire, și multe i-au mai auzit urechile despre Marina.

— Asta să-mi fie de învățătură, zise într-un târziu, să mai închiriez imigranților. Ar fi trebuit să ți-l închiriez ție, dragă.

Draga în cauză era doamna Pond. Doamnele deveniseră din nou foarte intime, lungile ostilități din pricina cărora apartamentul fusese închiriat Marinei au fost date uitării; în acest moment de prietenie sinceră, n-ar fi recunoscut niciuna, în ruptul capului, că într-o săptămână aveau s-o ia de la capăt cu gâlceava.

Doamna Pond îi destăinui doamnei Skinner că văzuse cum faimosul tablou fusese încărcat în camionetă. Poate că doamna Giles l-a vândut – dar ideea asta căzu, pentru că amândouă femeile știau cât valorează un asemenea tablou. Nu, Marina dispusese de el în

vreun scop legat de concepția ei *fabiană* – la ce te-ai fi putut aștepta de la cafrii ăștia albi?

Spumegând de indignare, doamna Skinner se duse s-o caute pe Theresa. Dădu nas în nas cu Charlie, foarte dichisit, care venise să-și ia rămas bun de la soția lui înainte de a porni la drum. Țâșni, îl apucă de braț și-l târî în apartament:

— Unde mi-e tabloul?

La început, Charlie se făcu a nu ști nimic despre tablou. După aceea spuse că Marina i l-a dat lui. Doamna Skinner, care nu-l slăbise din strânsoare, îi dădu acum drumul, holbându-se uluită:

— Dar era tabloul meu… își făcu însă repede socoteala: cele opt lire îi erau de mare folos – se întorsese din vacanță cu buzunarele goale, ca mai toți oamenii. Așa că îi căută altă pricină: Ce-ai făcut cu vaza mea galbenă? Unde-i ciocănașul meu?

Cnarlie spuse că nu le văzuse. În cele din urmă, doamna Skinner chemă poliția. Bineînțeles că obiectele au fost găsite în traista lui. În alte condiții, doamna Skinner l-ar fi înghiontit și l-ar fi amendat cu cinci șilingi. Dar acum era afacerea asta cu tabloul – și le ceru polițiștilor să-l aresteze.

La orice ceas al zilei, în acest oraș din inima Continentului Negru – cum i se spunea pe vremuri – femeile ieșite la cumpărături, dactilografele care-și ridică ochii de pe hârtii și privesc pe fereastră, sau oamenii de afaceri ce trec în limuzinele lor, pot vedea – dacă se ostenesc să vadă – un șir de africani cu cătușele la mâini, încadrat de polițiști, doi în față și doi în spate, și urmat de un grup răzlețit de femei africane care-și însoțesc bărbații la tribunal. Sunt cei arestați pentru că au mers în vizită fără permise, că n-au avut far la bicicletă, ori pentru că au fost găsite asupra lor haine sau obiecte a căror proveniență nu o pot justifica. Iar acum sunt duși ca să dea socoteală în fața magistraților. Apoi au de ales între o amendă mică

și închisoare. În general, preferă închisoarea. La urma urmelor, să plătești o amendă de zece șilingi, când câștigi doar zece sau douăzeci pe lună, nu e glumă, ca să nu mai vorbim de faptul că „dincolo" găsesc hrană și adăpost pe gratis timp de două săptămâni. Un aranjament satisfăcător și pentru unii și pentru alții, întemnițdții fiind puși să repare garduri, să tundă iarba, să planteze copaci, ca o adevărată echipă de voluntari.

Într-o bună dimineață, întâmplându-se să se îndrepte spre un magazin de unde spera să cumpere o masă pentru locuința ei cea nouă, Marina zări, fără să vadă cu adevărat, un șir de africani cu cătușe la mâini, care tocmai treceau prin dreptul ei, sporovăind, râzând cu polițiștii negri care-i însoțeau și strigând tot felul de glume deșucheate femeilor care-i urmau. În mintea Marinei, imaginea acelei mese ideale – pe care o căuta de câteva zile fără succes – era mult mai puternică decât spectacolul din fața ei, încât abia după ce convoiul trecu, tresări surprinsă. „Doamne, Dumnezeule", își zise, „ce tare seamănă omul ăla cu

Charlie – și fata aia, aia rotunjoară, cu picioare subțiri, parcă aduce a Theresa, așa, din spate… * Tocmai atunci, arestații dădură colțul și pieriră din vedere. „Să mă iau după ei să mă conving? U Dar se răzgândi repede: „Prostii, mi s-a părut doar; bineînțeles că nu putea fi Charlie, de-acum trebuie să fi ajuns acasă… * Și intră în magazin să-și cumpere masa.

Cărăbușul sacru

DIN SPATELE GĂRII, drumul ducea până la Misiunea Romano-Catolică, în inima Rezervației de băștinași, unde se și înfunda. O misiune săracă, nu avea decât un singur camion, astfel că drumul era întotdeauna pustiu, un șleau de nisip printre ierburi mai înalte sau mai scurte. Gara însăși era o forfotă continuă de trenuri și oameni, și ținutul producător de hrană ce începea dincolo de șine era ticsit de fermieri albi; regiunea din spatele gării, în schimb, cu lespezile de granit, stâncăraia și nisipurile ei, nu era exploatată. Pe acolo rătăceau vitele pipernicite ale Rezervației. Nicio ființă omenească nu se zărea. De pe drum, măgurile de granit păreau atât de abrupte și de înțesate de plante târâtoare și bălării, încât nu era chip să găsești loc de trecere printre ele. Te puteai strecura totuși, și abia atunci îți dădeai seama că în trecut oamenii folosiseră această sălbăticie. Întâi erau rămășițele meterezelor de pământ și pietre înălțate de triburile Mashona în calea triburilor Matabele care năvăleau să le fure vitele și femeile, pe vremea când Rhodes încă nu venise să pună capăt acestei situații*6*. Apoi descopereai pe fețele ascunse vederii ale uriașelor lespezi picturile făcute de boșimani. După alți câțiva zeci de metri de cățărare și strecurare, te întâmpina o limbă de nisip, netedă, mărginită de alte stânci ce țâșneau din adânc. Aici era locul unde, în timpul năvălirilor, erau tăinuite femeile și vitele, în vreme ce bărbații asigurau apărarea. Din acest loc, pe timpul boșimanilor, vânătorii scunzi își luau lutul și pământul de diferite culori și sucurile de plante pentru picturile lor.

---

6 Abia după ce am scris povestea am înțeles că această versiune a istoriei lor nu este neapărat şi cea adevărată. Unele autorități Mashona o neagă (N.a.).

Plouase cu o noapte înainte, iarba scurtă îmi uda gleznele, soarele dimineții timpurii nu apucase să zvinte nisipul. În mijlocul acelui spațiu se găsea un bolovan colțuros. Piatra era și ea udă, simțeam fierbințeala jilavă învăluindu-mi picioarele goale.

Depresiunea era adâncă, încât piramidele stâncoase ce-o încercuiau păreau cât munții de înalte, obligând privirea să se ridice mult ca să întâlnească linia cerului. Cenușiul închis al pietrei era pătat de licheni. Copăceii dintre bolovani crescuseră chinuiți, mulți dintre ei fuseseră loviți de trăsnet, oferind vederii doar scheletul lor înnegrit. Un ținut flămând ce năștea numai nisip, ierburi sărace, stânci și dogoare. Soarele se revărsa printre lespezile păstrătoare de căldură. Într-o oră, nisipul dintre ierburi își dezvăluia suprafața curată, uscată, sclipitoare, sub care se păstra umezeala întunecată.

Vitele Rezervației trebuie să fi trecut pe aici după ploaia de ieri noapte, căci în iarbă se zărea bălegar proaspăt. Muște albastre, mari, zâzâiau și se roteau deasupra lui, spărgând crusta pe care o copsese soarele. Aerul era greu și dulceag. Bâzâitul muștelor, abia auzitul susur de fierbere al căldurii, uguitul porumbeilor împlineau liniștea dimineții.

Fierbințeală și tăcere; și în afara muștelor, nicio mișcare nicăieri, căci vânturile, cele care erau, băteau dincolo de acest spațiu adăpostit.

Dar curând se ivi o altă mișcare. După ce muștele au spart crusta celui mai apropiat bălegar, am zărit în preajma lui doi cărăbuși care trudeau de zor. Mici, prăfuiți, negri, cu trupurile rotunde. Unul își pusese picioarele dinapoi pe fărâma pe care încerca s-o desprindă din bucata mare și s-o salte. Celălalt, cu o mișcare rapidă de rotire asemănătoare cu a găinii care-și așază penele înfoiate peste ouă, își folosea trupul să o rotunjească într-o sferă, chiar înainte de a fi tăiată de tot din bucata mare de materie. În momentul în care fărâma fu

ruptă de rest, cărăbușii o asaltară cu picioarele și trupurile, modelând-o rapid, cuprinși de febra creației, apucând-o cu picioarele dinapoi, răsucind-o, rostogolind-o sub ei, trăgând-o și împingând-o amândoi prin firele dese ale ierbii ce le stăteau în cale și se înălțau deasupra lor precum arborii unei păduri, până când, în cele din urmă, gogoloiul porni să se rostogolească de unul singur, poposind pe o suprafață netedă, un luminiș, sau un ochi de nisip, nu mai lat de câteva degete. Gângăniile începură să se agite printre fire, căutându-și avutul. Erau gata să se apuce din nou de treabă la grămada-mamă, când una dintre ele zări gogoloiul ce scăpase la loc deschis și amândouă alergară după el.

Peste tot prin iarba din jurul baligilor cărăbușii dădeau zor, mușchii de carne se buluceau și bâzâiau, și până noaptea, întreaga iarbă proaspăt rumegată de stomacurile vitelor avea să fie ridicată, rostogolită, dusă de acolo, ca să hrănească alte muște, alți cărăbuși, alt petec de pământ. Adică, dacă n-avea să toarne cu găleata, căci atunci totul era dus de șuvoaie.

Dar semnele de ploaie nu se zăreau încă. Văzduhul era de un albastru limpede, molcom, ca în diminețile africane ce urmează furtunile nocturne. Cărăbușii mei aveau cerul de partea lor. Aveau la dispoziție o zi întreagă.

Cărțile spun că acest soi de cărăbuși își fac un cocoloș de balegă, își depun ouăle în el, caută o pantă lină, rostogolesc gogoloiul în susul ei și apoi îi dau drumul la vale, astfel că în procesul rostogolirii „cocoloșul se îndeasă".

De ce trebuie cocoloșul să se îndese? Probabil ca să nu se sfarme în bătaia soarelui și a ploii. De ce toată treaba asta complicată cu rostogolitul în susul și în josul pantei?

Mă rog, nu-i în căderea noastră să judecăm procesele naturii; astfel că stăteam cocoțată în vârful bolovanului și urmăream

cărăbușii rostogolind gogoloiul spre el. În câteva minute de caznă, au ajuns și s-au repezit cu povara până la poale. Plini de avânt, urcară câțiva centimetri pe pantă în sus, după care alunecară, și gângănii și cocoloș ajunseră din nou pe pământ.

Am coborât și eu și m-am așezat în iarbă în spatele lor, să urmăresc ascensiunea din acel unghi. Colțul de stâncă avea vreo trei picioare lungime și patru înălțime. O lespede țuguiată de granit, acoperită de rădăcini și licheni, cu muchiile tocite de ploi și vânt. Legănind gogoloiul între picioare și trupurile lor, cărăbușii priveau în sus spre un munte sălbatic, ale cărui prime povârnișuri invitau la o escaladă ușoară. Își rostogoliră sfera, care prinsese de-acum o crustă de murdărie, până la o mică dâlmă, chiar sub dealurile de la poale, și începură, de data asta cu atenție și fără grabă, să o salte de pe o dâlmă pe alta, de la o pojghiță de licheni la alta. Un cărăbuș deasupra, altul dedesubt, își urcau cu multă grijă sfera. Curând ajunseră la obstacolul ce-i învinsese mai înainte: o umflătură neașteptată în peretele muntelui. Acum însă unul se postă sub sferă, sprijinindu-i greutatea cu picioarele dinapoi, în timp ce tovarășul său porni în recunoaștere să găsească vreo brână lăturalnică mai ușoară. Se întoarse, apucă sfera cu picioarele, și cei doi își reluară escalada laterală, dificilă, dând ocol umflăturii din stâncă printr-o viroagă mică ce ducea, așa părea cel puțin, spre a doua etapă mare a ascensiunii. Dar viroaga aceasta se dovedi a fi o capcană, căci era întreruptă de o crevasă. Muntele era spintecat. Căldura și frigul îl crăpaseră până la bază și fisura îngustă se prăvălea într-un lac de munte plin cu apă proaspătă, caldă, cu fundul acoperit de frunze și iarbă aduse de vânt. Gogoloiul prinse buza crevasei și se rostogoli în abis, până la lac, pe malul căruia se opri într-un franj de lichen. Cărăbușii se aruncară după el. Unul, răscrăcănându-și picioarele disperate de pe mal pe un plaur, îl ținu să nu cadă în adâncul apei.

Celălalt, prinzându-se repede cu picioarele dinainte de un strat gros de buruieni de pe mal, înșfăcă sfera cu cele dinapoi, și împreună ridicară și împinseră prețiosul bălegar afară din apă și înapoi în râpă. Dar acum pereții muntelui se înălțau neîndurători de ambele părți, iar sfera se afla între ei. Cărăbușii rămaseră nemișcați câteva momente. Cocoloșul fusese spălat de stratul de murdărie, acum era netezit și alunecos.

Se consultară. Iarăși rămase unul de gardă, în timp ce tovarășul porni în cercetare, întorcându-se ca să raporteze că dacă rostogoleau sfera liniștit de-a lungul fundului râpei, aceasta se îngusta la un moment dat și acolo ar fi putut, folosindu-și picioarele, umerii și spatele, să ridice povara în susul fisurii spre o nouă înălțime a muntelui ca apoi, traversând încă un pinten periculos, să atingă o pantă blândă acoperită cu rădăcini, care ducea spre culme. Încercară varianta asta. Dar pe pintenul periculos se petrecu dezastrul. Sfera, alunecoasă din pricina apei, le scăpă din strânsoare și o porni fulgerător la vale până pe pământ, exact în locul de unde începuseră ascensiunea cu o jumătate de oră în urmă. Cărăbușii se aruncară după ea și iar își reluară urcușul anevoios. Din nou căzu bila în crevasă, rostogolindu-se în lac și ei o salvară, cu prețul unei răbdări și a unei energii nemăsurate, și o împinseră și o traseră în susul ravinei, și din nou o manevrară de-a lungul fisurii, încercând s-o rostogolească în jurul pintenului proeminent al muntelui, dar gogoloiul se duse la vale ca și prima dată, și ei după el.

„Cărăbușul de bălegar, *Scarăbeus* sau *Aleuchus sacer*, își depune ouăle într-un cocoloș de balegă, apoi caută o pantă lină și îndeasă cocoloșul, împingându-l în sus, cu picioarele dorsale, și dându-i drumul la vale, transportându-l apoi până la locul de depozitare. ”

Continuam să stau în iarba scurtă și caldă, simțind soarele întâi pe spate, apoi dogoritor pe umeri și apoi drept în creștet. Aerul se

uscase, toată umezeala nopții se ridicase în văzduh. Norii se buluceau la orizont. Chiar și ochiul de apă din bolovan se evapora. Deasupra lui, aerul tremura de aburi. Când, pentru a treia oară, gângăniile și-au pierdut averea în lacul de munte, nu mai era lac, ci o mlaștină buretoasă, și salvarea cocoloșului nu mai implica niciun pericol sau vreo dificultate. Acum bila era lipicioasă, își pierduse forma și prinsese o crustă de bucățele de frunză și iarbă.

La a patra încercare, când gogoloiul s-a rostogolit până în punctul de plecare și cărăbușii șiau făcut vânt după el, trecuse de miezul zilei, capul mă durea de căldură, drept care am luat o frunză mare, am împins-o sub sferă și sub cei doi cărăbuși și i-am dus mai încolo, departe de muntele imposibil și destructiv.

Dar când am scos frunza de sub ei, vietățile rămaseră puțin locului pe noul teritoriu, iscodiră într-o parte și-n alta printre firele de iarbă, stabiliră poziția exactă și imediat își rostogoliră bila înapoi la poalele muntelui, unde începură pregătirile pentru o nouă escaladă.

În tot acest timp, baligile fuseseră fărâmițate de muște și de alți cărăbuși. Nu mai rămăsese nimic, afară de câteva bucățele macerate, sau pete maronii prăfuite pe firele de iarbă ce se ridicau eliberate de povară. Bâzâitul muștelor încetase. De atâta căldură, până și porumbeii își curmaseră uguitul. Din depărtări se rostogolea tunetul și uneori răzbătea șuierul ascuțit al trenului în gară, sau pufăitul și zăngănitul locomotivelor și vagoanelor în manevră.

Cărăbușii își aduseseră din nou cocoloșul în ravină și de data asta sfera se rostogoli nu într-o mlaștină, ci inir-un culcuș umed de frunze. Acolo se opriră și ei câteva clipe, în aburi de căldură.

Sacrii cărăbuși, aceștia sunt, scarabeii sacri ai egiptenilor, ținând simbolul soarelui între picioarele lor agitate și nătânge. Cărăbuși agitați și nătângi, căznindu-se o dată și încă o dată și încă o dată să

aburce cocoloșul lor de balegă în susul unui munte, când un drum de câteva minute pe alături i-ar scuti de atâta trudă.»

I-am ridicat din nou, bălegar și gângănii, departe de prăpastie, și i-am lăsat pe un loc deschis unde puteau să aleagă între o sumedenie de pante mai domoale cum le trebuia lor, dar ele își rostogoliră cu tenacitate bila înapoi la piciorul muntelui.

„Panta este aleasă", spune în carte, „printr-un instinct minunat, astfel ca bila de bălegar să se oprească în cel mai potrivit loc pentru clocirea noii generații de insecte sacre."

Soarele trecuse de cumpăna cerului și mă lovea drept în față. Eram scăldată în sudoare. Aerul biciuia de căldură. Cerul unde avea să apună soarele era acoperit de un prag înalt de nori negri. Cărăbușii mei trebuiau să se grăbească, altfel aveau să se înece.

Continuară să rostogolească balega în sus pe munte, s-o salveze din patul uscat al lacului și s-o oblige să treacă de pintenul expus și zvântat. Gogoloiul o luă la vale, și ei după el. Iar și iară și iară, în timp ce bila devenea o structură zdrențuită, din ce în ce mai uscată, de fărâme de iarbă încleiate cu bălegar. Trecu și după-amiaza. Soarele coborâse mult. Abia mai puteam zări cărăbușii sau gogoloiul din pricina vâlvătăii trimise de un tăvălug negru de nori pe care soarele ce se ascundea în spatele lor îi tivise cu roșu. Razele sângerii coborau oblic, iar cărăbușii negri și mingea lor de bălegar păreau, pe povârnișul muntelui, să se dizolve într-o lumină sfârâitoare.

Ploua pe dealurile îndepărtate. Duruitul ploii și cel al tunetului se apropiau din ce în ce. Vedeam lănciile piezișe ale armatei lichide încrucișându-se la o jumătate de milă depărtare, dincolo de stânci. Câțiva stropi mari căzură lângă mine și sâsâiră pe nisipul încins și pe abruptul arzător al muntelui. Cărăbușii trudeau înainte.

Soarele scâpătă în spatele gorganelor stâncoase și depresiunea

rămase scăldată într-o lumină răcoroasă, istovită, înconjurată de copaci și lespezi negre, în așteptarea nopții și a ploii. Cărăbușii atacaseră din nou abruptul. Țineau gogoloiul strâns între picioare, se agățau de licheni, se agățau de peretele de stâncă și de comoara lor cu disperarea prostiei.

Acum că pălălaia roșie dispăruse, îi puteam deslușI cu claritate. Greu să-ți închipui globul perfect, lucitor, ce fusese la început cocoloșul – nu mai rămăsese decât o fărâmă de gunoi. Tunetul bubui. Ierburile sâsâiră și se zbătură sub pala de vânt ce se abătu din înalt. Același vânt lovi cocoloșul de balegă, desfăcându-l într-un norișor de iarbă prăfuită, iar cărăbușii începură să alerge înnebuniți pe suprafața stâncii, căutându-l.

Ploaia se apropia cu pași mari, învelise lespezile într-o mantie cenușie de umezeală. Marii stropi sclipitori, avangarde ale armatei de ploaie, ajunseră la muntele gângăniilor mele și un, doi! Îi loviră pe cărăbuși, plici! Încât aceștia căzură în ierburile clocotind ude la poalele stâncii.

Am părăsit depresiunea în goană, cu ploaia mitraliindu-mi umerii și picioarele, și m-am gândit la cărăbușii rămași sub abisul pe care, mâine, după ce se va fi oprit ploaia și vitele vor fi venit să pască, și după ce soarele se va fi arătat, vor trudi iarăși să aburce un gogoloi proaspăt de bălegar.

Micul Tembi

NU SE ÎMPLINISE încă luna de când se mutaseră pe acele meleaguri, și Jane Mecluster, care fusese infirmieră înainte de căsătorie, a deschis un dispensar la fermă. Deși se născuse și crescuse în oraș, avea o experiență bogată în privința populației indigene, deoarece ani la rând lucrase din proprie inițiativă la secția pentru băștinași a spitalului; îi plăcea să-i îngrijească, pentru că, zicea ea, „parcă ar fi niște copii și știu să prețuiască ceea ce faci pentru ei". După ce i-a cercetat amănunțit pe cei de la fermă și și-a dat seama de starea sănătății lor, a exclamat impresionată: „Sărmanii de ei! W – și imediat s-a apucat să transforme o veche lăptărie în dispensar. Soțul era încântat; reducerea cazurilor de îmbolnăvire în tabără avea cu timpul să aducă o însemnată economie pecuniară.

Willie Mecluster se născuse și crescuse în Africa de Sud, dar rămăsese scoțian până-n măduva oaselor. Poate că, din prea mult devotament, exagera puțin accentul; își păstrase însă toate acele minunate calități ale neamului său, nealterate de clima ce predispunea la lenevie și indolență. Era ager, viguros, mereu cu picioarele pe pământ, practic și generos. Avea un trup masiv, oasele mari dădeau feței un aspect colțuros, gura exprima fermitate, iar căutătura albastră, necruțătoare, era îmblânzită de ridurile din jurul ochilor pe care le au cei care râd mult. Devenise fermier de foarte tânăr, după ce, ani de zile, se pregătise temeinic pentru acest pas: nu era dintre cei care se mută la țară pentru că sunt nemulțumiți de munca la birou, sau în urma vreunui eșec, ori îmboldiți de cine știe ce doruri nedeslușite de „libertate". Jane, o fată veselă și destoinică, știind foarte bine ce voia de la viață, flirtase cu numeroșii ei admiratori, fără să-l scape din ochi pe Willie care îi scria epistole

săptămânale de la Institutul Agronomic din Transvaal. Când își terminase cei patru ani de studiu, se căsătoriseră.

Aveau douăzeci și șapte de ani pe atunci, și se considerau bine echipați pentru o viață folositoare și plăcută. Casa era încăpătoare, menită să adăpostească o familie numeroasă. Ar fi fost încântați să fi se nască un prunc după tradiționalele nouă luni de la căsătorie. Dar copilul n-a apărut; și după doi ani Jane s-a dus în oraș să consulte un doctor. Când a aflat că trebuia să fie operată ca să poată avea copii, a fost mai degrabă indignată decât nefericită. Nu putea asocia boala cu ființa ei și avea senzația că ceea ce se întâmpla era contra firii. Dar a acceptat operația, ca și sfatul de a se feri să rămână însărcinată încă doi ani, dovedindu-și o dată în plus judecata sănătoasă și practică. Era însă abătută. Cu toată împotrivirea lăuntrică, o chinuia nesiguranța asta; căzuse pradă melancoliei și dezamăgirii, din care pricină munca la clinică devenise foarte importantă pentru ea în acea perioadă. La început, își rezervase doar câteva ore dimineața, după micul dejun, ca să împartă, cu o pricepere transformată de acum în rutină, medicamente și sfaturi utile. Dar cu timpul se aruncă în această activitate cu toată ființa, muncind intens, fără nicio clipă de odihnă, atacând cauzele ce duceau la îmbolnăviri, și nu simptomele.

Tabăra, o simplă tabără de muncitori fermieri, avea obișnuitele colibe insalubre din lut, acoperite cu stuf; bolile cu care trebuia ea să se lupte erau provocate de sărăcie și mâncare proastă.

Deoarece trăise în țara asta de când se născuse, nu căzu în greșeala de a spera prea mult; știa că idealismul mânios n-avea efect asupra acestor nenorociți, și îl înlocuia cu răbdarea vicleană, vag ironică, ce duce la rezultate mai concrete.

Întâi alese o parcelă cu pământ bun pentru cultivarea legumelor și singură se ocupă de plantarea și îngrijirea ei. Trebuia să se lupte

cu tradițiile seculare ale unui întreg popor, astfel că nu se pierdu cu firea când, la început, băștinașii refuzară să se atingă de hrana cu care nu erau obișnuiți. Îi dăscăli, punând

Ia bătaie toată forța ei de convingere. Pe femei le învăță să fie curate și să-și îngrijească pruncii, întocmi liste de alimente obligatorii și comandă saci întregi de citrice de pe marile plantații; în scurt timp, Jane ajunsese să se ocupe de hrana tuturor celor 200 de muncitori de la fermă, fapt ce nu putea decât să-l incinte pe Willie, fericit că-i dădea o mână de ajutor. Vecinii râdeau de ei; când și unde s-a mai pomenit ca indigenii să primească altceva drept hrană decât făină de porumb și, din când în când, un bivol, sacrificat cu ocazia cine știe cărui festin; dar niciunul nu putea nega faptul că băștinașii lui Willie erau mult mai sănătoși decât toți ceilalți de la fermele din jur, drept care și munceau mai bine. În diminețile reci de iarnă, înainte să pornească la lucru pe câmp, Jane obișnuia să le împartă gamele cu cacao fierbinte dintr-un bidon sub care ardea un foc mic; dacă se întâmpla să treacă pe acolo vreun vecin, care începea să râdă văzând-o, ea strâmba puțin din buze, apoi însă răspundea veselă:

— Mi se pare un lucru de bun simț, atâta tot. Vai de capul lor, bieții de ei!

Însă cum familia Mecluster se bucura demult respect în ținut, toată povestea asta care stârnea atâta ilaritate fu curând clasată drept o excentricitate caraghioasă.

Dar lucrurile nu erau chiar atât de simple, nu erau simple deloc. Ce rost avea să vindeci picioarele infestate de viermi, dacă nimeni nu purta încălțări, și după numai o săptămână tălpile erau din nou năpădite de spurcăciuni? Cum să te lupți cu bilharzia, când râurile viermuiau de ele? Iar băștinașii continuau să-și ducă existența în aceleași colibe întunecoase și pline de fum.

Copiii însă puteau fi ajutați; tare mult îi mai iubea Jane pe țâncii aceia negri. Știa, și se mândrea cu asta, că în tabăra ei mureau puțini copii în comparație cu celelalte din jur. Își petrecea dimineți întregi lămurind femeile cum să-și spele plozii și cum să-i hrănească, iar când vreunul se îmbolnăvea, îl veghea toată noaptea și plângea amarnic dacă murea. Băștinașii îi spuneau Cea-bună-la-inimă. Aveau încredere în ea; cu toată ura și teama lor față de leacurile omului alb7, o ascultau pe Jane întocmai, simțind că ceea ce făcea izvora dintr-o mare bunătate; zi de zi veneau la ea tot mai mult ca să primească îngrijiri medicale. Jane era tare mândră; în fiecare dimineață se îndrepta, însoțită de servitorul care o ajuta, spre clădirea cea mare din spatele casei, cu pardoseală de piatră și acoperiș de stuf, în care mirosea întotdeauna a dezinfectant și săpun, și-și petrecea acolo ore întregi, îngrijind de mame, de copii și de muncitorii care se răneau în timpul lucrului.

Micul Tembi i-a fost dat în grijă tocmai în acea perioadă critică pentru ea, când aflase că nu putea spera să dea naștere unui copil vreme de cel puțin doi ani. Copilașul suferea de ceea ce băștinașii numesc „boala marilor călduri". Maică-sa nu-l adusese la timp, astfel că atunci când Jane îl luă în brațe, nu mai rămăsese din el decât un trupușor scheletic și uscățiv de pe care atârna o piele aspră, cenușie, și cu un pântece umflat peste măsură.

— O să moară, se tângui mama, oprită în prag; din vocea ei răzbătea acea undă fatalistă care-o irita întotdeauna pe Jane.

— Prostii! răspunse repezit – poate prea repezit, cuprinsă cum era de teama că așa avea să se întâmple. Înveli copilul și-l culcă într-un coș, aruncând o privire încruntată feciorului care-o urmărea cu o expresie sumbră. Mama stătea chircită pe podea și plângea

7 Povestea aceasta a fost scrisă în 1950. (X. a.)

neputincioasă, cu fața îngropată în palme.

— Termină cu văicăreala, se răsti Jane la ea. Nu faci nimic cu plânsul. Adu-ți aminte că ți l-am vindecat și pe primul de aceeași boală! Da, numai că acela nu ajunsese într-o stare atât de gravă.

Ducând coșul în bucătărie lângă foc, să-i fie pruncului cât mai cald, surprinse pe chipul bucătarului aceeași încrâncenare pe care o citise și pe fața feciorului – cu siguranță că și al ei arăta la fel. „Copilul ăsta n-o să moară", își zise… N-am să-l las eu! N-am să-l las.44 Avea impresia că dacă reușea să-l salveze pe micuțul Tembi, i se va dărui viața propriului ei copil pe care atât de mult și-l voia.

Rămase lângă el toată ziua, rugându-se ca pruncul să trăiască; medicamentele erau înșiruite pe măsuță, cei doi servitori dându-i și ei o mână de ajutor unde și cât se putea. La lăsarea nopții apăru mama din tabără, aducând cu ea o pătură; vegheară amândouă. Privirea intensă, imploratoare din ochii negresei sporea dorința lui Jane să învingă moartea; și în tot răstimpul zilelor și nopților lungi ce au urmat, s-a luptat pentru viața lui Tembi, chiar dacă pe chipurile servitorilor deslușea neîncredere. Într-una din nopți, în aerul liniștit și rece al zorilor ce se apropiau, atinse trupușorul și se cutremură de răceala și nemișcarea lui, de parcă se stinsese și ultima suflare din el; îl lipi disperată de sinul ei cald, șoptind cu sălbăticie: „Ăi să trăiești, *ai* să trăiești" – și la răsăritul soarelui, pruncul respira adânc și piciorușele pulsau în palma ei.

Când au înțeles că scăpase, toată casa a fost cuprinsă de un sentiment de fericire și victorie. Willie veni să vadă copilul și îi spuse plin de afecțiune lui Jane:

— Bravo, bătrânico! N-am crezut că ai să reușești.

Cei doi servitori o priveau cu căldură și prietenie și drept recunoștință îi aduseră în dar ouă și făină de porumb. Iar mama își luă copilul în brațe, tremurând toată de bucurie și izbucnind în

plâns când îi mulțumi lui Jane.

Deși obosită și slăbită, era atât de fericită, încât nu fu în stare să se odihnească sau să doarmă: gândul îi era numai la copilul pe care era convinsă că-l va avea. Această credință intimă nu se baza nicidecum pe cine știe ce forțe obscure, Jane nefiind o persoană superstițioasă: pur și simplu simțea că-i dăduse morții cu tifla, că o înfrânsese și o alungase de la ușa ei, iar acum va avea puterea să dea naștere oa însăși la viață, propriilor ei copii, frumoși și viguroși; în mintea ei îi și vedea înălțându-se alături de ea, copii minunați, concepuți din însăși puterea și forța ei de a înfrânge moartea cea ticăloasă.

În fiecare zi, timp de o lună, micuțul Tembi a fost adus de maică-sa la stăpână acasă, în parte pentru a fi sigură că nu se întorcea boala, dar și pentru că ea.

Jane, îl îndrăgise mult. După ce și-a revenit complet și nu mai era nevoie de controlul zilnic, Jane se interesa la bucătar despre el, sau, uneori, trimitea vorbă să-i fie adus să-l vadă. Mama venea zâmbind la ușa din spate, cu micul Tembi în cârcă și altul, ceva mai mare, agățat de fustele ei, iar Jane alerga pe scări în jos, zâmbind încântată, așteptând nerăbdătoare să fie dezlegată legătura în care Tembi stătea încovrigat, sugându-și degetul, privind-o cu ochi mari și solemni, și căutându-și apărarea în rochia mamei de care se ținea strâns cu cealaltă mână. Jane îl scotea de-acolo și intra cu el la Willie.

— Uite, zicea blând, uite-l pe micul meu Tembi. Negrișor mic și dulce, nu-i așa?

Timpul trecea și Tembi se făcu un copilaș dolofan și timid care trecea, cu mersul încă nesigur, din brațele mamei în cele ale lui Jane. Mai târziu, când picioarele îi deveniră mai puternice, alerga spre Jane și râdea când îl ridica în brațe. Întotdeauna se găseau în casă dulciuri și fructe pentru el, întotdeauna o îmbrățișare din partea lui

Jane și un zâmbet amuzat, prietenos, din partea lui Willie.

Avea doi ani când Jane îi mărturisi mamei lui:

— Când vor veni ploile anul ăsta, am să am și eu un copil.

Uitând de diferența de culoare, cele două femei se bucurară împreună, fericite de pruncii care urmau să se nască: negresa aștepta al treilea copil.

Iar când maică-sa veni să vadă pruncul cel alb din leagăn, Tembi o însoți. Jane îi întinse mâna și-l întrebă:

— Ce mai faci, Tembi? apoi își luă copilul în brațe și arătându-i-l, îi spuse: Apropie-te, să vezi ce am aici. Dar el se dădu îndărăt, parcă speriat, și se puse pe plâns. Prostuțul de tine, îl apostrofă Jane afectuoasă; și-l trimise pe servitor să-i aducă niște fructe și să i le dăruiască. Ea nu putea să facă acest lucru, având mâinile ocupate cu cel mic.

Această nouă preocupare o absorbi de tot, cu atât mai mult cu cât, foarte curând după aceea, constată că era din nou însărcinată. Nu-l uitase pe micul Tembi, dar în mintea ei stăruia imaginea acelui Tembi de demult care abia se putea ține pe picioruțe și pe care-l îndrăgise, măcinată cum era de dorul după propriii ei copii ce nu se născuseră încă. O dată, zărind-o pe maică-sa trecând pe drum cu un băiețaș de mină, o întrebă: „Și Tembi unde-i? U Abia atunci își dădu seama că acela era chiar Tembi. Îl salută, dar mai târziu îi zise lui Willie:

— Ah, dragul meu, ce păcat că nu pot rămâne mici, nu-i așa?

— Ei, nu poți spune că Tembi este mare, zâmbi Willie îngăduitor, privind-o cum stătea cu cei doi copilași ai ei în brațe. Și când o să avem o duzină, tot așa o să te lași călărită? O tachină el; hotărâseră să mai aștepte doi ani și apoi să facă alții; Willie însuși se trăgea dintr-o familie cu nouă copii.

— Cine-a spus că or să fie doisprezece? îl înțepă Jane,

prefăcându-se furioasă.

— Da' de ce nu? Ne putem permite.

— Și cum îți închipui tu că am să mă pot ocupa de toate? bodogăni ea alintată. Căci era foarte ocupată. Nu renunțase câtuși de puțin la munca de la dispensar; îngrijea în continuare de comandarea și planificarea alimentelor pentru muncitori; în plus8 își creștea singură copiii – nici nu concepea să angajeze bonă, așa cum se obișnuia. Într-adevăr, nu era de condamnat că pierduse legătura cu micul Tembi.

Își aminti de el într-o seară când îl auzi pe Willie discutând cu vătaful, ca în fiecare săptămână, despre treburile fermqi. Era iarăși în criză de mână de lucru, plouase mult și buruienile năpădiseră câmpurile. Oricât zor dădeau băștinașii cu plivitul, păcătoasele păreau să crească mai abitir decât în alți ani. Willie era de părere că pentru câteva săptămâni puteau fi luați la lucru și copiii mai mari. Angajase deja o echipă de piccanini* între nouă și cinsprezece ani care îndeplineau muncile mai ușoare; dar nu era convins că n-ar mai fi fost și alții disponibili. De asta trebuia să se ocupe vătaful.

Ca urmare a acestei discuții, Willie și Jane se treziră într-una din zile cu bucătarul care, zâmbind, îi chemă la ușa din față pentru a-l vedea pe micul Tembi

— Trebuie să-i dăm o lecție s-o țină minte cât o trăi.

Dar copilul mai fusese pedepsit o dată, obiectă tatăl cu șovăială.

— L-ai bătut cumva? îl iscodi Willie, inutil de altfel pentru că știa foarte bine că africanii nu-și bat copiii, sau foarte rar, dacă totuși o fac, încât era mai puțin decât probabil că Tembi fusese pedepsit cu adevărat.

---

8 Piccanin — negrişor, peiorativ mai ales, pentru copii de negri şi indieni sud-africani şi australieni. (N. tr.)

— Zici că l-ai bătut? insistă; felul în care bărbatul îi ocoli privirea și-i răspunse: „Da, stăpâne”, îl lămuri că nu-l bătuse.

— Ascultă. Pozna vițeilor ălora răzleți o să mă coste treizeci de lire. Și n-am ce face. Nu-l pot pune pe Tembi să mi-i dea îndărăt, nu-i așa? Va trebui să fac ceva ca să nu se mai repete povestea asta. Tatăl nu zise nimic— Ai să-l aduci pe Tembi aici, ai să tai o nuia din tufișul de colo și eu am să-l altoiesc nițel.

— Da, stăpâne, răspunse tatăl după câteva clipede tăcere.

Auzind de pedeapsă, Jane se indignă:

— Îl bați pe micuțul meu Tembi… Ce rușine!

Iar când fu să se comită rușinea, își duse copiii de acolo ca nu cumva să se imprime în amintirea lor un eveniment atât de neplăcut. Tembi, în schimb, când ajunse pe terasă, se agăță disperat de mâna tatălui, tremurând de frică. Willie declară că nu-i făcea nicio plăcere să-l bată; dar că era un lucru necesar, așa că… Luă nuiaua lungă și subțire din mâna bucătarului – el o tăiase, tatăl venind fără ea – și o agită puțin în aer, făcând-o să scoată un șuierat ascuțit, mai mult ca să-l sperie pe Tembi. Ceea ce se și întâmplă, căci copilul începu să tremure mai abitir ca înainte, lipindu-și fața de coapsele tatălui.

— Vino aici, Tembi!

Tembi nu se clinti; tatăl îl luă pe sus și-l apropie de Willie.

— Apleacă-te!

Tembi nu se aplecă; tot taică-su îl făcu să se aplece, ascunzându-i fața între genunchii lui. Cu un zâmbet încurcat, Willie se uită pe rând la bucătar, servitor și tată care-l priveau placizi și întunecați la chip, și bătu de câteva ori aerul cu nuiaua deasupra spinării lui Tembi; voia să le dea de înțeles că el nu încerca decât să-l înspăimânte pe vinovat, și asta doar – un băiețel de șase anișori, stând mândru lângă tatăl său, la fel de zâmbitor.

— V-am adus un bărbat să muncească pentru dumneavoastră, zise tatăl, împingându-l în față pe Tembi care se codea ca un vițeluș și-și ținea capul plecat și degetele în gură. Arăta atât de micuț, acum că se depărtase de tatăl său, încât Jane exclamă înduioșată:

— Dar, Willie, uită-te la el, e încă prunc!

Tembi era gol pușcă, cu pântecul durduliu strâns cu un șirag de mărgele albastre. Băiatul cel mare, opt ani avea, explică tatăl, păstorea vițeii de mai bine de un an, și nu vedea de ce n-ar fi putut și Tembi să-i dea o mână de ajutor.

— Dar n-am nevoie de doi păstori la vițeii ăia, protestă Willie. Apoi se adresă lui Tembi: Și ia spune-mi, marele meu bărbat, cât ceri?

Băiatul plecă și mai mult capul, își frământă piciorușele în colb și murmură:

— Cinci șilingi.

— Cinci șilingi pe lună! exclamă Willie indignat. Și mai ce? Păi, atât câștigă piccaninii de zece ani. Dar simțind mâna lui Jane pe braț, reveni pripit: Of, bine, patru șilingi și șase penny. Să-și ajute fratele la viței. Și cei patru, Jane, Willie, bucătarul și tatăl rîseră cu simpatie când Tembi, înălțând capul și scoțând și mai tare burticică în afară, o porni cu mers legănat în josul potecii, radiind de mândrie.

Obținând, o dată cu slujba, și dreptul de a purta brâu în jurul șoldurilor, Tembi se alătură fratelui la păzitul vițeilor; toată lumea întorcea capul după cei doi copii care alergau pe lângă cireadă, surâzând în urma micuțului tuciuriu, țanțoș nevoie mare și copleșit de încântare, care-și flutura plin de importanță nuielușa aleasă de tata din hățiș, ca un adevărat păstor în toată firea ce-și mână dobitoacele la pășunat.

Vițeii trebuiau să stea toată ziua în preajma kraalului; după ce

vitele plecau la păşune, Tembi şi fratele său se duceau sub un copac de unde-şi urmăreau animalele, gata să o ia la fugă strigând dacă vreuna încerca să se răzleţească de cireadă. Timp de un an Tembi învăţă meseria de la fratele său, după care fratele intră în echipa de prăsitori. Tembi avea aproape şapte ani şi douăzeci de viţei în grijă, dintre care unii îl depăşeau în înălţime. În mod normal, această treabă o făcea un copil mai mare, dar la ferma lui Willie, ca şi la celelalte de altfel, se cronicizase într-atât criza de forţă de muncă încât era necesară fiecare pereche de' braţe disponibile pentru nevoile câmpului.

— Ştiai că Tembi al tău este păstor în toată legea? o întrebă Willie pe Jane într-o zi, râzând.

— Cee! exclamă ea. Copilaşul ăla! Dar e caraghios.

Îşi privi geloasă copiii; era genul de femeie care urăşte gândul că pruncii îi vor creşte mari. Acum avea trei, era deci foarte ocupată, şi curând uită iarăşi de micul negru.

Dar într-o zi se întâmplă o catastrofă. Din pricina căldurii, Tembi adormi sub copac. Tatăl veni la stăpân, spăşit şi încurcat, să-i spună că viţeii nimeriseră în lanul de porumb şi călcaseră totbl. Willie se înfurie. O furie zadarnică, clocotind înăbuşit, greu de ostoit atâta vreme cât pricina nu putea fi înlăturată: era nevoit să-i pună pe copii să păzească viţeii pentru că de adulţi avea trebuinţă la munci mai importante, şi nici să se supere cu adevărat pe un copil ca Tembi nu putea. Îi spuse să-l aducă pe băiat şi când acesta sosi, îl certă cu asprime, arătându-i ce greşeală îngrozitoare comisese. Tembi plecă plângând; mergea împleticit şi poate că ar fi şi căzut, atât de împăienjeniţi îi erau ochii de lacrimi, dacă n-ar fi fost tatăl acolo să-l ducă de umăr pe drumul spre tabără. Dar în ciuda plânsului şi a pocăinţei, boacăna s-a repetat la scurtă vreme. Era atât de cald la umbra copacului încât, moleşit, adormi din nou şi când se

trezi, către seară, viteii o luaseră razna peste câmp și făcuseră una cu pământul întregul lan. Temându-se de pedeapsă, fugi plângând în hohote și se ascunse în desiș. Îl găsi taică-său în aceeași noapte, și-i arse una ușor peste ceafă pentru că fugise de acasă.

De data asta însă, era lată de tot. Willie nu se mai stăpâni. Că s-a întâmplat o dată – eh, era rău, dar treacă-meargă. Dar de două ori, și în aceeași lună! Nu-l chemă imediat pe Tembi, ci mai întâi avu o discuție cu tatăl lui.

În scop educativ. Dar ceilalți nu zâmbiră. Atunci, Willie anunță cu voce solemnă și fioroasă: „Acum, Tembi! Tt Și după ce dădu evenimentului această notă gravă și mânioasă, îl lovi ușor pe Tembi de trei ori peste poponeț și aruncă nuiaua într-un tufiș.

— De-acu n-o să mai faci niciodată boacăna asta, nu-i așa, Tembi?

Tembi se ridică tremurând, dar refuză să-l privească. Tatăl îl luă blând de mână și porni cu el spre casă.

— Gaița? întrebă Jane, apărând din casă.

— Nici n-a simțit, spune Willie înciudat. Era supărat pentru că simțea că negrii sunt supărați pe el.

— Vor și *de un leu și de la mijloc*. Dar dacă băiatul e destul de mare să câștige bani, atunci trebuie să dea și socoteală. Auzi, treizeci de lire!

— Mă gândeam la Freddie al nostru, făcu Jane sentimentală. Freddie era primul lor copil.

— Și ce-i dacă te gândeai la el? întrebă iritat.

— Oh, nimic… Chiar nimic, Willie. Avea ochii plini de lacrimi. Doar că mi se pare îngrozitor. Ți-l amintești, Willie? Îți amintești ce copilaș dulce era?

Dar Willie nu era dispus să-și amintească de dulceața copilașului Tembi; și Jane asta, tocmai acum își găsise? O vreme domni între ei o reacție de respângere, care însă dispăru curând, căci erau prieteni

buni și în multe privințe gândeau la fel.

Viteii n-au mai luat-o razna. Și la sfârșitul lunii, când Tembi păși în față să-și primească banii, cei patru șilingi și șase penny, Willie îl întrebă zâmbind:

— Ei, Tembi, cum îți mai merg treburile?

— Vreau mai mulți bani, zise acesta fără sfială.

— Ce-e-e? făcu Willie uluit. Strigă după tatăl lui Tembi, care ieși dintre africanii ce așteptau, ca să audă mai bine ce avea stăpânul de spus.

— Pungașul ăsta mic lasă de două ori viteii să-și facă de cap și acum zice că vrea mai mulți bani. Vorbise cu voce tare, să afle toți; muncitorii izbucniră în râs.

Dar Tembi înălță și mai mult capul și îl sfidă:

— Da, stăpâne, vreau mai mulți bani.

— O s-o capeți la fund, asta o să capeți, zise Willie numai pe jumătate indignat; și Tembi se îndepărtă bosumflat, ținându-și arginții în mână și urmat de priviri amuzate.

În curând împlinea șapte ani; avea trupul subțirel și mlădios, deși cu pântecul la fel de proeminent. Picioarele îi erau plate, lungi și subțiri, brațele mai groase de la cot în jos. Plecase fără să plângă sau să se împleticească. Silueta lui micuță se ținea dreaptă și supărată – cel puțin așa părea. Willte uită de incident.

Dar luna următoare, copilul se menținu pe poziții și ceru cu încăpățânare să i se mărească leafa. Willie îi dădu cinci șilingi și șase penny, zicându-și, resemnat, că numai Jane era de vină, cu răsfățul ei. Tembi își mușcă buzele triumfător și plecă țopăind de bucurie, rupând-o apoi la fugă printre copaci. Deși era în continuare cel mai mic dintre piccaninii care munceau, câștiga la fel demult ca și cei cu trei-patru ani mai mari decât el, ceea ce îi făcu pe mulți să bombăne, fără însă ca vreunul să poată nega faptul că el era favoritul, și asta

din pricina purtării stăpânei.

Cum era obiceiul, trebuia să treacă cel puțin un an până să primească o leafă mai mare. Dar, la următoarea plată își ceru dreptul la o nouă mărire. De data asta se auziră murmure de protest printre indigenii care ascultau amuzați: puștiul întrecea măsura. Willie îl privi îngrijorat. Comportarea copilului vădea o notă insistentă, revendicativă, ce aducea mai degrabă a obrăznicie.

— Dacă nu încetezi cu prostia asta, îi zise el tăios, o să-i spun tatălui tău să-ți dea o lecție acolo unde doare.

Ochii lui Tembi scăpărară mânioși; vru să răspundă, dar Willie îl concedie scurt, întorcându-se spre alt muncitor.

Câteva minute mai târziu, bucătarul o chemă pe Jane la ușa din spate: acolo o aștepta Tembi, mutându-și fâstâcit greutatea de pe un picior pe celălalt, zâmbindu-i lacom.

— Tu erai, Tembi… se dezmetici ea cu greu. Tocmai dădea de mâncare copiilor și gândul îi era la baia și la somnul lor – nicidecum la Tembi. Incit trebui să se uite foarte atent ca să-l recunoască, mai ales că imaginea pf' care o avea în minte era a unui prunc tuciuriu, de: jfan și tare dulce care purta – ea așa-l știa – numele de Tembi. Numai ochii rămăseseră aceiași – mari, negri, arzători, fixând-o acum cu priviri imploratoare.

— Spune-i stăpânului să-mi dea mai mulți bani, se rugă el.

Jane râse cu bunăvoință.

— Dar, Tembi, cum să fac așa ceva? Eu nu mă amestec în treburile fermei, știi doar.

— Spune-i, stăpână, spune-i, stăpâna mea, stărui el.

Jane simți că o cuprinde iritarea. Reuși totuși să râdă.

— Așteaptă puțin, Tembi. Intră în casă, luă câteva prăjiturele din porția de cină a copiilor, le înveli într-o hârtie și i le puse lui Tembi în mână. O înduioșă zâmbetul lui radios ce-i lumină fața: uitase de

bani, prăjiturelele erau la fel de bune.

— Mulțumesc, mulțumesc, și răsucindu-se pe călcâie, o zbughi printre copaci.

De acum încolo Jane nu mai avu nicio șansă să-l uite pe Tembi. Venea în fiecare duminică, aducând copiilor tot felul de jucării ciudate din lut, sau pene de la cine știe ce pasăre minunat colorată pe care le găsea în hățiș, sau buchete de flori sălbatice, legate cu smocuri de iarbă. Jane îi ieșea în întâmpinare, vorbea cu el, îi dăruia de fiecare dată câte ceva. Apoi veni vremea să nască încă un copil, ceea ce o făcu să fip iarăși foarte ocupată. Uneori era atât de prinsă de treburi încât nu putea să-l primească – trimitea în schimb un servitor cu un măr sau niște dulciuri.

La scurtă vreme, Tembi se înființă la dispensar cu un deget de la picior bandajat. Jane îndepărtă cârpa murdară și văzu o tăietură mică, din cele pe care niciun băștinaș, fie el adult sau copil, nu le ia în seamă. O pansă totuși așa cum trebuie și se arătă la fel de binevoitoare când, după câteva zile, băiatul reveni ca să-i schimbe pansamentul. Apoi, după numai o săptămână, veni la ea cu alt deget tăiat, de data asta la mână.

— Ascultă, Tembi, dispensarul nu-i făcut pentru fleacuri de-astea, îi zise ea enervată.

Când băiatul o privi pierdut, ochii aceia mari și negri pironiți asupra ei cu o intensitate jenantă de-a dreptul, îl rugă pe servitor să traducă în dialect ceea ce-i spusese ea, închipuindu-și că Tembi nu-i pricepuse vorbele. Dar ei bolborosi:

— Stăpână, stăpâna mea, am venit doar să te văd.

Jane izbucni în râs și-l trimise acasă. Băiatul plecă, dar nu se depărtă prea mult. Mai târziu, după plecarea tuturor pacienților, îl văzu stând la câțiva pași, așteptând-o cu priviri pline de speranță.

— Ce *mai* e? întrebă, puțin arțăgoasă, căci auzea din casă

scâncetul pruncului ce-i solicita prezența.

— Vreau să lucrez pentru tine.

— Dar, Tembi, n-am nevoie de încă un servitor în casă. De altfel, ești și prea mic pentru treburile gospodărești. Poate mai încolo, când ai să mai crești.

— Lasă-mă să îngrijesc de copii.

Jane nu zâmbi – nu era un lucru chiar atât de neobișnuit să angajezi piccanini care să aibă grijă de copii doar cu puțin mai mici decât ei. Ar fi putut foarte bine să ia în considerare dorința lui, dar preferă să-i spună:

— Tembi, tocmai am găsit o bonă care să mă ajute. Ți-am zis, poate mai încolo. Am să țin minte ce mi-ai cerut, și dacă o să am nevoie de cineva care s-o ajute pe bonă, am să te chem. Dar mai întâi trebuie să înveți să muncești bine. Trebuie să știi să ai grijă de viței, să nu-i mai lași s-o ia razna; atunci o să ne convingem că ești un băiat de treabă și o să poți veni aici să-mi dai o mână de ajutor la copii.

De data asta Tembi se depărtă cu pași zăbavnici și când, ceva mai târziu, Jane își aruncă ochii pe fereastră, îl văzu oprit la marginea brusei, privind spre casă. Îl trimise pe servitor să-l expedieze de acolo și să-i transmită din partea ei că nu dorea deloc să-l vadă pierzându-și vremea pe acolo fără niciun rost.

Simțea și ea că-l răsfăța pe Tembi și că băiatul prea „ajunsese să se creadă…

Un timp nu se mai petrecu nimic deosebit.

Apoi, într-o bună zi, lui Jane îi dispăru inelul de logodnă cu diamant. Obișnuia să-l scoată când trebăluia prin casă, așa că nu se îngrijoră prea tare. Îl căută; îl căută câteva zile la rând și cu multă atenție, dar inelul parcă intrase în pământ. La scurtă vreme dispăru o broșă de perle. Dax mai lipseau și alte fleacuri – o linguriță de-a

copiilor, o pereche de foarfeci, un vas de botez din argint. Intrigată, Jane îi spuse lui Willie că probabil se aciuise un strigoi în casă la ei.

— L-am avut în mână, și numai ce m-am întors cu spatele că a și dispărut. E stupid. Lucrurile nu dispar chiar așa.

— Un strigoi negru, aș zice eu, comentă Willie. O fi bucătarul?

— Nu fi ridicol, i-o tăie Jane, cu o undă de iritare involuntară în voce. Amândoi servitorii lucrează la noi de când am venit aici.

I se strecurase totuși îndoiala în suflet. Nu putea avea încredere în niciun băștinaș, știa ea prea bine, oricât ar fi fost acesta de apropiat casei; cum răzuiai puțin veșmântul de supușenie, cum descopereai hoțul. Trase cu coada ochiului la Willie și înțelese că și el gândea la fel, rușinându-se, ca și ea, de bănuiala asta. Cei doi servitori le erau aproape prieteni.

— Prostii – glasul lui Jane era categoric, nu pot crede așa ceva.

Dar altă explicație nu le era la îndemână și obiectele continuau să dispară.

Într-una din zile se înfățișă tatăl lui Tembi cerând să vorbească stăpânului. În fața lui deznodă o bucată de pânză, o puse pe jos – și iată toate obiectele date dispărute.

— *Nu pot să cred* că Tembi… protestă Jane.

Aproape bâlbâindu-se de jenat ce era, bărbatul le povesti cum trecuse din întâmplare pe lângă staulul vitelor și tot din întâmplare își zărise feciorașul așezat pe movilița lui și jucându-se cu tezaurul.

— Bineînțeles că nici n-are habar de valoarea lor, îl dezvinovăți Jane. L-a atras numai faptul că-s lucioase și strălucesc. Avea perfectă dreptate – nu era greu să înțelegi fascinația unui copil la vederea lor, dacă le priveai în lumina lămpii ce scăpăra în argintul și diamantele lucrăturii.

— Bine, bine, și ce-o să facem? Dori Willie să știe, practic ca întotdeauna.

— Îți dai tu seama, exclamă Jane disperată, ocolind răspunsul direct – împielițatul ăsta mic m-a urmărit probabil săptămâni întregi cum trebăluiam prin casă și se furișa înăuntru când întorceam spatele – o clipă doar – iute ca fulgerul.

— Am înțeles, da' ce facem?

— Trage-i un perdaf și gata, își dădu Jane cu părerea, fără să priceapă de ce se simțea atât de consternată și descumpănită. Era furioasă, dar mai mult mâhnită – în furtișagul ăsta calculat și deliberat se ascundea o insistență de-a dreptul respingătoare, pe care nici în ruptul capului nu o putea asocia cu micul Tembi, cel scăpat de la moarte numai datorită ei.

— Mare scofală perdaful, făcu Willie.

Tembi fu din nou biciuit, de data asta cum scrie la carte, fără șfichiuituri de amenințare și alte prostii de-astea. Îl obligă să se aplece peste genunchii tatălui și să primească loviturile la fundul gol; iar când se ridică, Willie declară satisfăcut:

— O săptămână n-o să-i mai vină să stea jos.

— Dar, Willie, i-a dat sângele, îl căină Jane.

Într-adevăr, uitându-se după Tembi care se depărta cu mers țeapăn și crăcănat din pricina durerii, cu pumnii la ochi și lacrimile șiroind pe obraji, văzu că turul pantalonilor se umple de pete roșii.

— Și ce-ai vrea să fac? Se zborși Willie. Să-i fac un cadou și să-i spun: Bravo, băiete?

— Dar sânge, Willie?!

— Nu mi-am dat seama că-l lovesc atât de tare, recunoscu. Cercetă cu atenție nuiaua lungă și flexibilă ce-o ținea încă în mână, surprins parcă de eficacitatea ei, apoi o aruncă cât colo.

— Dureroasă trebuie să fi fost, zise gânditor. Dar, a meritat-o. Hai, gata cu plânsul, Jane. N-o să mai facă.

Jane nu se putea stăpâni. O chinuia gândul la bătaie; nici Willie,

orice ar fi spus, nu se simțea împăcat când își amintea. Tare ar fi vrut să-l dea uitării pe Tembi, măcar un timp, până ar fi putut să fie din nou buni cu el.

Dar nu trecu săptămână și el se înființă cu vechea lui pretenție de a îngriji de copiii lui Jane – acum era destul de mare, spuse, și Jane îi promisese că… Lui Jane îi pieri glasul de uimire. Intră în casă, închizându-i ușa în nas; și când își dădu seama că băiatul nu se clintise din prag, tot așteptând un răspuns din partea ei, îl trimise pe servitor să-i comunice că n-avea nevoie de un hoț la copiii ei.

După câteva săptămâni veni din nou, și din nou fu refuzat.

Începu să o pândească și să-i iasă în drum, uneori de câteva ori pe zi.

— Stăpână, stăpâna mea, lasă-mă să muncesc lângă tine, lasă-mă să muncesc lângă tine.

Îl refuza de fiecare dată, din ce în ce mai nervoasă.

În cele din urmă, insistența lui obsedantă o făcu să cedeze.

— Nu te iau să-mi îngrijești copiii, dar poți să-mi dai o mână de ajutor la grădina de zarzavaturi.

Tembi se bosumflă, dar se prezentă la grădină a doua zi, nu la cea din apropierea casei, ci la parcela îngrădită de lângă tabără, pe care o foloseau băștinașii. Jane angajase un grădinar căruia îi explicase când trebuiau plantate diferitele semințe, împrăștiat gunoiul și toate celelalte pentru buna îngrijire a solului. Iar Tembi urma să-l ajute.

Ea personal se ducea destul de rar pe acolo; treaba mergea și fără ea. Uneori, având drum prin preajmă, arunca o privire peste gard și se întâmpla să vadă cum straturile zac grele de legume crescute în zadar – semn că în tabără sosise un nou contingent de africani care încă nu știau să mănânce ceea ce era bun pentru ei. Dar de când angajase două bone la copii, își putea petrece mai mult timp la dispensar și la grădină. Se întâlnea deci și cu Tembi, cu care își

propusese să se poarte prietenos. Nu era deloc ranchiunoasă, dar sentimentul că nu putea avea încredere în el o făcea să respingă în continuare ideea de a-și lăsa copiii în grija lui. Îi povestea multe despre ei, îi spunea că acum crescuseră și în curând aveau să se ducă la școală în oraș. Îi spunea să se spele, ca să fie curat, să mănânce cutare și cutare, care-i dădeau sănătate; îi zicea că trebuie să muncească și să câștige bani, ca să-și poată cumpăra pantofi – așa își va apăra picioarele de praful plin de atâția microbi; îl învăța să fie cinstit, să spună întotdeauna adevărul și să dea ascultare oamenilor albi. Tembi se ținea tot timpul după fusta ei, cât stătea în grădină, uitându-se cu săpăliga în mână și sorbind-o din ochi.

— Da, stăpână; da, stăpâna mea, repeta el întruna. Iar când o vedea plecând o întreba pe un ton tânguios: *Când* mai vii? Vino repede înapoi, stăpâna mea.

De la o vreme începu să-i aducă și cărți de-ale copiilor ei, care ajunseseră mult prea zdrențuite să le mai fie lor de vreun folos.

— Trebuie să înveți să citești, Tembi, îl îndemna ea. Când vei vrea să capeți o slujbă, o să câștigi mult mai mult dacă ai să spui: Da, stăpână, știu să citesc și să scriu. Atunci o să poți nota mesajele telefonice și să-ți scrii tot ce ai de făcut ca să nu uiți.

— Da, stăpână, răspundea Tembi, luând cu respect cărțile din mâinile ei.

Jane pleca, uitându-se de fiecare dată în urmă, stăpânită de un sentiment de stingherealã din pricina acestui devotament atât de total al lui Tembi, și-l vedea îngenunchind pe pământul roșu, mănos, în mijlocul legumelor de un verde strălucitor, cercetând concentrat desenele straniu colorate și tipăritura necunoscută lui.

Așa s-au scurs aproape doi ani.

— Îmi pare că Tembi a scăpat de năravul acela ciudat, îi spunea ea lui Willie. Zău că mi-e de ajutor. Nici nu trebuie să-i spun când e

vremea însămânțatului. Știe la fel de bine ca și mine. Nu mai zic că se duce cu legumele în tabără și-i convinge pe băștinași să le mănânce.

— Pun pariu că mai ciupește câte ceva și pentru el, chicoti Willie.

— Ah, Willie, sunt sigură că nu face așa ceva.

Și avea dreptate. Tembi se considera un apostol al felului de viață al omului alb. De câte ori dezvelea în fața femeilor indigene coșurile în care zăceau frumos rânduite legumele, spunea cu toată seriozitatea:

— Cea-bună-la-inimă zice că e bine să mincăm toate astea. Zice că dacă le mâncăm, n-o să mai fim bolnavi. Și vorbele lui erau mult mai convingătoare decât toată propaganda ei de atâția ani.

Împlinise aproape unsprezece ani când a început din nou să le facă greutăți. Jane își trimisese cei doi copii mai mari la internat, concediase bonele și se hotărâse să angajeze un piccanin la spălatul rufelor celorlalți copii. Nu se gândise la Tembi, ci-l luase pe fratele mai mic al acestuia.

Tembi se înființă, ca și în alte dăți, la ușa din spate, cu ochi scăpărători și haine curate și îngrijite, și-i zise cu reproș:

— Stăpână, mi-ai promis, stăpână, că am să lucrez pentru tine.

— Dar Tembi, lucrezi pentru mine, la grădină.

— Stăpână, stăpână mea, spuneai că dacă o să iei un piccanin în casă, acela voi fi eu.

Jane rămase neînduplecată. După părerea ei, Tembi mai trebuia încă pus la încercare. O punea pe gânduri această latură insistentă, revendicativă, nerăbdătoare a caracterului său, din pricina căreia nu considera potrivită prezența lui în preajma copiilor. În plus, îi plăcea frățiorul lui, un Tembi mai blând, mereu surîzător, bucălat, care se juca plin de veselie cu pruncii în grădină după ce isprăvea cu spălatul și călcatul rufelor. Nu avea niciun motiv să revină asupra

hotărârii o dată luate, îi spuse ea lui Tembi.

Vorbele ei îl necăjiră tare pe băiat. Nu mai ducea coșurile cu legume proaspete din ușă în ușă. Și nici la grădină nu mai muncea, decât atât cât să n-o lase de tot în paragină. Îi pierise tot cheful.

— Știi, îi zise ea lui Willie, pe jumătate indignată, dar și amuzată. Tembi se poartă de parcă ar avea vreun drept asupra noastră.

Nu trecu multă vreme și Tembi veni la Willie să-i ceară îngăduința să-și cumpere o bicicletă. Câștiga zece șilingi pe lună, dar regulamentul interzicea oricărui indigen care câștiga mai puțin de cinsprezece șilingi să-și cumpere bicicletă. Indigenul care câștiga cinsprezece, își păstra cinci pentru nevoile personale, dădea zece lui Willie și se angaja să rămână la fermă până își plătea datoria. Asta însemna doi ani, sau chiar mai mult.

— Nu, răspunse Willie, ce să facă un piccanin ca tine cu o bicicletă? Bicicletele sunt pentru oameni mari.

A doua zi, bicicleta copilului lor cel mare fu găsită în tabără, rezemată de coliba lui Tembi. Nici măcar nu se ostenise să-și tăinuiască furtul; luat la întrebări, tăcu. În cele din urmă zise:

— Nu știu de ce am furat-o. Nu știu.

Izbucni în plâns și fugi să se ascundă în hățiș.

— Trebuie să plece de aici, hotărî Willie, descumpănit și supărat.

— Dar părinții lui, și toată familia, locuiesc aici în tabără, obiectă Jane.

— Nu îngădui hoți la ferma mea, i-o tăie Willie.

Însă înlăturarea lui Tembi însemna mai mult decât alungarea unui hoț: scăpau astfel de o problemă căreia familia Mecluster nu-i putea face față. Jane își dădu deodată seama că va fi o adevărată ușurare să nu mai vadă ochii aceia arzători și atât de stăruitori ai lui Tembi; totuși, cugetul nu îi era împăcat.

— Ce să zic, sper să-și găsească ceva de lucru pe la vreo fermă

din apropiere.

Dar Tembi nu se lăsă dus cu una cu două. Când auzi de hotărârea lui Willie, izbucni într-un plâns sfîșietor, ca de copil mic. Apoi fugi în spatele casei și izbi cu pumnii în ușa bucătăriei, până când Jane se îndură să deschidă.

— Stăpână, stăpâna mea, nu-l lăsa pe stăpân să mă alunge.

— Tembi, trebuie să pleci dacă așa spune stăpânul.

— Eu lucrez pentru tine, stăpână, sunt servitorul tău, lasă-mă să stau. Am să lucrez în grădină și n-o să mai cer niciun ban în plus.

— Îmi pare rău, Tembi.

Tembi se uită lung la ea și pe fața lui, cu obrajii scofâlciți fără veste, se citi suferința și neîncrederea – nu și-ar fi putut închipui că Jane n-o să-i țină partea. Tocmai atunci, de după colțul casei apăru frățiorul lui, aducând copilul cel mic al lui Jane. Tembi se repezi spre ei și se azvârli peste fratele său, făcându-l să se dea câțiva pași îndărăt, dezechilibrat, reușind cu greu să nu scape copilașul din brațe. Jane sări să-și scape pruncul, după care îl trase pe Tembi de pe frate-său care era numai zgârieturi și mușcături pe față și pe mâini.

— Atât ți-a fost, băiete, zise cu răceală. Dacă nu părăsești ferma până-ntr-o oră, pun poliția pe urmele tale.

După câtăva vreme se interesară la tatăl lui dacă băiatul își găsise ceva de lucru. Era grădinar la o fermă din vecini, sună răspunsul. Întâlnindu-i pe aoei vecini, îi întrebară despre Tembi, dar nu allară decât lucruri vagi: Tembi era un muncitor ca oricare altul, fără trecut.

O dată, tatăl lui Tembi le spuse că fusese „bucluc" pe-acolo și că băiatul se mutase la altă fermă, mult mai departe. Apoi i se pierdu urma; umbla vorba că se înhăitase cu o șleahtă de tineri care o luase în sud, spre Johannesburg, să lucreze în minele de aur.

Soții Mecluster uitară de Tembi. Erau bucuroși că reușiseră să-l alunge din gândurile lor. Se considerau stăpâni buni; muncitorii îi respectau pentru bunătatea și corectitudinea lor, în timp ce afacerea Tembi rămăsese la fel de dură și de greu de asimilat în conștiința lor, ca un grăunte de nisip ce scrâșnește între dinți. Numele lui le trezea emoții stânjenitoare, nemotivat de altfel, conform concepției lor despre bine și rău. Treptat, ajunseră chiar să uite a-l mai întreba pe tată despre soarta lui: devenise și el unul dintre mulții indigeni care dispar pur și simplu din existența stăpânilor, după ce au părut atât de intim integrați în ea.

Cam după patru ani de la această întâmplaie, furtișagurile începură din nou și prima păgubită fu casa familiei Mecluster. Făptașul s-a strecurat într-o noapte înăuntru și a luat următoarele obiecte: o haină groasă de iarnă și bastonul lui Willie, două rochii vechi de-ale lui Jane, un maldăr de hăinuțe ale copiilor și o tricicletă veche și stricată. Sertarul cu bani n-a fost atins.

— Ciudate gusturi a mai avut hoțul ăsta, se minunară ei.

Cu excepția hainei lui Willie, celelalte articole erau lipsite de valoare. Anunțară poliția care făcu cercetările de rutină în tabără. *Concluzia*: hoțul trebuie să fi cunoscut bine casa, pentru că dulăii n-au lătrat; și nici profesionist n-a fost, căci cu siguranță l-ar fi interesat banii și bijuteriile.

Ca urmare, poliția n-a făcut nicio legătură între primul jaf și cel de-al doilea, care s-a petrecut la o fermă din vecini. De acolo au fost furate ceasuri, o pușcă și bani. Au urmat altele asemănătoare. Era deci vorba de o bandă organizată, ziceau cei de la poliție, și nu un pungaș oarecare, pentru că jafurile erau bine puse la cale și, evident, nu de un singur individ. Otrăveau câinii de pază; alegeau momentele prielnice, când servitorii nu erau în casă; și în două situații, cineva se strecurase printre zăbrele atât de apropiate, încât

numai un copil ar fi reușit această performanță.

Tot ținutul vuia; și vechea încrâncenare dintre albi și negri, ce dormita de mai multă vreme, dar ar fi putut oricând izbucni cu aceeași violență, căpătă acum forme urâte. Glasurile albilor clocoteau de ură când se adresau servitorilor – inutilă înverșunare, căci chiar dacă ei erau cei care ofereau informații hoților, tot n-ar fi avut ce măsuri să ia împotriva lor. Cel mai de încredere servitor se putea dovedi, într-o bună zi, a fi jefuitor. În acest răstimp, cât a ținut teroarea, se petrecură tot felul de lucruri neplăcute; stăpânil plătiră mult mai multe amenzi pentru biciuirea oamenilor; din ce în ce mai mulți muncitori fugeau peste graniță pe teritoriul portughez; iar atmosfera era încinsă până la explozie de mânia aceea clocotitoare, gata oricând să se transforme în răzmeriță. Până și Jane se trezi întrebându-se: „Ce rost mai are tot ce facem noi? Îmi pierd timpul îngrijindu-i și ajutându-i pe nenorociții ăștia! Și cu ce mă aleg? Nici urmă de i ecunoștință din partea lor".

Cum jafurile se țineau lanț, Willie zăbreli toate ferestrele și cumpără doi ditamai dulăi fioroși. Ceea ce o făcu pe Jane să se neliniștească și să se simtă prizonieră în propria ei casă.

Ce bucurie mai era și asta, să admiri printre gratii minunatul peisaj montan și întinderea verde și umbroasă a brusei? Iar când ieșea din casă și se îndrepta spre magazie însoțită de mârâiturile ostile ale javrelor, pentru care orice individ, alb sau negru, era un dușman, ei bine, situația devenea exasperantă. Cerberii ăia mușcau pe oricine se apropia de casă – aproape că-i era frică să-și mai lise copiii afară. Cu toate acestea, nici nu trecură bine trei săptămâni de când fuseseră achiziționați când, într-o dimineață, fură găsiți zăcând întinși la soare, morți ca toți morții, cu boturile înecate în spumă și ochii sticloși: otrăviți.

— Semn că trebuie să ne mai așteptăm la o vizită, spuse Willie

cătrănit; povestea începea să-l enerveze peste măsură. Urmă iritat: Dar dacă ne-am liotărât să trăim în țara asta blestemată, trebuie să suportăm și consecințele.

Vorbea și el ca să nu tacă.

Dar nu era singurul care se exprima astfel în acele zile – mulți dintre cei care, în vremuri obișnuite, se considerau statorniciți și mulțumiți de viața lor, izbucneau acum în exclamații furioase și sarcastice la adresa „țării ăsteia blestemate". Pe scurt, toți erau cu nervii în pioneze.

Nu mult după otrăvirea câinilor, Willie fu nevoit să plece la oraș – drum de treizeci de mile, nu mai mult. Jane n-avea chef să meargă; îi displăcea ideea să gonească o zi întreagă și pe o asemenea fierbințeală. Așa că Willie se duse* singur.

Jane își petrecu dimineața la grădină, cu copiii cei mid. Îi lăsă să se joace lângă rezervorul de apă, câtă vreme ea jalonă o nouă parcelă de răsaduri: nu se gândea la nimic anume, doar mâinile mânuiau cu pricepere sfoara și țărușii de lemn. Deodată, simți o nevoie irezistibilă să se uite în spate și se întoarse brusc, șoptind involuntar: „Tembi!" Aruncă priviri sălbatice în jur; mai târziu își aminti că avusese chiar impresia că-i auzise vocea strigând-o. Se aștepta să vadă un negrișor subțirel, cu fața gravă, îngenuncheat între straturile de legume, cufundat cu nasul într-o carte zdrențăroasă, plină de poze. Timpul păru să se dilate și să se scurgă concomitent, cu repeziciune: era buimacă; trebui să se uite foarte atent la propriii ei copii ca să se dezmeticească și să priceapă cât trecuse de când îi călca Tembi pe urme în acea grădină.

Întoarsă acasă, rămase în verandă să coasă ceva. La un moment dat se ridică să-și ia un pahar cu apă și când reveni, coșul de lucru dispăruse. În primul moment își zise că are orbul găinii. Se apucă să-l caute peste tot, deși știa foarte bine că fusese acolo lângă fotoliu

doar cu câteva clipe înainte. Însemna că un băștinaș stătuse pitulat printre tufe, foarte aproape de casă, și-o urmărise în tot acest timp. Neplăcut gândul. Vechea neliniște puse din nou stăpânire pe ea, și fără să știe de ce, îi răsări iarăși în minte numele de „Tembi". Se duse glonț la bucătar:

— Ai mai auzit ceva de Tembi în ultima vreme?

Reieși că nimeni nu mai auzise nimic despre el. Plecase la „Minele aurifere". Părinții rămăseseră fără vreo veste de ani de zile.

— Dar de ce coșul de lucru? murmură Jane temătoare. De ce atâta risc pentru un fleac ca ăsta? Nebunie curată.

În după-amiaza aceleiași zile, pe când copiii se jucau în grădină și Jane dormea la ea în cameră, cineva intră tiptil în dormitor și-i luă pălăria mare de grădinărit, șorțul și rochia pe care le purtase în acea dimineață. Trezindu-se și descoperind lipsp lor, Jane începu să tremure de spaimă și furie în același timp. Era singură în casă; și sentimentul că era urmărită îi făcu pielea ca de gâscă. Trecu din cameră în cameră, privind în jurul ei, așteptând să zărească apărând de după vreun dulap ochii mari și imploratori ai lui Tembi, urmărind-o neogoițl, precum ochii unui mort.

Se uită instinctiv spre drum de unde trebuia să apară Willie. Ah, dacă Willie ar fi fost acolo, ar fi lăsat totul în seama lui și ea s-ar fi simțit în siguranță: Jane era genul de femeie care depindea foarte mult de acel sprijin invizibil pe care-l oferă un soț. Nu realizase, până în acea după-amiază, cât de mult depindea de el; și această descoperire – de care se părea că știa și hoțul – o făcu să se simtă nefericită și neliniștită. Ar fi trebuit să fie în stare să se descurce singură, nu să aștepte neajutorată întoarcerea bărbatului. „Trebuie să fac ceva, trebuie să fac ceva", repeta ea întruna.

După-amiaza era lungă, fierbinte, însorită. Cu toate simțurile la pândă, Jane aștepta în verandă, cu mâna la ochi, privind în lungul

drumului, doar o zări mașina lui Willie. Chinuitoare așteptare. Căuta din ce în ce mai des spre brusa din fața casei, ce se întindea pe mile întregi, o mare de vegetație pitică de un verde închis, mai închis acum din pricina umbrelor lungi ale ceasurilor târzii. Ceva o făcu să sară în picioare și, traversind grădina, să se apropie de tufăriș. Se opri la marginea lui, străpungând cu privirea desișul pentru a descoperi ochii aceia negri și stăruitori, și strigă:

— Tembi, Tembi!

Liniște deplină.

— N-am să te pedepsesc, Tembi, imploră ea. Vino la mine.

Așteptă, încordându-și auzul, să deslușească și cea mai mică mișcare a rămurișului sau rostogolirea vreunei pietre. Dar brusa rămânea tăcută sub soarele dogoritor; chiar și păsările erau toropite de căldură; frunzele atârnau nemișcate.

— Tembi! strigă din nou, întâi imperativ, apoi cu un tremur în voce. Știa că este acolo, pitulat în spatele unui copac sau după o tufă, așteptând-o, la rândul lui, să găsească acel cuvânt anume, să rostească acele vorbe care să-l facă să-și recapete încrederea în ea. O înnebunea gândul că el se afla atât de aproape de ea și că nu-l putea atinge mai mult decât ar fi atins o umbră.

— Tembi, știu că ești acolo. Coborâse vocea și-i dăduse o intonație persuasivă. Vino să vorbim. N-am să spun nimic poliției. Nu pot! Avea încredere în mine, Tembi?

Niciun sunet, nicio șoaptă de răspuns. Încercă să-și elibereze mintea de orice alt gând, ca să lase loc numai acelor cuvinte de care avea nevoie. Iarba prinse a se undui în adierea molcomă a înserării și frunzele tresăriră de câteva ori; lumina căpătase o nuanță caldă, blândă, semn că soarele avea curând să scapete spre asfințit; frunzișul se acoperise de o irizare roșietică, iar înaltul cerului părea să fi strâns în el toată strălucirea din timpul zilei. Jane tremura atât

de violent încât nu se mai putea ține pe picioare; era un tremur interior, izvorând din străfundul ființei ei, ca o rană ce sângera nevăzută. Încercă să se stăpânească. Își zise: „E o prostie! Cum să mă tem în asemenea hal de micul Tembi? Cum să mă tem? *U* își controlă vocea și zise răspicat și categoric:

— Tembi, te porți prostește. Ce rost are să furi tot felul de lucruri, ca un copil prostuț? Poate că acum te descurci, șl-ți merge, dar mai devreme sau mai târziu o să te prindă și-o să te bage la închisoare. Nu vrei asta, nu-i așa? Ascultă-mă acum bine. Ieși de-acolo și arată-mi-te; când o veni stăpânul, am să-i explic, am să-i spun că-ți pare rău și ai să te poți întoarce să lucrezi la grădină. Nu-mi place să mă gândesc la tine ca la un hoț, Tembi. Hoții sunt oameni răi.

Se opri. Liniștea se lăsă din nou în jurul ei; o înconjură ca un val de frig, de parcă un nor trecuse deasupra ei, furând căldura soarelui. Umbrele se îndesiseră irizația dispăruse, frunzele apăreau cenușii, reci. Înțelese că Tembi n-avea să iasă acum din ascunzătoare. Nu găsise cuvintele potrivite pentru a-l convinge.

— Ești un băiat mic și prostuț, decretă în fața brusei ce-o asculta. Tare m-ai supărat, Tembi.

O luă încet spre casă, încercând să meargă cât mai calm și maiestuos, știind că Tembi o urmărește, stăpânit de un gând al lui pe care ea nu-l putea ghici.

Când Willie sosi de la oraș, obosit și iritat ca întotdeauna după o zi întreagă de condus, discuții, cumpărături, îi povesti, alegându-și cu multă grijă cuvintele, despre cele întâmplate. Când îi zise cum îl chemase pe Tembi de la marginea brusei, Willie o privi blând și întrebă:

— Draga mea dragă, și crezi că asta ar folosi la ceva?

— Dar, Willie, este atât de îngrozitor…

Buzele începură să-i tremure cu voluptate; își lăsă capul pe

umărul lui, izbucnind în plânsul eliberator.

— N-ai de unde ști că e Tembi.

— Ba da, el e. Cine altcineva? Băiețaș prostuț. Micul și prostuțul meu Tembi…

Îi fu imposibil să mănânce. După cină zise deodată:

— O să vină aici la noapte. Sunt sigură.

— Ești chiar atât de sigură? întrebă Willie foarte serios, pentru că avea un mare respect pentru intuițiile irațională ale nevesti-sii. Oricum, nu-ți face griji, sântem pregătiți să-l primim.

— Măcar de m-ar lăsa să-i vorbesc, zise chinuită.

— Să-i vorbești! pufni Willie. Pe dracu'! La închisoare cu el. Acolo-i locul lui.

— Dar, *Willie*… protestă Jane, deși știa foarte bine că acolo avea să ajungă Tembi.

Încă nu era ora opt.

— Pregătesc pușca lângă pat, plănui el. A furat o pușcă, nu-i așa, de la ferma de peste râu. Poate fi periculos.

Ochii albaștri îi străluceau; măsura camera în sus și-n jos, cu mâinile vârâte în buzunare agitat și emoționat: părea să-l încânte ideea de a-l prinde pe Tembi, ceea ce o făcu pe Jane să-l privească cu răceală. Și tocmai atunci se auzi un zgomot din dormitorul alăturat. Săriră amândoi și ajunseră la ușă în aeelași timp. Tembi stătea acolo, privindu-i, cu mâinile goale atârnând pe lângă trup. Deși crescuse, părea același băiețel slăbuț și mlădiu, cu fața lungă și ochii mari și grăitori. Văzându-l, Jane îngăimă cu voce slabă:

— Willie…

Dar Willie din doi pași fu lângă el și-l apucă de braț; criminalul nu făcu niciun gest de împotrivire.

— Pungaș mucos ce ești… izbucni mânios, însă pe un ton de parcă în fața lui nu s-ar fi aflat un tâlhar periculos, care prădase nu

știu câte case, ci un copil neastâmpărat, prins la furat mere. Tembi nu-i răspunse; ochii săi continuau s-o fixeze pe Jane. Tremura; un băietan, asta era.

— De ce n-ai venit când te-am chemat? Ești atât de nesăbuit, Tembi.

— Mi-a fost teamă, stăpână, șopti abia auzit.

— Taci, Jane, o repezi Willie. Bineînțeles că anunțăm poliția. Ce-ți închipui! Și ca și când simțea el însuși nevoia să-și amintească acest amănunt, zise: În fond, individul e un criminal.

— Nu-s băiat rău, îngăimă el privind implorator spre Jane. Stăpână, stăpâna mea, nu-s băiat rău.

Dar ea nu mai putea stăpâni situația, lăsase totul în seama soțului ei.

Willie nu prea știa ce să facă. În cele din urmă se îndreptă hotărât spre dulap, scoase pușca și i-o dădu lui Jane.

— Tu stai aici, ordonă el. Eu mă duc să dau un telefon la poliție. Ieși, lăsând ușa deschisă, iar Jane rămase pe loc, ținând pușca și așteptând țârâitul telefonului.

Se uită nehotărâtă la pușcă, apoi o sprijini de pat și șopti:

— De ce ai furat, Tembi?

— Nu știu, stăpână, spuse plecând capul.

— Nu se poate să nu știi.

Niciun răspuns. Lacrimi prinseră să-i curgă pe obraji.

— Ți-a plăcut la Johannesburg, Tembi?

Niciun răspuns.

— Cât ai stat acolo?

— Trei ani, stăpână.

— De ce te-ai întors?

— M-au închis, stăpână.

— De ce?

— N-aveam permis.

— Ai evadat?

— Nu, m-au ținut o lună și miau dat drumul.

— Tu ai furat prin casele de pe-aici?

Tembi aprobă cu o mișcare a capului, fără Șă-și ridice ochii spre ea.

Jane era derutată. Își zise cu tărie: „Asta-i un băiat periculos, lipsit de scrupule și foarte viclejih". Apucă din nou pușca. Dar greutatea ei, răceala ostilă a metalului o făcură să regrete gestul. O puse deoparte cu o mișcare brutală.

— Ascultă-mă bine, Tembi, șopti.

De afară din coridor răsuna vocea fermă și încrezătoare a lui Willie.

— Da, domnule ofițer, îl avem aici. A lucrat la noi acum câțiva ani. Da.

— Tembi, șopti Jane precipitat. Eu ies din cameră. Trebuie să fugi repede. Cum ai intrat aici? Până acum nu-și pusese această întrebare.

Tembi se uită spre fereastră. Jane îi urmă privirea și văzu gratiile forțate – un trup subțire se putea strecura pe acolo, într-o latură, foarte ușor.

— Înseamnă că ești foarte puternic. Dar acum nu-i nevoie să ieși tot pe acolo. Ai să pleci pe ușa aceea – arătă spre ușa livingului – ajungi în verandă și tugi în brusă. Du-te în alt ținut, caută-ți o slujbă cinstită și isprăvește cu hoțiile. Vorbesc eu cu stăpânul. Să spună polițiștilor că ne-am înșelat. *Hai*, *Tembi*… îl îndemnă ea zorindu-l și părăsi camera. Willie vorbea încă la telefon, cu spatele la ea.

Bărbatul înălță capul, o privi năuc și izbucni:

— Jane, ești nebună. Iar în telefon: Da, veniți repede. Trânti receptorul în furcă și se întoarse spre Jane. Știi că o s-o ia de la capăt,

da? Se repezi în dormitor.

Dar nu era nevoie să se repeadă. Tembi stătea acolo unde-l lăsaseră, cu pumnii la ochi, ca un copil.

— Ți-am spus să fugi, strigă Jane mânioasă.

— E nebun, făcu Willie și apucă pușca. Dar, ca și Jane mai înainte, se simți ridicol cu ea în mână, așa că o lăsă iarăși jos.

Se așeză pe pat și se uită la Tembi cu aerul unui om tras pe sfoară.

— Ei, să fiu al dracului. Nu mai pricep nimic, asta e.

Fără să se clintească din loc, Tembi își plecase capul și plângea. Plângea și Jane. Willie era din ce în ce mai furios. În cele din urmă părăsi camera, trânti ușa în urma lui și explodă:

— Fir'ar a dracului. Au înnebunit cu toții.

La scurtă vreme sosi poliția și lucrurile își urmară cursul firesc într-o asemenea situație. Luat ia întrebări, Tembi dădu din cap afirmativ: recunoștea totul. Apoi s-au pus cătușele și dus a fost.

Willie reveni în dormitor la Jane care se trântise pe pat și plângea în hohote. O bătu consolator pe umăr:

— Gata cu plânsul. S-a isprăvit. N-avem ce face.

— Trăiește numai datorită mie, hohoti ea. De-asta e cumplit. Și acum e dus la închisoare.

— Lor nu le pasă de închisoare. Pentru ei nu este dezonorant, cum este pentru noi.

— Dar o să pățească și el ca atâția alții, să-și petreacă viața din închisoare în închisoare.

— Și ce dacă? Cu exasperarea aceea blândă și stăpânită a soțului, o ridică și-i oferi batista lui. Gata, gata, bătrânico, îi ceru el. Zău, termină. Sunt obosit. Vreau să mă culc. Dracu' m-a luat cât am bătut străzile alea toată ziua iar mline mă așteaptă o zi grea cu tutunul. Începu să-și scoată cizmele.

Jane se opri din plâns și se dezbrăcă și ea.

— E ceva oribil în toată povestea asta, spuse ea neliniștită. Nu pot să uit. Și drept încheiere: Ce-a *vrut*, Willie? În tot acest timp, ce-a vrut el, de fapt?

Fecioara neagră

SlNT UNELE ȚARI în care nu se poate spune că înfloresc artele, ca să nu mai vorbim de Artă cu A mare. De ce există o atare situație e greu de spus, deși, bineînțeles, fiecare dintre noi și-ar putea expune teoriile în această privință. Căci se întâmplă uneori ca și în pământul cel mai sterp să răsară acele flori care devin simbol al vieții și încununare a ei, și tocmai din această pricină este greu de înțeles de ce solul Zambeziei dă naștere la plante atât de zgârcite în frumusețe.

Zambezia este o țară aspră, pârjolită de soare, virilă, hotărâtă, disprețuind rafinamentele și sensibilitatea, dar sunt și alte țări cu asemenea particularități, care au produs opere de artă, chiar dacă stângace. Zambezia este, pentru a folosi un termen blând, nepăsătoare la acele idei adânc înrădăcinate în alte părți ale lumii cum sunt libertatea, fraternitatea și altele de soiul ăsta. Totuși sunt oameni, și încă de cea mai bună credință, care susțin că arta nu se poate manifesta în absența unei minorități al cărei timp liber să fie asigurat de o majoritate ce trudește din greu. Și nu se poate spune că acestei minorități din Zambezia îi lipsește timpul liber.

Zambezia – dar destul; din considerație pentru noi și pentru acuratețea științifică, să ne ferim a trage concluzii. Mai ales dacă ne amintim de respectul aproape nostalgic pe care îl manifestă oamenii acestor meleaguri ori de câte ori apare în mijlocul lor un artist adevărat.

Să luăm, de exemplu, cazul lui Michele.

A ieșit din lagărul de prizonieri pe vremea când Italia devenise un fel de aliat onorific în timpul celui de-al doilea război mondial. Atmosfera era foarte încordată printre autorități, căci una este să răspunzi de mii de prizonieri de război pe care trebuie să-i tratezi

conform unor regulamente prestabilite; și cu totul altceva să te trezești de pe o zi pe alta cu aceleași mii transformate, printr-o abilă scamatorie politică internațională, în camarazi de arme. Mulți dintre ei au preferat să rămână în lagăre; acolo, cel puțin, căpătau de mâncare și aveau unde să doarmă. Alții s-au dus să lucreze ca muncitori pe pământurile fermelor, dar aceștia nu erau prea numeroși, căci deși fermierii aveau întotdeauna nevoie de foiță de muncă, nu știau cum să se poarte cu muncitorii albi: era un fenomen fără precedent în această țară. Mai era a treia categorie, a celor care îndeplineau tot felul de activități ocazionale în jurul orașelor, mereu cu ochii în patru din pricina sindicatelor muncitorești care nici nu-i acceptau ca membri și nu erau nici de acord ca ei să muncească.

Greu, tare greu cu mulțimea asta de oameni. Dar, din fericire, războiul a luat curând sfârșit, așa că ei au putut merge acasă.

Greu și pentru autorități, cum s-a mai spus; din acest motiv erau cu atât mai dornice să obțină cât mai multe avantaje de pe urma acestei situații; și nu încăpea nicio îndoială că Michele reprezenta un asemenea avantaj.

Talentele lui au fost descoperite pe când se afla încă în prizonierat. Se construise o biserică în lagăr și Michele executase decorațiunea interioară. Locașul a deveni* astfel un punct de atracție turistică: avea acoperiș de tablă, iar pereții erau pictați de sus și până jos cu fresce reprezentând țărani oacheși la cules de vie, italience frumoase dansând, copii dolofani, cu ochi mari și negri. În mijlocul acestor scene atât de încărcate din viața italienilor, apărea Fecioara cu pruncul, zâmbind cu generozitate, fericită că poate umbla liberă printre ai ei.

Doamnele iubitoare de cultură, care mituiseră autoritățile să fie lăsate să intre în lagăr, spuneau: „Sărmanul, ce dor trebuie să-i fie de oasău. Și se rugau să fi se îngăduie să-i dăruiască artistului o

jumătate de coroană. Altele erau indignate. La urma urmei, individul era prizonier, capturat pe când lupta împotriva dreptății și democrației, și ce drept avea el să protesteze? – căci așa considerau ele picturile lui, ca pe un semn de protest. Se găsea ceva acolo în Italia care să nu existe și aici în Westonville, capitala și buricul Zambeziei? Nu erau oare și aici munți și soare din belșug și bebeluși rotofei și fete drăguțe? Nu creșteau oare și la noi – dacă nu struguri, măcar lămâi și portocale și flori din belșug?

Oamenii erau deprimați – resimțeau disperarea nostalgiei pe care o emanau pereții pictați ai acelei bisericuțe simple și reacționau fiecare după cum le ora firea.

Dar după eliberarea lui Michele, și-au amintit de talentul lui. Când vorbeau de el, îl numeau „artistul ăla italian". De fapt, de meserie era zidar. Și cu siguranță că se exagera în privința virtuților acelor fresce. Într-o țară în care se practică frecvent pictura murală, nici n-ar fi fost luate în seamă.

Când una dintre doamnele vizitatoare veni în goana mașinii în lagăr să-i ceară să facă portretele copiilor ei, Michele a răspuns că nu se pricepe la așa ceva. Dar în final acceptă. Drept care își luă o cameră în oraș, unde duse la bun sfârșit câteva portrete frumoase ale copiilor. Urmară alte portrete ale copiilor prietenelor doamnei respective. Cerea zece șilingi de bucată. Apoi una din doamne și-a dorit și ea un portret. Pentru treaba asta ceru zece lire; muncise o lună întreagă. Femeia s-a indignat foarte, dar a plătit.

După care Michele s-a refugiat în camera lui cu un prieten și au stat acolo și au băut vin roșu de la Cape și au vorbit despre acasă. Cât l-au ținut banii, n-a fost chip să-l mai convingă cineva să facă alte portrete.

Bineînțeles, doamnele au vorbit îndelung despre demnitatea muncii, subiect în care ele erau foarte versate; și mai că ar fi dus

discuția până într-acolo încât să-l compare pe el, albul, cu un cafru, pentru că nici acesta nu înțelegea ce înseamnă demnitatea muncii.

Concluzia lor a fost că Michele dădea dovadă de nerecunoștință. Una dintre doamne i-a luat urma și când l-a găsit zăcând pe un pat de campanie la umbra unui copac, cu o sticlă de vin alături, s-a pus să-i vorbească, foarte sever, despre barbaria lui Mussolini și despre ușurătatea temperamentului italian. Apoi i-a ordonat să-i facă, fără zăbavă, portretul în noua ei rochie de seară. Michele a refuzat-o, iar doamna a plecat foarte supărată.

S-a întâmplat ca femeia asta să fie soția unuia dintre cei mai importanți cetățeni ai orașului, un general sau cam așa ceva, care tocmai se ocupa de proiectarea unei parade militare sau a unui spectacol oferit de armată în folosul populației civile. Săptămâni în șir în oraș nu se mai vorbise despre altceva decât despre spectacol. Ne plictisiserăm de dansuri, baluri mascate, iarmaroace, tombole și alte distracții de caritate. Nu greșea prea mult cine spunea că în timp ce unii mureau pentru libertate, alții dansau pentru ea. Toate trebuie să aibă o limită. Deși, când s-a sfârșit și războiul, și miile de trupe staționate în țară au trebuit să plece acasă – pe scurt, când distracțiile nu mai puteau fi considerate o îndatorire, s-au auzit multe voci exclamând că nicicând viața nu va mai fi la fel ca până atunci.

Până una alta, Parada avea să fie o schimbare binevenită pentru noi toți. Domnii militari care veniseră cu propunerea judecau altfel. Intenția lor era să ne dea o lecție morală făcându-ne o idee despre ce înseamnă cu adevărat războiul. Articolele din ziare nu erau suficiente. Și ca să fie totul foarte limpede, hotărâseră să bombardeze un sat chiar sub ochii noștri.

Dar mai întâi trebuia construit satul.

Așa s-a făcut că Generalul și subalternii lui s-au fâțâit o zi

întreagă în colbul roșu al terenului de paradă sub soarele arzător, înconjurați de materiale de construcție, în timp ce hoarde de muncitori africani alergau care încotro cu panouri și cuie, încercând să alcătuiască ceva ce aducea a sat. Se dumiriseră și ei că trebuiau să înalțe un sat în toată legea ca să aibă ce distruge; și numai asta avea să coste mai mult decât li se pusese la dispoziție pentru întreaga distracție. Generalul s-a dus acasă enervat la culme, iar nevastă-sa i-a spus că ceea ce le lipsea lor în acel moment era un artist, adică Michele. Nu că îi dădea ghes dorința de a-i face bine italianului; pur și simplu nu suporta gândul că individul zăcea acolo și cânta, când era atâta treabă de făcut. Soțul i-a declarat că blestemat să fi fost și n-ar fi cerut favoruri de la un pârlit de macaronar, rămânând deci în sarcina ei delicata misiune diplomatică de a-l convinge, lucru pe care ea îl refuză. Avea o altă metodă de a rezolva problema: îl trimise pe un oarecare căpitan Stoker să-l aducă pe artist.

Căpitanul îl găsi pe același pat de campanie, sub același copac, cu pantalonii suflecați și cămașa fără guler; neras, ușor abțiguit, avea sticla lângă el, pe pământ. Cânta o melodie atât de sălbatică, de tristă, încât militarul se opri jenat. Stătea la zece pași de individul ăsta deocheat și deodată se simți copleșit de poziția umilitoare în care se afla. Cu un an în urmă, omul din fața lui fusese un dușman de moarte care trebuia împușcat fără reținere. Șase luni mai târziu, devenise prizonier de război. Și uite-l cum zăcea acum cu genunchii ridicați, îmbrăcat cu o cămașă murdară care fără îndoială făcuse o dată parte din uniforma militară. În mintea Căpitanului, situația se cristaliză în dorința de a fi salutat cum se cuvine de către Michele.

— Piselli! Pronunță tăios.

Michele întoarse capul și-l privi pe Căpitan de la orizontală.

— Bună dimineața, salută politicos.

— Ești căutat, îl informă Căpitanul.

— De cine? În sfârșit se scula, un omuleț grăsuliu, cu pielea măslinie. Privirile îi erau ostile.

— Autoritățile.

— S-a terminat războiul?

Căpitanul, care era și așa destul de bățos și lucitor în uniforma lui spălată și călcată, își dădu capul pe spate, împingându-și bărbia înainte și încruntându-se. Era un bărbat masiv, blond, cu pielea, acolo unde se zărea, cărămizie. Ochii mici și albaștri îl fixau mânioși Mâinile roșii, acoperite în întregime cu firișoare subțiri și zburlite de păr gălbui atârnau strânse pumn pe lângă trup. Citind însă dezamăgirea din căutătura lui Michele, Căpitanul se relaxă oarecum.

— Nu, nu s-a terminat, zise. Ești solicitat să-ți dai concursul.

— În război?

— În rezultatul războiului. Îmi închipui că te interesează înfrângerea nemților?

Michele se uită la el. Artizanul mărunțel cu ochii negri îl scruta pe corpolentul ofițer cu păr blond și ochi albaștri și reci, gura îngustă, buzele subțiri și mâinile ca niște hălci acoperite cu țepi. După câteva clipe spuse:

— Mă interesează foarte mult sfârșitul războiului.

— Atunci? șuieră printre dinți Căpitanul.

— Plata? se interesă Michele.

— Vei fi plătit.

Italianul se scula în capul oaselor. Ridică sticla în soare, cercetător, apoi luă o înghițitură. Își dăți gura și scuipă. Ce mai rămăsese în sticlă vărsă în țărâna roșie, formând o băltoacă purpurie, bulbucită.

— Sunt gata, spuse.

Îl urmă pe Căpitan la camionul ce-i aștepta și urcă lângă șofer, nu

în remorcă, așa cum socotise Căpitanul. Ajunși la locul Paradei, Stoker află că ofițerii îl însărcinaseră să se ocupe personal de Michele și de sat. Ca și de cei aproximativ o sută de muncitori care ședeau pe cele câteva petice de iarbă din jur, așteptând ordine.

Căpitanul începu să-i explice artistului ce se dorea de la el. Italianul dădu din cap. Semn că a înțeles. Apoi flutură din mână în direcția africanilor.

— De ăștia n-am nevoie.

— Ai să-l faci singur, un sat întreg?

— Da.

— Fără niciun ajutor?

Michele zâmbi pentru prima oară:

— Am să-l fac.

Căpitanul ezită. Nu era din principiu de acord ca albii să îndeplinească munci manuale grele.

— O să țin totuși șase care să facă ce-i mai greu.

Michele dădu din umeri; și Căpitanul le spuse africanilor să plece, reținând doar pe șase dintre ei cu care se întoarse la Michele.

— E cald, făcu italianul.

— Foarte, aprobă Căpitanul. Rămăseseră pironiți în mijlocul terenului de paradă. Pe margine, copaci, iarbă, abisuri de umbră. Unde stăteau ei, nimic altceva decât praf roșcat, vălătucit de adierea fierbinte.

— Mi-e sete, spuse Michele, zâmbind cu înțeles.

Drept răspuns, buzele crispate ale Căpitanului se lățiră într-un surâs involuntar. Ochii li se întâlniră. Între ei se născu o undă de complicitate. Pentru Căpitan, micul italian devenise brusc o ființă omenească.

— Mă ocup eu de asta, zise și plecă spre oraș.

Până să explice celor în drept situația, până să completeze

formularele și să pregătească toate cele, se și făcuse târziu după-masa. Când reveni la locul cu pricina, aducând o ladă de coniac de Cape, îi găsi pe Michele și pe cei șase negri așezați la umbra unui copac. Michele le cânta un cântec italienesc, iar ei îl acompaniau. Văzându-i, Căpitanului i se făcu negru în fața ochilor. Se apropie de ei și africanii săriră imediat în picioare în poziție de drepți. Doar Michele rămase așezat.

— Ai spus că faci treaba singur?

— Da, așa am zis.

Atunci Căpitanul îi concedie pe africani. Aceștia plecară aruncând priviri prietenoase lui Michele care le făcu semn cu mâna. Căpitanul era vânăt de furie.

— Nu te-ai apucat încă?

— Cât timp am?

— Trei săptămâni.

— Atunci e destul, spuse, fixând sticla de coniac și cele două pahare din mâinile Căpitanului. S-a-nserat, observă.

Căpitanul se încruntă o clipă, apoi se lăsă pe iarbă și umplu paharele.

— Ciao, făcu Michele.

— Noroc, ură Căpitanul. Trei săptămâni, se gândi el. Trei săptămâni cu prăpăditul ăsta de macaronar afurisit. Goli paharul, îl umplu la loc și-l puse în iarbă. Iarba era răcoroasă și moale. Un copac dădea în floare undeva prin apropiere – valuri fierbinți de parfum erau aduse de adierea vântului.

— E frumos aici, spuse Michele. O să petrecem de minune împreună. Chiar și în război sunt clipe de fericire. Și de prietenie. Beau pentru sfârșitul războiului.

A doua zi, Căpitanul a ajuns la terenul de paradă abia după prânz. Îl găsi pe Michele trântit la umbră cu o sticlă lângă el. La un

capăt al terenului fuseseră înălțate câteva panouri, imaginând doi pereți și o parte dintr-un al treilea, precum și acoperișul povârnit, sprijinit pe niște pari.

— Ce-i asta? întrebă furios Căpitanul.

— Biserica.

— Ce-e-e?

— Ai să vezi mai târziu. E foarte cald.

Privi sticla goală de coniac ce se răsturnase în iarbă. Căpitanul se duse la camion și se întoarse cu lada. Băură. Timpul trecea. Demult nu mai stătuse Căpitanul pe iarbă la umbra unui copac. La fel de multă vreme trecuse de când nu mai băuse atâta. Nu că n-ar fi fost un băutor strașnic, dar se adapta și el vremurilor și anotimpurilor. Era un om disciplinat. Acum însă, lenevind pe iarbă lângă omulețul acesta pe care nu putea încă să-l socotească altfel decât dușman, fără să-și fi abandonat disciplina auto-impusă, simțea că nu mai era același om: pentru un timp fusese scos din condiția lui obișnuită. Michele nici nu mai conta. Îl asculta povestind despre Italia și i se părea că auzea vorba unui barbar, sau istorisind despre miticele insule din Marea Sudului, prin care locuri unul ca el ar putea eventual ajunge o singură dată în viață. Se trezi spunând că i-ar plăcea, după război, să facă o călătorie în Italia. De fapt, pe el îl atrăgeau doar Nordul și popoarele de pe acele pământuri îndepărtate… Vizitase Germania lui Hitler și, deși nu era momentul potrivit să o spună, îl satisfăcuse pe deplin ce văzuse acolo. Apoi Michele îi cântă câteva cântece italienești. El o dădu pe cântece englezești. Michele scoase fotografiile soției și copiilor lui care trăiau într-un sat de munte în nordul Italiei. Îl întrebă pe Căpitan dacă era căsătorit. Căpitanul nu pomenea niciodată de chestiunile lui personale.

Își petrecuse viața în Africa, ba într-o colonie ba în alta, ca

polițist, judecător de pace, comisar al băștinașilor, sau cu alte asemenea îndatoriri utile. Când a început războiul, i-a venit ușor să se înregimenteze rigorii militare. Ura însă existența citadină și avea motive foarte serioase să dorească sfârșitul războiului. Cea mai mare parte a timpului și-l petrecuse la stațiile din brusă, uneori în compania a încă unui alb sau doi, alteori singur, departe de constrângerile civilizației, întreținea raporturi cu femeile băștinașe și din când în când se întorcea în oraș unde locuia soția împreună cu părinții ei și copiii. Era mereu chinuit de gândul că femeia îi era necredincioasă. De câtăva vreme angajase chiar un detectiv particular care s-o urmărească; era însă convins că detectivul era incapabil. Amicii de armată care veneau din L… unde se afla nevastă-sa, povesteau că o văzuseră distrându-se pe la diferite petreceri. După ce se va termina și războiul ăsta, nu-i va mai fi la fel de ușor să petreacă, ziceau. Dacă așa stăteau lucrurile, de ce nu se ducea să locuiască acolo, cu ea? Să pună o dată capăt chinului? Nu putea, ăsta era adevărul. Și lungul său exil în îndepărtatele posturi din brusă îi oferea tocmai pretextul de care avea nevoie ca să nu se întoarcă acasă. Nu suporta să se gândească prea mult timp la femeia lui; ea întruchipa acea parte a existenței sale pe care nu fusese niciodată în stare, cum s-ar zice, s-o stăpânească.

Dar iată că acum se apucă să-i povestească lui Michele despre ea, precum și despre muierea lui favorită din brusă, Nadya. Își depănă viața în fața italianului până când băgă de seamă că umbrele copacilor sub care stăteau se întinseseră peste terenul de paradă până la tribuna oficială. Se ridică amețit în picioare, bolborosind:

— Aici se muncește. Și tu ești plătit să muncești.

— Am să-ți arăt biserica mea când va dispărea lumina.

După ce soarele scăpătă la asfințit și se lăsă întunericul, Michele îl rugă pe Căpitan să meargă cu mașina câteva sute de iarzi mai încolo

pe terenul de paradă și să aprindă farurile. Deodată, din contururile și umbrele panourilor, țâșni o biserică albă.

— Mâine, câteva case, făcu Michele vesel.

La sfârșitul săptămânii, spațiul de la capătul terenului era acoperit de niște bazaconii de construcții șui, din panouri și scânduri, care în lumina soarelui nu aduceau cu nicio formă pământeană. În sinea lui, Căpitanul era tulburat; parcă trăia un coșmar în care alcătuirile acestea, ca niște schelete, reușeau, în jocul luminii și al întunericului, să-i creeze iluzia unui sat. Se ducea noaptea cu mașina până acolo, aprindea farurile și, uite-l, satul, solid construit, real, și în spatele lui perdeaua deasă și verde a copacilor. Dimineața, în strălucirea soarelui, imaginea nocturnă dispărea, lăsând în locul ei doar niște panouri înfipte în pământ.

— E gata, îl anunță Michele.

— Dar ai fost angajat pentru trei săptămâni, obiectă Căpitanul. Nu voia să i se sfârșească vacanța asta față de sine însuși.

— Armata e bogată, făcu Michele, dând din umeri nepăsător.

Ca să se ferească de privirile curioșilor, se adăpostiră în biserică, la umbră, punând lada de coniac între ei. Căpitanul o tot dădea înainte cu povești despre soția lui, despre femei. Nu se mai putea opri.

Michele îl asculta. La un moment dat îl întrerupse:

— Când am să mă duc acasă – când am să mă duc acasă – am să-mi deschid brațele… își desfăcu larg brațele. Închise ochii. Obrajii îi șiroiau de lacrimi. Am să-mi iau nevasta în brațe și n-am s-o întreb nimic, nimic. Nu-mi pasă. E destul, e destul. N-am să pun nicio întrebare și am să fiu fericit.

Căpitanul își pironise privirile undeva în fața lui și suferea. Se gândea cum se temea el de femeia lui. Era o ființă disprețuitoare, veselă și dură, care-și bătea joc de el. I-a râs în nas de când s-au

căsătorit. Iar de când cu războiul, începuse să-i dea tot felul de porecle, micul Hitler, îi zicea, sau Trupaș de șoc. „Hai, tot așa, micul meu Hitler, a îi strigase ea ultima oară când s-au întâlnit, „dă-i înainte, Trupașule. Dacă vrei să-ți azvârli banii pe detectivi particulari, dă-i bătaie. Dar să nu crezi că nu știu ce faci tu acolo în brusă. Nu-mi pasă ce faci, dar ține minte că știu…a

Și-o aminti acum spunându-i aceste vorbe. Și lângă el stătea Michele, pe lada de ambalaj, și-i zicea:

— Detectivii și legea, prietene, sunt un lux pentru bogătași. Chiar și gelozia este o plăcere, pe care eu însă nu mi-o mai doresc. Ah, prietene, să fiu din nou cu nevasta mea și cu copiii, asta-i tot ce mai cer eu de la viață. Asta, și vin și mâncare și cântece seara, – lacrimile îi udau obrajii și picurau pe cămașă.

Doamne Dumnezeule, un bărbat să plângă! Își zise Căpitanul. Și încă fără rușine! Apucă sticla și bău.

Cu trei zile înainte de marele eveniment, câțiva ofițeri de grad înalt veniră în plimbare prin colbul terenului și-i găsiră pe cei doi lălăind, așezați pe lada de ambalaj. Cămașa Căpitanului era descheiată și pătată.

Căpitanul luă poziția de drepți cu sticla în mână, urmat de Michele care se ridică în semn de solidaritate cu prietenul său. Ofițerii îl luară pe Căpitan deoparte – erau amici de-ai lui – și-l întrebară ce dracu' își închipuia el că face acolo? Și de ce nu era satul gata?

Apoi plecară.

— Spune-le că e gata, zise Michele. Spune-le că vreau să plec.

— Nu, protestă Căpitanul, nu. Michele, ce-ai face dacă nevastă-ta…

— Lumea asta este un loc bun. Ar trebui să fim fericiți, asta-i tot.

— Michele…

— Vreau să plec. Nu mai e nimic de făcut. M-au plătit ieri.

— Stai jos, Michele. Încă trei zile și gata.

— Atunci am să pictez interiorul bisericii cum am pictat-o și pe cea din lagăr.

Căpitanul se întinse pe jos pe câteva scânduri și adormi. Când se trezi, îl văzu pe Michele înconjurat de borcanele cu vopsele, cele pe care le folosise pentru exterioarele satului. Chiar în fața Căpitanului era portretul unei negrese. Era tânără și durdulie. Purta o rochie albastră cu tot felul de modele, iar umerii îi ieșeau din ea goi și catifelați. În spate ducea un prunc legat cu o eșarfă de pânză roșie. Fața ei zâmbitoare era întoarsă spre Căpitan.

— Asta-i Nadya! exclamă el. Nadya… Gemu puternic. Privi copilul negru și închise ochii. Îi deschise, dar mama cu pruncul tot acolo erau. Michele desena cu migală cercuri galbene subțiri în jurul capetelor lor.

— Doamne Dumnezeule, sări Căpitanul, nu poți face una ca asta.

— De ce nu?

— Nu poți face o Fecioară neagră.

— Era țărancă. Asta-i țărancă. Fecioară țărancă neagră pentru o țară neagră.

— Da' ăsta-i un sat german, insistă Căpitanul.

— Asta-i Fecioara mea! protestă Michele supărat. Satul tău german și Fecioara mea. Pictez acest tablou ca un prinos adus Fecioarei. Ea este mulțumită – simt asta.

Căpitanul se întinse din nou. Se simțea rău. Adormi la loc. Când se trezi a doua oară, era deja întuneric. Mi chele adusese înăuntru o lampă cu parafină și în pâlpâirea ei continua să picteze tot peretele acela lung. Lângă el se afla o sticlă de coniac. Pictă până mult după miezul nopții; Căpitanul zăcea pe o parte și-l privea, la fel de pasiv ca un om aflat în stăpânirea unui vis. Într-un târziu, se culcară

amândoi pe scânduri. Toată ziua următoare Michele pictă Fecioare negre, îngeri negri, sfinți negri. Afară trupe exersau în dogoarea soarelui, fanfare trâmbițau, motocicliști mugeau în sus și-n jos. Michele picta înainte, beat, uitând de toate. Căpitanul se întinsese pe spate și sorbea din sticlă, bolborosind povești. Din când în când rostea numele Nadyei și suspina.

Către miezul nopții trupele plecară. Ofițerii se întoarseră și Căpitanul se duse cu ei să le arate cum se năștea satul când se aprindeau reflectoarele cele mari de la capătul terenului. Priviră cu toții în tăcere. Stinseră reflectoarele și din tot satul rămaseră doar panourile înalte și colțuroase care, proptite cum erau unele de altele, semănau în razele lunii cu niște pietre de mormânt. Iar s-au aprins luminile – hop și satul. Tăceau toți, cuprinși parcă de bănuieli. Ceva nu era în regulă, părea să spună muțenia lor. Straniu, fără îndoială, dar nu era *asta.* Necinstit – ăsta era cuvântul. Îi amăgea. Și-i neliniștea profund.

— Șmecher tipul, italianul tău, făcu Generalul.

Căpitanul, care fusese extrem de solemn și de bățos până în acel moment, porni brusc spre General, clătinându-se, și când ajunse în fața lui, se sprijini cu mâinile de umerii augusti ca să nu se prăbușească.

— Dracu'n ei de macaronari, bolborosi. Dracu'n ei de cafri. Dracu'n ei… Dar să-ți spun una, știu eu un macaronar de treabă. Da, e unu . Ascultă-mă pe mine. De fapt, e prietenul meu.

Generalul îl pironi cu privirea. Apoi făcu un semn din cap către subalternii săi. Căpitanul fu luat de acolo în scopuri corecționale. Dar până la urmă au hotărât că probabil omul era bolnav, numai așa se justifica incalificabila lui comportare. Drept care a fost dus direct în patul din propria sa cameră și dat în grija unei infirmiere.

Deschise ochii douăzeci și patru de ore mai târziu, pentru prima

oară treaz de-a binelea după atâta vreme. Treptat, își aminti de tot ce se întâmplase. Țâșni din pat și se aruncă în haine. Sora veni tocmai la timp să-l vadă gonind pe potecă și azvârlindu-se în camionetă.

Conduse cu toată viteza până la terenul de paradă scăldat în lumina reflectoarelor, astfel încât satul încă nu se zărea. Agitația era în toi. Mașinile stăteau parcate pe trei rândun în jurul careului, cu oameni cățărați peste tot pe trepte și capote. Tribuna oficială era ticsită. Femei costumate în țigănci, țărânci, doamne de onoare de la Curtea Regală și altele d-astea se vânturau cu tăvi cu băuturi gazoase cu ghimbir, pateuri cu cârnați și programe de cinci șilingi bucata pentru ajutorarea eforturilor de război. În careu se desfășurau trupe, mitraliere scoase din uz erau tirâite încoace și-ncolo, cântau fanfare, iar motocicliști treceau urnind prin cortine de flăcări.

Când Căpitanul își parcă mașina, toată această activitate încetă și luminile se stinseră. Căpitanul porni în fugă în jurul careului ca să ajungă la locul unde erau ascunse mitralierele în spatele plaselor camuflate cu crengi. Plângea din pricina efortului. Era un bărbat mătăhălos, nedeprins cu mișcarea fizică și pe deasupra mai era și îmbibat cu alcool. N-avea în cap decât un singur gând – să oprească mitralierele să tragă, să le oprească cu orice preț.

Din fericire, părea să se fi ivit o încurcătură neașteptată. Luminile continuau să fie stinse, cimitirul nepământean de la capătul careului lucea alb în lumina lunii. Apoi reflectoarele țâșniră deodată și satul învie pentru o clipă, cât să se vadă marile cruci roșii ce fuseseră pictate pe peretele unei clădiri albe de lângă biserică. Apoi totul se cufundă iarăși în poleiala lunii și crucile dispărură.

— Ah! Nebunul dracului! Hohoti Căpitanul alergând, alergând nebunește parcă pentru a-și salva propria-i viață. Acum nu mai

încerca să ajungă la mitraliere. O tăie direct peste colțul careului spre biserică. În spatele lui auzi câțiva ofițeri înjurând:

— Cine-a pus crucile alea roșii acolo? Cine? Nu putem trage în Crucea Roșie.

Căpitanul ajunse la biserică în momentul în care se aprinseră din nou reflectoarele. Îl găsi pe Michele îngenunchiat, uitându-se la prima lui Fecioară.

— Vor să-mi ucidă Fecioara, se tânguia el.

— Vino de aici, Michele, vino o dată.

— Vor să-mi…

Căpitanul îl prinse de mână și-l smuci. Michele se smulse din strânsoare și apucă un fierăstrău. Începu să taie panoul. Afară se lăsase o tăcere de mormânt. Auziră o voce bubuind în megafon:

— Satul care urmează să fie bombardat este un sat englezesc, și nu unul german, cum a fost menționat în program. Repetăm: Satul care urmează să fie bombardat este…

Michele desenase în jurul Fecioarei un dreptunghi și tăiase deja două laturi ale lui.

— Michele, scând Căpitanul, ieși de-aici.

Italianul aruncă fierăstrăul, apucă de marginile tăiate ale panoului și smuci. Biserica tremură din toate încheieturile și se lăsă pe o rână. În aceeași clipă se desprinse o bucată de panou și Michele se dezechilibră și căzu în brațele Căpitanului. Se auzi un bubuit. Biserica păru să se dizolve în jurul lor cuprinsă de flăcări. O luară la fugă, Căpitanul ținându-l strâns pe Michele de braț.

— Culcat, urlă deodată și-l împinse pe Michele la pământ. Se aruncă și el pe jos. Auzind explozia, se uită pe sub cotul brațului și văzu o coloană uriașă de foc și fum, și satul se dezintegră în mii și mii de fărâme. Michele stătea în genunchi uitându-se la Fecioara luminată de pălălaie. Era de nerecunoscut, mânjită toată de praf.

Italianul arăta și el îngrozitor, alb la față, cu o dâră de sânge ce se prelingea din păr de-a lungul obrazului.

— Miau mitraliat Fedoara.

— S-o ia dracu, ai să pictezi alta, zise Căpitanul. Propria lui voce i se părea stranie, o auzea parcă din vis. Era cu siguranță nebun, la fel de dement ca și Michele… Se sculă în picioare, îl trase pe Michele în sus și-l duse până la marginea câmpului. Acolo fură întâmpinați de cei de la Salvare. Michele fu dus la spital, iar Căpitanul trimis înapoi în pat.

Trecu o săptămână. Căpitanul se afla într-o cameră întunecată. Suferise un șoc, nu mai încăpea nici o îndoială, și două infirmiere aveau grijă permanentă de el. Câteodată zăcea liniștit. Alteori începea să aiureze și bălmăjea tot felul de cuvinte. Sau lălăia cu voce groasă, nesigură, arii din opere, fragmente din cântece italienești și – la ăsta revenea mereu – cântecul *Lung e drumul, tare lung.* Nu se gândea la nimic. Se ferea de gândul la Michele, ca și cum ar fi tăinuit un pericol. Din pricina asta, atunci când un glas de femeie îl anunță că un prieten venise să-l înveselească și că nu i-ar strica puțină companie, și când zări un bandaj alb apropiindu-se în obscuritatea camerei, se întoarse fulgerător pe o parte, cu fața la perete.

— Pleacă. Pleacă, Michele.

— Am venit să te văd. Ți-am adus un cadou.

Căpitanul se răsuci încet pe spate. Michele stătea acolo ca o fantomă surâzătoare în camera întunecoasă.

— Neghiobule, spuse. Ai stricat totul. Ce te-a apucat să pictezi crucile alea?

— Era un spital, se dezvinovăți Michele. Orice sat are un spital, iar pe spital Crucea Roșie, minunata Cruce Roșie – nu-i așa?

— Cât pe ce să mă trimită la Curtea Marțială.

— A fost greșeala mea, recunoscu Michele. Eram beat.

— Iar eu vinovat.

— Cum să fii tu vinovat când eu am făcut-o? Dar acum a trecut. Te simți mai bine?

— Crucile alea ți-au salvat viața, să știi.

— Nu m-am gândit, vorbi Michele. Îmi amintisem de bunătatea celor de la Crucea Roșie când am fost prizonier.

— Ah, taci, taci, taci.

— Ți-am adus un cadou, repetă italianul.

Căpitanul își mijì ochii în întuneric. Michele ținea în mâini portretul unei băștinașe cu un copil în spate, zâmbind cu privirea întoarsă spre ceva din afara tabloului.

— Nu ți-au plăcut aureolele. De data asta, fără aureole. Pentru Căpitan – fără Fecioară. Michele râdea. Îți place? Este pentru tine. Am pictat-o pentru tine.

— Să te ia dracu'! murmură Căpitanul.

— Nu-ți place? întrebă Michele îndurerat de-a dreptul.

Căpitanul închise ochii.

— Și-acu, ce-ai de gând să faci? îl întrebă obosit.

— Doamna Pannerhurst, răspunse el râzând, doamna Generalului, vrea să-i fac portretul în rochia ei cea albă. Așa că îl fac.

— Ar trebui să fii mândru de asta.

— Cățea tâmpită. Crede că sunt bun. Ăștia nu știu nimic. Sălbatici. Barbari… Nu tu, Căpitane, tu ești prietenul meu. Dar oamenii ăștia, ăștia nu știu nimic.

Căpitanul nu răspunse. Furia clocotea în el. Se gândea la nevasta Generalului. O antipatiza, dar o cunoscuse destul de bine.

— Oamenii ăștia, reluă Michele. Nu știu să deosebească un tablou bun de unul prost. Pictez, pictez, așa, altfel, gata-i tabloul – mă uit la el și rid în sinea mea. Michele hohoti. Ei spun, este un

Michelangelo tipul ăsta, și încearcă să mă înșele la preț. Michele – Michelangelo – chiar că-i bună gluma, nu-i așa?

Căpitanul nu spuse nimic.

— Dar pentru tine am pictat acest tablou, ca să-ți amintească de vremurile bune cu satul. Tu ești prietenul meu. N-am să te uit niciodată.

Fără să se miște, Căpitanul își îndreptă privirea spre negresă și rămase cu ochii pironiți la ea. Zâmbetul ei era pe jumătate inocent, pe jumătate răutăcios.

— Ieși, făcu el deodată.

Michele se apropie de Căpitan și se aplecă asupra lui ca să-i vadă chipul.

— Dorești să plec? Părea nefericit. Mi-ai salvat viața. Am fost un neghiob în seara aia. Dar mă gândeam la prinosul meu adus Fecioarei – am fost neghiob, recunosc și eu. Eram beat. Suntem neghiobi când suntem beți.

— Ieși de-aici, repetă Căpitanul.

Pentru o clipă, bandajul alb rămase nemișcat. Apoi alunecă în jos într-o plecăciune.

Michele se întoarse spre ușă.

— Și ia și tabloul ăsta dracului d-aici.

Tăcere. În lumina albă, Căpitanul îl văzu pe italian întinzându-se după tablou, cu capul său alb plecat în semn de considerație profundă. După care se îndreptă de spate, luă poziția de drepți ridicând tabloul cu o mână, pe cealaltă ținând-o întinsă și nemișcată pe lângă trup. Apoi salută.

— Da, să trăiți, și făcând stânga-mprejur, ieși din cameră, ducând și tabloul cu el.

Căpitanul nu se clinti. Simțea – ce simțea? Avea o durere sub coaste. Îl durea când respira. Își dădu seama că era nefericit. Da, o

cumplită nefericire îl copleșise, încet, încet. Era nefericit pentru că plecase Michele. Nimic nu-l îndurerase pe Căpitan în viața lui la fel demult ca acel batjocoritor Da, *să trăiți.* Nimic, își întoarse fața spre perete și plânse. Dar tăcut. Se feri să scoată vreun sunet, de teamă să nu-l audă infirmierele.

Trădătoarele

DESCOPERISEM CASA cea veche a Thompsonilor cu mult înainte de prima lor vizită.

Din spatele casei noastre și până unde începea hățișul, terenul urca în pantă, un petec de pământ împăienjenit de vițele dovlecilor, cu grămezi de cenușă unde prindeau rădăcini copacii paw-paw și frânghii întinse cu rufe prin care se juca neastâmpărat vântul. Brusa era deasă și amenințătoare, iarba crescuse mai înaltă de un stat de om. Nicio potecă nu o străbătea.

Când ne-am plictisit de petecul familiar, am început să explorăm restul fermei; zona brusei însă o evitam. Uneori ne opream la marginea ei și iscodeam cu privirile talmeș-balmeșul de stânculiță de granit și de mușuroaie uriașe acoperite cu ferigi albe. Alteori ne tăiam drum câțiva pași, până se închideau ierburile în urma noastră, îngăduind doar o mică deschidere albastră deasupra capetelor. Dar repede ne pierdeam cu firea și-o luam înapoi în goană.

Mai târziu, când am căpătat prima noastră pușcă, și o dată cu ea o înțelegere nouă a noțiunii de vitejie, ne-am dat seama că trebuia să provocăm hățișul. Multe zile am ezitat, mulțumindu-ne doar să ascultăm, la vreo sută de metri, chemarea picherei, și justificându-ne în fel și chip lașitatea. Apoi, într-o dimineață, la răsăritul soarelui, când copacii erau scăldați în roșu și auriu, și pe firele de iarbă se prelingeau picuri strălucitori de rouă, ne-am privit, zâmbind stins, și ne-am afundat în desiș, cu inimile mai să ne sară din piept.

De abia am făcut câțiva pași, că ierburile s-au și lăsat ca o cortină și ne-am trezit singure, încât ne-am prins una de fusta celeilalte, ținându-ne strâns. Încet, cu capetele plecate, cu ochii pe jumătate închiși, ca să-i ferească de semințele ascuțite de iarbă ce se scuturau

peste ele, două fetițe își tăiau drum pe lângă mușuroi și bolovani, trecând de mărăciniș, făgașuri, și de pilcurile stufoase ale cactușilor, fără să știe de unde le putea pândi vreo sălbăticiune.

Brusc, după numai cinci minute de teroare, am ieșit într-un loc unde țărâna roșie era brăzdată de urme de turme. Picherele cloncăneau deasupra noastră prin ierburi, iar la un moment dat am zărit chiar și o pasăre neagră, foarte arătoasă, alergând pe una din poteci. Am urmat-o chiuind, bucuroase că felia aceea de brusă care ne respinsese atâta vreme fusese cucerită atât de ușor: acum făcea parte din teritoriul nostru ca și restul fermei.

Curând ne-am oprit iarăși, căci terenul se prăbușea dintr-odată spre vâlcea, un prag de douăzeci de picioare, cu iarba culcată, pe unde coborau vitele să se adape. Ne-am lăsat pe vine, ne-am ridicat fustele și ne-am dat drumul în jos pe smocurile alunecoase, aterizând cu pantalonașii stâlciți și genunchii zgâriați într-o albie de praf roșu presărată cu baligi uscate și bucățele scăpărătoare de cuarț. Picherele stăteau înșiruite și ne priveau circumspecte, plecând capetele; dar soră-mea, fudulă, nici nu le luă în seamă.

— Am să vânez un bărbătuș, și își flutură brațele spre păsări; drept care ele o luară din loc fără să mai stea pe gânduri.

Ne-am uitat una la alta și am râs, considerându-ne acum prea mari pentru asemenea vânat.

Aici, pe malurile vâlcelei, brusa arăta cu totul altfel. Iarba era rărită de vite și fiecare pas stârnea nori de colb roșu. Porumbari răzleți, peste tot locul tufe de mere otrăvite, îngreunate de fructe mici, asemănătoare prunelor galbene.. Petice de gălbinele sălbatice umpleau aerul de o mireasmă fierbinte, grea.

Mișcându-ne exagerat de prudent, cu trupurile încordate și privirile scrutând spațiul din fața noastră, nici n-am băgat de seamă că o antilopă se oprise la zece pași de noi și ne urmărea. La strigătul

nostru surprins, sălbăticiunea s-a făcut nevăzută. Am început și noi să fugim ca apucatele, țipând din toți rărunchii, printre tufișurile care ne plesneau peste obraz și mărăcinii ce ne zgâriau picioarele.

Zece minute mai târziu ne-am trezit în fața unui gard de sârmă ghimpată.

— Frontiera, am șoptit tulburate.

Altfel ne-o imaginasem din legenda care circula prin acele părți, ca pe un fel de Zid Chinezesc, căci dincolo de ea urmau mii și mii de mile de pământ guvernamental nefolosit, unde se aflau leoparzi și babuini și turme de koodoo. Ce dezamăgire: până și vestita frontieră nu era, la urma urmei, decât un fir de sârmă, iar antilopa intrase parcă în pământ.

Fluierând nepăsătoare, vrând să ne ascundem descumpănirea, am luat-o de-a lungul gardului, ciupind sârmă și făcând-o să vibreze până departe în vale. Peisajul ne apărea ciudat; partea asta a fermei era cu totul nouă pentru noi. În afară de porumbari și iarbă, nicio altă vegetație; pe crăcile copacilor uguiau porumbei de pădure dolofani. Ne legănam pe parii gardului și tare am fi vrut să apară Tata deodată și să ne ia acasă la micul dejun. Nu mai aveam nicio speranță să regăsim drumul.

Abia atunci am văzut copacul paw-paw. Cred că mă uitasem la el câteva minute bune înainte să-l bag cu adevărat în seamă; și asta numai pentru că nu mă așteptam să găsesc un paw-paw într-un asemenea loc. De crengi atârnau trei fructe grele, galbene.

— Poftim și micul dejun.

Le-am scuturat, ne-am așezat pe pământ și le-am mâncat. Cu burțile pline de miezul păstos și searbăd, ne-am întins pe spate, privind la cer pe jumătate adormite. Soarele se scurgea peste noi; simțeam cum ne topim de căldură și oboseală. Spinărilor noastre însă nu le era deloc moale. Răsucindu-ne pe burtă și uitându-ne mai

bine, am văzut că pământul era acoperit de cărămizi vechi. Peste tot în jur erau numai cărămizi și ciment.

— Fosta casă Thompson, am șoptit.

Și deodată, porumbeii au părut să-și curme uguitul; și brusa a devenit ostilă. Ne-am sculat înspăimântate. Cum de nu observasem până acum? Printre mărăcini crescuseră două rânduri de paw-paw; o bougainvillaea purpurie se răsfrângea peste tufișuri; o tufă de trandafiri își scutura petalele albe la picioarele noastre; și încălțările scrâșneau pe sticlă spartă.

Câtă dezolare, singurătate și deznădejde; ne-am amintit de felul cum vorbeau pe vremuri părinții noștri despre domnul Thompson, care locuise aici ani întregi înainte de a se căsători. Parcă auzeam ecoul vocilor lor șoptite, dezaprobatoare, răzbătând dintre copaci; și, cuprinse de o spaimă violentă, ne-am luat pușca și am tulit-o în direcția casei. Crezusem că ne-am rătăcit; într-o clipă însă am și ajuns la vâlcea, am urcat povârnișul, aproape sufocate de efort, și tunde-o prin bariera hățișului, atât de repede că nici n-am observat când am trecut de el.

Ai noștri încă nu se așezaseră la masă.

— Am găsit casa cea veche a Thompsonilor, nu ne-am mai putut abține, ofensate că nimeni nu ghicise de pe chipurile noastre radiind de mândrie că în acea dimineață descoperisem un univers nou.

— Adevărat? A mormăit Tata distrat. Mare lucru n-o mai fi rămas din ea.

Teama dinainte ne-a dispărut. Abia dacă îndrăzneam să ne privim de rușine. Mai târziu în acea zi ne-am întors și am numărat fructele paw-paw, am agățat bougainvillaea de un copac și am proptit tufa de trandafir.

Într-o săptămână, locul devenise în întregime al nostru. Ne petreceam acolo toată ziua, măturând gunoaiele de pe podea și

ducând în tufăriș cărămizile desprinse. Nu ne-a surprins să găsim zeci de sticle goale împrăștiate prin iarbă. Le-am spălat într-o băltoacă din vale, le-am uscat în bătaia vântului și apoi am însemnat camerele casei cu ele, făcând ziduri din sticle lucitoare. Reconstruiam în închipuirea noastră casa Thompson, un spațiu restrâns, cu pereți de cărămidă și acoperiș de stuf.

Stăteam în soarele orbitor și imitam vocea Mamei:

— Întotdeauna e răcoare sub stuf, oricât de cald e afară.

Apoi, când aproape că am fi putut atinge pereții și acoperișul pe care le înălțasem în mințile noastre, am început să jucăm alte jocuri, luând pe rând rolul domnului Thompson.

Cea care era domnul Thompson apărea cu mers împleticit din desiș, cu o sticlă în mână, se poticnea de prag și se prăvălea pe podea. Rămânea întinsă.

Gemând, iar cealaltă îi făcea vânt și-i punea pe frunte batiste ude, înmuiate în apa din vale. Sau se bălăngăia printre sticle, strigând tot felul de bolboroseli jignitoare unui auditoriu invizibil de băștinași.

Într-o zi, pe când eram prinse într-o astfel de îndeletnicire, numai ce vedem o negresă apărând dintre porumbari, oprindu-se locului și privindu-ne cu atenție. Am așteptat să plece, strângându-ne una în alta, dar ea s-a apropiat și s-a uitat la noi eu o căutătură care ne-a speriat. Era bătrână, grasă și purta o rochie roșie imprimată, cumpărată de la magazin.

— Când se întoarce stăpânul Thompson? Ne-a întrebat cu șoaptă mieroasă.

— Pleacă! Am strigat noi.

Auzindu-ne, femeia a început să râdă. S-a întors și s-a afundat încet în desiș, legănându-și coapsele, privindu-ne peste umăr și hohotind. Curând n-am mai văzut-o, dar hohotele batjocoritoare răsunau printre copaci; atunci a fost a doua oară când am fugit de

casa ruinată, deși ne-am forțat să mergem încet și demn până când am fost sigure că ea nu ne mai poate vedea.

Câteva zile nu ne-am mai dus pe acolo. Când totuși am revenit, am făcut uitat jocul de-a domnul Thompson. Devenise o persoană necunoscută: râsul acelei femei, privirea ei lâncedă, insultătoare, destăinuiseră ceva în afara celor cunoscute și trăite de noi. Nici casa nu ne mai aparținea. Câteva cărămizi sparte pe pământul însemnat cu sticle. Nu ne puteam preface în sinea noastră că nu ne temeam de locul acela și mereu ne uitam în urmă să vedem dacă nu cumva bătrâna negresă ne pândea tăcută din vreun ascunziș.

Ne fâțâiam pe lângă gard și azvârleam cu pietre în fructele paw-paw cocoțate la cincisprezece picioare deasupra capului, până căzeau plesnind pe pământ. Apoi le dădeam cu șutul în desiș.

— De ce nu vă mai duceți la casa veche? Ne-a întrebat Mama prudentă, crezând că nu știm cât de mulțumită era de acest fapt. Instinctiv, îi displăcea ideoa că ne petreceam atâta vreme acolo.

— Habar n-am…

Câteva zile mai târziu, am aflat că Thompsonii veneau să ne vadă; și am înțeles, fără să ne spună careva, că nu era o vizită obișnuită. Era prima, după atâția ani, și nu ar fi venit ei fără vreun motiv anume. În plus, părinții erau tare nemulțumiți. Îmi amintesc că s-au și certat din pricina asta.

Înaintea noastră, aici locuise timp de zece ani domnul Thompson, pe vremea când nu întâlneai picior de om cât vedeai cu ochii. Apoi, fără veste, el a plecat acasă în Anglia și de acolo s-a întors însurat. Pe soție n-a adus-o la ferma asta niciodată. Ne-a vândut-o nouă, iar el și-a cumpărat alta.

— Sărmana fată! Spuneau oamenii. Acum să rămână și fără casă.

Căci casa a ars, și fata a fost tare supărată pentru că asta însemna să locuiască la niște prieteni un an, până construia domnul

Thompson alta la ferma cea nouă.

În seara dinaintea venirii lor, Mama a repetat de mai multe ori cu voce ciudată, copleșită de tristețe:

— Sărmana de ea; biata, biata de ea.

— Of, nu știu, a zis Tata. Încearcă să judeci drept. Omul a stat singur aici atâta amar de vreme.

Degeaba; în seara aceea, Mama nu-l suferea nici pe Tata, nu numai pe domnul Thompson; noi eram de partea ei. Ne-a înconjurat cu brațele și l-a țintuit acuzator pe Tata.

— Femeilor le rămâne ce-i mai rău din toate.

— Ascultă, s-a răstit el, nu-s eu de vină că vin aici.

— A spus cineva că ești?

A doua zi, cum a apărut mașina, am și dispărut în brusă. Aveam un sentiment de vinovăție, nu pentru că fugisem, ceea ce se întâmpla adesea când soseau musafiri care nu ne erau pe plac, ci pentru că făcusem din casa domnului Thompson propriul nostru sălaș, și ne temeam că dacă domnul ăsta ne va vedea fețele, va ști că prin plecarea noastră o trădam pe Mama.

Ne-am cățărat în copacul ce ne adăpostea de fiecare dată în asemenea situații, ne-am răstignit pe crengi, la douăzeci de picioare deasupra pământului, și ne-am jucat de-a Mowgli, gândindu-ne tot timpul la familia Thompson.

Ca de obicei, am pierdut orice noțiune a timpului; și când, într-un târziu, ne-am întors, socotind că pericolul trecuse, am dat peste mașină. Curiozitatea ne-a venit de hac.

Ne-am furișat pe verandă, zâmbind fâstâcite, fără să ne scape uitătura plină de reproș a Mamei. Până la urmă tot ne-am ridicat capetele și ne-am uitat la doamna Thompson. Nu știu cum ne-o închipuisem; în orice caz, simțisem tot timpul pentru ea o milă protectoare, pătimașă.

Ce-am văzut noi acum era o doamnă corpolentă, blondă, strălucind de culori, cu voce de cață. Îngrozitoare voce. Tata, care nu suporta vocile puternice, se încleștase de brațele fotoliului și se uita fix la ea cu o aversiune exasperată.

Cât despre domnul Thompson, ticălosul acela pe care îl uram și de care ne temeam, era un bărbat hirsut și greoi, care ascultă vorbele neveste-sii cu privirile plecate și un zâmbet încurcat. Ni-l imaginasem cu totul altfel. Pe când ăsta semăna cu dulăul nostru cel bătrân. O clipă am fost derutate; apoi, fulgerător, loialitatea noastră și-a schimbat direcția. Compătimirea profundă și periculoasă ce-o treziseră în noi, nici nu mai țineam minte de când, lumile de singurătate în care trăiau părinții și pe care, neputându-le împărți unul cu altul, le împărțea fiecare cu noi, a pogorât acum asupra domnului Thompson. O uram pe doamna Thompson. Iar reacția firească la acest sentiment a fost că am părăsit scaunul Mamei și ne-am lipit de cel al Tatei.

— Astâmpărați-vă și fiți cuminți, copii, ne-a zis el.

Doamna Thompson tocmai își exprima dorința de a vedea casa cea veche. Am înțeles, din nota insistentă a vocii ei, că despre altceva nici nu vorbise în acea după-amiază; sau că, în orice caz, dacă o făcuse, a fost doar cu intenția să ajungă acolo cât mai curând cu putință.

— Am auzit lucruri atât de *interesante* despre locul acela de demult, s-a întors ea zâmbind feroce către domnul Thompson. Zău că trebuie să văd cu ochii mei unde a locuit soțul meu înainte să apar eu… și a privit-o pe Mama, cerându-i consimțământul.

Dar ea a șovăit:

— Acum se face noapte. Și nu e nicio potecă.

Iar Tata a ripostat tăios:

— Nui nimic de văzut. N-a rămas nimic.

— Da, am auzit că a ars, a aprobat doamna Thompson, țintuindu-l iarăși pe bărbatu-său.

— Din pricina unui felinar… a murmurat el.

— Vreau să văd cu ochii mei.

În acel moment, sora mea s-a dat jos de pe brațul fotoliului în care ședea Tata și a mărturisit, zâmbindu-i larg și fățarnic doamnei Thompson:

— Știm noi unde este. Vă ducem noi. Și, înghiontindu-mă, a luat-o la picior înainte ca cineva să mai apuce să scoată un cuvânt.

Până la urmă au venit toți. I-am dus pe drumul cel mai încâlcit și mai lung pe care-l știam. Noi două aveam o altă potecă, o tăiasem mai demult, dar ar fi însemnat să ajungem prea repede. Și s-a cățărat doamna Thompson pe stânci, s-a împins printre ierburi, s-a cocârjat sub tufișuri. Și s-a prăvălit în râpă, de-a căzut în genunchi julindu-se în pietricelele ascuțite și umplându-se de praf. La urmă am adus-o ațât de iute, făcând un cerc larg în jurul porumbarilor, încât abia mai răsufla în spatele meu. Dar nu s-a plâns: ardea, nu alta, să vadă locul.

Când am ajuns la locul unde fusese casa, era aproape întuneric, smocurile lungi de iarbă tremurau în adierea nopții, iar copacii paw-paw se desenau negri și înalți pe cerul sângeriu. Picherele cloncăneau încetișor în jur.

Soră-mea s-a rezemat de un copac, gâfâind, încercând să pară cât mai firească. Doamna Thompson își pierduse siguranța. Stătea înțepenită și se uita, și am știut atunci că tăcerea și părăginirea o copleșiseră la fel cum ne apăsaseră și pe noi în acea primă dimineață.

— Dar *unde* e casa? A întrebat într-un târziu, înmuindu-și inconștient glasul, holbându-se ca și când se aștepta s-o vadă ieșind din pământ în fața ei.

— Ți-am spus doar, a ars. Acum ai să mă crezi? A întrebat-o domnul Thompson.

— *Știu* că a ars… Bine, atunci unde a fost? Părea gata să izbucnească în plâns. Nu se așteptase nicidecum la așa ceva.

Domnul Thompson a arătat spre cărămizile de pe jos. Țintuit locului, și-a îndreptat privirile peste gard, departe în vale, unde pâcla se strângea în falduri lungi, albe. Lumina s-a stins pe cer și s-a lăsat frigul. Câtăva vreme, nimeni n-a scos un cuvânt.

— Ce loc uitat de Dumnezeu ți-ai găsit pentru casă, a zis în sfârșit doamna Thompson arțăgoasă. Mai bine că a ars. Și voi, copii, aici vă jucați?

Acum intram noi în scenă.

— Nouă ne place, am răspuns conștiincioase, știind prea bine că prezența noastră pe grămada de cărămizi, mână în mână, alături de spectrala tufă de trandafir, alcătuia un tablou ce trebuia să o convingă de faptul că locul acela era inofensiv.

— Toată ziua ne jucăm aici. Mințeam, evident.

— Ce gusturi ciudate. Nouă ne spusese asta, dar se referea la domnul Thompson.

Bărbatul n-a zis nimic. Privea în jur cu un aer pierdut, cufundat în amintiri.

— Zece ani, a șoptit într-un târziu. Zece ani am stat aici.

— Nebun de-a binelea, s-a răstit ea. Și cu asta a pus punct subiectului în ceea ce-o privea.

Am luat-o agale spre casă. Acum cele două femei erau în frunte; urmau Tata și domnul Thompson; noi la coadă. Când am trecut pe lângă o albie secată de sub un cactus, soră-mea i-a strigat în șoaptă:

— Domnule Thompson, domnule Thompson, ia uitați-vă aici.

Tata și domnul Thompson s-au întors.

— Uitați-vă, și le-am arătat gropnița plină ochi de sticle goale.

— Am venit repede pe un drum al meu și le-am ascuns, s-a grozăvit ea, privindu-i pe cei doi cu un aer conspirativ.

Tata întâi a roșit jenat, apoi a întrebat politicos:

— Mă întreb cum de-au ajuns aici?

— Noi le-am găsit. Erau acolo, la casă. Pentru dumneavoastră le-am ascuns, a explicat soră-mea țopăind emoționată.

Domnul Thompson ne-a aruncat o privire pătrunzătoare și stingherită.

— Tare mai sunteți ciudate.

Astea au fost singurele vorbe de mulțumire cu care ne-am ales; căci numaidecât am auzit-o pe Mama strigând de undeva din față:

— Ce faceți voi acolo?

Și imediat am luat-o din loc.

După plecarea Thompsonilor, ne-am ținut în preajma Tatei, așteptând o vorbă de la el.

Într-un târziu, profitând de lipsa Mamei, s-a scărpinat în creștet cu un gest nervos și ne-a întrebat:

— De ce naiba ați făcut voi chestia aia?

Ne-am simțit profund jignite.

— Le-ar fi putut vedea *ea*, am răspuns eu.

— Pentru doamna asta cam totuna ar fi, a zis el în cele din urmă. Totuși cred că ați avut intenții bune.

În colțul verandei, în întuneric, stătea Mama, cu privirile pierdute în desișul acoperit de umbrele nopții. Pe chipul ei se citea o expresie sumbră de dezaprobare și dezgust și nefericire. Știam că și noi eram cuprinse în acest amalgam.

Ne-a privit înciudată.

— Nu-mi place să bântuiți ferma pe unde vă taiecapul. Chiar dacă aveți armă.

Dar vorbele astea le mai auzisem noi și înainte, altele așteptam

acum de la ea. În sfârșit le rosti:

— Fetițele mele, singure în toată brusa asta, n-au cu cine să se joace…

Nu la brusă se gândea. Ne-am aruncat de gâtul ei. Din nou oscilam derutate între o tabără și alta.

— Sărmana Mama, biata noastră Mămică.

De asta avea ea nevoie.

— Ce-i, aici, nu-i viață pentru femei, a mai spus, cu voce frântă, strângându-ne la piept.

Totuși, părea mulțumită.

Porcul

ÎNTR-O SÂMBATĂ seara, pe la asfințitul soarelui, fermierul își plăti muncitorii. De obicei, la ceasul când termina această treabă, era aproape întotdeauna întuneric, iar din ușa bucătăriei, unde atârna felinarul, zăbrele de lumină galbenă coborau treptele, traversau poteca și se opreau pe copaci și pe fețele negre de dedesubt.

În această sâmbătă, în loc să se răspândească, așa cum obișnuiau să facă după ce-și primeau banii, oamenii se retraseră puțin în umbra frunzișului, sporovăind între ei ca să le treacă timpul. Când a fost plătit și ultimul muncitor, fermierul spuse:

— Chemați femeile și copiii. Toată tabăra să fie aici.

Vătaful, care stătuse tot timpul lângă masă strigând nume, ieși în față și repetă ordinul. Dar cu o voce indiferentă, formală, căci toate astea se mar întâmplaseră și înainte, în fiecare an de la o vreme încoace. În spate, mulțimea începu să se miște supusăcând apărură femeile de sub copacii unde așteptaseră până atunci; și razele felinarului descopereau ici o fustă umflată, colo o brățară de cupru sau o broboadă viu colorată.

Pe toate aceste chipuri vag luminate se citea acum speranța că în curând ritualul se va termina și se vor putea deci întoarce la colibele și la focurile lor. Se înghesuiră mai aproape fără să fi se mai spună.

Fermierul începu să vorbească, gândindu-se în acest timp la pământurile lui care se întindeau peste tot în jur, nevăzute în întuneric, dar trimițând o dată cu vântul un foșnet șoptit ca murmurul mării; cu toate că le vorbise de atâtea ori înainte și o făcea și acum, cu o doză de cinism, știind că era o pierdere de vreme, vocea lui căpătă o notă de poruncă și chiar de mânâe când își aminti cât de frumoase arătau în bătaia soarelui acele câmpuri cu plante tinere și viguroase.

Necazul era că în fiecare an, noapte de noapte, mâini negre smulgeau știuleții de pe tulpini, saci întregi de știuleți, și nicidoată nu-i putea prinde pe hoți. Dimineața vedea urmele tălpilor desculțe în țărâna dintre rânduri. Încercase totul: îi avertizase, îi amenințase, le micșorase rațiile, ba chiar amendase întreaga tabără – zadarnic însă. Câmpurile care se aflau în preajma colibelor erau prădate de recoltă, și când culegătorii își aduceau poverile, fiecare știa că va fi mai puțin decât era de așteptat să fie.

Și dacă toți știau, de ce mai era nevoie, pentru a câta oară, de toată această mascaradă? Asta era întrebarea pe care o citea fermierul pe chipurile din fața lui; chipuri politicoase, care se răsuceau ba într-o parte, ba în alta, trupuri cuprinse de nerăbdare, picioare neastâmpărate. Oamenii nu se gândeau decât la colibele lor și la mâncarea caldă ce-i aștepta acasă. Politețea plină de înțelepciune, condescendența aproape cu care era tratat îl înfuria pe fermier; și se opri în mijlocul unei fraze, izbind cu pumnul în masă, încât chipurile se întoarseră spre el și picioarele se astâmpărară.

— Jonas! strigă fermierul.

În conul de lumină păși un bărbat înalt, între două vârste, cu o față blândă. Dar acum privirea îi era întunecată. Fermierul i-o surprinse și se pregăti să-l înfrunte. Omul ăsta lucra de mulți ani la fermă. Un pezevenghi bătrân, cum îi spunea fermierul, cu afecțiune însă; ținea la el, erau împreună doar de atâta vreme. Jumătate din an Jonas îndeplinea munci ocazionale: scotea apă pentru grădină, tăbăcea piei, cosea iarba. Dar când se apropia vremea însămânțatului, devenea un om important.

— Jonas, vino aici, repetă fermierul și luă pușca de calibru 33 pe care o ținuse până atunci rezemată de scaun.

În anotimpul ploios, Jonas își petrecea zilele dormind în coliba lui, iar nopțile, până la ivirea zorilor reci, păzea câmpurile de porcii

și bărbătușii care atacau plantele tinere. Într-o singură noapte, o turmă de porci putea devasta întinderi întregi de pământ. Jonas luă pușca, o salută, cântărindu-i pe braț greutatea devenită familiară. Și totuși, parcă nu-l prea trăgea inima.

— Anul ăsta, Jonas, vei împușca tot ce vezi – înțeles?

— Da, stăpâne.

— Tot ce-o fi – bărbătuș, maimuță, porc. Și tot ce se face auzit. Nu stai să te uiți. Cum auzi un zgomot, tragi.

Printre cei care ascultau se produse foială și se iscară murmure de protest.

— Și dacă se arată a fi un porc de om, atunci cu atât mai rău. Pe pământurile mele nu-i loc pentru porci, de niciun fel.

Jonas nu spuse nimic, dar se întoarse spre ceilalți, ținând stingherit pușca pe braț, cerându-le parcă să nu-l învinovățească.

— Puteți pleca, spuse fermierul drept încheiere.

După o clipă, spațiul din fața lui era gol, și nu se mai auzi decât lipăitul pașilor desculți dibuind prin întuneric drumul de-a lungul potecilor, și frânturi de vorbe din ce în ce mai mânioase. Jonas rămase lângă el.

— Ei bine, Jonas?

— Anul ăsta nu vreau să trag.

Fermierul așteptă o explicație. Nu îl neliniștea ordinul pe care-l dăduse. În toți anii ăștia de când conducea ferma, încă nimeni nu fusese împușcat, deși în fiecare sezon șirurile de porumb erau bântuite de hoți, și în fiecare noapte Jonas ieșea cu pușca. Nu făcea decât să strige sau să tragă în aer ca să-i înspăimânte pe musafirii nepoftiți. Numai când se iveau zorile trăgea în ceea ce putea vedea. Totul era o cacialma. Amenințarea poate că speria și alunga pe câțiva dintre cei mai timizi; dar, ca de obicei, ambele părți știau prea bine că era o cacialma. Știuleții dispăreau; și nimic nu putea

schimba situația.

— Da' de ce nu? vru să știe în cele din urmă fermierul.

— Din cauza nevesti-mi. V-am mai spus despre asta și înainte, vorbi Jonas în dialect.

— Aha, nevastă-ta!

Fermierul își amintea acum. Jonas era de modă veche. Avea două neveste, una bătrână, care-i născuse câțiva copii, și una tânără, care-i dădea multă bătaie de cap. Anul trecut, când soția cea tânără de-abia venise, el refuzase această slujbă care l-ar fi ținut toată noaptea departe de casă.

— Și ziua ce cusur are? întrebă fermierul cu o bună dispoziție poznașă, la fel cum întrebase și cu un an în urmă. Se ridică și se pregăti să intre în casă.

Jonas nu răspunse. Nu-i plăcea să fie numit paznic oficial împotriva jafului comis de «ei din neamul lui, dar nu ăsta era lucrul cel mai important, pentru că niciodată nu-i trecuse prin minte să îndeplinească ordinul întocmai. Însă ce i se cerea acum era prea de tot. Adevărul e că îmbătrânea și dorea să-și petreacă și el nopțile în tihnă, în propria-i colibă, în loc să bată hățișurile. Nu-i plăcuse defel nici anul trecut, numai că între timp lucrurile se înrăutățiseră. Când el nu era acasă, un bărbat mai tânăr o vizita pe tânără și frumușica lui nevastă.

O dată, disperat, înșfăcase o bâtă să o lovească; pe urmă o aruncase. El era bătrân iar celălalt tânăr, și bătând-o pe ea, nu și-ar fi tămăduit durerea din inimă. Altădată, venise la stăpânul său ca să discute cu el situația, ca de la bărbat la bărbat; dar fermierul refuzase să facă ceva. Și într-adevăr, ce ar fi putut face? Acum, fermierul îi repetase ceea ce-i spusese și atunci, vorbindu-i de pe treptele bucătăriei, și când se întoarse să intre, ridică felinarul cu o mână deasupra umărului, astfel încât razele de lumină se legănară

peste tufișuri:

— Nu vreau să aud nimic despre nevasta ta, Jonas. Tu singur trebuie să ai grijă de ea. Și dacă nu ești prea bătrân ca să-ți iei o nevastă tânără, atunci nu ești nici pentru vânătoare. Ai să iei pușca și anul ăsta, ca de obicei. Noapte bună.

Și intră, lăsând grădina cu potecile înecate în beznă.

Jonas rămase pe loc, așteptând să i se obișnuiască ochii cu întunericul, și porni în josul potecii, dibuindu-și drumul după pietrele desprinse care i se mișcau sub tălpi.

Încă nu mâncase, însă când ajunse în apropierea taberei, simți că nu poate merge mai departe. Se opri și privi la măruntele colibe care se profilau negre în pâlpâirea focurilor de gătit aprinse, și care trimiteau în sus nori mișcători de fum luminos. Acolo era și coliba lui, o vedea, o mică formă conică. Acolo erau nevestele lui, așteptându-l cu mâncarea gătită, numai bună de pus în farfurie.

Dar el nu avea chef să mănânce. Simțea că nu putea îndura să intre și să dea ochii cu nevasta lui cea bătrână, care-l batjocorea cu vorba, și nici cu cea tânără, care-i răspundea supusă, dar îl batjocorea cu fapta. Era amărât și frământat, rupt de prietenii lui care se pregăteau să-și petreacă seara în jurul focurilor, pentru că privirile lor îl acuzau că-i trăda. Gelozia chinuitoare ce-l rodea de atâta vreme devenise acum o rană veche, și-l durea ca orice rană veche înainte de ploaie.

Nu voia să iasă pe câmp, nici să stea cocoțat până înțepenea într-una din micile gherete construite pe stâlpi înalți drept platformă de tragere la colțurile fiecărui teren, și nici să se plimbe în întuneric prin hățișul ostil. Totuși, în noaptea aceea o porni ca de obicei în lunga sa veghe, fără să mai mănânce.

Dar a doua noapte nu se mai duse; nici în a treia și nici în cele care au urmat. Zăcea toată ziua pe pătură, moțăind în soare, tot

răsucindu-se de pe o parte pe alta, ca și când razele fierbinți i-ar fi putut arde și preface în cenușă durerea din inimă. La lăsatul serii, își lua cina cu mult înainte de a ieși cu pușca. Apoi se rezema de un copac în apropierea taberei; chiar așa, la o aruncătură de băț de propria sa colibă, rămânând acolo ore întregi, veghind în tăcere. Se simțea amorțit și abătut. Stătea acolo fără niciun rost. Ca și când picioarele lui refuzau porunca de a se depărta de acel loc. Toată săptămâna câmpurile au zăcut nepăzite, iar dacă animalele sălbatice prădau plantele tinere, îi păsa prea puțin… Părea să trăiască doar ca să stea noaptea și să-și vegheze coliba. Nu-și îngăduia să se gândească la ce se petrecea înăuntru. Veghea doar, până când focurile se stingeau și frigul cobora în desiș, iar el era atât de înțepenit, încât atunci când ajungea acasă la răsăritul soarelui, arăta vlăguit ca după o noapte întreagă de umblat.

Sâmbăta următoare urma să se facă o petrecere. Ar fi putut să ceară voie să participe și el, dacă ar fi vrut, dar la apusul soarelui se porni la drum ca de obicei și își dădu seama că soția lui era încântată că-l vede plecând.

Lipindu-și spatele de trunchiul copacului ce-i oferea reazem în fiecare seară, și ținând pușca de-a lungul pieptului, își pironi cu încăpățânare ochii pe forma întunecată a colibei, și revăzu în minte chipul tinerei lui neveste. Acum își îngădui să se gândească mai stăruitor la el și la multe lucruri asemănătoare, își aminti de tânărul acela, așa cum îl zărise doar cu câteva zile în urmă, aplecându-se peste fată când îngenunchease că să piseze grăunțele, și râzând cu ea; își aminti apoi cum îl priviseră amândoi tresărind, chipurile lor golindu-se de orice expresie când îl văzuseră apnopiindu-se de ei.

Mușchii îi zvâcniră sub apăsarea puștii când îi reveni în minte această scenă, încât puse arma jos, ca să se relaxeze, lăsându-și brațele să-i cadă inerte. Dar în ciuda suferinței, continua să se

gândească; în seara aceea ceva se schimbase în el, iar amorțeala și sentimentul zădărniciei dispăruseră. Stătea drept și cu atenția încordată, alunecându-și degetele pe țeava lungă și rece și simțind în spate tăria copacului, ca pe o a doua coloană vertebrală. Și în timp ce se gândea la tânărul acela, o altă imagine i se strecură obsedant în minte: antilopa pe care o împușcase cu un an în urmă și o văzuse zăcând neînsuflețită la picioarele lui, cu limba atârnându-i în praf; și când o ridicase, era de atât de puțin timp moartă, încât i se păruse că mai simte încă sângele pulsând sub pielea caldă. Și din micul loc umed de sub gât, câțiva stropi cleioși se prelinseseră pe blana strălucitoare. Deodată, cum stătea acolo, gândindu-se la stropii de sânge și la trupul lipsit de vlagă al antilopei, și la tânărul care râdea cu soția lui, simți cum mintea i se limpezește și i se răcorește, iar senzația de apăsare îl părăsi.

Oftă adânc și ridică din nou pușca, ținând-o strâns lipită de el, ca pe un prieten, și privind intens printre copaci, spre tabără.

Era încă devreme și purpuriul apusului încă nu pierise de tot de pe cer, deși acolo unde stătea el în desiș era întuneric. În spațiile libere dintre colibe începeau să prindă contur grupuri de oameni care vorbeau, râdeau și se pregăteau pentru dans. Se aprindeau focuri mici de gătit; iar în mijloc se încinsese un foc mare din care țâșneau, o dată cu norii de fum, șiraguri de scântei. Tam-tamurile băteau încet; curând avea să înceapă dansul.

De la alte tabere, aflate la depărtare de mile, soseau oaspeții străbătând hățișurile; avea să fie o așteptare lungă.

De trei ori auzi pași de-a lungul potecii din apropiere, până să se retragă și să rămână neclintit, cu capul întors, ca să-l urmărească pe tânărul care trecea, așa cum trecuse în fiecare noapte în acea săptămână, cu pas sprinten și nerăbdător și cu ochii îndreptați spre coliba lui Jonas. Bătrânul rămase nemișcat ca un copac lovit de

trăsnet, ținându-și răsuflarea, deși nu putea fi văzut în umbra deasă și neagră din jurul lui. Îl urmări pe tânăr furișându-se printre colibe până ajunse în cercul de lumină al focurilor, apoi îndreptându-se prudent spre o parte a grupurilor de oameni care așteptau, asemenea cuiva nesigur dacă era bine-venit; după aceea, trecu pragul colibei sale.

Orele se scurgeau și Jonas urmărea dansatorii care țopăiau, și asculta tobele, în timp ce deasupra lui, stelele licăreau, iar păsările de noapte flecăreau în desișul din, jur. Se gândea acum stăruitor, așa cum nu-și îngăduise vreodată să o facă, la ceea ce se întâmpla în coliba mică și întunecoasă care își pierdea încet-încet conturul pe măsură ce focurile mureau și dansatorii se retrăgeau la păturile lor. În spatele lui, sus pe cer, lumi se făcuse mică și rece; copacii aruncau pe potecă pete negre, distinct conturate, iar vântul aducea miros de dimineață; abia atunci îl văzu pe tânăr venind din nou spre el. Acum Jonas își mișcă puțin picioarele ca să le dezmorțească, și-și înălță pușca pe braț, căutând cu degetul curbura trăgaciului.

Când omul trecu pe lângă el, împleticindu-se de oboseală și mișcându-se nepăsător, Jonas se furișă afară pe poteca netedă și prăfuită, la câțiva pași în urma celuilalt, ferindu-se când niște ramuri brusc eliberate îl plesniră umede peste față, împrăștiind stropi mari de rouă pe picioarele lui. Era frig; respirația se prefăcea într-un abur subțire și sidefiu care se dizolva în lumina lunii.

Era atât de aproape de omul din fața lui, încât l-ar fi putut atinge doar ridicând pușca; dacă acesta s-ar fi întors, Jonas n-ar fi putut să se mai ascundă; dar acum mergea înainte cu încredere, deși atent, și se gândea tot timpul cum trăsese de la zece pași în acea antilopă tânără și iute care țâșnise cu o trosnitură din desiș pe câmpul rece, scăldat de lumina lunii.

Ajungând la marginea câmpului, acolo unde pogoane întregi de

porumb se revărsau până departe cu verdele lor palid sub cupola de stele, Jonas începu să se miște ca o pisică. Voia să fie sigur; și era doar la cincizeci de iarzi de platforma de tragere de la colțul câmpului, care arăta în acea lumină ca un coteț șubred cocoțat pe catalige. Tânărul se clătina de oboseală și băutură, provocând trosnituri la fiecare pas când zdrobea sub călcătura grea știuleții mustind de sevă.

Dar antilopa țâșnise ca o suliță din desiș, primise plumbul în piept când sărise și căzuse tot ca o suliță ce coboară spre pământ; nu se poticnise, nici nu se împleticise, nici nu se legănase. Jonas începea să simtă scârbă pentru acest om, nu mai rămăsese nimic din fascinația și admirația pe care le nutrise pentru tânărul său rival. Bărbatul înalt și slab care se aplecase râzând peste nevasta lui nu avea nimic comun cu individul greoi care se bălăbănea acum pe drum, făcând atâta zgomot încât speria orice vânat pe întinderi de mile întregi în jur.

Când ajunseră lângă platforma de tragere, Jonas încremeni locului și-l lăsă pe tânăr să se depărteze, înălță pușca la obraz și văzu țeava lungă îndreptându-se pieziș spre stelele ale căror luciri pâlpâiră în oțelul ei. Aștepta nemișcat, urmărind din ochi spinarea omului legănându-se deasupra porumbului. Apoi, în clipa potrivită, apăsă pe trăgaci cu putere, ținând pușca pregătită să tragă din nou.

Când răsună pocnetul împușcăturii, capul negru și rotund zvâcni ciudat, ștergând câmpuri de stele, corpul păru să se chircească, o mână se întinse, ca și când trupul ar fi vrut să se lase într-o rână pe pământ. Apoi dispăru în porumb cu un strigăt gros și speriat.

Jonas coborî pușca și ascultă. Se auzeau niște bufnituri înfundate, un grohăit oribil și vorbe bolborosite pe jumătate, ca și cum cineva ar fi vorbit în somn.

Își croi cu grijă drum printre șiruri, simțind muchiile tăioase ale

frunzelor crestându-i picioarele, până când ajunse deasupra trupului care acum zvâcnea încet printre tulpini. Așteptă până îl văzu încremenind, apoi se aplecă să-l privească, dând la o parte frunzele reci, de un verde lunar, ca să poată vedea mai bine.

Nu era o gaură mică și curată. Prin spintecătură se zărea carnea crudă, sângele curgea negru pe pământ, picioarele îi erau contorsionate diform și dezgustător, fața îi era turtită în țărână.

— Un porc, spuse Jonas tare către luna ce-l asculta, în timp ce îl lovi ușor cu piciorul într-o parte. Nimic altceva decât un porc.

Voia să audă cum vor suna aceste cuvinte când avea să le spună din nou, povestind cum trăsese la întâmplare în turma grohăitoare și invizibilă.

Vrăjile nu-s de vânzare

MICUȚUL TEDDY a apărut pe lume după mulți ani de așteptare, fiind singurul copil al familiei Farquar; domnul și doamna au fost teribil de impresionați de bucuria servitorilor care au venit cu brațele încărcate de găini, ouă, flori, să-l admire pe noul-născut, scoțând exclamații de încântare la vederea căpșorului acoperit cu puf auriu și a ochilor albaștri. Au felicitat-o pe mamă de parcă realizase un lucru extraordinar, și ea, simțindu-se ca atare, a primit cu un zâmbet cald și plin de recunoștință felicitările servitorilor ce zăboveau pierduți în admirație.

Mai târziu, când micuțului i s-a tăiat pentru prima oară părul, Gideon, bucătarul, a ridicat de jos buclișoarele mătăsoase și aurii și le-a păstrat reverențios în palmă. „Căpșorule gălbior", i-a zis el, zâmbindu-i; și așa i-a rămas numele printre băștinași. Cei doi au devenit prieteni la cataramă încă de la început. După ce Gideon își termina treaba, îl cocoța pe Teddy pe umeri, se duceau la umbra unui copac mare și rămîneau acolo să se joace, bucătarul făcându-i tot felul de jucării ciudate din rămurclc, frunze și iarbă, sau modelând animăluțe din lut. Când Teddy a învățat să meargă, Gideon era cel care se ducea în fața lui, cloncănind a încurajare, luându-l în brațe de cădea în șezut și azvârlindu-l în sus și prinzându-l, până li se tăia la amândoi respirația de atâta râs. Îl iubea mult pe băiețel, atrăgându-și astfel și mai mult simpatia doamnei Farquar.

Cum alt copil n-a mai urmat, Gideon se trezi exclamând într-o zi:

— Ah, coniță, coniță, Dumnezeu din cer ni l-a trimis pe acesta; Câpșorul Gălbior este nestematul cel mai de preț pe care-l avem în casa noastră.

Auzindu-l cum spunea „casa noastră", doamna Farquar îl privi

înduioșată; și la sfârșitul lunii îi mări leafa. Se găsea în slujba ei de câțiva ani buni; se număra printre puținii băștinași care-și aveau familia – soție și copii – în tabără și nu-și manifestase nicicând dorința să se reîntoarcă în kraalul aflat la câteva sute de mile distanță. Uneori, la marginea brusei, se ițea capul iscoditor al unui piccanin, la fel de mic ca și Teddy – fiind născuți cam în aceeași perioadă – care-și fixa privirile pline de venerație la albișorul uimitor de blond și cu ochii de culoarea cerului nordic. Copilașii se uitau unul la altul, cercetându-se curioși, și o dată Teddy și-a întins mâna, dornic să atingă părul și obrajii copilului negru.

Privindu-i, Gideon clătină din cap a mirare și spuse:

— Ah, coniță, amândoi sunt copii și vor crește mari, și unul va fi stăpân, celălalt servitor.

— Da, Gideon, și eu mă gândeam la asta, răspunse doamna Farquar, surâzând trist și oftând.

— Voia Domnului, mai zise Gideon care crescuse la o misiune.

Familia Farquar era foarte religioasă, încât credința în Dumnezeu împărtășită atât de servitor cât și de stăpâni avu darul să-i apropie și mai mult.

Teddy avea șase ani când primi un scuter și descoperi beția vitezei. Gonea cât era ziulica de lungă prin ogradă, călcând straturile de flori, zburătăcind găinile cârâitoare și alungind câinii înfuriați la culme, și după ce se rotea amețitor într-un cerc larg, se oprea în ușa bucătăriei.

— Gideon, ia uită-te! Striga.

— Bravo, Câpșorule Gălbior, spunea bucătarul râzând.

Băiatul cel mic al lui Gideon, care îngrijea acum de turmele de animale, veni din tabără anume să-i vadă mașinăria. Îi fu teamă să se apropie de ea, ceea ce-l făcu pe Teddy să se umfle în pene.

— Ferea, piccaninule! îi strigă și porni să se învârtească în jurul

negrișorului pe care-l înspăimântă atât de tare, încât copilul fugi și se ascunse în hățiș.

— De ce-l sperii? îl luă la rost Gideon pe un ton de reproș.

— Nu-i decât un negrotei, sfiaă copilul și izbucni în râs.

Dar văzând că bucătarul îi întoarce spatele fără să-i mai spună un cuvânt, se pleoști. După câteva momente se strecură în casă, găsi o portocală și i-o aduse lui Gideon.

— Poftim, e pentru tine, îi zise. Nu-i venea la îndemână să-i spună că-i pare rău; dar nu îndura nici să-i piardă afecțiunea.

Gideon luă portocala mai mult de nevoie și oftă.

— În curând ai să te duci la școală, Căpșorule Gălbior, se minună el, și atunci ai să fii mare. Clătină încet din cap. Și uite așa ne trece viața.

Voia parcă să stabilească o distanță între el și Teddy, nu din pricina supărării, ci pentru că accepta o stare de lucruri inevitabilă. Pruncul de demult îi stătuse în brațe și zimbise de atâtea ori feței lui surîzătoare; băiețașul de mai târziu îi sărise în cârcă, se jucase cu el ore întregi. Acum însă Gideon n-ar fi îngăduit să-și atingă pielea de cea a copilului alb. Nu-și schimbase atitudinea față de el, dar îi vorbea de fiecare dată cu o voce gravă și ceremonioasă, ce-l făcea pe Teddy să se retragă în sinea lui bosumflat. În același timp îl provoca să se comporte ca un bărbat adevărat; cu Gideon era întotdeauna politicos, solemn, adresându-i-se, ori de câte ori intra în bucătărie să-i ceară ceva, ca un alb unui servitor, așteptând din partea acestuia supunere.

Dar în ziua când Teddy veni împleticindu-se în bucătărie, cu pumnii la ochi și urlând de durere, Gideon scăpă din mâini oala cu supă fierbinte, se repezi la copil și-i dădu cu forța mâinile la o parte.

— Un șarpe! strigă el.

Teddy gonise ca de obicei cu scuterul și la un moment dat se

oprise lângă un ghiveci mare cu tot felul de plante, sprijinindu-se cu piciorul de el. Un șarpe de copac care atârna agățat în coadă de rămurișul de deasupra își scuipase veninul drept în ochii lui. Alarmată de zarvă, doamna Farquar veni într-un suflet.

— O să orbească, hohoti ea, strângându-l pe băiat la piept. Gideon, o să orbească!.

Ochii se și umflaseră mari cât pumnul și în mai puțin de o jumătate de oră aveau să-și piardă complet lumina; fața mică și albă a lui Teddy era deformată de cele două umflături roșietice care supurau.

— Așteptați numa', coniță, aduc eu un leac, zise Gideon, țâșnind spre tufișuri.

Doamna Farquar luă copilul în brațe, îl duse în casă și se apucă să-i spele ochii cu permanganat. Aproape că nu luase seamă la vorbele lui Gideon; dar când văzu că doctoriile ei nu-și fac efectul și își aminti de băștinașii orbiți de scuipăturile șarpelui, începu să aștepte cu nerăbdare întoarcerea bucătarului, venindu-i în minte că auzise despre binefacerile miraculoase ale ierburilor indigene. Ținându-și în brațe copilul ce plângea îngrozit, se apropie de fereastră și cercetă disperată desișul. După câteva minute numai, îl zări pe Gideon venind înapoi în goană, strângând în mână o buruiană.

— Nu vă temeți, coniță, zise, asta o să tămăduiască vederea Căpșorului Gălbior.

Îndepărtă frunzele, dezvelind o rădăcină mică, albă, cărnoasă. Fără să o spele măcar, băgă rădăcina în gură, o mestecă energic, până făcu din ea un guguloi, apoi îl luă pe copil cu forța din brațele mamei, îl prinse bine între genunchi și își apăsă buricele degetelor în ochii umflați.

— Gideon, Gideon! strigă doamna Farquar speriată de țipetele

copilului.

Dar Gideon nici c-o auzi. Se aplecă asupra copilului ce se zvârcolea, depărtă pleoapele până apăru albul ochilor, apoi scuipă cu putere, de două-trei ori, întâi într-un ochi, apoi în celălalt. După care îl ridică pe Teddy cu blândețe și-l depuse în brațele mamei.

— O să se facă bine.

Dar doamna Farquar nu se putea opri din plâns, atât era de îngrozită, încât abia dacă îngăimă câteva cuvinte de mulțumire: nu-i venea să creadă că Teddy nu-și va pierde vederea. În câteva ore, umflăturile dispărură, ochii rămăseseră încă sensibilizați și injectați, dar privirea era limpede. Domnul și doamna îl găsiră pe Gideon în bucătărie și-l copleșiră cu mișțumirile lor. Îi erau atât de recunoscători încât se simțeau neputincioși, neștiind cum să-și exprime gratitudinea. Îl încărcară cu daruri pentru nevastă și copii, îi măriră salariul, dar nimic nu răsplătea ochii lui Teddy, acum vindecați.

— Gideon, prin tine și-a pogorât Dumnezeu bunătatea asupra noastră, spuse doamna Farquar.

— Da, coniță, Dumnezeu este foarte bun.

Este firesc ca o asemenea întâmplare să se afle în scurtă vreme în tot ținutul. Soții Farquar au povestit-o vecinilor, și așa s-a dus din gură în gură peste tot în împrejurimi. Brusa e plină de taine. Nimeni nu poate trăi în Africa, sau cel puțin în veld, fără să descopere, foarte repede, că există o străveche știință a frunzei și pământului și anotimpurilor – precum și a neștiutelor poteci ale minții umane, poate cea mai importantă dintre toate – pe care omul negru a moștenit-o dintotdeauna și a știut s-o folosească. De-a lungul și de-a latul hotarelor, fermierii își aminteau tot felul de întâmplări petrecute sub ochii lor, sau pe care le trăiseră pe propria lor piele.

— Dar am văzut-o cum te văd și cum mă vezi. Era mușcătură de

viperă sâsâitoare. I se umflase cafrului ăluia brațul de la cot în jos, numa' o bășică uriașă, neagră și lucitoare. Ameți se pe loc. Era pe moarte, ce să mai spun. Și vine altul din tufișuri cu mâinile pline de nu știu ce frunze d'astea verzi. I-a uns brațul cu ceva și a doua zi băiatul mi se întorcea la muncă: două perforații mici pe piele, asta-i tot ce se mai zărea.

Așa sunau poveștile lor. Și ca întotdeauna, istorisite cu oarecare exasperare în glas, pentru că, deși toată lumea știa că în hățișurile continentului așteaptă pitite în scoarța copacilor, în frunze banale, în rădăcini leacuri neprețuite, niciun băștinaș n-avea să dezvăluie vreodată adevărul despre ele.

Până la urmă, pățania familiei Farquar s-a auzit și în oraș; și se întâmplă ca la o serată, sau ceva asemănător, un doctor, care se nimerise acolo, să-și manifeste neîncrederea totală.

— Tâmpenii. Care cum o zice, mai pune ceva de la el. Să știți că le verificăm pe toate, și de fiecare dată tragem linie în dreptul lor.

Cu tot scepticismul doctorului, într-o bună dimineață își făcu apariția la fermă o mașină ciudată din care coborî un tip, încărcat de cutii cu eprubete și tot felul de substanțe chimice, zicând că lucrează la laboratorul din oraș.

Domnul și doamna Farquar îl primiră cu interes, încântați și flatați. Îl invitară pe savant la masă, și-i relatară și lui, pentru a suta oară, povestea lui Teddy. Băiețelul era și el acolo. Cu ochii albaștri scăpărând de sănătate, mărturie a adevărului spuselor lor. Savantul le explică ce binefacere ar însemna pentru umanitate punerea în vânzare a acestui medicament miraculos, perspectivă care-i încântă și mai mult pe părinți: erau oameni simpli, generoși, pe care-i bucura gândul că prin ei avea să se nască ceva bun pentru toată lumea. Dar când savantul pomeni de banii ce ar putea ieși din afacerea asta, soții Farquar începură a se foi stingheriți.

Sentimentele lor în fața acestui miracol (căci pentru ei asta fusese) erau atât de puternice, de adânci, religioase chiar, încât li se părea îngrozitor să se gândească la aspectul financiar. Sesizând expresia de pe chipurile lor, savantul se întoarse repede la primul său argument, adică progresul omenirii. Iar dacă nu suna prea convingător, nici nu era de mirare: nu umbla pentru prima oară după potcoave de cai morți, încercând să descifreze unul din acele fabuloase secrete ale brusei.

În cele din urmă, după ce terminară masa, soții Farquar îl chemară pe Gideon și-i explicară cum că stăpânul acesta care se afla de față era un Doctor Mare din Marele Oraș, și bătuse drumul până aici numai ca să-l vadă pe el, Gideon. Auzind una ca asta, bucătarul făcu o față înspăimântată: nu înțelegea despre ce era vorba; doamna Farquar se grăbi să-l liniștească, spunându-i că pricina pentru care venise Marele Stăpân era minunea pe care o săvârșise el cu ochii lui Teddy.

Gideon se uită pe rând la domnul și doamna Farquar, apoi la băiețașul care avea un aer foarte important. Într-un târziu întrebă în silă:

— Marele Stăpân vrea să știe ce leac am folosit?

În glasul lui răzbătea o undă de îndoială, de parcă nu-i venea să creadă că vechii lui prieteni îl puteau trăda până-ntr-atât. Domnul Farquar prinse să-i deslușească felul în care rădăcina aceea ar urma să fie transformată într-un leac folositor care să fie apoi vândut, astfel ca mii de oameni, albi și negri de pe tot cuprinsul continentului african să-și salveze ochii de scuipătura otrăvitoare a șarpelui. Gideon îl asculta sfredelind podeaua cu privirile, încruntându-și fruntea vădit supărat. Nu scoase un cuvânt când domnul Farquar își încheie discursul. Savantul, care în tot acest timp stătuse răsturnat într-un ditamai scaunul, sorbindu-și cafeluța

și surâzând cu amabilitate sceptică, se băgă în vorbă și începu din nou să-i explice, în alte fraze, povestea cu făcutul medicamentelor și progresul științei. În plus, îi oferi lui Gideon o recompensă.

Noua explicație fu urmată de câteva minute de tăcere, după care servitorul observă indiferent că nu-și amintea ce rădăcină anume folosise. Chipul lui era înnegurat și ostil, chiar și când se uita la cei doi soți, față de care se comporta de obicei ca și cu niște prieteni vechi. Domnul și doamna Farquar simțeau cum îi cuprinde iritarea și această senzație alungă sentimentul de vinovăție pe care-l trezise atitudinea acuzatoare a lui Gideon. Îi bătea chiar gândul că bucătarul cam întrecea măsura. Dar în aceeași clipă înțeleseră cu toții că omul nu va ceda niciodată. Leacul fermecat avea să rămână la locul lui, neștiut decât de o mână de africani care-i dețineau taina și rostul, băștinași din cei pe care-i vedeai săpând șanțuri pentru municipalitate, în cămăși zdrențuite și șorțuri peticite, dar care se născuseră pentru a vindeca, moștenind arta tămăduirii, nepoți și fii ai acelor vraci de demult, ale căror măști hidoase și fărâme de oase și toate cele ce compuneau arsenalul barbar al magiei închipuiau însemnele exterioare ale adevăratei puteri și înțelepciuni.

De câte ori pe zi nu o striveau oare domnul și doamna Farquar planta aceea sub tălpile lor când traversau grădina în drum spre casă, sau când treburile îi mânau spre ocolul vitelor sau pe câmp? N-aveau s-o știe niciodată.

Cu toate acestea, continuară să-l lămurească și să-l convingă, întărâtați și mai mult de propria lor exasperare; iar Gideon o ținea una și bună că nu-și amintea, sau că nici nu exista o asemenea rădăcină, ori dădea vina pe anotimp care nu era cel potrivit, ba chiar că nu rădăcina fusese cauza vindecării, ci propria lui salivă pe care o scuipase în ochii lui Teddy. Spunea toate acestea de-a valma, aparent nepăsător la faptul că se băteau cap în cap. Era țâfnos și

îndărătnic. Soții Farquar aproape că nu-și meii recunoșteau bătrânul servitor, atât de blând și de politicos, în acest african ignorant, încăpățânat până la perversitate, care stătea în fața lor cu ochii plecați, frământându-și șorțul de bucătar cu mâinile, repetând într-una unul sau altul din acele refuzuri idioate care-i venea mai întâi în minte.

Și brusc omul păru să cedeze. Înălță capul, aruncă o privire lungă, seacă, mânioasă, albilor ce-l înghesuiau ca o haită lătrătoare de câini, și zise:

— Am să vă arăt rădăcina.

Îl urmară în șir indian, ieșind din ogradă și luând-o pe o potecă bătută de cafri. Era o după-amia/ă de decembrie toridă, cu cerul încărcat de nori fierbinți de ploaie. Totul ardea: soarele semăna cu o tipsie de bronz ce se rostogolea deasupra capetelor lor, câmpurile tremurau încinse, pământul clocotea sub tălpi, vântul îi izbea în față cu rafale dogoritoare, pline de praf și de nisip. Era o zi cumplită, bună doar de zăcut în verandă printre băuturi ținute la gheață, așa cum și făceau de obicei la acea oră.

În răstimpuri, amintindu-și că în ziua cu șarpele nu trecuseră nici zece minute și planta fusese adusă, câte unul se trezea întrebând:

— Da' mai e mult, Gideon?

Gideon arunca peste umăr, cu politețea lui arțăgoasă:

— Caut rădăcina, stăpâne î într-adevăr, se apleca deseori ba într-o parte, ba în cealaltă și-și trecea mâna printre ierburi, cu un gest jignitor prin nepăsarea lui. Timp de două ore i-a târât pe tot felul de poteci necunoscute ale brusei în căldura aceea distrugătoare care topea totul, dându-le dureri de cap și scăldându-i într-o sudoare rece. Nimeni nu scotea un cuvânt: soții Farquar pentru că erau furioși, savantul pentru că se dovedise, pentru a câta oară, că avea dreptate: nu exista o asemenea plantă. Tăcerea lui era plină de tact.

Într-un târziu, când ajunseră la șase mile depărtare de casă, Gideon hotărî dintr-odată că-i pedepsise destul; sau poate că mânia lui se evaporase în acel moment. Fără să se ostenească să-și schimbe mina indiferentă, culese un mănunchi de flori albastre care nu se deosebeau cu nimic de zecile de mii de flori albastre întâlnite peste tot pe unde bântuiseră în acea după-amiază.

Le întinse savantului fără să-i arunce măcar o privire și porni de unul singur înapoi spre casă; ceilalți n-aveau decât să-l urmeze dacă pofteau.

Când se văzură acasă, savantul se duse în bucătărie să-i mulțumească lui Gideon: avea o expresie foarte politicoasă, deși în ochii lui licărea o luminiță amuzată. Gideon însă nu era acolo. Aruncând nepăsător florile în fundul mașinii, eminentul vizitator porni înapoi spre laboratorul lui.

Gideon reveni în bucătărie la timp să pregătească cina, dar era îmbufnat. Îi răspundea doamnei Farquar ca un servitor recalcitrant. Abia după câteva zile bune li se trezi din nou simpatia reciprocă.

Vrând să afle totuși adevărul, soții Farquar își întrebară servitorii ce știau despre rădăcină. Uneori, în loc să primească răspuns, erau priviți cu neîncredere. Alteori, câte unul catadicsea să le zică: „Nu știu nimic. N-am auzit niciodată de ea." Iar altădată, văcarul, care lucra acolo de câțiva ani și prinsese oarecare încredere în ei, le-a spus:

— Întrebați-vă servitorul din bucătărie. Ala-i vraciul, să știți. E fiul unui vestit tămăduitor care a trăit cândva pe aceste meleaguri, și are leac pentru orice boală. După care adăugă repede, politicos: Nu-i la fel de meșter ca doctorii omului alb, se înțelege, dar pentru noi e foarte bun.

După o vreme, când supărarea pieri de tot, începură tachinările:

— Gideon, chiar nu vrei să ne arăți care-i rădăcina șarpelui?

Bătrânul râdea, clătinând din cap și zicând, cu o oarecare urmă de stinghereală:

— Da' v-am arătat-o, coniță, nu vă amintiți?

După încă altă multă vreme, când Teddy venea de la școală, intra în bucătărie și-l lua la rost:

— Ah, Gideon, pezevenghi bătrân ce ești! Îți aduci aminte când ne-ai tras pe sfoară și ne-ai târât prin tot veldul degeaba? Ne-ai dus atât de departe, că tata a trebuit să mă ia în cârcă!

Politicos, Gideon se ținea cu mâinile de burtă prăpădindu-se de râs. Și după ce-și isprăvea hohotele, se îndrepta repede de șale, își ștergea ochii bătrâni și căta trist la Teddy, care-i trimitea un rânjet răutăcios din partea cealaltă a bucătăriei:

— Ehei, Căpșorule Gălbior, ce-ai mai crescut! Curând te văd mare și stăpân la ferma ta…

George „Leopardul”

GEORGE CHESTER și-a câștigat numele acesta la câțiva ani buni după ce devenise fermier. Trecuse bine de patruzeci când oamenii începuseră să-l întâmpine cu o bătaie prietenească pe umăr și să-l iscodească: „Ei, care mai e scorul acum? U Chipurile lor exprimau toleranța amuzată și admirativă față de un bărbat care-și dăduse măsura altfel decât ei, câștigându-și dreptul la excentricități. Dar pentru George, vânătoarea de leoparzi era mai mult decât o pasiune. A fost chiar o perioadă în care, în fiecare vineri, ziarul local își începea rubrica de știri cu descrierea petrecerii ce tocmai avusese loc la ferma lui; „Duminica trecută, captura clubului de vânătoare Four Winds a fost de patru șacali și un leopard”, sau un câine sălbatic și doi leoparzi, după cum era cazul. Orice vânat merita provocarea; în fiecare săptămână, caii și câinii goneau prin savană după tot ce se ivea. Cât despre George, era un lucru binecunoscut, că dacă norocul îi scotea în cale un leopard, haita era imediat chemată înapoi de pe urmele iepurelui, a micii antilope, sau a șacalului, și pusă pe urmele fiarei atât de bine camuflată de petele blănii, indiferent de prețul în timp, răbdare sau câini sfâșiați. George urca apoi singur culmea unde, în învălmășeala haotică de stânci și copaci, îl aștepta leopardul rănit; mergea vorba că o dată intrase într-o grotă întunecoasă și întortocheată cu mâinile goale, fără munițiile care se terminaseră și fără lanternă, care se spărsese, și reușise să răpună fiara care-l scuipa și-l ataca cu ghearele, izbind-o mortal cu patul puștii. Cicatricile acelei lupte îi acopereau tot trupul. Când intra cu mersul său apăsat la poștă sau în magazin, îmbrăcat cum era în șort și cu mânecile de la cămașă suflecate, oamenii se uitau la carnea lui brăzdată de la umăr la încheietura mâinii și de la șold la gleznă de urme mari albe, și repede își

întorceau privirile în altă parte. În spatele lui zâmbeau uneori, cu buzele strânse a îngăduință.

Dar asta se întâmpla după ce devenise unul din cei mai bogați oameni din ținut: unul dintre acei fermieri vânjoși și ageri care par fără vârstă, căci soarele, munca aspră și hrana bună le-au modelat trupurile în arcuiri de mușchi pe care timpul cu greu le poate înfrânge.

George era fiul unuia dintre primii colonizatori. Crescuse la fermă, iar orașele îl neliniștea. Când a izbucnit primul război mondial, a pornit imediat spre Anglia, unde s-a înrolat într-o unitate care promitea mult din ceea ce numea el distracție. După cinci ani de lupte se lăuda cu trei decorații, câteva răni superficiale și numele de „George norocosul". Și-a permis să fie demobilizat cu aerul unuia care nu insistă să ia mai mult decât i se cuvine pe drept din ocaziile favorabile.

Întors în Rhodesia de Sud, nu s-a îndreptat către ținuturile pe care în copilărie îi plăcuse să le creadă ale lui, poate pentru că numele tatălui său era atât de binecunoscut prin părțile acelea, și George nu era omul care să fie doar fiul tatălui său.

A văzut multe ferme până când a ales Four Winds. Agentul comerciant îl cunoscuse bine pe tatăl lui George: asta contează mai mult decât banii acolo unde oamenii au timp să respecte trecutul, drept care lui George i se ofereau ferme la un preț ce frângea inima de afacerist a agentului. Unde mai pui că era și erou de război. Dar în cele din urmă, omul s-a recunoscut înfrânt. Se îndeletnicea cu astfel de vânzări de prea multă vreme ca să nu recunoască privirea din ochii celui care se află pe pământul dorit, pământ pe care-l va forma și-l va frământa și preface după măsura propriei sale înțelegeri – privirea creatorului. Privirea aceasta nu apărea încă în ochii lui George.

Într-o bună zi, după ce luni de-a rândul vizitaseră ba un ținut, ba altul, agentul îl duse pe George la o fermă atât de frumoasă încât părea cu neputință ca acesta să refuze să o cumpere. Era așezată într-o vale împânzită de păduri dese, iar fâșia lungă, fertilă de pământ roșu și gras se întindea între două râuri. Casa avea pe două laturi grădini ce ajungeau până la heleștee. Râuri și terenuri rodnice, arbori bătrâni și iarbă grasă pentru vite – o fermă ca asta nu se găsește de ici de colo în Africa. George, în schimb, se oprise pe un dâmb dintre ape, în locul unde cele două râuri își apropiau văile, și-și tot mișca umerii cu un neastâmpăr pe care agentul ajunsese să-l înțeleagă.

— Nu-i bună? întrebă el pe un ton enervat.

Se deprinsese totuși să fie îngăduitor, ca toți oamenii care aveau să aibă de-a face cu George: criteriile acestuia erau cu totul altele. Uneori poate chiar de neînțeles; își dădea însă în sfârșit seama că George nu-și dorea tihna îmbelșugată pe care-o promitea această fermă.

— Încearcă măcar să mă lămurești ce îți dorești de fapt, îi ceru el iritat.

— E o fermă bună, nimic de zis, observă, depărtându-se cu un mers țeapăn.

Agentul îl apucă de braț, făcându-l să se oprească.

— Ascultă-mă, cred că este una dintre cele mai bune din țară.

— Știu.

— Dacă vrei să-ți găsesc una, trebuie să te hotărăști o dată ce dorești.

— Am să știu când am s-o văd, i-o reteză George.

— Și pentru asta să te duc la toate fermele disponibile din Africa, nu? Fir'ar a dracului, omule, explodă el, mi-oi câștiga eu existența cu treaba asta, dar fii totuși rezonabil!

George dădu din umeri. Agentul oftă, și cei doi își continuară drumul alături, tânărul privind insistent peste copacii deși, întunecați, ce mărgineau râul, către povârnișurile de pe malul celălalt. Acolo erau munții, lanțuri după lanțuri de munți, înălțându-se scânteietori spre cerul de un albastru proaspăt.

Agentul surprinse direcția privirii lui și începu să chibzuiască. Îl cercetă cu atenție. Nu ar fi putut arăta altfel după o copilărie atât de liberă și de plină de soare și după cei cinci ani de lupte. Foarte bronzat, slab, cu umeri lați, lăsați, cu mers degajat și legănat. Fața colțuroasă, slabă și ea, ochii cenușii, cu privirea ageră, și gura fermă, trădând o permanentă stare de nemulțumire. Și tatăl lui George fusese la fel în tinerețe, se gândi agentul; și el părăsise tot ce-i era familiar în țara aceea bătrână și confortabilă, ca să-și croiască o viață nouă printre oameni noi.

— Bine-i să scapi de oameni, ai? Prea multă lume îngrămădită la un loc acolo în Bătrâna Țară, nu-i așa? Îl încercă agentul pe tânărul din fața lui, la fel cum poate ar fi făcut și cu bătrânul Chester.

Dar pe fața lui George nu tresări niciun mușchi, de parcă întrebarea n-avea niciun înțeles pentru el. Continua să se uite lung, cu privirile încordate, spre munți. Dar acum agentul știa ce arc de făcut. A doua zi îl conduse la Four Winds care tocmai fusese inspectată pentru a fi pusă în vânzarc. Cinci mii de acri de brusă virgină, răspândiți neuniform la poalele unui șir de culmi înalte ce traversau o câmpie pe care se mai aflau câteva ferme. Four Winds era toată o îngrămădire de stânci, copaci pitici și întinderi de iarbă mătăsoasă, iar dincolo de ele, bariera munților. Nicio casă, niciun râu, nici măcar un gard; nimeni n-ar fi putut spune că și-ar fi dorit o asemenea fermă. În fața acestor întinderi, chipul lui George se lumină de mulțumire și în ochii lui apăru privirea pe care agentul o aștepta de atâta vreme.

Ziua întreagă hoinări în voie pe pământurile pietroase și sterpe, ca un câine care pune stăpânire pe un nou teritoriu și caută să adune un miros de ici, o senzație de dincolo, sau orice altceva care să se închege într-o carapace de familiaritate ce i-ar oferi mai apoi mângâiere în fața necunoscutului din jur. Dar oamenii sosiți în Africa de pe alte meleaguri nu se mulțumesc doar cu ceea ce găsesc acolo, ci conferea spațiului și acea notă proprie țărilor din care vin. Așa se explică de ce, în orice ținut pe care l-ai străbate, întâlnești o atât de mare varietate de stiluri de la o fermă la alta. Fiecare casă este diferită, amintind de o țară diferită, o ambianță diferită sau un mod diferit de a vorbi.

Târziu după-amiază, la ora la care vâlvătaia galbenă a luminii solare îi cădea drept în față, orbindu-l, și smălțuia sălbăticia ierbii și a stâncii și a copacului cu tristele luciri ale apusului, George se opri brusc într-un loc unde viroagele coborau din toate părțile către un teren neted acoperit de tufăriș.

— Ar trebui să se găsească apă pe aici, pentru, un puț, cugetă el cu voce tare. Și după o clipă reluă: în Norvegia am zărit din tren o moară de vânt. Mi-a plăcut cum arăta. Forma ei, adică. S-ar potrivi în locul ăsta…

Cu aceste vorbe George își mărturisi intenția de a cumpăra ferma, arătându-se în sfârșit mulțumit cu ceea ce vedea. De pe chipul lui prelung și osos dispăruse expresia aceea agitată, aproape flămândă.

— Cel mai apropiat vecin este la cinsprezece mile de aici, îl mai avertiză agentul.

— Dar regiunea abia de acum va începe să fie populată, nu-i așa? întrebă indiferent în loc de răspuns. Și a doua zi semnă hârtiile.

Se dovedi însă că omul nu avea deloc de gând să trăiască izolat, sau cel puțin nu în sensul în care-și închipuise agentul.

Respectând obiceiurile locului, George trecu pe la ceilalți fermieri ca să-și prezinte omagiile și să le spună că el cumpărase Four Winds și le va fi vecin, în ciuda distanțelor mari dintre proprietăți. Iar casa pe care începu să și-o înalțe nu era nicidecum o baracă, din cele pe care mulți și le construiau la repezeală ca să aibă unde se adăposti pe vreme rea.

Clădirea încă nu era terminată când el se și mutase în ea. Arăta de parcă fusese mai întâi proiectată în amănunțime și apoi tăiată în două. Deocamdată erau doar trei camere mari, cu tavanul dintr-un lemn ce răspândește un miros pătrunzător când se schimbă vremea, iar podeaua din lemn roșu-închis. Erau mobilate cu toate cele necesare unui trai confortabil, nimic de prisos. Aproape de fiecare dată când sosea poșta, George apărea la stație și toți îl salutau respectuos, nu numai pentru că era fiul bătrânului Chester și pentru că se întorsese din război cu un palmares bogat, dar și pentru că modul său de viață era pe placul oamenilor. Făcea și el parte din acea categorie de tineri înflăcărați care au năvălit în țară după cele două războaie și ale căror expresii „Vreau să-mi fiu propriul stăpâna și „N-am de gând să-mi petrec toată viața tocindu-mi turul pantalonilor pe un scaun", deși s-au banalizat cu timpul, exprimă încă și acum starea de spirit care a deschis atunci țara.

Între războaie, existase un alt tip de imigranți care s-au folosit de bani ca de niște lopeți pentru a-și săpa văgăuni călduroase în care să doarmă. Din cauza acelor indivizi care au transformat o țară întreprinzătoare într-una leneșă, precum și din cauza unui trecut ce nu poate fi uitat prea lesne, tinerii înflăcărați de acum se consideră pe deplin îndreptățiți să-și câștige independența și să-și croiască singuri drum în viață. Ca și când ei ar deveni un soi de stindard, o conștiință a noii lumi.

Auzind că George a cumpărat Four Winds – savană neroditoare,

bătută de vânturi, întinzându-se printre țancuri și bolovani uriași până la poalele munților – oamenii n-au spus decât „Să-i fie de bine", așa cum îi răspund și călătorului care, întors din drumurile sale, povestește că „Pe malurile lacului Nyasa este un om care trăiește de douăzeci de ani singur singurel într-o colibă" sau „Am auzit că cineva din Vale s-a sălbăticit de tot – fuge și se ascunde în desiș dacă apare vreun alb prin preajmă". Nu e nicio condamnare în vorbele lor, ci mai degrabă o recunoaștere a ceva din ei înșiși pentru care plătesc tribut prin procură.

La început, George a fost îngrijorat că nu va găsi destui muncitori indigeni; așteptându-se însă la asemenea necazuri și știind ce avea de făcut, nu se pierdu cu firea ci se apucă să-și ridice casa, să-și foreze puțul și în același timp să-și cerceteze pământurile. Și-au făcut într-adevăr apariția și câțiva indigeni, dar aceștia erau muncitori ocazionali, nicidecum din cei pe care și-i dorea el. Îngrijorarea lui părea să fie totuși mai mare decât ar fi recunoscut chiar și față de sine însuși. E foarte ușor să capeți o reputație proastă ca stăpân. De exemplu, ai toate motivele să concediezi un muncitor, dar omul, din răzbunare, doboară un copac la hotarul fermei, taman în drumul băștinașilor nomazi, astfel ca aceștia să poată citi din felul în care a fost retezat trunchiul că ferma cutare nu este bună i nici stăpânul ei nu e bun. Sau se nimerește în tabără *m băștinaș care-i înspăimântă și-i terorizează pe ceilalți, obligându-i treptat să plece, sub diferite pretexte, la alte ferme, în timp ce stăpânul nu va afla niciodată unde-i buba. Și câte alte pricini nu pot să apară, de pe urma cărora un fermier onest și corect, după obiceiurile vremii, în relațiile cu băștinașii, să capete o faimă proastă, fără să descopere vreodată adevărata cauză.

Dar când, într-o bună zi, se pomeni pe aleea din fața casei cu un băștinaș bătrân care lucrase ani în șir pentru tatăl său, George

înțelese că scăpase în sfârșit de necazul cel mare. Îi ieși în întâmpinare pe treptele verandei, fumând liniștit, iar când bătrânul se apropie, îl salută zâmbind.

— 'Mneața.

— 'Mneața, stăpâne.

— Toate-s bune, bătrâne Smoke?

— Bune-s toate, stăpâne.

George își scutură pipa și-i făcu bătrânului semn să se așeze. Tinerii care-l însoțeau se opriseră mai încolo, la umbra copacilor, și așteptau acum să se încheie convorbirea. Fără îndoială, bătuseră cale lungă până aici, căci erau plini de praf și doborâți de greutatea legăturilor pe care le aduseseră în spate. Dar arătau viguroși, buni de muncă, așa că George se instală comod în scaunul mare pe care-l folosea pentru audiențe, simțind cum crește în el mulțumirea.

— Ați făcut drum lung?

— Drum lung, stăpâne. Am auzit că Micul Stăpân s-a întors din război și are nevoie de mine. Am venit la Micul Stăpân.

George îi zâmbi cu căldură bătrânului care nu arăta nici cu o zi mai bătrân decât în urmă cu zece ani, ba chiar cu douăzeci, pe vremea când îl lua la plimbare pe băiețelul de atunci, cocoțându-l în vârful carului plin cu știuleți, sau îl ducea în cârcă atunci când obosea. Părea să fi fost dintotdeauna un om foarte bătrân, cărunt, cu ochi încețoșați, dar tot atât de sprinten, puternic și mândru ca unul tânăr.

— Cum de-ai aflat că m-am întors?

— Mi-a spus unul din frați.

George zâmbi din nou, recunoscând astfel tacit că asta era tot ce avea să afle despre calea misterioasă pe care o urmase mesajul transmis din gură în gură pe sute și sute de mile.

— Ai să trimiți vorbă tuturor fraților tăi să vină să lucreze pentru

mine? Am nevoie de o mulțime de băieți.

— Am adus douăzeci. Alții vin mai târziu. Și mai am frați care vor veni din Nyasaland după ce trec ploile.

— Ai să fii vătaful meu, Smoke? Am nevoie de un vătaf.

— Sunt prea bătrân, mult prea bătrân, stăpâne.

— Da' câți ani ai? întrebă George, știind prea bine că nu va primi niciun răspuns satisfăcător, pentru că bătrânii de vârsta lui Smoke n-au cum să-și măsoare anii.

— De unde să știu, stăpâne? Poate cincizeci. Poate o sută. De zilele bătăliei mi-aduc aminte, eram tânăr. Se opri, apoi adăugă cu băgare de seamă, ferindu-și ochii: Poate-i mai bine să nu ne amintim de zilele acelea.

După câteva clipe în care marea simpatie ce-o nutreau unul pentru celălalt alungă sentimentul neplăcut provocat de amintirea războiului, cei doi bărbați izbucniră în râs.

— Dar de vătaf, tot am nevoie, repetă George. Până găsesc pe cineva mai tânăr, la fel de bun ca tine, ai să mă ajuți?

— Dar sunt prea bătrân, protestă Smoke din nou, și ochii i se luminară.

Discuția luă sfârșit; din acel moment, George putea fi sigur că necazurile cu muncitorii se încheiaseră. În curând, tabăra băștinașilor avea să fie plină de frații cei mulți ai lui Smoke, veniți din toate colțurile țării. Căci africanii înțeleg cu totul altfel relațiile de rudenie dintre ei – ori în care parte a marelui continent s-ar îndrepta, băștinașul își întâlnește frații de trib chiar la sute și sute de mile depărtare de satul natal, și va fi întotdeauna întâmpinat cu bucurie de aceștia.

Deocamdată George le acordă celor veniți o dată cu Smoke răgaz de o săptămână ca să-și întemeieze satul, și apoi încă una, semn că dorea ca între ei să se stabilească buna înțelegere. Apoi însă îi luă

din scurt și le ceru să muncească vârtos. Și așa a fost. Smoke era prea bătrân să țină pasul cu ceilalți; era și tare hodorogit din pricina femeilor și a băuturii – numele i se trăgea de la faptul că fuma *dagga*, din pricina căreia ochii îi erau mereu împăienjeniți, iar mâinile îi tremurau – dar știa să-i țină în frâu pe cei tineri și pentru asta făcea toți banii.

După o vreme Smoke a primit ca ajutor în treburile vătășiei pe un nepot de-al lui, a cărui îndatorire era să supravegheze grupurile de băștinași; dar bineînțeles că tot el rămăsese adevăratul conducător. La convorbirile săptămânale pe care le aveau cu stăpânul asupra treburilor fermei, cei doi bărbați veneau împreună din tabără, dar nepotul (chiar dacă dusese tot greul muncii) îl lăsa pe bătrân să vorbească.

George își lua din casă scaunul cel mare, îl punea la piciorul treptelor ce duceau în camera de zi, se așeza cât mai confortabil și își aprindea trabucul, iar Smoke se lăsa turcește pe pământ* în fața lui. Nepotul rămânea în spatele unchiului, fără să se așeze, nu numai din considerație față de George – pe care, fără îndoială, o nutrea – dar mai ales din respect pentru superiorul său tribal. (Toate astea se întâmplau la începutul anilor ’20, când relațiile dintre stăpâni și servitori erau mult mai strânse, aproape feudale; era loc și de amabilități, încrâncenarea nu alungase încă afecțiunea.)

Drept care, în asemenea ocazii, nu se discutau doar problemele legate de fermă, ci și cele personale. Întâi erau epuizate grânele, starea vremii, tot felul de planuri și proiecte, apoi urmau câteva momente de tăcere; atunci Smoke se întorcea spre tânărul din spatele lui „îi mai spunea câteva cuvinte, după care tânărul îi ura lui George noapte bună și pleca.

Rămași singuri, se apucau să vorbească despre, să zicem, certurile șoferului cu noua lui nevastă, sau chiar despre intenția lui

Smoke însuși de a-și lua o nevastă tânără. George râdea și-l întreba:

— Ștrengar bătrân ce ești, ce să faci cu o nevastă la anii tăi?

Și Smoke îi răspundea că un bărbat bătrân are nevoie de un trup tânăr care să-l încălzească atunci când vine vremea rea și friguroasă. Alteori, bătrânul era cel care-l mustra pe George:

— Micul meu Stăpân, e timpul să te însori. E timpul să fie o femeie la ferma asta – o spunea cu reproș și severitate, de parcă, pentru o clipă, uita că nu-i este tată.

La care Micul Stăpân izbucnea în hohote, zicând că era și el de aceeași părere, numai că nu găsea nicio femeie care să-i fie pe plac.

— Poate că Stăpânul vrea să-și aducă o nevastă din Anglia? L-a întrebat o dată Smoke insinuant, și George a înțeles atunci că în tabără se vorbea de faptul că el ținea la vedere pe masa de toaletă fotografia unei tinere fete: taina o dezvăluise probabil bucătarul său, care nu era altul decât fiul bătrânului Smoke.'

Fata fusese într-adevăr logodnica lui timp de o săptămână și ceva în timpul războiului, dar se despărțiseră după una din acele discuții practice, de analiză temeinică, în urma căreia un anume fel de dragoste se risipește ca fumul. Tânăra era londoneză și-i plăcea viața pe care o ducea, nedorindu-și nimic altceva. S-au despărțit fără urmă de înverșunare, cel puțin nu a unuia împotriva celuilalt. George rămăsese însă cu un sentiment de mânie perplexă față de sine însuși. Era un bărbat căruia îi plăcea ca toate lucrurile să fie la locul lor, de aceea nu-și putea ierta această logodnă: își pierduse probabil mințile, altfel de ce o făcuse? Gândul ăsta îl chinuia adesea. Totuși, își amintea de fată cu o senzualitate tandră. Se măritase între timp și ducea o existență despre care el credea că o persoană sănătoasă la cap nu și-ar putea-o dori cu adevărat. Nici nu știa de ce-i mai păstra fotografia – care, de altfel, o surprinsese într-o ipostază foarte artificială. Mai ales că, în felul său violent și

intermitent, ținuse la alte femei mult mai mult.

Dar fotografia continua să onoreze măsuța de toaletă, expusă nu numai privirilor bucătarului și ale servitorilor, ci și ale rarilor musafiri care-i vizitau casa. În scurt timp, tot ținutul aflase că George avea inima frântă după o fată din Anglia; și vestea se transformase într-o explicație, la fel de bună ca oricare alta, pentru autoizolarea lui jovială dar hotărâtă, căci sunt unii oameni cărora cuvântul singurătate nu fi se potrivește deloc. George era singur și părea să nu-și dea seama de acest fapt. Pe oameni îi uimea felul în care își organizase existența, după un tipar mult prea mare pentru nevoile ființei lui. În câțiva ani, cele trei camere fuseseră extinse la douăsprezece. Era cea mai arătoasă casă din împrejurimi. Acareturi, magazii, spălătorii și ogrăzi pentru orătănii împânzeau locul; grădina era îngrijită de doi băieți plătiți gras pentru treaba asta. Între bolovanii din fața casei, George își amenajase o minunată piscină naturală, deasupra căreia atârnau bambuși, iar în apă se oglindeau arabescuri de frunziș verde și petice de cer albastru. Își luase obiceiul să se scalde în fiecare dimineață la răsăritul soarelui, iarnă sau vară, și deseori și seara, după o zi întreagă de muncă. Mai apoi, își construise grajduri, încăpătoare cât să adăpostească o întreagă herghelie, dar de fapt înăuntru nu erau decât doi cai, urnii pentru bătrânul Smoke (avea picioarele mult prea șubrede ca să mai poată merge pe jos pe distanțe lungi), celălalt pentru George. Al lui era o iapă inteligentă și ascultătoare, fără să fie frumoasă; o alesese cu mare grijă, după ce săptămâni în șir asistase la vânzări și urmărise toate anunțurile: doar avea să o folosească în drumurile zilnice, nu să meargă la paradă. Drept care o călărea peste tot, scotea și sufletul din ea, cât era ziua de lungă, iar seara, când o ducea la grajd, o mângâia de parcă îi părea rău că n-o poate lua cu el în casă. După baia în piscină, rămânea în lucirea soarelui care apunea

repede, privind spre valea sălbatică și frumoasă, și bând ceremonios lângă o masă de lemn de casie americană încărcată de garafe și sifoane. Nici urmă din sticla și paharul celibatarului așezate pe o simplă tavăde cositor; iar cina îi era servită cu mult dichis de dci bărbați în uniformă, cu care mai și pălăvrăgea uneori dacă avea chef. Apoi i se aducea cafeaua și, după încă o jumătate de oră, timp în care răsfoia reviste de agricultură, se ducea la culcare. Asta se întâmpla în jurul orei nouă; dimineața se scula întotdeauna înainte de răsăritul soarelui.

Astfel își rostuise el existența. Ani și ani de zile viața lui a fost un continuu efort fizic epuizant, douăsprezece ore pe zi de sudoare și trudă în soarele nemilos, înconjurat însă de un spațiu și un confort ce păreau să ceară cu totul altceva. Pe scurt, cereau o soție. Dar pe un om care duce o asemenea viață nu e simplu să-l întrebi ce-i lipsește, dacă-i lipsește cu adevărat ceva.

Să-i pui această întrebare ar însemna să pătrunzi în sufletul lui atunci când hoinărește ore întregi de-a lungul culmilor în bătaia soarelui, iarba unduind peste tot în jur, ca o imensă flamură aurie. Ar însemna să înțelegi ce l-a făcut să devină un călăreț singuratic.

În asemenea momente, chiar și Smoke, bătrânul, care obișnuia să-l însoțească în buiestru, îi arunca întâi o privire scrutătoare, apoi se întorcea din cale în tăcere.

Din fața casei pornea un clin lung de trei mile de iarbă neatinsă de fierul coasei, care creștea în fiecare an atât de înaltă încât nici călare cei doi bărbați nu puteau zări nimic dincolo de ea. Poteca ce o străbătea ducea la un dâmb, de fapt o îngrămădire de stânci umbrite de copacii care străpungeau dalele de granit. Ajuns aici, George descăleca și, rezemându-și brațul de gâtul iepei, rămânea cu privirile ațintite spre vale, ea însăși o înlănțuire de alte coline și văi, atât de sus era plasată ferma Four Winds față de restul ținutului. La

douăzeci de mile distanță se aflau munții, blocuri de cristal colorat acoperind orizontul; până la poalele lor domneau stâncile, iarba și copacii, iar din loc în loc verdele mai închis al vegetației ce creștea de-a lungul pârâurilor. Treptat, o dată cu trecerea anilor, întinderea aceasta uriașă de ținut neîntinat a fost peticită cu terenuri cultivate; vălătuci de fum trădau locurile unde fuseseră zidite noile case cu acoperișuri lucitoare. Valea se popula pe zi ce trecea. Dar George scruta și acum imensitatea ei de parcă aceste semne de viață uzurpatoare nu existau pentru el. Obișnuia să rămână acolo toată dimineața, înconjurat de uguitul porumbeilor de pădure cu gât verde, iar când se întorcea acasă la masă, privirile îi erau triste și încețoșate.

Lua însă lucrurile așa cum erau. Four Winds se înălța spre cer printre țancurile bătute de vânturi și tremurând în lumina soarelui, împresurată de peste tot de stânci prăvălite și expusă furtunilor și invaziei babuinilor și leopârzilor – nici măcar această sălbăticie și această izolare totală, nemiloasă, nu-l afectaseră în vreun fel.

Căci atunci când valea a fost împărțită între noii coloniști, iar vecinii nu se mai găseau la cinsprezece mile distanță, ci la cinci, George a început să meargă în vizită pe la ei și să-i invite la el acasă. Erau chiar prea încântați să vină, descoperind că, în ciuda excentricităților lui, omul era total inofensiv. Atâta doar că prefera să trăiască singur. Un fapt care ațâța curiozitatea femeilor. Și pe deasupra era și foarte bogat, ceea ce era pe placul tuturor. În rest, era considerat ușor trăsnit, pentru că nu îngăduia să fie atins niciun animal de pe teritoriul fermei lui; biciuia orice băștinaș pe care-l prindea punând capcane, apoi se ducea cu el la poliție unde plătea bucuros amenda pentru bătaie. Ferma lui era un fel de rezervație; din pricina leoparzilor, staulele de vite deveniseră adevărate palisade. Dar dacă se întâmpla totuși să-i piară câte un dobitoc,

atâta pagubă!

În fiecare duminică, George organiza petreceri în jurul piscinei; ușile erau deschise tuturor, oricine era binevenit. El era o gazdă bună, casa era frumoasă, iar servitorii stirneau invidia oricărei gospodine; poate că acesta era singurul lucru ce nu i se putea ierta: desăvârșirea servitorilor. Niciunul nu-l părăsea ca să meargă „acasă", cum făceau ceilalți; casa lor era aici, la această fermă, sub supravegherea bătrânului Smoke; de aceea tabăra arăta ca un sat băștinaș în toată legea, și nu obișnuita adunătură de – cocioabe dărăpănate de care nimeni nu se îngrijește pentru că nimeni nu rămâne în același loc destul demult timp ca să se sinchisească de ele. Faptul că un celibatar avea servitori atât de stilați era o adevărată provocare pentru femeile din ținut; când îl tachinau pentru perfecțiunea tuturor lucrurilor din jurul său, vocile lor erau iritate. „Celibatar afurisit și bătrân ce ești!" spuneau ele câteodată în loc de altceva. Iar el le răspundea cu o jovialitate calmă:

— Da, trebuie să mă gândesc foarte serios să-mi iau o nevastă.

Și poate că se și gândea cu adevărat că s-ar cuveni să se însoare. Toți bănuiau că scopul acestor vizite reciproce era de a-și găsi o fată – bănuială de care era foarte conștient. Iar fetele nu se fereau să se arate doritoare. Dacă el nu era o partidă, atunci nu era nimic; și numai a lui era vina dacă oamenii îl judecau astfel. Se uita uneori la femeile tolănite pe jumătate goale în jurul piscinei, sub bambuși – tolănite cu voită intenție, special pentru el – și-și mijea cehii, cu o expresie deloc plăcută. În același timp nedreaptă, pentru că dacă un bărbat nu acceptă ca femeile să se apropie de el cu simpatie și prietenie, atunci nu râmâne decât o singură alternativă pentru a-l cuceri. Urmarea acestui fapt a fost că fotografia din camera lui a apărut în mod ostentativ pe noptieră; și când fetele făceau comentarii la adresa ei, el răspundea, închizind pe jumătate

pleoapele, gest exasperant de atrăgător, bineînțeles: „Ah, da, Betty – ei, aceea da femeie!"

Într-un rând s-a crezut că în sfârșit a fost „prins". Împărțea unul din hotare cu o femeie de vârstă mijlocie care avea două fete mari; ea nu era nici măritată nici nemăritată și asta din cauză că bărbatul ei nu părea în stare să se hotărască dacă să divorțeze de ea sau nu; iar fetele, la cei douăzeci de ani ai lor, erau ca niște băieței, neîmplinite la trup, plăcându-le să călărească, să bea whisky și obișnuite să se poarte cum credeau ele de cuviință cu bărbații de care se simțeau atrase. Ce neveste grozave ar fi astea pentru unul ca George, spuneau oamenii, n-ar rămâne niciodată datoare cu nimic. Dar continuau să vorbească despre ele la plural, căci George flirta cu amândouă, iar ele semănau mult una cu alta. Cât despre mamă, ea ținea ferma, soțul fiind mult prea ocupat cu o femeie din oraș ca să se intereseze de asemenea treburi, plus că obișnuia să bea puțin cam prea mult, și nu rareori era auzit văicărindu-se cu un aer fatalist: „Cristoase, de ce mi-ai dat fete? Măcar de la feciori ți-e scris să *te aștepți* la rele!" Biata nevastă se plângea de toate astea lui George care zâmbea, fără să facă vreun comentariu, și-i mai oferea ceva de băut.

— Să te ferească Dumnezeu dacă te însori cu vreuna din ele, spunea ea mâhnită. Fie-mi iertat că o spun, dar nu știu altceva decât să se distreze.

— La vârsta lor, doamnă Whately, este un lucru cât se poate de firesc.

Cu aceste vorbe George se refugia într-o atitudine indulgentă, paternă, nelipsită totuși de o urmă de satisfacție răutăcioasă ghicind tulburarea fetelor.

Când intra în casă, o căuta întotdeauna pe doamna Whately și rămânea cu ea ore în șir, dând impresia că-i plăcea compania ei; și

ea părea să se simtă bine în prezența lui. De fapt, ea întreținea conversația, în timp ce el stătea tolănit, cu ochii ațintiți gânditori la paharul pe care-l clătina ușor între degete, scoțând din când în când câte un mormăit amuzat. Subiectul ei favorit era, evident, soțul, o povară pe care se pricepuse foarte bine să o transforme în avantaj, căci toți cei aflați în cameră își întrerupeau discuțiile ca să-i asculte bodogănelile pline de haz.

— A venit acasă la sfârșitul săptămânii trecute, începea ea, țintuindu-l pe George cu ochi mari și uluiți, și știi ce mi-a spus?

— Doamne – a spus – nu știu ce m-aș face fără tine, bătrânico; dacă n-aș putea ieși din oraș câteodată pentru o gură de aer curat, aș înnebuni. Și iată-mă așteptându-l, gata să-mi uit toate necazurile. Ce să te faci cu un asemenea om?

— Și ești pregătită să fii o stațiune recreativă de sfârșit de săptămână? O întreba George.

— Vai, domnule Chester! Exclama doamna Whately cu ochii măriți deodată de o uimire de-a dreptul caraghioasă, la urma urmei e soțul meu, eu așa socotesc.

Dar această matroană frumoasă și destul de bătută de soartă nu era deloc proastă. Dacă ar fi fost, n-ar fi putut conduce ferma atât de bine. Așa că lui George nu-i rămânea decât să râdă și să spună:

— Hai să mai bem ceva.

Doamna Whately era singura femeie care nu apărea în costum de baie.

— La vârsta mea, explica ea, trebuie să lași fiicelor asemenea plăceri.

Și cu un exagerat oftat de invidie, aruncă o privire în direcția lor. George le privea și el cu un aer nehotărât; deși nu prea părea să-l intereseze genul acesta băiețos și uscat.

În schimb, devenise un lucru binecunoscut ca, în zilele lungi și

călduroase ale petrecerii, când cei treizeci sau patruzeci de invitați leneveau ore în șir în costume de baie la marginea piscinei, mâncând, bând, tachinându-se, el să se ridice brusc, arătând în mod inexplicabil iritat, și să se îndrepte spre grajd. Acolo își înșeua iapa – căreia, gândeau ceilalți, i s-ar fi cuvenit binemeritata odihnă duminicală după ce fusese atât de muncită toată săptămâna – se arunca în șa și se avânta pe coastele dealurilor, călărind ca un besmetic. Oaspeții nu se simțeau jigniți, într-atât se obișnuiseră cu ciudățeniile lui. Râdeau – în special femeile – și-l așteptau să se întoarcă, scuzându-l: „Ei, știți și voi, bătrânul George…"

Unii dintre ei chiar își exprimaseră părerea că ar fi plăcut să călărească împreună, dar nimeni n-a reușit vreodată să-l însoțească. Acum că fermele se întindeau din vale până la poalele dealurilor, George vedea oameni călărind în zorii zilei sau seara; făcea un semn scurt cu biciușca, se ridica în scări și dispărea ca un fulger. Încă un lucru pe care toți îl acceptau ca atare: George, bărbatul acela slab, cu umerii lăsați, cu fața aspră, îndepărtându-se călare de-a lungul vreunei creste cu biciul ridicat mecanic în semn de salut, devenise și el o caracteristică a peisajului, ca și propria lui casă cocoțată chiar sub creasta muntelui, pe un promontoriu de un alb strălucitor, sau ca pancartele înalte de zece picioare înfipte, peste tot la hotarele fermei lui, și care te avertizau: „Oricine este prins vânând, va fi aspru pedepsit…

Într-o seară, s-a întâlnit din întâmplare cu doamna Whately care se plimba de una singură, și când și-a întors cu un gest reflex calul să se facă nevăzut, a auzit-o strigând:

— Nu mușc.

El a rânjit neprietenos chipului ei plin de speranță și i-a replicat:

— Nu-s mai neghiob ca tine, draga mea.

La următoarea petrecere, ea comentă acest eveniment cu un aer

meditativ, pironindu-l pentru prima oară cu o privire rece:

— Sunt multe feluri de a fi neghiob, domnule Chester, iar dumneata ești genul de bărbat care suflă și în iaurt, după ce s-a fript cu ciorbă.

George se făcu stacojiu de furie.

— Dacă încerci să insinuezi că în jurul nostru există, *există* cu adevărat femei *dulci* și *fermecătoare*, numai să m3 ostenesc eu să le văd, îți jur că mi-au mai spus-o și altele.

Ea nu se supără. Păru doar sincer surprinsă.

— Chiar mai rău decât credeam, observă prietenos, apoi începu să vorbească despre altceva, în felul ei familiar și plin de haz.

Și iată că într-o bună zi, la una din aceste petreceri, sări și iepurele din sac. Bineînțeles că existența lui era demult bănuită, dar fusese tratată cu îngăduință. Iar ceea ce se petrecu în acea zi căpătă importanță nu din pricina reacției musafirilor, ci datorită comportării lui George însuși.

Era o dimineață fierbinte de decembrie, și ploaia stătea gata să izbucnească în orice moment. Toți fermierii aveau răsadnițele pline cu tutun pregătit pentru plantat, încât atenția nu le era atrasă atât de excelentele mâncăruri și băuturi sau de farmecele muierești, cât mai ales de cerul acoperit de nori grei și mohorâți. Tunetul se rostogolea în spatele culmilor, aerul era încărcat și apăsător. Sub frunzele nemișcate ale bambușilor din jurul piscinei domnea o stare de nervozitate, firească de altfel într-o țară în care anotimpul ploios este atât de capricios și lunga așteptare de săptămâni se poate dovedi zadarnică.

George ședea îmbrăcat pe un bolovan. Întotdeauna își punea halatul după ce făcea baie. Ceilalți erau încă pe jumătate dezbrăcați. Deodată, George își dădu seama că toți își ridicaseră capetele și priveau spre copacii din spatele lui cu expresii curioase dar evazive.

Se întoarse și el să se uite într-acolo. Îi scăpă o exclamație de surpriză; apoi, foarte calm, aruncă un „Scuzați-mă" și se ridică. Musafirii îl urmăriră traversând grădina, luând-o printre bolovanii înecați în plante tîrâtoare și îndreptându-se spre o tânără băștinașă care-l aștepta ținându-și provocator mâinile în șold și unduindu-și ușor trupul, parcă într-un început de dans. Ochii și-i lăsase în jos, cu sfiala insolentă a femeilor indigene; nu-i ridică nici când bărbatul se opri în fața ei și începu să-i vorbească. Nu-și puteau da seama din gesturile sau din expresia feței lui ce-i spunea; dar după un timp, fata se îmbufnă, dădu din umeri și o porni înapoi spre tabăra ce se zărea printre copaci, dincolo de pintenul unei culmi înalte, cam la o milă distanță. Mergea târșâindu-și picioarele și legănându-și brațele pe lângă trup, rupând vârfurile ierburilor ce se nimereau din întâmplare între degetele ei: o minunată demonstrație de retragere împotriva voinței; toți aveau să rămână cu impresia că atitudinea ei nu exprima doar propriile-i sentimente, ci și dorința de a le dezvălui celor prezenți. Privirea lungă, ambiguă, aruncată peste umărul gol (era îmbrăcată ca o băștinașă, cu rochia înfășurată la subțioară) spre grupul albilor, putea să dea naștere la o mulțime de interpretări. Dar nimeni nu dorea să-i priceapă tâlcul. Și nici să comenteze evenimentul în vreun fel anume, preferind în schimb să privească foarte atenți cerul, copacii, apa, sau propriile unghii atunci când George reveni printre ei. El le aruncă o căutătură scurtă, fără nicio intenție de a lămuri cele petrecute, apoi se întoarse la locul și la paharul său. Luă o înghițitură și continuă discuția de unde o lăsase. Musafirii se grăbiră să-i răspundă; și, după o clipă, conversația era generală, deși conștientă și controlată: se comportau ca și când un observator invizibil îi urmărea de undeva din apropiere, chicotind nestăpânit și strigându-le: „Bravo! Bine făcut!"

Nu-și îngăduiră să-și manifeste față de el starea de iritare

provocată de faptul că nu păstrase aparențele. Cu toate acestea, femeile erau vizibil acre; dar George le întoarse un zâmbet pierdut care le atinse într-atât orgoliul, încât până seara, când oaspeții se pregăteau să plece (ploaia avea să înceapă înainte de miezul nopții și toți trebuiau să se scoale devreme pentru plantatul istovitor de a doua zi) relațiile reveniseră la normal. Oricum, George n-avea de ce să se teamă că ei ar fi spus sau ar fi dat altceva de înțeles decât: „Ah, George! Ce să zic, lui i se potrivește".

Dar în ceea ce-l privea pe el, povestea nu era încheiată. Era foarte supărat. Atât de supărat încât, după plecarea musafirilor, îl convocă imediat pe bătrânul Smoke – fapt fără precedent, căci rânduiala lui era de a nu-i deranja pe muncitori duminica.

Tânăra băștinașă era fiica bătrânului vătaf (sau poate nepoata, nu știa exact) iar aranjamentul – cel mai nimerit termen să definească atitudinea lui George față de această relație – se produsese aproape de la sine. Singura dată când cei doi bărbați au vorbit despre povestea asta a fost la puțin timp după ce fata îi ieșise lui George în cale, într-o seară când se întorcea de la piscină; în cursul scurtei lor discuții, Smoke i-a atras atenția, fără reproș, dar destul de rece, că nu era de dorit un bastard printre ai lui. Drept răspuns, George l-a asigurat, la fel de afabil, că va avea grijă să nu se ivească o atare situație. Bătrânul a oftat și a spus că știa prea bine că omul alb are la dispoziție tot felul de mijloace ca să se ferească de… Și asta a fost tot. Fata venea la George de două sau de trei ori pe săptămână, de câte ori trimitea el după ea. Sosea de obicei după cină și pleca la răsăritul soarelui, cu pumnul plin de mărunțiș. Băgase el de seamă că fata prefera monezile mici, așa că păstra întotdeauna sub batiste o grămăjoară de monezi de trei și șase penny. Respectul pentru acest capriciu era o dovadă a interesului pe care îl manifesta față de nevoile și firea ei. Îi plăcea s-o încânte cu fleacuri de-astea. De

exemplu, când se dusese o dată la oraș să cumpere de la prăvăliile ambulante ale cafrilor un set de șorțuri pentru servitori, nu plecase de acolo până nu găsise și un șal de o anumită culoare care-i plăcea ei în mod deosebit. Iar fata nu se temea să-i ceară tot felul de favoruri pentru ai săi. Și așa au trecut cinci ani de zile.

De data asta însă, George îi spuse simplu bătrânului, care ședea în fața lui cu picioarele încrucișate, cu ochii plecați și o expresie neliniștită pe chip, semn că știa de cele întâmplate, îi spuse deci că dorea ca fata să fie trimisă în altă parte. Înainte de a-i răspunde, Smoke rămase o vreme nemișcat, cu privirile ațintite în pământ. George avu răgazul să observe că omul îmbătrânise într-adevăr foarte tare. Se smochinise de tot, semănând din ce în ce mai mult cu o maimuță; sub smocurile albe, lânoase de păr se zărea țeasta zbârdtă, iar fața îi era numai piele și os; din cauza vederii slabe, ochii îi erau tot timpul mijiți. Într-un târziu vorbi cu voce tremurătoare, în care se citea resemnarea:

— Poate ca Micul meu Stăpân ar putea vorbi cu fata? N-o să mai facă niciodată ce-a făcut.

Dar George nu dorea defel să riște.

— Este copilul meu, se rugă bătrânul.

— Nu îngădui asemenea lucruri. E o nesăbuită, asta e! I-o tăie George, brusc iritat.

— Înțeleg, stăpâne, înțeleg. E într-adevăr nesăbuită. Dar e încă tânără, și e copilul meu.

Nici de data asta rugămintea lui, rostită cu voce bătrână și răgușită, nu-l înduplecă pe George.

Se învoiră până la urmă ca stăpânul să plătească toate cheltuielile necesare pentru ca fata să fie trimisă la o școală misionară aflată la vreo cincizeci de mile depărtare. Dar refuză să o mai vadă înainte de plecare, deși zile întregi ea a tot dat târcoale ușii din spatele

casei. A încercat sărmana chiar să intre în dormitorul lui în noaptea când urma să pornească însoțită de unul din frații ei pe lungul drum ce avea s-o ducă la noul cămin. Dar George încuiase ușa. Nu mai era nimic de spus. Într-un fel, se socotea vinovat. Se gândea că probabil el o încurajase pe fată; n-avea de unde știi, de exemplu, cum putea fi înțeleasă de mintea unei femei primitive ca ea povestea cu șalul. Era oricum răspunzător pentru faptul că se purtase în așa fel încât „îi dăduse ideiu. Faptul că venise la piscină însemna un act de sfidare, o pretenție deliberată la persoana lui, o provocare cu implicații ce-l înspăimântau pur și simplu. Îl înspăimântau tocmai pentru faptul că dacă nu s-ar fi purtat așa, nu s-ar fi ajuns niciodată la această situație.

La câteva zile după plecarea ei, într-o seară înainte de culcare, a luat cu un gest brusc fotografia fetei londoneze de pe noptieră și a azvârlit-o într-un dulap. Apoi alte câteva săptămâni s-a tot gândit la fiica bătrânului Smoke – sau poate nepoata lui – cu o senzație neplăcută de durere în tot corpul; până într-o seară când o altă fată și-a făcut apariția solicitându-i atenția.

Așteptase ca acest lucru să se petreacă de la sine; căci nu avusese nicio clipă intenția să ademenească o femeie și să se expună astfel reproșurilor bătrânului Smoke.

În seara cu pricina, pe când stătea fumând pe verandă, cu picioarele proptite de zid și uitându-se la luna mare și galbenă ce se înălța din partea stângă a casei deasupra unei coame lungi și împădurite, observă cu coada ochiului o siluetă care se furișa spre el cu mișcări ușoare, de felină. Rămase perfect nemișcat, pufăind doar din pipă, așteptând ca ființa aceea să urce treptele și să traverseze pata de lumină aruncată de lampa din casă. În prima clipă ar fi jurat că era aceeași fată, dar își dădu repede seama că aceasta din fața lui era mult mai tânără, abia dacă avea șaisprezece ani. Pieptul îi era

dezvelit, anume ca el s-o poată examina în voie, iar în jurul gâtului avea un șirag de mărgele albastre.

Da data asta, pentru ca lucrurile să fie limpezi de la bun început, bărbatul scoase un pumn de mărunțiș și-l puse în fața lui pe zidul verandei. Fără să-și ridice ochii, fata se întinse și culese monedele, ascunzându-le în faldurile fustei. O oră mai târziu era dată afară iar ușile încuiate în urma ei. Ea plânse și se rugă să fie lăsată să stea până la spartul zorilor (așa cum făcuse întotdeauna cealaltă fată) pentru că îi era frică să meargă singură acasă prin desișul întunecos, bântuit de fiare și năluci și atâtea alte spaime străvechi pe care le moștenise o dată cu venirea ei pe lume. Dar George îi răspunse simplu că dacă ținea să vină la el, trebuia sa se resemneze să plece după ce-și încheiau treaba din seara respectivă. Își amintea de nopțile dinainte, petrecute în îmbrățișări – să fi fost asta greșeala? Hotărât, așa ceva nu trebuia cu niciun chip să se mai repete.

Fata plânse jalnic în prima noapte și chiar și mai amarnic în următoarea. George îi propuse să-și roage vreun frate să vină seara și s-o însoțească până acasă. Dar ideea aceasta o înspăimântă aât de tare, încât înțelese că și ea se găsea într-o situație asemănătoare cu a lui: relația era permisă atâta vreme cât putea fi trecută în mod decent cu vederea. Totuși, fata trebui să plece acasă. Și George nu-și îngădui o clipă să și-o imagineze strecurându-se printre umbrele negre de pe poteca luminată de lună, scâncind de frică așa cum făcuse în brațele lui înainte de plecare.

La următoarea convorbire săptămânală, îl lăsă pe Smoke să* înceapă discuția, pentru că știa că vrea să-i vorbească. Cu o hotărâre conștientă de a nu se arăta vinovat (reacție ce-l surprindea și-l neliniștea), îl urmări pe bătrân făcându-i nepotului semn să plece, așteptându-l să se depărteze bine pe poteca ce ducea în tabără și abia după aceea întorcându-se spre el și privindu-l cu ochi plini de

rugă.

— Micul meu Stăpân, între noi sjnt lucruri ce nu mai trebuie rostite. George nu răspunse. Micul meu Stăpân, e timpul să-ți iei o nevastă dintre ai tăi.

— Fata a venit la mine de bunăvoie, se scuză George.

Dar Smoke replică pe un ton de parcă ar fi fost o insultă faptul că era obligat să vorbească despre un lucru atât de evident:

— N-ar fi venit dacă ai avea nevastă.

Bătrânul era tare tulburat; mult mai tare decât se așteptase George. Rămase tăcut o vreme. Apoi zise:

— Am s-o plătesc bine.

Rostise aceste vorbe cu aceeași onestitate, socotea el, de care dăduse întotdeauna dovadă în relațiile cu omul din fața lui, prietenul tatălui său, iar acum cel mai bun prieten pe care îl avea el însuși. N-ar fi putut spune lucruri pe care nu le simțea cu adevărat.

— O plătesc bine. Și voi avea grijă să nu ducă lipsă de nimic. Și pentru cealaltă plătesc bine.

— Ai, ai, oftă btărânul, de data asta cu reproș vădit, asta nu-i bine pentru femeile noastre, Stăpâne. Cine o să mai vrea să se însoare cu ea?

George se foi fâstâcit.

— Singure au venit la mine, amândouă, nu-i așa? N-am alergat eu după ele.

Dar se opri. Era atât de limpede că dezvinovățirea lui n-avea nicio valoare pentru Smoke, deși el considera acest argument perfect valabil, încât nu mai știu ce să spună. Dacă s-ar fi dus în tabără să-și caute o femeie, atunci ar fi înțeles să dea socoteală. Era chiar supărat că bătrânul nu privea lucrurile în această lumină.

— Fetele tinere, continuă vătaful pe același ton de reproș, știi foarte bine cum sunt.

Glasul lui trăda mai mult decât reproș. În ochii bătrâni și slabi era o neliniște mai profundă. Nu se putea uita drept la George. Privirea rătăcea nesigură peste chipul acestuia, spre munții din zare și apoi jos în vale, iar cu mâinile își frământa fără astâmpăr veșmântul.

— Dar la bărbații tineri nu te gândești? zâmbi George cu voioșie forțată.

Smoke izbucni deodată mânios:

— Bărbații tineri, băiețandri fără minte, de la ei te aștepți doar la prostii. Dar dumneata, Stăpâne, dumneata ar trebui să fii însurat. Ar fi trebuit să ai copii și să ți-i crești, nu să-i strici pe-ai mei… și obrajii îi șiroiau de lacrimi. Se chinui să se ridice în picioare și apoi spuse cu un aer foarte demn: Nu vreau să mă cert cu fiul vechiului meu prieten, Stăpânul cel Bătrân. Îți cer doar să te gândești, Micul meu Stăpân. Fetele astea, ce-o să se întâmple cu ele? Ai trimis-o pe cealaltă la școala misionară, dar cât va sta acolo? S-a obișnuit cu banii de aici și cu… S-a obișnuit să facă ce vrea. Se va duce în oraș și va deveni și ea o destrăbălată. N-o va lua niciun bărbat de treabă. Își va găsi un soț de oraș și apoi altul, și altul. Și acum astalaltă… Vorbea bolborosit, tânguindu-se, tulburat peste măsură. Demnitatea lui se lăsase copleșită de durere. Și acum astalaltă, astalaltă! Dumneata, Micul meu Stăpân, ai putut s-o iei pe femeia asta… O porni în jos pe cărare cu pasul șovăitor al unui om foarte bătrân și slab pe care nu-l mai ajută picioarele.

O clipă George *fu* tentat să-l cheme înapoi, căci pentru prima oară întrevederea lor se încheia brutal, fără obișnuitul schimb de amabilități. Dar se mulțumi doar să-l urmărească pe bătrân traversând cu mersul său nesigur grădina pe lângă piscină, trecând de bolovani și pierind apoi printre copaci.

Era neliniștit și nervos, însă și uimit în același timp. Între ceea ce se întâmplase și ceea ce crezuse el că o să se întâmple era o

discrepanță pe care o resimțea acum ca pe o imixtiune violentă – ceva nu se potrivea în toată povestea asta. Apoi, cântărind în minte scena dintre ei, își dădu seama că nu pricepea deloc tulburarea bătrânului. Când cu fata dintâi, atitudinea dezaprobatoare a acestuia trebuia înțeleasă ca *o* acceptare fatalistă nu atât a comportării lui George, cât mai degrabă a situației în sine: stăpânul nu putea împărtăși felul său de a înțelege viața. Era o revoltă impersonală, îndreptată împotriva vieții înseși. Dar acum era cu totul altceva: Smoke îl acuza pe el, George, direct. Îl acuza de neloialitate. Refăcând firul discuției, se opri asupra cuvintelor care se repetaseră: „soț* și soție*; și deodată îl trăsni un gând greu de suportat. Era atât de hidos încât îl refuză din capul locului și căută o altă explicație. Gândul nu se lăsă alungat prea multă vreme; i se furișă din nou în minte, cotropindu-l, căci numai el dădea un înțeles celor petrecute: cu câteva luni în urmă bătrânul Smoke își luase o nevastă tânără.

Chinuit de presimțiri sumbre, George îl strigă pe fecior, un tânăr pe care însuși bătrânul Smoke îl adusese acolo cu ani în urmă. Relațiile dintre ei erau formale, dar faptul că servitorul știa de aranjamentele practice ale stăpânului și le trata cu o discreție desăvârșită îi apropiase oarecum pe cei doi bărbați. De data asta însă George se hotărî să lase discreția la o parte, îl întrebă fără ocol:

— Ai văzut-o pe fata care a fost aici noaptea trecută?

— Da, stăpâne.

— Este nevasta cea nouă a bătrânului Smoke?

— Da stăpâne, răspunse tânărul plecându-și ochii.

George descoperi contrariat că simțea nevoia să se justifice: „N-am știut că este*; reuși totuși să-și înfrângă pornirea și spuse doar atât:

— Prea bine, poți pleca.

Tărășenia asta îl înfuria din ce în ce mai tare. Se afla într-o situație cumplită, fără să aibă nicio vină.

În acea noapte, intrând cu un zâmbet sfios în camera lui, fata îl găsi citind. Era o făptură tânără și frumoasă, dar pentru George acest fapt încetase să mai aibă vreo importanță.

— De ce nu mi-ai spus că ești nevasta lui Smoke? O luă el în primire.

Ea nu-și pierdu cumpătul. Răspunse din prag cu același aer sfios și smerit:

— Credeam că stăpânul știe.

Poate că era adevărat ce spunea ea, dar George insistă:

— De ce-ai venit când știai că eu nu știu?

— Este bătrân, Stăpâne, zise deodată cu voce rugătoare, părând în același timp să se cutremure de scârbă.

— Nu trebuie să mai vii, spuse George răspicat.

Fugi spre el, se aruncă pe jos și-i îmbrățișă picioarele.

— Stăpâne, stăpâne, murmură, nu mă alunga.

Mânia violentă ce-i cuprinsese toată ființa se concentră dureros; o îndepărtă brutal și se sculă în picioare. Se ridică și fata, fără ca atitudinea ei' să se schimbe, deși în supușenia sfiicioasă i se ghicea îmbufnarea. Nu rosti niciun cuvânt.

— Nu trebuie să mai vii, îi porunci el din nou; și pentru că ea nu se mișcă nici de data asta, o apucă de braț cu blândețea aceea extremă izvorâtă din repulsia stăpânită, și o împinse afară prin ușa din față. Trase apoi zăvorul și se duse la culcare.

Dormea întotdeauna singur în casă, bucătarul și servitorii întorcându-se în tabără în fiecare seară după ce terminau cu spălatul vaselor; doar unul din grădinari înnopta împreună cu câinii într-un șopron în curtea din spate, păzind astfel gospodăria de hoți. Spre deosebire de servitorii săi personali, grădinarii nu erau din cei

angajați permanent, ci veneau și plecau la intervale scurte de câteva luni. Cel de acum lucra la el doar de trei sau patru săptămâni, și nu se ostenise să și-l apropie cât de cât.

Către miezul nopții, auzi o bătaie la ușa din spate și când se duse să deschidă, dădu cu ochii de grădinar care stătea în prag cu fața lățită într-un rânjet pe care el, George, nu-l mai văzuse niciodată la vreun băștinaș – cel puțin nu adresat lui. Tânărul arătă spre o siluetă umană abia deslușindu-se în lumina puternică a lunii, și-l lămuri pe un ton de mare intimitate:

— Stă acolo și te așteaptă, Stăpâne.

Drept răspuns, George îi arse o palmă ca să-i corecteze expresia feței, apoi păși în lumină. Fata nu se mișcă, nici nu-l privi. Rămase în așteptare, întruchipare a durerii, cu brațele atârnând pe lângă trup. Brațele acelea – neputința din ele – îl scoaseră din sărite pe George mai mult decât orice altceva.

— Ți-am spus să te întorci acolo unde ți-e locul, vorbi el cu voce coborâtă și mânioasă.

— Dar mi-e frică, Stăpâne, bâigui fata pornindu-se din nou pe plâns.

— De ce ți-e frică?

Fata privi spre tabără și albul ochilor luci în lumina intensă a lunii ce se strecura printre ramuri. I» fața lor se întindeau hățișul și culmile stâncoase ce mărgineau poteca de-o parte și de alta, cufundând-o în umbră. De undeva se auzea urlet de câine; tufișurile erau pline de zvonurile nopții, zvon de păsări, de insecte, de animale neștiute după nume; peste tot imensa pulsație a vieții, proteică și neîndurătoare. Privind spre tabăra care, în scânteierea ireală a nopții, părea să se fi retras în spatele stâncilor și al copacilor, fără ca licărirea vreunui foc să-i semnaleze prezența, George se simțea așa cum se simțise dintotdeauna: îl stăpânea același

sentiment care-l adusese aici cu atât de mulți ani în urmă. Era ca și cum, în timp ce privea, ființa lui se scurgea încet în afara trupului, contopindu-se cu hățișul și lumina astrului. Nimic nu-l înspăimânta; nu putea înțelege frica; în el sălășuia aceeași neîndurare, ca și cea a naturii, bine închisă într-un străfund. Iar fata aceasta, născută din desișul și din sălbăticia brusei, n-avea niciun drept să tremure de spaimă. Cam asta era ceea ce gândea și simțea el.

Scăldat de razele lunii ce se revărsau peste el, luminându-i dinții apăruți pentru o clipă printre buzele crispate, George o trase cu brutalitate din umbră, o răsuci cu fața spre tabără și-i spuse:

— Du-te, acum.

Fata tremura din cap până-n picioare cuprinsă de spasme violente. Se lipise de el, îi simțea convulsiile trupului ca atunci când făceau dragoste; o împinse vrând s-o depărteze, nepăsător la tulburarea ei.

— Du-te, repetă.

Fata începu să plângă sălbatic și-și acoperi ochii cu brațele. George îl chemă pe grădinarul care rămăsese lângă ușa de serviciu, urmărind de acolo scena cu fața cuprinsă de o tulburare pe care stăpânul preferă să nu
0 deslușească.

— Du-o pe femeia asta înapoi în tabără.

Pentru prima oară în viața lui i se întâmpla ca un băștinaș să refuze să i se supună. Tânărul clătină doar din cap și spuse cu o franchețe ce nu se voia obraznică, ci suna mai curând ca o dojană pentru faptul că
1 se cerea un lucru ce nu putea fi cerut:

— Nu, stăpâne.

George înțelese că nu avea rost să insiste. Nervos, se întoarse spre

fată și încheie discuția spunând:

— N-am de gând să mă cert cu tine.

O luă înapoi spre casă și, după ce încuie ușa, se băgă în pat. Își încordă auzul, doar-doar o auzi zvon de glasuri: spera ca cei de afară să ajungă la o înțelegere. După câteva momente răsună zăngănitul lanțurilor târâte pe pământ și lătratul câinilor; apoi o ușă ce se închidea. Grădinarul se întorsese în șopronul lui. George își înfrână pornirea de a merge la geam să afle dacă fata mai era în curte. Putea foarte bine să se furișeze în vreun acaret și să rămână acolo peste noapte, gândi el. Doar nu erau toate zăvorâte.

Trecură multe ore până izbuti să adoarmă. Prima noapte de ani de zile când somnul refuza să se lipească de el. Era încă tare furios; îl trădase pe bătrânul Smoke și relația falsă pe care o avea acum cu el îi provoca un sentiment penibil; dar nu era numai asta; simțea din nou acea discordanță ce se manifesta în el printr-o iritare violentă: ca și cum o substanță chimică în fermentație fusese turnată într-un lichid distilat. Neliniștea ce-l cuprinsese era de nesuportat. Mădularele i se contractau spasmodic. Părea că ceva uriaș din afara lui cerea sfidător socoteală: „Dar pe mine, pe mine cum ai să mă poți cuprinde în ființa ta? A Cu greu reuși să ignore acel glas provocator și, într-un târziu, adormi.

A doua zi înainte de răsăritul soarelui, înainte ca fumul să se vălătucească din colibele taberei, George îl strigă pe grădinar, care apăru din șopron cu ochii încă roșii de somn, câinii urmându-l îndeaproape, și-i spuse să-l aducă pe bătrânul Smoke. Simțea că trebuia să-i ceară iertare, trebuia să se explice în fața acestui om care, de când îi muriseră părinții, îi era mai apropiat decât oricine altcineva.

Se reîntoarse în cameră și începu să se îmbrace. Casa era pustie, servitorii încă nu veniseră din tabără. Îl cuprinse o stare de agitație

febrilă din pricina ispășirii la care era nevoit să se supună. Dar bătrânul se lăsa așteptat. Soarele strălucea demult deasupra culmilor și casa era plină de mirosurile de cafea și grăsime încinsă de la bucătărie, când, plimbându-se fără astâmpăr în sus și-n jos în verandă, zări un grup debățtinași apropiindu-se printre copaci. Bătrânul Smoke era învelit într-o cuvertură și sprijinit de o parte și de alta de câte un tânăr; se mișca de parcă fiecare pas însemna pentru el un efort uriaș. Încă înainte ca ei să ajungă la scară, George se și simțea acuzat, fără ca vreunul dintre acuzatori să-l fi privit drept în față.

— Smoke, spuse el imediat, îmi pare foarte rău. N-am știut că este nevasta ta. Nici de data asta nu-și îndreptară privirile spre el. Deveni și mai nervos văzând* că nu-i acceptau pocăința. Glasul i se înnăspri: De unde era să știu? Cum aș fi putut ști?

În loc de răspuns, Smoke îl întrebă cu voce slabă și tremurătoare, de om foarte bătrân:

— Ea unde este?

Nu se așteptase la o asemenea întrebare. Mânia îl podidi cu o violență surprinzătoare.

— Am trimis-o acasă, spuse furios. Forța propriei sale furii îl domoli. Nici el nu știa ce se petrecea înăuntrul lui.

Cei trei rămaseră tăcuți. Tinerii, fiecare sprijinindu-l pe Smoke cu câte un braț petrecut pe subsuori, își țineau ochii plecați. Bătrânul se uita cu priviri răvășite printre copaci și peste taluzurile de iarbă înspre vale; căuta ceva, dar fără speranță. Era învins.

— Până aseară n-am știut că este nevasta ta, spuse George cu un efort conștient de a-și stăpâni vocea. Se opri, înghiți în sec și apoi începu să explice situația de care abia acum înțelegea că se făcea vinovat. A venit la mine aseară și i-am spus să meargă acasă. A venit târziu. Nu s-a întors la tine?

Smoke nu răspunse: ochii săi rătăceau peste stâncăria prăvălită peste tot în jurul lor.

— N-a venit acasă, spuse în sfârșit unul din tineri.

— Poate că s-a dus la coliba vreunei prietene* speră George zadarnic.

— Nu este în tabără, spuse același tânăr vorbind în numele lui Smoke.

După încă o vreme de rătăcire, privirea bătrânului poposi pentru prima oară pe chipul lui George, dar ca și cum acesta ar fi fost un obiect, un lucru ce n-avea nimic de-a face cu el. Apoi încercă să se elibereze de brațele tinerilor care-l sprijineau; înțelegându-i dorința, escorta îl ajută să se întoarcă și toți trei se îndreptară încet înapoi spre casă.

George era complet derutat: nu știa ce să facă. Rămase pe trepte fumând, privind nehotărât la peisajul din jurul lui, sălbatic și familiar, apoi în jos spre vale. Totuși, ceva trebuia făcut. În cele din urmă își chemă servitorul și-i porunci să-l ia la întrebări pe grădinar. Servitorul se întoarse cu o umbră a rânjetului obraznic al grădinarului pe față și-i spuse:

— Zice că nu știe ce s-a întâmplat, stăpâne. S-a dus să se culce și a lăsat-o pe fată afară – așa cum a făcut și stăpânul.

Ultimele cuvinte repetau de fapt acuzația insolentă a grădinarului. Dar George nu reacționă în niciun fel la aceste vorbe, ci ignoră purtarea necuviincioasă a servitorului, mulțumindu-se doar să întrebe după o oarecare tăcere:

— Unde-i fata?

Servitorul păru surprins: stăpânul îi pusese o întrebare prostească și, ca urmare, nu răspunse. Își ridică însă privirile spre povârnișuri, cum făcuse și Smoke, cu un aer cercetător și neajutorat; și George se văzu obligat să accepte în sinea lui un gând de care se

ferise până atunci cu încăpățânare.

În acel moment, în timp ce ochii săi urmăreau direcția privirii servitorului, simți că în el se produce o schimbare: uitându-se la steiurile înalte și bolovănoase ce se desenau negre și abrupte pe albastrul îndepărtat și proaspăt, albastrul dimineților africane, avu senzația că acel contur familiar și îndrăgit se rupe de el, cabrându-se amenințător ca un animal, și că în locul lui pătrunde primejdia, neîndurătoare, gata oricând să lovească dintr-o văgăună întunecată, un cuibar al spaimei… Da, în George se cuibărise spaima; era un sentiment pe care nu-l cunoscuse înainte; iar acum i se întindea pe trup ca un veșmânt de gheață, înfiorându-l. Senzația era atât de nouă pentru el, că-i pierise până și glasul. Cu grija pe care o ai pentru un obiect fragil, își mută ființa în casă și își luă micul dejun, conștient că singurul lucru în care putea găsi sprijin era această ceremonie la care niciodată nu renunțase. În el se năștea un țel nou pe care-l ocrotea cu duioșie, căci prea bine nuștia nici el ce se petrece. Tot ce știa, atunci când, punând jos ceașca de cafea, sună după servitori și ieși pe verandă, era că peisajul, o dată atât de apropiat, se afla acum în afara lui și că ceva din interiorul ființei sale arăta cu degetul spre acel peisaj. Soarele strălucea puternic, dar el fu din nou scuturat de un fior; își încrucișă brațele, cuprinzându-și umerii cu palmele: păreau nefiresc de fragili. Până de curând avuseseră în ei forța de neînfrânt a munților; până în acea dimineață brațele lui fuseseră ramuri și păsările cântaseră în ele; în el își avusese sălaș acea teroare care acum aștepta afară și pe care trebuia s-o înfrunte.

Își petrecu ziua nefăcând nimic, șezând pe verandă cu pipa în gură. Servitorii ocoleau partea din față a casei.

Către apusul soarelui își luă pușca, pe care o folosea doar în rarele ocazii când trebuia ucis vreun șarpe, căci niciodată nu

doborâse pasăre sau fiară cu ea, și o curăță cu multă atenție. Comandă cina cu o oră mai devreme ca de obicei; în timpul mesei ieși de mai multe ori afară să privească cerul. Era senin de la un capăt la celălalt, iar deasupra stâncilor plutea o iradiere fosforescentă. Când luna galbenă și grea se desprinse în sfârșit de vârful celui mai înalt pisc, le spuse servitorilor că iese cu pușca. Ei primiră vestea ca pe un lucru pe care stăpânul trebuia să-l facă; și nici nu-și manifestară dorința să plece acasă: îl așteptau să se întoarcă.

George trecu pe lângă suprafața încrețită a piscinei, o luă printre bolovani și ajunse în locul unde grădina se contopea pe nesimțite, prin cârceii întinși ai plantelor târâtoare, cu hățișul. Pe o distanță de câțiva iarzi, poteca tăia prin iarba scurtă și bătătorită, apoi se bifurca, o cărare ducând spre terenurile agricole ale fermei, cealaltă traversând crângul George înainta fără ezitare printre umbrele dese: pe aici iarba nu crescuse înaltă, iar trunchiurile copacilor erau luminate până jos. Între marginea pădurii și jumătatea de milă de potecă ce șerpuia printre și în jurul lespezilor uriașe ale coastei era un spațiu acoperit de bucăți de stâncă prăvălite din perete ce păreau, sub razele lunii, mult mai înalte și mai ascuțite decât în realitate. Aici se putea mișca în voie. Peste tot în jur se revărsa torentul galben al lunii;

umbra îl însoțea credincioasă, scurtându-se și lungindu-se, urmând cu docilitate denivelările terenului. În spatele lui, ca niște prăpăstii negre, rămâneau copacii cufundați în întuneric; în fața lui, suprafețele de granit ale stâncilor, albe și strălucitoare, acoperite parcă de o crustă de sare. Între ele, umbrele frânte, vde un violet palid, bălțate de razele lunii. În. Stânga lui, pereții țâșneau brusc în sus spre o altă creastă; de partea cealaltă, terenul cădea într-o vâlcea și se lărgea apoi în lungul taluz de iarbă care, în adiereadomoală a

vântului, își unduia suprafața ușor lucitoare, aplecându-se și ridicându-se, făcând lumina să curgă fără odihnă peste mile întregi de ținut povârnit. Departe în jos era valea unde se zărea licărul necontenit al celorlalte ferme.

Creasta din fața lui era cufundată în tăcere, o tăcere de moarte. Nici măcar o pasăre nu tresărea, doar insectele își continuau zumzăitul firav. George intră în umbră cu o zvâcnitură dureroasă a inimii, având însă grijă ca teama să-i rămână alertă, lucidă, simțind-o în el ca pe o adevărată armă. În schimb, pușca din mână o ținea nepăsător.

Aruncând priviri prudente în jur, începu să urce poteca ce se strecura printre bolovanii de la poalele crestei. În timp ce mergea, se ruga să-i apară în față dușmanul și să-l poată nimici. Când ajunse în punctul cel mai înalt al potecii de unde, la o jumătate de milă în urmă, se zărea veranda luminată a casei lui, iar în față apăreau în pâlpâirea focurilor siluetele colibelor din tabără, se opri și așteptă. Rămase nemișcat, lăsându-se și mai mult copleșit de frica din el, pe care încerca totuși să și-o stăpânească pentru ca mâinile să nu-i tremure pe armă, chiar dacă i se încrâncena carnea iar pielea capului îl furnica. Peretele de granit din stânga lui se pleca puțin înainte și apoi o lua drept, pe deasupra lui, ca un prag negru. În partea cealaltă, lespezi și bolovăniș îngrămădite laolaltă și împresurate cu un brâu des de crengi și frunzet. De fapt, peste tot în jurul lui erau stânci și copaci; creatura aceea putea să apară de oriunde. Dar locul, acesta era; instinctul îl adusese aici. Așa că rămase complet nemișcat, ca nu cumva dușmanul să se sperie și să fugă. Mult nu avu de așteptat. Înainte ca urletul melancolic al câinilor lunatici din tabără să fi avut timp să-i calmeze bătăile inimii; înainte să fi simțit împunsături în ceafă din pricina neîntreruptelor răsuciri rapide ale capului într-o parte și-n alta, văzu cum una din umbrele aflate la

câțiva pași de el se lungește și în cele din urmă se dezlipește de peretele stâncos. Târându-se cu burta lipită de pământ, creatura îl străfulgeră cu verdele ochilor; razele lunii urmăreau mișcarea unduioasă a mușchilor. Când forma se opri și se făcu una cu poteca, pregătindu-și saltul, George înălță pușca și trase. Răsună un zgomot ca o tuse și forma se destinse. George coborî pușca; se uită la ea aproape perplex și rămase nemișcat. Leopardul zăcea răstignit la câțiva pași de el, convulsionat de spasmele morții. Bărbatul se simți din nou cuprins de mânie; prea ușor, mult prea ușor fusese totul. Din nou își privi pușca mirat; lovi carnea inertă a leopardului, întâi cu un fel de curiozitate, apoi brutal, începu să-l izbească în cap cu patul puștii, cu lovituri dure, nemiloase. Nu opunea nicio rezistență, nici măcar un sunet nu ieșea din el, nimic.

Într-un târziu, amețit de mirosul cărnii și al sângelui, se opri buimac și neputincios. Fusese trădat. Nu i se oferise ceea ce căutase. Când se îndreptă în cele din urmă spre casă, lăsând fiara să zacă acolo, picioarele abia îl mai duceau iar respirația îi era întretăiată de suspine: plângea cu plânsul frustrat și furios al unui om dezamăgit.

În acea noapte, ferită un timp de primejdii, servitorii s-au dus fără să protesteze până la locul cu pricina ca să târască trupul inert în curte. La lumina felinarului au început să jupoaie fiara. George a dormit adânc și când s-a trezit dimineața, a găsit blana țintuită la soare, cu partea ce fusese lipită de carne în sus; pielița fină, subțire ca hârtia, aburea și se bășica de căldură. A urcat din nou poteca și, după câteva ore bune de căutare printre mărăcini și uscături și urzici vii, a găsit intrarea unei grote. Înăuntru zăceau osemintele unui om sfâșiat de curând, alături de oase mai mari de vită și altele mai mici, probabil de antilopă și de iepure.

Creatura fusese ucisă; dar George nu se săturase. Se simțea ca un om flămând care n-are nicio șansă de a găsi ceva de mâncare. Nu-și

dădea seama ce l-ar fi putut satisface.

După cum era obiceiul, oamenii de la fermă s-au strâns în curte să primească instrucțiuni și ordine, dari le-a răspuns nervos să nu-l deranjeze, să se ducă la bătrânul Smoke.

Peste câteva zile a venit să-l vadă însuși vătaful, care i-a spus, cu un aer evaziv, mâhnit și demn, că pleacă acasă; era prea bătrân acum să mai lucreze pentru fiul Stăpânului cel Bătrân.

După alte câteva zile, tabăra lui se golise pe jumătate. Nevoia urgentă de a atrage noi muncitori l-a obligat să-și adune din nou puterile. Știa că pentru el se încheiase o epocă. Deși nu plecaseră toate neamurile lui Smoke, în tabără nu mai exista niciun focar, nicio autoritate. El singur trebuia acum să asigure acel focar, cu autoritatea și voința lui proprie.

S-a apucat să dreagă lucrurile cum s-a priceput el mai bine și, în timp ce-și reorganiza existența, a descoperit că se comporta cu sine însuși ca și cu un convalescent. Fără să-și. Dea seama, păstra în el un punct dureros și o mânie flămândă pe care nicio muncă nu i le ostoia.

O vreme, viața lui a urmat aceleași vechi tipare. Apoi, brusc, și-a umplut grajdurile de cai; iar casa lui a devenit un loc de întâlnire pentru toți iubitorii de cai din împrejurimi. Și-a cumpărat o haită întreagă de câini pe care i-a dresat singur. La urmă a dat jos toate pancartele de avertizare de la hotarele fermei. Așa s-a născut George „Leopardul". Pentru el, ținutul nu mai era acum decât patria leoparzilor. La fiecare sfârșit de săptămână, casa cea mare se umplea de oameni, tineri și bătrâni, femei și bărbați, care veneau acolo din diferite motive: unii pentru ospitalitatea lui binecunoscută, alții de dragul lui George, iar alții, firește, pentru distracția vânătorii duminicale urmată întotdeauna de un festin grandios cu mâncare și băutură.

Curând după aceea, George s-a căsătorit cu doamna Whately, o femeie destul de inteligentă să înțeleagă ce putea și ce nu putea face dacă dorea să rămână stăpâna fermei Four Winds.

Pacostea

DOUA POTECI ÎNGUSTE, dintre care una adâncâtă într-un adevărat făgaș prăfuit, netezit de necurmatul umblet al tălpilor desculțe, șerpuiau până la fântâna cea veche, la jumătate de milă distanță, tăind prin iarba o dată înaltă, bălaie, acum murdară și îmbâcsită din pricina colibelor îngrămădite în apropiere: tabăra se găsea pe coasta aceea de douăzeci de ani.

Pe aici hălăduiau băștinașele și copiii, și râsetele lor ascuțite și sporovăială răsunau printre copaci de parcă se aciuise în preajmă un stol de papagali nemaipomenit de gâlcevitori. Mersul la fântână părea să reprezinte pentru ele mai mult un eveniment social decât o îndatorire gospodărească. O dată ajunse, zăboveau jumătate de dimineață – se strângeau în grupuri să clevetească, ținându-și brațele ridicate în acel gest grațios, mereu mișcător, de echilibrare a bidoanelor lucitoare sau ruginite așezate pe cap, pe inele împletite din iarbă, sau îngenuncheau să bată bucățile de pânză viu colorate pe lespezi de piatră scuipate din adâncurile pământului în vremuri de demult. Aici își îmbăiau, își suduiau sau își alăptau copiii. Aici își răzuiau cratițele. Aici se spălau și se pieptănau.

Când apăreai în preajma lor pe neașteptate, te întâmpinau țipete ascuțite; ici o strălufgerare de umeri și coapse moi, maronii, retrăgându-se între tufe, colo ochi neliniștiți și ostili. Era fântâna lor. Și în timp ce ele erau acolo, cu visurile, bârfele și cântările lor, cu pânzeturile numai falduri, brățări lucitoare, ulcioare de lut și piepteni de metal, vădind în fiecare gest indolența celor ce n-au altă grijă, părea că mugetul turmelor îndepărtate, duduitul tractoarelor, toate zgomotele fermei se acordau ca să compună fundalul anticului tablou: Femei, scoțând apă la fântână.

După plecarea lor, pământul rămânea presărat cu pielițele

cărnoase, roz aprins, ale prunelor sălbatice indigene – din cele care-ți strepezesc dinții cu zeama lor stifoasă – sau cojile verzi și lucioase ale portocalelor vândute de cafri.

Era urât și jalnic fără femei locul acela. Roata pe care se înfășură frânghia slinoasă și care era proptită pentru mai multă siguranță într-o crăcană, se adăpostea sub un con mic de stuf ce arunca dincolo de potecă o umbră lungă și neagră. Și cât vedeai cu ochii, veldul: uscat de soare, monoton, veștejit.

Frumoase mai erau femeile. Dar printre ele era una, „Sașia" îi spuneam eu, alcătuindu-mi-o confuz în minte, care-ți jignea ochiul. Pe drum rămânea în urma celorlalte, singură sau însoțită de copiii mai mari. Privirea îi era atât de șuie, încât atunci când și-o îndrepta spre tine, te căuta nesigură cu albul ochilor; ca și când asta n-ar fi fost de ajuns, întreaga ei alcătuire era slută. Purta, ca toate celelalte, o fustă albastră cu modelele întunecate, înnodată pe talie, deasupra căreia sânii atârnau dezveliți, două triunghiuri zbârcite și tescuite.

Era o figură solitară la fântână, de una singură își spăla rufele și niciun râset nu se auzea în preajma ei. Se opintea la roată cât dura lunga și înceata ridicare a găleții ce se legăna și rămânea uneori agățată, undeva în adânc, de ieșiturile stâncoase ale peretelui, ca apoi, în acel moment decisiv când atârna vibrând deasupra buzei fântânii, femeia să-și strângă toată puterea într-un umăr pe care și-l împingea în curbura mânerului, și cu o smucitură speriată să aducă vasul pe pământ. Apa sărea peste margine, se dizolva într-o ploaie de stropi mari și spărgea clipocind minuscula oglindă circulară ce lucea stins în fundul tunelului stâncos și abrupt. Era tare neîndemânatecă și greoaie în mișcări. Din pricina ochilor.

Era nevasta cea bătrână a „Lunganului", cel mai destoinic văcar al nostru.

Lunganul nu era atât lung, cât nefiresc de slab. Slăbiciunea celor

măcinați de o neliniște interioară. Nu stătea locului o clipă. Mâinile rupeau firele de iarbă, umerii zvâcneau conduși de un ritm tainic al nervilor. La extremitatea acelui trup nervos, deșirat, încordat, se găsea un cap mic, cu urechi ascuțite, care-i dădeau aerul, că s-ar fi aflat într-o continuă stare de alertă. Expresia feței era mereu violentă, fie că era mânios, râdea, sau, cel mai adesea, te scruta batjocoritor. De gura lui se temeau toți muncitorii de la fermă. Chiar și tatăl meu schița un zâmbet jalnic după vreo ceartă cu el și zicea:

— Asta da, bărbat, băștinașul ăsta. La urma urmei, merită respectat. Nu-ți lasă nimic de la ei niciodată.

Treaba lui era să mine vitele – și în această îndeletnicire se dovedea un adevărat maestru. Stăpânea bivolii cu o brutalitate delicată ce te fascina și îngrozea în același timp. Dacă începea pe mâna lui o cireadă de juncani care mugeau și zvârleau din picioare și cărora le-a venit rândul să simtă apăsarea jugului, să-l fi văzut atunci cum îi înfrunta, ore întregi, în dogoarea soarelui, scăldat de sudoare, cu ochii arzând de o satisfacție rea și sumbră. Apoi punea biciul pe ei, înpingându-și vârful limbii între dinți când cumpănea greutatea loviturii și mârâind sălbatic ori de câte ori șfichiul mușca adânc din carne. Cu totul altceva era să-l vezi stăpânind un atelaj de șaisprezece bivoli grași și îmblânziți. Parcă urmăreai cu sufletul la gură un număr de dresură; era o chestiune de mândrie la el să nu aibă nevoie de bici. Asta nu însemna nicidecum că dorea să ferească dobitoacele de suferință, nu; doar că-i plăcea să se împăuneze cu măiestria lui. Alături de șirul lung de vite greoaie care se opinteau peste câmpul plin de bruși mari, dansa, țopăia și urla Lunganul, rotindu-și biciul lung de douăsprezece picioare în șerpuiri negre deasupra spinărilor lor; și deși urletele de amenințare erau cele ale unui nebun posedat, și zvârcolirile biciului puteau fi auzite în toată ferma, răsunând, în nopțile cu lună când arau până târziu, precum

pocnetul și vaierul unei pușți, niciodată nu atingea periculosul șfichiu cu vârf de metal nici măcar un fir de păr de pe pielea lor. Dacă cercetai animalele dejugate, obosite erau, nu-i vorbă, mai că se prăbușeau de-a-n picioarele, încât tata era nevoit să-l mustre de fiecare dată; însă pe trupurile lor nu se zărea nicio urmă.

— Bivolii știe să-i stăpânească, dar pe femeile lui, habar n-are.

Îi etichetam pe băștinași în puține vorbe, căci era imposibil să-i cunoaștem tot atât de bine ca ai lor din tabără. Iar când spuneam acele cuvinte despre Lungan, ne gândeam la nevestele pe care le-a găzduit cât a lucrat la noi. Cine se întorcea la fermă după o absență mai lungă, întreba pe un ton amuzat, bănuind dinainte răspunsul: „Și ce-a mai făcut Lunganul cu haremul său?"

Tot tirrfpul era belea cu cele trei neveste. Venea la *tata să-i spună, ca de la bărbat la bărbat, cum nevasta cea tânără îi făcea ochi dulci vătafului din tabăra vecină, aflată la șase mile depărtare, sau cum a azvârlit o oală cu păsat fierbinte în soția mijlocie care o gelozea.

Ne obișnuisem să-l vedem pe Lungan la ușa din spate, la ora apusului, când stătea tata de vorbă cu oamenii după terminarea treburilor. Purta întotdeauna pantaloni lungi, kaki, ce-i atârnau pe oasele proeminente ale coapselor, și umbla cu pieptul gol, lăsând la vedere pielea neagră, lucioasă, cu sclipiri roșietice; iar silueta lui lungă și subțire, într-o veșnică agitație, se desena pe o mare de culori înflăcărate. Se tânguia el ce se tânguia, apoi își lua brusc un aer de resemnare, voit dezgustat. Tata râdea cu lacrimi și zicea:

— Omul ăsta e un cabotin înnăscut. Ar fi ajuns actor dacă n-ar fi negru.

Bufon însă nu era. Știa că văicărelile lui îi satisfăceau tatei simțul umorului, dar nu se scălămbăia ca o maimuță, cum făceau unii africani anume să ne distreze. Iar ai săi nu-l priveau nicidecum ca

pe o figură nostimă. Acel ceva din el care se ținea mereu deoparte, vigilent și sever, chiar și față de sine însuși, dădea causticitate umorului său și-i făcea vorba veninoasă. Femeile sale îl găseau foarte atrăgător. Îl vedeam adesea trecând pe drum cu mersul lui greoi de la un atelaj la altul; biciul se târâia prin praf în urma lui, pantalonii atârnau în falduri în jurul gleznelor, ochii fixau cu ostentație depărtările, și când depășea un grup de femei printre care se găseau și nevestele lui, dădea doar din cap. Parcă le-ar fi biciuit. Ele se făceau foc și pară și sufereau; apoi strigau provocator după el, cu glasuri mânioase, ca să îl facă să le bage în seamă. Nici măcar nu întorcea capul.

Totuși, când necazurile lui au început să ia o întorsătură serioasă, tata s-a săturat repede de toată povestea asta. Lui îi plăcea să se distreze, nu să se implice în problemele muncitorilor. Lunganul nu mai venea doar din când în când, cum făcuse până atunci, ci în fiecare seară. Avea un aer grav și amărât. Voia ca tata s-o convingă pe nevasta mai bătrână, cea sașie, să se întoarcă acasă la ai săi. Femeia îl scotea din minți. O muiere rea de gură în casă e ca o muscă ce nu-ți dă pace; o alungi, dar ea se mută în altă parte și n-ai liniște până n-o omori.

— Dar n-o poți trimite acasă doar pentru că te-ai săturat de ea.

Lunganul spuse că viața îi devenise insuportabilă. Aia mârâia toată ziua, îi cășuna din te miri ce și gătea prost.

— Atunci să-ți gătească celelalte.

Lucrurile însă erau mai complicate. Cele două neveste mai tinere se urau, dar într-o privință erau solidare, și anume că nevasta bătrână trebuie să rămână unde este, căci le era de mare ajutor. Avea grijă de copii; săpa în grădină; culegea ierburi din veld. Jn plus, le oferea o distracție necurmată cu stângăciile ei. Era eternul lor cal de bătaie, măscăriciul însemnat de soartă să-i amuze pe cei

întregi la trup și frumoși.

Când discuția ajunse în acest punct, tata menționă un anume îndrumător de legi băștinașe îrî care se spunea limpede că o nevastă mai bătrână era îndrituită să fie servită de una mai tânără, poate ca o compensație pentru faptul că trebuie să renunțe la plăcerile oferite de favorurile stăpânului. On Lunganul și gospodăria lui ignorau cu desăvârșire această rânduială plină de omenie. Și tata, nefiind capabil să prescrie un remediu potrivit (cum ai căta un leac pentru boală în farmacopee) se mânie. După câteva săptămâni de tânguiri neîncetate din partea Lunganului, îi spuse să-și țină gura și să se descurce singur cu muierile lui. În acea seară, omul o porni supărat tare pe potecă la vale, mârâind printre dinții încleștați pe un fir de iarbă, îndreptându-se spre casă la cele două femei tinere care chicoteau tot timpul și la slutenia aia de nevastă bătrână cu fața acră, mama copiilor lui mai mari, cenușăreasa casei și năpasta vieții lui.

După alte câteva săptămâni, într-o bună zi tata întrebă într-o doară:

— Și, Lunganule, cum îți mai merg treburile? Toate bune?

— Da, stăpâne. A plecat, răspunse simplu.

— Cum, adică, a plecat?

Lunganul dădu din umeri. Pur și simplu plecase. Plecase fără veste, fără să lase vorbă nimănui.

Acu, femeia venea din Nyasaland, la zile și zile de mers obositor. Doar nu s-a dus singură! A venit un unchi s-o ia, sau un frate? Ori s-a dus cu vreo ceată de africani în trecere spre satele lor?

S-a frământat tata o vreme, apoi a uitat. Nu era treaba lui. Era mulțumit că băștinașul cel mai destoinic se întorcea la treabă liniștit. Dar ceea ce-l satisfăcea în mod deosebit era faptul că toată povestea luase sfârșit înainte de tămbălăul din fiecare an cu transportul apei.

Căci erau două fântâni. Cea nouă, folosită de noi, avea apa cristalină, proaspătă, dulce; dar în iulie al fiecărui an, seca. Apa din fântâna cea veche avea un gust sălciu și o nuanță maronie, dar izvoare erau din belșug. Drept care, trei sau patru luni pe an, după cum erau ploile, ne umpleam gălețile laolaltă cu cei din tabără.

Pe de o parte, era Lunganul, căruia nu-i plăcea de fel să se ducă de patru ori pe săptămână, cale de trei mile, să umple cisternele cu apă. Pe de alta, femeile din tabără care erau nevoite să-și chibzuiască astfel vizitele la fântână încât să nu se nimerească în drumul cărăușilor. Bodogăneli de ambele părți.

În anul acela, încă nu începusem să ne folosim de cealaltă fântână, când au și început reclamațiile; apa avea un gust păcătos. Marele stăpân trebuia să curețe fântâna.

La care tata a răspuns evaziv că o va curăța când va avea timp.

A doua zi se prezentă o delegație din partea femeilor din tabără. Șase stăteau la ușa din spate, susținând sus și tare că dacă fântâna nu va fi curățată imediat, li se vor îmbolnăvi toți copiii.

— Am să mă ocup de ea săptămână viitoare, făgădui el în silă.

Dimineața următoare, Lunganul aduse prima încărcătură din acel sezon de la fântâna veche; și când am răsucit robinetele, o miasmă puturoasă se răspândi în toată casa. De băut nici nu mai putea fi vorba.

— De ce nu ții fântâna acoperită? Se întoarse tata supărat foc spre femeile care încă mai zăboveau dușmănoase la ușa noastră. Ultima oară când am curățat fântâna, am găsit patrusprezece șobolani morți și un șarpe mort. În a noastră nu intră nimic, pentru că punem mereu capacul.

Dar se părea că femeile considerau problema capacului, dacă era pus sau nu, ca ținând de vrerea Domnului din ceruri, nu era nicidecum treaba lor.

De câte ori era golită fântâna, ne duceam și noi, fascinați ca de un ritual. Evenimentul marca un punct de cotitură al anului, la fel ca depănușarea sau primele ploi. Era ca și cum un oraș împresurat întocmea planuri pentru adăpostirea proviziilor. Seva se scurgea din copaci și rădăcinile ierburilor; soarele se retrăgea în malturi, în spatele unui văl de fum și praf; în aer își făcea loc uscăciunea fioroasă ce pârjolea frunzișul vlăguit de fierbințeală. Golirea fântânii era un act de credință și de sfidare. O după-amiază întreagă, la fermă n-avea să fie strop de apă. Una din fântâni era complet secată. Cealaltă urma să fie deșertată și lăsată apoi în voia misterioaselor fluxuri și refluxuri ale râurilor subterane. Dacă ne trădau de data asta? În fiecare an, seara cu pricina era bântuită de neliniște; iar dimineața, când Lunganul apărea la ușa din spate anunțându-ne radios că în găleată se găsea apă bună, nouă, era o adevărată sărbătoare.

Dar în după-amiaza aceea n-am rezistat. Duhoarea era de nesuportat. Am văzut garnitura obișnuită de șobolani buhavi, împrăștiați pe pietre în junii fântânii, și scheletul unui pui de antilopă ce căzuse probabil înăuntru în întuneric. Apoi am plecat pe drumul transformat vremelnic în râu, al cărui izvor era acea succesiune, parcă fără sfârșit, de găleți pline cu apă cenușie și rea.

Cel care veni să ne aducă vești fu însuși Lunganul. Mai pe urmă am încercat să ne amintim expresia de pe chipul lui, mereu atât de grăitor, când ne-a spus ce ne-a spus.

Se părea că în ultima găleată plutea un braț omenesc, sau mai bine zis bucăți dintr-unul. Au scos-o bucată cu bucată, pe Femeia Sașie, propria lui soție dinții. Au recunoscut-o după brățări. La urmă, a coborât chiar el în adânc să scoată capul, care lipsea.

— Parcă mi-ai spus că soția ta a plecat acasă?

— Așa am crezut. Unde să fi mers în altă parte?

— Păi, zise tata într-un târziu, scârbit de toată istoria, dacă tot trebuia să se sinucidă, de ce nu s-a spânzurat de un r opac, în loc să spurce fântâna?

— Poate că a alunecat și a căzut.

Tata își ridică brusc privirea. Câteva minute se holbă la el.

— D-da, probabil că așa s-a întâmplat.

Tare ciudat, ne-am zis când am rămas singuri, ca un băștinaș să se sinucidă; aproape o impertinență, de par că ar fi pretins că sentimentele lor sunt la fel de fragile ca ale noastre.

Și după multă vreme, fără nicio legătură cu ceva anume, l-am auzit pe tata declarând:

— Apoi, nu știu, să fiu al dracului dacă știu, dar, oricum, e un văcar al naibii de bun.

A doua colibă

PÂNĂ ÎN ACEL SEZON și până să se îmbolnăvească soția lui, nu-și închipuise că lucrurile pot să meargă și mai rău: se obișnuise ca sărăcia să însemne a nu se abate cu nimic de la ceea ce fusese învățat că înseamnă o existență normală.

Prima oară când a trebuit să ia viața în piept de unul singur a fost când a devenit fermier (și asta destul de târziu, împlinise patruzeci de ani). Înainte, găsise întotdeauna sprijin, invizibil dar puternic, în speranțele familiei legate de destinul său. Urmase cariera de ofițer și se bucurase de oarecare succes, cu prețul, însă, al unui permanent efort de a-și ignora propriile înclinații; deși nici chiar el n-ar fi putut spune care erau acestea. Ceva din firea lui, o neputință încăpățânată de adaptare, îl făcea să evite compania celorlalți ofițeri. De fapt era vorba de o deosebire lăuntrică față de ei: el nu se vedea deloc soldat. Chiar și felul lui de a fi, direct, rezervat, disciplinat, vădea o anume slăbiciune, sau poate încordare, ce se trăda în zâmbetul prea pripit, precum zâmbetul unui surd care se teme să-și mărturisească neînțelegerea, și în căutătura neliniștită a ochilor. Ieșind din rândurile armatei, deveni repede nepăsător, până la neglijență, față de îmbrăcămintea și ținuta lui. Iar acum, în veșmintele acelea de fermier nu mai rămăsese chiar nimic din soldatul de odinioară. Cu pălăria de fetru, murdară și blegită, dată pe ceafă, șortul kaki puțin prea lung și prea larg, mânecile atârnând desfăcute peste brațele slabe și bronzate, mustața tunsă măturică, acoperind gura încordată, fermă, Maiorul Carruthers arăta exact ceea ce era, un fermier care a trecut de mijlocul vieții.

Casa avea aspectul sfidător și istovit al celor care se luptă să păstreze aparențele. Era o baracă de patru camere cu acoperiș roșu, vârstat de umbre maronii. Genul de casă pe care un fermier

începător și-o construiește ca adăpost vremelnic, până când își va putea permite unul mai bun. Mobila, de bună calitate dar uzată, acoperea rosăturile covoarelor. Pianul – dezacordat, cu clape înțepenite; argintăria pentru ceai, adusă din casa mare și îngrijită din Anglia – unde locuia fratele său, avocatul – nu mai avea acum decât un rol ornamental, depozit de bucăți de hârtie, inele de gumă, facturi, dopuri vechi.

În camera în care bolea soția lui, într-o obscuritate verzuie săgetată de câte-o rază răzleață de soare, se cuibărise suferința. Doctorul spunea că totul venea de la inimă; și Maiorul Carruthers știa că era adevărat: o îmbolnăviseră condițiile mizere în care trăiau. Nu mai avea nicio dorință să se facă bine. Lumina puternică de afară fusese alungată cu obloane întunecate, iar ea se întorsese cu fața la perete și zăcea acolo ore întregi, inertă, fără să se plângă, cu acea indiferență a înfrântului pe care nimic n-o poate străpunge. Nici măcar copiii nu o mai înduioșau. De parcă se hotărâse în sinea ei să se spele pe mâini de toată viața asta, dacă tot nu putea să le ofere ceea ce și-ar fi dorit pentru ei.

Uneori, amintindu-și de ea așa cum fusese odinioară, Maiorul Carruthers era năpădit de un sentiment de uimire neliniștită și de vinovăție. Englezoaica aceea tânără, drăguță, veselă, convențională, crescută după tot tipicul să devină o soție perfectă pentru soldatul de carieră cu care-și imagina ea că se însoțise, fusese aruncată de soartă la ferma asta izolată din Africa, într-o existență căreia i se supusese ca și când n-ar fi avut nimic de a face cu ea. În primii ani se înverșunase amuzată și curajoasă în această luptă: privea viața cu voioșie, de parcă totul era un joc, ca o femeie care se distrează flirtând cu un bărbat ce nu înseamnă nimic pentru ea. Dar, cu trecerea timpului, casa arăta din ce în ce mai ponosită; mobila și hainele nu puteau fi înlocuite cu altele mai bune; în oglindă își zărea

părul neîngrijit, uscat de soare și vânt, fața înăsprită; izbucnea într-un hohot strident și zicea: „Doamne, unde poate un om să ajungă*! A* înfrunta sărăcia de aici așa cum ar fi făcut față în Anglia unei existențe strâmtorate, dar acceptate social. Ceea ce nu putea ea îndura era teama, o teamă nouă, pe care Maiorul Carruthers ajunsese s-o înțeleagă prea bine, căci de la o vreme începuse să-l bântuie și pe el.

Copiii, doi băieți, erau niște creaturi palide, cu trăsături atât de delicate încât aproape că dădeau senzația de transparență, blonzi, slabi, și într-o stare de permanentă agitație, cu gesturi defensive și precaute ca ale celor crescuți să se bucure de un trai mai bun decât li se oferă. Solicitudinea lor neliniștită îl irita pe Maior, care și așa era cu nervii la pământ. N-aveau niciun drept să aibă expresia asta de milă dureroasă – își zicea el ori de câte ori le surprindea privirile îndreptate asupra lui. Prea erau politicoși, grijulii, scrupuloși. Când intrau în camera mamei, ea le deplângea plină de amărăciune soarta, iar ei acceptau răbdători această descărcare emotivă. În săptămânile de vacanță care au urmat îmbolnăvirii ei, au bântuit ferma ca două fantome tensionate și îngrijorate, și când dădea ochii cu ei, Maiorul simțea cum îl împunge ca o rană sentimentul vinovăției. Se bucura la gândul că în curând aveau să se întoarcă la școală pentru că atunci – așa își închipuia el – se va descurca mai ușor. Aproape că nu mai suporta povara asta zilnică – să vadă de fermă, să se întoarcă în casa aceea lăsată de izbeliște unde-l așteptau problemele chinuitoare ale mâncării și hainelor și soția bolnavă care nu voia să se însănătoșească dacă el nu era în stare să-i ofere speranțe.

Dar după plecarea lor, descoperi că de fapt situația nu se schimbase aproape cu nimic. Dormea puțin, pentru că nevastă-sa avea nevoie de îngrijiri nocturne; începu să se teamă pentru propria

lui sănătate, făcându-și griji pentru ce mânca și din pricina oboselii ce-l măcina. Se deprinse a se purta cu sine însuși de parcă sănătatea n-ar fi fost totuna cu ființa lui, făcând din el ceea ce era, ci un lucru cu totul aparte, un bun la fel ca și, de exemplu, capacitatea de muncă pe care o poți evalua la sfârșitul unui sezon în funcție de banii obținuți. Doar ea îi mai despărțea de ruina totală; drept urmare, pe noptiera lui apărură curând sticluțe cu medicamente, la fel de multe și felurite ca și cele ale soției, de pe noptiera alăturată.

Într-o zi, pe când se afla în dormitor și își măsura atent niște tonifiante, ridică privirea și surprinse ochii mici și injectați ai soției fixându-l neîncrezători dar ironici pe deasupra așternutului.

— Ce faci acolo?

— Am nevoie de un tonic, bâigui el, temându-se să nu o îngrijoreze cu alte explicații.

Pentru prima oară de câteva săptămâni bune, femeia izbucni în râs, ca imediat lacrimile firave să se cuibărească sub pleoape, făcând-o să se întoarcă iarăși cu fața la perete.

În aceeași clipă înțelese că imaginea pe care și-o crease nevastă-sa despre el murise pentru totdeauna. Nu-i mai rămăsese decât un domn țâfnos, din ce în ce mai bătrân, care-și măsura cu grijă doctoriile după fiecare masă. N-o condamna; niciodată n-o condamnase pentru nimic, nici chiar știind că boala ei se datora numai slăbirii voinței. O mângâie pe obraji stânjenit, scuzându-se:

— N-ar fi frumos din partea mea să mă șubrezesc, nu-i așa? Potrivi perdelele, alungind astfel o rază jucăușă ce amenința să-i cadă pe față, îi puse un pahar cu apă la îndemână și ieși să-i pregătească tava cu fierturi.

Apoi, cu o mișcare bruscă și dureroasă, de parcă ar fi sărit peste un obstacol greu, luă hotărârea să facă în sfârșit acel gest pe care știa, de săptămâni de zile, că va trebui să-l facă mai devreme sau

mai târziu. Își îndreptă umerii – o rămășiță a trecutului său soldățesc – și-și încordă puterile ca să poată suporta încă o povară – era absolut necesar să-și ia un ajutor, fie că-i era pe plac sau nu.

Atât de tare îi displăcea ideea de a-și face publică neputința, încât nici nu se gândi să dea un anunț. Trimise în schimb un băștinaș la vecinul său, aflat la câteva mile depărtare, cu un bilet prin care îl ruga să răspândească vestea că avea nevoie de ajutor. Știa că nu va trebui să aștepte mult. Era anul 1931, în plină criză, și se găseau destui șomeri, o situație într-adevăr de excepție într-o țară nouă și atât de puțin populată ca asta.

Iar celor doi fii ai săi le scrise următoarele:

„Presupun că o să vă mire să auziți că-mi iau un ajutor. Treburile încep să mă depășească și cum am de gând să plantez o suprafață mai mare cu porumb, am socotit că o să fie nevoie de doi oameni pentru această afacere. Mama se simte în general mai bine de câteva zile, ceea ce mă face să cred că lucrurile se mai îndreaptă. Așteaptă nerăbdătoare vacanța voastră și mă roagă să vă spun că o să vă scrie rit mai curând. Între noi fie vorba, n-o prea văd în stare deocamdată să se pună pe scris. Am senzația că mult nu mai e până vine frigul, deci dacă aveți nevoie de haine, anunțați-mă, să văd ce pot face…”.

O săptămână mai târziu, către seară, pe când ședea fumând în verandă, zări apropiindu-se printre copaci un om călare pe bicicletă. Îl cercetă cu atenție, încercând chiar din acea clipă să-i deslușească firea, pe baza unor semne anume de care ținuse mereu seamă în aprecierea celor din jur: distanța dintre ochi, forma capului, îmbinarea oaselor șoldului. Deși dăduse greș de multe ori, nu se îndoise niciodată de eficacitatea acestei metode. Din pricina ei, cădea ușor victimă oricărui șarlatan, împrumutând bani pe care nu-i mai vedea înapoi, tras pe sfoară de tot felul de aventurieri profesioniști care – așa crezuse el, judecându-i pe ceilalți după

propria sa bună-cuviință și căldura spontană pe care o manifesta față de oameni – întruchipau esența oamenilor aleși. Onorabilitatea, zicea, e o problemă de instinct; un gentleman poate fi ușor recunoscut oricând și oriunde.

Vizitatorul descălecă și se apropie de verandă – un bărbat tânăr, văzu Maiorul, în jur de treizeci de ani, viguros, cu brațe puternice, ca și umerii, trădând o forță neobișnuită. Pielea bătută de soare căpătase o nuanță portocaliu-maronie. Avea părul tăiat scurt, lins ca o blană de animal, fără luciu. Fața rotundă avea trăsături mari, generoase, și ochi cenușii, spelbi, aproape incolori.

Privindu-l, Maiorul Carruthers renunță instinctiv la orice scară valorică, deoarece omul din fața lui era bur, intrând într-o categorie cu totul aparte. Nu putea spune că acesta ar fi fost un motiv să-l antipatizeze, deși taică-său fusese omorât în Războiul Burilor, dar nu avusese niciodată până acum de a face cu populația de origine olandeză, iar ceea ce știa despre ei era doar din auzite, de la englezii care încă mai păstrau vechile resentimente. Omul acesta însă îi plăcea; îi plăcea chipul lui deschis și onest.

Cât despre Van Heerden – așa-l chema – el își recunoscu dintr-o privire dușmanul tradițional și aversiunea moștenită era prea puternică. Avu o pornire de îndărătnicie și prudență. Dar cum, înainte de toate, amândoi aveau disperată nevoie unul de altul, încât străvechea ură trebuia dată uitării, Van Heerden se așeză când fu invitat să o facă, deși cu vădită neplăcere, înăbușindu-și resentimentele, și începu să deseneze în praf cu un pai ce-l ținuse între buze.

Nu era nevoie să întrebe de situația lui: faptul că acceptase fără obiecții condițiile foarte modeste pe care i le oferea dovedea că bărbatul acesta era de multă vreme în căutare de lucru.

— Știu, începu el cu obișnuita lui scrupulozitate, că salariul este

mic și condițiile de trai proaste, chiar și pentru un bărbat necăsătorit. M-a cam urmărit ghinionul, și mai mult nu-mi pot permite. Dacă refuzi, te înțeleg.

— Unde-i casa? întrebă Van Heerden.

Avea vorba aspră a burilor fără învățătură: neștiind exact unde să pună accentul, fraza lui era poticnită, șovăitoare, deși privirea și întreaga lui înfățișare exprimau hotărârea.

Maiorul Carruthers arătă undeva în fața lor, în direcția brusei care cobora în pantă ușoară spre câmpuri.

— La poalele dealului este o colibă pe care o foloseam ca magazie. Destul de solid construită. E loc și de-o bucătărie.

— Pot s-o văd? întrebă Van Heerden, sculându-se de pe scaun.

Porniră într-acolo, n-aveau mult de mers. Coliba, acoperită cu frunze, fusese năpădită de vegetație. Iarba crescuse înaltă, ajungând până la acoperișul înclinat. Copacii își împleteau rămurișul deasupra ei. Era circulară, ridicată din pari lipiți cu lut, cu podea de bălegar bătătorit. Îi izbi mirosul închis de mucegai, ce venea dinăuntru de la furnicile și goangele atrase de sacii cu grăunțe. Mare lucru nu se zărea, deoarece singura fereastră fusese acoperită cu scânduri. Prin crăpătura ușii pătrundeau totuși câteva raze timide care luminau o pânză groasă și deasă de păianjen, ca o perdea ce împărțea coliba în două, înțesată de muște și insecte precum vizuina unui sfrâncioc. Păianjenul, mare și sclipitor, stătea la pândă legănându-se ușurel, fixându-i cu ochi mici și roșii din mijlocul pânzei. Van Heerden făcu un gest pe care Maiorul nu l-ar fi făcut nici mort: sfâșie pânza cu mâinile, strivi spurcăciunea între degete, apoi se șterse de perete ca să scape de firele mătăsoase ce rămăseseră agățate și de terciul lipicios al insectelor.

— E-n regulă, spuse.

Refuză invitația la masă, precizând astfel de la bun început că

relațiile lor erau strict de afaceri. Dar ceru politicos (urând faptul că era nevoit să ceară o favoare) să i se plătească în avans salariul pe o lună. Apoi încălecă pe bicicletă și plecă la magazin, cale de zece mile, să-și cumpere cele necesare traiului.

Maiorul se întoarse la soția lui cu un sentiment de împovărare – devenise răspunzător de încă o ființă umană, nevoită să îndure condițiile astea mizere. Nici vorbă să-l găzduiască în casă: îl bătuse gândul, dar îl alungase repede. N-aveau nimic comun unul cu altul – își spunea el – n-ar fi făcut decât să se incomodeze reciproc. Pe lângă asta, nici nu era loc. Dar în străfundul ființei lui, știa prea bine că dacă noul său ajutor ar fi fost englez, deci ar fi primit aceeași educație ca și el, ar fi găsit fără doar și poate un cotlon și l-ar fi omenit ca pe un prieten. Maiorul dădu la o parte toate șovăielile astea: le avea el pe ale lui care-l îngrijorau, fără să-și mai ia pe cap și necazurile altuia.

Nu-i plăcuse niciodată să organizeze, adică să-și împartă responsabilitățile cu alții, de aceea îi fu greu să discute cu Van Heerden despre cum trebuiau făcute toate. Dar cum olandezul se dovedi priceput la vite, lăsă în grija lui dobitoacele de la fermă, eliberându-se astfel de una din problemele cele mai supărătoare pentru care n-avea niciun fel de aplecare, lucru de care era conștient. Așa a fost începutul – amândoi știau foarte exact cum stăteau. La sfârșitul săptămânii.

Van Heerden îi făcea laconic raportul, ca un șef de echipă extrem de priceput ce dă seama în fața unui stăpân străin de toate aspectele tehnice – și Maiorul accepta această atitudine, căci lui îi plăcea să respecte oamenii și nici nu era greu să prețuiască instinctul inspirat al lui Van Heerden în ceea ce privea animalele.

Câteva săptămâni, Maiorul se simți aproape fericit. Teama de a fi nevoit să apeleze la fratele lui pentru încă un împrumut – mai rău,

să ceară bani pentru întors acasă și o slujbă, justificând prin aceasta convingerea întregii familii că el era un eșec – fu în tot acest răstimp dată uitării; faptul că angajase un administrator nu reprezenta în sine o soluție pentru toate problemele, totuși făcuse ceva, luase o hotărâre, și nimic nu-l înspăimânta mai tare ca deciziile. Gândul la familia de acasă, în special fratele mai mare, năștea în el porniri sălbatice de împotrivire, care-l împungeau și-l ardeau. Scrisorile fratelui îl enervau în așa măsură încât ajunsese să urască zilele de poștă. Deși erau înflăcărate, afectuoase, fără urmă de condescendență, nu pomeneau despre altceva decât despre bani, bilete de bancă și polițe de asigurare. Altfel vedea Maiorul viața. Nu-i mai răspunsese de peste un an. Nevastă-sa, când era sănătoasă, le scria o dată pe săptămână, ca să nu-l mânie pe Dumnezeu.

Chiar și ea părea înviorată de venirea administratorului; nu-i scăpase înseninarea aproape irațională a soțului ei ce se petrecuse în acel scurt interval. Se străduia să se arate cât mai interesată de treburile fermei; iar el începea să priceapă că dacă îi va putea în sfârșit oferi existența pe care și-o visa, îi va reînvia și dorința de a trăi.

Dar cam la două luni după angajarea lui Van Heerden, pe când o luase agale pe drum, în direcția câmpurilor, rămase trăsnit văzând un băiețaș cu părul bălai dispărând în tufișuri. Strigă după el, dar băiatul îngheță ca un animal încolțit, lipindu-se de frunziș. Neprimind niciun răspuns, Maiorul porni spre el și, cum acesta se făcuse între timp nevăzut în pădurice, îl urmă pe potecă până la colibă. Clocotea de furie, presimțind ce avea să vadă.

Nu mai trecuse pe acolo de când îi dăduse adăpostul lui Van Heerden. Vegetația crescută aiurea fusese tăiată – rămăseseră doar câteva pilcuri de copaci și iarba culcată la pământ, în care se

zbenguiau șase puradei cu părul ca fuiorul, ca și băiețașul din pădure, cu înfățișarea spălăcită și vlăguită a copiilor albi care trăiesc multă vreme la tropice în soarele nemilos.

Lipit de colibă, fusese construit un șopron. Mai precis, un simplu acoperiș, făcut din bidoane de benzină presate prinse între ele, ca niște bucăți de pânză, cu sârmă și cuie, și sprijinit pe două trunchiuri necojite. Sub el, supraveghind o oală de gătit pusă pe vatra deschisă din care pălălaia se ridica amenințătoare până sub acoperișul de frunze al colibei, se găsea o femeie grasă și șleampătă. Ridică privirile, în timp ce plozii se îngrămădiră în jurul ei, și-l cercetă bănuitoare, cu ochi șterși, încadrați de gene albe – ca o scroafă înconjurată de purcei, își zise Maiorul.

— Unde ți-e bărbatul? O luă la rost.

Femeia nu răspunse. Bănuiala se transformă într-o căutătură plină de ură: era limpede că nu cunoștea engleza.

Repezindu-se furios spre intrarea în colibă, văzu înăuntru două paturi uriașe, făcute după moda băștinașă: fâșii de piele întinse pe pari de lemn înfipți în mâzga podelei. Paturile ocupau aproape tot spațiul – restul era ticsit de catrafusele murdare și jerpelite ale familiei. Maiorul Carruthers făcu stânga-mprejur și porni ca din pușcă să-l caute pe Van Heerden. Deși furios, se simțea în același timp rușinat și tulburat, încercând să-și imagineze ce trebuia să însemne viața într-o asemenea mizerie și sărăcie.

Îl cuprinse frica. Pentru câteva clipe, se trezi pe meleagul ce-i bântuia visele, un ținut cenușiu, aflat sub imperiul unei amenințări neiertătoare, unde îndura ceea ce nici cu gândul nu îndrăznea să gândească atunci când era treaz: sărăcia cruntă care putea să se abată asupra lui dacă nu i se întorcea norocul, sau dacă refuza să asculte de fratele său și să plece în Anglia.

Ajunsese pe câmp, unde porumbul, de un galben șters, pudrat cu

alb, i se legăna deasupra capului, pocnindu-și unele de altele frunzele uscate și ascuțite, bătute de vânt – în fața ochilor însă avea doar imaginea acelei cocioabe întunecoase și puturoase și a copiilor a căror soartă, lipsită de orice viitor, îi sfâșia sufletul. Mai rău de atât nici ai lui nu puteau ajunge! Se simți deodată dezorientat, neajutorat, înspăimântat: îl năpădi o transpirație rece. Acum știa ce are de făcut; încolțit de teamă și mânie, își spunea că trebuie să fie neîndurător; căuta în minte cuvintele cu care avea să-l concedieze pe olandezul care dăduse viață celor mai negre coșmaruri ale sale, tocmai aici, pe pământul său, în plină zi, de unde nu avea scăpare.

Îl găsi ocupat cu un bivol tânăr care se smulgea și mugea și pe care încerca să-l înhame la plug, punând la bătaie toată priceperea sa într-ale animalelor. Băștinașii care ar fi trebuit să-l ajute se retrăseseră la oarecare depărtare în siguranță. Van Heerden însă, netemător, cunoscându-și meseria, înfrunta corp la corp animalul dezlănțuit. Văzându-l pe Maior, dădu drumul cornului agresiv – bivolul sări îndărăt, mugind furios, și se repezi spre băștinașii care, fără să se apropie prea tare, prinseră a-l lovi cu pietre și ciomege, ca să-l împiedice să o ia la goană.

Van Heerden rămase pe loc, ștergându-și sudoarea de pe față, rânjind încă satisfăcut de luptă, așteptând ca stăpânul să spună ce are de spus.

— Van Heerden, începu fără altă introducere, de ce nu mi-ai zis că ai familie?

În primul moment, olandezul roși vinovat, ca apoi chipul lui să devină rigid și îndărătnic.

— Pentru că n-am avut de lucru un an întreg și dacă ți-aș fi spus nu m-ai fi angajat.

Stăteau față în față, Maiorul – înalt, târșâindu-și zăpăcit picioarele în praf, împovărat de responsabilitate; Van Heerden – ferm și

sfidător. Băștinașii rămăseseră în preajma bivolului, împiedicându-l să fugă – întrerupând astfel pentru un răstimp adevărata muncă la fermă – și strigătele lor se amestecau cu mugetul necurmat al fiarei. Era o zi toridă; Van Heerden își șterse cu dosul palmei sudoarea ce-i picura pe gene.

— Nu poți să-ți ții nevasta și copiii aici – câți copii?

— Nouă.

Maiorul Carruthers se gândi la cei doi ai lui și la necontenita durere surdă ce i-o provoca grija pentru ei; Van Heerden îi îngreuna și mai mult sufletul. Doi copii, cu grămada de probleme pe care le puneau hrana lor, îmbrăcămintea, gândurile și viitorul lor, erau o povară copleșitoare; cum de reușea bărbatul ăsta, cu nouă copii, să arate atât de tânăr?

— Câți ani ai? întrebă deodată, schimbând tonul.

— Treizeci și patru, răspunse Van Heerden bănuitor – nu înțelegea unde bătea Maiorul.

Doar soarele arzător lăsase ceva urme pe fața lui; nu-ți venea să crezi că era tatăl a nouă copii și soțul femeii ăleia care arăta atât de cumplit. Privindu-l, Maiorul deveni conștient de încordarea de pe propriul său chip și încercă să se relaxeze, zicându-și că prea lua în tragic ceea ce omul ăsta îndura cu atâta seninătate.

— Nu-i poți ține în asemenea condiții.

— Timp de nouă luni am stat într-un cort, în hățiș, și-am mâncat porumb și ce mai reușeam să vânez, și asta în timpul ploilor, răspunse Van Heerden sec.

Maiorul știa că era învins.

— M-ai indus în eroare, Van Heerden, spuse mînios. Știi că nu-mi pot permite să-ți dau mai mulți bani. Ca să fiu drept, nici taxele școlare pentru copiii mei nu știu de unde să le scot. Ți-am spus de la început cum stau lucrurile. Nu-mi pot permite să țin un om cu o

asemenea familie.

— Nici alții nu-și pot permite, spuse Van Heerden posac.

— Cum să te las să trăiești la ferma mea în asemenea condiții? Nouă copii! Ar trebui să meargă la școală. Nu știi că e o lege care-i obligă să meargă la școală? N-a venit nimeni să te întrebe de ei?

— Nu m-au prins încă. Și nici n-o s-o facă, până nu le spune cineva.

În fața acestei provocări – care era și o rugăminte silită – Maiorul Carruthers rămase un timp tăcut, apoi se răsti la el:

— Ia aminte, îmi declin orice răspundere.

Și plecă, după toate aparențele foarte supărat.

Uluit, Van Heerden îl urmări cu privirea. Nu-i era clar dacă fusese concediat sau nu. După câteva clipe, își trecu limba peste buzele uscate, își șterse din nou ochii cu dosul mâinii și se întoarse la bivol. De la marginea câmpului, unde se oprise să se mai uite o dată în urmă, fermierul îi zări silueta vânoasă, lată în spate* sărind și aplecându-se în jurul animalului ale cărui răgete turbate răsunau în toată ferma.

Hotărî, o dată pentru totdeauna, să nu se mai gândească la acea familie. Dar chipurile lor nu-i dădeau pace; îl urmăreau până și în vis, încât ajunse să nu mai știe dacă teama ce-i bântuia somnul era provocată de propriii lui copii sau de cei ai lui Van Heerden.

Sezonul era foarte încărcat. Hărțuit, ca toți ceilalți fermieri, de necazurile cu mâna de lucru, avea zilnic probleme cu împărțirea treburilor gospodărești. În mintea lui încerca să ordoneze totul după priorități: aici era nevoie urgentă de un gard; dincolo trebuia strânsă în grabă recolta. Cu toate astea, își zise că era de datoria lui să construiască încă o colibă lângă cea veche. Mai mult decât să le îndulcească puțin amarul în mizeria în care trăiau, nu ar fi obținut, dar știa că nu avea să fie împăcat până nu o construia.

Tocmai când, hotărât fiind, se întreba cum să rezolve această problemă, apăru vătaful să-i spună că dacă olandezul nu pleacă de acolo, el și fârtații lui părăsesc ferma.

— De ce? întrebă Maiorul Carruthers, știind dinainte care va fi răspunsul. Van Heerden muncea cu sârg, vitele îngrijite de el o duceau de la o săptămână la alta mai bine, dar cu băștinașii nu știa să se poarte. Țipa la ei, își ieșea din fire, îi trata mai rău ca pe câini. Nu se înțelegeau și pace.

— Olandezii nu-s buni, spuse vătaful simplu, dând glas urii nutrite de negri pentru acea categorie de albi pe care ei îi consideră cei mai brutali asupritori.

Trebuie spus că Maiorul Carruthers se lăuda cu faptul că, într-o vreme în care majoritatea fermierilor erau obligați să cumpere forță de muncă de la contractanți, el era în stare să atragă destui muncitori voluntari cu care să-și ducă ferma.

Stăpân bun cum se dovedise a fi, îi mersese vestea pentru comportarea lui cinstită și era mândru de asta. Mulți dintre băștinași lucrau la el de ani de zile, luându-și din când în când câteva luni libere ca să plece să se odihnească în kraal, după care se întorceau în tabără. Vecinii se plângeau de atitudinea îndărătnică a muncitorilor. Până acum, Maiorul reușise să evite manifestarea, printre băștinași, a acelei forme de rezistență pasivă care poate ruina un fermier. Situația era pe muchie de cuțit, dar relațiile, simple, umane, pe care le avea cu angajații lui, reprezentau cea mai mare calitate a sa ca fermier și de acest lucru era pe deplin conștient.

Rămase deci pe gânduri, iar vătaful, cu care colabora de doisprezece ani, aștepta răbdător răspunsul. Erau multe în joc. În primul moment se gândi să-l concedieze pe olandez; își dădu însă repede seama că n-ar fi putut face așa ceva: liota aceea de copii, ce s-ar fi ales de ei? Trebuia găsită altă soluție, care îi displăcea profund.

Va face apel la compasiunea slujbașului său.

— Oare nu m-am purtat întotdeauna cu dreptate față de tine? îl întrebă – și nu te-am ajutat de câte ori ai fost la necaz?

Vătaful consimți pătimaș, fără ezitare.

— Știi că nevasta mea e bolnavă, și că sunt într-o perioadă foarte grea. Nu vreau să plece olandezul taman acum când este atâta de lucru. Am să vorbesc cu el, și dacă vor mai fi necazuri cu oamenii, spune-mi și am să mă ocup eu însumi.

Ziua era strălucitor de senină; în văzduh plutea o adiere răcoroasă, răscolind sângele firav al Maiorului, cum stătea așa și scruta implorator chipul ursuz din fața lui. Aerul proaspăt ce-i mângâia obrajii îl făcu să-și ațintească o clipă ochii pe frunzele tremurătoare care scăldau copacii din josul pantei în unduiri aurii, și brusc simți că se ridică deasupra tuturor greutăților, simți în el forța de a face față oricărei situații.

— Hai, îl îndemnă cu zâmbetul lui sfios și atât de rar. După toți anii ăștia, după ce-am lucrat împreună atâta vreme, sunt sigur că poți face asta pentru mine. N-o să mai dureze mult.

Văzu chipul omului îmblânzindu-se, semn că-i acceptă rugămintea; și se miră de ultimele cuvinte pe care le rostise inconștient, căci nu exista niciun motiv, la prima vedere, ca această stare de lucruri să nu continue la fel încă multă vreme.

Începură amândoi să râdă și se despărțiră bine dispuși, africanul dând din cap a tristețe, copleșit, vezi

Doamne, de sacrificiul ce i se cerea – de fapt, dând o turnură amuzantă incidentului – și dispăru în hățiș, ca să explice situația tovarășilor săi de muncă.

Înăbușindu-și dorința puternică de a se lua după el, de a-și petrece ziua aceea proaspătă și minunată în hoinăreală, Maiorul Carruthers intră în camera soției inexplicabil de optimist și cu pas

de om tânăr.

Își găsi nevasta așa cum o lăsase, cu fața la perete; oasele umerilor împungeau cămașa roz pe care i-o cumpărase la preț de nimic anume pentru perioada cât zăcea bolnavă. Starea ei nu părea să se fi schimbat. Dar când își întoarse capul spre el, optimismul lui o învioră puțin; poate că simțea și ea bucuria zilei din spatele perdelelor întunecate.

Oare ce eliberare miraculoasă aștepta femeia asta? Se întrebă Maiorul, aranjând cu gesturi delicate cearșafurile și pernele și atingându-i blând fruntea. Pielea ce învelea oasele capului era subțire ca hârtia și albăstrie. La ce se gândea oare? Își închipui creierul ei ca pe un mic animal înspăimântat care tremura sub degetele lui.

— De ce nu-i scrii lui George? răsună vocea subțire și plângăreață. Ochii erau ascunși în spatele pleoapelor înroșite.

Involuntar, degetele se crispară în părul ei, făcând-o să tresară și să-l privească cu reproș. Maiorul aștepta să audă iarăși obișnuitele argumente: copiii, sănătatea mea, viitorul nostru. Dar ea oftă fără să spună nimic, loială încă bărbatului cu care-și imaginase că se căsătorise; aproape că-i simți gândul: *vanitatea asta dementă, încăpățânată a bărbaților.*

Înțelegând că pentru ea totul se reducea la o simplă chestiune de așteptare a înfrângerii lui, ce ar fi însemnat salvarea ei, își retrase mâna ostil și spuse:

— Lucrurile nu stau chiar atât de prost.

Veselia din glasul lui era autentică, semn că nu-i dispăruseră încă speranța și curajul pe care i le insuflase luminoasa zi de afară.

— De ce, ce s-a întâmplat? Se repezi ea cu voce puternică deodată și căutături pline de nădejde.

— Nimic, răspunse, și simți cum i se strecoară din nou

deprimarea în suflet.

Chiar așa, nu se întâmplase nimic; toată încrederea asta nu era decât o festă jucată de nervii lui încordați. Părăsi camera dezmeticit, cu gândul întors la rezervorul ce trebuia construit, după care urma canalizarea, apoi… Dar toate, își zise, trebuiau să aștepte până după cea de-a doua colibă.

În mod ciudat, ideea aceasta îl obsedă și în zilele care urmară, deși problema colibei era minoră față de toate celelalte. Prudent și încet cum se dovedea în tot ceea ce făcea, își fixa singur jaloanele pe care apoi se lupta să le depășească unul după altul.

De la Crăciun, muncitorii lucraseră șapte zile din șapte ca să țină pasul în cursa contra buruienilor. Nu le convenea, dar așa era obiceiul. Acum că porumbul crescuse, sperau ca munca să-și mai domolească ritmul, așteptau să-și primească din nou duminicile. Să ceară chiar și numai câtorva dintre ei să-și sacrifice vacanța săptămânală de dragul olandezului atât de urât ar fi însemnat să precipite criza ce plutea în aer. Maiorul Carruthers nu se grăbi, ci pândi ca un vânător momentul cel mai potrivit, până într-o seară când se întâlni cu vătaful ca să discute, ca între bărbați, problemele fermei; dar când aduse vorba despre colibă, Maiorul înțelese că avea să se întâmple exact așa cum prevăzuse: bărbatul din fața lui căpătă brusc o expresie rigidă și refractară. Maiorul își pierdu dintr-odată cumpătul.

— Trebuie făcută, duminica viitoare. Șase oameni pot să o termine într-o zi, dacă-i dau bătaie.

Privirea negrului se umbri ostilă.

— Da, stăpâne, răspunse simplu tonului autoritar al Maiorului.

Adică accepta porunca venită de sus, dar își declina orice responsabilitate: nu se putea conta pe cooperarea lui; era doar o mașină de transmis ordine, atât.

Nimic nu-l exaspera pe Maior mai mult ca această atitudine. Zise încruntat:

— Cam știu ce-ți trece prin cap. Dar ține minte, dacă bordeiul ăla nu va fi construit, o să fie bucluc.

— Da, stăpâne, repetă vătaful. Plecă; pe drum opri câțiva băștinași ce veneau de la câmp cu săpăligile pe umăr și le transmise ordinul cu voce neutră.

Maiorul îi văzu căutând la el dușmănoși și fioroși; apoi își întoarseră capetele și plecară în grup spre tabără.

Va fi bine, încercă el să se liniștească. Era greu de spus de ce anume îi era teamă, cert însă că problema colibei căpătase asemenea dimensiuni în mintea lui, încât începu să fie înțepat de o presimțire aproape superstițioasă. Lovit de eșecurile repetate, soarta devenea pentru el realitate, o forță malefică și lucidă; cântărirea atentă a probabilităților nefavorabile pe care se întemeiau dintotdeauna planurile sale dezvoltase în el o susceptibilitate acută la tot ce însemna viitorul, încât se învățase să-și respecte visurile și premonițiile. Era uimit de ardoarea cu care dorea să vadă o dată coliba aia construită și se întreba ce pericole aveau să-l mai pască după aceea.

Porni spre luminiș să-l găsească pe Van Heerden și să-i spună de intențiile lui. Îl găsi așezat în bătătură pe o ladă de lumânări, jucându-se bine dispus cu plozii, de parcă ar fi fost niște cățelandrii, răstumându-i, pocnindu-și degetele sub nasul lor și izbucnind în râs cu o exuberanță copilărească atunci când un puștiulache își repezi pumnișorii spre el, indignat de această comportare necuviincioasă, aproape disprețuitoare, față de ei. Maiorul rămase locului surprins de râsul lui; se uită pierdut la tânăr, apoi la nevastă-sa care supraveghea, ca de obicei, un bidon ce se legăna deasupra focului. În aer plutea miros de carne și dovleci. Femeia asta, își zise, greu ar

putea fi luată drept ființă umană, mai degrabă întruchipa o forță primară, de neîmblânzit: vedea în ea, în cărnăria aceea abundentă, căzută, în chipul ei tâmp și inert, în reacțiile instinctive, afectuoase sau mânioase față de copii, însuși simbolul fecundității, o revărsare puternică, irezistibilă a materiei. Îl speria. Luându-și ochii de la ea, îi explică lui Van Heerden că urma să se mai construiască o colibă acolo, lângă cea veche.

Olandezul primi vestea cu plăcere. Se înmuie, deveni prietenos și deschis. Se uită cu un aer de îndoială în spate, la coșmelia ce adăpostea unsprezece suflete, și mărturisi că nu era deloc ușor să trăiești într-un spațiu atât de restrâns când aveai puzderie de copii. Își privi țâncii, înghiontindu-i afectuos în timp ce vorbea.

Zâmbind ca un băiețandru. Era limpede că se mândrea cu familia lui, cu vrednicia lui în a face copii. Maiorul schiță un zâmbet; apoi aruncă o căutătură prin ușă, la mizeria cenușie dinăuntru, și o luă grăbit din loc, decis să nu îngăduie gândului să poposească asupra aspectelor respingătoare implicate de un asemenea trai înghesuit.

Sâmbăta următoare, cei doi bărbați măsurară luminișul cu ruleta și bolobocul, însemnând suprafața viitoarei colibe. Avea să fie mare. Smocurile de iarbă pentru acoperiș fuseseră deja pregătite, și acum zăceau lucind arămii în soarele după-amiezii târzii; parii pentru pereți, ascuțiți la câte un capăt, erau aruncați peste tot în jur, umplând jarișteа cu albeața lemnului neted.

Rămăsese stabilit ca indigenii să vină din tabără și să se apuce de treabă a doua zi, duminică, înainte de ivirea zorilor. Familia mai dormea încă atunci când Maiorul ajunse acolo, temându-se ca nu cumva, în lipsa lui, să se întâmple vreo boacănă. Știa că Van Heerden și-ar fi putut ieși din fire văzându-i pe băștinași atât de ursuzi, și voia să evite acest lucru.

Se rezemă de un copac, urmărind trezirea naturii, în timp ce

înaltui se umplea treptat de lumină și păsările prinseră a cânta. Multă vreme coliba rămase întunecată și tăcută. De pragul de sus atârna șui o pânză de sac, dincolo de care se zăreau înghesuite unele în altele siluetele celor ce dormeau. Oribil, gândi Maiorul – o vizuină puturoasă ce se ghemuia la pământ, parcă rușinată, cât mai departe de uriașa cupolă a cerului albastru și proaspăt. După un timp, dinăuntru își făcu apariția un copil, apoi încă unul; curând se revărsară cu toții afară, în hăinuțele lor zdrențuite, sau smucind în mers de pantaloni ca să-și acopere goliciunile ciolănoase ale coapselor. Îi zâmbiră sfioși, dăruindu-i prietenia lor. În urma lor se ivi femeia, ieșind într-o parte ca să poată trece prin despicătura îngustă a ușii – mai să rămână înțepenită acolo, atât era de voluminoasă. Se îndreptă greoaie, amorțită și buimăcită de somn, către vatră, întinzându-și brațele în sus într-un căscat prelung; părul îi căzu în șuvițe blonde, spălăcite, peste umeri, iar rochia neagră și largă se ridică, strângându-se în încrețituri sub gât.

Dând cu ochii de Maiorul Carruthers, zâmbi. Pentru prima oară Maiorul văzu în ea o ființă umană și nu o hidoșenie sinistră. Era ceva timid și totuși candid în zâmbetul ei; și-o imagină adolescentă, vânjoasă, veselă, plină de acea senzualitate feciorelnică, ispititoare, sănătoasă, a tinerelor olandeze – așa fusese când se căsătorise cu Van Heerden. Cu un icnet dureros, se aplecă să răscolească cenușa și curând focul țâșni în sus spre tinicheaua înclinată a acoperișului. Bărbatul încă nu se arăta; nici băștinașii nu veniseră, deși ar fi trebuit să sosească de multă vreme; Maiorul rezema copacul, zâmbind copiilor care nu se apropiaseră de el și nici nu se jucau, stânjeniți de prezența lui; zâmbi și doamnei Van Heerden care arunca mălaiul cu pumnul în apa ce clocotea în bidon, ca să pregătească porridgeul după moda băștinașă.

Abia la ora opt, după două ore de așteptare nerăbdătoare, se

zăriră muncitorii urcând costișa prin tufăriș, cu topoarele și cazmalele pe umăr, evitând să-l privească pe Maior. Acesta își stăpâni furia: la urma urmelor era duminică și n-avuseseră o zi liberă de săptămâni de zile; nu-i putea condamna.

Începură prin a săpa șanțul circular în care aveau să fie ridicați parii peretelui. În timp ce cazmalele răsunau izbind pământul pietros. Van Heerden ieși din colibă, dând la o parte cu o mână sacul ce se legăna ie prag, cu cealaltă trăgându-și pantalonii, căscând cu poftă și zâmbindu-i Maiorului.

— Mi-am făcut somnul, se scuză el; părea să creadă că patronul ar putea fi supărat.

Maiorul îi supraveghe pe muncitori îndeaproape, vrând să le dea de înțeles, lor și olandezului, că el era răspunzător pentru această treabă. Prea era conștient de ostilitatea lor și știa că, dacă ar fi putut, ar fi făcut totul de mântuială. Dacă voia ca treaba să se împlinească după cum își pusese în gând, trebuia să pună la bătaie întreaga bună-dispoziție și tactul de care era în stare… Rămase răbdător în preajma lor, privind la scânteile ce săreau din fierul cazmalelor când izbeau pietrișul. Van Heerden își pierdu și el vremea pe acolo, nevrând să apară în ochii băștinașilor eliberat cu de-a sila de responsabilitatea ce-i revenea în construirea propriului său adăpost.

Când lăsară uneltele și se duseră să aducă parii, muncitorii îi aruncară Maiorului priviri chiondorâșe, Provocatoare, așteptându-l să obiecteze că șanțul na era destul de adânc. Râzând, stăpânul îi chemă înapoi.

— Pentru ce naiba săpați voi aici, pentru coteț de câine sau colibă de om?

În loc de răspuns, unul dintre ei zâmbi mânzește; ceilalți se îmbufnară. Se apucară din nou de săpat „fără chef, cât să-i închidă Maiorului gura. La amiază, stâlpii zăceau într-o rână în șanț, iar

băștinașii desfăceau de sub coaja copacilor din apropiere fibra cu care urmau să-i lege. Fâșii lungi, cărnoase, rozalii, galbene, de culoarea caisei, șerpuiau de-a valma în iarbă, iar copacii vătămați, jur-împrejurul luminișului, te înfiorau cu rănile lor sângerii. Parii fură legați cu repeziciune cu această frânghie naturală, alcătuind scheletul viitoarei colibe, care, în decorul acela de copaci verzi și cer albastru, ducea cu gândul la o colivie șubredă de un alb strălucitor, străbătut de nervuri subțiri roz-gălbui. Doi băștinași se cățărară în vârful ei ca să lege stâlpii ce urmau să dea forma conică a acoperișului, în timp ce toți ceilalți frământau sub tălpi amestecul de pământ, nisip și apă pentru tencuială. În scurt timp se opriră – restul putea aștepta până după pauza de prânz.

Epuizat de efortul de a păstra pacea între olandezul iute din fire și muncitorii porniți, Maiorul plecă acasă la masă. Avea la dispoziție o oră și jumătate. Termină de mâncat în zece minute, tânjind să poată dormi și el o dată după pofta inimii. Nevastă-sa picotea, așa că se întinse pe celălalt pat și adormi pe loc buștean. Când se trezi, trecuse demult ora la care își propusese să se scoale. Se apropia de patru. Se ridică înfricoșat și porni întins spre luminiș, cuprins de presimțiri sumbre.

Da, olandezul era acolo, urlând ca un nebun la băștinașii care se bălăbăneau în fața lui fără rost și-i râdeau în nas. Tocmai se întorseseră și ei la muncă, în timp ce se apropia, Maiorul îl văzu pe olandez plesnind scurt, cu palmele sale grele, câteva obrazuri, prinzându-i și îmbrâncindu-i unii în alții, de parcă își cârpea propriii copii pentru că n-au fost cuminți. 6 rupse la fugă și năvăli între ei înainte să se mai întâmple cine știe ce bazaconie. Când îl văzu, Van Heerden se dădu câțiva pași îndărăt. Era roșu de furie. Băștinașii se strânseră la un loc, gata să-și lepede uneltele și să lase totul baltă.

— Înapoi la treabă, se zborși Maiorul Carruthers la ei; iar către Van Heerden: Mă ocup eu de asta.

Ochii lui îl rugau să priceapă că era nevoie de tact, dar Van Heerden se înfipse în fața lui agresiv, cu picioarele depărtate și gâfâind.

— Maior Carruthers… începu, vrând să-i spună că în lipsa patronului, el, ca alb, avea tot dreptul să preia comanda.

— Fă cum ți-am spus, porunci Maiorul.

Aruncând o privire ucigașă vrăjmașilor săi, Van

Heerden se răsuci pe călcâie și intră în colibă. Pânza căzu în urma lui cu o pocnitură, de parcă ar fi fost trântită o ușă. Maiorul se întoarse către băștinași.

— La treabă, ordonă scurt, cu voce calmă și categorică.

Urmă o clipă de șovăială, apoi însă oamenii își culeseră uneltele și se apucară din nou de lucru.

Unii începură să împletească acoperișul; alții lipeau peretele. Această ultimă activitate era de obicei prilej de mare veselie, cu râsete și glume când, prin spațiile încă neumplute dintre pari, scăpa câte un guguloi de lut, izbindu-l drept în față pe cel aflat dincolo de perete: gestul involuntar se transforma apoi într-o joacă generală, ca o bătaie cu bulgări de zăpadă. Dar în ziua aceea nimeni n-avea chef de distracții. La scăpătat, oamenii își adunară uneltele și se pierdură unul după altul în hățiș, fără să-l învrednicească pe Maior cu vreo privire. Mare scofală nu făcuseră. Snopii de iarbă fuseseră așezați la întâmplare pe scheletul acoperișului, netunși, atârnând până-n pământ în smocuri lungi. Primul strat de tencuială rămăsese nefățuit. O cocioabă ponosită, asta avea să fie.

„Vina lui”, gândi Maiorul, îndreptându-și căutătura albastră și obosită spre coliba în care olandezul își ogoia urmele mândriei rănite.

A doua zi, pe când Maiorul se afla într-o altă parte a fermei, olandezul își plăti polițele într-o minunată scenă plină de scântei cu plugarii: aceștia se plânseră vătafului, nu Maiorului, lucru ce-l neliniști întrucâtva. Aștepta toată săptămâna noi reclamații la adresa comportării olandezului. Era atât de încordat, gândindu-se la discuția pe care urma să o aibă cu vătaful nemulțumit, încât, neîntâmplându-se nimic în zilele următoare, temerile sale se transformară într-o presimțire cumplită.

Terminară construcția duminica următoare. Podeaua fu bătătorită bine cu bălegar proaspăt, acoperișul aranjat ca lumea, pereții neteziți. Dar de mutat, abia după alte două săptămâni se puteau muta în ea, până ieșea mirosul de jilăveală. Două săptămâni de îngrijorare pentru Maiorul Carruthers. I se părea nefirească pasivitatea și rezerva băștinașilor față de olandez, mai ales când știau că el, Maiorul, era de partea lor. Îi displăcea felul în care-și fereau privirile de el, precum și amabilitatea exagerată a vătafului.

Vremea minunat de limpede a lunii mai – care-l încântase atât de mult altădată – tăioasă și aspră din pricina frigului, cu cerul senin, adânc, și pale de vânt ce mușcau frunzele uscate și ierburile veldului, își pierduse pentru el farmecul în acel an: în aer plutea o amenințare neștiută.

Când, în sfârșit, familia își mută calabalâcul, Maiorul Carruthers se simți descumpănit: pentru câte griji și necazuri îl costaseră construirea colibei, situația nu părea să se fi schimbat prea mult în bine – ce rost aveau două colibe mici și rotunde pentru o familie de unsprezece suflete? Dar Van Heerden era foarte mulțumit și-și exprimă gratitudinea într-un fel ce-l înduioșă profund pe Maior care, incapabil să-și manifeste simțămintele, era recunoscător atunci când o făceau alții, eliberându-l astfel de povara propriei lui timidități. În seara zilei cu pricina, luminișul fu martor la o

adevărată ceremonie: picioarele unuia din cele două paturi mari și șubrede, fură smulse din podeaua primei colibe și fixate în podeaua celei noi.

În aceeași noapte, către spartul zorilor, Maiorul se trezi în zvon de glasuri ce-l strigau de afară. Sări ca ars, știind că acel ceva, ce-o fi fost, de care se temuse atâta, se împlinise și că, în sfârșit, putea să-și uite încordarea. La ușa din spate îl zări pe vătaf, ținând în mână un felinar de vânt ce-l orbi în prima clipă pe Maior.

— A luat foc coliba.

Mijindu-și ochii, se întoarse să vadă. Departe, în întuneric, limbile de foc săltau deasupra copacilor, luminând crengile care, în bătaia vântului și în curgerea sângerie a flăcărilor, își desenau limpede arabescurile negre ale frunzișului. Veldul întreg dansa în strălucirea aceea orbitoare și spasmodică. Bărbații se repeziră spre locul incendiului, coborând în goană drumul plin de hârtoape și tăind prin hățiș.

Când ajunseră acolo, era luminat ca ziua. Van Heerden se cocoțase pe acoperișul primei colibe și primea de la șirul de băștinași rămași jos bidoane pline cu apă luată din cisternă, pe care le vărsa peste iarba uscată ca să nu ia foc de la pălălaia celeilalte, aflate la o distanță de numai câțiva iarzi. A doua se transformase într-un rug uriaș și mugitor. Scheletul fragil mai era încă în picioare, dar parii incandescenți se contorsionau și se zgârceau devorați de flăcări, încât, până să se apropie Maiorul, începură a se nărui, prăbușindu-se cu un bubuit final într-o ploaie de scântei.

— Copiii, îngăimă Carruthers către doamna Van Heerden care urmărea cu o expresie fatalistă vâlvătaia, așezată pe așternuturile aruncate de-a valma, cu obrajii uzi de lacrimi și strângând la piept un copil înfășat în cârpe.

Drept răspuns, femeia dădu la o parte învelitoarea, scoțând la

iveală pe cel mai mic dintre copii. Un smoc de iarbă arzândă se desprinsese din acoperiș și căzuse peste capul și umerii acestuia. Maiorului i se făcu rău – în fața ochilor avea o grămăjoară de carne carbonizată. Dar mai trăia: piciorușele tresăreau spasmodic.

— Iau mașina și-l duc la doctor.

Fugi acasă și porni mașina. Abia pe drum, la întoarcere, văzu că se uitase în pijama; când ajunse în luminiș, Van Heerden tocmai cobora de pe acoperișul picurând de apă ca după furtună. Se apropie de copilul ars.

— Prea târziu, spuse.

— Dar mai trăiește.

Van Heerden aproape că dădu din umeri; părea ca de pe altă lume. Își tot întorcea privirile spre mormanul incandescent ce-i adăpostise cu atât de puțin timp în urmă copiii. Cu o mișcare rapidă și inconștientă își umezi buzele arse de uscăciune. Pe chipul înnegrit de funingine și încins de dogoare, ochii lui tineri apăreau și mai strălucitori.

— Urcă în mașină, spuse Maiorul femeii. Aceasta se îndreptă mecanic spre mașină, fără să ia în seamă protestul soțului ei:

— Dar e prea târziu, omule.

Maiorul Carruthers știa că pruncul va muri, era însă singurul gest de revoltă de care era capabil împotriva acestui foc inutil și lipsit de sens: trebuia făcut tot ce se putea pentru salvarea lui, chiar și dacă pierise orice speranță. Porni mașina și coborî drumul accelerând la maximum. După câteva sute de metri se simți bătut pe umăr și, uitându-se îndărăt, văzu că pruncul era mort. Întoarse mașina în hățișul cufundat în beznă și porni înapoi. Femeia începuse să jelească, un vaiet slab, monoton, aproape reflex, care însă îl țintuia de scaun, în așteptarea țipătului.

Din rug nu mai rămăsese decât o movilă întunecată ce se înviora

până la roșu incandescent în bătaia vuitului. Copiii stăteau în semicerc și o priveau fascinați. Rămas lângă ei, Van Heerden le atingea cu gesturi blânde și neliniștite capetele și umerii, ca să se convingă de existența lor acolo, în carne și oase.

Doamna Van Heerden reuși cu chiu cu vai să coboare din mașină, jelind încă, și dispăru în colibă, strângând la piept copilul mort înfășat în cârpe.

Simțind că nu mai are ce căuta în mijlocul acelei familii îndurerate, Maiorul plecă acasă unde bău. Ceașcă după ceașcă de ceai, încercând să nu-și piardă firea, conștient că nervii îi pot ceda în orice moment.

Apoi intră în camera soției, care i se păru mică, întunecoasă, înăbușitoare. Cușca unui animal bolnav, își zise cuprins de scârbă; rușinat însă de simțământul lui, ieși afară sub cerul liber ce începea să se umple de lumină. Trimise vorbă vătafului și rămase' în așteptare, încordat și mânios.

— De ce-a ars coliba? îl luă în primire de cum apăru.

Vătaful îl privi în ochi.

— De unde să știu? După câteva clipe continuă cu inocență fățarnică: Bucătăria a fost de vină, prea aproape de acoperiș.

Maiorul căută la el neîndurător și acuzator, încercând să frângă fixitatea privirii celuilalt.

— Coliba aceea trebuie reconstruită neîntârziat. Trebuie reconstruită chiar azi!

Expresia de pe chipul vătafului părea să spună că lui îi era total indiferentă această problemă.

— Mă duc să le zic celorlalți – și plecă.

— Stai, zbieră Maiorul.

Se opri speriat, nu atât de propria-i mânie, cât de umilință și vinovăție. Prevăzuse asta! Prevăzuse totul! Și totuși, acoperișul

acela de ierburi uscate putea foarte ușor să se fi aprins de la vreuna din scânteile ce se înălțau cât era ziua de lungă din vatra construită imprudent de aproape.

Era gata să izbucnească în reproșuri violente, dar se înfrână.

— Dispari din fața mea, zise.

Ce rost avea? Știa prea bine că cel care dăduse foc era un african pe care îl lovise sau îl plesnise Van Heerden, poate doar strigase la el; nimeni n-avea cum să dovedească acest lucru.

Rămase nemișcat, trăgând de colțurile lungi ale mustației cu furie neputincioasă, privind în urma vătafului care se depărta.

Și acum ce-o să se întâmple?

Ceru micul dejun, bău o ceașcă de ceai și irosi o felie de pâine prăjită. Aruncă încă o privire soției al cărei somn avea să mai dureze câteva ore.

Și ciupindu-și iarăși mustața, ursuz, Maiorul Carruthers porni înapoi spre luminiș.

Nu se schimbase nimic, doar grămada neagră de resturi părea mai mică și dezolantă în lumina dimineții ce aprindea culorile sălbatice ale cerului și brusei. Copiii se jucau în preajmă, negri pe față și pe mâini, cu zdrențele înnegrite – totul părea pătat și mânjit cu negru, copacii își plecau spre ei frunzișul uscat și acoperit de funingine, iar pământul era încă fierbinte sub picioarele lor.

Van Heerden stătea rezemat de peretele primei colibe. Arăta copleșit și istovit, dar altfel cel dintotdeauna. Îl salută pe Maior fără să se miște.

— Cum se simte soția? întrebă Maiorul Carruthers. Din colibă se auzeau gemete.

— Bine.

— Duc eu copilul în oraș și aranjez înmormântarea, zise, imaginându-și că femeia jelea pruncul mort.

— L-am îngropat, răspunse bărbatul arătând cu o mișcare bruscă a mâinii spre tufișurile din spatele lor.

— Nu i-ai înregistrat nașterea?

Olandezul dădu din cap în semn că nu. Privea provocator spre Maior, dându-i a înțelege că dacă nimeni nu spunea nimic, nici nu se va afla. Maiorul amuțise: se gândea la trupușorul acela carbonizat, îngrămădit într-o ladă de ambalaj, sau înfășurat într-o bucată de pânză, azvârlit în pământ în voia fiarelor sau a furnicilor albe.

— Așa e, unul pleacă, altul vine, rosti Van Heerden într-un târziu, cu vorba domoală, găsindu-și alinarea în cugetare filosofică, și ochii i se umplură de lacrimi amare.

Maiorul Carruthers se holbă: nu înțelegea. Când în sfârșit sensul cuvintelor își făcu loc în mintea lui, se dumiri și asupra gemetelor din colibă.

Așa ceva nu i-ar fi putut trece prin gând; imaginația lui nu putea merge atât de departe. Dacă erau nouă copii, de ce să nu fie zece? Sau cincisprezece, dacă-i pe-așa, chiar douăzeci? Bineînțeles că vor urma și alții.

— Șocul, explică Van Heerden. Ar fi trebuit să fie luna viitoare.

Maiorul Carruthers se rezemă de perete și-și scoase cu mare greutate o țigară. Simțea că-l lasă puterile. De parcă Van Heerden îl lovise în moalele capului cu zâmbetul pe buze. Absurdă și nedreaptă senzație, cu toate acestea câteva clipe privi cu ură la Van Heerden pentru ceea ce citea pe chipul lui: tărâmul ăsta cenușiu al sărăciei, de care te temi atât de cumplit, o să ți se pară altfel când ai să pășești pe el. Tu însuți vei înceta să exiști; când vei lua viața în piept fără niciun sprijin, nu-ți mai rămâne dram de energie pentru delicatele tale sentimente, scrupule, regrete.

— Sperăm să fie băiat, mărturisi Van Heerden, vrând să se arate

prietenos. Nădăjduia ca Maiorul să considere această mărturisire a celor mai intime emoții ale sale ca pe un gest de familiaritate față de Avem cinci băieți și patru fete – trei fete, se corectă, și chipul i se crispă.

Maiorul întrebă pe un ton aspru:

— O să se descurce?

— Eu o ajut. Ultimul s-a născut în toiul nopții, pe ploaie. Asta când am stat în cort. Pentru ea e un fleac, adăugă olandezul mândru. În timp ce vorbea, trăgea cu urechea la geamătul molcom dinăuntru. Mai bine să intru la ea, zise, scuturându-și pipa de lutul peretelui. Salutându-l din cap de Maior, ridică sacul și dispăru în spatele lui.

După un timp, Maiorul Carruthers își strânse puterile și se strădui să traverseze cât mai drept luminișul, sub privirile curioase ale copiilor. Mintea îi era opacă și paralizată, dar umbla de parcă ar fi avut o destinație precisă. Ajuns acasă, scoase imediat hârtie și creion și se puse pe scris, și fiecare cuvânt ce-i ieșea încet, căznit, de sub peniță, era un cui bătut în sicriul mândriei lui de bărbat.

După câteva minute intră la soția lui. Era trează, întoarsă pe o parte, cu fața spre ușă, așteptând ca pe o alinare venirea lui.

— Am scris acasă să-mi găsească o slujbă, spuse simplu, lăsându-și mâna pe încheietura ei subțire și simțind în palmă zvâcnetul puternic al pulsului.

Sub privirile lui cercetătoare, chipul femeii se boți și lacrimi de mulțumire și ușurare prinseră a curge pe obraji, picurând pe pernă.

Atacul blând al lăcustelor

ERAU BUNE PLOILE din anul acela, veneau taman când aveau grânele mai multă nevoie de ele – așa cel puțin a înțeles Margaret când i-a auzit pe bărbați zicând că nu erau rele. Ea nu avea niciodată o părere personală despre probleme din astea cum era starea vremii, pentru că până și pentru a te pricepe la un lucru aparent atât de simplu, ai nevoie de experiență. Și ea tocmai experiență nu avea. Bărbații erau Richard – soțul ei, și bătrânul Stephen, tatăl lui Richard, fermier din cei vechi, și amândoi stăteau și se ciondăneau ore întregi pe tema ploilor, unul susținând că-s ruinătoare, celălalt – doar exasperante, ca de obicei. Margaret venise la fermă cu trei ani în urmă. Nici acum nu înțelegea cum de nu dăduseră încă faliment, când cei doi n-aveau niciodată o vorbă bună despre vreme, pământ sau Guvern. Dar începea să se deprindă cu limbajul lor, al fermierilor. Nu dădeau faliment, dar nici nu se îmbogățeau peste măsură. Mergeau înainte lipa-lipa, mulțumiți de viața pe care o duceau.

Erau cultivatori de porumb. Trei mii de acri de coline ce se cocoșau spre platoul Zambezi, ținut înalt, uscat, bătut de vânturi, friguros și prăfuit iarna, iar acum, în sezonul ploilor, aburind de căldura ce se ridică în valuri moi, umede, de pe întinderile nesfârșite de frunziș verde. Era într-adevăr minunat: cerul albastru, aerul proaspăt, culmile și văile de un verde viu al ținutului de la poale, și munții – abrupți, stâncoși, la douăzeci de mile dincolo de râu. O dureau ochii atunci când se uita la cer, nu era obișnuită cu luminozitatea aceea. În orașul din care venise, nimeni nu se zgâia atât de mult la bolta albastră ca aici. Încât în acea seară, când îl auzi pe Richard spunând: „Guvernul avertizează că un nor uriaș de lăcuste se îndreaptă dinspre terenurile de pășunat din norda, ea

privi instinctiv în jurul ei, la copaci. Insecte – roiuri de insecte – oribil! Dar bărbatul ei și bătrânul căutau cu ochii spre zările de dincolo de munți.

— În șapte ani n-am avut parte de lăcuste, ziceau. Individele astea bântuie periodic, da, da.

Își văzură însă mai departe de treburile obișnuite ale fermei, până într-o zi când, îndreptându-se spre casă pentru pauza de prânz, bătrânul se opri în mijlocul drumului și arătă cu mâna undeva în sus:

— Uite-le, uite-le, au sosit!

Margaret ieși în goană să fi se alăture, fără să-și ia privirile de la spinările dealurilor. Ieșiră și servitorii din bucătărie. Stăteau toți și se uitau într-acolo. Deasupra crestelor stâncoase, văzduhul căpătase o nuanță ruginie. Lăcustele. Veneau.

Fără să mai piardă vremea, Richard strigă la bucătar. Bătrânul Stephen urlă la fecior. Bucătarul se repezi să bată în fierul de plug ce atârna de o cracă groasă, folosit pentru convocarea muncitorilor în momente de criză. Feciorul alergă spre magazie, să strângă toate cutiile de conserve disponibile, precum și orice altă bucată de metal ce-i cădea în mână. Ferma răsuna de larma clopotului, în timp ce din tabără prinseră a se revărsa muncitorii care arătau spre dealuri și strigau surescitați. Curând, ograda se umplu de ei, iar Richard și bătrânul Stephen împărțeau porunci – repede, repede, repede!

O rupseră cu toți la fugă și nu trecură câteva minute când Margaret zări înălțându-se spre cer fumul de la focurile aprinse peste tot pe pământurile fermei. Adunaseră în grabă grămezi de lemne și iarbă pe cele șapte petice de pământ gol, galben, sângeriu, roșiatic, pe care plantele începuseră să se ivească, acoperindu-le cu o peliculă fină de verde strălucitor, și în jurul cărora se vălătuceau acum nori groși de fum. Oamenii aruncau în flăcări frunze umede

pentru ca fumul să devină înțepător și negru. Margaret privi spre dealuri. Peste culmile lor și aproape de ele, se formase un nor lung, ruginiu, ce înainta văzând cu ochii, umflându-se și lățindu-se. Telefonul zbârnâia fără încetare. Vecinii – repede, repede, vin lăcustele! Recolta bătrânului Smith a fost rasă de pe fața pământului. Repede, aprindeți-vă o dată focurile! Cum era și firesc, în vreme ce fiecare fermier spera ca invazia să-i ocolească ferma și să poposească la cea învecinată, cinstit era să se avertizeze unii pe alții, trebuiau să joace corect. Cât cuprindeai cu ochii, era numai fum, înălțându-se din miriadele de focuri ce împânzeau acum cele cincizeci de mile ale ținutului. Margaret răspundea la telefon și urmărea lăcustele cu febrilitate. Văzduhul se întuneca. O întunecime ciudată, căci soarele strălucea – întunecimea veldului incendiat, când aerul se îngroașă de fum, schimbând lumina astrului într-un portocaliu tulbure și fierbinte. Devenise apăsătoare, ca înaintea furtunii. Lăcustele se apropiau cu repeziciune. Jumătate din cer era acoperit. În urma primelor valuri roșietice formate din avangarda imensului roi venea grosul, ca un nor negru, compact, aproape atingând soarele.

Margaret ar fi vrut să facă și ea ceva să-i ajute, dar nu știa ce. Tocmai atunci sosi bătrânul Stephen de pe câmp.

— Ne-au omorât, Margaret, o-mo-rât! Cerșetoarele astea sunt în stare să ne devore toate frunzele și firele de iarbă într-o jumătate de oră! Și de-abia a trecut de prânz – dacă reușim să facem destul fum și zgomot până la apus, poate se așază în altă parte… Și după o clipă de tăcere: Pune ceainicul, te rog.

Margaret se duse deci în bucătărie, puse lemne pe foc și apă la fiert. Pe acoperișul de tablă al bucătăriei auzea deja bufnituri și pocnituri, semn că lăcustele începuseră să cadă, și uneori hârșâituri, atunci când mai alunecau câte unele. Astea erau primele. De pe

câmpuri răsunau zuruitul, zăngânitul și duduitul sutelor de conserve și bucăți de metal. Stephen așteptă nerăbdător să i se umple un bidon cu ceai fierbinte, îndulcit, de culoarea portocalei, și celălalt cu apă. În timpul ăsta îi povesti cum, cu douăzeci de ani în urmă, fusese devorat, pur și simplu adus la sapă de lemn, de o armată de lăcuste. Apoi, încă vorbind, smuci de mânerele de lemn ale bidoanelor și se repezi cu ele, fiecare într-o mână, pe drum în jos, spre muncitorii însetați. De-acum lăcustele cădeau ca grindina pe acoperiș. Parcă bântuia o furtună cumplită. Uitându-se pe geam, Margaret văzu aerul întunecat de pălănjenișul insectelor ce zburau în toate părțile; strânse din dinți și fugi afară – ce puteau face bărbații, putea și ea. Deasupra capului, văzduhul se îngreunase de atâtea lăcuste. Mătură cu mâna pe cele care, izbindu-se de ea, rămâneau agățate – creaturi grele, roș-maronii, ațintind-o cu mărgelele ochilor de om bătrân, atârnându-se de rochia și părul ei cu picioare chitinoase, zimțuite. Scârbită, își ținu răsuflarea și fugi înapoi în casă, unde senzația că se află în mijlocul vijeliei se înteți. Acoperișul reverbera, iar larma fierăraiei de pe câmpuri răsuna ca un bubuit prelung de tunet. Erau șocante stranietatea și nemișcarea copacilor pe care insectele se strânseseră ciorchini-corchini, îndoind până-n pământ crengile sub greutatea lor. Pământul însuși, dispărut sub pătura deasă a roiului, părea să se miște o dată cu lăcustele ce mișunau peste tot. Privind către munți, i se păru că-i zărește prin torentele unei ploi potopitoare – și în aceeași clipă soarele fu stins de o nouă năvală. Peste lume se lăsase o noapte nefirească, o beznă anormală. Deodată, dinspre desiș, se auzi o trosnitură puternică – o cracă cedase. Apoi alta. Jos, pe coastă, un copac se înclină și se prăvăli greu la pământ. Prin grindina de insecte apăru silueta unui om care alerga spre casă. Era nevoie de apă, de ceai. Femeia îi dădu alte două bidoane. Punea întruna lemne pe foc și umplea cisternele,

să fie gata pregătite; apoi se făcu ora patru după-amiaza și lăcustele se revărsau deasupra lor în valuri la fel de compacte ca și cu câteva ore în urmă. Din nou veni bătrânul Stephen, strivind vietăți la tot pasul sub călcătura bocancilor, scuturându-le de pe haine când se agățau de el, înjurând și blestemând, lovind aerul cu pălăria lui veche. Se opri brusc în fața intrării, trăgând de pe haine, cu grabă, lăcustele, azvârlindu-le cât colo, apoi se repezi în living, unde scârboșeniile n-aveau acces.

— S-a terminat cu recolta. N-a mai rămas niciun fir, zise.

Tălăngile încă mai băteau, oamenii strigau încă.

— De ce nu isprăviți cu vacarmul ăsta?

— Ca să nu se așeze roiul principal. Sunt grele de ouă. Caută un loc unde să se lase și să și le depună.

Totul e să împiedicăm roiul principal să se așeze pe pământul nostru. Dacă apucă acum să-și lepede ouăle, o să ne radă de tot mai târziu. Culese o lăcustă rătăcită pe cămașă și-i despică burta cu unghia mare

— Era stup de ouă. Închipuie-ți cantitatea asta la milioanele care sunt. Ai văzut vreodată cum înaintează larvele? Ești norocoasă, ascultă-mă pe mine.

Ajungea un roi adult, cât rău făcea, își zise Margaret. Afară, lumina devenise de un galben pal, diluat, pătat de umbre mișcătoare, după cum treceau norii de insecte, ca niște burdufuri de ploaie, mai denși sau mai subțiați.

— Au vântul în spate, asta tot e ceva, zise bătrânul.

— E foarte rău? întrebă Margaret temătoare.

— Ne-au dat gata, – tonul lui era categoric. Să zicem că trece roiul ăsta, dar o dată ce-au început, or să vină dinspre nord unul după altul. Și apoi sunt larvele – poate s-o țină așa doi-trei ani.

Margaret se așeză descurajată. Dacă ăsta-i sfârșitul – se gândi –

ăsta e. Și ce-o să fie de acum încolo? Va trebui să ne întoarcem în oraș, toți trei… Aruncă o privire scurtă lui Stephen, bătrânul care de patruzeci de ani cultiva pământul în această țară, dăduse faliment de două ori și pentru nimic în lume

— De asta era sigură – n-ar fi mers la oraș, să devină un funcționar oarecare. O durea sufletul pentru el – arăta atât de obosit, grijile săpaseră șanțuri adânci în jurul gurii. Sărmanul bătrân… Tocmai scosese din buzunar o lăcustă, care cine știe cum ajunsese acolo, și-o ținea spânzurată de-un picior.

— Ai forța arcurilor de oțel în picioarele astea ale tale, i se adresă lăcustei bine dispus. Apoi, deși în ultimele trei ore nu făcuse altceva decât să se lupte cu ele, să le strivească, să urle la ele, măturându-le în focuri să ardă, pe aceasta o duse la ușă și, grijuliu, o aruncă afară la suratele ei, temându-se parcă să nu-i pricinuiască vreun rău, oricât de mic. Gestul lui avu darul s-o mai liniștească pe Margaret; brusc și inexplicabil, fu cuprinsă de un acces de veselie. Își aminti că nu era prima oară în acești trei ani că bărbații își anunțau ruina ultimă și definitivă.

— Dă-mi ceva de băut, fetițo, îi ceru, și ea îi puse în față o sticlă de whisky.

În acest timp, afară, sub potopul de lăcuste, Richard bătea gongul, alimentând focurile cu frunze, asaltat din toate părțile de lăcustele ce rămâneau agățate de el – gândul la bărbatul ei o făcu pe femeie să se cutremure.

— Cum poți suporta să le lași să te atingă? îl întrebă pe bătrân.

Stephen îi aruncă o privire dezaprobatoare ce-o făcu să-și plece capul umilită —așa cum făcuse și când, abia venită de la oraș, cu părul auriu, coafat și unghiile ascuțite și date cu roșu, se supusese căutăturii lui cercetătoare. Acum arăta ca o adevărată soție de fermier, încălțată ca toată lumea și cu o fustă țeapănă. Ar putea

chiar să se deprindă cu atingerea lăcustelor – cu timpul.

După ce-a dat pe gât vreo două pahare, bătrânul ieși din nou pe câmpul de luptă, înotând acum prin valurile strălucitoare, maronii, de insecte.

Cinci după-amiaza. Peste o oră, când va apune soarele, se va așeza și roiul. Acum se agita în văzduh, parcă mai compact decât înainte. Copacii se transformaseră în mormane zdrențuite, maronii și sclipitoare. Margaret începu să plângă. Totul era fără speranță – dacă nu era sezonul rău, erau lăcustele, dacă nu erau ele, era tăciunele, sau incendiile din veld. Mereu se ivea câte ceva. Freamătul armatelor devoratoare semăna cu zbuciumul unei păduri bătute de furtună, iar când se lăsau pe acoperiș, parcă ropotea ploaia; pământul dispăruse sub un șuvoi cafeniu, lucios, mișcător – întreaga lume părea inundată de lăcuste, înghițită de scârbavnicul puhoi maroniu. Tavanul însuși stătea gata să se prăbușească sub povara lor, ușa dădea să cedeze loviturilor și camerele aveau să se umple de hidoșeniile astea – și afară se însera… Femeia privi pe fereastră. Atmosfera se mai limpezise, se zăreau crâmpeie de cer prin norii negri și mișcători. Spațiile albastre erau reci și transparente: semn că soarele cobora spre asfințit. Prin ceața insectelor deslușși câteva siluete apropiindu-se. Întâi bătrânul Stephen, cu mers vitejesc, urmat de soțul ei, sleit. Apoi servitorii. Mișunau toți de insecte. Larma gongurilor contenise. Nu se mai auzea decât freamătul neîncetat al miriadelor de aripi.

Cei doi bărbați se scuturară de lăcuste și intrară.

— Ei, făcu Richard, sărutând-o pe obraz, roiul principal a cam trecut.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zise Margaret supărată, cu lacrimile încă șiroind, e rău și ce-a rămas, sau nu-i așa? Căci, deși văzduhul serii nu mai era negru și îmbâcsit, ci se înseninase,

străfulgerat doar de zboruri răzlețe de insecte zbârnâitoare, restul – copacii, clădirile, tufișurile, pământul – dispăruse sub pătura maronie, în continuă mișcare.

— Dacă nu plouă la noapte, să le țină aici – dacă nu plouă, să devină grele de apă, se vor ridica mâine la răsăritul soarelui.

— De câteva progenituri tot nu vom scăpa. Dar nu grosul, ăsta-i principalul.

Margaret se sculă în picioare, își șterse ochii, vrând să-și tăinuiască plânsul, și le aduse ceva de-ale gurii, servitorii fiind frânți de oboseală. Îi trimise în tabără să se odihnească.

Le servi cina și se așeză să-i asculte. Nu mai rămăsese niciun fir de porumb, spuneau. Niciunul. Vor aduce din nou plantatorii, după ce vor fi plecat lăcustele. Totul trebuie luat de la capăt.

Dar ce rost are? Se întrebă Margaret, dacă larvele aveau să năpădească ferma? Nu dădu glas întrebării, ascultându-i în schimb pe ei cum tocmai pomeneau de noua broșură editată de Guvern asupra metodei de stârpire a larvelor. Trebuie să ai tot timpul oameni pe câmp care să pândească orice mișcare în iarbă. Când descoperă vreo porțiune ce colcăie de creaturi mici, negre, vioaie, asemănătoare cu greierii, să sape șanțuri în jurul ei, sau să dea cu otravă. Guvernul pune la dispoziție pompe anume în acest scop. Oficialitățile solicită tuturor cooperarea la întreprinderea unei acțiuni pe plan mondial de eliminare pentru totdeauna a acestei plăgi. Lăcustele trebuie stârpite de la rădăcină. Adică de la stadiul de larvă. Bărbații vorbeau ca și când ar fi pus la cale un război – și Margaret îi asculta uimită.

Noaptea se scurse în liniște, niciun zvon de la hoardele ce odihneau afară, doar din timp în timp se frângea o cracă sau vreun copac se prăbușea.

Margaret dormi chinuit alături de Richard care zăcea ca și mort,

răpus de lupta din acea după-amiază. Se trezi dimineața, scăldată în lumina galbenă și limpede a soarelui ce poposise pe așternut, pătată doar de câte o umbră răzleață, trecătoare. Se apropie de fereastră. Bătrânul Stephen fusese mai harnic decât ea. Ieșise afară și privea întinderea brusei. Căută în direcția privirii lui și rămase uluită – chiar vrăjită, fără voia ei. Fiecare copac, fiece tufiș, pământul întreg, păreau cuprinși de flăcări galbene. Lăcustele își vânturau aripile ca să le elibereze de rouă nopții. O lumină roșie-aurie scânteia pretutindeni.

Ieși afară și, tăindu-și cu grijă drum printre insecte, se apropie de bătrân. Rămaseră amândoi nemișcați, cu privirile pierdute la spectacolul din fața lor. Deasupra, cerul senin era și mai albastru.

— Frumos, grăi bătrânul cu satisfacție.

Așa e, gândi Margaret, om fi noi ruinați, faliți, dar nu multora le-a fost dat să vadă o armată de lăcuste vânturându-și aripile în zori.

Departe, peste taluzuri, se ivi o pată de roșu stins ce se îngroșă într-o clipită, ca apoi să se răspândească.

— Uite-le că pleacă, spuse bătrânul. Armata principală o ia spre sud.

De pe copaci, de pe pământ, de peste tot din jurul lor lăcustele își luau zborul. Ca niște avioane minuscule, făcând manevre înainte de decolare, își încercau aripile dacă sunt uscate destul. În sfârșit, porniră. Un abur roșcat-maroniu se înălță de pe întinderile brusei, deasupra câmpurilor, peste pământ. Lumina soarelui se întunecă din nou.

Și când ramurile ciorchinite se ridicară despovărate, nu mai rămăseseră din copaci decât scheletele negre ale crăcilor. Nicio fărâmă de verde nu se mai zărea. Stătură întreaga dimineață și priviră toți trei cum se subția și se risipea crusta cafenie, zburând în văzduh ca să se alăture armatei principale – pata aceea maroniu

roșcată de la orizontul sudic. Câmpurile, acoperite numai ieri cu boarea verde a plăpândelor lujere de porumb, zăceau acum despuiate, goale și pustii. Copa cii – la fel. Un peisaj devastat. Niciun strop de verde, nimic, nicăieri.

Spre prânz, norul roșcat dispăruse. Arar mai cădea câte o lăcustă. Pe pământ zăceau cadavrele și răniții. Muncitorii le măturau cu târnurile și le strângeau în cutii.

— Ați mâncat vreodată lăcuste uscate de soare? întrebă Stephen. Acum douăzeci de ani, când m-au ruinat, mi-am ținut zilele trei luni în cap cu mălai și lăcuste uscate. Nu-s rele deloc, aduc a pește afumat dacă mă gândesc bine.

Dar Margaret preferă să nu se gândească.

După masa de prânz, bărbații o porniră pe câmp. Toată treaba trebuia luată de la capăt. Cu puțin noroc, roiul următor n-avea să mai treacă pe aici în drumul lui spre sud. Dar sperau să plouă curând, să răsară iarbă proaspătă, altfel vitele vor muri de foame – niciun firicel de iarbă nu rămăsese pe tot cuprinsul fermei. Cât despre Margaret, ea încerca să se deprindă cu ideea altor trei sau patru ani de lăcuste. De acum încolo, ființele astea aveau să fie ca și vremea rea, o veșnică amenințare. Se simțea ca un supraviețuitor de război – dacă peisajul acesta devastat și mutilat nu era o ruină, atunci, mă rog, ce era aceea o ruină?

Bărbații, în schimb, își mâncau cina cu multă poftă.

— Ar fi putut fi și mai rău, spuneau ei. Ar fi putut fi mult mai rău.

Răsărit de soare în veld

ÎN FIECARE SEARĂ a acelei ierni își înfunda capul în ascunzișul pernei și repeta cu glas tare: Patru jumătate! Patru jumătate! Până simțea că mințea lui a prins cuvintele și nu le va mai da drumul. Apoi adormea pe loc. Parcă s-ar fi lăsat un oblon, și rămânea cu fața întoarsă spre ceas, ca pe el să-i cadă ochii întâi și-ntâi când se va trezi în zori.

Și patru jumătate era, niciun minut în plus, în fiecare dimineață. Apăsa triumfător alarma deșteptătorului pe care-l păcălise jumătatea întunecată a minții lui rămasă trează toată noaptea în urmărirea orelor, în timp ce ființa i se destindea în somn, și, cochetând cu ideea de a rămâne în pat doar în această dimineață, singura, se mai ghemuia o ultimă clipă caldă în așternut. Își îngăduia acest joc pentru că știa prea bine că era o slăbiciune pe care o putea înfrânge fără efort; la fel cum își punea seara ceasul tocmai pentru a trăi desfătarea din momentul trezirii când, întinzându-și membrele și simțind cum i se încordează toți mușchii, se gândea: „Chiar și creierul meu – chiar și el! Pot stăpâni fiecare părticică a ființei mele! A

Voluptatea trupului odihnit, cald, cu brațele, picioarele și degetele așteptând ca niște soldați comanda! Bucuria de a ști că orele prețioase erau dăruite somnului de bunăvoie! – o dată stătuse treaz trei nopți la rând, să-și dovedească sieși că poate, și apoi muncise toată ziua, refuzând până și să admită că era obosit; iar acum, somnul i se părea un servitor căruia îi poruncea să vină sau pe care-l alunga după cum îi era voia.

Se întindea cât era de lung, atingând peretele de la cap cu palmele și tăblia patului cu degetele de la picioare; sărea apoi pe podea ca un pește ce țâșnește din apă. Și era atât, atât de frig.

Se îmbrăca repede, încercând astfel să păstreze căldura nocturnă până avea să răsară soarele, două ore mai târziu; dar până să-și pună toate hainele, mâinile îi erau deja înțepenite, abia dacă mai puteau ține pantofii. Pe ăștia nu-i încălța, de teamă să nu se trezească părinții și să afle cât de devreme se scula.

Cum punea piciorul dincolo de prag, carnea călcâielor se contracta pe pământul rece și picioarele începeau să-l doară de frig. Era noapte; licăreau stelele, copacii se înălțau negri și nemișcați. Căuta semnele zilei, cărunțirea vreunei muchii de piatră, sau lumânarea cerului acolo unde avea să apară soarele, dar ele se lăsau așteptate. Cu mișcări prudente de sălbăticiune, se furișa pe lângă fereastra periculoasă, îngăduindu-și trufaș să se oprească locului o clipă, cu mâna pe pervaz, și să scruteze întunericul în care zăceau dormind părinții.

Dibuind cu degetele picioarelor marginea de iarbă a potecii, ajungea la o altă fereastră, mai depărtată, unde-și pregătise pușca de cu seară. Oțelul era înghețat, mâinile înțepenite alunecau pe țeavă, încât trebuia s-o strângă în scobitura brațului ca să o poată ține. Mergea apoi pe vârfuri până în cămara în care dormeau câinii, de fiecare dată cu teama că poate nu--și stăpâniseră ispita și porniseră de unii singuri; dar ei îl așteptau, ținându-și labele îndoite sub trupuri, alungate de frig, iar când zăreau arma, își ciuleau urechile și-și fluturau extaziați cozile. Șoapta lui de avertisment îi făcea să meargă precauți, fără să scoată un sunet, până ce casa rămânea la o sută de iarzi în urma lor; abia atunci o zbugheau ca din pușcă în hățiș, lătrând dezlănțuiți. Băiatul și-i imagina pe ai săi răsucindu-se în paturi bodogănind: Gata, s-au pornit câinii! Și cufundându-se iarăși în somn; și zâmbea disprețuitor. Înainte să treacă de cortina de copaci care ascundea vederii gospodăria, arunca în urmă o ultimă privire casei. Mică mai părea, scundă, ghemuită parcă sub

bolta înaltă și scânteietoare. Apoi întorcea spatele, ei și celor ce dormeau, și îi dădea uitării.

Trebuia să se grăbească. Până să pună lumina stăpânire pe lume, trebuia să fie la patru mile depărtare; și uite cum căușul frunzei căpătase un picur de verde, aerul mirosea a dimineață, stelele păleau.

Își aruncă pantofii pe umăr, skoenii lui de veld, cu vârful întors și pielea întărită de rouă sutelor de dimineți. Aveau să-i trebuiască atunci când tălpile nu-i vor mai putea păși goale pe pământul încins. Acum simțea praful răcoros strecurându-i-se printre degete, și îngăduia mușchilor picioarelor să se lungească și să se așeze în faldurile potecii; „Pot să merg sute de mile cu picioarele astea", își zicea în gând. „Aș putea umbla toată ziua și n-aș obosi! A

Trecu repede prin tunelul întunecos al frunzelor care, în timpul zilei, însemna drumul. Invizibili, câinii bântuiau mai în vale potecile brusei, le auzea gifâiturile. Uneori simțea un bot rece atingându-i glezna, înainte să dispară iarăși, amușinând după vreo urmă. Nu erau dresați pentru vânătoare, îl întovărășeau doar, alergând liberi, plictisindu-se adesea de lunga pândă ce pregătea împușcăturile finale, drept care se îndepărtau într-ale lor. Nu trecea mult și-i putea deslușI, mici și sălbatici într-o lumină ciudată, sălbatică și ea, în timp ce desișul tremura în așteptarea culorilor, a soarelui care picta pământul și iarba cu fiecare nouă zi.

Ierburile erau cât el de înalte; copacii scuturau o ploaie palidă, argintie. Era ud până la piele; un fior continuu îi încrâncena trupul.

Când i se întâmpla să se plece asupra drumului proaspăt însemnat cu urmele animalelor, se îndrepta cu părere de rău, amintindu-și că plăcerea de a se lua după ele trebuia să aștepte până într-o altă zi.

Începu să alerge de-a lungul câmpului, observând, printre salturi,

cum îl acoperiseră ca o peliculă proaspetele pânze de păianjen, încât bulgării negri păreau prinși într-un năvod cenușiu, sclipitor. Alerga așa cum îi văzuse alergând pe băștinași cu salturi egale ce însemnau lăsarea greutății de pe un picior pe celălalt într-o mișcare lentă, de balans, care nu obosește, nici nu taie respirația; simțea sângele zvâcnindu-i în picioare și brațe, și bucuria și mândria trupului îl năpădeau într-atât, încât strângea din dinți ca să-și înăbușe dorința violentă de a-și striga în gura mare triumful.

Curând părăsi pământurile cultivate ale fermei. În urmă se închidea acum hățișul, trist, negru. În față, o vâlcea lungă, ierburi nesfârșite ce întorceau cu paloarea lor un abur de lumină pâlpâindă spre cerul ca atlazul. În preajma lui, smocurile stufoase se aplecaseră sub povara apei și fiecare fir era o diademă de stropi scânteietori.

Prima pasăre se trezi chiar lângă piciorul lui, și imediat un stol întreg țâșni în văzduh, anunțind prin țipete sosirea zilei; la fel de brusc, desișul din spate se umplu de cântece, iar undeva departe, înainte, se auzi chemarea picherei. Semn că acum vor începe să planeze din culcușurile cocoțate în copaci, în iarba deasă, și el anume pentru ele se afla acolo: ajunsese prea târziu. Dar nu-i păsa. Uitase că venise cu intenția de a vâna. Își depărtă picioarele, legănându-se de pe unul pe celălalt, apucă arma cu ambele mâini și începu s-o ridice și s-o coboare, într-un fel de gimnastică improvizată, iăsându-și capul mult pe spate până ajunse să și-l sprijine în perna mușchilor gâtului, urmărind cu privirea cum, deasupra lui, pilcuri de nori trandafirii pluteau pe o mare de aur.

Deodată totul se deșteptă în el: copleșitor, insuportabil. Sări în aer, strigând și țipând dezlănțuit, aproape neomenesc. Apoi începu să alerge, nu cumpătat ca înainte, ci nebunește, cuprins parcă de turbare. Da, era dement, chiuia nestăpânit, fericit că trăia, preaplin

de tinerețe. Se repezi în vale, într-o avalanșă de purpură și aur, în timp ce universul întreg era cotropit de cântul păsărilor. Alerga în salturi largi și striga în același timp, simțind cum corpul i se înalță în văzduhul ce-l biciuia înviorător, și cade apoi fără ezitare pe picioarele sigure; și îl fulgeră gândul, necrezând o clipă că i se putea întâmpla lui așa ceva, că oricând glezna ar putea ceda frântă în iarba indici tă și deasă. Străbătea hățișurile și sărea peste bolovani cu sprinteneala antilopei; în cele din urmă se opri într-un loc unde pământul se prăbușea abrupt în jos, spre râu. Gonise ca un apucat mai bine de două mile prin vegetația înaltă până la piept, și acum gâfâia răgușit, glasul îi pierise. Se rezemă de un colț de stâncă și privi la întinderile de apă ce luceau printre copacii aplecați peste albie, și-și zise fără veste: „Am cincisprezece ani! Cincisprezece! A Ce noi îi sunau cuvintele astea; le repetă minunându-se, din ce în ce mai tulburat; își simțea anii în palme, parcă ar fi fost bile de sticlă, fiecare tare, compactă, separată de celelalte, fiecare o minune strălucitoare. Asta era el: cincisprezece ani din pământul ăsta mănos, din această apă lenește și din aerul ce-l ademenea ca o provocare, chiar dacă era cald și înăbușitor la ceasul amiezii, sau tăios ca apa rece, așa cum era acum.

Putea face orice pe lumea asta, orice! Și pe neașteptate, în vreme ce stătea sprijinit în bolovan, avu o revelație, ca un copil care aude cuvântul „eternitate" și, încercând să-l înțeleagă, simte cum timpul pune stăpânire pe mintea lui. Își văzu întreaga viață alcătuindu-se într-un tot minunat și măreț care-i aparținea numai lui; și zise cu voce tare, în timp ce sângele îi inunda fiecare ungher al creierului: „Toți oamenii însemnați ai acestei lumi au fost o dată așa cum sunt eu acum, deci și eu pot deveni orice, pot face orice; pot cuprinde toate țările pământului în ființa mea dacă vreau. Lumea în mine se află. Pot să fac din ea orice vreau eu. Dacă vreau, schimb și tot ceea

ce se va întâmpla de acum încolo; de mine depinde, și de ce hotărăsc eu acum."

Nevoia urgentă de a împlini cele abia rostite, adevărul și temeritatea vorbelor, îl înflăcărară atât de tare încât începu din nou să cânte, cu toată puterea, și glasul i se rostogoli în ecouri prin defileul rlului. Tăcu în așteptarea ecoului, apoi iar scoase un chiot: tăcu și strigă. Așa era el! – dacă poftea, cânta; și lumea trebuia să-i răspundă.

Rămase acolo o bună bucată de vreme, strigând și cântând și așteptând minunatul vârtej al ecoului; propriile-i gânduri, atât de noi și de năvalnice, se întorceau și se roteau în jurul lui, ca și când cineva i-ar fi răspuns și l-ar fi încurajat; până când defileul se umplu de susur de voci ce se izbeau de stânci deasupra râului. Apoi i se năzări că mai aude o voce. Ascultă contrariat, căci nu era a lui. Se aplecă în față. Cu toți nervii la pândă, nemișcat: de undeva din apropiere se auzea un zgomot care nu era nici pasăre voioasă, nici cădere sau clipocit de apă, nici mișcarea greoaie a vitelor.

Iar se auzi. În adânca tihnă a dimineții care-i cuprindea viitorul și trecutul, se distingea un vaiet dureros, repetat: un fel de țipăt tăiat, de parcă acel ceva sau cineva nu avea destulă suflare să țipe. Băiatul își veni în fire, privi în jur și strigă după câini. Nu se ivi niciunul; cine știe pe unde hălăduiau după treburile lor, îl lăsaseră singur. Acum era treaz de-a binelea, toată nebunia dispăruse. Cu inima zvâcnind din pricina acelui strigăt speriat, se depărtă cu grijă de stâncă și se îndreptă spre un brâu de copaci. Se mișca prudent, căci nu cu multă vreme în urmă zărise un leopard exact în locul acela.

Se opri în dreptul ultimului copac și privi cercetător, ținând pușca pregătită; înaintă, uitându-se în stânga și în dreapta, cu ochii mijiți. Deodată, piciorul rămase ridicat, șovăitor, iar fața i se lungi perplexă. Scutură nervos din cap, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

Chiar acolo, între trunchiurile a doi copaci, cu câteva stânculițe negre abia ițindu-se în spatele lor, se găsea o apariție de coșmar, o vietate stranie, încornorată, cu picioare împleticite, ceva din care el nu mai văzuse și nici nu-și putuse imagina că există. Părea zdrențuit tot. Semăna cu un bărbătuș mic, parcă un pui, cu trupul acoperit de smocuri negre de blană, jumulite și zbârlite, dedesubtul cărora, din loc în loc, se zărea carnea vie… dar peticele astea de carne dispăreau sub o masă neagră mișcătoare, ca să apară în altă parte; și în tot acest timp creatura țipa. Scoțând sunete scurte, icnite, și țopăia ca beată, ba într-o parte ba în alta, de parcă era oarbă.

Chiar *era* un bărbătuș, se dumiri băiatul. Mai înaintă câțiva pași și iar rămase locului, țintuit de o frică nouă. Iarba susura și fremăta de viață. Se uită înnebunit în jur și apoi în jos. Pământul se înnegrise de furnici, furnici uriașe, pline de râvnă, care, fără să-l bage pe el în seamă, grăbeau și alergau, scurgându-se prin iarbă ca un șuvoi de apă întunecată, să se înfrunte cu acea vietate.

Și în timp ce băiatul răsufla adânc, copleșit de milă și groază, animalul se prăbuși, iar țipătul încetă. Acum nu se mai auzea decât ciripitul unei păsărele și zgomotul făcut de furnicile fremătinde și șușoșitoare.

Se uită atent la negreala care se zvârcolea și tresărea o dată cu nervii ce-i zvâcneau spasmodic. Treptat, zvâcnetele se domoliră. Se mai crispa ușor, icicolo, materia aceea care încă mai amintea, vag, de forma unui biet animal.

Îi trecu prin minte să-l împuște și să-i curme cliinurile; și înălță pușca. Coborî însă din nou țeava. Cu siguranță animalul nu mai simțea nimic; lupta lui era o împotrivire mecanică a nervilor. Dar nu din pricina asta lăsase jos arma. Ci năpădit de un simțământ cotropitor de furie și suferință și protest pe care gândul lui îl traducea astfel: „Dacă eu n-aș fi venit, tot așa ar fi murit; atunci de

ce să mă bag? Brusa-i plină de asemenea întâmplări, tot timpul; așa-și urmează viața calea, lăsând vietățile să se stingă în caznett. Apucă pușca între genunchi și simți în propriile-i membre supliciul nemăsurat, viermuitor, al animalului scuturat de spasme, în care nu mai era simțire, și-și încleștă dinții, bolborosind abia auzit, o dată și încă o dată și încă o dată: „Nu-l pot ajuta. Nu-l pot ajuta. Nu pot să fac nimicu.

Singura lui mângâiere era că bietul animal își pierduse cunoștința și scăpase de suferință, ceea ce nu-l mai obliga pe el să se hotărască să-l ucidă în ciuda a ceea ce simțea cu tot trupul: așa se întâmplă, așa merg treburile.

Era drept – asta era ceea ce simțea el. *Era drept să fie așa și nimic nu putea schimba situația.*

Pentru prima oară în viața lui, conștiința fatalității, a ceea ce trebuie să se întâmple, îi cotropi ființa; incapabil de vreo reacție trupească sau mentală, își zise doar atât. „Da, da. Asta e viațaa. Fatalitatea îi intrase în carne și oase, se întinsese în cele mai îndepărtate colțuri ale creierului și n-avea să-l mai părăsească niciodată. Și în acele momente, n-ar fi putut face nici cel mai mic gest de milostivire, cunoscând veldul, după ce trăise în el toată viața, așa cum îl cunoștea, imens, imuabil, neîndurător: în fiece clipă te puteai împiedica de un craniu sau zdrobeai sub talpă scheletul cine știe cărei creaturi prăpădite.

Suferind, bolnav și mânios, dar și cu o satisfacție sălbatică în fața noului său stoicism, rămase sprijinit în pușcă, urmărind cum se micșora din ce în ce movila neagră, colcăindă. La picioarele lui, furnicile se retrăgeau cu bucățele însângerate între fălci, iar aerul se umpluse de un miros acid. Se ținu tare și-și stăpâni convulsiile stomacului oricum gol, zicându-și în sinea lui: furnicile trebuie și ele să mănânce! Descoperi însă că obrajii îi erau uzi de lacrimi, iar

hainele se îmbibaseră de sudoarea ce i-o provocase chinul celeilalte ființe.

Grămada se micșorase și mai mult* Nu mai aducea a nimic cunoscut. Câtă vreme trecuse, nici el nu știa, până văzu negreala aceea subțiindu-se, dezvăluind pete albe ce luceau în soare – da, soarele, răsărise, acum strălucea deasupra stâncilor. Pesemne că toată grozăvenia nu dura decât de câteva minute!

Începu să înjure, cum auzise la tatăl său, ca și când însăși scurtimea timpului devenise de nesuportat. Inaintă cu pași mari, zdrobind furnicile sub tălpi și scuturându-le de pe haine, până ajunse deasupra scheletului răstignit sub o tufă. Nu mai avea fărâmă de carne pe el. S-ar fi putut crede că se afla acolo de ani de zile, dacă nu l-ar fi trădat câteva capete roșii de zgârci. Furnicile se depărtau din jurul oaselor cu cleștii plini de carne.

Băiatul le privi, insecte mari, negre, oribile. Câteva se opriseră și se uitau în sus la el cu ochi mici, sclipitori.

— Plecați de aici! le zise el glacial. Eu nu sunt pentru voi – încă nu, oricum. Plecați. Și i se năzări că furnicile se îndepărtară alungate de vorbele lui.

Se aplecă asupra oaselor și atinse găvanele craniului; nu-i venea să creadă că acolo fuseseră ochii aceia umezi și negri pe care-i văzuse de atâtea alte ori. Apoi îndoi osul subțire al piciorului din față și-l mișcă de câteva ori înainte și înapoi, ținându-l în palmă.

În acea dimineață, poate doar cu o oră în urmă, ființa aceasta micuță pășise liberă și mândră prin hățiș, înviorată de răcoarea ce-i mângâiase pielea, așa cum i-o mângâiase și lui, băiatului. Mândră călcase pământul și adulmecase aerul rece al zorilor, aplecându-și coarnele și fluturându-și codița albă. Ca un rege și un cuceritor trecuse prin desișul nestăpânit de oameni, unde fiecare fir de iarbă creștea doar pentru el și râul ducea la vale apă scânteietoare,

neîntinată, cu care el să-și astâmpere setea.

Și apoi – oare ce se întâmplase? Cum de nimerise o asemenea ființă, iute ca fulgerul, cu piciorul atât de sigur, în capcana unui furnicar?

Cercetă cu luare aminte scheletul. Abia atunci văzu că piciorul din spate, care se afla deasupra și rămăsese întins în spasmul morții, era frânt la mijlocul coapsei și oasele rupte se încălecaseră aiurea. Deci asta era! Dacă nimerise șonticăind într-un mușuroi, nu mai avusese scăpare, o dată ce-și dăduse seama de pericol. Bine, dar cum de-și rupsese piciorul? Căzuse oare? Imposibil, bărbătușul e o vietate prea ușoară și agilă. Îl lovise poate cu coarnele un rival gelos?

Ce-a putut să se întâmple? Să fi aruncat niscai africani cu pietre în el, cum fac de obicei, încercând să-l ucidă pentru carne, și-i rupseseră piciorul? Da, asta trebuie să fi fost.

Dar pe când își închipuia hoarda de băștinași alergând și strigând, și pietrele care zburau prin aer și salturile animalului, o altă imagine își făcu loc în mintea lui. Se văzu pe sine, în oricare din acele dimineți senine și pline de cântec, beat de emoție, trăgând iute un foc în vreun bărbătuș pe jumătate ascuns de ierburi. Se văzu coborând pușca, întrebându-se dacă îl nimerise sau nu; și gândind apoi că e târziu și că i se făcuse foame și că nu merita să se ia, cine știe câte mile, pe urma unui animal care oricum ar fi fugit de el.

O clipă nu fu în stare să accepte această realitate. Devenise iarăși copilandrul care lovea îmbufnat cu piciorul în schelet, ținându-și capul plecat, refuzând să-și asume responsabilitatea.

Apoi își îndreptă spinarea și privi oasele cu o stranie consternare, în care nu mai rămăsese nimic din mânia dinainte. Mintea i se goli: peste tot în jur vedea dâre de furnici dispărând în iarbă. Susurul slăbise și se uscase, semănând acum cu foșnetul pe care-l face o

piele de șarpe lepădată.

În cele din urmă, luă pușca și porni spre casă. Voia să mănânce, își spuse a desfidere. Se făcuse prea cald, își spuse, mult prea cald ca să mai bântuie brusa.

Da, era cu adevărat obosit. Își târâia picioarele fără să se uite pe unde calcă. În apropierea casei se opri încruntat. Mai avea ceva la care trebuia să chibzuiască. Moartea vietății aceleia mici era un lucru ce-l privea pe el, și cu niciun chip nu putea să treacă peste asta. Se cuibărise într-un cotlon al minții lui și nu-i dădea pace.

Curând, chiar a doua zi dimineața, se va descotorosi de toți, se va duce de unul singur în brusă și va cugeta.

Eldorado

ÎN SUD, LA SUTE de mile distanță, se găseau filoanele purtătoare de aur ale Johannesburgului; în nord, la alte sute de mile, bogatele mine de cupru. Cele două stele polare ale marelui platou central, cei doi magneți care atrăgeau atâția oameni, de toate culorile; sugeau grămezi de bani din visteriile lumii; strângeau în jurul lor nenumărate străzi, magazine, grădini; și se înconjurau de imensă bogăție și nesfârșită sărăcie – mai ales sărăcie.

Dar aici era ținutul fermierilor, cel bun pentru agricultură, un petec de pământ, negru, bogat, pe toată acea întindere uriașă, bălaie, de veld nisipos. Doar un „petec", chiar dacă de câteva sute de mile, în comparație cu nesfârșirile stăpânite de nisipuri, pe care vitele cu greu pot găsi câte ceva de mâncare, iar nepretențioasa plantă a tutunului se lăfăie în voie. Doar un „petecu pentru un anumit tip de fermier, cel de modă veche, în concepția căruia agricultura înseamnă hrană, iar cultura tutunului – o recoltă de pe urma căreia n-ai decât nervi, și care ia drumul marilor piețe londoneze și newyorkeze. Fermierul se uită la câmpurile ce prind colț, acoperindu-se apoi cu frunze noi, strălucitoare, – mintea lui le și vede zdrobite în fabrici, înghesuite în depozite, ca să sfârșească apoi într-un mănunchi de fum palid; cum să-i placă acestui fermier ideea că rodul pământului muncit de el se risipește în fum? Și dacă cei cu scaun la cap vin și-i spun: „Da, dar oamenii fumează, și tu fumezi, nu judeci cu dreptateM, se pot aștepta la o ripostă (chiar iritată) de genul: „Da, just, aveți dreptate – dar eu vreau ca pe pământul meu să crească hrană, n-au decât alții să cultive tutun cât voru.

Când Alee Barnes a venit în această țară ca să-și caute o fermă, a preferat solul fertil, bun pentru creșterea porumbului, deși oameni inteligenți, cu mai multă experiență, i-au atras atenția că numai cu

tutun poate scoate bani mulți. Tutun și aur, aur și tutun – marile afaceri bănoase. Pentru că țara asta avea și aur, chiar foarte mult; dar probabil că în mintea omului de rând, fiecare lucru pe această lume își are un unic simbol, o unică reprezentare: aurul îl va duce întotdeauna cu gândul la Transvaal – la fel gândea și Alee Barnes, la auzul cuvântului vrăjit. Într-adevăr, țara asta nouă putea fi văzută în multe feluri, dar el își propusese s-o vadă cu ochiul producătorului de hrană. Doar nu părăsise Anglia, obișnuia să spună, ca să-și bată capul din pricina banilor și să vâneze succesul. Își dorea o viață tihnită care să-i aducă mulțumire, fără să trudească prea mult.

Și-a cumpărat o fermă nu prea mare, cam de două sute de acri, de la un individ care dăduse faliment. Casa, construită de fostul proprietar, era îmbietoare, cu ziduri și podele de cărămidă arsă, și acoperiș de tablă ondulată, cum erau mai toate casele din partea locului, camere mari, nemobilate, și o verandă spațioasă. Tufele și plantele agățătoare, lăsate în paragină, se desenau purpurii pe verdele întunecat al lăstărișului, sau se revărsau din copaci în torente aurii și stacojii. În urma ploilor, iarba crescuse înaltă și deasă, înecând potecile și brazdele de flori. Pentru a putea ajunge la noua locuință, familia Barnes a fost nevoită să trimită înainte un african care să taie o potecă prin desiș, iar în camera cea mare, cărămizile podelei fuseseră împinse la o parte de rădăcinile bătrânilor arbori care-și croiseră drum sub casă. Multe mai trebuiau făcute pentru ca locul să devină cu adevărat confortabil, drept care Maggie Barnes s-a și pus pe treabă. Era fiica unui mic negustor din Glasgow, și s-ar fi putut crede că noua ei viață avea să-i fie cu totul străină; dar bunicii fuseseră fermieri – deseori își amintea de zilele petrecute la țară, pe când era copil, de calul cel bătrân și nețesălat înhămat la căruță, prietenul ei de joacă, de orătăniile pe care îi

plăcea să le hrănească. Nu încăpea comparație între viața de fermier de acolo și cea de-aici, dar avea senzația că, într-un fel, își găsise rădăcinile. Cel puțin așa-și înțelegea ea existența de acum. Câteodată se oprea din treabă, cu cârpa de praf în mână, în fața unei ferestre sau în verandă, și privea peste lăstăriș spre lanurile de porumb, și nu i se părea chiar atât de ciudat că se găsea acolo, în casa aceea mare, cu servitori negri la dispoziție, și nici neobișnuit să hoinărească o oră întreagă peste câmpuri, știind că pământul pe care călca era al ei. Nu mai era vechiul ei prieten din ham care-i mânca zahăr din palmă, doar cirezile de bivoli cu coarne, ascuțite și ochi fioroși; în schimb, își umpluse ograda cu găini, curcani și gâște – cunoștea prea bine valoarea banului ca să-l dea pe ceea ce putea crește și singură. Pe lângă asta, ocupată până peste cap cum era, n-avea timp să stea să cântărească lucrurile ca un om slab de înger; treabă era din belșug și dorea ca truda ei să fie răsplătită pe măsura efortului depus. Își depășise bunicii cu mica lor fermă sărăcăcioasă al cărei rod le ajungea atât cât să-și ducă zilele; ajunsese mai departe și decât părinții ei care-și socoteau profiturile modeste în camerele din dos ale prăvălioarei de coloniale. Într-un fel, în ea se regăseau ambele generații, învățând din meritele și neajunsurile lor, dar ea și soțul ei aveau să „meargă înainte", vor prospera și ei ca toți fermierii din jur. E adevărat că s-a simțit puțin neliniștită când vecinii au privit cu un aer de neîncredere lanurile de porumb cultivate pe suprafețe mici, spunându-le că ar trebui să ia lucrurile mai în serios la ferma lor. Dar era de acord cu alegerea făcută de soțul ei; așa gândea și ea că e bine, să crească cereale pentru hrană, și acest fapt o lega și mai mult de bunicii ei, oameni cu frica lui Dumnezeu. În alte privințe însă, nu prea punea mare preț pe vorbele lui Alee. O dată i-a mărturisit înverșunat cât de bucuros era că scăpase de Anglia, unde oamenii se băteau pentru reușite și se

luptau să fie mai grozavi decât cei de-alături, iar ea a zâmbit; ce-l durea pe el mersul înainte, sau dorința omului de a deveni mai bun? Pentru ea, astea nu erau decât vorbe. „E un om bizar, pentru că-i englez, nu mă poci nicicum obișnui cu elu, spunea ea în felul ei direct și afectuos despre Alee. Căci ea punea toate opiniile lui exagerate pe seama faptului că era englez. Ciudată i se părea și docilitatea lui: bărbații din neamul ei erau oameni cu fire deschisă, dârji, nu se plecau în fața femeilor lor. Alee însă i se supunea. Uneori nu-l putea înțelege în ruptul capului; dar era fericită cu el, și cu fiul ei care era încă abia un copil.

Paul era trimis, în compania unui servitor băștinaș, să se joace în veld, în timp ce ea își continua treaba: curăța, văruia, sau chiar se urca pe acoperiș să supravegheze instalarea jgheaburilor. Paul se deprinsese cu jocuri noi. Alerga prin toată ferma cât era ziulica de lungă, obligându-l pe tânărul băștinaș care-i ducea de grijă s-o țină tot într-d fugă. Jucăriile – mașinuțele mecanice, pietrele de construcții, păpușile, ce înlocuiau obiectele reale – fuseseră abandonate prin dulapuri; prefera să ridice stăvilare în noroiul câmpului, să se azvârle temător pe plugul tras de bivoli, să călătorească în căruțe, cocoțat pe sacii burdușiți. Nu mai avea aerul copilului drăgălaș și ocrotit, de „acasăa, stresat de străzi și trafic, mereu conștient de existența constrângătoare a vecinilor. Creștea repede, înalt, slab, ciolănos și musculos, bronzat. Uneori, Maggie spunea surâzând blajin: „Măi, măi, să nu mă recunosc în copilul ăsta atât de schimbat! U Dar în vocea ei *răzbatea* și o oarecare neliniște. Pentru că ea nu era atât de robustă precum părea. Ca majoritatea scoțienilor, era scundă, o constituție delicată, aproape fragilă, ochi mari, albaștri, pielea albă ce se pistruia la cea mai ușoară atingere a soarelui, și o claie de păr negru, lucios, numai cârlionți. Chiar și după munca trudnică în soarele arzător, care o

întărise, dând trupului energie și putere, își păstrase, sub aparența de forță, structura firavă și un anume farmec timid. Și uite-l pe fiu-su crescând ca din apă, deșirat, ciolănos, cu albul ochilor ușor injectat din pricina luminii prea puternice, părul negru și zbârlit căzând în bucle ruginii, decolorate de soare. Se uita la el când îi făcea baie, îi vedea pielea brună-cafenie, bronzată uniform, în afara acelei porțiuni mereu acoperită de șortul kaki, unde se păstrase fragedă și albă, ca un brâu legat permanent în jurul coapselor. Se simțea puțin tulburată, ca și când creșterea lui însemna o trădare îngrozitoare față de ea, față de bunii ei strămoși scoțieni, cu înfățișarea lor bălaie, senină, deschisă. Firea lui era încăpățânată, închisă, poate chiar puțin insolentă. Dar nu trebuia să uite jumătatea englezească din el – Alee, înalt, cu capul prelung, o expresie rezervată, tipic englezească, pe chip, și vorba domoală a insularilor, care mai mult tăinuia decât spunea. O vreme a încercat să-l schimbe pe Paul, să-l facă mai dependent, până când, dându-și seama de intenția ei, Alee s-a înfuriat. Niciodată nu-l mai văzuse atât de furios. Era un om blajin de felul lui, calm, neatent la ce se petrecea în jur, mulțumindu-se cu munca de fermier și lăsând toate celelalte în grija ei. Însă de data asta s-au luat la harță.

— De ce-l cocoloșești atâta? A strigat Alee. La ce bun să-l fi adus în țara asta unde poate crește bărbat, dacă faci atâta circ și-ți faci probleme tot timpul?

Nici ea nu s-a lăsat mai prejos, fidelă teoriei pe care o avea în privința bărbaților și pe care și-o mărturisea prietenelor: „Să fi te pui împotrivă, asta le trebuie, nu să le tot cauți în coarne." Dar a înțeles repede că teoriile ei sunau de-a dreptul ridicole; era ea nevoită să i se „pună împotrivă"? Tot cum o tăia pe ea capul făcea. Paul era singura excepție, însăși țara asta nouă fiind împotriva voinței ei. Curând l-a lăsat pe băiat să facă ce-i poftea inima. La vârsta lui,

copiii de „acasă” se țineau încă de fustele mamelor, dar el – avea abia opt ani – devenise foarte independent, îl alungase pe însoțitor și-și petrecea toată ziua pe câmp, întorcându-se doar la ora mesei, de parcă… – se plângea Maggie, cu vocea ei moale și ușor alintată, de scoțiană – „… de parcă m-am transformat în restaurant, și alta nu!” Dar a acceptat și situația asta, nu-i stătea în fire să se vaite prea mult; lamentările ei erau doar o bombăneală simpatică, atunci când mai stătea la taclale cu prietenele. În plus, viața pe care o ducea o înăsprise puțin. Sau poate cuvântul „înăsprise” nu era cel mai potrivit? Aerul de nepăsare ce domnea peste tot în acea țară era ca o fatalitate, ce-i făcea pe Alee și Paul să vină mai târziu cu o oră la masă și să-i arunce priviri bizare dacă se plângea de întârzierea lor. „Ce înseamnă o oră?” păreau ei s-o întrebe; sau chiar: „La urma urmei, ce-i timpul?” înțelegea atitudinea lor, chiar și ea începea să judece la fel. Dar în sufletul ei era hotărâtă să nu-l lase pe Paul să crească prea liber și fără griji, ca orice alb din colonii. În curând avea să meargă la școală, și „o să i se scoată lui gărgăunii din cap” – așa gândea ea, cu acea convingere fermă, tipic scoțiană, în ceea ce privea educația: copiii trebuiau să muncească, să obțină burse. Era într-adevăr nevoie de o bursă, căci ferma nu avea de unde scoate bani pentru a-i asigura învățătura la școala pe care o visa ea pentru Paul. Începea să înțeleagă această crudă realitate. După primii cinci ani, s-a dovedit că vecinii avuseseră dreptate: ferma asta n-avea să le îndestuleze viața.

Când i-a mărturisit ce credea, Alee a adoptat brusc

0 atitudine aparent ostilă – fără scandal, ceea ce ar fi fost o reacție firească și chiar sănătoasă, ci retrăgându-se într-o tăcere încăpățânată. Oare chiar nu-l interesa ce avea să iasă din Paul al lor? L-a încolțit ea. Bineînțeles că în fața problemei pusă în acești termeni, Alee s-a văzut nevoit să fie de acord, dar destul de echivoc,

parcă i-ar fi spus: „Nu te înțeleg: ce legătură au una cu alta? A ceea ce a întristat-o pe Maggie, lăsând-o fără replică.

Până la izbucnirea Primului Război Mondial, Alee fusese funcționar într-o bancă. După toate acele tulburări, n-a mai putut să se angajeze în vreo muncă de birou. S-a căsătorit cu Maggie și a venit în țara asta nouă. Cândva, demult, și în familia lui existaseră niscai fermieri, dar își amintise de ei abia când simțise nevoia să explice, ba chiar să justifice, acea pornire nonconformistă care l-a făcut să nu mai suporte convenționalismul vieții din Bătrâna Țară. Povestea de un oarecare frate al bunicului, care o pornise prin țară călare pe un cal negru sălbatec, lăsând în urma lui o droaie de copii nelegitimi, mergându-i vestea de bețiv și purtându-se în asemenea hal încât sfârșise în închisoare, condamnat pentru contrabandă. Bine, de acord cu asta, se gândea Maggie, dar ce legătură avea ticălosul acela bătrân cu Alee și mai ales cu fiul ei? Căci Alee era foarte mândru când vorbea de nenorocitul ăla de strămoș, uitându-se în același timp, contemplativ, la Paul – iar Maggie simțea că i se face pielea de găină văzându-l atât de fălos.

Cu timpul, atitudinea lui Alee deveni și mai de neînțeles; se oprea deseori la marginea vreunui câmp și-și pironea privirile mioape la coasta acoperită de hățiș ce se înălța de partea cealaltă a țarinilor spre albastrul măreț al cerului, sau la capătul râpei celei mari care tăia pământul fermei ca un brâu, nu prea adâncă, acoperită de auriul ierbii foșnitoare, prin mijlocul căreia se prelingea leneș firul verzui al unui pârâiaș. În nopțile cu lună stătea și privea marea de un verde stins al lanurilor de porumb ale căror moțuri albe unduiau ca spuma pe creasta valului; sau, în miezul zilei, admira întinderile cafenii de pământ răscolit, înfierbântat și plin de soare; iar la apus, nu se mai sătura de nemărginita brusă cuprinsă parcă de flăcări aurii și sângerii. Spațiul necuprins – de el avea

nevoie. De aceea părăsise Anglia – ca să-l găsească.

În fiecare an defrișa noi terenuri. Când venise aici, aproape totul era acoperit de tufișuri, doar din loc în loc un petic de pământ desțelenit. Casa era înecată în hățiș. Acum te întâmpina încântătoarea grădină amenajată de Maggie, iar zidul verde al tulpinilor de porumb înconjura gospodăria pe trei laturi. De pe delușorul din spatele casei, lanurile ce se întindeau pe sute de acri apăreau ca o suprafață omogenă, compactă, mereu mișcătoare, mai mare dragul să te uiți la ea, dacă nu-ți venea în gând avertismentul experților care se opuneau unui asemenea tip de cultură. Mai bine parcele mici – ziceau ei – împrejmuite de copaci drept pavăză împotriva vântului; mai bine briuri de iarbă care să-și înfigă rădăcinile în solul prețios, spre a nu fi dus de torentele dezlănțuite ale furtunilor. Dar instinctul lui Alee cerea spațiu, încât, curând după venirea lor, jumătate din pământurile fermei fusese curățată de vegetație, plugurile trăgeau brazdă dreaptă de la un hotar la celălalt, iar muncitorii, înșiruiți precum o armată în atac, ridicau și coborau sapele ce străfulgerau în soare ca oțelul lănciilor. Verdele viu al frunzelor fremăta și scânteia, sau pălea sub razele lunii; după strânsul recoltei, doar foile scuturate mai acopereau ici și colo pământul despuiat și tare; în schimb, înainte de însămânțare, câmpurile se acopereau de bulgări de un cafeniu închis ce își schimbau repede culoarea în roșu aspru atunci când îi spăla ploaia. Era într-adevăr minunat, Maggie înțelegea prea bine satisfacția lui Alee; dar nu puteau să nu te îngrijoreze aceleași ploi ce târau solul prin albiile torentelor; sau experții, care îi atrăgeau atenția lui Alee, ori de câte ori veneau de la oraș. Că-și ruinează ferma; sau recoltele ce rămâneau la fel de sărace, în ciuda măririi constante a suprafeței. Însă Alee primea cu aceeași îndărătnicie și sfaturile cunoscătorilor, și cele de netăgăduit ale cărților, continuând să doboare copaci,

eliberând noi terenuri pentru a hrăni plantele puternice, frumoase ce-și strângeau bogăția sevei în știuleții grei. An de an, noile loturi se desenau cu claritate pe întinderea țarinei —aici porumbul creștea cu câteva picioare mai înalt. Alee trimitea și mai mulți oameni la tăiatul copacilor, și cât ținea anotimpul uscat, văzduhul necuprins și limpede răsuna de bufniturile înfundate ale topoarelor, iar copacii se prăbușeau unul după altul într-o învălmășire de crengi și frunze. Mereu alte și alte câmpuri, sau mai degrabă cel vechi lărgit; mereu alt sol bun și proaspăt, gata să primească sămânța. Dar a venit și clipa când nu s-au mai putut reteza copacii, altfel unde aveau să mai pască vitele? Era nevoie de pășuni care să le îndestuleze, căci fără vite, plugurile și carele nu se puteau urni din loc, iar bani să-și cumpere tractor n-aveau. Așa s-a culcat Alee pe propriii săi lauri câțiva ani la rând, lucrând imensul câmp, iar Maggie și-a trimis băiatul la școală în oraș, la o sută de mile depărtare. Urma să vină acasă doar în vacanțe – mai înviorat, spera ea, mai hotărât, scos din starea aceea de veșnică visare pe care i-o dăduse viața la fermă. Îi era cumplit de dor de el, dar la gândul că era cu alți copii se simțea mai ușurată, singura ei consolare în fața pierderii lui. În schimb Alee era neliniștit. Acum că fiul său era cu adevărat la școală, trebuia să-și asume responsabilitatea viitorului acestuia. Se plimba de colo-colo cu un aer parcă mai preocupat, întrebându-se oare cum vedea Paul orașul. Căci el așa înțelegea situația: băiatul nu era la școală, ci în oraș; din această pricină se și opusese cu atâta înverșunare plecării lui. Nu-l dorea să devină un funcționar, un conțopist, un scribălău, așa cum fusese și el ca să ajungă acum un renegat. Dar dacă puștiul nu judeca astfel lucrurile? Alee rămânea cu privirile pierdute la un copac, sau la un ochi de apă, și tare ar fi vrut să știe ce însemnau toate astea pentru Paul, ce simțea oare când se bălăcea aici? – așa cum încearcă orice părinte să ghicească, în

tainã și nostalgic, sufletul copilului său. Ce fel de ființă mai *era* și Paul ăsta? În fața acestei întrebări se bloca, deși copilul îi semăna mult, deșirat, brunet, tăcut, cu ochi negri visători și cu vorba molcomă. Iar dincolo era Maggie, care-și făcea atâtea planuri în legătură cu el, categorică în a-l vedea inginer, om de știință, doctor și, mai presus de orice, renumit. Cu puțină îngăduință, faima putea fi scăzută de la socoteală, pusă doar pe seama mândriei și instinctului ei de posesiune maternă, dar pentru un om de știință nu erau suficiente profiturile pe care le obținea el, Alee.

Se gândea tot mai îngrijorat la fermă. Să arendeze oare mai mult pământ pentru pășunat, ca să poată continua defrișarea lotului ăsta atât de fertil? Dar nu mai era nici măcar o palmă disponibilă. Problema era mult mai gravă, atât știa și el. Ar trebui să-și lucreze altfel pământul. Erau destule lucruri pe care le putea face – pe care *trebuia* să le facă fără amînare; dar numai gândul la ele, și se simțea cuprins de o asemenea oboseală, încât își zicea îndârjit: „De ce trebuie, de ce să mă agit și să-mi fac griji, când m-am eliberat de toate astea, sunt eliberat de competiția din Bătrâna Țară? N-am venit aici să-mi dau sufletul zbătându-mă să mă îmbogățesc… ". Adevărul era însă cu totul altul, deși îl refuza cu încăpățânare

— Se plictisise. Ajunsese la capătul vechiului său drum, iar acum, ca să izbutească, trebuia s-o pornească din nou pe propriile sale urme, dar altfel – deci nimic nou; asta era problema. Cu un oarecare sentiment de vinovăție, se surprindea visând cu ochii deschiși

— Ce-ar fi să se smulgă de aici și să se ducă în altă parte – America de Sud, China? Alungă însă repede asemenea visuri. Ca să mai amine rezolvarea problemei, tăie încă o zonă de copaci, dezvelind astfel tot ce mai rămăsese până la poalele coastei; acum, între casă și povârnișul de dincolo de râpă nu se mai ridica niciun obstacol în calea privirilor: peste tot numai porumb pretutindeni

verdele lucitor al frunzelor; iar sus pe creastă, hotarul celeilalte ferme, un gard scund de sârmă ghimpată, și, lipită de gard, o mină. Nimic de anvergură, un șteamp cu două pive, mânuite de un singur om care scotea și el cât aur putea dintr-un filon sărac dar constant. Mina se găsea acolo de ani de zile. Pivele bufneau zi și noapte, mai tare sau mai înfundat, după cum bătea vântul. Dar pentru Alee, instalațiile minei înconjurate de munți negri de zgură, și fumul întunecat ce se înălța spre cerul albastru și proaspăt făceau parte dintr-un peisaj inedit și îngrozitor. Ochii săi cercetători și gânditori căutau deseori spre acele locuri. I se părea ciudat ca de sub acea grămadă neagră de hidoșenie, de sub acoperișul de fum, să iasă din pământ aurul. Nu-i plăcea deloc ideea – pe pământul ăsta trebuia să crească hrana lor. Era revoltător că solul acesta, atât de bun, să fie acoperit, chiar și pe o suprafață de câțiva acri acolo, de clădiri și mecanisme de fier, de toată acea tabără sordidă a minei.

Alee se simțea ca atunci când oamenii îl îndemnaseră să cultive tutun. Ar fi însemnat să trădeze, deși nici el nu știa ce ar fi trădat. Mina aceasta era o trădare a tot ceea ce însemna buna-cuviință. Scoteau minereul, spălau aurul, îl topeau în forme convenabile negoțului, și mii de muncitori își iroseau viața cu el, când ar fi putut fi mai de folos pe pământuri; în cele din urmă aurul era trimis în America. Deseori, în acele zile, își amintea de anecdota aia răsuflată cu scosul aurului dintr-o gaură și trimiterea lui în America pentru a fi îngropat în altă gaură. Maggie îl asculta plină de uimire. Ce om ciudat! Nu băga nimic în seamă până nu era înfruntat cu situația respectivă. De ani de zile trăia la câteva mile de o mină, urechile răsunându-i de zgomotele venite de acolo, dar abia acum, când o vedea lămurit sus pe coastă, părea să fi luat cunoștință de ea. Și totuși, de ani de zile bătrânul miner dădea pe la ei în câte-o seară. Alee îi adresa o întrebare-două, de politețe, apoi începea să

vorbească despre fermă, subiect care cu siguranță nu-i trezea niciun interes musafirului. „Sărmanul de ela, obișnuia să spună Maggie, pe jumătate disprețuitoare, „ce rost are să-i împui tocmai lui capul cu prețuri și starea vremii?" Era de aceeași părere cu soțul ei în ceea ce privea mineritul – modul acesta de a-ți duce existența nu dădea dovadă de seriozitate; cu atât mai mult în cazul bătrânului ăstuia care scormonea gunoaiele ca sa găsească o fărâmă de aur. Așa gândea ea. Dar măcar ea se gândise; pe când Alee, parcă făcuse marea descoperire a vieții lui.

Venind acasă în vacanță și zărind cocoțată pe culmea lungă și verde forma neagră, necunoscută încă, a minei, Paul s-a simțit cuprins de tulburare și a pornit-o imediat într-acolo, în cea mai lungă excursie a sa de partea cealaltă a câmpului. Și-a petrecut toată ziua la mină și s-a întors turuind de grame și uncii de aur; de filoane, straturi și vine; de minereu, sedimente și cianuri – un limbaj cu totui nou. Maggie însă a primit cu și mai mult dispreț această fascinație în fața aurului; deși, în sinea ei, era încântată să-l vadă captivat de o activitate practică. Măcar vorbea de lucruri, nu bântuia ferma ca un vagabond întors din exil. Și-l și închipuia inginer minier sau geolog. S-a grăbit să ceară de la oraș cărți despre oameni de știință celebri și le-a împrăștiat prin casă. Dar Paul aproape că nu le băga în seamă. Practica sa în ceea ce privea mânuirea diferitelor obiecte, creșterea plantelor, modelarea uneltelor din fierul înroșit l-a obișnuit să-și dobândească nemijlocit cunoștințele și abia pe urmă să caute confirmarea în cărți. Pe lângă asta, alte gânduri îi umblau lui prin minte acum. Lovea cu bocancul vreun colț de stâncă de ieșeau scântei, nu alta, și întreba: „Tăticule, oare asta nu-i rocă de aur?" Sau venea într-un suflet, aducând bucăți sfărâmate de piatră, în care se zăreau luciri metalice palide, și exclama:

— Uite, ăsta-i aur, nu-i așa?

— Poate, răspundea Alee în silă. Peste tot e aur în regiunea asta. Pe aici treceau prospectorii spre sud. Uite, culmea aia e traversată de un filon uriaș care are aceeași conformație ca și marile filoane din Rând; o dată chiar s-a crezut că au dat peste o mină la fel de mare ca aceea de acolo. Dar nu s-au ales cu nimic.

— Poate o găsim noi, insista încăpățânat Paul.

— Poate, se îndupleca Alee.

Fără să vrea, era și el atâțat de patima copilului, li veneau în minte prospectorii din alte vremuri, hălăduind prin țară cu echipamentul lor rudimentar, spălând aurul din nisipul albiilor, sfărâmând roci, înlăturând prundișul ca să găsească minusculele grăunțe ce ar fi făcut din acea parte a țării un alt Rând. Uneori, când dădea peste vreun colț de stâncă, în loc să blesteme ca alte dăți că apăruse în calea plugului, îl cerceta pe furiș, gândind: „Bucata asta pare ciobită – cine știe ce mână o fi ciocănit-o cu ani în urmă". Sau nimerea peste un puț străvechi, umplut pe jumătate de ploi, semn că cineva își încercase norocul acolo; rămânea cu privirile pironite la cutele rocilor sub stratul de pământ, unele orizontale, dispuse ordonat una peste alta, altele prăvălindu-se pieziș acolo unde le apăsaseră și le înghesuiseră neștiutele forțe subterane. Dar se scutura de vise și revenea la treburile fermei, la suprafețele vizibile, la solul cultivat și bine rânduit, acest strat superficial și pe înțeles, supus luminii, aerului, umezelii, afânat de viermi și rădăcini ce desăvârșeau astfel miracolele descompunerii și creșterii. Se întorcea cu toate gândurile la această suprafață maleabilă a globului – sau cel puțin așa își închipuia el; își înăbușea speculațiile tainice cu privire la fascinantele structuri subpământene – dar nu de tot. În el se alcătuia încet o altă himeră, altă necesitate; pivele de pe coasta de dincolo de câmp bufneau regulat, ca răpăitul tobelor dintr-o țară al cărei hotar nu-i era îngăduit să-l treacă.

Într-o seară, apăru la ușa lor un bătrân mâncat de vreme, care-și dezlegă din cârcă sacul cu tot felul de scule și, profitând de dreptul călătorului la ospitalitate, ceru găzduire peste noapte. Făcea parte din acea tagmă, aproape dispărută, a prospectorilor rătăcitori; și toată noaptea le istorisi despre viața lui în veld. Ca o poveste dintr-o carte de aventuri pentru copii, atât de naive erau jocul norocului și al ghinionului și cutezanța necurmată, răsplătită doar de conștiința justeții acțiunilor sale. Căci pasiunea cu care înfățișa truda prospectorului semăna cu cea a omului de știință în fața unei mari descoperiri, sau a artistului când vorbește de arta sa. De două ori dăduse peste aur și-și vânduse avuțiile cu bună credință, fiind de ambele dăți tras pe sfoară de indivizi lipsiți de scrupule care se îmbogățiseră între timp, el rămânând sărac, așa cum fusese și cu patruzeci de ani în urmă.

E drept că vorbele îi erau mânioase, dar era mânia pe care omul o acceptă de bună-voie, ca pe o rudă nesuferită, devenită însă, cu anii, o necesitate. Câteva luni a fost foarte bogat, nici el nu știa câți bani tocise în hotelurile luxoase din orașul aurului. Vocea îi era indiferentă când amintea de acea vreme, de parcă pomenea de ceva ce trecuse prin ograda lui din pură întâmplare și apoi îl părăsise la fel cum venise. Ascultându-l, Maggie mulțumea cerului că Paul lipsea din cameră. Deși, un copil ar ține minte o asemenea poveste toată viața, fericit că a zărit, chiar și pentru o clipă, chipul unui străvechi aventurier, născut pe vremea când multe colțuri ale lumii acesteia zăceau încă nedescoperite de făcătorii de hărți și inventatorii de instrumente. Bătrânul era un adevărat erou de roman, menit să înflăcăreze fantezia oricărui băiat; dar Maggie își zicea cu încăpățânare: „Și fără asta, e destulă aiureală în capul luiw, – vrând adică să spună, fără să se jeneze: „Ajunge influența nefastă a lui Alecu. Era limpede că de-acum trebuia singură să se

străduiască să trezească și să mențină în Paul dorința de a atinge ținta pe care o crease imaginația ei. Nu-i plăcea felul cum asculta Alee poveștile bătrânului: poate că el l-o fi crezând un tip nemaipomenit, ea, însă, nu era de aceeași părere. Privindu-i chipul, nu mai avea nicio îndoială că bărbatul ei asculta cântecul unei sirene. După câtva timp, se pomeni că Alee începe să vorbească de pacostea de unchiul său pe care, printr-o logică foarte stranie, părea să-l asemene cu prospectorul din fața ei. Ce Dumnezeu mai voia omul ăsta? Nu-i destul de aventuros, ar zice oameni cu scaun la cap, s-o pornești haihui să-ți cauți o fermă în Africa? Chiar mai aventuros decât să fii un prădător și-un ticălos care seduci fete cinstite și iei bunurile oamenilor cumsecade, sfârșind apoi ca un criminal ordinar!

Cu toate că era o femeie cu capul pe umeri, în noaptea aceea, după ce Alee se cufundă în somn, Maggie izbucni în hohote mute de plâns, simțind cum îi îngheață curajul – sau, mai degrabă, ceea ce fusese înainte suliță de atac, devenea acum scut de apărare. O cuprinse disperarea când se gândi la Alee, iar bătrânul care dormea alături o umplea de toate furiile. De ce-a trebuit să vină tocmai la ferma *asta*, de ce n-a putut să-și ducă în altă parte scinteierea periculoasă? După multă vreme, amintindu-și de acea noapte, avea să-i spună lui Alee pe un ton mușcător: „Da, atunci a început tot necazul, când s-a târât hodorogul ăla până aici, ca să nu-i tacă gura toată noaptea. Dar „necazul" începuse mult mai dinainte; cine ar fi putut spune când? O dată cu războiul care a zdruncinat atât de tare bărbații, de i-a făcut s-o ia din loc spre alte țări, alte femei? Sau de vină erau forțele acelea, cum-le-o-fi-numele, care-i fac pe bărbați să pornească războaiele neroade? Sau ceva chiar în Alee însuși: poate a-nceput să se agite străbunul, să-i picure în sânge șoapte de aventură și sălbăticie? Ei bine, orice-ar fi fost, n-avea decât să se

descurce singur, ea trebuia să se îngrijească de fiul *ei*, să facă din el un avocat onorabil, sau un constructor de poduri. Îi ajungea această aventură.

Bătrânul plecă a doua zi, târându-și picioarele prin porumbiște, cu sacul în spate, iar Alee rămase în verandă, privind în urma lui. La lăsatul serii se cocoță pe delușorul din spatele casei, de unde zări licărul roșiatic al unui foc, jos în râpă. Deci acolo poposise, după o zi întreagă de scormonit rocile și de ciocănit. Probabil își pregătește cina, sau s-a și întins lângă jeratec, învelit în pătură, acoperindu-și cu un colț ochii, astfel ca luna să nu-i tulbure pleoapele cu razele ei mișcătoare și reci. Bătrânul era singur, niciun african nu-l însoțea ca să-i deslușească veldul; nu mai avea nevoie de mijlocitor; înțelegea meleagurile la fel de bine ca negrii ce trăiau aici. Într-un târziu, Alee se duse la culcare cu gândul tot la bătrânul prospector atât de liber, de nimeni legat, fără nimic altceva decât o pătură, o cratiță și hainele de pe el.

După câtva timp, sosi de la poștă un pachet pe care îl deschise Alee, urmărit de privirile lui Maggie. Era un șaitroc pentru spălarea aurului. Alee îl luă cu gesturi stângace, încercând să-l țină așa cum văzuse la bătrânul prospector. Nu era deprins cu un asemenea obiect. Părea o tigaie adâncă, fără mâner, din metal negru și greu, cu un jgheab mic jur împrejurul fundului. În el urma să se scurgă mâlul ce ar fi putut ascunde grăunțele de aur. În aceeași zi, Alee începu să aducă bucăți de rocă pe care le găsea peste tot pe câmp, le sfărâmă într-o piuă și apoi rămase ore întregi lângă cisternele de apă, învârtejind la nesfârșit amestecul noroios, blestemându-și frustrat neîndemânarea în a executa corect mișcările. Pierdea îngrozitor demult timp cu fiecare probă în parte, fără să fie sigur, atunci când isprăvea, dacă făcuse bine ceea ce făcuse. Întâi trebuie pusă în șaitroc pulberea fină de rocă. Sfărâmată, și turnată apă

deasupra. Apoi șaitrocul trebuie agitat în așa fel încât bucățelele grele de metal să se lase la fund, după care, cu o mișcare laterală bruscă, azvârlite afară împreună cu apa, pulberea și nisipul rămase la suprafață. Se toarnă din nou apă și operația reîncepe, până rămâne apa curată, iar pietricelele și bucățile de metal alunecă pe jgheab – negrul mat și șters al fierului, cromul, ceva mai lucios* înșelătoarea sclipire a piritei, pe care un ageamiu ar putea-o lua drept aur, și la urmă, aproape în fiecare probă, rostogolindu-și încet greutatea, apar lucind stins cele câteva grăuncioare de aur curat. Dar mișcările trebuie învățate. Secretul consta într-o mică smucitură laterală, chiar la sfârșit, prin care se despărțeau metalele de resturile mai ușoare de rocă. Așa că Alee se apucă metodic de lucru, cu șaitrocul greu în mâini, pachetele cu rocă sfărâmată pe jos lângă el, și de partea cealaltă robinetele picurânde. Risipea toată apa, cu atât mai valoroasă cu cât era adusă de la o fântână depărtată, de trei ori pe săptămână, în cisterne trase de vite. Ai casei fuseseră întotdeauna zgârciți cu apa, și uite-l acum pe Alee oferind pământului însetat zeci de galoane în fiecare zi. Maggie ÎL urmărea îndurerată de la fereastra bucătăriei.

Deocamdată era doar un hobby. Alee își continua munca la fermă, culegând bucăți interesante de rocă dacă dădea peste ele, iar seara le trecea prin șaitroc, sau dimineața devreme, înainte de micul dejun. Casa era un talmeș-balmeș de grămezi de bolovani pe care Maggie îi cerceta minunându-se, dar numai când era singură, ca să nu-și încurajeze bărbatul în „prostia astaa. O fascinau rocile, deși se împotrivea cu toată ființa acestei fascinații. Unele erau rotunde, netezi te de ape; altele roșii, marmorate cu negru; verzi, mate, ca jadul neșlefuit; pietre albastre, cu reflexe metalice în lumină. Erau atât de frumoase încât puteau fi tăiate și prefăcute în bijuterii. Mai erau grămăjoare de materie incertă, ceva între pământ și pietriș, de

culoare sângerie; și unele dintre ele atât de pline de metale încât atârnau grele în mână. Cele mai promițătoare erau rocile de descompunere, din care elementele moi fuseseră treptat înlăturate sub acțiunea apei și a vântului, rămânând o structură nervuroasă, fărâmicioasă, ca un schelet al pământului – în această împletitură se zărea aurul, îngrămădit în orificiile rocii precum murdăria în cusăturile veșmintelor.

Alee era chinuit de faptul că nu cunoștea numele rocilor și al mineralelor. A cerut cărți; în așteptarea lor, bântuia ca un explorator ferma pe care își imaginase că o cunoștea ca-n palmă, învățând acum să se uite cu alți ochi la întinderile ei. De exemplu, colțul ăla de stâncă ce intersecta râpa ca un baraj natural – oare care era natura acelei roci dure și neclintite, și ce se petrecuse cu ea în adâncuri? De ce avea pământul culoarea aceea închisă și roșietică la un capăt al câmpului, iar la celălalt un oranj închis? Se uita la câmpul pustiu ce-și aștepta plantatorii – solul se umbrea și-și schimba nuanțele de la un acru la celălalt, după tipul de roci din care se formase – și ochii lui străpungeau străfundurile, căutând filoanele, marnele, aluviunile și râurile ascunse. Ridicându-și privirile, vedea steiurile din zare: granit dur; iar colinele de la poale, avanposturi din lespezi de granit, rupte din masiv și rostogolite până aproape de hotarul lui – roci din altă eră, munți ce-au răbufnit în vremuri străvechi. Linia orizontului se continua cu lanțul muntos din care se scotea cromul, pentru a fi trimis apoi în țările ce-l foloseau în război. Povârnișurile erau brăzdate de cicatricile vechilor lucrări și de galeriile noilor abataje – un alt univers, alt limbaj al trudei. Parcă toată viața lui fusese orb și de abia acum descoperea această realitate. Iar taluzurile de pe propriul său pământ ascundeau filoanele vârfuite de cuarț care promiteau atâta aur – așa-i spusese bătrânul prospector. Cuarțul, cea mai minunată

rocă, în mii de forme și nuanțe strânse în milioane de ani, uneori țâșnind reci și scânteietoare, ca niște ghețari în miniatură; alteori lăptoase, ca lespezile de opal, sau de un roz pastel și chihlimbariu, cu un mugur fumuriu în profunzime, parcă de la un foc invizibil; marmorate cu negru, sau bălțate cu albastru – fără sfârșit erau stranietatea și varietatea filoanelor pe care ani de zile le blestemase, pentru că din pricina lor acri întregi de teren nu cunoscuseră fierul plugului. Acum le dădea târcoale cu un ciocan de prospecțiune în mână, plăcându-i să vadă fragmentele de rocă sărind în jurul lui ca niște ace de gheață sau bijuterii sfărâmate. Când spăla aceste bucăți, zărea de fiecare dată urme de aur. Prea mici însă – învățase de acum să măsoare bogăția unei probe.

A cerut de la oraș o hartă geologică și a prins-o în cuie de perete, în camera sa de lucru. A văzut-o și Maggie și s-a oprit s-o studieze, însă fără știrea lui Alee. Uite Africa, dar cu totul altfel decât o știa ea. În locul hașurilor verzi, maronii, albastre – culorile pământului și ale vegetației, ale frunzelor, solului, ierbii, apelor mișcătoare, apăreau aici culori țipătoare ce aminteau de nuanțele metalice ale rocilor. Verde argintiu pentru zăcămintele de cupru din Rhodesia de Nord, galbenul rece – aurul din Transvaal – dar nu numai Transvaalul. Nici nu visase vreodată că puteau fi atâtea exploatări miniere peste tot; petele galbene împestrițau tot sudul continentului. Dar Maggie nu se simțea atrasă de aur; instinctele sale sănătoase se răzvrăteau împotriva materiei ăsteia inutile. O interesau în schimb negrul regiunilor carbonifere – unele dintre cele mai bogate din lume, spunea Alee, și aproape neexploatate; cenușiul șters al zăcămintelor de crom, adevărați munți neatinși; verdele deschis și strălucitor al azbestului; fierul și manganul – dar despre multe din aceste denumiri nici nu auzise vreodată, îi venea greu chiar să le pronunțe.

Când au sosit cărțile cerute de Alee, s-a apucat și ea să le răsfoiască plină de curiozitate, desprinzând din ele nu atât cunoștințe, cât o imagine asupra minunatului viitor al acestui continent. „Poate că Alee ar fi trebuit să devină un om de știință, cugeta ea, și nu fermier? Poate că această capacitate a lui de a se lăsa furat de o pasiune (cum se și lăsase) i-ar fi adus faimă? Tt Căci în acești termeni se contura în mintea ei imaginea din fața ochilor: judeca bogatele posibilități ale Africii prin prisma fiului ei, care ar putea ajunge într-o bună zi să lucreze în industria cărbunelui sau a cuprului; sau prin cea a lui Alee, bărbatul care ws-ar fi putut aranja în viață", dacă ar fi primit o altă educație. Educația, asta era. Își îndreptă deci, fără șovăire, gândurile spre fiul ei, n-o mai interesa nimic altceva în afara lui. Își concentră întreaga voință, mai mult rugă, asupra lui, ca și când forța ei teribilă ar fi putut să-l influențeze acolo la școală, în orașul atât de îndepărtat.

Când se întoarse acasă în vacanță, Paul descoperi că tatăl său folosea un cu totul alt vocabular. Se mai ocupa de fermă, dar numai cu jumătate din grija de altădată, pasiunea lui cea mare devenind între timp povestea asta cu prospecțiunea aurului. Luase câțiva muncitori de la treburile câmpului și-i pusese să sape șanțuri de-a lungul filonului de cuarț de pe coastă. Maggie nu făcea niciun comentariu, dar Paul o simțea că nu era deloc de acord cu ce se întâmpla. Băiatul se trezi la mijloc, între loialitatea datorată mamei sale și fascinația în fața acestei noi pasiuni: săpăturile au câștigat. Câteva zile în șir, Maggie abia de-l zări, tot timpul era cu tatăl lui, sau dincolo, la mina de pe creastă.

— Poate o să avem și noi o mină, îi spunea Paul, și adăuga disprețuitor: Da' nu ca pricăjenia aia de colo, ci una mare, cât Johannesburgul.

Auzindu-l, lui Maggie îi sări inima. „A sosit momentul să-l

plămădesc", se gândi și-l duse în fața hărții colorate din camera de lucru, încercând s-o facă să prindă viață în fața ochilor lui, așa cum se însuflețise în mintea ei, și spunându-i că lumea are nevoie de ingineri și experți; dar el privea harta și o asculta indiferent.

— Copilul meu, zise Maggie, folosind vechiul ei alint de care aproape și uitase, ca și de celelalte expresii caracteristice vorbei ei scoțiene, e timpul să te hotărăști ce vrei. Trebuie să știi ce vrei să devii în viață.

O privi îmbufnat și-i spuse că, dacă aveau să găsească „o mină mare ca Johannesburgul", se va face miner.

— Ah, nu, protestă Maggie indignată. Asta-i doar chestie de noroc. Peste oricine poate da norocul ăsta. Însă un om deștept trebuie să învețe, să știe cât mai multe.

Ca să scape de dădăceală, băiatul consimți să se facă fermier și să cultive tutun.

— Nu, protestă Maggie din nou, surprinsă și ea de patima cu care vorbea.

În fond, de ce să nu se facă fermier? Dar nu ăsta era visul ei. Să devină un fermier bogat? Să-și câștige miile, să deprindă jongleria internațională a banilor și să cumpere alte ferme, să aibă subordonați și să ajungă să stea și să conducă dintr-un birou, ca un adevărat om de afaceri? Căci în treaba asta cu tutunul nu exista cale de mijloc, fermierii trudeau din greu, ore în șir, nopți întregi, pe câmp, parcă sub amenințarea unui bici invizibil, și ori dădeau faliment, ori se îmbogățeau pe neașteptate, punând pe alții să se spetească în locul lor… asta nu era viață, sau, cel puțin, nu pentru fiul ei.

— Ce-i rău să am bani? întrebă dușmănos Paul.

— Nu înțelegi, încercă Maggie disperată să-i insufle și lui câte ceva din temeinicia și onestitatea concepției ei despre viață; norocos

poate fi oricine, oricine poate să facă asta. Vin tineri din Anglia, cu ceva bani puși deoparte, și nu-i musai să fie ceva de capul lor, pot să fie chiar nătărăi, da' îi ajută vremea, prețurile sunt bune și se îmbogățesc – și ce-i cu asta? Tu doar vrei să faci ceva în viață, mai bun decât atât, sau nu?

Paul o pironi cu ochii săi negri și încăpățânați și o întrebă cu duritate:

— Atunci despre tata ce crezi?

Femeia simți că se sufocă; îl privi trăsnită – nu cumva-i trecea prin minte să-și critice tatăl?! Ba chiar așa! Dar sub uitătura ei, își plecă ochii rușinat oarecum și se grăbi să-i răspundă:

— Bine, mă mai gândesc, după care se făcu nevăzut.

O luă glonț spre zona săpăturilor, și o vreme păru să-și evite mama. Cât despre Alee, Maggie era convinsă că se țicnise de-a binelea. Toată ziua se repezea în casă cu bucăți de rocă și ieșea val-vârtej, anunțând bogății iminente, încât lui Paul nu i-au trebuit multe să devină la fel de înrăit ca și el, petrecându-și o parte din zi cu spartul bolovanilor și urmărind cum spăla tatăl său pulberea. Curând învață și el să mînuiască șaitrocul. Maggie se uita la el cu cât zel se spetea lângă rezervoarele din care apa curgea șiroaie pe pământul uscat, umplând tot locul cu băltoace, în ciuda căldurii teribile. Când rezervoarele se goliră, Alee se văzu nevoit să dea ordine ca cisternele să facă un drum în plus. „Da, se gândea Maggie cu amărăciune, atâția ani am economisit apa; și acum, din pricina neghiobiei ăsteia, cisternele merg aproape zilnic după apă. U Din aceeași pricină, Alee începu să discute eventualitatea săpării a încă unei fântâni; ceea ce o amărî și mai mult pe Maggie, căci de atâta vreme îi tot cerea să sape o fântână chiar în spatele casei, dar pentru ruga ei niciodată nu fuseseră bani, și nici timp. Acum, în schimb, lui Alee i se părea foarte justificată această trebușoară.

Oamenii care trăiesc multă vreme în veld își formează un adevărat instinct în ceea ce privește locurile unde pot să dea de apă. Un locuitor vechi al meleagurilor ăstora adulmecă și simte ca un câine pământul, luând seamă la scufundările terenului, orientarea filoanelor, poziția unui mușuroi de furnici, după care decide: „Acesta-i locul. U Se prea poate s-o nimerească, deși de multe ori dă greș, fără îndoială.

Exact așa a făcut și Alee și-a petrecut o dimineață întreagă adulmecând și cercând hățișul din spatele casei, de unde țâșneau lespezile colnicului. Deci forțele subpământene aici izbucniseră, semn că existau fisuri prin care-și putea croi drum apa; deseori dădeai peste izvoare în preajma filoanelor și a steiurilor. Mai erau mușuroaiele: galeriile lor se terminau, de cele mai multe ori, chiar și la o sută de picioare adâncime, în albia unui râu subteran. Și într-un loc descopereai o anumită specie de copac, foarte promițătoare. „Da, s-a hotărât Alee, acesta ar fi un loc bun pentru o fântână.tt A și însemnat locul, a adus doi muncitori de la fermă ca să înceapă săpăturile, când, din senin, își făcu apariția încă un vizitator din acela periculos; un alt vagabond bătrân, la fel de jegos și de bătut de vremuri ca și cel dinainte; bântuit și el de o nebunie, numai că de data asta chiar mai rea – ăsta o ținea una și bună că era un rabdomant și avea să-i găsească lui Alee Barnes fântâna pentru suma de, nici mai mult nici mai puțin, o liră sterlină.

În noaptea aceea, până la spartul zorilor, Paul s-a lăsat prins în mrejele magiei. Nu l-au putut face să meargă la culcare. Bătrânul avea tolba plină cu povești de călătorii presărate cu primejdii; își petrecuse tinerețile vânând animale mari, apoi, când a devenit prea bătrân pentru jocul ăsta, s-a făcut prospector; și, mult mai târziu, șansa l-a făcut să descopere că, dacă rupea din copac o ramură bifurcată, aceasta căpăta în mâna lui puteri magice. „Șansa! – iarăși

șansa", gândi Maggie, ascultându-l cu un aer de îndoială. Oamenii ăștia trăiau între o pleașcă și alta. A avut ghinionul să-și nimerească elefantul ținta, lăsându-l pe bătrân infirm pe viață – și acum se mai zăreau, de la gleznă până la vintre, brazdele albe făcute de colții cei puternici. Norocul i l-a „scos în cale" pe bătrânul Thompson car, din întâmplare, „dăduse lovitura" cu diamante în Statul Maryland. A fost un ghinion că s-a îmbolnăvit de malarie și apoi de febra neagră, încât n-a mai putut dormi noaptea în brusă. Din norocire, și-a încercat șansa cu nuiaua și uite-l acum, mergând de la o fermă la alta, bine primit în fiecare casă și având-și somnul de noapte asigurat, la adăpostul unei plase contra țânțarilor… Halal exemplu pentru Paul!

Băiatul stătea cuminte lângă ea, sorbind fiecare cuvințel. Ochii negri clipeau rar, urmărindu-l atenți pe bătrân; avea chiar un aer de împotrivire. Nu era de acord cu lăudăroșenia lui, nici cu insistența cu care găsea explicații științifice nuielușei vrăjite, sau cu pălăvrăgeala despre fântâni și râuri la care se referea mai degrabă ca la niște bâzdâgănii subterane cărora, cică, le lua urma și le prindea. Paul însă urmărea altceva, acel ceva ce l-a ținut și pe tatăl său nemișcat și atent, numai ochi și urechi, întreaga noapte, cu privirile ațintite asupra bătrânului. Acel *altceva* – ce bine-l știa Maggie! Cât de puțină încredere avea în el, și cât suferea pentru Paul, a cărui inimă bătea acum să-i spargă pieptul (îi auzea pulsația cu claritate) în ritmul acelui *altceva* atât de primejdios. Nu elefanții, leii, salvările de ultimă clipă; nici aurul, sau râurile subterane; niciunul din aceste lucruri luate ca atare, și cu atât mai puțin năzuința de a ajunge la ele. Era vorba de o aptitudine în viață, mascată și imposibil de exprimat în cuvinte, pe care ea, încercând totuși s-o definească în termeni cât mai exacți și familiari, o concedie în cele din urmă cu o formulă iritată și deloc încurajatoare: „Să câștigi totul fără să dai

nimic în schimb". Asta își doreau ei, își zise ea cu tristețe; și când îl duse la culcare pe Paul și-l sărută, îi spuse cu vocea ei înțeleaptă:

— N-ai de ce să fii mândru când obții ceva pe gratis. Văzând că n-o înțelege, îl mai sărută o dată și plecă.

A doua zi dimineața, când s-au dus cu toții la locul cu pricina, Maggie rămase mai la o parte, punându-și șorțul pe cap ca să se ferească de razele nemiloase, și încrucișându-și brațele pe piept în acea atitudine antică a femeii răbdătoare și ironice; clătină din cap când rabdomantul îi oferi nuielușa îndemnând-o să încerce și ea. În schimb Paul nu refuză: se înfipse bine în țărână cu picioarele depărtate, lipind coatele de corp, așa cum i s-a spus să facă, și apucă nuielușa între degetul mare și podul palmei din locul unde începea bifurcația. Nuielușa se dădu peste cap în mâna lui, făcându-l să țipe bucuros: „Sunt rabdomant, sunt rabdomant", bătrânul confirmând că are într-adevăr acest har.

Alee arătă locul, bătrânul se fâțâi în jurul lui cu nuielușa și, într-un târziu, încuviință săparea puțului – nuiaua se răsturna infailibil exact în acel loc. Alee îi plăti douăzeci de șilingi și omul plecă mai departe, spre altă fermă.

— Într-o țară ca asta, zise Maggie resemnată, unde fiecăruia îi arde gura după apă, un om care ar putea arăta precis unde se găsește apa, ar deveni milionar. Și uită-te la ăsta, cu haina numai petice și bocancii scâlciați.

Știa că vorbește degeaba după uitătura celor două perechi de ochi negri care o fixau neîncrezători, de parcă ar fi vrut să spună: „Ei bine, femeie, și ce-are a face aspectul bocancilor cu treaba asta?"

Târziu seara își văzu soțul furișându-se cu o nuia în mână pe potecă spre colnic, și când s-a întors după câtâva vreme, deslușì pe chipul lui o tulburare din care înțelese că și el „avea acel haru.

În timpul trimestrului ce a urmat, Maggie primi o scrisoare de la

directorul școlii, prin care era anunțată că Paul nu avea aptitudini pentru învățământ și nici nu-l considerau în mod special pregătit pentru susținerea examenelor. Dacă își dădea silința, putea totuși câștiga o bursă ca să urmeze învățământul universitar… Și așa mai departe. Era o scrisoare plină de tact, a cărei adevărată semnificație Maggie preferă să nu o cerceteze, căci ar fi fost mult prea dureroasă pentru mândria ei de mamă. Sensul imediat era limpede: Paul avea să-i coste o grămadă de bani. În răspunsul ei, ceru să i se acorde fiului lecții suplimentare, după care se duse să discute cu Alee. El primi noutățile destul de iritat, căci gândul îi stătea la fântâna ce se adâncea puțin câte puțin. Își petrecea tot timpul supraveghind săpăturile. De ce Dumnezeu? Săpatul fântânilor era doar un lucru atât de obișnuit. Puneai câțiva oameni la treabă și dacă nu dădeau de apă până la o anumită adâncime, îi scoteai din groapă și încercai în altă parte. Nu era nevoie să-i păzești ca o cloșcă. Așa gândea Maggie, urmărindu-și din priviri soțul care se învârtea în jurul găurii cu un aer contemplativ și cu nuielușa în mână. La o adâncime de treizeci de picioare dădură de apă. Izvorul nu era prea bogat, era chiar posibil să sece în sezonul uscat, dar Alee era încântat.

— Dacă nu venea zăpăcitul ăla bătrân, tot aici săpai fântâna, fără aiureala aia cu bagheta magică, preciza Maggie cu arțag.

Alee molfăi două-trei cuvinte și plecă la mina de pe coastă, luând și nuielușa cu el. Indulgent, minerul îi dădu voie să-și verifice harul și nuielușa pe teritoriul minei. Alee alese un loc anume și când veni acasă, își anunță nevasta că va câștiga o guinee dacă se va dovedi că acolo este apă.

— Bine, omule, făcu Maggie uimită, cu asta ai de gând să-ți întreții familia!?

Îl întrebă din nou ce are de gând cu banii pentru meditațiile lui Paul, la care Alee o luă la rost:

— Ce ai cu băiatul, se descurcă foarte bine.

Dar ea insistă, așa că el se văzu nevoit să cedeze; deși părea să-i repugne această hotărâre sălbatecă a ei de a scoate din băiat ceva cu totul deosebit. Însă când să treacă la acțiune, pas de găsește banii trebuincioși, căci în bancă nu era niciun sfanț. Tot Maggie fu cea care se puse pe treabă, vânzând ouă și găini la magazinul de la stație ca să câștige cele câteva lire necesare completării sumei. Din acel moment strângea fiece bănuț, îndesându-l într-un sertar, deși nu banii pe ouă și găini aveau să-l țină pe Paul la universitate.

Într-o zi îi spuse lui Alee:

— Salariile băieților de la săpături ar ajunge pentru taxele școlare.

Nevrând să devină cicălitoare, se abținu să mărturisească ce-i stătea pe suflet: Și dacă ți-ai bate puțin capul, ar fi și mai mulți bani la sfârșitul sezonului. Dar Alee îi auzi gândul și-i răspunse cu o privire îndurerată și o tăcere îndărătnică. Mai târziu însă, catadicsi să-i zică:

— Dacă am să găsesc alt Rând aici, băiatul o să poată merge și la Oxford, dacă tu așa vrei. Nu era nicio urmă de glumă în spusa lui, vorbise foarte serios.

Cât a durat săpatul fântânii de la mină, a stat acolo tot timpul. Au dat de apă, iar el își primi onorariul – o guinee – pe care o puse grijuliu laolaltă cu banii pentru salarii. Ceea ce nu știa Maggie era că în tot acest timp el a dat târcoale puțului cu vergeaua în mână – se știa cu exactitate cum erau dispuse filoanele și cât aur conțineau.

— Noroc cu mina, că am unde-ncerca, mărturisi el gânditor. Necazul în treaba asta e că n-ai cum să verifici teoriile.

Maggie nu pricepu din primul moment ce voia să zică, ea se gândea la apă, drept care și începu:

— Dar fântâna de acolo e ca asta de… Se opri, expresia feței i se schimbă și o bănuială plină de revoltă puse stăpânire pe ea. Dar,

Alee, izbucni indignată; el însă îi întoarse spatele, refuzându-i cârcoteala și îndoiala. Alee, ascultă, insistă ea furioasă, doar nu te gândești să…

— Rabdomanții există de secole, îi aruncă el cu simplitate, de ce n-ar fi și rabdomanți pentru aur?

Maggie înțelese că pentru el totul era foarte limpede, ca un crez religios, că nicio vorbă de-a ei n-avea să-l readucă la dreapta judecată. Rămase tăcută, simțind în aceeași clipă cum ultimele rămășițe de încredere ce-o mai avea în el se destrămau ca fumul; o umplu amărăciunea femeii care în afara bărbatului și a copiilor n-are o viață a ei și deodată își vede întreaga existență năruindu-se. Nu-i păsa de ea; Paul era problema – el avea să plătească pentru această scrânteală. Iar ea trebuia s-o accepte ca atare; se căsătorise cu Alee și cu asta, basta; nu putea concepe să-l părăsească; pentru o femeie de modă veche cum era ea, divorțul nu încăpea în discuție. Nu putea face nimic; n-ai cum să te cerți cu un posedat, și Alee era posedat. Dar această acceptare, ca o ridicare din umeri, ascundea un tâlc mai profund – simțea pe undeva că această latură vizionară a caracterului lui Alee – deși ridicolă – era un rău necesar, căruia orice om cu simț practic trebuia, la un moment dat, să-i plătească tribut. Din acea zi, Alee descoperi în Maggie un auditor binevoitor, chiar dacă ironic; uneori se interesa chiar ea de „experiențele" lui. În fond, de ce nu? Se trezea cugetând; la urma urmelor, poate că descoperă într-adevăr ceva nou. Dar se dezmeticea repede, indignată: nu lipsea mult să se molipsească și ea de nebunia asta. În sinea ei începu să coboare ștacheta pretențiilor pe care le avea pentru Paul.

Întors în vacanță, băiatul găsi din nou atmosfera schimbată. Lui Alee îi pierise tot cheful; perioada de miere ce-a urmat descoperirii trecuse; acum avea un aer preocupat și înverșunat. Vergeaua magică devenise un organ suplimentar – nu o lăsa nicio clipă din

mână. O făcuse din sârmă de fier, căci aflase el de o teorie conform căreia fierul ar fi atras de aur; era greu de priceput teoria asta, ca și toate celelalte. Maică-sa nu scotea un cuvânt; tare ar fi vrut Paul să poată ignora semnificația profundă a acestei tăceri, să fie astfel liber să se împartă între cei doi părinți fără niciun sentiment de vinovăție față de vreunul din ei. Așa însă, era foarte tulburat. Pentru prima oară o privea pe Maggie cu ochi de adolescent, critici, despărțind figura din fața lui de imaginea mamei pe care o vedea mai degrabă cu ochii sufletului. Femeia aceasta era obosită, căruntă, ofilită. O urmărea seara când stătea lângă lampă în camera aceea sărăcăcioasă și cârpea ciorapii, cum se încrunta, chinuindu-se să vâre ața în ac; și cum ciorapul sau bluza rămâneau uitate, uneori și câte o jumătate de oră, în timp ce ea se pierdea în vreun vis de-al ei ce-o ținea nemișcată, cu un aer trist și apăsat pe chip, frecând cu palmele brațele fotoliului într-un gest inconștient, stăruitor și nervos. Nu-i ușor să fii băiat, să crești și să-ți vezi mama ca pe o femeie în vârstă; dar faza asta n-a ținut mai mult de câteva zile, până-l cuprinse și pe el patetismul și sfârșeala ei, și, o dată cu ele, o mânie posacă împotriva tatălui. Deși împlinise abia 13 arii, era bărbat în toată firea; cercetându-și cu atenție tatăl, simți cum îl urăște pentru că o omorâse pe vesela și glumeață Maggie. Casa arăta ca vai de lume, hainele – curate, nu-i vorbă dar roase de atâta purtat, ferma lăsată în paragină. Își petrecu toată vacanța pe câmp cu muncitorii, încercând să descopere ce-ar fi de făcut pentru a îndrepta cât de cât lucrurile. Pe Maggie o înduioșa blândețea protectoare a fiului ei, dar o și înspăimânta, neștiind cum să-l ajute. Venea la ea și-o întreba:

— Mamă, în mijlocul câmpului ăluia e un șanț, ce să-i spun vătafului să facă? Sau: Ar trebui să plantăm niște copaci, mai că n-a mai rămas o bucată de lemn p-aici, ăla a tăiat totul.

Vorbea de tatăl său cu dușmănie, spunându-i „ălau; așa au trecut

săptămânile vacanței, și Maggie îl sfătuia de fiecare dată să nu-și facă atâtea griji, era prea tânăr pentru asta. Se temea îngrozitor pentru el să nu se lase absorbit de blestemata asta de fermă și să nu mai poată scăpa din mrejele ei. De la școală, băiatul îi scria scrisori disperate, pline de rugăminți: „Te implor, *fă-l* să repare gardul înainte de-a începe ploile, te rog, mamă, nu fi blândă și înțelegătoare cu elw. Dar mai mult ca sigur Alee s-ar fi enervat de flecușteț e ca astea; așa că Maggie îl ruga la rândul ei: „Ai răbdare, Paul. Termină-ți întâi studiile, apoi o să ai destul timp pentru fermătt.

Examenul de bursă l-a trecut cu greu, numai cu trei sutimi peste limită, și Maggie se văzu nevoită să discute foarte serios cu el. Băiatul păru că o asculta sau poate că a și încercat să o facă; dar în cele din urmă o întrerupse nervos:

— Ah, mamă, ce rost are să-mi pierd timpul cu franceza și latina și literatura engleză? Zău că n-are nicio noimă în țara asta, nu se poate să nu înțelegi atâta lucru.

Maggie n-a avut cum să răspundă acestor argumente de bun simț, formulate pe un ton agasat, drept care se hotărî să-i scrie tot ce avea de spus într-o scrisoare lungă și autoritară, când avea să se întoarcă la școală. Era înduioșătoare în credința ei că școala avea puterea să schimbe concepțiile tinerilor, arătându-le ce e bine, sau făcându-i să renunțe la ce e rău. Spera ca, o dată prins de învățătură, băiatul să fie provocat să se gândească serios la viitorul său, deoarece bursa n-avea să țină decât doi ani.

Până una alta, Paul încercă să obțină sfaturi legate de fermă de la tatăl său – Maggie ori nu putea să-l ajute, ori nu voia. Dar toate avertismentele fiului – trebuiau săpate canale de drenaj, trebuiau plantați copaci – aproape că nici nu ajunseră la urechea lui Aloc; drept care, cuprins de o cumplită dezamăgire, Paul o porni spre mină: simțea nevoia unui tată, voia să și-l caute. Minerului îi plăcea

de băiat; îl răsfăța cu dulciuri, îl ținea la curent cu stadiul lucrărilor și-i îngăduia să coboare cu liftul metalic în puț, în adâncul căruia pământul puturos răspândea o miasmă acră. O dată chiar făcu o tură prin galeriile subterane unde trudeau minerii, fără altă îmbrăcăminte pe ei decât brâiele lor cenușii, îmbibate de sudoarea trupurilor și de apa ce picura din tavan. Bufniturile înfundate ale târnăcoapelor răsunau în galerii precum marșul unei întregi armate, răspunzând bătăii pivelor de la suprafață; iar lămpile pe care le aveau legate de frunte îi făceau să semene cu o specie ciudată de ciclopi ce-și caută prudenți drumul prin tunelurile scufundate pe jumătate în beznă. Seara rămânca să vadă cum coboară muncitorii din cușca ce-i scotea la lumină, murdari și transpirați, cu lămpile stinse, clipind orbiți de strălucirea ultimelor raze ale soarelui. Apoi stăteau cu toții în jurul puțului, în așteptarea detunăturii. În ultimul moment, cușca scârțâia din toate încheieturile din pricina grabei cu care scuipa afară pe ultimii doi care aprinseseră fitilul; și aproape imediat se auzea un urlet înfundat din adâncuri, făcând să vibreze pământul sub picioarele lor, și fețele și trupurile tuturor se relaxau. Căscau, se întindeau, plecau în grupuri să-și ia masa de seară. Paul se apleca peste gura puțului, să-și simtă fața bătută de suflul cu miros înțepător al exploziei; apoi se ducea să mănânce cu James, minerul. Locuia într-o căsuță, împreună cu o băștinașă care-i gătea. Era un lucru neobișnuit ca o femeie să se ocupe de toate treburile gospodăriei, încât Paul era de-a dreptul fascinat de femeia asta plinuță care zâmbea tot timpul, îi dădea biscuiți și-i spunea „Dragule". Curată obrăznicie ca un cafru, cu atât mai mult o femeie cafru să-i spună „dragule"; lucru pe care Paul nici nu se gândi să-l mărturisească mamei, tare nervoasă și dojenitoare în ultima vreme – ar fi fost în stare să-i interzică să mai vină la James.

Se întâmpla adeseori ca Alee să-și facă apariția din josul coastei

dinspre șanțurile săpate acolo, apropiindu-se grăbit printre tufișuri cu vergeaua magică în mână. Când îșI zărea băiatul, spunea doar atât: „Deci aici mi-erai, fiule", și pe loc uita de el. Dădea din cap spre James, îl întreba: „Te deranjează?" și, fără să aștepte răspuns, începea să se preumble în sus și-n jos în jurul puțului cu vergeaua lui. Uneori era mulțumit de ce descoperea și murmura: „îmi pare că sunt pe calea cea bună". Sau rămânea nemișcat în soare, cu pălăria veche lăsată pe ceafă și ochii înnegurați de gânduri. „Contradictoriu", făcea el. „Nu-i dau nicidecum de capăt". Apoi arunca un „Mulțumesc!" scurt, dădea din cap către cei doi, ca și când ar fi fost niște străini, și o lua înapoi, la fel de repede și de hotărât, spre șanțurile de încercare. James se uita în urma lui cu o expresie neutră pe chip; Paul îi evita privirile. Știa că James îl considera pe tatăl lui ridicol și nu voia să arate că știe acest lucru. Rămânea cu privirile pierdute în hățiș, rozând la un fir de iarbă, sau și le îndrepta spre pământ, în colbul căruia închipuia tot felul de desene cu vârful bocancului, iar obrajii lui împurpurați vădeau nefericirea. Ghicindu-i stânjcneala, James îi spunea cu blândețe: „Tatăl tău o să reușească".

— Crezi că ar putea fi aur acolo? îl întreba Paul, dornic să i se confirme, nu existența aurului, ci judecata sănătoasă a tatălui său.

— De ce nu? Mina asta tot aici e, nu-i așa? Și mai sunt câteva mine mici prin preajmă.

— Cum ai dat de filonul ăsta?

— Baftă. S-a întâmplat să fugăresc un porc sălbatec. Animalul a dispărut nu știu pe unde, iar eu m-am oprit să fumez o țigară și mi-am sprijinit pușca de un bolovan. Când s-o iau, mi-au căzut ochii pe stânculița aia – părea ceva de capul ei și când am spălat-o, s-a dovedit bună; am săpat un șanț-două, filonul cobora bine în jos, și – iată-mă-s.

Dar Paul tot la taică-său se gândea. Privirile lui trecuseră de copaci și de gardul de sârmă ghimpata și se opriseră taman la șanțuri.

— Tata spune că dacă se dovedește că are dreptate, o să devineze mine pentru oricine, peste tot în lume, nu numai aur, ci și cărbune și diamante – și orice! nu se lăsă Paul, aruncând minerului o uitătură mândră și sfidătoare.

— Așa e, fiule, spuse James cu înțelegere. Taică-tu are dreptate, adăugă el ca să-l liniștească pe băiat, și Paul îi fu recunoscător pentru aceste cuvinte.

Venea la James imediat după dejun, întorcându-se acasă abia după apusul soarelui. Maggie nu știa ce să-i spună. Nu putea să-l condamne pentru că își mărturisise necazurile unui om care avea timp de pierdut cu el. Nu era vina lui că-l avea pe Alee ca tată – gândul acesta o făcea să se simtă neloială față de bărbatul ei.

Într-o seară se duse și ea să vadă șanțurile lui Alee. Filonul era dispus în diagonală față de panta coastei, pe o lungime de aproape o milă, ieșind în afară ca o terasă căzută într-o rână și nefinisată. Șanțurile erau săpate de-a latul ei, iar din loc în loc stânca fusese aruncată în aer cu încărcături de nitroglicerină.

Maggie era uimită de amploarea lucrărilor. Cam doisprezece muncitori trudeau acolo și de peste tot răsunau loviturile târnăcoapelor în pământul pietros. Din șanțurile mai puțin adânci se zăreau umerii și capetele câtorva dintre ei, dar ceilalți dispăruseră în pământ. Contempla, obosită și tristă, toată aceasta trudă și în gândul ei socotea cât trebuia să coste, pe lângă banii pentru nitroglicerină, fitile, târnăcoape. Alee bântuia tufișurile cu sârma lui. Acum o mânuia altfel. La început o ținuse cu mare grijă, cu coatele lipite de trup, și pășise prudent, de parcă s-ar fi temut să nu tulbure magnetismul. Acum mergea cu pași mari și grăbiți, cu

cămașa fluturând în urma lui, iar sârma îi atârna între degete. Se mișca în zigzag, câte douăzeci de pași într-o parte, douăzeci în cealaltă, și Maggie își dădu seama că urmărea dispoziția unui filon, căci în centrul fiecărui segment străbătut, sârma se întorcea prompt cu vârful în jos. Fără să vrea, se gândi că în toată povestea asta era ceva forțat.

— Lasă-mă și pe mine să încerc, îl rugă, luând pentru prima oară în mână vergeaua magică.

— Mergi pe aici, îi ordonă bărbatul, încordându-se din pricina concentrării, și ea i se supuse. E adevărat că sârma părea să-i smucească și să-i forțeze mâinile; dar când încercă a doua oară, avu impresia că dacă trăgea de cele două capete într-o parte și-n alta, tensiunea făcea ca vârful vergelei să zvâcnească în jos, în timp ce dacă o ținea neîntinsă, sârma rămânea nemișcată. Putea fi oare totul atât de simplu? Oare Alee mișca sârma după cum voia el?

— Poate că n-ai energia electrică necesară.

— Așa zic și eu, acceptă ea sec; dar sesizând bosumflarea lui copilărească la răceala din vocea ei, întrebă în pripă, încercând să pară interesată: Cauți apă, sau vreun filon?

— Filon. Ochii lui se înseninară patetic în fața acestei manifestări de interes și începu să-i explice: Am descoperit că în cazul apei, n-are importanță ce e, nuia sau vergea de fier, dar dacă neutralizezi curentul cu o nucă de fier la un capăt, înseamnă că acolo jos este un mineral, dar nu știu dacă aur sau altceva.

Maggie digeră explicația cu oarecare dificultate, apoi zise:

— Spui vergea de fier, dar ăsta se numește fier galvanizat, asta-i denumirea, și poate fi făcut din orice, oțel, aluminiu – sau orice.

Tăcu brusc, epuizându-și lista de metale cunoscute.

Cuvintele ei îl neliniștiră. Era limpede că această idee, în fond banală, nu-i trecuse prin cap.

— N-are importanță, zise el grăbit, principalul e că ține. Mi-am confirmat-o la filoanele de la mină.

Căzuse totuși pe gânduri, și Maggie își spuse, cu ironie, că îi sugerase o nouă teorie, pornind, probabil, de la cuvântul *galvanizat.*

— De unde știi că acolo n-a reacționat la apă? Mina a avut întotdeauna probleme cu apa, se zice că ar exista un râu subteran, paralel cu filonul principal.

Dar acest aspect era mult prea evident ca să nu fie insultătoare menționarea lui, drept care Alee izbucni indignat:

— Atâta minte am și eu, crede-mă. Chestia asta am verificat-o demult. Luă sârma, fixă o nucă de fier la fiecare capăt al bifurcației și prinse strâns capetele în mâini. Uite așa, zise el. Fierul neutralizează, vezi?

Ea dădu din cap, el îndepărtă nucile de fier și apoi îl văzu scoțând din buzunar inelul cu sigiliu și legindu-l de sârmă.

— Ce faci? exclamă Maggie cu o foarte ciudată senzație de disperare.

Inelul acela ea i-l dăduse, când se căsătoriseră. Ca să i-l cumpere își cheltuise banii pe care-i economisise lucrând, pe când era încă fată, în magazinul părinților, și pentru ea fusese un sacrificiu imens atunci. Chiar și acum, de altfel. Și uite cum îl folosea ca un accesoriu, fără să se gândească o clipă măcar la ce-ar putea simți femeia de lângă el. Terminând demonstrația, Alee băgă inelul împreună cu nucile de fier la loc în buzunarul cămășii de lucru.

— Ai să-l pierzi, îi atrase atenția îngrijorată, dar el n-o auzi.

— Dacă fierul neutralizează apa, efect pe care l-am demonstrat, reluă el îngândurat, atunci inelul de aur ar trebui să neutralizeze aurul.

Era greu de deslușit logica acestei concluzii, deși Maggie n-avea nicio îndoială că fusese formulată extrem de logic. Se lăsă condusă

de-a lungul marelui filon, ascultându-i vorba molcomă și meditativă. Se simțea cuprinsă de o tristețe zadarnică – ce rost avea să fie atât de tristă? Nu credea în stările emoționale care n-aveau un oarecare rost.

După un timp, Alee începu din nou să se avânte înainte și înapoi pe un petec de pământ de importanță vitală și atât se agită până scăpă inelul în iarba înaltă; noroc cu Maggie care îl ajută să-l găsească.

— De fapt, cugetă el cu glas tare, cred că am să renunț la săpăturile astea și am să mă apuc de un puț ca lumea. Nu aici. I-am dat destule șanse ăstuia de aici. Am să încerc în altă parte.

La apusul soarelui, ea se apropie de unul din șanțurile adânci și privi înăuntru. Semăna cu un mormânt. Gura era îngustă, o despicătură între ierburile înalte și răzlețe încadrată de două grămezi de rocă sfărîmată; razele trandafirii aruncau reflexe roșietice pe firele de iarbă și scăpărau în pietriș. Copacii erau incandescenți, iar cerul inundat de culori. Peretele șanțului dezvăluia straturi de pământ și piatră. Întâi, câteva picioare de sol ruginiu, îndesat, tare, împânzit de rădăcini; apoi o felie de materie rozie, presărată cu pietricele rotunde, albe; urma un strat îngust, alb, uniform, ce amintea de umplutura unui tort; iar la urmă, scufundându-se până în adânc, marna cenușie care se spulbera ca un troian de zăpadă la atingerea târnăcopului. Nici urmă de filon pe fundul gropii; alăturându-i-se, Alee se încruntă – ar fi trebuit să fie un filon acolo, așa spunea privirea lui întunecată, dar șanțul ăsta, în loc să-i confirme teoria, îl îngrijora din cale afară.

Câteva zile mai târziu, își anunță nevasta că retrage muncitorii de la săpăturile acelea și-i mută în alt loc. Ea nu se osteni să-l întrebe unde anume; dar în scurtă vreme zări mare agitație în mijlocul unui ditamai lanul de porumb. Da, chiar acolo hotărâse să înceapă

săpatul puțului, tocmai el, care făcea înainte atâta tărăboi dacă se nimerea în brazdă vreo pietricică, oricât de mică, ce ar fi putut știrbi fierul plugului.

Afacerea începea să devină prea costisitoare. De două ori pe lună sosea de la stație o căruță plină cu lăzi de exploziv; iar de la magazin se comandau cutii cu felinare pentru mină, în loc de cele trebuincioase gospodăriei. Cât despre spălare, așteptau la rând douăzeci sau chiar mai multe mostre, în loc de cele câteva dinainte, iar Alee trudea lângă cisterne aproape toată dimineața. Era foarte mulțumit de puț; era aproape sigur că se află în pragul succesului. Găsea întotdeauna câteva grăunțe de aur în șaitroc și într-o zi chiar o dâră lungă, ceea ce, în opinia lui, însenina că munca merita tot efortul. Trimise o mostră la Departamentul Minelor pentru testare și primi răspuns pozitiv. Dar alarma se dovedi falsă, căci nu se mai ivi nimica nou, așa că puțul fu curând abandonat. Muncitorii încropiră o îngrăditură de sirmă ghimpată în jurul gropii, nu care cumva să-și frângă vitele gâtul pe-acolo; plugurile ocoleau zona; în mijlocul câmpului o dată curat ca-n palmă, se înălța acum un desiș de ierburi și tufișuri la a cărui vedere, când veni acasă în vacanță, Paul își sări din pepeni. Dar la toate mustrările lui, Alee răspunse că ceea ce făcuse era pe deplin justificat, deoarece învățase multe lucruri de la acest puț, ori știința trebuie plătită, nu-i așa? Acestea erau cuvintele lui, întocmai, rostite cu multă seriozitate, cum îi stă bine unui savant. Maggie însă aminti că puțul costase pe puțin o sută de lire, numai săpatul, și-și mărturisi speranța că noile lui cunoștințe în domeniu făceau banii. Era pentru prima oară când atingea acest subiect și încă pe un asemenea ton; își dădu seama că prinsese curaj numai pentru că era acolo Paul și-l știa de partea ei. De fiecare dată se întâmpla la fel. Revenirea băiatului în sânul familiei, în loc s-o liniștească, îi dădea un sentiment extrem de neplăcut, ca și când

simpla lui prezență o îndemna să fie neloială față de Alee. Devenea fără voia ei cicălitoare și mereu pusă pe observații, ca, după plecarea lui Paul, să revină la starea ei de acceptare tăcută, fatalistă. Nu mult după acel comentariu crud, Alee pierdu definitiv inelul cu sigiliu; și pentru că în cercetările sale avea absolută nevoie de un inel de aur, ceru verigheta nevesti-sii. Maggie nu și-o scosese de pe deget din ziua cununiei, dar acum i-o dădu fără un cuvânt. Din punctul ei de vedere, acea clipă însemna divorțul lor spiritual; dar orice divorț implică două persoane – atunci ce divorț mai e și ăsta în care partenerul nici nu bagă de seamă ce se petrece?

Bineînțeles că a pierdut verigheta, dar nu mai avea importanță, pentru că el își amendase teoria și inelele de aur aparțineau trecutului. Vergeaua pe care o folosea acum era făcută dintr-o sârmă de cupru curat, înfășurată în fâșii de azbest. Nici Maggie, nici Paul nu cerură vreo explicație: oricum n-ar fi priceput termenii pe care-i folosea în zecile de pagini cu note detaliate aflate pe biroul său, sau cei ce se găseau în cărțile despre câmpuri și curenți magnetici, ori despre simpatia metalelor; sistemul său de gândire devenise cel mai fantastic amalgam de alchimie, magie, și ultimele teorii științifice. Camera de lucru, care ani de zile nu conținuse altceva decât un seif pentru bani și un raft cu reviste de agricultură, era acum burdușită cu grămezi de pietre, creuzete, mojare, pereții erau acoperiți de hărți și diagrame, iar de cuie atârnau o sumedenie de vergele magice făcute din cele mai felurite metale. Alături de harta geologică abia editată și deja primită de la Departamentul Guvernamental, se afla una străveche, imaginată de un explorator din secolul al XVII-lea care o împodobise pe margini cu spirale sprijinite pe niște creaturi asemănătoare cu mamuții; denumirile teritoriilor menționate acolo erau și ele fabuloase: El Dorado, Golconda, Tărâmul Reginei Sheba. Pe unde mai încăpeau în cameră, fuseseră fixate în dibluri rafturi cu

retorte, eprubete, substanțe chimice, iar într-un colț zăcea cuminte un craniu de bivol pe care-l legase într-o vreme de vergeaua lui și bântuise cu el, câteva luni bune, pe pământul fermei ca să verifice o teorie conform căreia substanța osoasă avea afinități cu posibile zăcăminte subterane de calcar. Cărțile erau și ele variate, de la recentele publicații oficiale până la broșuri excentrice intitulate, spre exemplu: *Metalurgia și Zodiacul,* sau *Zăcăminte aurifere pe Venus.*

În această cameră, și nu în altă parte, îi puse Maggie sub nas o scrisoare de la directorul școlii. Banii de bursă se isprăviseră. Doreau ca băiatul să dea examene pentru altă bursă care să-l țină în continuare în universitate? În acest caz, trebuia să-și schimbe atitudinea căci, deși nu putea fi calificat drept prost, „nu dovedește nicio înclinație reală pentru studiu serios". Dacă nu acestea le erau intențiile, „nu era nicio urgență în revizuirea stării lucrurilor", drept care atașau o listă cu numele câtorva patroni cu care, dacă voia, doamna Barnes putea intra în legătură. Pe scurt, directorul îl considera pe Paul greu de cap.

Maggie era furioasă la culme. Fiul ei să devină un simplu funcționar! Pe un ton peremptoriu îșiinformă soțul că trebuia neapărat să găsească bani pentru ca Paul să poată urma facultatea. Alee tocmai era prins cu executarea unei schițe foarte amănunțite a noului său puț; auzindu-i vocea imperioasă, ridică spre ea un chip preocupat și o întrebă doar atât:

— Ce-l tot corcolești? Dacă ar fi ceva de capul lui, ar munci.

Cuvintele lui fură cu atât mai dureroase cu cât exprimau propria ei convingere; dar se trezi gândind că vinovat era numai englezul de Alee, el îi molipsise fiul de lene. Își stăpâni gândul, iar bărbatului îi spuse că trebuiau să găsească banii, chiar dacă pentru asta era nevoit să-și reducă experimentele. O privi uluit și mânios. Maggie înțelese că mânia era provocată de falsa ei scară valorică. În gândul

lui își spunea: „Cât valorează viitorul unui copil, (chiar dacă din întâmplare este al meu, un simplu accident biologic la urma urmei) comparativ cu o descoperire ce ar putea schimba viitorul lumii?" Dar se păstră în acea tăcere absolut necesară atunci când ai de-a face cu persoane mărginite, ca nevastă-sa. Ea însă nu se dădu bătută, încercă să-l convingă prin tot felul de argumente, izbucni chiar în lacrimi, și atâta îl bătu la cap până când tăcerea lui explodă într-un strigăt violent:

— Ah, la naiba, fă cum vrei!

Asta-și zicea și Maggie în sinea ei că ar fi trebuit să facă încă de la început, „pentru binele luia. Dar nu după multă vreme regretă că-i vorbise. Alee bătea ferma fără astâmpăr, oprindu-și privirile îngrijorate pe lucrurile ignorate de atâta vreme – solul erodat, gardurile căzute, șanțurile astupate; vorbele ei îl scoseseră din acel refugiu interior unde totul era limpede și avea sens, așternându-i pe chip un nor de spaimă – copil bântuit de coșmaruri. Suferea cumplit văzându-l așa; dar reuși, cel puțin un timp, să își țină firea, scrise o scrisoare directorului în care declara, cu demnitate, că nu trebuiau să-și facă probleme din pricina bursei, aveau să plătească ei banii. Lui Paul îi trimise o scrisoare cicălitoare, spunându-i că lenea lui îl băga în boală pe taică-su și măcar atât să facă, „după tot ce-a făcut taică-su pentru elu, să-și treacă ultimele examene cu bine.

Scrisoarea îl zgudui pe Paul, dar nu în sensul sperat de ea. Știa prea bine că pentru tatăl lui n-avea nicio importanță dacă-și lua examenul sau nu. Lipsa de onestitate a mamei îl făcu s-o urască; se întoarse acasă pus pe harță și, cu un aer sfidător, o anunță că n-are de gând să urmeze universitatea. Era un gest de trădare ce-o scoase pe Maggie din minți. În ultima vreme, din pricina unei perioade mai grele din viața ei de femeie, era îngrozitor de irascibilă și mereu gata de gâlceavă, încât Paul mai să n-o recunoască. De hatîrul liniștii

din casă, acceptă să-i facă voia, dar pe un ton din care Maggie pricepu pe dată că n-avea de gând să se apuce de învățătură. Totul depindea acum de Alee, și când îi aduse din nou la cunoștință că era nevoie de bani pentru taxe, acesta răspunse evaziv că-i va avea la timpul cuvenit. În glasul său străbătea însă o notă febrilă și urgentă ce-i dădea speranțe lui Maggie, făcând-o să scruteze câmpurile în fiecare zi, doar o apărea vreun semn de reorganizare. Deocamdată nu se zărea nicio schimbare. După câteva săptămâni se duse din nou la el să-l întrebe ce avea de gând. Alee răspunse nervos că făcea și el ce putea, sau te pomenești că ea aștepta un miracol? Era ceva cunoscut în vocea lui, încât femeia îl privi cu atenție și-l iscodi:

— Alee, poți să-mi spui de fapt ce faci?

— Sunt pe calea cea bună, Maggie, sună răspunsul, confuz ca întotdeauna. Sunt sigur că voi găsi rezolvarea în cel mult o lună.

Deci așa stăteau lucrurile, pricepu ea: reușise într-adevăr să-l stârnească, însă nu în ceea ce privea treburile fermei, ci ca să pună mai multă energie în aiureala asta cu aurul. Descoperirea o tulbură atât de tare încât căzu la pat. Nu suferea de vreo boală anume; pur și simplu se retrăsese un timp din tot ceea ce însemna viață în jurul ei. Cu perdelele trase, zăcea în căldura sufocantă a camerei scufundată în întuneric. Mâncarea îi era dusă la pat, pentru că nu suporta să-i vadă în ochi nici pe soțul ei, nici pe Paul. Când, ciocănind și neprimind niciun răspuns, băiatul își luă inima-n dinți și intră, o găsi stând întinsă, îmbrăcată în vechiul ei capot, privind în lături, cu chipul istovit și aprins de căldura insuportabilă, și răspunzând la întrebările lui cu o neplăcere vădit iritată. Dar tot el o convinse în cele din urmă, cu acel spirit de înțelegere blând și protector, atât de neobișnuit la un puști de vârsta lui, să se întoarcă în sânul familiei. Nu avea de ales; își reluă locul în existența lor, adoptând o atitudine plină de tact, dar rezervată și controlată, care-l

mâhnea pe Paul, dar pe care Alee nici n-o băga în seamă, atât era de obsedat de ale lui. El venea doar la masă, cu priviri înfierbântate și scăpărătoare, și mânca mecanic, aruncând din timp în timp câte-un comentariu de genul: „Săptămâna viitoare o să aflu. Nu mai e mult și aflu absolut sigur".

Fără să vrea, Paul și Maggie erau și ei atinși de această certitudine a lui. Dar dacă are dreptate? Se gândeau ei. La urma urmelor, toți marii inventatori sunt luați în derâdere la început.

Într-o bună zi, Alee intră în casă cu un aer triumfător, cu brațele pline de roci. „Ia uite la astea", spuse el cu convingere. Ca să-i facă plăcere, Maggie le întoarse pe o parte și pe alta. O materie brută, grea, sfărâmicioasă, ca un fagure uscat. În alveole se zăreau sclipirile mineralelor.

— Asta căutai?

— Ai să vezi, se fuduli Alee și-i ordonă lui Paul să-l însoțească la puț ca să poată aduce mai multe mostre. Paul îl însoți, ursuz ca de obicei. Nu voia să arate că, într-o oarecare măsură, îl credea pe tatăl său. Se întoarseră încărcați de bolovani. Bucățile primiră câte un număr corespunzător fragmentului de filon din care fuseseră luate. Jumătate din fiecare bucată fu sfărâmată în mo jar, după care, tată și fiu își petrecură toată după-amiaza spălând pulberea.

— Pare destul de promițător, mamă, îi spuse Paul cu glas șovăitor.

Indirect o ruga să vină să vadă și ea. Maggie se ridică tăcută de la locul ei și-l urmă la cisterne. Privind-o cu același aer sfidător, Alee îi întinse șaitrocul. Obișnuitul șirag de minerale, apoi o dâră de aur curat, urmată de gogoloaie din aceeași substanță. Femeia aruncă o căutătură ironică și apatică lui Paul, dar el, foarte grav, dădu din cap a confirmare. Gestul o convinse – băiatul știa de-acum destule ca să pună temei pe opinia lui. Alee observă dialogul mut și,

pricepând imediat cui acorda Maggie încredere, se uită la ea mânios și descumpănit. Vrând să-l liniștească, nevastă-sa întrebă repede:

— E mult?

— Destul ca să o facă exploatabilă.

— Înțeleg, făcu serioasă.

Cu un licăr de speranță în suflet, își întoarse din nou ochii spre Paul care făcu o grimasă caraghioasă, parcă pentru a spune: „Nu te entuziasma încă"; dar se vedea de la o poștă cât de emoționat era. Niciunul nu voia să recunoască faptul că aproape credeau că totul putea fi adevărat, și asta-i făcea să se simtă stângaci. Dacă nebunia se dovedea până la urmă a nu fi deloc nebunie, cât de ridicoli se vor simți!

— Și acum ce-ai de gând? îl întrebă pe Alee.

— Trimit toate mostrele astea la Departament pentru o evaluare corectă.

— Toate… dădu ea să prostesteze, dar se stăpâni, deși în gândul ei era îngrozită: o să coste o grămadă de bani.

— Și răspunsul?

— Cam într-o săptămână.

Alte priviri schimbate cu Paul, după care intrară în casă, lăsându-l pe Alee să-și termine treaba.

— Știi, mamă, – Paul continua să-și țină în frâu entuziasmul, – Dacă este adevărat…

— Dacă… pufni ea batjocoritoare.

— Dar mi-a spus că dacă a nimerit-o de data asta, înseamnă că poate devină orice. Spune că o să înceapă guvernele să trimită după el ca să le devineze cărbunele, apa, aurul – totul!

— Ascultă, Paul, făcu ea obosită, zăcămintele astea de cărbuni și minereu se pot depista cu instrumente de precizie, n-au ei nevoie de magie neagră. Se simțea chiar puțin rușinată că-l descuraja pe băiat

în felul ăsta.

— Așa zici? întrebă el îndoit, pentru că ceea ce-i spusese i se părea mult prea banal și nu-i venea să creadă un adevăr atât de la mintea cocoșului.

— Bine, mamă, să zicem că nu poate devină, și totul e o aiureală fără noimă, chestia asta cu vergeaua, dar de data asta o să avem o mină bogată aici la fermă.

— Taică-tu n-o să se mulțumească numai cu atât. Până nu inventează o teorie universală, n-o să aibă liniște.

Rocile au fost trimise la stație în aceeași zi; și din clipa aceea deveniră cu toții agitați și nerăbdători, inclusiv Maggie, care încerca să nu se dea de gol. Într-o după-amiază merseră tustrei să cerceteze locul acela atât de important pentru ei. Se găsea într-o zonă de hățiș străbătut de o potecă băștinașă ce ducea până în zarișteа pietroasă, unde un simplu ax de troliu și un vas de extracție din fier ce se bălăbănea la capătul cablului marcau gura puțului. Maggie se aplecă peste margine. Obișnuită cu fântânile în care se zărea oglinda apei din fund, nu deslușì nimic în prima clipă. Pe o distanță de câțiva metri, pereții circulari coborau pietroși, ici și colo punctați de scăpărările vreunui bolovan retezat de târnăcop; apoi întuneric deplin. Dar încet, începu să distingă departe în adânc un licăr slab și o siluetă proiectată pe stânca abia luminată.

— Cât e până jos? întrebă ea scuturată de un fior.

— Am trecut de o sută, răspunse Alee nepăsător. Cobor să văd ce se mai întâmplă.

Africanii ridicară vasul până deasupra gurii, Alee trase de cablu ca să-l aplece spre buza puțului, intră înăuntru cu un picior, își făcu vânt ca să ajungă din nou deasupra găurii, și, ținându-se cu o mână de cablu, se sprijini de pereți cu cealaltă și cu piciorul rămas afară, în timp ce troliul se scobora în adâncime. Înfricoșată de tot

spectacolul ăsta, Maggie se retrase la o parte, ferindu-și privirile; în schimb Paul se lungi pe burtă ca să vadă mai bine.

Într-un târziu, Alee urcă înapoi. Când sări sprinten din vasul mișcător pe pământul sigur, Maggie își înăbuși un suspin de ușurare.

— Ar trebui să vezi filonul ăsta, se făli el. E lat de trei picioare. L-am secționat transversal în trei locuri – nu se întrerupe.

WȘi n-au trecut decât trei zile de așteptare! Tt își zise Maggie. Așteptau cu toții rezultatul de la Laborator într-o stare de calm halucinant. După numai cinci zile, Alee își pierdu răbdarea:

— Să trimitem feciorul să aducă poșta.

— Ridicol, e încă prea devreme, protestă Maggie, deși în sinea ei atâta așteptase; la urma urmei, se *prea poate* să fi trimis deja răspunsul, n-aveai de unde ști – așa că servitorul se așternu la drum. De obicei îl trimiteau doar de două ori pe săptămână să ridice corespondența. Dar a doua zi fu trimis din nou – tot nimic. Trecuse deja săptămână și cei trei se învârteau fără rost în jurul casei, scrutând drumul, doar l-or zări pe poștaș. Opt zile: Alee nu putea nici munci, nici mânca; Paul bătea veranda în sus și-n jos visând cu voce tare:

— Ce grozav ar fi s-avem ditamai mina uite colea, pe pământul nostru. S-ar construi și un oraș în jurul ei și gândește-te câți bani ar face atunci locul ăsta!

— Nu vinde pielea ursului, îl temperă Maggie. Dar nu mai putea nici ea rezista atâtor dorințe refulate. Ce bine-ar fi să aibă haine noi; și rufărie frumoasă în locul cearșafurilor subțiate de atâta spălat și folosite ani și ani la rând. S-ar putea duce și la doctor cu durerile astea de cap ale ei, și poate doctorul o să-i recomande o vacanță și atunci ar pleca toți în Scoția, să-i mai vadă pe bătrâni…

Nouă zile. Încordarea devenea stânjenitoare. Paul și Alee se luară

la harță. Alee se împotrivea ideii de a construi un oraș în jurul minei; ar fi păcat să se irosească pământul ăsta bun pentru agricultură. Paul îl făcea nebun – uite Johannesburgul, fiecare centimetru pătrat de clădire valora mii și mii de lire. Maggie interveni, spunându-le că sunt amândoi ridicoli; iar ei izbucniră în râs – mama n-avea imaginație, și pace.

A zecea zi era zi de poștă obișnuită. Dacă nu primeau nici acum răspuns, Alee era hotărât să telefoneze la Departament; ca și când ăia de-acolo nu l-ar fi avut decât pe el în grijă: erau sute de mostre de la tot atâția căutători de aur plini de speranță, de peste tot din țară. Dar Alee o ținea pe-a lui:

— Mă mir că n-au dat telefon până acum. Tocmai Departamentul Guvernamental să nu sesizeze însemnătatea unei asemenea chestii!

Poșta întârzia. Se lăsa întunericul, dar ei încă mai stăteau în verandă, cu privirile pironite la drumul mărginit de lanuri. Într-un târziu, sosi poștașul – nicio scrisoare. Și cât o așteptaseră toți trei.

Senzația fu de cădere în gol; Maggie își văzu încă o dată confirmată credința ei tainică: familiei ăstei a nimic nu i se putea întâmpla curat și liniștit; de fiecare dată totul trebuie să se târâie să iasă la mal, ca apoi să se năruie, să se descompună și să se ducă dracului. Chiar dacă se dovedește a fi aur, cugeta ea fără glas, o să apară tot felul de necazuri cu concesionarea lui și afacerea o să se tărăgăneze luni și luni de zile! A unsprezecea zi a fost o adevărată tortură. Alee rămase toată ziua în biroul lui, verificând calculele, bând ceașcă după ceașcă de ceai tare și îndulcit. Paul se prefăcea a citi, de fapt căsca și urmărea ceasul până reuși s-o scoată din sărite pe maică-sa. Iar feciorul, sătul să tot bată pe jos cele șapte mile dus și tot atâtea întors, porni abia după prânz către stație. Ceilalți încercară să amăgească după-masa dormind, dar ochii nici gând să se închidă. Soarele începea să scapete după munți când își reluară

locurile de veghe pe verandă. Abia după ce dispăru și ultima geană dincolo de palisada stâncoasă îndrăzni Maggie să telefoneze la stație! Da. Trenul întârziase două ore. Își luară cina într-o tăcere tensionată; ieșiră din nou în verandă. Lumina spectrală a lunii ce răsărea inunda lanurile, făcându-le să-și piardă consistența, de parcă întreaga țarină se transformase într-o mare unduitoare și fremătândă.

— Uite-l că vine, țipă deodată Paul.

Dar, la vederea lămpașului ce se legăna aruncând o licărire slabă, roșietică, pe poteca poleită de razele astrului, nu reușiră să facă niciun gest de întâmpinare. În gândul lor se resemnaseră să nu primească nici de data asta nimic – în fond, de ce să nu mai aștepte o zi? Omul le întinse sacul. Maggie îl luă, scoase teancul de scrisori și-l dădu lui» Alee; într-adevăr, se zărea un plic cu antet guvernamental. O luase cu amețeli, iar Paul se albise la chip, oasele feței devenind parcă și mai proeminente. În prima clipă, din pricina emoției, Alee scăpă scrisorile pe jos; le strânse cât putu de repede, încurcat în propriile-i degete. După câteva încercări nereușite de a-l dezlipi elegant, rupse pur și simplu plicul, sfâșiind și scrisoarea. Despături foaia de hârtie, o netezi și – Maggie își întoarse repede privirile spre Paul. Și el o privea cu un zâmbet chinuit și stângaci.

Alee se îndreptă de spate, rămânând nemișcat; ținea scrisoarea de un colț, iar ochii îi erau înnegurați și goi.

— Nu-i bun, rosti el într-un târziu, cu vorbă opintită, sacadată. Parcă se strânsese deodată în sine; carnea feței era crispată, buzele vinete. Scăpă hârtia din mână, privind fără țintă. Nu pot să înțeleg, pur și simplu nu pot să înțeleg, murmură el într-un târziu.

Maggie îi șopti ceva lui Paul. Fericit că poate scăpa de acolo, băiatul se repezi în bucătărie și după câtva timp se întoarse cu o tavă cu ceai. Femeia umplu o cană mare, puse câteva linguriță de

zahăr și i-o întinse lui Alee. O îngrijora vinețiul buzelor. El o puse deoparte, dar ea i-o vârî sub nas, obligându-l s-o dea pe gât. Gesturile sale nervoase o liniștiră pe Maggie. Bărbatul se relaxase întrucâtva, și obrajii prinseră culoare. „Nu pot înțelege", repetă cu voce îndurerată, semn că răul cel mare trecuse. I se frângea inima de mila lui și a lui Paul care se făcea că citește – nu-și putea însă ascunde cumplita dezamăgire ce-l cuprinsese. „Încă-i copilw, gândi ea, o să-i treacă repede.

— Ce-ar fi să ne culcăm? propuse cu voce mică, dar Alee parcă tnici n-o auzi:

— Asta înseamnă… gândi el cu glas tare; apoi se opri, căută ceva în minte și continuă: înseamnă că am greșit totul – am supraestimat cantitatea din fiecare mostră. Calculam unciile la tona de minereu, da' văd că nu-i bine. Și înseamnă că teoria mea despre cupru era… Stătea aplecat înainte, cu mâinile atârnând până-n podea; apoi sări în picioare, intră val-vârtej în birou și se reîntoarse cu o baghetă magică – una din cele vechi, o simplă vergea de fier. Ai ceva de aur la tine? Întrebă el nerăbdător.

Maggie îi dădu broșa pe care o avea de la mama ei. El o luă și ieși în verandă.

— Alee, nu în seara asta.

Dar ușa se și închise în urma lui. Paul puse cartea pe masă și-i zâmbi trist. Ea îi întoarse zâmbetul. Nu era nevoie să-i ceară să-și uite toate castelele de nisip. Viața o să fi se pară anostă și cenușie, dar nu pentru mult timp – asta ar fi vrut să-i spună; ar fi vrut să mai adauge un mic discurs, despre cum nu trebuie să te increzi în noroc, ci să muncești atunci când vrei să obții ceva în viață; dar vorbele refuzau să o asculte.

— Du-te și te culcă, îl sfătui; el clătină din cap și întinse ceașca după ceai. Rămăsese cu privirile pironite la silueta neagră a tatălui

care se agita în sus și-n jos pe câmpul scăldat de lumina lunii.

Tăcută și îngrijorată, femeia se apropie de o fereastră și începu să-l spioneze ascunsă după perdea, deși gestul o făcu să se rușineze, știind că Alee s-ar fi înfuriat dacă ar fi văzut-o. El însă avea alte treburi. Luna, ca o monedă de șase pence, se revărsa monoton peste câmpie; umbra plimbăreață se smucea și se lungea, urmând terenul accidentat pe care-l cerceta cu bagheta magică; din când în când se oprea și cădea pe gânduri. Maggie se întoarse la locul ei lângă Paul. Îl luă pe după umeri, rămânând un timp îmbrățișați, cu gândul la omul de afară. Apoi se apropie din nou de fereastră, făcându-i semn lui Paul să vină și el să se uite.

— E un om foarte curajos, se trezi spunând cu voce sugrumată; căci figura aceea atât de hotărâtă de afară o înduioșa până la lacrimi. Paul încercă un sentiment penibil în fața acestei emoții mărturisite și-și lăsă ochii în jos când ea insistă: Tatăl tău este un om foarte curajos, să nu uiți asta, auzi?

Ca să scape de stânjeneala pe care i-o provocau vorbele ei, băiatul se duse să se culce. Nu-i mai putea îndura tulburarea, și nici pe a sa proprie.

Alee rămase afară, măsurind peticul de pământ din fața verandei până ce luna dispăru în spatele casei și veldul se scufundă în beznă. În cele din urmă veni și el la culcare, cu un aer posomorât, dar fără acea expresie de spaimă nedisimulată și jalnică ce-o înfricoșa atât; își regăsise echilibrul în universul interior pe care și-l clădise.

— Dacă filonul din față este ceea ce cred eu că este, înseamnă că am descoperit unde am greșit. O eroare mică și stupidă, zău așa, îl auzi comentând de pe patul din cealaltă parte a camerei, unde ședea fumând în întuneric.

— Dai înainte cu puțul ăla? întrebă prudentă.

— O să văd dimineață. Dar întâi vreau să verific ideea asta nouă.

Mai schimbară câteva cuvinte pe aceeași temă, apoi Alee strivi țigara în scrumieră și se întinse pe pat. Adormi pe loc; ea rămase în schimb trează, cântărind tristă la viitorul lui Paul.

A doua zi dimineață, Alee se duse întins la puț, în timp ce Paul abia se adună să meargă să se consulte cu vătafii în legătură cu problemele fermei. Maggie avusese de gând să-l provoace la o discuție foarte serioasă despre școală, dar starea lui de spirit o speria. Nu o dată îl auzi pufnind disprețuitor: „Tata-i nebun, nu mai are niciun pic de judecată", de parcă nu fusese și el cuprins de aceeași febră. Și izbucnea într-un hohot scurt, arogant, deși oarecum jenat. Își stăpâni mânia în fața acestei nedreptăți copilărești. Era obosită și îngrijorată de propriile ei iritări din ultimele zile, care păreau gata să izbucnească în toiul celor mai banale discuții. Nu voia să-și piardă cumpătul în fața lui Paul, pentru că de câte ori se întâmpla așa, băiatul o trata cu îngăduință, ca un bărbat în toată firea care nu ia în serios toanele femeii. Trecură câteva zile bune până se ivi în sfârșit prilejul să-i poată vorbi, dar chiar și atunci dialogul luă o întorsătură lamentabilă.

— De ce vrei tu neapărat să fiu altfel decât sunt" o întrebă posac, sătul de insistențele ei de a învăța pentru bursă. Tu și tata ați fost exact ca toți ceilalți, în schimb eu musai să ajung undeva sus de tot și cât mai mare.

Maggie simțea cum clocotește furia în ea. Îi spuse pe un ton ce-i amintea de propria ei mamă:

— Fiecare dintre noi are datoria să se auto-depășească, să meargă mai departe. Dacă te străduiești, poți deveni orice vrei.

Fața băiatului căpătase o expresie ostilă. Se prea poate ca modul ei de a vedea lucrurile sa fie învechit și în total dezacord cu atmosfera din această țară, care-i modelase fiul, totuși stărui:

— Străbunicii tăi au fost fermieri modești. Au arendat pământ de

la un lord. Dar au strâns destui bani să-i poată da bunicului tău cincizeci de lire să plece la oraș. A muncit și a devenit proprietar de magazin. Tatăl tău a fost un funcționar modest, dar a profitat de ocazie și a venit aici. În schimb, ție nu ți-e rușine să accepți o slujbă de nimic, dacă se găsește cineva atât de amabil să ți-o dea pe tavă.

Băiatul păru să se fâstâcească puțin, dar apoi obiectă:

— Toată chestia asta cu clasele sociale nu înseamnă nimic aici. Și-apoi nici tata nu-i mai breaz decât străbunicii. Așa că nu văd deosebirea.

Ca și când vorbele lui ar fi eliberat resortul *mânie,* Maggie explodă:

— Dacă d'ăsta-mi ești, dacă așa înțelegi tu lucrurile, e o pierdere de vreme chiar și să…

Se stăpâni, dar prea târziu. Își pierduse cumpătul și asta pusese capăt comunicării. După ce rămase singură, se întrebă dacă băiatul n-avea cumva dreptate. Soarta lor se învârtise oarecum în cerc: diferența dintre scoțianul acela bătrân și Alee consta în faptul că unul își lucrase pământul cu propriile lui mâini, constrâns doar de limitele proprii; pe când celălalt folosea numeroase brațe de muncă, devenind sclavul muncitorilor prost hrăniți, înapoiați și posaci, în aceeași măsură în care erau ei sclavii lui. Atunci, dacă acesta era adevărul, și Paul îl sesizase la fel de lămurit ca și ea, de ce nu se putea hotărî să spargă cercul și să se alăture celor care dețineau puterea pentru că aveau știința de partea lor: adică oamenii liberi, cum le spunea ea. Cunoașterea elibera omul; de la această credință, adânc înrădăcinată în firea ei, nu putea să abdice, și toată viața avea să sufere că Paul nu pricepea un adevăr atât de simplu și de evident.

După alte câteva zile, îi zise cu arțag:

— Dacă n-ai de gând să te întorci la școală, ai putea măcar să-ți

bați puțin capul cu ferma asta.

Asta și încerca să facă, îi răspunse el.

— Dar mi-e greu, mamă, se dezvinovăți în fața nerăbdării ei iritate. Totul e dat peste cap. Nici nu știu de unde să încep. Nu mă pricep.

Maggie își dovedi cu greu demonul dezamăgirii și mâniei ce-o făcea atât de aspră și de nemiloasă.

— Ai să înveți muncind, îi zise simplu, pe un ton uscat.

Paul se duse iarăși la tatăl său și-i făcu o propunere avantajoasă pentru amândoi – să-și petreacă o lună cu el („doar o lună, tată, nu-i așa mult") ca să-i descifreze tainele fermei. Alee acceptă, însă Paul își dădu repede seama că oriunde mergeau, pe câmp sau la pășune, și chiar dacă-i explica rosturile plugului și ale căruței, gândurile lui erau în cu totul altă parte. Nici întrebările nu i le auzea. Încât după trei zile renunță, clocotind de frustrare și ciudă. „Ce se așteaptă să fac? U bombănea de unul singur, „ce vor toți de la mine? U Maică-sa era ca un zid rece; n-avea să-i dăruiască dragostea ei decât dacă se hotăra să urmeze colegiul; iar tatăl era amabil și indiferent. Nu-i rămânea decât să caute ajutor la celelalte ferme. Vecinii se arătau binevoitori pentru că le era milă de el. Dar după o săptămână de primit sfaturi, băiatul se trezi mai descurajat ca înainte. „Mai bine ai face ceva cu solul ăla, băiete", spuneau ei. „Taică-tu l-a secătuit de tot.44 sau: „în primul rând plantează niște copaci, și cât mai repede, altfel o să-ți zboare vântul și bruma de sol ce-a mai rămas". Alții: „Valea aia mare a voastră, anul trecut a secat de tot cu o lună înainte de a veni ploile! Taică-tu a arat până și bazinul de captare; apucă-te și sapă repede niște fântâni". În concluzie, reorganizare completă. Fără îndoială că putea face totul, dar… adevărul era că nu simțea nicio tragere de inimă, atâta vreme cât nimeni nu manifesta niciun interes față de el. „Nu le pasă, asta-i, 44 se tânguia în sinea lui; și

după câteva săptămâni de trudă anapoda, se duse la James, tatăl său adoptiv. Își petrecea o parte a zilei pe câmp, cât să miște mașinăria, după care o ștergea la mină.

James era un cogeamite bărbatul, fioros la înfățișare, cu față lătăreață, ciolănoasă. Ochii mici și cenușii sfredeleau din găvanele adânci, gura îi era aspră. Cu ținuta șleampătă, adusă de spate, și mâinile bălăbănindu-se pe lângă trup, semăna mai degrabă cu o gorilă. Dădea impresia de forță colosală, și Paul de asta avea nevoie. Dar avea și o oarecare ezitare în atitudinea lui, o clipă de nehotărâre înainte de a face un gest sau de a rosti un cuvânt, și o notă sardonică în tărăgăneala lui – semn că forța lui era defensivă, vigilentă și cu atât mai primejdioasă. Fuma mult, țigări grosolane pe care le răsucea între degetele îngălbenite; și obișnuia să bea cu regularitate, puțin cam peste măsură. Turtă se făcea de câteva ori pe an, dar între aceste scăpări se rezuma la cele trei whisky-uri de la apusul soarelui. Le dădea pe gât fără să se așeze, unul după altul, de cum se întorcea de la muncă; apoi arunca sticlei o privire lungă și pizmașă și o pitea într-un ungher unde să n-o mai vadă. Abia după aceea își lua cina, fără nicio plăcere, doar ca să hrănească alcoolul; și se culca imediat. O dată, la un sfârșit de săptămână, când l-a găsit dormind căzut peste masă beat criță, lui Paul i s-a făcut rău, însă după ce s-a trezit din beție, James s-a purtat la fel de firesc și de prietenos ca întotdeauna; nici măcar nu și-a cerut scuze, considera doar de la sine înțeles că un bărbat are din când în când nevoie de o beție cruntă. Atitudine care, în mod ciudat, i-a redat băiatului încrederea în prietenul său. Alee nu avea de fel acest obicei, iar Maggie manifesta un dezgust puritan față de tot ce însemna alcool; deși oaspeților le oferea de băut, căci era o gazdă politicoasă. Niciodată nu fusese confruntat cu această problemă; iar acum că i se înfățișa cu atâta violență, nu părea de fel o problemă.

Îl iscodea pe James în legătură cu viața lui. Bărbatul îl cerceta mai întâi cu o privire domoală și pătrunzătoare, ezita puțin, apoi, cu vocea ușor obosită, ca și când i-ar fi displăcut să vorbească, răspundea întrebărilor stângace ale băiatului. Era întotdeauna foarte răbdător cu el; dar dincolo de această răbdare prietenoasă, răzbătea și un alt sentiment, ca un fel de cruzime stăpânită; nu una de ordin personal, îndreptată împotriva lui Paul în mod special, ci auto-pedepsirea fatalistă, în care-l cuprindea și pe pușți.

Mama lui James era bură, tatăl englez. Moștenise simțul practic, umorul și judecata sănătoasă a olandezilor, iar de la englezi păstrase firea visătoare, închisă, mută care se manifesta tocmai în acel fatalism mânios și în băutură. A crescut într-o suburbie a Johannesburgului și de la o vârstă fragedă s-a dus să lucreze în mină. Ascultându-l cum vorbește cu un amestec de scârbă și fascinație de acel oraș, Paul și-l alcătuia în minte ca pe o miniatură a tuturor măreților orașe strălucitoare ale lumii. Dar tocmai când visa la desfătările acelui loc, îl trezi vorba legănată a lui James:

— Am avut destulă minte să mă smulg din el la timp, – și cu toate că n-ar fi vrut să i se întunece visul, fu nevoit să asculte povestea: Când te duci prima oară acolo, oști plătit ca un prinț și întreaga lume e a ta. Apoi te însori și te legi de o casă ipotecată, cu mobilă cumpărată în rate. Mașina însă îți aparține – o schimbi în fiecare an. Viața e a dracului de grozavă, banii intră și ies, nevasta te iubește, totul e cum nu se poate mai bine, petreceri și distracții berechet. Apoi afli că bunul tău prieten are nu ș'ce la piept și se duce la doctor și deodată descoperi că este înlăturat din turmă; veniturile i se înjumătățesc, apar o mulțime de facturi pe care trebuie să le plătească. Pe nevastă-sa n-o mai amuză această situație și-c șterge frumușel cu altul. După aia, îți dai seama că nu e vorba numai de prietenul ăsta, ci de o grămadă de alți bărbați cunoscuți,

epave la treizeci de ani, fără altceva decât o mașină, și-o vând și pe asta ca să plătească pensia alimentară. Începi să bei prea mult – te roade ceva, cum s-ar zice. Apoi. Dacă ai destulă minte, ieși din jocul ăsta cât încă lucrurile merg bine. Dacă nu, stai și te socotești: „Mie nu mi se poate întâmpla", și rămâi pe loc. Bărbatul tăcu o clipă, să vadă cât din cele spuse i-au pătruns în cap. Apoi ținu să precizeze pe un ton hotărât: Asta nu-i doar povestea mea, băiete, crede-mă. Sute au pățit la fel.

Paul rămase un timp pe gânduri, după care îl întrebă:

— Dar tu ai fost însurat?

— Da, am fost și mi-a ajuns, răspunse James amuzat și fioros totodată. Tare bună nevastă, da' numa' cât am stat sub pământ și-aduceam lovele. Când m-am hotărât că nu era bine ce făceam și-am ieșit la suprafață, la bani mai puțini, ca să-mi salvez plămânii, s-a transferat la unul din ăia de-lor-nu-li-sepoate-întâmpla. L-a lăsat și p-ăla când i-a spus doctorul că e bun de fiare vechi, și-a pus capul la bătaie și s-a luat cu unul de la bursă.

Paul nu zise nimic – imaginea pe care-o avea despre mama lui nu confirma această înverșunare împotriva femeilor.

— Ai vrea să te mai întorci acolo?

— Uneori, recunoscu James în silă. Johannesburgul este un adevărat ospiciu, dar are ceva – și când mă apucă dorul, mi-amintesc că sunt încă în viață și liber să zburd, pe când ăia din gașcă au murit aproape toți sau sunt trimiși la plimbare.

Vorbea despre oraș așa cum povestesc bărbații de aventuri pe mare, călătorii sau droguri; fantezia lui Paul lucra febril. Dar James îi aruncă o privire tăioasă:

— Hei, flăcăiaș, dacă te bat gânduri s-o iei în sud spre orașul de aur, mai gândește-te. Să nu-ți treacă prin minte că te îmbogățești repede. Dacă vrei să te bagi în afacerea aia, atunci plătește-ți

învățătura și rămâi la suprafață ca să-i conduci pe alții, nu coborî sub pământ să slugărești. Ascultă-mă pe mine, fiule.

Și Paul îl ascultă, deși împotriva voinței lui. Orașul de aur îi pâlpâia în cap ca un miraj. Și ce altă alternativă avea? Să rămână la ferma asta mică și jigărită? Cât de temerară, minunată și plină de primejdii i se părea viața lui James! Avea impresia că bărbatul lăsa deoparte tocmai ce era mai important – și curând reveni ca să mai primească o porție de înțelepciune astringentă care-i lăsa dorurile flămânde, chiar dacă rațiunea îi spunea că bătrânul avea dreptate.

Îl găsi pe James așezat pe o grămadă de șisturi argiloase, la gura puțului, cu spatele spre soarele inserării, răsucind țigări. Paul păși peste umbra prelungă și întunecată și se așeză lângă prietenul său. Nefiind îndesată, grămada se adânci sub greutatea trupului, formând o scobitură caldă și comodă. Ceru o țigară, iar James, bine dispus, îi făcu și lui una.

— Îți convine că acum ești un simplu muncitor? îl întrebă de cum și-o aprinse.

Căutătura pătrunzătoare fu însoțită de răspunsul tărăgănat:

— Nu mă plâng, am din ce trăi cât ține filonul – fiindcă veni vorba, mult n-o să mai dureze.

Paul nu luă seamă la ultima remarcă și insistă în ideea lui:

— Dacă ar fi să mai trăiești o dată, ți-ai schimba viața?

— Cine-mi mai dă viața înapoi? Se strâmbă el.

Chipul încruntat al băiatului mărturisea dezamăgirea.

— Dar vreau să știu, se încăpățână el ca un copil.

— Ascultă, fiule, spuse James liniștit, nu-s eu omul căruia să-i ceri sfaturi d-astea. Nu prea am cu ce mă lăuda. Singurul lucru de care sunt mândru este că am avut destulă minte să mă smulg la timp din jocul marelui câștig și să-mi salvez plămânii.

Lăsând vorbele să treacă pe lângă el, Paul îl privi intens pe

colosul din fața lui care părea atât de bun, de puternic și de înțelept.

— Ești fericit?

În sfârșit, rostise întrebarea ce-l rodea. James tresări; apoi, schimonosindu-se caraghios, dădu capul pe spate și izbucni în râs. Paul se simți jignit.

— Fiule, ești un puști de treabă, făcu James îngăduitor, fără să contenească hohotele, și-l plesni peste genunchi. Să nu-i lași să te doboare.

Rușinat, cu o amăgire de zâmbet pe chip, Paul trăia sentimentul unei cumplite trădări. De parcă și James îl respinsese. Dar nu se putea desprinde de el – n-avea pe nimeni altcineva; continua să vină în fiecare seară și să stea împreună de vorbă, însă în sinea lui se hotărâse să-și concentreze toate gândurile la treburile fermei. Altceva nu-i rămăsese de făcut.

Totuși, continua să viseze. Se imagina călătorind spre Sud, ajungând la Marele Podiș și muncind așa cum muncise și James, ca să strângă sume nemaiauzite de bani și apoi să se retragă la timp, bogat, încă sănătos, sau nu se retrăgea, ci era scos de acolo pe targă, urmat de maică-sa și James, martori îndoliați ai acestei victime a industriei aurului. În alt vis se vedea cel mai mare expert minier de pe continent, plimbându-se degajat printre grămezile de zgură și turla Marelui Filon, și împărțind calm perlele înțelepciunii sale oamenilor de afaceri care-l ascultau cu venerație. Sau își cumpăra o fermă de tutun, scotea cincizeci de mii în primul sezon și depunea mari sume de bani în contul părinților și al lui James.

Apoi însă își luă seama, și nemaiîngăduindu-și nici măcar mângâierea acestor fantezii, se concentră pe treburile de la fermă. Venea la Maggie entuziasmat și plin de speranțe, spunându-i că împărțea câmpul cel mare în vederea unei rotații raționale a culturilor și în curând pământul avea să fie acoperit de fâșii

colorate, de la verdele închis al porumbului la galbenul orbitor al florii-soarelui. Maggie asculta politicoasă, fără să reacționeze așa cum s-ar fi așteptat el. Deci renunță să-i mai spună ceva – mai ales că trăia într-o permanentă neliniște, neștiind dacă era bine ce făcea sau nu. Strânse din dinți ca să nu-i răbufnească mânia, și se duse la Alee:

— Ascultă, trebuie să-mi răspunzi la o întrebare.

Alee, cu vergeaua în mână ca întotdeauna, se întoarse spre el:

— Ce mai e acum?

— Vreau să știu dacă să grăpez acum sau să aștept până după ploi?

— Tu ce crezi? îl întrebă după o clipă de ezitare.

— Vreau să știu ce crezi tu, strigă Paul. Tu ești cel cu experiența, nu-i așa?

— Nu vezi că vreau să lămuresc problema asta? Se enervă Alee la rândul lui. Du-te și întreabă-l – de ce nu te duci să întrebi vreun vecin?

Paul nu avea de gând să se dea bătut. Așteptă ca Alee să-și termine treaba și iar îl încolți:

— Perfect, acum vii cu mine pe câmp. Vreau să știu.

Alee îl urmă în silă. În fiecare zi, Paul era nevoit să se lupte cu taică-său; descoperi că, în loc să-i pună întrebări cu caracter general, era mai bine să vină cu o problemă bine definită pe care insista până primea un răspuns mulțumitor. Începea să-și găsească drumul printre greutățile de tot felul ce-i apăreau în cale, când, într-o bună zi, Maggie se rugă de el:

— Paul, știu că ai să spui că-s necruțătoare, dar vreau să-ți lași tatăl în pace.

— Cum adică? întrebă el nedumerit. Eu am nevoie de el doar o dată sau de două ori pe zi. În rest, are tot timpul să se ocupe de

jucăriile lui.

— Trebuie lăsat în pace, insistă Maggie. Știu că n-ai să înțelegi, dar așa e, Paul.

Îl urmărea pe Alee de câteva zile; nu-i scăpase norul acela de teamă din ochii lui, pe care ea îl cunoștea atât de bine. Era semn că nu suporta să îie obligat să privească în afara ființei lui, a lumii lui interioare, să admire dezastrul pe care l-a produs propria lui neglijență. Îl auzea noaptea zvârcolindu-ae și tânguindu-se fără încetare: „Ce vrea? Ce să fac mai mult? O ține una și bună, deși știe că sunt aproape de marea descoperire. Curând, Maggie, știu asta. Filonul o să fie plin de aur, sunt sigur.. O durea inima de mila lui. Se hotărî, foarte decisă, să-și sprijine soțul împotriva fiului. La urma urmei, Paul era tânăr, avea toată viața în față. Îi spuse deci pe un ton liniștit:

— Lasă-l, Paul. Nu înțelegi. E o cruzime să-l obligi pe un ratat să-și recunoască eșecurile.

— Nu-l fac să recunoască nimic, se înverșună el. Nu-i cer decât sfatul, asta-i tot, tot! Și adolescentul de șaisprezece ani izbucni în lacrimi de furie; îi aruncă o privire sălbatecă, neputincioasă, maicăsii și o luă la fugă, împiedicându-se de pietre și bruși, pierzându-se în hățiș. „M-am săturat, își zicea, am să fug. Am să fug în Sud… a. Dar, după o vreme se liniști și se reîntoarse la muncă. Pe Alee îl lăsă în pace. Dar ușor nu-i era. Iar venea la Maggie să se plângă:

— Uite, a săpat nu șanț chiar peste valul de demarcație pe care abia l-am făcut; nici măcar nu m-a întrebat… Mai târziu: Acum s-a apucat de puț taman în mijlocul lanului de floarea-soarelui, a distrus o jumătate de acru – nu poți vorbi cu el, mamă?

Maggie îi promise că va încerca, dar când să aducă vorba, îi pieri curajul. Alee era ca un copil, ce rost avea să-i spună?

— Îți dai seama cât a cheltuit anul ăsta cu aiureala lui? îi zise

băiatul în altă zi.

— Da, oftă Maggie.

— Ei bine, nu-și mai poate permite, să fie clar.

— Ce-ai de gând să faci? Înțelegând dintr-o privire, adăugă repede: Fii blând cu el, Paul. Te rog…

Într-o seară băiatul îi ceru insistent lui Alee „să-l asculte câteva elipe". Îl făcu să ia loc la masă, îi puse registrele de socoteli în față și rămase lângă el cât timp acesta le răsfoi.

— NU mai poți continua așa, tată, îl lămuri Paul chibzuit și răbdător; trebuie să-ți reduci din cheltuieli.

Maggie îi privea îndurerată. Nici Paul nu se simțea bine – avea sentimentul că-și pune propriul tată pe linie moartă. Îi impunea condiții, asta făcea, pe care Alee trebuia să le accepte, rugându-se în același timp de el ca un jălbaș speriat: „Nu-i așa că n-o să-mi iei chiar totul? Nu poți face asta, așa-i? Tt Îi atârnau obrajii a dezamăgire, dar când auzi că poate totuși păstra patru muncitori pentru uz personal și are la dispoziție cincizeci de lire pe an, se lumină deodată patetic.

— Niciun bănuț în plus, îi atrase Paul atenția. Și să astupi toate șanțurile și puțurile abandonate. Nu se mai poate merge nicăieri pe pământul ăsta fără să riști să-ți frângi gâtul.

Maggie se arătă blândă cu el când, ceva mai târziu, veni să i se plângă:

— Puștiulache ăsta de Știe-tot răstoarnă totul cu fundu-n sus, fără să aibă habar de ceva, numai teorii debitează!

Umplu totuși șanțurile, după care se refugie într-un colț îndepărtat al fermei unde găsise un nou filon.

Era însă pus pe observații sarcastice la adresa fiului său; și Maggie se vedea tot timpul nevoită să țină pace între ei, simțind că-i trădează pe amândoi când aproba ba spusele unuia, ba ale celuilalt

– Paul devenise și el bărbat, ceea ce o mâhnea și mai mult. Șaisprezece ani, slab ca o scândură, fața încordată și înnegrită de soare, mult prea răbdător cu ea. Nici nu putea fi altfel: văzând-o pe femeia asta bătrână și ostenită – mama lui, care, de drept, ar fi trebuit să fie încă tânără, strângea din dinți ca să nu izbucnească în reproșuri: „De ce-l încurajezi în nebunia asta? De ce-l aprobi în tot ce spune? A Gânduri din astea îl chinuiau, pe lângă toate celelalte probleme ale fermei. Și a venit în sfârșit ceasul bilanțului, la capătul primului sezon, când se întâmplă ceva cu totul neașteptat.

După ce s-au încheiat calculele și cifrăraia, Alee, care părea să nu fi băgat de seamă ce se petrecuse în jurul lui, se duse în camera de lucru și-și petrecu o seară întreagă în compania registrelor. Ieși de acolo cu un zâmbet triumfător și sfidător.

— Apoi să știi că n-ai făcut mai mare brânză decât mine, cu toată pălăvrăgeala ta, atacă el.

Paul se uită la maică-sa care-i făcea semne disperate să-și țină firea. Reuși să se stăpânească și, alb la față, făcu efortul să zimbească. Dar Alee o ținea una și bună:

— Vă dați aere cu mine, amândoi, dar când e să dăm socoteală, n-ați făcut nici voi nicio scofală.

Cât de nedrept era… Paul nu se mai putu stăpâni.

— Lași ferma să se ducă dracului, se îndârji el, nu-mi dai sfaturi când ți le cer și apoi mă acuzi…

— Paul, se precipită Maggie.

— Și când am să găsesc o mină de aur, spuse Alee pompos, nu mai e mult până atunci, ai să vii tu la mine cu limba scoasă, o să-ți pară ție rău! Nu poți duce o fermă și n-ai avut nici atâta minte să înveți cele mai elementare noțiuni de geologie de la mine. Ai fost cu *mine* toți anii ăștia și nu știi să deosebești un filon de altul. Ești atât de al dracului de leneș, că nici nu meriți să trăiești. Cu aceste vorbe

ieși din cameră.

Paul stătea nemișcat, capul puțin plecat, fixând podeaua cu privirile. Maggie aștepta să-l vadă zâmbind – Alee era doar un copil mare. Tocmai se pregătea să-și aranjeze pe buze surâsul vesel cu care voia să destindă atmosfera tensionată, când Paul se ridică încet și spuse liniștit:

— Păi, cam ăsta-i sfârșitul.

— Nu, Paul, țipă Maggie, să nu-l iei în seamă; doar n-o să-l iei în serios…

— Nu? Se înverșuna Paul. Mi-a ajuns.

— Unde te duci? Ce vrei să faci?

— Nu știu.

— Nu poți pleca, se trezi Maggie spunând. N-ai învățat destul să… Se opri, dar prea târziu. Chipul lui Paul avea o expresie atât de îndurerată și de abando*- nată încât o făcu să urle în sinea ei: „Ce-i cu mine? De ce-am spus-o? A

— Ei, asta e, mai zise, ieșind după taică-său.

Se duse direct la mină unde-l găsi pe James stând în verardă.

— Mă iei asociat, James? îl întrebă în loc de salut.

Pe fața bărbatului nu tresări niciun mușchi. Ochii însă îl priviră stăruitor.

— Stai jos, îi zise. Băiatul se așeză, aplecându-se puțin în față, în așteptare. Profitul nu-i destul de mare aici pentru un asociat, știi prea bine. Altfel, mi-ar face multă plăcere. În plus, filonul ăsta îmi pare secătuit. Așteptă o vorbă din partea lui, apoi continuă: Ce s-a întâmplat?

Paul făcu o mișcare iritată, prin care-i dădea a înțelege că se descotorosea de părinți, fermă, tot trecutul său, și întrebă:

— Cum adică, secătuit?

— Ți-am spus-o mai demult.

Așa era, dar Paul nu reținuse amănuntul ăsta.

— Și acum? vru să știe.

— Habar n-am. Își aprinse degajat o țigară. O scot eu la capăt.

— Bine, dar… Paul era foarte nervos. Nehotărârea bătrânului îi amintea de taică-său. Ceva trebuie să faci, insistă el.

— Sunt de acord. Ce propui? Întrebă James pe un ton glumeț, vrând să-l destindă pe flăcău. Dar Paul își încleștă pumnii:

— De ce să propun eu? strigă furios. Ce-așteptați toți propuneri de la mine?

— Hei, ușurel, îl domoli James.

— Iartă-mă. Se relaxă și-i ceru o țigară. O aprinse cu stângăcie și reveni: Bine, și dacă nu e filon, nu e nici profit, – din ce-ai să trăiești?

— Ah, mă aranjez pe undeva sau găsesc alt filon, sau… văd eu, spuse bărbatul deloc tulburat.

— Să înțeleg, zise, izbucnind fără voie în râs, că știai că filonul a secat și-ai rămas aici de parcă n-ai avea nicio grijă pe lume?

— N-am spus că a secat. Slăbește, atâta tot. Nici nu pierd, nici nu câștig. Dar într-o săptămână închei socotelile, m-am și gândit. Pufăi câțiva nori leneși de fum.

— Pleci în prospecțiune? stărui băiatul.

— De ce nu?

— Pot să vin cu tine?

— Dar tu ce înțelegi prin prospecțiune? îl temperă James. Dacă-ți închipui că mă pun pe colindat cu un ciocan și un șaitroc, stilul romantic, te înșeli. Îmi place să trăiesc confortabil. O iau încet și văd eu ce găsesc.

Paul râse din nou gândindu-se la confortul lui James. Aruncă o privire celor două cămărușe ce se zăreau din verandă. Aproape că nici nu erau mobilate, iar în bucătăria construită în spate, africana aia șleampătă și blajină gătea carne și cartofi, cartofi și earne de

pasăre fiartă și din când în când aducea o farfurie de roșii proaspete, ca să mai dea gust.

— M-am întâlnit cu un vechi amic săptămâna trecută, explică el. Spunea că a dat de curând peste un filon, cam la o jumătate de milă de aici. Cum sosește utilajul din oraș, se și apucă de treabă. Țara asta e plină de aur, nu te teme.

O perspectivă formulată ad-hoc, care însă îl satisfăcu pe Paul. Planul de bătaie fiind ca și pus la punct, James propuse în mod deliberat o beție pe cinste.

— E timpul să-mi iau o vacanță, se justifică el foarte serios. Drept care, în numai două zile dădu gata două sticle de whisky. Încet, dar perseverent, trecând mai întâi prin faza lacrimogenă și sentimentală, făcându-l pe Paul să se simtă tare stânjenit. Apoi începu să fie turbulent și scandalagiu, ponegrindu-și fosta nevastă, pe proprietarii de mine de la Podiș, până și pe părinții care l-au scos din școală la cincisprezece ani ca să se descurce cum o știi. La urmă, după ce a epuizat și acest punct al ordinii de zi, judecându-și scrupulos condiția, sorbi o ultimă jumătate de pahar de whisky sec, se întinse cât mai comod pe pat și ieși din scenă. Paul îl veghe până se trezi, după cinci sau șase ore, destul de sobru și foarte abătut. Și o luă de la capăt.

Când reveni la ai lui după trei zile de absență, spunând că James avusese o criză de malarie și stătuse cu el să-l îngrijească, Maggie se arăta foarte supărată. În același timp însă era foarte mândră în sinea ei că avea un asemenea fiu care, după ce stătuse la căpătâiul unui bolnav atâta vreme, venea acasă, traversând veldul, fără tărăboi și fără alte pretenții decât ceva de mâncare, culcându-se apoi calm și înțelept, ca un om mare.

Ar fi vrut să-l întrebe dacă avea de gând să preia el ferma, dar nu îndrăznea. Știind ce era în sufletul lui, îi dădea dreptate, dar nu era

de acord nici cu fuga lui. Până la urmă tot Alee aduse oarecum vorba despre asta, în prezența lui Paul:

— Neprețuitul tău Paul. Lasă ferma baltă și o șterge frumușel să se îmbete până cade sub masă.

Auzise între timp de la un african că James era într-o dispoziție bahică.

— Paul nu bea, rosti Maggie fără drept la replică, avertizându-l din ochi pe soțul ei că n-avea de gând să șadă și să-l asculte cum își ponegrește fiul. Alee își feri privirile de ea și-l întrebă batjocoritor:

— Te-a dat gata ferma, ai? Nu rezișți mai mult de un sezon, ia zii?

— Cum zici tu, aprobă Paul calm.

— Și ce-ai vrea să faci acum? întrebă Maggie la rândul ei.

— Când o să fie cazul, ai să afli. Apoi către taică-su, nemaiputându-se abține: Și tu o să afli curând, ca să nu te mai muncească îndoielile.

După plecarea lui, Maggie rămase multă vreme gânditoare: dacă era cu James, însemna că se apucă de minerit; la urma urmei, era aceeași poamă ca taică-su. Chiar mai rău, pentru că-l și provoca. Cu speranța firavă că Alee nu-i sesizase atitudinea, porni pe câmp în căutarea lui, gândind să-l roage să-și sacrifice puțin timp ca să țină cât de cât ferma în picioare, îl găsi muncind lângă noul puț și se așeză tăcută pe o piatră mare, în timp ce Alee se puse să-i explice o idee proaspătă. Maggie nu rosti niciun cuvânt despre fermă.

Cât despre Paul, acesta îl luă în primire pe James de cum ajunse:

— Hai s-o pornim.

— Nu-i nicio grabă, răspunse minerul leneș.

— Ba da, este, presă băiatul.

James ridică din umeri și se duse să-și caute ciocanul.

Își petrecură împreună câteva zile, cercetând zona de brusă din

preajma minei. Evitau să se apropie de ferma lui Barnes, ținându-se mai pe lângă hotarul vecin. Stăpânul acestuia se arătă foarte amabil, doardoar s-o găsi filonul cel mare, și atunci își va putea vinde pământul la un preț fabulos. Uneori trimitea chiar un indigen să le spună că în locul cutare i se păruse a zări un filon promițător, și cei doi se duceau imediat să-l testeze. Dar nu descopereau nimic. Noaptea rămânea să doarmă la James. O dată sau de două ori, pentru a avea liniște, trecu și pe acasă, cu un aer destul de provocator. Dar Maggie îl salută afabilă. Acum nu-i mai păsa de nimic. Era apatică și ironică. Nu se temea decât de faptul că Alee ar putea afla de preocupările fiului său.

— Ce-ai face dacă Paul ar găsi aur? îl întrebase ea, încercând s-o dea pe glumă.

— Orice dobitoc poate găsi aur, răspunse Alee emfatic. Dar ca să te știi folosi de vergeaua magică, ai nevoie de inteligență.

Maggie dăduse din umeri zâmbind. Apoi însă o cuprinse o altă grijă: dacă Paul afla că lui taică-su puțin îi păsa de ce făcea el, era în stare să renunțe la căutare; ceea ce nu i-ar fi plăcut de fel, căci prefera să-l știe împătimit de prospecțiune decât să fugă în sud, sau să-și irosească timpul bând. Se gândea cu tristețe că băiatul vedea în Alee un om crud și neîndurător, când, de fapt, acesta aducea mai mult cu o umbră. A-l înfrunta era ca și cum te-ai fi luptat cu umbra lui. Fără să vrea, își aminti de ce simțise atunci când cu inelele de căsătorie. Alee îl pierduse pe al ei, și pentru ea asta însemnase prăbușirea temeliei a înseși căsătoriei lor, dar el îi spusese simplu: „Comandă-ți altul de la oraș, ce înseamnă un inel la urma urmei?" Și într-adevăr, ce *însemna* un inel? Bărbatul avea dreptate. Când era vorba de Alee, toate stările emotive se rezolvau cu o ridicare din umeri.

Apoi, un timp a fost mare freamăt în familie. Alee descoperise un

filon aurifer; nu mare, dar aproape că se putea compara cu cel de pe coastă. Și bineînțeles că dorea să-l exploateze. Maggie nu voia să-și dea consimțământul. Spunea că e prea riscant și, oricum, de unde bani? Foarte calm, Alee îi spuse că bnnii se puteau împrumuta. Adică să-și atârne piatra de gât? Îl luă Maggie la rost… și așa mai departe. În cele din urmă veniră experții de la oraș, care-și dădură verdictul: cantitatea era sub minimul necesar exploatării. Dar, în mod ciudat, acest fapt, în loc să-l dezamăgească pe Alee, păru să-l stimuleze chiar și mai mult.

— Poftim, izbucni, am spus sau nu că aici e aur?

Maggie îl aprobă de formă, ca să-i măgulească vanitatea, iar el plecă satisfăcut să investigheze alt filon.

Prinzând de veste despre această descoperire, Paul, care nu mai trecuse pe acasă de câteva săptămâni, veni în mare grabă, agitat, să afle dacă era adevărat că tatăl lui dăduse lovitura.

— Nu, răspunse Maggie. Apoi cu ironie tristă: N-ai fi bucuros pentru el dacă ar găsi? Băiatul roși sub privirile ei, dar îi fu imposibil să-i spună că i-ar face plăcere. Deodată Maggie îl întrebă: Te-ai apucat de băut, Paul?

Nu arăta bine, dar asta din pricina febrilității cu care căuta metalul prețios, nu din a băuturii, James nu-i îngăduia să bea: „Când o să împlinești douăzeci și unu, n-ai decât să faci ce poftești", îl probozea el ca un tată. „Dar până atunci, și câtă vreme ești cu mine, să nu te prind.44 Paul nu voia să-i spună mamei că-i dădea voie lui James să-l dădăcească, drept care îi răspunse:

— Tare mai ești pornită împotriva alcoolului.

— Multor oameni le-ar merge mai bine dacă ar fi fost crescuți cu *această* prejudecată, i-o întoarse ea sec. Uită-te numai câți se ruinează în țara asta din pricina băuturii.

— James e în regulă, nu-i așa? Se încăpățână el. E ceva rău cu el?

Nu – și bea de stinge.

— La fel de „în regulă" poți fi și dacă nu le stingi, sau n-am dreptate? se interesă Maggie cu acea ironie apatică ce-l mâhnea pe băiat, pentru că nu semăna deloc cu ea. O sărută spunându-i:

— Nu-ți face griji în privința mea, o duc foarte bine. Și se întoarse la James.

Își petreceau tot timpul cu prospecțiunile. Atmosfera era cu totul alta decât atunci când îl însoțise pe Alee. Pornind de la ideea că aceasta era țara aurului, James părea convins că-l va găsi, totul reducându-se la o problemă de stăruință. Își închise așadar foarte liniștit mina, concedie muncitorii și se porni să găsească alta. Atitudinea aceasta îi dădea încredere lui Paul; bineînțeles că nu mai era chiar atât de palpitant ca și cu Alee, care dădea mereu impresia că e în pragul unei descoperiri epocale și mai puțin nu; în schimb, treaba era făcută cu mai mult cap. Poate că la aceasta se adăuga și necesitatea de a crede cu adevărat; și orice necesitate își are logica ei.

După ce epuizară ferma vecină, ezitară dacă să treacă hotarul pe pământul lui Alee. Până într-o seară, când săriră gardul de sârmă ghimpată, Paul rămânând ceva mai în urmă, cuprins de un inexplicabil sentiment de vinovăție. James voia să cerceteze filonul de cuarț. Aruncă o privire interogativă băiatului care, urmându-l încet, încerca să se convingă de faptul că sentimentul său era nemotivat. În fond, legal avea tot dreptul să prospecteze. Ajunseră destul de greu la filon. Șanțurile fuseseră astupate de-a valma, iar locurile unde fuseseră sparte și sfărâmate rocile abia dacă se mai zăreau. Trudiră câteva zile bune; din când în când. James spunea amuzat:

— Când se apucă taică-tu de o treabă, apoi știu c-o face ca lumea…

Căci nu era părticică din acel filon lung de o milă care să nu fi

fost cercetată. Îl părăsiră curând și porniră să bată coasta. Peste tot, povârnișul era spart de filoane ieșite din adânc, aflorimente, bolovăniș, niciun semn însă care să indice că Alee ar fi trecut pe acolo.

— Ei, fiule, zise James, parcă e ceva pe-aici, hm?

Nu înțelegea de ce să se fi deosebit această zonă de celelalte, dar avea încredere în instinctul bătrânului miner. Îi plăcea să-i urmărească mersul atent, să-l vadă zăbovind asupra unui colț de stâncă, sau dând cu piciorul în pietricelele albe și strălucitoare. Gesturile sale păreau să facă parte dintr-un ritual magic, precum gândurile ce n-au primit încă nume și nu și-au găsit locul într-un sistem. Dar în ele se strânseseră ani de conviețuire cu roci, minerale și pământuri; deși, dacă l-ar fi întrebat de ce se oprea tocmai la colțul cutare și nu la celălalt, n-ar fi știut să răspundă, încât Paul avea senzația că asistă la un proces aflat sub zodia arbitrariului.

Într-o dimineață s-au întâlnit cu Alee. În primul moment. Paul bătu în retragere. Apoi însă înaintă cu un aer sfidător. Alee îi privi cu dușmănie.

— Ce căutați aici? îi luă din scurt.

— Prospecțiunea e legală, domnule Bames, se scuză James.

— N-ați avut nici măcar atâta bun simț să-mi cereți voie, se încruntă Alee. Reprosul îi era adresat lui Paul, nu lui James. Băiatul nu-i răspunse, vădit încurcat, și tatăl lui dădu să plece, ca și când, brusc, nu l-ar mai fi interesat prezența lor.

— Totuși, aveți dreptate să cercetați zona asta, aruncă el, spre stupoarea celor doi. Mi-a părut dintotdeauna promițătoare. Poate că într-o zi am să-mi încerc și eu norocul pe aici. Și cu aceste vorbe se depărtă.

Paul se simțea prost; se obișnuise să vadă în tatăl său un adversar; dar după întâlnirea asta, mai că-i venea să lase totul baltă,

și chiar s-ar fi întors acasă dacă n-ar fi fost James să-l rețină. Căci James nu era genul care să abandoneze, o dată ce se apuca de o treabă.

— Nu-ți face griji, băiete, răspunse, privindu-l atent. La urma urmelor, taică-tu este un om de treabă. Avea dreptate, ar fi trebuit să-i cerem voie, așa, de politețe.

— Nu contează, făcu Paul fără să-și ascundă vechiul resentiment. Pare să-și fi revenit acum, dar să-l fi auzit ce spunea.

— Ei, ei, toți ne pierdem cumpătul uneori, îl domoli James îngăduitor.

Câteva zile mai târziu în toiul căutărilor, James spuse deodată:

— Bucata asta de rocă arată bine, hai s-o spălăm. Și într-adevăr se dovedi a avea aur bun.

— Asta nu înseamnă mare lucru. Mai bine să săpăm un șanțdouă. Săpară.

— Se pare că am dat lovitura, rosti calm.

Trecu ceva timp până să se dumirească Paul că ăsta era felul lui James de a anunța succesul. Atât de plat? Se trezi gândind: „Dacă asta-i tot, ce rost mai are? *Să găsești aur* – numai când auzi cuvintele și-ți simți pulsul luând-o razna. La fel și restul: Aș putea găsi aur, ai putea găsi aur; ei, mai mult ca sigur, întotdeauna par a găsi aura. Și uite că era posibil să le rostești ca pe cele mai banale vorbe din lume, ba chiar să fii dezamăgit auzindu-le – cum era Paul acum, stare de care James nici nu-și dădu seama.

— Da, ăsta e, confirmă el după câteva zile, adăugând imediat: Hai să îmbucăm ceva, n-are rost să ne lipsim de confort.

Decorul era atât de anost, câteva săpături colo, împrăștiate prin lăstărișul verde, sub un cer de septembrie plin de fum și apăsător, încât Paul încercă să găsească, măcar în sinea lui, o expresie rit mai dramatică pentru a comenta evenimentul: „Am găsit aur! James și

cu mine am găsit aur. Și să nu se supere tata!? A Degeaba; îl urmă supus pe James la baracă unde-i așteptau carnea rece și cartofii fierți. Săptămânile treceau. James supraveghea toată zona, săpând șanțuri transversale, forând un puț mic. Apoi trimise câteva roci la cei de la Laborator care confirmară evaluarea. Momentul ar fi trebuit sărbătorit, dar James se mulțumi să zică doar atât:

— N-o să ne îmbogățim noi dintr-atât, ar putea fi însă și mai rău. Ca și când, în clipa următoare ar fi fost gata să întoarcă spatele întregii afaceri și s-o ia de la capăt în altă parte.

Din nou veniră experții, cercetând săpăturile, rostindu-și cu prudență aprecierile; orășeni îmbrăcați în costume kaki elegante, croite special pentru excursiile în veld. „Da, era exploatabil. Da, cu puțin noroc, filonul ar putea fi chiar foarte bogat.44 Paul trăia sentimentul că era prădat de gloria pe care o merita din plin, și nu era nimeni care să-l poată înțelege. Nici Maggie; zâmbind trist, încercă să-i prindă privirea, dar ea își ferea ochii. Venise acolo să asiste la triumful fiului ei, doar pentru că o invitase el, fără să-i spună lui Alee. Și tot timpul cât îi urmărise pe experți, pe James și Paul, gândul ei fusese la Alee, căruia trebuia totuși să-i spună. După atâția ani de trudă cu vergeaua magică și teoriile lui, după toată acea migăloasă cercetare a aurului, astrul smârcurilor, i se părea o cruzime ca propriul lui fiu să treacă întâmplător creasta pe care el, Alee, o cercetase atât de amănunțit, și să găsească un filon în numai câteva ăptămâni. Atât de nemilos era acest joc al sorții încât nu-și găsi curajul să-i dezvăluie adevărul. De ce tocmai acolo, pe aceeași coastă? De ce nu oriunde altundeva pe întinderea nesfârșită de veld? Cu atât era mai tristă pentru soțul ei, cu cât știa prea bine că filonul acela de pe coastă făcea parte din triumful lui Paul. Se temea ca tatăl să nu zărească licărul victoriei în ochii fiului.

În acest timp, prețiosul petic de pământ zăcea în așteptare, păzit

de obligatoriile placarde mgrăditoare pe care erau țintuite bucăți de pânză imprimate cu tot felul de amenzi și pedepse împotriva tuturor – inclusiv Alee – celor care s-ar fi apropiat, fără permisiune, de aurul încă ascuns vederii. Apoi își făcură apariția oamenii de afaceri și avocații și a urmat o perioadă lungă de semnat documente și băut toasturi cu toți cei implicați. Când veni Paul într-o seară la cină, Maggie stătu tot timpul ca pe ghimpi așteptând lovitura de grație pentru bietul Alee: mărturisirea fiului. Nici tânărul nu era în apele lui. Încercă de câteva ori să vorbească, dar de fiecare dată își înghiți vorbele și până la urmă nu spuse nimic. După retragerea tatălui în birou, unde avea de isprăvit niște calcule pentru un nou filon, Maggie îl înțepă:

— Deci așa, sper că ești ineântat de tine.-

— N-ar trebui să fiu? rânji Paul.

— Săracu' taică-tu – chiar nu-ți dai seama cum are să se simtă?

— Perfect, atunci spune-i tu. Eu n-am să scot un cuvânt.

Din punctul lui de vedere, discuția se încheiase.

— Mă bucur că ai cât de cât considerație pentru el.

Paul plecă. Lăsase în grija ei sarcina de a-i spune lui Alee. Cum de nu aflase până acum? Se întreba ea. Era suficient să-și ridice ochii și să privească atent coasta. Acolo, printre copacii rari și goi ai veldului de septembrie, se zăreau șanțurile, ca niște cicatrici, și o viermuială întunecată de muncitori prinși într-o activitate febrilă.

N-a trecut mult și băiatul veni din nou la ei.

— Știi, va trebui să-i spui, îi zise pe un ton de parcă își cerea iertare. Mâine aducem utilajul cel greu. Oricum o să bage de seamă.

— Atunci o să-i spun, promise ea.

— Nu vreau să se simtă rău, zău că nu vreau, mamă. Se ruga de ea ca un copil care ține cu tot dinadinsul să fie iertat.

— Înainte nu te-ai gândit la asta, răspunse ea sec.

— Ba da, protestă el, numai că niciodată nu mi-ați spus că sunteți bucuroși, nici măcar o dată. Nu înțelegi? Experții au spus că s-ar putea să fie o chestie nemaipomenită. S-ar putea să devin asociat la o mină cu adevărat mare.

— Și n-ai nici optsprezece ani, spuse ea, zâmbind ca să mai îndulcească puțin vorbele.

Ce tristă abatere de la tot ce-și dorise pentru el. Gândea. Un muncitor modest ca oricare altul, asta avea să fie. Cu școala neterminată, fără niciun ideal, depinzând de acel lucru îngrozitor, norocul. Avea șanse să rămână un biet muncitor toată viața lui, avându-l drept tovarăș pe James, petrecându-și sfârșitul de săptămână în băutură, cu africana aia în bucătărie. – da, da, știa prea bine ce se petrece acolo, chiar dacă el părea s-o creadă tâmpită. Și dacă aveau noroc, poate se va îmbogăți și va deveni unul dintre marii capitaliști ai subcontinentului. De ce nu, orice ora posibil – zâmbi cu îngăduință și nu mai spuse nimic.

În noaptea aceea n-a avut somn, tot încercând să-și adune curajul să-i spună lui Alee. Dar nu reuși. La micul dejun îi cercetă chipul preocupat și înstrăinat și iar încercă să-și găsească vorbele. Dar ele refuzau să se arate. După ce mâncă, bărbatul se retrase în camera lui de lucru și ea se repezi afară. Cu mâna streașină la ochi, privi dincolo de lanurile de porumb, spre coastă. Da, se și vedeau remorcile grele ce aduceau încărcătura neagră a turlei, pâlniilor de aerisire, molotelor: Alee ar fi văzut totul de la fereastra camerei lui dacă s-ar fi uitat. Intrând încet în cameră, îi spuse:

— Alee, vreau să-ți zic ceva.

— Ce-i? întrebă nervos, fără să-și ridice ochii.

— Vino cu mine o clipă.

O privi, se încruntă, apoi dădu din umeri și o urmă. Maggie arătă cu mâna spre dâra de praf roșu ce se înălța din lăstăriș: „Uitea, îl

îndemnă ea cu voce de copil.

Întâi zări camioanele încărcate, apoi, plimbându-și ochii de-a lungul coastei, se opri cu privirea asupra săpăturilor.

— Ce-i asta?

Încercă să-i explice, dar buzele îi tremurau. În sinea ei plângea: „Bietul de tine; bietul, bietul de tine*! U*

— Ce-i asta? repetă el. Apoi, după o pauză: Au găsit ceva?

— Da, reuși ea în sfârșit să îngaime.

— Ceva bun?

— Ei așa spun, că ar putea fi chiar foarte bun. Îndrăzni să-l cerceteze cu coada ochiului. Pe fața lui se așternuse o expresie gânditoare, nimic altceva, ceea ce îi dădu curaj să adauge: James și Paul sunt asociați.

— Și tocmai pe coasta aia! exclamă el. Niciun resentiment nu răzbătea din vocea lui. Îl privi din nou.

— Ce chestie cumplită, nu-i așa? spuse el șoptit, ea îi prinse repede brațul.

— Da, dragul meu, așa e, așa e, îmi pare atât de rău… – și izbucni în lacrimi. Ar fi vrut să-l ia în brațe, să-l consoleze. Dar el rămăsese cu privirile pironite la povârniș.

— Acolo n-am încercat niciodată, spuse el îngândurat. Femeia se opri din plâns. Ce ciudat, am avut de gând să forez un puț exact în acel loc și apoi – nu mai știu de ce n-am făcu t-o.

— Da? îl îndemnă ea timid. Înțelegea că totul era în regulă.

— Am spus întotdeauna că pe coasta aia este aur, și uite că e. Am spus-o, nu-i așa?

— Da, dragul meu, așa e – unde te duci? adăugă imediat căci el se și depărta cu vergeaua magică bălăngănindu-i-se în mână.

— Dau și eu pe-acolo să fac niște cercetări în jurul șanțurilor, îi aruncă din mers. Dacă ăia știu cum sunt dispuse filoanele, pot

verifica…

Dispăru printre tufe cu mers grăbit și cămașa fluturindă.

Când îl văzu venind, Paul îi ieși în îmâmpinare cu un zâmbet pierit și inima grea de vinovăție, dar Alee nu zise decât atât:

— Mi-a zis maică-ta că ai nimerit-o în plin. Te superi dacă mă-nvârt puțin pe-aici cu vergeaua? Neprimind niciun răspuns din partea lui Paul, care rămăsese mut de uimire, spuse nerăbdător: Haide, fii băiat de treabă, mă cam grăbesc.

Și în timp ce muncitorii descărcau instalațiile grele, îndrumați de James și Paul, Alee începu să descrie cercuri și zigzaguri, vergelele înălțându-se și coborând în mâna lui ca niște insecte stranii prinse-n capcană. Era atât de cufundat în gânduri încă nu lua seamă la nimic din jurul lui. Trebuiră să-l tragă deoparte ca să nu fie strivit sub utilaje. Iar la prânz, când îl invitară să împartă cu ei bucatele reci și-l anunțată că descoperiseră un al doilea filon, chiar mai bogat decât primul, cu șanse mari să ajungă până-n China cu puțul de extracție", îl auziră rostind mândru și satisfăcut:

— Ei, poftim, dovada. V-am spus, nu-i așa? Întotdeauna v-am spus asta!

Familia De Wet soseşte la Kloof Grange

SPRIJINITĂ PE STÂLPI de piatră, terasa țâșnea în afară deasupra grădinii ca o lojă de teatru. Dedesubt se lăfăia luxurianta abundență a arbuștilor înfloriți și a plantelor agățătoare ale căror frunze, ca niște bănuți de argint, reflectau lumina unui cer împestrițat cu purpuriu, sângeriu și verde cald. Un apus plin de splendoare, ce umplea jumătate de cer, stingându-se lin, prin umbre violacee, într-o mare calmă de cenușiu tulbure burat cu norișori trandafirii; și pe acest cer liniștit de seară, chiar deasupra unui pâlc din ce în ce mai negru de conifere, atârna o lună mică, de cristal.

Acolo sus, în verandă, ca în fiecare seară la acea oră, se aflau domnul Gale și doamna lui, așezați în șezlonguri, unul lângă altul, în ținuta de rigoaie, cu băutura de seară pusă la îndemână pe măsuțe, urmărind cu ochi critici, de experți, mărețul spectacol ce li se oferea.

— Excelent apusul în seara asta, spuse maiorul Gale satisfăcut, și amândoi își întoarseră privirile spre luna maiestuoasă.

Amurgul își pogorî vălurile peste cer și grădină; moment în care, punctuală ca în fiece zi, doamna Gale se scutură de nostalgie cum se scutură de apă un câine, și ridicându-se, spuse:

— Tințari!

Trase șezlongul la perete, îl strânse și-l propti la locul lui.

— Vine poșta, se însufleți ea dintr-odată.

Maiorul Gale se apropie de scară, așteptându-l pe băștinașuj care grăbea spre ei printre boschetele înalte ce umbreau aleea. Când ajunse lângă maior, săltă sacul de pe umăr și i-l întinse. Aerul se umplu de miros acru de carne crudă. Cu disprețul indulgent cu care se adresa de obicei servitorilor băștinași „domnul Gale îl întrebă:

— Te-au atacat fantomele? Și izbucni în râs.

Băștinașul, care abia își mai trăsese sufletul pe ultima milă din cele zece câte avusese de făcut, străbătând în goană un desiș bântuit de năluci fără nume, spirite ale străbunilor, duhuri ale copacilor și fiarelor, se prefăcu tare înspăimântat, clănțănind din dinți și bâțâindu-se ca o maimuță, pentru a-i face pe plac stăpânului. Maiorul îi spuse să plece. Omul se făcu repede nevăzut după colțul casei, fericit că se poate duce în spate unde ardeau luminile și-l așteptau prietenii.

Doamna Gale ridică sacul și intră în camera din față. După ce aprinse lampa cu petrol, îl chemă pe fecior și-i dădu în grijă produsele de băcănie și carnea. Din fundul sacului scoase apoi un pachet gros de scrisori la a căror vedere strâmbă ușor din nas: erau pătate cu sângele scurs din carne. Împărți scrisorile în două; pe urmă, soț și soție se așezară față în față și, luându-și fiecare teancul, se apucară de citit

Mai rar îți era dat să vezi prin casele fermierilor o cameră de zi ca a lor. Deasupra căminului se răsfirau coarne de koodoo, iar de un cui atârnau câteva măciuci indigene; în schimb, podeaua era acoperită de carpete fine, iar mobila să tot fi avut două sute de ani. Tăblia mesei părea luciul unei ape în care se reflecta stins orice rază de lumină; doamna Gale însăși o lustruia în fiecare zi, înainte de a așeza pe ea un vas de lut plin cu flori purpurii înghimpate. Africa și secolul optsprezece englez conviețuiau aici într-o armonie deplină.

Din când în când, doamna Gale se ridica să potrivească lumina. Lampa nu ardea bine – era una din obiectele acelea îngrozitoare, cu petrol lampant, care scot un sâsâit continuu și cărora una-două trebuie să le pompezi aer ca să aibă flacără albă. Deasupra capetelor celor doi, un nor străveziu de insecte își căuta cu încăpățânare moartea înfiorătoare, și micile zburătoare cădeau pe masă una după alta, plici, plici, printre scrisori.

Doamna Gale luă un plic din grămadă și-i întinse soțului.

— De la ajutorul tău, observă distrată, ținându-și ochii plecați asupra foii din mâna ei. Ceea ce citea o făcea să zâmbească înduioșată. Scrisoarea era de la cea mai veche prietenă a ei, o doctoriță din Londra, cu care-și scrisese în fiecare săptămână de treizeci de ani încoace, de când doamna Gale se exilase în Rhodesia de Sud.

— Ia te uită, exclamă în surdină, fiiea fratelui lui Betty vrea să studieze științele economice. Și deși niciodată nu-l cunoscuse pe fratele lui Betty, cu atât mai puțin pe fiica lui, vestea păru să-i facă plăcere și s-o emoționeze teribil. Toată scrisoarea pomenea despre oameni pe care nu-i întâlnise niciodată și puțin probabil s-o facă de aici încolo, despre vreme, despre politica engleză. Fără îndoială că pentru un cititor neavizat, fiecare rând dădea impresia că fusese scris dintr-un spirit de datorie; doamna Gale în schimb, terminându-și lectura, puse grijulie foaia deoparte și rămase zâmbind tăcută: gândurile i se întorseseră în urmă cu o jumătate de veac, la copilăria ei.

Treptat, reveni la realitate și ochii i se opriră asupra soțului prin care priviseră până atunci ca prin sticlă. Arăta tulburat; ceva nu era în regulă cu scrisoarea aia.

Maiorul Gale era înalt, cu un aspect milităros, chiar și când purta pantaloni scurți și cămașa kaki de lucru. Le schimba de două ori pe zi. Dunga pantalonilor, bine călcată, stătea țeapănă precum muchia unei hârtii împăturite, iar cele șase buzunare ale cămășii erau întotdeauna închise. Capul mic, acoperit de păr negru, lucios, mustăcioara neagră tunsa îngrijit, mâinile de fermier cu unghiile rupte dar curate – toate păreau să spună că nu era ușor lucru să nu te lași pradă decăderii, să nu lași această țară blestemată, necivilizată, indolentă, unde totul se ducea de râpă, să-ți toace

nervii. Ușor nu era, dar el reușea; reușea cu prețul acelui efort conștient care îi încetinea mișcările și dădea înfățișării sale o ușoară notă de caricatură; un om ca maiorul Gale numai în exil putea fi găsit.

Se sculă de pe scaun și începu să măsoare camera în sus și-n jos, în timp ce nevastă-sa îl urmărea meditativă, așteptându-l să-i spună ce-l durea. Observase încă de când se ridicase el în picioare că se întâmplase ceva. Ce anume? Tare elegant și dichisit mai era omul ăsta al ei; dar rigoarea ținutei era alterată oarecum de o ciudată îngrășare și puhăvire; capul mic și rotund se sprijinea pe un gât din ce în ce mai gros; fesele, și ele, căpătau proporții și tremurau la fiecare pas. Deși asaltată de aceste adevăruri, doamna Gale le îndepărta scrupuloasă: ea își avea propria ei imagine despre soț, și nu admitea să-i fie distrusă.

În sfârșit soțul oftă și-i aruncă o privire; și când ea îl întrebă: „Ei, dragă? U, el se grăbi să-i răspundă:

— Omul are o nevastă!

— Vai de mine! exclamă consternată.

Ca și când atâta așteptase, protestul ei, ripostă înviorat:

— Pentru tine o să fie bine, că mai e un suflet de femeie aici.

— Da, presupun că da, aprobă veselă.

Cunoștea prea bine această notă din glasul ei, încât smuci capul pe spate și izbucni agresiv:

— Tot timpul te plângi că te îngrop de vie.

Și chiar se plângea. Foarte adesea, deși mai rar în ultima vreme, își vărsa amarul făcând glume nevinovate pe socoteala propriului ei necaz; de mulți ani însă nu mai credea nici ea în tânguirile ei; erau mai mult, zău așa, un semn de afecțiune față de el, ca atunci când îl săruta seara la culcare. De fapt, învățase să-și iubească izolarea și o durea să vadă că el nu-și dădea seama de acest lucru.

— Bine, dar nu pot să vină să stea aici. Asta chiar n-aș suporta.

Plănuiseră ca noul ajutor – ferma prospera și se extindea, și maiorul nu mai prididea de unul singur – să fie găzduit în camera liberă, să locuiască adică la un loc cu stăpânii săi.

— Nu, așa zic și eu, dacă are nevastă. Maiorul părea totuși să ezite; era limpede că nu l-ar fi deranjat prezența a încă unei familii în casă. Ce-ar fi să le dăm casa cea veche? Iscodi el în cele din urmă.

— Am să văd ce-i de făcut, spuse doamna Gale, ușurând umerii bărbatului de povara acestui necaz. El la afaceri se pricepea; oamenii îi dădeau dureri de cap. Și pe ea o enervau, acum, dar ajunsese să se resemneze în fața neputinței lui de a înțelege. Pentru că știa că el abia dacă o băga în seamă; în afara fermei, nimic altceva nu exista pentru maiorul Gale. Fapt care-i convenea de minune. În primii ani după căsătorie, cât fuseseră copiii mici, dăinuise între ei o ușoară stingherealã, ca o datorie rămasă neplătită. Acum însă erau prieteni și-și puteau ierta multe. Ce ușurare că n-o mai „iubea"! (Așa se exprima ea) Ah, „iubirea" aia – și se gândea la ea cu o urmă de aversiune amuzată. Bătrânețea își avea avantajele ei.

Auzind-o cum spune „Am să văd ce-i de făcut", bărbatul se uită brusc la ea, drept în față – tonul fusese prea consolator și matern. De obicei, privirile lui pluteau deasupra ei, fără să o vadă. Acum o fixară scrutătoare câteva clipe; în fața lui se găsea o englezoaică bătrâioară, slabă și uscată ca un cocean de porumb în septembrie, cu trupul aplecat deasupra scrisorilor pe care le mângâia drăgăstos cu mâna, și iscodindu-l cu ochi albaștri ca vioreaua. Descoperi tulburat o lucire vinovată în ei. Se apropie și o sărută pe obraz.

— Și tu acum! chicoti ea vesel, plecându-și capul.

Maiorul se fâstâci, rămase o clipă nemișcat, apoi zise cu hotărâre:

— Mă duc să fac baie.

După ce se îmbăie, se reîntoarse în cameră îmbujorat și radios ca

un bebeluș bătrân, îmbrăcat în pantaloni de flanel și o haină albastră, și amândoi își consumară cina sub lampa șuierătoare și norul zburător de insecte. De cum terminară, el spuse doar atât: „în pat" și plecă. Se culca întotdeauna înainte de opt și se scula în jurul orei cinci. Pe vremuri, se adaptase și doamna Gale acestui orar al lui. Băieții însă le plecaseră pe mări, înrolați în marina militară, iar servitorii își cunoșteau bine îndatoririle, încât, neavând nimic de făcut care s-o tragă jos din pat, dormea până la opt, oră la care se alătura bărbatului la micul dejun.

Refuza să mănânce în pat, și nici nu concepea să apară în capot. Destul că dormea trei ore în plus după răsăritul soarelui, și găsea de cuviință să-și ceară scuze pentru trândăveală. Seara, în schimb, după ce bărbatul se ducea la culcare, rămânea lângă lampă, revedea scrisorile, cosea, citea, sau pur și simplu visa la trecutul ei, la timpurile atât de îndepărtate când fusese Caroline Morgan și trăise în apropierea unui orășel de provincie, fiica unui modest proprietar de pământ. Așa îi plăcea cel mai mult să se gândească la sine.

În seara asta stinse curând lampa și ieși pe terasă. Luna semăna cu un fruct mare, catifelat, galben, întemniță între ramurile înalte ale eucaliptilor. Femeia se lăsă pătrunsă de vraja ce stăpânea grădina. Coborî liniștită treptele și intră sub bolta copacilor, aruncând în urmă o privire scurtă, îngrijată, spre fereastra dormitorului: soțului nu-i plăcea s-o știe ieșind noaptea singură din casă. În fața ei, drumul tăia prin veld și după o jumătate de milă poposea în pragul celeilalte case.

Înainte să o fi cumpărat familia Gale, ferma aparținuse unor frați, doi la număr, sud-africani prin naștere și educație. Cele două case erau, pe vremea aceea, despărțite de o fâșie de brusă virgină, fără niciun gard sau măcar un drum între ele; așa au trăit cei doi bărbați, în această stare de independență păzită, burlaci și singuri amândoi.

Doamna Gale se bine dispunea de câte ori se gândea la ei. Și-i imagina trimițându-și bilețele politicoase unul altuia, invitându-se la masă, ori să-și petreacă serile împreună. Îi și vedea împrumutându-și cărți prin câte un curier băștinaș, sau întâlnindu-se într-un punct neutru, undeva la mijlocul distanței. O amuzau toate astea, respectându-i în același timp pentru un anume simțământ pe care ea îl înțelegea prea bine. Câte idei năstrușnice nu-și făcuse despre ei, până într-o zi când a aflat de la un vecin că de fapt cei doi se certaseră tot timpul și până la urmă dăduseră faliment pentru că nu s-au putut înțelege asupra felului în care să-și administreze ferma. După această descoperire, doamna Gale încetă să se mai gândească la ei; o fantezie plăcută se dovedise o realitate respingătoare.

Primul lucru pe care l-a făcut când a venit aici a fost să schimbe numele fermei din Kloof Nek în Kloof Grange, în amintirea a ceea ce lăsase acasă. Apoi a scos mobilierul din una din cele două case, transformând-o în magazie. Un spațiu pătrat, gol, ca o cutie, înfiptă în mijlocul veldului pustiu, ale cărei ferestre reflectau lumina soarelui cât era ziua de lungă. Cealaltă casă însă a fost extinsă și împrejmuită cu verandă și gard; dincoace de gard erau două pogoane de grădină pe care o obținuse după ani grei de trudă. Și încă ce grădină! Arbuști africani grei de floare, peluze englezești strălucitoare, bazine pline de nuferi și carași aurii. Pentru astea trăia. Puțini oameni se puteau lăuda cu o asemenea grădină.

O străbătu acum sub razele lunii, simțind cum o cuprinde un soi de beție și ființa ei devine ireală în acea lumină verzuie, stranie, îmbălsămată de parfumul florilor. Atinse în treacăt frunzele cu degetele și-și apropie obrazul de petalele trandafirilor. La poartă se opri sub pâlniile albe ale florilor de ochiulboului și zăbovi puțin să privească întinderea pustie a veldului ce-o despărțea de cealaltă

casă. Nu-i plăcea să iasă din grădină noaptea. Nu se temea de bățtinași, nici vorbă: disprețuia femeile care se temeau, căci pentru ea africanii erau mai degrabă niște copilași înduioșători, din care pricină se și purta cu multă bunăvoință față de ei. Nu știa de unde îi venea această frică. Așa că trase adânc aer în piept, strânse buzele și păși cu băgare de seamă peste prag, închizând poarta în urma ei cu un pocnet puternic. Nisipul se întărise ca o crustă și scânteia stins la fiecare mișcare, încât drumul părea o panglică albă ce pâlpâia continuu. Din loc în loc, de o parte și de alta, copaci cioturoși își răsfrângeau umbrele adânci și negre. Un caprimulg tăie câmpul de stele, fâlfâindu-și aripile gheboase și codate; femeia făcu o grimasă sfidătoare: la urma urmei, drumul ăsta nu era altul decât cel pe care-l urma în plimbările ei din fiecare dupămasă! Pentru copacii ăștia se rugase ea, când maiorul dorise să-i facă lemne de foc; într-un fel, erau copacii ei. Încetinind deliberat pașii, ca un fel de pedeapsă, înaintă printre abisurile de umbră, câștigând fiecare palmă de lumină selenară cu un sentiment de ușurare, până când ajunse la casă. O apariție neînsuflețită, un mort cu ochii holbați, așa părea cu ferestrele acelea oarbe ce luceau palid în razele lunii. Prostii, își spuse. Prostii. Se îndreptă spre ușa din față, o descuie și aprinse lanterna. Sacii cu grâne erau îngrămădiți până-n grindă, iar podeaua de cărămidă era plină de coceni răzlețiți. Șoarecii dispărură ca prin farmec în ascunzișurile lor; pereții erau înnegriți de cuiburile de gândaci. Oprindu-se într-o pată de lumină de pe podea, ca să nu nimerească din greșeală într-o pinză de păianjen sau vreun sac ieșit în afară, răsuflă adânc de câteva ori, inspirând mirosul dulceag de porumb, și alcătui în minte lista cu tot ce trebuia făcut; doamna Gale era o femeie destoinică.

Deodată o străfulgeră un gând: dacă bărbatul uitase să spună că are nevastă, când solicitase slujba asta, era în stare să uite că are

copii. Dacă avea copii, nu ținea; nu, nu ținea. Pur și simplu nu putea suporta ca o șleahtă de puradei – căci burii n-aveau niciodată mai puțin de doisprezece – să alerge ca sălbatecii prin minunata ei grădină și să-i chinuie peștișorii. Aproape că se sufocă de furie. De Wet – i se încâlcca limba în gură. Soțul ei n-ar fi trebuit să accepte un bur. Ei, hai, hai, Caroline, se mustră ea recăpătându-și umorul și mai zăbovind câteva clipe în casa părăsită și luminată de lună, nu te pripi să tragi concluzii, nu fi nedreaptă.

Se hotărî să aranjeze casa pentru un bărbat și soția lui, ignorând posibila existență a copiilor. Își va da silința să aranjeze cât mai bine totul pentru o femeie care poate nu e obișnuită să trăiască în singurătate; va fi bună cu această femeie; așa se dojenea ea fără milă, în loc de ispășire pentru meschinăria de care dăduse dovadă mai înainte. Dar când încercă să compună în minte portretul acelei femei care venea să împartă cu ea existența, chiar dacă asta se reducea la ceaiul de dimineață și la schimbul de rețete (cum era de presupus) nu reuși să-și imagineze altceva decât o matroană olandeză, toată numai plăceri casnice și generozități nădușite, și se simți dezgustată. Abia acum înțelese pe deplin că în curând, săptămâna viitoare, va trebui să accepte încă o femeie în viața ei și acest adevăr îi displăcu profund.

De ce trebuia? Nu era obligatoriu ca soțul ei să lege prietenie cu acel om. Vor lucra împreună, atâta tot; dar ele, soțiile, două femei la o fermă izolată, era de așteptat să se împrietenească. Toate instinctele ei doritoare de solitudine, distanța pe care o crease între ea și ceilalți oameni, inclusiv soțul ei. Se revoltară. Și pentru că se revoltau, repudiind această olandeză imaginară față de care se simțea atât de străină, începu să se gândească la prietena ei Betty, ca și când ea ar fi venit să locuiască la fermă.

Cu acpst gând o porni spre casă, prin veldul tăcut, închipuindu-

se mergând cu prietena ei pe același drum și pălăvrăgind ca pe vremuri. Obișnuia să-și caute în gândul la Betty – care ajunsese o doctoriță bătrână, înțeleaptă, cu ochi plini de bunătate – sprijinul în mijlocul tăcerilor înspăimântătoare. La poartă își înălță capul să adulmece mireasma grea a florilor de ochiul-boului, dar își dădu seama că mai plutea ceva în aer, invadându-i visul: un miros puturos, o miasmă de putreziciune se amestecase în parfumul florilor ei. Ceva murise în veld, vântul își schimbase direcția și aducea miasma spre casă. „Trebuie să trimit feciorul mâine dimineață să vadăce esteu, își notă în minte. Ca imediat să o izbească nepotrivirea dintre gândurile la Betty și propria ei viață. „Ești o proastă, Carolineu, își zise. Cu trei ani în urmă, când își petrecuseră vacanța în Anglia, descoperise că ea și Betty nu aveau ce să-și spună. Existențele lor erau atât de depărtate, și fuseseră atâta amar de vreme, încât cele câteva săptămâni cât stătuseră împreună trebuiau înțelese ca un prinos adus prieteniei lor demult stinse. Știa foarte bine lucrul acesta, dar încerca să nu se gândească la el. Pentru ea era absolut necesar ca Betty să rămână, măcar în închipuire, o contragreutate la singurătateaei. Acum era obligată să vadă limpede adevărul. Nici asta nu-i plăcea, și vinovată oarecum de resentimentul pe care-l încerca era doamna De Wet, olandeza care avea să-i năpădească viața cu pretenții personale și insolente.

Încât a doua zi, și în zilele care urmară, curăță, mătură și puse ordine în casa cea veche nu pentru doamna De Wet, ci pentru Betty. Altfel n-ar fi putut să facă tot ce făcea. Și când totul a fost gata, trecu prin camerele în care adusese ceva din mobilele ei și se adresă unei Betty imaginare (dar Betty cea de acum treizeci de ani): wei, ce părere ai? U Prea multe nu erau acolo, dar era curat, mirosea a soare și aer. Cărămizile podelei erau acoperite cu rogojini aspre, colorate; cuverturi striate în nuanțe vii înveleau paturile așezate în colțuri

opuse. Și peste tot, vase cu flori. „Ți-ar plăcea să locuiești aiciu, zise doamna Gale lui Betty înainte să încuie ușa și să se întoarcă acasă, simțindu-se de parcă repurtase o victorie asupra ei înseși.

Familia De Wet telegrafiase că aveau să sosească duminică după prânz. Deci s-a dus cu odihna ei, observă cu năduf doamna Gale, obișnuită să doarmă în fiecare după-amiază cât ținea fierbințeala cea mare. Maiorul Gale, pentru care fiecare zi era o zi lucrătoare (ura trândăveala și găsea cele mai bizare îndeletniciri care să-i ocupe duminicile) plecă într-un colț îndepărtat al fermei să se îngrijească de vite. Doamna Gale se întinse pe pat cu ochii închiși, așteptind cu toți nervii încordați să audă zgomot de mașină. Muștele bâzâiau lenește pe la ferestre; adierea din grădină era caldă și înmiresmată. Avu un somn chinuit, luptându-se de fapt să rămână trează. La patru se trezi de-a binelea, indispusă și obosită, dar de mașină, nici vorbă. Se sculă și trase pe ea o rochie luată din dulap la întâmplare: oricum cele mai multe haine le avea de mai bine de cincisprezece ani. Își perie părul absentă; luându-și însă brusc seama că nu se ostenise îndeajuns, atârnă în jurul gâtului un medalion mare de aur, un semn scrupulos de bun venit. Lăsă feciorului vorbă că poate fi găsită în grădină și părăsi veranda pradă unei emoții puternice. Starea i se accentuă și mai mult când trecu pe lângă boschetele îngrămădite sub ziduri, prin grădina de trandafiri cu peluzele largi și verzi, stropite de apă tot anul, și ajunse la locul ei favorit între fântâni și bazinele cu nuferi. Bazinele erau o extravaganță, căci pomparea apei din râu costa o grămadă de bani.

Se așeză pe o bancă umbrită; de o parte erau fântânile cu panașul lor scânteietor, trandafirii, peluzele, casa și dincolo de ele veldul înalt, aspru, bătut de vânturi; de partea astalaltă, la picioarele ei, pământul se prăvălea abrupt, sute de metri în adânc, până la râu. Un prag stâncos împins deasupra abisului – aici îi plăcea ei să stea,

ore întregi, aplecându-se până la amețeală peste buza râpei, părul scurt, cărunt fluturându-i peste față, pierdută în adorație pentru dealurile de pe malul celălalt. Nu pentru râul însuși, nu, la el se gândea cu un simțământ de primejdie pentru că acolo, dedesubt, în valea aceea înecată în verdeață, începeau brusc tropicele: palmierii, și apa maronie, curgând încet, învolburându-se în meandre de mlaștini, sau cotind după bancuri de trestii înalte cât casa. Acolo erau crocodilii, iar leoparzii apăreau dintre stânci să se adape. De câte ori stătea pe pragul ei expus, o loveau în față mirosurile ce se ridicau în valuri din prăpastie, de verdeață încălzită de soare, de apă stătută, ' încinsă, de vegetație luxuriantă, mirosuri grele, amețitoare. Se deprinsese să nu ia seamă la ele, și nici la râu, când privea dealurile. Acelea erau dealurile *ei:* ea așa le simțea. De ani de zile stătea aici, ore întregi în fiecare zi, urmărind umbrele norilor ce alunecau peste ele, văzându-le cum se colorează în albastru cu cât erau mai îndepărtate, sau cum par să se apropie după ploaie, dezvăluind minunatele nuanțe ale copacilor de pe pantele mai joase. Niciodată nu erau la fel, de la o clipă la alta. Sub ochii ei își schimbau contururile în lumina mereu schimbătoare care ba arunca un țanc mai în față, ba ascundea altul, sau le împingea pe toate în spate, de apăreau începețoșate în zarea fumurie, chircite parcă într-o retragere ursuză, sau, alteori, le înălța ca pe niște turnuri semețe spre slava strălucitoare și purificată. Iar ea, bătută de vânturi, arsă de soare, sau încrâncenată de frig, simțea în ea puterea să desfidă orice. Ai ei erau munții: erau ceea ce era și ea; ei o făcuseră, îi cristalizaseră singurătatea în această putere, o susținuseră și o hrăniseră.

Aproape că uitase de familia De Wet, care ar fi trebuit demult să vină. Aproape, nu de tot. În cele din urmă, dându-și seama că soarele scăpăta (dogoarea lui o lovea mai jos de umeri), iritarea

provocată de întârzierea lor se transformă în neliniște. Dacă li se întâmplase ceva? Să fi greșit drumul? Poate li se stricase mașina? Și maiorul era dus departe cu a lor, deci n-avea cum să plece să-i caute. Să trimită băștinașii pe drumuri? Dacă o luaseră spre râu, s-ar putea să zacă acum înnămoliți până la osii. Jos acolo, în căldura aia mlăștinoasă, o să-i muște țânțarii și atunci…

„Caroline", se dojeni cu asprime (părăsindu-și în sfârșit munții) „nu te lăsa pradă îngrijorării". Se ridică, se scutură, dădu părul de pe față și-și strânse pe lângă trup fustele înfoiate. Se retrase cu spatele din calea vântului care mușca din muchiile stâncii, își luă cu un oftat rămas bun de la grădină pentru acea zi și se întoarse acasă. Acolo, în fața porții, era o mașină, un hârb străvechi, ticsit de bagaje, cu portierele din spate legate cu funie. Și copii! O fetișcană stătea cocoțată pe scară. Nu, zău, era prea mult. De partea cealaltă a mașinii se agita un bărbat înalt, subțire, blond, cu pielea ciocolatie de soare, și se uita în jur, oare nu apare careva? Asta trebuie să fie tatăl. Se apropie, potrivindu-și un zâmbet pe față și căutând din priviri, cu teamă, pe ceilalți copii. Bărbatul înaintă încet, urmat de fată.

— Vă așteptam mai devreme, îi luă în primire doamna Gale, țintuindu-l cu reproș pe bărbat drept în ochi.

Ochii acestuia erau atenți, albaștri, cercetători. O măsură din cap până-n picioare nepăsător, părând să nu pună niciun preț pe ea.

— E aici domnul Gale?

— Eu sunt doamna Gale, replică ea. Apoi repetă: Vă așteptam mai devreme.

Chiar așa, patru ore întârziere, și niciun cuvânt de scuză!

— Am pornit târziu. Unde ne putem pune lucrurile?

Doamna Gale își înghiți enervarea.

— Nu știam că ai familie. N-am făcut pregătiri.

— I-am scris domnului Gale de soția mea. N-a primit scrisoarea? Întrebă ofensat.

— Soția dumitale? făcu ea cu voce stinsă și se uită uluită la fata care zâmbea cu stângăcie în spatele soțului.

La o privire mai atentă se vedea clar că n-avea mai mult de optsprezece ani. Un boț de fată cu picioarele și brațele bronzate și delicate, o claie de cârlionți negri și șturlubateci, și ochi mari, negri, neastâmpărați. Îl luă de braț pe bărbatul ei cu amândouă mâinile și chicoti:

— Eu sunt doamna De Wet.

Soțul o împinse ușurel la o parte, gest care, deși blând, o făcu pe fată să se bosumfle, și zise:

— Ne-am căsătorit săptămâna trecută.

— Săptămâna trecută, îngână doamna Gale, conștientă de ostilitatea ce răzbătea din glasul ei.

— M-a întâlnit la cinema, explică fata cu un extraordinar amestec de insolență și sfială, și a doua zi ne-am căsătorit. Părea să se ofere, într-un anume fel, femeii mai în vârstă, să-și dăruiască ceva prețios din ființa ei.

— Așa deci, se dumiri doamna Gale politicoasă, aruncând o căutătură aproape speriată acestui om, sud-africanului ăsta viclean, laconic, cu mișcări lente, care se comportase cu atâta violență și nesăbuință. Și se simți iarăși năpădită de aversiune.

Deodată bărbatul o apucă pe fată de braț și scuturând-o încetișor, cu un fel de exasperare ținută în frâu, spuse:

— M-am gândit să-mi iau o nevastă care să-mi gătească tot timpul ăsta cât oi sta prin pustii. Nu prea-s restaurante pe aici, ce zici, puicuțo?

— Oh, Jack, chiți ea îmbufnată. Numa' la burta lui se gândește, se adresă doamnei Gale de parcă ar fi fost o puștoaică de vârsta ei,

apoi își ridică spre el privirile pline de o teamă seducătoare.

— Pentru gătit te-am luat, zise bărbatul zâmbindu-i intim.

Și doamna Gale stătea în fața lor și-și dădea seama că uitaseră de ea; și că doar printr-un efort extraordinar de voință nu se sărutau.

— Asta da, surpriză, observă ea sec.

Cei doi se depărtară unul de altul și imediat expresia de pe chipurile lor se schimbă. Erau iarăși cei de la început: doi străini potrivnici. Se uitau la ea de dincolo de bariera care părea să le interzică accesul spre lume. Vedeau o doamnă englezoaică trecută, într-o rochie de mătase albastră, lălâie și demodată, cu un medalion de aur ce atârna pe pieptul uscat, care le zâmbea cu răceală și-i scruta sever printre pleoapele ochilor ei albaștri și cețoși.

— Am să vă duc la voi acasă, zise energic. Eu merg pe jos și voi cu mașina – nu, sunt obișnuită să merg pe jos.

Nimic n-o convinse să se urce în hodoroaga aia nenorocită care mai că nu exploda de atâtea bagaje și intimități pe jumătate reprimate.

Țeapănă de parcă ar fi înghițit un băț, o porni înainte pe drum, urmată de mașina care se hurduca și scrâșnea în viteza întâi. Era ridicolă, știa asta; le simțea în spate privirile, îi ghicea amuzându-se uluiți; dar nu putea altfel.

Când ajunseră acolo, descuie ușa, le arătă repede ce pregătiri făcuse și-i părăsi. Se întorcea acasă într-un clocot de furie, din pricină mai ales că revedea scena dinainte, ea mergând pe drum, urmată cu resemnare de mașină, și refuzând să facă singurul lucru inteligent, adică să se suie lângă ei.

Rămase în verandă o jumătate de oră și privi la luminile apusului fără să le vadă, răscolită cum era *de* tot felul de simțăminte, niciunul bine definit. În1r-un târziu îl chemă pe fecior și-l trimise dincolo cu un bilet prin care îi invita pe amândoi la cină. Nu se depărtă bine

băiatul, tropăind pe poteca dintre boschete spre poartă, când îl chemă înapoi.

— Mă duc eu, zise. Asta poate ca să le demonstreze că nu-i păsa ei de jumătatea aia de milă pe care-o făcea pe jos, și parte cuprinsă de căință. La urma urmei, nu era nicio crimă să te căsătorești, și cei doi păreau tare îndrăgostiți. Așa-și zicea ea.

Când ajunse, camera din față era un talmeș-balmeș de bagaje, hârtii, oale și crătiți. Se dusese naibii toată ordinea ei minunată. Din dormitor se auzeau voci.

— Dar, Jack, nu vreau să mergi. Vreau să stai cu mine.

Apoi vocea lui veselă, fudulă, domoală, drăgăstoasă:

— Faci cum îți spun eu, fetiță. Trebuie să-l văd pe bătrân și să aflu ce se coace. Nu uita că mâine încep munca.

— Dar, Jack…

Apoi se auziră bruftuluieli, râsete și o palmă zdravănă.

— Așa carevasăzică, mormăi doamna Gale ținându-și răsuflarea. Bătu în tocul ușii și zgomotele încetară.

— Intră, răsună vocea fetei.

Doamna Gale ezită, apoi intră în dormitor.

Doamna De Wet stătea cocoțată pe un balot în mijlocul patului, cu rochia colorată înfoiată în jurul ei, și-și pieptăna părul. Doamna Gale băgă de seamă că paturile fuseseră deja unite.

— Am venit să vă invit la masă, spuse dintr-o suflare. De-abia ați sosit, doar nu vrei să te și pui pe gătit.

O ascultară cu chipuri inexpresive, dar politicoase.

— O, nu, nu vă deranjați, doamnă Gale, se scuză De Wet stângaci. Ne facem noi ceva, nu vă îngrijați. Se uită la fată și fața i se îmblânzi. Nu se mai putu stăpâni: Parc-o văd cum ia deschizătorul de conserve, imediat. Așa socotește ea că trebuie hrănit un bărbat.

— Oh, Jack, se îmbufna nevastă-sa.

De Wet se întoarse spre lighean și începu să se săpunească. Fluturându-și pămătuful spre doamna Gale, spuse:

— Oricum, mulțumim. Dar spuneți-i maiorului că vin după ce mănâncă, să punem lucrurile la punct.

— Prea bine, cum vreți.

Se depărtă de casă. Acum se simțea respinsă. La urma urmei, ar fi putut da dovadă de atâta cuviință și să vină; era totuși mulțumită că nu veniseră; și dacă preferau să facă dragoste în loc să-i cunoască pe cei care urmau să le fie cei mai apropiați vecini timp de, poate, ani de zile, treaba lor…

— Adică cine dracu' își închipuie asta că e? zicea în schimb doamna De Wet, vopsindu-și unghiile, cu genunchii strânși sub bărbie și sticluța de ojă ținută între călcâie. Ar fi putut să ne ofere o masă fără să facă atâta circ atunci când am venit.

— A venit să ne cheme, da?

— Sperând să zicem nu.

Doamna Gale știa prea bine că așa gândeau și, după părerea ei, era nedrept. I-ar fi plăcut să vină: în felul său, bărbatul nu era soi rău; un suflet simplu, dar deschis; cât despre fată, mai avea câte ceva de învățat, atâta tot. Ar fi trebuit să vină, numai ei erau vinovați. Cu toate acestea, o stăpânea un fel de ciudă, ca atunci când faci un lucru și-ți iese prost. Dacă ea s-ar fi purtat altfel, ar fi venit. Se așeză supărată la masă; dar abia mâncaseră jumătate, când se auzi o bătaie în ușă. De Wet stătea în prag, părând surprins că nu isprăviseră, semn că el se mulțumise până la urmă cu sardele, pâine și unt.

Domnul Gale se ridică și ieși în verandă să discute afaceri. Doamna Gale rămase să termine de mâncat, apoi se alătură și ea bărbaților. Soțul se sculă politicos în picioare la apropierea ei, îi oferi un scaun, se reașeză și uită de ea. Îi ascultă vorbind aproape două

ore. Apoi îi scăpă o observație (lucru pe care nu-l făcea niciodată, căci femeile se obișnuiesc să șadă tăcute când bărbații discută despre fermă). Nici ea nu știa de ce spusese ceea ce spusese despre vite; dar când De Wet îi aruncă o privire absentă, parcă sfătuind-o să-și vadă de treabă, și bărbatul ei o aprobă la fel de absent cu un rda, dragă", deși acest Da, dragă se potrivea ca nuca în perete, se ridică supărată și intră în casă. Foarte bine, atunci lasă-i să vorbească, puțin îi păsa.

Când se dezbrăcă să se bage în pat, hotărî că era obosită, din cauza somnului frânt din acea după amiază. Dar nici să doarmă nu putea. Asculta vocile bărbaților care răzbăteau până la ea cu întreruperi de după colțul casei. Păreau să se distreze de minune. Trecuse de douăsprezece când îl auzi pe De Wet spunând, în felul său mucalit și molcom: „Mai bine mă duc acasă. S-o prind caldă, vorba aiaa. Și imediat hohotele soțului ei, ceea ce o înfurie de-a binelea pe doamna Gale. Soțul ei râdea! Își dădu seama că însăși mintea ei clocise o replică răutăcioasă cu care să-l întâmpine când o veni în cameră; dar când îl văzu intrând în sfârșit, duhnind a fum de pipă și rânjind, și apoi țopăind în indispensabili prin cameră, își ținu gura, dar observă că începuse să se îngrașe, cu toată munca lui istovitoare.

— Ei, ce părere ai despre om?

— O să se descurce foarte bine, spuse el satisfăcut. Foarte bine. Își cunoaște meseria. După o clipă întrebă politicos: Și ea cum e? Și se azvârli dintr-un salt în patul său din partea cealaltă a camerei.

— Prea mult n-am văzut-o, nu-i așa? Dar pare destul de prietenoasă. Vorbea cu o detașare cumpătată.

— Ai pe cineva cu care să pălăvrăgești, zise maiorul Gale, întorcându-se pe o parte să doarmă. N-ar fi rău s-o inviți la ceai.

La care vorbe, doamna Gale se sculă în capul oaselor, brusc

enervată. Ei poftim, cineva cu care să pălăvrăgească! Dar se abținu, spuse noapte bună cu obișnuita ei vioiciune și rămase trează. Negreșit trebuie s-o invite pe fată la ceaiul de dimineață. Ar fi o lipsă de tact să n-o invite. În plus, îi va rămâne dupăamiaza liberă pentru grădina și munții ei.

Dimineața îl trimise pe fecior cu un bilet: „Mi-ar face mare plăcere să vii la ceaiul de dimineață". Semnat: Caroline Gale.

Se duse în bucătărie să pregătească plăcinte și prăjituri. La orele unsprezece stătea pe verandă în umbra împestrițată cu verde a plantelor agățătoare, spunându-și că în curând avea s-o apuce durerea de cap. Ducând viața pe care o dusese, într-o lunga și necontenită izolare, înconjurată doar de ființe care creșteau și munți și tăcere, devenise foarte conștientă de reacțiile trupului la vreme și la înceata scurgere a anilor. O mică durere în gleznă când se apropia ploaia era ca un prieten drag. Sau când stătea la umbră cu ochii închiși, după ce toată dimineața și-o petrecuse în soarele nemilos, curățind copacii de uscăciuni, și simțea valuri de durere scurgându-i-se pe sub pleoape până în ceafă, spunea satisfăcută: „Așa-ți trebuie, Caroline!" Era drept să plătească o asemenea plăcere cu dureri atât de mari.

Într-un târziu, auzi pași apropiindu-se agale pe potecă și fu nevoită să deschidă ochii. O zări pe fată pregătindu-se să-și compună expresia potrivită unui eveniment monden, apropiindu-se cu mers grațios pe sub arcurile de bougainvillaea, într-o rochie la fel de înflorată ca și peisajul înconjurător. Doamna Gale sări în picioare și strigă veselă:

— Mă bucur atât de mult că ai avut timp să vii!

Doamna De Wet chicoti fără voie.

— Dar ce altceva aveam de făcut?

Mai târziu avea să-i spună disprețuitoare soțului ei:

— E scrântită. Îmi trimite scrisori în plicuri lipite, când sunt la cinci minute de ea și mă întreabă: Ai timp? Ce dracu' își închipuie că am altceva de făcut? Și cu violență: Ea oricum nu face altceva. Era mâncare acolo să ajungă la zece.

— N-ar fi o idee rea să-ți petreci mai mult timp gătind, îi spuse De Wet drăgăstos.

Ziua următoare doamna Gale și-o petrecu lucrând în grădină, simțindu-se tot timpul vinovată că nu se putea hotărî să trimită altă invitație. După câteva zile, îi pofti pe amândoi la cină, și cât ținu masa conversă politicos cu fata, în timp ce bărbații se pierdură în discuții despre bolile vitelor. Ce puteai să vorbești cu una ca ea? Nimic! Mintea ei, în opinia doamnei Gale, era un continent negru pe care nu era doritoare să-l exploreze. Pe doamna De Wet n-o interesau rețetele, iar când gazda îi dădu sfaturi folositoare despre cum să-și comande haine din Anglia, ceea ce era mult mai ieftin decât să și le cumpere din magazinele locale, ea îi răspunse că încă de la șapte ani își făcea singură toate hainele. La care nu mai era nimic de adăugat, căci cum să-i zici că rochiile alea de vară cu breteluțe și pantalonii largi pe care-i purta nu se potriveau de fel cu viața de la fermă, pe lângă faptul că era o adevărată neghiobie să umbli cu umerii goi în soarele dogoritor. Cât despre încălțări! Purta sandale de curele care căpătaseră deja culoarea prafului din pricina drumurilor.

Au mai urmat două întâlniri la ceai; după care protocolul a putut fi dat uitării. Din când în când, doamna Gale se întreba, oarecum jenată, ce dumnezeu făcea sărmana copilă toată ziua, și simțea că e de datoria ei să se ducă să afle. Dar nu se ducea.

Într-o dimineață, tocmai planta niște răsad într-un ghiveci, când veni feciorul să-i spună că Mica Stăpână se găsea în verandă și-i era rău.

Imediat o cuprinse disperarea. Se gândi la o mulțime de boli tropicale, avusese și ea destule experiențe neplăcute, și aproape că fugi până pe verandă. Fata se ghemuise pe un scaun, cu fața schimonosită, ochii roșii, trupul scuturat de spasme violente. „Malarie", își zise pe loc doamna Gale, când îi observă tremurul.

— Ce s-a întâmplat, draga mea? o întrebă blând, punându-și mâna pe umărul ei.

Doamna De Wet se întoarse și-și zvârli brațele în jurul mijlocului femeii, plângând, plângând, ascunzându-și căpșorul cârlionțat în pântecele ei. Ținându-se țeapănă, ferindu-se de acest contact îngrijorător, doamna Gale îi mângâie capul și scoase tot felul de sâsâieli menite s-o liniștească pe copilă.

— Doamnă Gale, doamnă Gale…

— Ce s-a întâmplat?

— Nu mai suport. Am să înnebunesc. Nu mai pot suporta.

Pricepând că nu e vorba de o boală trupească, doamna Gale o ridică, o duse înăuntru, o întinse pe propriul ei pat și aduse colonie și batiste. Doamna De Wet suspină cât mai suspină, agățându-se de mâna femeii mai în vârstă, și într-un târziu se liniști. Apoi se ridică cu un zâmbet mic, jalnic, și zise patetic:

— Sunt o proastă.

— Dar ce *este,* draga mea?

— Nimic, de fapt. Sunt atât de singură. Am vrut s-o aduc pe mama să stea cu mine, dar Jack a spus că nu e loc, și are dreptate, numai că m-am enervat îngrozitor, pentru că mă gândeam că ar fi putut măcar atâta, s-o primească pe mama…

Doamna Gale se simți străpunsă, ca de obicei, de sentimentul vinovăției; ar fi putut să-i țină loc de mamă acestei copile.

— Și nu s-a întâmplat nimic, doamnă Gale, nimic cu adevărat. Nu că nu-s fericită cu Jack. Sunt, dar nu-l văd niciodată. Nu-s obișnuită

cu lucruri din astea. Ai mei sunt treisprezece, cu părinții, și pur și simplu nu suport.

Doamna Gale stătea și o asculta, și se gândea la propria ei singurătate, când începuse, cu ani în urmă, felul ăsta de viață.

— Apoi vine târziu seara, uneori abia la șapte și știu că n-are ce face, câtă treabă e la fermă, și apoi mănâncă de cină și se bagă direct în pat. Mie nu mi-e somn. Și mă scol uneori și-mi iau câinele și o pornesc pe drum…

Doamna Gale își aminti cum, în zilele de demult, când soțul își isprăvea îmbrățișările scurte și împăciuitoare, se scula cu un sentiment de ușurare și se furișa în camera din față unde aprindea iarăși lampa și se apuca să scrie scrisori, să le recitească pe cele vechi, gândindu-se la prietenii ei și la ea însăși de pe vremea când era fetișcană. Dar asta a fost înainte să nască primul copil. „Fata asta ar trebui să facă un copil", gândi și fără să vrea se uită spre pântecul ei.

Doamna De Wet, căreia nu-i scăpă direcția privirii, zise cu obidă:

— Jack spune că ar trebui să fac un copil. Asta-i tot ce-mi spune. Și pentru că era nevoită s-o includă și pe doamna Gale în această ciudă a ei, dintr-odată se schimbă din copilul plângăcios într-o femeie tânără, nechibzuită dar impenetrabilă, cu care doamna Gale nu putea stabili niciun contact. Îmi pare rău, spuse de formă. Apoi pe un ton discordant de vesel: Mulțumesc că mi-ați îngăduit să-mi descarc nervii. Se dădu jos din pat, își îndreptă fustele și clătină din cap: Mulțumesc. V-am deranjat. Și cu înțelegere dureroasă, adăugă: Deci așa stau lucrurile. Dacă vrei să fii femeie, nu-i așa?

Doamna Gale deveni deodată rece.

— Să vii să mă vezi ori de câte ori ești singură, zise forțându-se să fie amabilă. I se părea greu de crezut că fata asta, care venise la ea prăbușită, să o excludă atât de brutal cu o asemenea prostie

caraghioasă. Totuși, nu putea să nege că se simțea mult mai bine știindu-se departe una de alta.

— Oh, voi veni, doamnă Gale. Vă mulțumesc tare mult că m-ați invitat.

Zăbovi o clipă în camera mare, încruntându-se dezaprobator la masa lustruită ca oglinda, apoi plecă. Doamna Gale o urmări cu privirea. La poartă o auzi fluierând veselă, și zâmbi șăgalnic. Să-și descarce nervii! Deci așa, își spuse, deci așa… și se întoarse în grădina ei.

După-amiază nu mai avu liniște până nu se duse dincolo – voia să-i arate doamnei De Wet grădina. Cele două femei se întoarseră împreună – și doamna Gale se întrebă dacă fata regreta cumva căderea emoțională din acea dimineață. Pentru că nu dădea niciun semn că i-ar fi părut rău. Izbucnea într-un ciripit vesel când i se năzărea vreo idee; altfel, tăcea politicoasă, atentă să prindă orice vorbă pe care, părea ea să spere, o va rosti doamna Gale.

Gazda era convinsă că fata o să fie impresionată de grădina ei. Trecură de casă printre arbuști. Iată fântânile ce-și trimiteau spre înălțimi ploaia strălucitoare de stropi, iată covoarele răcoroase ale nuferilor pe sub care alunecau peștii colorați, iată irișii îngropați în gazonul verde.

— Trebuie să coste o avere să întreții toate astea, spuse doamna De Wet. Se opri la marginea bazinului, își privi chipul dizolvându-se printre frunzele mari și verzi, se uită pieziș spre doamna Gale și-și bălăci în apă unghiile roșii ce ieșeau din sandale.

Doamna Gale pricepu că se gândea la sine ca la soția angajatului soțului ei.

— Costă destul demult, zise uscat, amintindu-și că singurele scandaluri pe care le avusese vreodată cu soțul ei fuseseră legate de banii ce se cheltuiau cu pomparea apei până sus. Îți plac grădinile?

O întrebă; nu-și putea închipui că ar exista cineva căruia să nu-i placă grădinile.

— Mama a fost întotdeauna prea ocupată să aibă copii ca să mai aibă timp și de grădini, răspunse fata ursuză. Ultimul ei copil s-a născut la începutul anului ăsta. Un resentiment ce mocnea demult în sufletul ei și care nu putea fi împărtășit îi înnegură chipul.

Văzând că toată frumusețea și pacea acelui Loc nu însemnau pentru însoțitoarea ei nimic din ceea ce ar fi dorit ea să însemne, doamna Gale își jucă ultima carte:

— Hai să-mi vezi munții! Și imediat regretă pronumele pe care îl rostise – suna *atât de* exagerat.

Dar când o conduse pe fată într-un loc mai puțin expus de pe buza stâncoasă a promontoriului, numai ce-o auzi exclamând:

— Uite-mi riul! Se aplecă asupra hăului și repetă aproape strigând de emoție: Uite-l, uite-l acdlo. Se întoarse spre doamna Gale, dându-și capul pe spate ca să alunge părul ce-i căzuse în ochi ca o ploaie fină, irizată, strângându-și fustele în jurul picioarelor, rîzând înveselită de bătălia cu vântul.

— Ai să cazi, fii atentă. Doamna Gale o trase înapoi. Deci ai fost jos la râu?

— Mă duc în fiecare dimineață până acolo.

Doamna Gale o privi în tăcere. Ce auzea i se părea un lucru împotriva bunului simț.

— Dar sunt patru mile până acolo și tot atâtea înapoi.

— Ah, sunt obișnuită să merg pe jos.

— Dar… Vocea îi sună atât de iritată și dojenitoare încât se opri. La urma urmei, ce motiv logic exista ca fata să nu se ducă? Și ce faci la râu?

— Mă așez pe marginea unui bolovan și-mi bag picioarele în apă, uneori pescuiesc. Săptămâna trecută am prins o mreană. A avut un

gust îngrozitor, dar m-am amuzat s-o prind. Și culeg nuferi.

— Sunt crocodili, se răsti doamna Gale. Sucită mai era; și nu numai ea, ci oricine ar fi declarat că-i place sauna aia de aburi, dogoare, miasme și – ce încă? Îngrozitor loc!

— Anul trecut, zise, a fost mâncată o băștinașă de vârsta ta, jos la vad.

— Unde merg eu, nu pot fi crocodili. Apa e limpede, se vede fundul. Până sub pietre. E un ochi minunat acolo. E și un pescăruș, și păsări de apă, de toate culorile. Sunt atâta de drăguțe. Și când stai și te uiți, cerul e ca o crăpătură lungă și îngustă. De aici, malul celălalt pare tare departe, dar nu e așa… Și copacii ăștia deși îl aduc și mai aproape. Gândiți-vă numai câte milioane de ani i-au trebuit apei să roadă stânca atât de adânc.

— Mai e și bilharzia.

— Ah, bilharzia!

— Nu-i de glumit cu bilharzia. Soțul meu a avut. Șase luni a făcut injecții până a scăpat.

Fata se posomorî.

— O să am grijă, zise ironică și-i întoarse spatele, ferindu-și de doamna Gale ca pe o taină râul și lungile dimineți fierbinți și feerice.

— Uită-te la munți, o îndemnă gazda, arătând cu degetul.

Fata privi colinele de dincolo de prăpastie, apoi se aplecă iarăși înainte, cu o expresie de evlavie pe chip. În oceanul verde străfulgera din loc în loc un maroniu mătăsos. Inspiră adânc.

— Ce miros minunat, nu-i așa?

— Hai să mergem să luăm un ceai, zise doamna Gale. Era prost dispusă și enervată; habar n-avea de ce. Fără voia ei, vorbea răstit cu fata. Drept care, în cele din urmă se lăsă tăcerea; și tăcute rămaseră și cât își băură ceaiul în veranda suspendată deasupra minunatei grădini, așteptând cu nerăbdare clipa când urmau să se despartă.

Nu trecu mult până își văzură soții venind dinspre grădină. Chipul doamnei De Wet se lumină; sări de pe scaun și fugi în jos pe potecă, ușoară ca un fulg. Îl apucă pe bărbatu-său de braț și rămase agățată de el.

— Bună, o salută De Wet bine dispus, desfăcându-și blând brațul din strânsoare. Iar mănânci?

Și se întoarse spre maiorul Gale ca să-și continue discuția. Fata rămase în urmă pe cărare, îmbufnată ca un copil, ciugulind trandafirii prea iubiți ai doamnei Gale și aruncând pe jos petalele stacojii.

Ajunși pe terasă, bărbații se afundară în scaune și, fără să-și întrerupă vorbele, luară fiecare câte o ceașcă mare de ceai din care începură să bea însetați. Doamna Gale îi asculta zâmbind: recolte, vite, boli, vreme, recolte și vite. Doamna De Wet se cocoțase pe zidul terasei și-și bălăbănea picioarele. Era ciudoasă, buzele îi tremurau, ochii i se umpluseră de lacrimi. Văzând-o în halul ăsta, doamna Gale își zicea în sine, cu milă zeflemitoare și nu lipsită de oarecare cruzime: „Ai să te obișnuiești, drăguțo; ai să te obișnuiești". O respecta totuși pentru curajul ei: făcea tot drumul ăla până la râu și înapoi, bântuia noaptea la lumina stelelor printre flori și tufișuri, încercând să-și găsească tihna – măcar încerca să și-o găsească.

— Domnule De Wet, începu cu vorbă aspră, băgându-se în discuția lor, știai că soția dumitale își petrece diminețile la râu?

Bărbatul îi aruncă o privire tulbure și încercă să se dumirească ce vrusese femeia asta să zică: mintea lui era dusă la treburile fermei.

— Bineînțeles, răspunse într-un târziu. Și ce dacă?

— Nu te temi de bilharzia?

— Dacă era s-o facem, zise laconic, am fi făcut-o demult. E de ajuns un strop de apă pe piele și gata, te-ai infectat.

— N-ar fi mai înțelept ca în primul rând să nu lași apa să te atingă? se interesă ea cu o blândețe parșivă.

— Păi, eu i-am spus. Nu mă ascultă. Acum, oricum e prea târziu. Dacă-i place, treaba ei.

— Dar…

— Și junca aia roșcată, trânti maiorul care nu-și dăduse seama de întrerupere.

— Nu, îl opri doamna tăios. Nu așa rezolvi o problemă ca asta.

Cei trei o priveau uluiți.

— Domnule De Wet, te-ai gândit vreodată ce înseamnă pentru o femeie să fie singură toată ziua și să n-aibă cu ce-și umple timpul? Simte că înnebunește, nu alta.

Maiorul Gale înălță din sprâncene; demult n-o mai auzise pe nevastă-sa vorbind astfel. Cât despre domnul De Wet, acesta răspunse cu jovialitate obraznică, aproape brutală:

— Și cam ce-ar trebui eu să fac?

— Dumneata nu-ți dai seama, continuă ea zadarnic, știind prea bine că el nu avea ce să facă. Nu înțelegi ce înseamnă asta.

— O să aibă un copil în curând, zise bărbatul. Cel puțin așa sper. Asta o să-i dea de lucru.

Doamna Gale se aprinse de mânie precum benzina de la o scânteie. Tremura toată.

— Ori ea, ori vaca aia roșcată, totuna, explodă în sfârșit.

— E ceva rău să ai copii? întrebă De Wet. Vreo obiecție?

— Ai putea să mă întrebi întâi pe mine, se auzi glasul amar al fetei.

De Wet se uită chiondorâș la ea, cu gura căscată de uluială.

— Ei, ce-i asta? vru să știe. Ce-am făcut? Tu ai spus că vrei să ai copii. Altfel nu m-aș fi însurat cu tine.

— N-am spus că nu vreau.

— Vorbești de ea de parcă ar fi…

— Și atunci, pe când?

Doamna Gale și bărbatul se săgetau din priviri.

— Femeile au nevoie și de altceva decât să facă plozi, izbucni ea și imediat roși, dându-și seama cât de ridicole erau cuvintele ei.

De Wet o măsură de sus în jos și de jos în sus.

— Eu vreau copii. Vreau o familie mare. Să se înțeleagă bine asta. Și când m-am însurat cu ea – făcu un gest cu capul în direcția nevesti-si – i-am spus că-i vreau. Nu se poate spăla pe mâini acum să spună că nu i-am zis.

— Cine se spală pe mâini și cine spune ce? întrebă fata afectată și batjocoritoare, cu privirile pierdute pe deasupra copacilor.

— Păi atunci, dacă nimeni nu acuză pe nimeni de nimic, interveni maiorul, răsucindu-și vesel mustața, despre ce e vorba?

— Dumnezeu știe, eu unul nu, zise De Wet furios. Se uită pe sub sprâncene la doamna Gale. Nu eu am început.

Doamna Gale stătea tăcută, tremurând, simțindu-se caraghioasă, dar atât de furioasă că nici nu putea vorbi. După câteva clipe îi spuse fetei:

— Vrei să intrăm, draga mea?

Fără tragere de inimă și aruncând peste umăr o privire șovăitoare soțului ei, sări jos și o urmă pe doamna Gale.

— N-a vrut să te jignească, încercă ea stângaci să-și scuze soțul față de soția angajatului său.

Camera asta, cu mobila veche și frumoasă, trezea de fiecare dată în ea dorința de a fi împăciuitoare. Tocmai atunci apăru și De Wet.

— Hai să mergem acasă.

— E un ordin? întrebă repede fata, și se retrase lângă doamna Gale, căutându-i chiar mâna. Doamna însă nu i-o dădu; asta era prea de tot.

— Ce dracu' te-a apucat? întrebă el exasperat. Vii, sau nu?

— N-am de ales, nu-i așa? replică ea și ieși din cameră în urma lui, cu aerul unei regine insultate.

După câteva clipe intră maiorul.

— Ceartă de îndrăgostiți, râse el stingherit.

Cuvintele lui o enervară și mai tare pe doamna

Gale.

— Ce om! Ce om!

— De ce? Ce-ai cu el?

Ea nu răspunse, prefăcându-se ocupată cu aranjarea florilor. O înfuria toată scena asta stupidă, cu dedesubturile ei sentimentale. Era furioasă pe sine însăși, pe soțul ei, furioasă pe acel cuplu neghiob care reușise să o indispună și să-i distrugă liniștea. Într-un târziu zise:

— Mă duc să mă culc. Mă doare capul de nu pot să gândesc.

— O să-ți aduc ceva de mâncare, draga mea, se oferi maiorul, exagerându-și puțin amabilitatea, ceea ce o scoase de-a binelea din sărite.

— Mulțumesc, n-am nevoie de nimic, se burzului ea copilărește și se îndreptă spre dormitor.

Se dezbrăcă și se vârî în pat. Încercă să citească, descoperi că nu putea urmări sensul cuvintelor, puse cartea pe noptieră și suflă în lampă. Lumina lunii se revărsă în cameră; din culcușul patului, doamna Gale vedea copacii înșiruiți de-a lungul gardului, decupându-se negri pe cerul înstelat. De alături răsuna zăngănitul cinei solitare a bărbatului ei.

Mai târziu auzi voci în verandă. Apoi soțul intră în cameră.

— De Wet întreabă dacă n-a fost nevastă-sa pe aici.

— Ce?! exclamă doamna Gale, dumirindu-se încet asupra implicațiilor acestei întrebări. Da' cum, a plecat undeva?

— Nu-i acasă, explică maiorul jenat. Întotdeauna se simțea jenat și devenea extrem de politicos când avea de-a face cu asemenea situații.

Doamna Gale se afundă cu voluptate în perne.

— Spune-i tânărului domn că soția lui pleacă deseori în plimbări lungi când doarme el. Poate că n-a băgat de seamă acest lucru. Îi aruncă bărbatului o privire fioroasă. Exact așa cum făceam și eu, nu se putu abține.

Maiorul trase de colțul mustății și se uită la ea parcă pentru a zice: „Ah, doamne, să nu-mi spui că iar ne întoarcem la povestea aia! A Ieși din cameră.

— Poate s-a dus să se plimbe? îl auzi spunând.

— Știu că face asta uneori, veni răspunsul tânărului. Nu-mi place că iese singură noaptea, dar se plimbă numai în jurul casei. Și ia câinii cu ea. Poate că acum s-a dus mai departe – supărată cum era, știți.

— Da, știu.

Râseră amândoi. Hohotele astea nu aveau nimic din gravitatea și responsabilitatea tonului cu care vorbiseră doar cu o clipă înainte; și doamna Gale se trezi că stă în capul oaselor, mârâind:

— Cum *îndrăznește?*

Se sculă și se îmbrăcă. Presimțea lucruri neplăcute. Soțul ei ședea în camera cea mare și citea, și cum se întâmpla rar să citească, era semn că-l rodea aceeași îngrijorare. Niciunul nu scoase un cuvânt. Uitându-se la ceas, doamna Gale constată că abia trecuse de nouă.

După o oră de încordare, auziră pașii mult așteptați. De Wet apăru cătrănit, teribil de neliniștit, alb la față și cu ochii arzând.

— Trebuie să scoatem băieții, se adresă el direct Maiorului, ignorând-o pe doamna Gale.

— Vin și eu, zise ea.

— Nu, draga mea, se opuse pe un ton dulceag soțul, tu rămâi aici.

— Nu-i de dumneavoastră să alergați prin veld la ora asta, se răsti De Wet cu grosolănie.

— Fac cum vreau, i-o întoarse ea.

Așteptară pe terasă venirea băștinașilor. Totul în jur era scăldat în lumina lunii. Curând, de după o culme crescu zvon de glasuri și după alte câteva minute bezna din acea parte fu alungată de torțe aprinse, ținute de mâini invizibile; parcă o porniseră cu de la sine putere prin noapte. Apoi, în pâlpâirea flăcărilor începu să se distingă o îmbulzeală de siluete întunecate. Stârniți de perspectiva unei vânători nocturne în veld, băștinașii de la fermă chiuiau ca atunci când hâituiau un iepure sau o biată antilopă.

Pe doamna Gale o luă cu amețeală.

— Chiar e nevoie să-i băgăm pe toți în povestea asta? întrebă ea. Am eliminat toate posibilitățile? *Unde* poate să fugă o fată prin locurile astea?

— Acesta e esențialul, aprobă maiorul glacial.

— Nu suport gândul că e urmărită, așa, de o hoardă de băștinași. E îngrozitor.

— Și mai îngrozitor dacă s-a rănit cumva și așteaptă ajutor, zise De Wet. O luă la fugă în jos pe potecă, strigând la oameni și agitându-și brațele.

Soții Gale îi văzură despărțindu-se în trei grupuri *și* curând trei mănunchiuri de lumini se repeziră în direcții diferite prin întunericul cețos, lăsând în urmă doar chiotele și strigătele aduse de vânt.

„Poate că s-a dus la gară și atunci o mai putem prinde cu mașina", își zise doamna Gale și imediat se întoarse spre soțul ei:

— Ia mașina și du-te pe drum, poate o zărești.

— E o idee! zise maiorul și se îndreptă spre garaj.

Întâi se auzi duduitul motorului, apoi licărul roșietic al luminilor din spate se pierdu în noapte.

Dar asta era cea mai puțin rea dintre posibilități. Dacă însă, orbită de mânie, de durere, sau ce sentimente or fi fost acelea care au făcut-o să fugă, a luat-o pur și simplu razna prin veld, fără să știe încotro? Mii și mii de mile de copaci, ierburi, dese, văioage, dâlme. Poate că zăcea acum pe undeva, cu o mână ruptă sau un picior schilodit; poate că-și croia drum prin ierburi mai înalte decât ea, împiedicându-se de bolovani și rădăcini. Cine știe pe unde era și striga după ajutor de teama sălbăticiunilor, căci dacă trecuse valea spre dealuri, acolo erau leoparzi, lei, câini sălbatici. Doamna Gale își ținu respirația, cuprinsă de panică: valea! Dacă apucase aiurea și se prăvălise peste buza prăpastiei în întuneric? Dacă se avântase în râu și-o prinsese vreun crocodil? Atâtea se puteau întâmpla: se putea chiar să fi nimerit în vreo capcană. O dată, într-o plimbare, ea însăși dăduse peste un lat lung, chiar lângă potecă, de care se bălăngăneau coastele și coloana unei antilope mari, iar pe pământ zăceau împrăștiate oasele bine curățate de carne ale bazinului și picioarelor unui animal prins în cursă și uitat acolo de vânător. Orice se putea întâmpla. Și mai rău decât pericolele fizice ca atare era pericolul de a cădea pradă fricii: să te știi singur în veld, în toiul nopții, rătăcit; numai atât, și era destul să-ți pierzi mințile.

Prostuță neghioabă, prostuță neghioabă: mânia și mila și groaza o zăpăciră de tot pe doamna Gale, încât începu să umble ca nebună prin grădină, printre boschete, rupând florile și frunzele și fărâmițându-le cu degete tremurătoare. Nu-și mai dădea seama cum se scurgea timpul; într-un târziu se întoarse maiorul Gale și îi spuse că străbătuse cele zece mile până la stație mergând cu șapte mile pe oră și luminase desișul cu farurile în toate părțile. La stație

toată lumea dormea; poliția însă era alertată, numai să fi se dea de veste. Trecuse demult de doisprezece. Cât despre De Wet și cetele de băștinași porniți în căutare, niciun semn din partea lor. Trebuie să fi ajuns departe.

— Du-te la culcare, îi zise maiorul în cele din urmă.

— Nu fi ridicol. Apoi își întinse mâna spre el: Te simți atât de neputincios.

Orice cuvânt era de prisos; se plimbară împreună sub acoperișul de stele, bântuiți de tot felul de spaime. Mai târziu, doamna Gale făcu ceai și-l băură în picioare; ar fi însemnat să fie lipsiți de suflet să se așeze. Erau atât de obosiți că abia se mai puteau mișca. Ceaiul îi mai întremă și începură din nou să se plimbe, în noaptea aceea, doamna Gale simți numai ură pentru grădina ei, acel petec, îngrijit ca niciunul altul, de vegetație luxuriantă, înfipt în inima unei țări care îți putea da o asemenea lovitură când te așteptai mai puțin. Numai țara asta era de vină! Într-un loc civilizat, fata ar fi luat trenul, s-ar fi dus la mama ei și cu un telefon s-ar fi aranjat totul. Aici însă, ar fi putut chiar să se sinucidă, din pricina tinei crize trecătoare de disperane. Simți că nu-și mai poate stăpâni nervii, începu să plângă încet, lăsându-se îmbrățișată de bărbatul ei, în timp ce înalturile se luminau și roșeața răsăritului umplea cerul.

Când se ivi soarele, îl zăriră pe De Wet întorcându-se singur prin veld. Le spuse că pe băștinași îi trimisese acasă, să se culce. Nu găsiseră nimic. Le mai spuse că intenționa să doarmă o oră și că la opt va fi la treabă. Maiorul dădu din cap: consfinția hotărârea lui ca pe o disciplină autoimpusă împotriva șocului psihic. Dar după ce tânărul se îndepărtă spre casa lui, bătrânii se priviră și se luară după el.

— Nu trebuie să fie singur, zise doamna Gale înțeleaptă. Am să-i fac un ceai și am să-l oblig să-l bea.

— El de somn are nevoie, își dădu cu părerea maiorul. Proprii lui ochi erau roșii, grei de oboseală.

— Am să-i pun ceva în ceai. Nici n-o să simtă.

Acum avea ceva de făcut și asta o înviora puțin. În timp ce plănuia odihna lui De Wet, îl văzu pe acesta cotind spre poartă și dispărând în casă: se găseau la vreo sută de pași în urma lui.

Deodată răsună un strigăt și apoi o învălmășală de urlete și țipete. Domnul și doamna Gale străbătură în goană distanța ce le mai rămăsese și năvăliră în cameră, albi la față și așteptându-se la ce putea fi mai rău, indiferent de forma în care avea să se înfățișeze răul acela.

Și iată-l pe De Wet, livid de furie, aplecat asupra neviestle-sii care se ghemuise pe podea și-și apăra capul cu brațele, în timp ce el îi izbea umerii cu pumnii încleștați.

— Îți bați nevasta! exclamă doamna Gale.

De Wet o împinse pe fată cât colo și se ridică ametit.

— A fost aici tot timpul, zise furibund și perplex. S-a ascuns sub pat și râdea de mine.

Fata lovi cu palmele în podea, plângând și râzând în același timp.

— Acum va trebui să iei seamă la mine. Cum m-ai căutat toată noaptea prin veld cu netoții ăia de băștinași! Ca niște furnici proaste ați alergat peste tot căutându-mă.

— Doamne Dumnezeule, făcu simplu De Wet dezarmat. Se prăbuși pe un scaun și rămase acolo pironit, cu ochii închiși și o zbatere nervoasă a obrajilor.

— Așa că acum va trebui să mă bagi în seamă, spuse ca sfidător, dar începând să arate speriată. Trebuie să mă fac că fug, abia atunci te trezești și bagi seamă.

— Taci din gură, gâfâi De Wet. Taci din gură, dacă nu vrei s-o pățești mai rău.

— Să-ți bați nevasta, repetă doamna Gale. Până și sălbaticii se poartă mai bine.

— Caroline, draga mea, interveni jenat maiorul. Făcu un pas spre ușă.

— Ia femeia asta de aici, dacă nu vrei s-o bat și pe ea, îi zise De Wet maiorului.

Doamnei Gale îi dădură lacrimile de furie.

— Nu plec. Nu plec. Biata copila asta nu-i în siguranță cu dumneata.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă domnul Gale punându-și cu blândețe mâna pe umărul fetei. Ce-a fost, draga mea? De ce a trebuit să faci așa ceva și să ne îngrijorezi pe toți atât de tare?

Ea începu să plângă.

— Îmi pare atât de rău, domnule maior. M-am pierdut cu firea. Am înnebunit. I-am spus că o să am un copil. I-am spus când am ajuns acasă de la dumneavoastră. Și el numai atât mi-a zis: foarte bine. E primul, a zis. Nu m-a iubit, sau să-mi spună că-i pare bine, nimic.

— Isuse Cristoase, făcu De Wet cu voce obosită și exasperată la culme, de ce mă provoci să fac asemenea lucruri? Crezi că vreau să te bat? Credeai că nu mă bucur? Îți tot spun că vreau copii, că iubesc copiii.

— Dar de mine nu-ți pasă, hohoti ea.

— Nu-mi pasă? zise neajutorat.

— Să-ți bați nevasta când e însărcinată, repetă doamna Gale pentru a treia oară. Ar trebui să-ți fie rușine. Înaintă spre domnul De Wet cu pumnii încleștați, fără să-și mai dea seama de ce face. Dumneata ar trebui să fii bătut, asta ar trebui.

Doamna De Wet se sculă de pe podea, se repezi la doamna Gale, o trase îndărăt, încât femeia mai să-și piardă echilibrul, și apoi se

aruncă asupra soțului ei.

— Jack, îmi pare atât de rău, îmi pare atât de rău, Jack, și se agăță de el disperată.

El o înconjură cu brațele.

— Gata, zise cu vocea îngroșată de oboseală, nu mai plânge. Ne-am zăpăcit de cap, asta-i tot.

Maiorul Gale, care-și prinsese nevasta când fusese gata să cadă pe spate, îi șopti:

— Hai, Caroline. Hai. Lasă-i să se descurce singuri.

— Și dacă ăsta-și pierde iarăși cumpătul și chiar o ucide? țipă doamna Gale.

De Wet se sculă în picioare, ridicând-o și pe nevastă-sa o dată cu el.

— Plecați acum, doamnă maior. Ieșiți de aici. Ați făcut destul rău.

— Am făcut destul rău? icni ea. Și ce-am făcut, mă rog?

— Oh, nimic, chiar nimic, rânji el cu sarcasm. Chiar nimic. Dar, vă rog, plecați și lăsați-mi nevasta în pace pe viitor, doamnă maior.

— Hai, Caroline, te rog, murmură maiorul.

Femeia se lăsă dusă din cameră. Din pricina durerii de cap, lumina vie a dimineții îi răni ochii. Se clătină ametită.

— Doamna maior, auzi! Doamna maior.

— Era supărat, găsi maiorul explicația logică.

Ea pufni. Apoi, după o clipă de tăcere:

— Deci a fost vina mea.

— N-a spus asta.

— Eu așa am înțeles din vorbele lui. Se poartă ca o brută și apoi spune că-i vina mea.

— N-a fost vina nimănui, o liniști maiorul bătând-o ușurel pe umăr și pe spate, în timp ce pașii lor își căutau drumul spre casă.

Ajunseră la poartă și intrară în grădina plină de cântec de păsări.

— Minunată dimineață, observă el.

— Altădată, când mai angajezi un ajutor, ia-ți unul dintre ai noștri. Aștialalți pot fi și sălbatici, după cum se poartă.

Ultimele cuvinte pe care le-a mai rostit vreodată în legătură cu acest subiect.

Muşuroiul

DINCOLO DE CÂMPIE, sub cerul de un albastru crud, se înălțau munții, albaștri și ei și începețoșați. Cu cât te apropiai, cu atât deveneau mai bălțați, cafenii, cenușii, verzi, înșirându-și masivele unul lângă altul. Numai cerul rămânea la fel de albastru. Urcând prin trecătoare, lăsai în urmă câmpia ce se zărea din ce în ce mai netedă și mai mică, pe când în jur, din îngrămădirea uriașă de bolovani și lespezi de granit țâșneau țancuri ascuțite, profilându-se aproape negre pe albastrul adânc și limpede de deasupra, iar dogoarea se înălța în valuri tremurătoare de peste tot. „Pe aici, prin trecătoare, să trecem de lanțul ăsta, să ajungem repede în câmpie, de partea cealaltă – hai, zorește, acolo o să fie mai răcoare, o să umblăm mai ușor.44 Așa gândește călătorul. De multe secole gândesc așa călătorii, grăbind pașii să scape de stânca înăbușitoare, să dea din nou în răcoarea câmpiei, unde vântul suflă în voie. Dar dincolo nu e nicio câmpie. Trecătoarea se deschide într-o depresiune strânsă între culmile muntoase: chiar în acest loc crestele se adună ca un pumn în jurul palmei, prinzând la mijloc o suprafață lată de o milă, acoperită de brusă deasă, spre care se scurge căldura, ca să radieze apoi în bolovăniș, să se scuture din copaci, căzând șuvoaie dintr-un cer greu, apăsător, galben din pricina fumului ce se înalță, de atâta amar de vreme, din adâncitura asta ferecată între munți. Căci, cu toată această atmosferă aridă, fierbinte și închisă jumătate din an, și apoi caldă, aburită și umedă în timpul ploilor, aici se găsește aur, care dintotdeauna a atras oameni pe meleagurile astea: brusa e toată spartă de gropi, șanțuri, găuri sau chiar puțuri, mai mult sau mai puțin adânci, urme ale perindării prospectorilor. Se spune că în urmă cu sute de ani trecuseră pe-aici boșimanii, căutând aur. Tot ce e posibil. La fel se spune și despre arabi, care veneau de pe coastă,

în caravane, aducând sclavi și luptători, pentru a găsi aurul cu care să îmbogățească apoi curțile Reginei din Saaba. Nimeni n-a dovedit până acum contrariul.

Dar este absolut sigur că la cumpăna veacului și-a făcut apariția o mare companie minieră care a săpat câteva puțuri neînchipuit de adânci și a dat într-adevăr de aur, uneori câteva uncii la tona de minereu; terenul este însă capricios, plin de toane, filoanele se întrerup când nici nu te aștepți, încât compania și-a încărcat instalațiile gtelfe în camioane și dusă a fost, să caute aur în altă parte, unde filoanele sunt dispuse mai regulat.

Câțiva ani, depresiunea dintre munți a rămas pustie, fumul greu nu mai întuneca cerul, cu excepția poate a unui fuior răzleț, albăstrui și unduitor, de la focul cine știe cărui prospfector rătăcit, de parcă un uriaș se găsise să-și fumeze tocmai acolo trabucul, sub azurul adânc și fierbinte al cerului.

Apoi deodată, între munți au tăbărât furia, larma și agitația a sute de oameni. Domnul Macintosh cumpărase drepturile de exploatare a minei. I s-a spus că era o nebunie ce voia să facă: nimeni, oricât de bogat ar fi fost, nu-și putea permite să-și încerce norocul acolo.

Dar cei care-i avertizaseră cu siguranță nu țineau cont de personalitatea domnului Macintosh, care pierduse o primă avere în Australia și apoi își făcuse alta în Noua Zeelandă, punându-și-o acum la bătaie, cu gândul să și-o facă și mai mare cu această mină. Bineînțeles că nu avea de gând să foreze puțuri costisitoare, cum se obișnuia, ce ar fi dat sau nu de aur sau de filoanele și straturile atât de hazardate. O singură privire i-a fost de ajuns să înțeleagă cum trebuia procedat, și și-a urmat calea, deși se opunea oricărei reguli cunoscute dfe minerit corect.

Pur și simplu a angajat sute de muncitori africani pe care i-a pus să sape exact în mijlocul acelei depresiuni înalte și străjuite de

munți, mai întâi o scobitură adâncă, apoi un crater uriaș, și la urmă un hău în toată legea, ca un munte răsturnat. Domnul Macintosh mușca din pământ ca un monstru flămând după aur, fără să-și bată capul cu puțuri, cu cheltuit bani pentru sprijinirea galeriilor, sau alte mofturi din astea. La început, pământul era încărcat în vase mari de extracție, trasie în sus, pe pantele ușor înclinate ale gropii, cu frânghii răsucite din coajă de castan – ce rost avea să-și irosească averea pe cabluri de oțel, când copacii îi ofereau gratis materia primă? Și dacă acestea plesneau și se rupeau, scăpând vasele grele în fundul gropii, atâta pagubă! Slavă Domnului, fibră se găsea din belșug. Mai târziu, când groapa a început să capete proporții, au apărut vagonete pe șine, care nu rareori alunecau îndărăt, prăbușindu-se în abis, dar nici ăsta nu era motiv de supărare, căci în tot ceea ce întreprindea, domnul Macintosh avea o bună dispoziție hâtră și îngăduitoare ce-l făcea mai degrabă să râdă decât să se mânie de asemenea accidente. Și dacă în calea vagonetului sau a vasului se întâmpla să fie capul vreunuia, apoi avea de unde angaja alte brațe și capete negre. Când se surpau malurile abrupte și neîntărite, sau tunelurile înguste ca niște galerii de furnicar, săpate pieziș față de puțul principal – tentacule iscodind după noi filoane – și înghițeau câțiva oameni – ei bine, nu poți face omletă fără să spargi ouă. Acesta era mottoul favorit al domnului Macintosh.

Africanii care lucrau la această mină o porecliseră „Craterul morții", iar pe domnul Macintosh, „Stomacul mâncător de aur". Cu toate acestea, veneau cu sutele să lucreze pentru el, oferind astfel noi argumente celor ce obișnuiau să spună că băștinașul nu știe de vorbă bună, n-ascultă decât de bici: „Uitați-vă la domnul Macintosh, niciodată nu duce lipsă de muncitori".

Cocoțată în creierul munților, mina domnului Macintosh se găsea departe de orice post de poliție; drept care, sub directa îngrijire a

patronului, în tabără se producea din plin bere indigenă, iar criminalii căutați de poliție puteau fi siguri de ajutorul domnului Macintosh care îi întâmpina pe oamenii legii încredințându-i că băștinașul cutare cu numărul de înregistrare Y 23456789 nu lucrase niciodată pentru el. Da, puteau cerceta registrele, cum să nu.

Văzând registrele și documentele acelea, un naiv ar fi putut crede că erau întocmite la întâmplare și total ineficiente, dar cei care lucrau acolo nu ar fi putut descrie în acești termeni metodele folosite de el în relațiile cu muncitorii, motiv pentru care domnul Macintosh prefera să-și țină singur toate socotelile. Nu-și angajase nici contabil, nici vreun alt conțopist de acest soi. De altfel, singurul alb pe care-l angajase era un inginer. În rest, avea șase supraveghetori, sau vătafi, cărora le dădea bani buni și pe care-i trata ca pe niște persoane însemnate.

Inginerul era domnul Clarke. Casa lui, precum și cea a domnului Macintosh, se găsea pe unul din malurile craterului, pe malul celălalt aflându-se tabăra africanilor. Domnul Clarke avea un salariu de cincizeci de lire pe lună, mai mare decât ar fi câștigat oriunde în altă parte. Era un om tăcut și foarte muncitor, exceptând momentele când se îmbăta, ceea ce nu se întâmpla foarte des. De trei sau patru ori pe an lipsea de la datorie câte o săptămână întreagă; până-și venea în fire, îl înlocuia domnul Macintosh, care-l întâmpina vesel când revenea: „Ei, băiete, scăpași de belea? U

Domnul Macintosh nu consuma niciun fel de băuturi, transformând abstinența într-un refuz aproape pătimaș al oricărui soi de alcool, căci, ca mulți alți scoțieni, alegea extremele: în casa lui nu se găsea strop de băutură. În plus, din pricină că părinții lui fuseseră niște oameni foarte evlavioși, avea în firea lui ceva monahal. Trăia într-o baracă de două camere în care nu se găseau decât o simplă masă de lemn, trei scaune de lemn, un pat și un

dulap. Bucătarul îi gătea rasol de vită cu morcovi și cartofi de trei ori pe săptămână, în alte trei prăjea carnea, iar duminica pregătea un pui.

Și totuși, domnul Macintosh era unul dintre cei mai bogați oameni din țară, era mai mult decât milionar. Lumea se minuna de el: pentru Dumnezeu, ar putea face orice i-ar trăsni prin minte, ar putea merge oriunde ar vrea, ce rost are să ai atâta bănet când trăiești la capătul pământului, înconjurat de o clică de negri, cocoțat pe buza unei gropi cât hăul?

Dar lui i se părea foarte firesc să trăiască astfel, și când își lua câte un concediu și pleca la Cape Town, unde se instala în cel mai costisitor hotel, se întorcea de fiecare dată mult mai devreme decât era așteptat. Nu-i plăceau vacanțele. Îi plăcea să muncească.

Purta o pereche de pantaloni kaki, vechi și soioși, legați în talie cu un șiret roșu, vechi și el, iar în jurul gâtului își înnoda o batistă roșie ce atârna peste flaneaua albă de bumbac. Era scund, dar foarte solid, cu capul mare, pătrat, și gâtul gros. În jurul mânecilor și a gulerului se zărea părul negru și des ce-i creștea pe brațele vânjoase, bronzate, și pe Umerii lați. Ochii erau cenușii, mici, vicleni. Gura subțire, cu buzele strânse la mijloc. Își acoperea capul cu o pălărie veche de fetru, iar în mână avea o vargă tăiată din hățiș, cu care, în preumblările în jurul craterului, șfichiuia tufișurile și iarba și uneori spinările africanilor puturoși; urla porunci vătafilor săi, urmărea viermuiala muncitorilor departe jos, în fundul gropii, apoi se întorcea în micul său birou ca să-și completeze catastifele, și uite așa-i trecea ziua. Seara, uneori, îl invita pe domnul Clarke la o partidă de cărți.

În asemenea ocazii, domnul Clarke îi spunea nevestei: „Annie, mă vrea”; ea dădea din cap și comanda cina mai devreme.

Doamna Clarke era singura femeie albă de la mină. Nu o deranja

acest lucru, fiind din fire o persoană solitară. Era chiar recunoscătoare că ajunsese în acest refugiu de cincizeci de lire pe lună, la un patron care nu lua în seamă accesele de beție ale soțului ei. Era o femeie abia trecută de prima tinerețe, subțire și neîmplinită la trup, fața colțuroasă și palidă și ochii albaștri, liniștiți. Traiul în căldura aceea nimicitoare, atâția ani la rând, nu o îmbolnăvise, ci îi secase vitalitatea, lăsând-o amorțită și taciturnă. Arareori scotea vreun cuvânt, dar când se hotăra să vorbească, spunea exact ceea ce trebuia.

De exemplu, când a venit întâi și-ntâi la mină, au găsit o căscioară de două camere. S-a dus glonț la domnul Macintosh și l-a luat la rost:

— Ești singur și ai patru camere. Noi suntem doi, cu copilul trei, doar în două camere. Nu înțeleg cum vine asta.

Domnul Macintosh i-a aruncat o privire scurtă și dură, gura i s-a strâns și mai tare, ca apoi să izbucnească în râs.

— Da, așa e, ai dreptate, și imediat a eliberat casa, chicotind apoi ori de câte ori își amintea cum îl pusese la punct tăcuta de Annie Clarke.

În același fel, cam o dată pe lună, Annie Clarke mergea la el acasă și-i spunea pe un ton fără replică: „Hai, șterge-o de-aici, să fac puțină ordine în locul ăstaw. Iar când termina cu dereticatul, i-o trântea: „Ești un porc, ăsta-i adevărul". Se referea la prostul său obicei de a-și arunca hainele peste tot, sau a le purta săptămâni în șir fără să le schimbe, și chiar la alte aspecte ale vieții lui, de care nimeni altcineva nu îndrăznea să pomenească, nici măcar în maniera asta indirectă. Când o auzea vorbindu-i astfel, îi răspundea uneori chicotind înfundat, încântat de ciuda ei: „Doamnă Clarke, dumneata ești o femeie căsătorită". „După câte văd eu, nimic nu te împiedică să te însori". Și cu asta pleca, bățoasă și îmbujorată de

indignare.

Țineau mult unul la altul, iar domnul Clarke îl admira și-l plăcea, sentimente nutrite și de domnul Macintosh. Și întrucât domnul și doamna Clarke duceau o viață bună împreună în casa lor de patru camere, împărțind și patul fără să se certe vreodată, era de presupus că împărtășeau aceleași sentimente și unul față de celălalt. Dar de vorbit, rar își vorbeau. Ce ar fi fost de spus?

Micul Tommy a crescut în această tăcere și în aceste adevăruri subînțelese, fiind nevoit să fi se adapteze.

Avea trei luni când a venit la mină, și de atunci, zi și noapte, ceas de ceas, an după an, urechile lui au fost umplute de zgomotele minei, încât ajunsese să le considere un altfel de liniște. Pivele minei bufneau, aur, *aur*, aur, *aur*, aur, una-ntruna, nicio variație, fără oprire. Încât nici nu le mai auzea. Dar într-o zi, mașinăria s-a oprit, Tommy avea trei ani pe-atunci, și tăcerea s-a lăsat atât de cumplită și de pustie, încât băiatul s-a dus scâncind la mama lui: „S-a oprit, s-a oprit". S-a pitulat într-un colț și acolo a rămas, plângând și tremurând tot până ce bufniturile au pornit din nou. Parcă însăși inima lumii încetase să mai bată. Dar abia după ce au reînceput bufniturile și-a dat seama Tommy de ele, a înțeles diferența între tăcere și sunet și urechile lui au dobândit o nouă sensibilitate, ca un fel de conștiința a auzului. Acum distingea strigătele și cântecele gloatelor de africani, nepăsători și turbulenți din pricina permanentelor pericole ce le apăsau viețile. Auzea loviturile cazmalelor în piatră, bufniturile mai surde și înfundate când loveau pământul îndesat. Auzea zăngănitul vagonetelor, urletul pământului ce se prăbușea, uruitul troliului pe cabluri. Noaptea țipau bufnițele, caprimulgii scoteau țiuituri stridente, iar greierii țârliau. Când izbucnea furtuna, cerul însuși părea să reverse asupra munților torente de vacarm, căci tunetul se rostogolea și se spărgea

de stâncă, iar fulgerul lovea pe rând piscurile din jurul lui. Spațiul acela nu cunoștea pacea decât în cumplita clipă când marea inimă înceta să bată. Cu timpul, a ajuns să-și dorească oprirea ei, măcar pentru o oră, ca să poată asculta adevărata liniște. Dar asta se întâmpla după ce mai crescuse puțin, când liniștea din propria lui casă începuse să-l îngrijoreze. Părinții lui, totdeauna blajini, nu spuneau decât: „Așa stau lucrurile"; sau „Pui prea multe întrebări*; sau: „Ai să înțelegi când ai să mai crești puțin…

Tăcerea lor era falsă, cu mult mai rea decât acea primă clipă de tăcere adevărată.

Obișnuia să se joace în bucătărie, lângă maică-sa care arunca un Da sau un Nu, sau – răbdătoare, oftind, de parcă până și vocea lui o obosea —: „Vorbești atât de mult, Tommy!"

Iar când îl ducea taică-său în cârcă în apropierea mașinăriilor mari și grele ce funcționau fără încetare, nu puteau vorbi din pricina vacarmului. Nici domnul Macintosh nu zicea mai mult de: „Ei băiete?" când îi dădea dulciuri pe care le păstra în buzunar special pentru el. Într-o seară i-a văzut jucând cărți, pe el și pe tatăl său, și în afară de cele câteva cuvinte absolut necesare jocului, nu-și spuneau nimic altceva.

Astfel că Tommy își căută scăparea în hărmălaia veselă din tabără unde, cât era ziulica de lungă, se prindea în jocul plozilor cu pielea neagră, dansând laolaltă cu ei, gonind prin brusă după iepuri, sau modelând din lut păsări și animale. Acolo nu era tăcere, numai zarvă și veselie, iar seara se întorcea la părinții săi impasibili și tăcuți, mânca și se băga în pat să asculte pivele bufnind, buf, *buf*, buf, *buf*, buf. În tabăra de dincolo de prăpastie se bea și se dansa, printre bufniturile rare ale pivelor se auzea răpăitul în cascade al tobelor, strigătele dansatorilor din jurul focurilor se uneau într-un sunet înalt și vălurit, ca al vântului nestăvilit strangulat în hornul

vreunui pisc. Aceea era o altă lume, căreia însă el îi aparținea la fel demult ca și acesteia unde nu auzea decât: „Termină-ți budinca”; sau: „E timpul să te culci”, și aproape nimic altceva.

La cinci ani se îmbolnăvi de malarie și zăcu multă vreme. Își reveni într-un târziu, dar anul următor, când începură ploile, căzu din nou la pat. În ambele rânduri, domnul Macintosh a urcat în limuzina lui americană și a străbătut ca fulgerul cele treizeci de mile de brusă până la cel mai apropiat spital, după doctor. Chinină, a recomandat acesta, și plase contra țânțarilor. Cu chinina, treacă-meargă, era ușor de dat, dar doamnei Clarke, mereu obosită și lasă-mă-să-telas cum era, i se părea prea istovitor să-i spună: „Nu face cutare”; „întoarce-te la șase”; „Nu te apropia de apă”; astfel că la șapte ani Tommy se îmbolnăvi din nou. De data asta doamna Clarke se sperie de-a binelea când doctorul le vorbi cu asprime, pomenind în treacăt și de apa neagră9.

Domnul Macintosh îl conduse pe doctor înapoi la spital, iar când veni acasă, se duse glonț la Tommy pe care-l iubea foarte mult.

— Nici nu mă mir, pufni doamna Clarke indignată și îngrijorată, toate găurile astea de pe-aici se umplu de apă în sezonul umed.

— Apoi, fetițo, nu pot astupa chiar toate găurile și puțurile, doar oamenii sapă aici de pe vremea reginei din Saaba.

— Ia mai lasă-mă cu regina aia. Ai putea cel puțin să pui plasă ca lumea la casă.

— Bărbatul tău câștigă cincizeci de lire pe lună de la mine, replică domnul Macintosh, convins de dreptatea lui.

— Cincizeci de lire și o casă ca lumea, nu se lăsă Annie Clarke.

Domnul Macintosh o fulgeră printre pleoapele întredeschise, apoi izbucni într-un hohot puternic. O săptămână mai târziu, toată

9 Black Water — boala tropicală cu urina însîngerată.

casa, de la streașină până la zidul verandei, era îmbrăcată în plasă de sârmă foarte subțire, semănând acum mai degrabă cu un dulap de alimente contra muștelor; drept răsplată, doamna Clarke se duse la domnul Macintosh acasă și-i făcu o curățenie de zile mari, ca apoi, la plecare, să-i trântească, după cum îi era obiceiul:

— Un porc, asta ești, bogat ca Oppenheimii și nu ești în stare să-ți cumperi măcar niște flanele noi. O să te îmbolnăvești și tu de malarie, cum umbli nopțile haimana.

Cu aceste vorbe se întoarse la Tommy care stătea în verandă, la adăpostul plasei cu luciri cenușii, într-un șezlong mare. Ieșise din febră slab și palid. Trupul ciolănos se lungise mult, ochii îi erau mari, negri și gura plină, zvâcnind nervos din pricina bolii. Capul îi era acoperit de o claie castanie, cu lucirile și nuanțele caramelului. Aruncând o privire scrutătoare băiatului ăsta palid al ei, care, deși suferind, păstra încă viu coloritul său natural și întreaga vitalitate a vârstei, mama simți cum se stârnește în ea puterea voinței, atât de obosită altfel, obligând-o să-i impună fiului un nou regim de viață. Nu mai avea voie să iasă după șase seara, când se trezeau țânțarii. Și nici înainte de răsăritul soarelui.

— Poți să te ridici, îi spuse ea, și băiatul sări imediat în picioare, aruncând recunoscător păturile deoparte.

— Mă duc în tabără, anunță el pe loc.

Mama ezită o clipă, apoi însă îl opri:

— Nu mai ai voie să te joci acolo.

— De ce nu? întrebă de pe treptele de dincolo de cușca de sârmă.

Ah, cum mai ura ea aceste „de-ce-uri" și „de-cenu-uritt! Cumplit ce-o mai oboseau.

— Pentru că așa spun eu, explodă ea.

— Da' eu acolo mă joc, insistă el.

— Acum însă ai crescut mai mare și în curând ai să te duci la

școală.

Tommy se așeză pe o treaptă și rămase cu privirile ațintite la maiul celălalt al craterului, la tabăra însorită și forfotindă. Știuse, bineînțeles, că va veni și această clipă. Făcea parte din tăcerea din casă. Numai că până acum nu fusese conștient de ea. „De ce? De ce? De ce? De ce?" murmura el ca într-un vaiet prelung și stăruitor.

— Pentru că așa spun eu. Apoi, cu o exasperare istovită: De la africanii ăia te îmbolnăvești.

Brusc, băiatul își întoarse privirile spre maică-sa. Erau atât de ironice și de disprețuitoare, încât ea roși fără să vrea. Dar era convinsă de ceea ce spusese sau, mă rog, trebuia să fie, pentru că atâta vreme cât țineau ploile, brusa se transforma într-o adevărată mocirlă, colcăind de țânțari și, neavând cum schimba această stare de lucruri, trebuia găsit un vinovat.

— Nu stăm la discuții. Nu ai nevoie să te joci cu ei. Ești prea mare acum pentru gloata aia de cafri murdari. Cât ai fost mai mic, a fost altceva, dar acum ești băiat mare.

Tommy rămase tăcut pe trepte, în soarele dogoritor al după-amiezii, ce-și dezvăluia discul galben deasupra munților prin negura de praf și fum. Era nevoit să renunțe la ideea de a mai merge în tabără să se joace laolaltă cu negrii, dacă de asta depindea maturizarea sa. Fusese învățat să gândească așa, deși, în realitate, nu credea un cuvânt din toată bazaconia asta.

Câteva zile mai târziu, pe când bătea mingea în spatele casei, se auzi strigat de câțiva puradei care se apropiaseră printre tufișuri; dar el le întoarse spatele, ca și când nu i-ar fi zărit. Copiii îl mai strigară o dată, apoi se făcură nevăzuți. Tommy izbucni în plâns, pentru că acum rămăsese cu adevărat singur.

Se duse la gura craterului și se întinse pe burtă ca să privească în adâncuri. Soarele fierbinte îi pârjolea până și oasele; își scutură

capul și claia de păr îi căzu pe frunte, protejându-i ochii de strălucirea de deasupra. Sub el, oamenii semănau cu biete furnici truditoare, vagonetele, cât cutiile de chibrituri, urcau pereții aproape verticali ai craterului, iar sistemul de scări și trepte săpate în pământ de partea cealaltă a hăului părea înspăimântător de fragil, gata parcă să se prăbușească sub prima piatră căzută. Și cădeau pietre, nu-i vorbă. Tommy se întinse și mai mult deasupra gropii, încordându-și pântecele și rășchirându-și picioarele ca să nu alunece în jos. Numai furnici și muște pe-acolo. Și domnul Mancintosh se vedea cât o muscă atunci când cobora, ceea ce se întâmpla foarte des, căci nimeni n-ar fi putut spune că era laș. Și tatăl lui, și chiar el, Tommy, nu erau mai mari ca niște insecte, o dată ajunși în afund.

Iar craterul însuși arăta ca o lucrătură de furnici, la fel de pestriț colorat ca și un mușuroi proaspăt înălțat. În jurul buzei, pământul era roșu, urma apoi un strat cenușiu și prunduit, după care lutul de un galben curat. Peste tot în jur erau movile de pământ galben, cleios și inert, scos din adânc. Întinse mâna și luă puțin în palmă. Rămânea lipit de degete, nesimțitor, lipsit de viață, dens, umezit de ploaie. Strânse pumnul și-l redeschise – urmele degetelor rămâneau întipărite în gogoloiul galben. Cu ce semăna? Cu o rădăcină? Sau un fragment de rocă șănțuită de ape? Îl tăvăli între palme – acum era neted ca o piatră de râu. Se ridică și luă mai mult pământ, îl frământă, apoi închipui o scobitură pe pereții căreia înălță niște scări aeriene din așchiuțe de lemn; amenajă și câteva rampe din pământ umezit, pentru cărucioare imaginare. Dar soarele uscă repede lutul, încât micul crater crăpă și se sfărâmă. Tommy dădu un șut resturilor și o porni mâhnit spre casă. Asfințitul era aproape. Avea senzația că lăsase în urmă o vârstă de aur a libertății, că trecuse hotarul unui nou tărâm, al restricțiilor și orelor fixe.

Maică-sa îi vedea suferința, dar în sinea ei își zicea că în curând va merge la școală și-și va găsi acolo alți tovarăși de joacă.

Școala însă era departe, în oraș, Tommy abia împlinise șapte ani, era prea mic să facă atâta cale până acolo. Drept care doamna Clarke comandă cărți de la oraș și-l învață să citească. Asta dura două-trei ore pe zi; restul timpului rătăcea ca un somnambul, așa se plângea ea, holbându-se la tabăra de peste prăpastie, de unde răsunau zvon de joacă și voci vesele. Părea să nu-i pese de ceea ce se petrecea dincolo, dar în sufletul lui suferea cumplit din pricina acestei noi înțelegeri a lumii, mai importantă decât tot ce învățase din cărțile de școală. Învățase de-acum cuvântul singurătate; întins la marginea craterului, modela lutul în mici figurine pe care le boteza Freddie, Betty, Dirk. Prieteni de joacă. Dirk era numele băiatului care-i plăcea mai mult decât toți ceilalți copii din tabăra de peste hău.

Într-o zi, maică-sa îl chemă la ușa de serviciu. Dădu cu ochii de Dirk care ținea în brațe un pui de antilopă, mic, bietul, ca o pisică sfrijită. Tommy se apropie în fugă și era cât pe ce să se bucure împreună cu prietenul său de minunea aceea, când își aduse brusc aminte de noul statut pe care-l avea. Se opri, deveni bățos și întrebă:

— Cât face?

Dirk răspunse ocolindu-i privirea:

— Un șiling, stăpâne.

Tommy se uită la maică-sa; apoi spuse țanțoș, cu voce înaltă:

— Auzi obrăznicie; prea scump.

Annie Clarke roși. Enervată și rușinată, veni repede lângă băiat:

— E-n regulă, Tommy, îți dau eu un șiling. Scoase moneda din buzunarul șorțului și i-o întinse fiului, care, la rândul lui, i-o dădu negrișorului.

Tommy luă micul animal în brațe cu multă grijă, și dragostea ce-l

cuprinse pentru creatura aceea speriată și însingurată îl înduioșă atât de tare încât se întoarse cu spatele la Dirk – s-ar fi simțit cumplit de rușinat dacă și-ar fi trădat slăbiciunea față de prietenul său care dovedea atâta tărie și curaj.

— De-abia s-a născut, poate să moară, mai spuse Dirk retrăgându-se, nevrând să asiste la ceea ce păreau a fi ultimele clipe ale puiului.

— Bine, îl concedie doarpna Clarke, o să aibă Tommy grijă de el.

Dirk o luă încet din loc, pipăind șilingul din buzunar, dar uitându-se în urmă spre cotlonul unde Tommy și maică-sa pregăteau un culcuș într-o ladă. Doamna Clarke improviză un biberon din niște cârpe înfundate în gâtul unei sticle în care se găsea un amestec de lapte, apă și zahăr. Tommy îngenunche lângă ied, încercând să-i picure lichidul între buze.

Animalul se sforța să-și ridice căpșorul delicat de pe piciorușele strânse ghem sub el; abia se putea mișca de slăbit ce era, iar ochii mari și negri priveau disperați. Trupul fu scuturat de un spasm de neputință și capul se prăbuși, lovind cu o bufnitură surdă peretele cutiei. După câteva clipe, tremurând de atâta încordare, reuși să-și înalțe din nou capul. Tommy încercă în zadar să-i strecoare între buzele moi cocoloșul de cârpe – laptele se scurgea pe piept, îmbâcsindu-i blana. Băiatului îi dădură lacrimile de ciudă.

— O să moară, mamă, o să moară, strigă el cu obidă.

— Nu-l forța, îl sfătui Annie Clarke și se întoarse la îndatoririle ei casnice.

Tommy rămase lângă puiul de antilopă, mângâindu-l și suferind ori de câte ori gâtul subțire ceda, biruit de slăbiciune, și străduindu-se din răsputeri să-l facă să simtă gustul laptelui. Dar puiul refuza să bea.

— De ce? țipă Tommy mânios și nenorocit. De ce nu vrea să bea?

De ce?

— De-abia s-a născut, înțelege, explică doamna Clarke.

Cordonul ombilical încă mai atârna de buricul vietății, ca un bețigaș negru și uscat.

Seara, Tommy luă puiul în cameră și, pe întuneric, să nu prindă ai lui de veste, îl înveli într-o pătură, culcându-l în pat lângă el. Simțindu-i tremurul spasmodic, lipit de pieptul lui, izbucni în plâns, căci nu se mai îndoia că bietul animal va muri.

Când se trezi dimineața, puiul nu-și mai putea înălța capul; îngreunat de neputință și slăbiciune, zăcea prăbușit pe pieptul lui Tommy, înfiorându-l cu răceala lui. Cuvertura era mânjită de o gelatină galbenă, ca și când s-ar fi spart un ou în ea. Tommy spălă iedul cu grijă, îl înveli în cârpe curate și-l scoase în verandă, în căldura soarelui.

Doamna Clarke descleștă cu gesturi blânde fălcile, îi turnă lapte în gură, dar puiul se înecă, așa că se lăsă păgubașă. Tommy rămase îngenuncheat lângă el toată dimineața, suferind ca niciodată până atunci. Lacrimile îi șiroiau pe obraji și tot ce-și mai dorea era să moară o dată cu bietul animal; iar doamna Clarke tare ar fi vrut să pună mâna pe Dirk și să-i tragă o mamă de bătaie, ceea ce ar fi fost nedrept dar măcar s-ar fi răcorit nițel.

— Ca să nu mai vorbim de faptul, îi zise soțului ei, că-i o adevărată cruzime să desparți o ființă atât de plăpândă de maică-sa.

Puiul muri în după-amiaza aceleiași zile. Neluând seamă la amărăciunea fiului ei, doamna Clarke aruncă trupușorul înțepenit în brațele bucătarului, poruncindu-i să-l îngroape. Tommy rămase în verandă, cu o expresie încordată și înverșunată pe chip, urmărindu-l pe bucătar cum îngroapă repede micul trup neînsuflețit sub niște tufe și se întoarce apoi fluierând.

Băiatul intră în casă și se apropie de părinții lui:

— De ce are Dirk pielea galbenă și nu maronînchis, ca și ceilalți cafri?

Tăcere. Domnul și doamna Clarke căutară unul spre altul.

— Așa se nasc ei. Diferit colorați, răspunse într-un târziu doamna Clarke. Privirile insistente ale lui Tommy o făcură să adauge: Dirk e metis.

— Ce-i aia metis?

— Ai să înțelegi când ai să mai crești nițel.

Tommy își întoarse privirile către tatăl său, care își umplea foarte concentrat pipa, apoi din nou spre maică-sa, ai cărei obraji se acoperiseră cu acea purpură vie și înțepată a ei.

— Înțeleg și acum, spuse el sfidător.

— Atunci de ce mai întrebi? făcu doamna Clarke supărată. Adică, voia ea să spună, de ce calci regula tăcerii?

Tommy părăsi încăperea și se duse la marginea craterului. Se întreba de ce oare spusese că înțelege, când de fapt nu înțelegea nimic. Își amintea, deși nu sesizase acest lucru înainte, că în ceata de copii din tabără erau doi cu pielea galbenă. Unul era Dirk, celălalt, sora lui – un boț de om ce abia învăța să umble și se apropia cu pași încă șovăitori de grupul celor mai mari care se jucau. Dar mama lui Dirk era neagră sau, mai precis, cu pielea cafenie-închis, ca și ceilalți. Iar Dirk nu era chiar galben, ci arămiu-deschis. Culoarea pământului ăstuia, puțin mai închisă. Degetele lui Tommy frământau lutul umed. Se uită la micile figurine pe care le făcuse, Betty și Freddie. Cu un gest a lehamite le zdrobi de pământ. Îl luă și pe Dirk și-l aruncă. Dar probabil că gestul nu fusese destul de brutal, căci figurina nu se sparse; drept care o culese de pe jos și o rezemă de-o buruiană. Luă alt gogoloi de argilă și de sub degetele sale care plămădeau și munceau lutul, apăru curând silueta unei mici antilope. Dar nu a puiului bolnav care murise pentru că fusese

rupt de lângă mama lui. Ci o ființă frumoasă, viguroasă, cu o copită ușor ridicată și capul înălțat în ascultare, cu urechile ciulite.

Tommy stătea îngenuncheat pe buza gropii, preocupat de silueta ce-și definea tot mai bine conturul. O privi nemulțumit – era prea mică. O sfărâmă înfrigurat, luă un gogoloi și mai mare de pământ gălbui și vârtos, îl înmuie bine cu apă dintr-o traversă veche, ruginită, în care se strânsese ploaia, până făcu din el o masă moale, docilă. Truda începu din nou. Voia să-l facă acum jumătate din mărimea naturală.

Degetele lucrau, și mintea căuta febrilă răspuns la nedumeririle ei. „De ce? De ce? A și ultima dintre ele: „Dacă Dirk este pe jumătate negru sau, mai bine zis, jumătate alb și jumătate cafeniu-închis, cine-i tatăl?"

Multă vreme gândul Dătu la porțile răspunsului, dar de intrat, nu izbuti să intre. Din când în când totuși, ochii îi fugeau spre malul celălalt al prăpastiei pe unde se preumbla agale domnul Macintosh, bălăgănindu-și ciomagul. La mina asta nu-s decât doi bărbați albi, conchise îfâ'sinea lui.

Puiul de antilopă era gata. Își muie degetele în apa de ploaie plină de rugină și netezi lutul moale ca să-i dea strălucirea blănii, dar lutul se uscă imediat. Privindu-l, își închipui cum avea soarele să-l crape și să-l sfărâme și la acest gând se simți atât de frustat încât își lăsă capul în piept, furios, cuprins de o teribilă nevoie de a plânge. Tocmai atunci auzi în spatele lui un fluierat ușor și când se întoarse, îl zări pe Dirk, tupilat în spatele unui tufiș, privindu-l printre frunze.

— Ce face puiul? întrebă.

— A murit, spuse Tommy, dând cu piciorul în figurina de lut care se sparse în bucăți.

— Nu-l strica, e frumos, exclamă Dirk, repezindu-se să pună

bucățile la loc.

— Tot aia, oricum o să crape la soare, izbucni Tommy în lacrimi, deși tare se rușina să plângă față de Dirk. A murit, hohoti el, a murit.

— O să-ți aduc altul, făcu Dirk, privind mirat la Tommy. Pe mama ăstuia am omorât-o cu o piatră. E simplu.

Dirk avea șapte ani, ca și Tommy. Era la fel de înalt și vânjos. Avea ochi negri și mari, dar buzele nu erau groase, cărnoase, ci prelungi și subțiri, ușor strangulate la mijloc. Părul – negru tăciune, moale și lung, căzând în jurul feței, iar pielea – lucioasă, galbenă-arămie. Tommy se opri din plâns și se uită la Dirk.

— Ce cruzime, să ucizi cu pietre mama unui pui, spuse. Și mai surprins, Dirk izbucni în râs, dezvelindu-și dinții albi. Văzându-l cum râde, Tommy își zise: „Acum știu cine-i taică-su".

Se uită spre casa lui, la două sute de iarzi mai încolo, scăldată de soarele orbitor și înconjurată de tufe pitice de hibiscuși și poinsettia. Își întoarse privirile spre casa domnului Macintosh, aflată la alte sute de iarzi mai departe. Apoi își opri ochii pe chipul lui Dirk. Clocotea de mânie, nu știa nici el de ce, dar simțea nevoia să se răzvrătească, și acum era momentul hotărâtor. După o tăcere lungă zise:

— De aici ne pot vedea.

Hotărârea fusese luată.

Când se ridicară, Dirk observă mica figurină de lut rezemată de tulpina buruienii și o luă în mână.

— Asta-s eu, se recunoscu îndată. Căci, deși modelată grosolan, fața era neîndoios a lui Dirk. Puștiul zâmbi încântat. Mi-o dai mie? Întrebă, la care Tommy dădu din cap mândru, la fel de încântat.

Se pierdură prin tufărișul dintre cele două case și merseră încă aproape o jumătate de milă, afundându-se în desișul neumblat al

depresiunii. Nimeni nu trecea pe acolo, agitația și vacarmul se concentraseră în partea cealaltă. În fața lor se înălța un pisc ascuțit la poalele căruia trona un gigantic mușuroi de furnici ascuns în spatele unei cortine de ferigi albe și acoperit de tufișuri.

Băieții dădură la o parte ferigile și se așezară. Aici nu puteau fi zăriți. Dirk puse cu grijă figurina de lut în împletitura rădăcinii unui copac.

— Să faci din nou puiul.

Tommy scoase briceagul, îngenunche lângă un trunchi căzut și începu să cioplească. Lemnul era moale, putrezit, se lucra ușor, încât la lăsarea serii, silueta stângace a puiului se desprindea de butuc.

— Acum avem fiecare câte ceva, făcu Dirk mulțumit.

A doua zi băieții ajunseră la mușuroi pe poteci diferite și rămaseră acolo să se joace. A treia zi la fel, și încă multe altele.

Apoi într-o seară, când Tommy dădu să meargă la culcare, doamna Clarke îl luă la rost:

— Mi se pare că ți-am spus să nu te joci cu cafrii?

Tommy rămase nemișcat. După câteva clipe înălța capul și-i zise, uitându-se în același timp insistent la tatăl său:

— De ce să nu mă joc cu fiul domnului Macintosh?

Doamna Clarke simți că se sufocă. Închise ochii, li redeschise, căutând imploratoare spre soțul ei. Dar el își umplea pipa. Neprimind niciun răspuns, Tommy le ură noapte bună și se duse în camera lui.

Se dezbrăcă încet, se cățără în patul îngust de fier și zăcu liniștit, ascultând glasul pivelor: buf, buf, aur, aur, buf, buf. Dincolo, în tabără, se dansa, tobele băteau, la fel de repede ca și inima puiului de antilopă în noaptea aceea când îl ținuse lipit de pieptul său. Se auzeau urlete, ca ale vântului strecurat prin spintecăturile stâncii; în fața ochilor îi juca pălălaia înaltă a focurilor în jurul cărora se

desenau siluetele negre, sălbatice și neobosite, ale dansatorilor.

Doamna Clarke intră repede în cameră. Plângea. Se așeză pe marginea patului, în întuneric.

— Tommy.

— Da? făcu el prudent.

— Să nu mai spui asta niciodată.

Băiatul tăcu. Mâna mamei îi strângea stăruitor brațul.

— Tata și-ar putea pierde slujba, continuă disperată. N-o să mai găsim banii ăștia nicăieri. Niciodată. Trebuie să înțelegi, Tommy.

— Înțeleg, răspunse băiatul neînduplecat, părându-i rău pentru maică-sa dar urând-o în același timp.

— Doar atâta-ți cer, nu mai spune asta niciodată, Tommy.

Îl sărută drăgăstos și rugător, după care ieși, închizând ușa. Soțului ei îi spuse că era timpul să fie trimis la școală. Și chiar a doua zi scrise la oraș în acest sens.

Veni deci vremea ca Tommy să facă lungul drum cu mașina și trenul, de patru ori pe an, și de alte patru ori să vină acasă, în vacanță. De fiecare dată, domnul Macintosh îl conducea cu bolidul său american până la gară, îi dădea zece șilingi bani de buzunar, iar la începutul vacanței îl aștepta împreună cu părinții lui, întrebându-l invariabil:

— Ei băiete, cum e la școală?

— Bine, domnule Macintosh, suna răspunsul.

— O să facem din tine un student sadea.

La aceste vorbe, Annie Clarke se împurpura de mândrie și repede se uita la soțul ei care zâmbea fâstâcit. Domnul Macintosh își punea mâinile pe umerii băiatului:

— Așa te vreau, băiete, așa te vreau, și Tommy se ținea drept și țeapăn. Ajunși acasă, doamna Clarke îi spunea:

— Ține la tine, Tommy, o să-ți facă mult bine. Iar altădată: Mi se

pare firesc, dacă el n-are copii.

Dar Tommy se uită la ea atât de urât că o făcu să roșească:

— Sunt lucruri pe care încă nu le înțelegi, Tommy, și dacă dai cu piciorul unui asemenea noroc, o să-ți pară rău mai târziu.

Tommy îi întoarse spatele iritat. Dar lucrurile nu erau chiar atât de simple precum păreau la prima vedere; era adevărat, își ducea viața de elev ca și un fiu de bogătaș, cu bani de buzunar, pachete de biscuiți și dulciuri pe care i le trimitea domnul Macintosh în timpul trimestrului, și limuzina ce-l ducea și aducea de la gară. Dincolo de toate astea însă, avea senzația că, de fapt, încercau să-l ducă de nas. De parcă lua parte la o conspirație despre care nimeni nu-i spunea un cuvânt. Totul se păstra într-o tăcere absolută. Sub apăsarea ei, adevăratele sale sentimente se conturau încet, întortocheate și îndârjite.

La școală nimic nu era complicat – acolo era cealaltă lume. Tommy își făcea lecțiile, se juca laolaltă cu noii lui prieteni, fără să se gândească la Dirk. Sau, mai exact, ceea ce gândea despre el se conforma lumii din care făcea acum parte. O corcitură ignorantă, care trăia în sălașul cafrilor – îi era rușine că se jucau împreună în vacanțe, nu vorbea nimănui despre asta. Chiar și în tren, în drum spre casă, gândea la fel; dar cu cât se apropia de gară, cu atât gândurile deveneau șovăielnice, până dispăreau de tot. În prima seară povestea despre școală, cum era el primul în clasă, cum se juca cu băiatul cutare și cutare, sau era invitat în cutare casă aleasă. A doua zi dimineața stătea în verandă și se uita la groapa cea mare și la tabăra de pe malul celălalt, urmărit de privirile mamei, al cărei zâmbet trăda o implorare neliniștită. Apoi cobora treptele și o lua în partea opusă gropii, prin hățiș, spre mușuroi. Acolo îl aștepta Dirk. În fiecare vacanță era la fel. La început, niciunul nu pomeni de lumea care-i despărțea. Dar în ajunul reîntoarcerii lui în oraș, după

primul an de școală, Dirk spuse:

— Tu înveți o grămadă de lucruri acolo, eu, aici, n-am ce învăța.

— Când voi veni, se grăbi Tommy să răspundă, parcă rușinat, am să-ți aduc cărți și am să te învăț și pe tine.

— Vorbești ca să nu taci, albule. Privirile lui Dirk erau acuzatoare și mânioase.

Lui Tommy nu-i căzu bine, dar nici ce spusese el nu era tocmai plăcut, de parcă s-ar fi îndurat să-i facă o favoare.

Stăteau amândoi pe mușuroi, sub dantelăria fină a ferigilor, uitându-se la piscul stâncos ce se avânta spre cerul gălbui, plin de fum. Tommy se simți deodată jenat de neplăcuta stare de iritare ce-l cuprinsese. Și chipul lui Dirk, deși agresiv, trăda stânjeneală. Ședeau la câteva palme unul de altul, privindu-se aproape cu ură, dar știind, în același timp, că sentimentul acesta se datora presiunii lumii exterioare.

— Eu ți-am spus că am să te învăț, da? Se îmbățoșă Tommy, ochind un tufiș cu o piatră și zburătăcind frunzele în toate părțile.

— Nemernic alb ce ești, mârâi Dirk, lăsând să-i scape hohotul scurt și rău ce-i dezvelea dinții albi.

— Ce-ai spus? Păli Tommy și sări în picioare.

— Ce-ai auzit. Râzând, se ridică și el în picioare.

Tommy se azvârli asupra lui și amândoi își pierdură echilibrul și se rostogoliră în tufăriș, lovindu-se și zgâriindu-se. Se despărțiră, se sculară de pe jos și începură să-și care pumni. Se potriveau: Tommy era mai bine hrănit, cu o structură mai sănătoasă, în schimb Dirk era mai vânjos. Într-un târziu se opriră, epuizați de loviturile încasate. Se îndreptară clătinându-se spre mușuroi și se așezară unul lângă altul, gîfiind și ștergându-și sângele de pe față. Apoi se întinseră pe pământul zgrunțuros, ațintindu-și privirile la cer. Orice urmă de aversiune dispăruse: se simțeau liniștiți și împăcați. Când soarele

scăpătă spre asfințit, o luară amândoi înapoi prin hățiș, până într-un loc unde încă nu puteau fi zăriți din cele două case și abia acolo se despărțiră cu obișnuitul wpe mâineu.

În gară la plecare, domnul Macintosh îi dărui cei zece șilingi pe care el îi puse în buzunar cu gândul să-și cumpere o minge de fotbal, ceea ce nu se întâmplă. Banii rămaseră necheltuiți până aproape de sfârșitul trimestrului când Tommy îi dădu pe o aritmetică, un abecedar, cărți de exerciții, creioane. Le ascunse în fundul cufărului și când ajunse acasă, le scoase înainte să apuce mama lui să le vadă.

A doua zi o porni cu ele spre mușuroi; nici nu se apropie bine că și zări coliba pitită sub uriașa ferigă ce-i împodobea ca un văl acoperișul. Hățișul fusese tăiat jur-împrejur, tăinuind acum doar povârnișul, încât adăpostul părea cocoțat în vârful arbuștilor. Era făcut din pari descojiți, înfipți în pământ, acoperiți cu stuf, iar în față câțiva dintre ei fuseseră tăiați pe jumătate pentru a lăsa loc de intrare. Înăuntru se găsea o bancă, tot din pari, și o masă de scândură. Acolo îl găsi pe Dirk, așteptându-l flămând; Tommy se așeză lângă el, punând în fața lor pe masă cărțile și creioanele.

— E frumoasă coliba asta, începu Tommy, dar Dirk se și repezise la cărți. Așa că se apucă să-l învețe să citească. Întreaga vacanță și-au petrecut-o în colibă, Dirk cu nasul în cărți. Pentru el era mult mai complicat decât pentru Tommy, deoarece întâlnea nenumărate cuvinte ce desemnau lucruri necunoscute lui, ca de exemplu perdele sau covor, și învățându-l cum se citește cuvântul covor, Tommy era nevoit să-i povestească tot ce știa despre covoare și mobilierul unei case. Deseori, sătul de lecții, începea să se foiască: „Hai să ne*jucăma, dar Dirk i-o tăia cu înverșunare: „Nu, vreau să citesc". Tommy era din ce în ce mai nervos, căci la urma urmei muncise tot trimestrul și considera că sire și el tot dreptul să se joace. Nu le

trebui mult să se ia din nou la bătaie. Dirk îl făcu nemernic alb și puturos; iar Tommy corcitură jegoasă. Ca și prima dată, la fel de puternici, nu ieși niciunul învingător; dar lupta îi făcu să se simtă bine și mult mai apropiați, dispuși chiar să glumească pe socoteala ei. Hotărâră să învețe numai dimineața, lăsând după-amiezile jocului. Când Tommy se întoarse acasă în acea seară, maică-sa băgă de seamă zgârieturile de pe obraji și nasul umflat, și-l întrebă plină de speranță: „V-ați bătut?" Tommy însă îi răspunse că s-a izbit cu fața de un copac.

Bineînțeles că părinții știau de coliba din hățiș, dar îi tăinuiră existența în fața domnului Macintosh. Nimeni nu pomenea nimic despre ea. Căci însăși existența lui Dirk era un fapt ce trebuia ignorat și niciun muncitor, nici măcar supraveghetorii, nu îndrăzneau să-i rostească numele. Când domnul Macintosh îl întrebă ce-a pățit la față, Tommy zise că a alunecat și a căzut.

Astfel trecură al optulea și al noulea an al vieții lor. Dirk știa să citească, să scrie și să facă toate socotelile pe care le învățase Tommy. Dar pentru că nu cunoștea acel altfel de a trăi, se simțea mereu în dezavantaj și când se plânse într-o zi, mânios, că nu era drept să fie așa, se bătură din nou; după care, Tommy adoptă o altă metodă de predare. Îi spunea, de exemplu, ce înseamnă să mergi la cinema, acolo în oraș, îi explica fiecare detaliu, cum erau așezate scaunele, cât costa intrarea și cum erau luminile, cum se mișca imaginea pe ecran. Sau îi spunea ce primeau la școală la micul dejun și la prânz, descriindu-i fiecare fel de mâncare. Sau își amintea de omul care a venit cu diapozitive și le-a vorbit despre China. Căutară țara în atlas și Tommy repetă cuvânt cu cuvânt tot ce spusese omul acela. Dacă nu era China, era Italia, ori altă țară. Și se certau pe ceea ce ar fi trebuit să povestească lectorul, căci Dirk nu-și ascundea disprețul față de felul arogant, zicea el, în care înțelegea omul alb

acele lucruri despre care vorbea. Curând, Tommy ajunse să privească lumea prin ochii lui Dirk; ca și prietenului său, viața de la oraș îi apărea acum luminoasă, viu colorată, amăgitoare.

Întors la școală, Tommy se trezea deseori gândind: chestia asta trebuie s-o țin minte, ca să i-o spun lui Dirk. Imposibil să facă sau să zică ceva fără să fie deplin conștient de cum se petreceau faptele, de parcă privirea neagră și sarcastică a lui Dirk se ascunsese în ființa lui și rămânea mereu la pândă. Încet, îl cuprinse un sentiment de reținere față de tot ceea ce se întâmpla în jurul său, din pricina permanentului efort de a potrivi cele două lumi împreună. Se trezea înjurându-i pe negri și pe cafri cum făceau și ceilalți copii, ca imediat după aceea să-și ia seama: „S-o țin minte și pe asta, ca să-i spun lui Dirku. Din pricina gândului mereu viu și a cântăririi lucide a tuturor faptelor, era un elev strălucitor, iar cartea i se părea teribil de ușoară. Depășise cu mult nivelul clasei sale.

Se împlinise al zecelea an când, într-o bună zi, Tommy nu-l mai găsi pe Dirk așteptându-l la colibă. Vacanța abia începea. Tot trimestrul își încărcase mintea cu tot felul de lucruri pe care să i le povestească, și acum prietenul său nu era acolo. Îl întâmpână uguitul leneș, somnoros și singuratec al unui porumbel ce odihnea pe feriga uriașă în soarele fierbinte al dimineții. Pivele bufneau, greoaie, aur, aur, aur. Iar coliba era pustie, până și lada în care țineau cărțile zăcea deschisă și goală.

Se întoarse într-un suflet la maică-sa.

— Unde-i Dirk?

— De unde să știu? făcu doamna Clarke pe un ton prevăzător. Și într-adevăr nu știa.

— Ba știi, știi! țipă Tommy furios.

Porni ca din pușcă spre groapa cea mare. Domnul Macintosh ședea pe un vagonet răsturnat la marginea hăului și urmărea sutele

de muncitori ce se agitau ca furnicile în afundul galben.

— Ei, băiete? îl primi el prietenos, dându-se mai într-o parte ca să-i facă loc și lui Tommy.

— Unde-i Dirk? Atacă Tommy, proțăpindu-se în fața lui.

Domnul Macintosh își împinse pălăria veche de fetru mai pe ceafă, se scărpină în frunte și se uită la Tommy.

— Dirk muncește, zise într-un sfârșit.

— Unde?

Domnul Macintosh arătă spre fundul gropii.

— Stai jos, băiete, vreau să-ți vorbesc.

— Da' nu vreau eu, ripostă băiatul făcând stânga împrejur și rupând-o la fugă, împiedicându-se de tufe și rădăcini, până la colibă.

Se așeză pe bancă și începu să plângă amarnic. Trecu ora mesei și el tot acolo era, suspinând. Rămase pe bancă toată ziua, plângând o vreme, apoi, istovit, se rezemă de perete și-și aținti privirile în desiș. Porumbeii uguiau, ugu-hu, ugu-hu, ciocănitoarea își făcea de lucru în scoarța unui copac, pivele bufneau. Cu toate acestea, o liniște adâncă pusese stăpânire pe hățiș, încât putea auzi carii și furnicile găurind de zor lemnul băncii. Își dădu seama că, deși mușuroiul părea mort, o movilă vârfuită de pământ tare și ars de soare, în el clocotea viața, căci lată, în mijlocul colibei se ivise o grămăjoară de pământ proaspăt, jilav, iar pereții erau acoperiți de o spuzeală roșietică și dantelată. În curând, micile vietăți aveau s-o devore și coliba va trebui din nou construită. Dar fără Dirk, ce rost mai avea?

Abia la căderea întunericului veni acasă și când maică-sa îl întrebă ce pățise de plângea, el îi zise că nu știe, răspunzând cu o minciună lipsei ei de loialitate. A doua zi plecă la colibă încă înainte de micul dejun și se întoarse târziu seara, refuzând cina, deși nu mâncase din seara precedentă.

Ziua următoare la fel; de-acum începea să se plictisească și se simțea tare singur. Scoase briceagul din buzunar și se apucă să scobească un lemn – după un timp apăru silueta unui băiat, cocârjat sub greutatea mare ce-o ducea în spate și pe care o sprijinea cu mâinile ridicate spre umeri. Luă figurina cu el acasă și-o puse pe masă, în fața lui, cât mâncă cina.

— Asta ce-i? întrebă Annie Clarke.

— Dirk.

În dormitor se așeză lângă lampă și continuă să mestereasc la mica figurină, iar dimineața când se întâlni cu domnul Macintosh la marginea gropii, o ținea în mână.

— Ce-i aia, băiete? îl întrebă domnul Macintosh.

— Dirk.

Buzele bărbatului se subțiară, dar apoi se destinseră într-un zâmbet.

— Dă-mi-o mie.

— Nu, e pentru Dirk.

— Ți-o plătesc, zise scoțând portmoneul.

— Nu vreau bani! se stropși Tommy.

Domnul Macintosh puse portmoneul la loc în buzunar, oarecum șocat. Dar după un moment de ezitare, Tommy reveni:

— Ba da, vreau.

Văzându-și confirmate principiile valorice, domnul Macintosh răsuflă ușurat, scoase din nou portmoneul și extrase din el o bancnotă de o liră, sumă ce i se părea extrem de generoasă.

— Cinci lire, ceru Tommy prompt.

Domnul Macintosh se încruntă, apoi râse. Își dădu capul pe spate și izbucni într-un hohot nestăpânit.

— Ei, băiete, ce mai afacerist o să iasă din tine. Cinci lire pentru un ciot de lemn!

— Atunci fă-ți-l singur, dacă-i doar un ciot.

Domnul Macintosh numără cinci lire și i le întinse.

— Ce-ai să faci cu banii? întrebă, văzându-l cum își închide cu grijă buzunarul cămășii.

— Am să-i dau lui Dirk, răspunse băiatul triumfător.

Fața bătrână și buhăită se împurpură. Tommy se îndepărtă, iar el rămase în continuare așezat pe vagonet, privind în urma lui și lovindu-și ușor pantofii cu ciomagul cel greu. „E un băiat bunu, își zise ca să-și împace cugetul în urma discuției avute, „are suflet bunu.

În aceeași seară, pe când își lua friptura de vacă și porția de varză, se trezi cu doamna Clarke.

— Domnule Macintosh, vreau să am o vorbă cu dumneata.

Făcu semn cu capul spre un scaun, dar ea nu se așeză.

— Tommy e tare abătut, spuse timid, s-a obișnuit cu Dirk și acum nu mai are cu cine să se joace.

Câteva clipe, bărbatul își ținu ochii plecați, apoi zise:

— Se aranjează, Annie, nu-ți mai face griji. Era plin de solicitudine, și nici nu era greu, câtă vreme dispunea de muncitori după bunul său plac.

Auzindu-l, roși fără voia ei, cuprinsă de indignare, și aruncă bărbatului o căutătură revoltată. Dar el n-o luă în seamă.

— Aranjez mâine dimineață, Annie.

Îi mulțumi și plecă acasă, chinuită de faptul că nu rostise acele cuvinte ce-i ușuraseră întotdeauna conștiința: „Nu ești decât un porc, domnule Macintosh".

Cât despre Tommy, el se refugie în colibă și vărsă lacrimi amare. Și când acestea secară, îl cuprinse o asemenea furtună de mânie și suferință amestecate la un loc, încât n-avea s-o uite toată viața. Partea cea mai rea era că nici el nu știa de ce. De vină nu era doar

domnul Macintosh, care-l iubea, comițând astfel o cumplită trădare față de propriul său copil, carne din carnea lui, nici tăcerile părinților. Ceva mult mai profund măcina însăși esența vieții, așa cum furnicile rodeau cu fălcile lor harnice rădăcinile parilor pe care stătea Tommy, ca să producă o nouă substanță necesară formei lor deosebite de viață. Ajunsese să trăiască pe propria lui piele acele noțiuni atât de des pronunțate sau uneori doar sugerate și care, pentru un băiat de zece ani, devin uneori un adevărat chin. Copilul zice într-o zi despre tovarășul său că-l urăște din cutare pricină, iar a doua zi îl consideră cel mai bun prieten. Relațiile dintre ei se schimbă și oscilează, dar urile și iubirile nu-i vatămă, protejați fiind de țesătura vieții sociale pe care părinții au grijă s-o întindă spre capetele lor. Adulții spun: „Acesta-i prietenul meu, celălalt dușmanul meu", cuprinzând fluctuațiile și schimbările sentimentelor într-un singur cuvânt, ca să-și împace cugetul. La mijloc se află tinerii care, împlinind vârsta de douăzeci de ani, experimentează totul și acceptă multe adevăruri necruțătoare și pline de cruzime despre viață, doar pentru că n-au habar cât de greu este să le accepți ca adevăruri ultime ale existenței. Ușor mai e să fii de bunăcredință la douăzeci de ani.

Dar unui băiețel de zece ani, singur singurel, nu-i vine ușor să priceapă cuvântul prietenie. Deci ce era prietenia? Fără îndoială, Dirk era prietenul lui; îi plăcea însă de Dirk? Îl iubea? Uneori chiar deloc. Își amintea de vorbele lui: „Am să-ți aduc alt pui. O să-i omor mama cu o piatră". Își amintea de sentimentele ce-l cuprinseseră în fața acestei cruzimi. Dirk era crud. Dar – și aici Tommy izbucni pe neașteptate în râs, înțelegând pentru prima oară felul de a râde al lui Dirk. Zău că era caraghios să spui că Dirk era crud, când însăși existența lui era o cruzime. Dar și domnul Macintosh râdea la fel, deși pielea lui era albă, sau, mai corect, fusese albă înainte de-a o

înnegri soarele. Ce-l îndreptățea pe domnul Macintosh să izbucnească în aceleași hohote hidoase și brutale? Cine știe dacă nu cumva începuturile bogatului domn Macintosch se aflaseră sub semnul aceleiași cruzimi, care-și croise drum prin viața lui până devenise cruzimea lui Dirk, băiatul de culoare, metisul? În acest caz, problema depășea simpla diferență de colorit al pielii, era mult mai profundă și mai greu de priceput.

Dirk părea tot timpul să-l aștepte, ca și când el, Tommy, era obligat să-i stea mereu alături, o obligație de la sine înțeleasă pentru Dirk; și în fond, Tommy nici nu făcea altceva decât să se bată pentru el, neputând să se comporte altfel. De ce? Oare pentru că Dirk îi era prieten? Totuși, uneori îl ura pe Dirk și cu siguranță Dirk îl ura pe el, și când se băteau, ar fi putut să se și omoare, și încă foarte bucuroși.

Atunci? Atunci? Ce era prietenia, de ce erau ei doi atât de legați, ce-i ținea împreună? Stând de unul singur în vârful mușuroiului, ajunse să înțeleagă toate aceste lucruri cu acea resemnare a oamenilor mari, numită ironie. Adultul știe, de exemplu, că are legături dintre cele mai profunde cu o anume persoană care, de fapt, nu-i place în accepțiunea curentă a cuvântului, sau nu-i plac vorba lui, convingerile politice, sau altceva din firea lui. Și totuși sunt prieteni și întotdeauna vor fi și orice s-ar întâmpla acestui cuplu atât de unit se răsfrânge asupra fiecăruia în parte, chiar dacă se găsesc pe continente diferite sau soarta îi desparte pentru totdeauna. Sau poate că se întâlnesc peste douăzeci de ani și n-au trebuință de vorbe, totul este înțeles de la sine. Și aceasta tot prietenie se numește și e la fel de reală ca și bunăvoința sau asemănarea.

Atunci? Concluzia la care ajunsese Tommy era tare complicată pentru vârsta lui și greu de acceptat. Dar o acceptă și din clipa aceea știu că ei doi erau mult mai apropiați decât dacă ar fi fost frați, și

întotdeauna avea să fie așa. În ziua aceea de zbucium dureros, Tommy îmbătrânise cu câțiva ani – iar pivele îngânau ca și până atunci aur, aur, aur, și furnicile dădeau mai departe din fălci, distrugând lemnul băncii și fabricându-și hrana.

A doua zi dimineața, Dirk veni la colibă și, văzându-l, Tommy își dădu seama că și el îmbătrânise în lunile astea cât muncise în marea groapă. Avea doar zece ani – dar trudind cot la cot cu bărbații, își pierduse copilăria.

Tommy scoase din buzunar cele cinci lire și i le dădu.

— Pentru ce? întrebă acesta, nevrând să i le ia.

— Le-am primit de la *el*.

Atunci Dirk le înșfăcă, de parcă i se cuveneau de drept.

Simțind că prietenul său îl ia de fraier, Tommy se zborși la el:

— De ce nu ești la muncă?

— Mi-a zis că nu-i nevoie. Adică până ești tu în vacanță.

— Eu te-am scăpat, se făloși Tommy.

— E tatăl meu, îl preveni Dirk, pomenind pentru prima oară acest lucru. Ochii îi mijeau mânioși.

— Dar te-a pus să muncești, îl zeflemisi celălalt. De ce muncești? Eu n-aș face-o. M-aș opune.

— Carevasăzică te-ai opune, ai? rosti Dirk sarcastic și din ce în ce mai furios.

— Nicio lege nu te poate obliga.

— Așa deci, nicio lege, albule, niciuna… Dar Tommy se și aruncase asupra lui: se luară iarăși la bătaie, rostogolindu-se și tăvălindu-se, și când istoviră, se descleștară și rămaseră multă vreme întinși pe pământ gâfâind.

— Ce prostie, de ce ne batem? întrebă Dirk într-un târziu.

— Habar n-am. Tommy izbucni în râs. Râse și Dirk. De multe ori aveau să se mai bată, dar niciodată atât de înverșunat ca acum,

tocmai din pricina hohotelor acestea eliberatoare.

Abia în vacanța următoare se ivi un nou prilej de încăierare. Dirk îl aștepta în colibă.

— Te-a lăsat să pleci? zise Tommy în loc de salut, punând pe masă cărțile ce i le adusese.

— Am venit așa, fără să cer voie.

Nici nu se așezaseră bine că un picior al băncii se frânse, azvârlindu-i la pământ.

— Trebuie s-o reparăm, zise Tommy râzând în hohote.

— Să nu ne pierdem vremea cu ea. Cât ești aici, învață-mă, coliba o pot face și singur după ce pleci.

Tommy se ridică încet în picioare și se încruntă. Prea îl lua băiatul ăsta de fraier.

— Da* cât sunt la școală n-ai să muncești?

— Nu, nu mai cobor în mină. I-am spus-o și lui.

— Trebuie să muncești, zise Tommy sfătos.

— Așa zici tu, că trebuie, făcu Dirk amenințător. Tu poți să mergi la școală, albule, dar eu musai să muncesc, iar în vacanță să-mi iau liber ca să-ți fac ție pe plac.

Se păruiră până le sleiră puterile – cinci minute mai târziu stăteau iarăși la taclale în vârful mușuroiului.

— Ce-ai făcut cu banii ăia?

— I-am dat mamei.

— Ea ce-a făcut cu ei?

— Și-a cumpărat o rochie, și mâncare pentru noi toți, iar mie mi-a cumpărat pantalonii ăștia, și câți au mai rămas i-a pus bine.

Câteva clipe de tăcere. Apoi, teribil de încurcat, Tommy întrebă:

— Nu-i dă bani?

— Nu mai vine. De mai bine de un an.

— Aha. Credeam că mai vine, și scoase un fluierat scurt a

nepăsare.

— Nu. Apoi, mârâind încrâncenat: Or să mai fie câteva corcituri în tabără, așteaptă numa'.

Stătea ciucit, fixându-l cu ochii săi negri și fioroși, gata să sară la bătaie. Dar Tommy își lăsase capul în piept.

— Nu-i drept, șopti, nu-i drept.

— În sfârșit, ai descoperit și tu asta, albule? pufni Dirk, dar cum glasul i se îmblânzise, nu mai aveau de ce să se bată. Se întoarseră la cărțile lor și Tommy îi deslușì câteva socoteli noi.

Despre ce avea să facă Dirk în viitor, cum avea să se folosească de toate cele învățate, nu vorbeau. Nu îndrăzneau să discute această problemă.

Și așa a trecut cel de-al unsprezecelea lor an.

În cel de-al doisprezecelea, venind în vacanță, Tommy fu întâmpinat cu întrebarea: „Ai auzit noutățile? A

— Ce noutăți?

Ședeau, ca de obicei, pe bancă. Coliba era nou construită, cu acoperiș solid și pereți lipiți de data asta cu lut, ca să-i mai apere de furia furnicilor.

— Se vorbește că o să te trimită departe.

— Cine spune asta?

— Oh, toată lumea, zise Dirk cu o expresie vagă pe chip și agitându-și picioarele sub masă. Întotdeauna era reținut în primele câteva minute de revedere, până se încredința că sentimentele lui Tommy față de el nu se schimbaseră. Iar acel „toată lumeaa sunase ca o detunătură. Tommy dădu din cap și întrebă plin de teamă: „Unde? A

— Pe mare.

— De unde ai aflat? șopti el stins.

— Bucătarul a auzit-o pe mama ta vorbind… Rânji, continuând în

silă: Cafri nerușinați, împuțiți, care-și permit să-i bârfească pe albi.

— Cum adică pe mare? zâmbi Tommy mânzește. Ce-nseamnă asta?

— De unde să știm noi, cafri împuțiți?

— Ah, taci dracului, se burzului Tommy. O clipă privirile lor scăpărară și mușchii tresăriră încordați. Apoi însă oftară și-și feriră privirile. Nu mai era chiar atât de simplu să te bați la 12 ani, problema devenea mult prea serioasă.

În acea seară, Tommy se adresă părinților săi:

— Am auzit că plec pe mare, adevărat?

— Cine ți-a zis? întrebă maică-sa repezit.

— E adevărat? apoi batjocoritor: Cafri obraznici și împuțiți care clevetesc despre *noi.*

— Te rog, Tommy, nu mai vorbi așa, nu-i frumos.

— Of, mamă, zău, cum o să plec eu pe mare?

— Tommy, fii rezonabil, nu-i nimic aranjat, domnul Macintosh…

— Deci domnul Macintosh!

Doamna Clarke privi spre soțul ei, care veni și se așeză sprijinindu-și coatele pe masă. O consfătuire de familie. Se așeză și Tommy.

— Ascultă aici, fiule. Domnul Macintosh are o slăbiciune pentru tine. Ar trebui să-i fii recunoscător. Poate să facă multe pentru tine.

— Dar de ce să plec pe mare?

— Nu trebuie neapărat. El a făcut doar o propunere – știi că mai demult a făcut parte din Marina Comercială…

— Deci trebuie să mă duc pentru că a fost și el.

— S-a oferit să plătească pentru tine ca să poți urma un colegiu în Anglia, și să te întrețină până intri în Marină.

— Dar nu vreau să devin marinar. Nici măcar n-am văzut marea vreodată.

— La matematici te pricepi, așa și trebuie să fie, atunci nu înțeleg de ce nu vrei?

— Nu vreau, se burzului băiatul. Nu vreau, nu vreau. Îi fixă cu ochii înecați în lacrimi. Vreți voi să scăpați de mine, asta e. Vreți să mă îndepărtați de locul ăsta, de…

Părinții se priviră și oftară.

— Bine, dacă nu vrei, nu trebuie. Dar nu orice băiat dă peste un noroc ca ăsta.

— De ce nu-l trimite pe Dirk? Vocea îi era agresivă.

— Tommy, exclamă doamna Clarke tare nenorocită.

— Ei, de ce n-o face? E mai bun decât mine la socoteli.

— Du-te la culcare, strigă doamna Clarke cuprinsă brusc de furie. Du-te la culcare.

Tommy ieși din cameră, trântind ușa în urma lui. Îi veniră în minte vorbele tatălui său și-și dădu seama că-i vorbise ca unui om adult. Se așeză pe marginea patului, plin de împotrivire îndărătnică. De afară răsunau bufniturile pivelor. Iar jos în tabără se dansa; flăcările focurilor băteau roșietice în geam.

Tare ar fi vrut să știe dacă Dirk era și el printre cei care țopăiau în jurul focurilor.

Drept care, a doua zi, prima întrebare asta i-a și fost:

— Tu dansezi cu ceilalți?

Dar își dădu imediat seama că făcuse o gafă grosolană. Când Dirk era supărat, ochii i se întunecau și mai mult și se îngustau. Când era jignit, gura-i căpăta un rictus ce-i strângea ușor buza la rădăcina nasului. Așa arăta acum.

— Ascultă, albule. Ai voștri nu ne au la inimă pe noi, corciturile. Nici negrii nu ne prea iubesc. Nimeni nu ne iubește. Deci nu dansez cu ei.

— Hai să facem niște lecții, se grăbi Tommy să schimbe vorba. Și

se reîntoarseră la cărțile lor, lăsând deoparte subiectul ăsta neplăcut.

Mai târziu, domnul Macintosh veni acasă la familia Clarke și îl rugă pe Tommy să-l însoțească. Părinții îi văzură luând-o agale în jurul craterului. Stăteau la fereastră, tăcuți, urmărindu-i cu privirea.

— Ei, băiete, deci nu vrei să te faci marinar, începu domnul Macintosh pe un ton liniștit.

— Nu, domnule Macintosh.

— Eu am plecat pe mare când aveam cincisprezece ani. E greu, dar tu nu te temi de asta. Unde mai pui că o să fii ofițer.

Tommy rămase tăcut.

— Nu-ți place ideea?

— Nu.

Domnul Macintosh se opri locului și privi în fundul craterului. Pământul era la fel de galben cum fusese și pe vremea când Tommy avea șapte ani, doar că acum groapa era mult mai adâncă. Domnul Macintosh nu știa cât de adâncă, nu o măsurase. Departe, sub picioarele lor, în râpa aceasta făcută de mâna omului, muncitorii se mișcau și se agitau ca niște minuscule semințe negre zburătăcite pe o foaie de hârtie.

— Știai că taică-tu a lucrat în mină și a devenit inginer învățând noaptea?

— Da.

— I-a fost tare greu. Când a primit diploma, avea treizeci de ani, apoi a câștigat douăzeci și cinci de lire pe lună până a ajuns la mina asta.

— Da.

— Tu nu vrei să faci la fel, nu-i așa?

— Dacă trebuie, o voi face, murmură Tommy înfruntându-l. Fața domnului Macintosh se înroși și se buhăi, făcând să apară și mai negre venele de-a lungul nasului și pe frunte. De ce oare îl trata

flăcăul ca pe un gunoi, când el se oferea să-i facă hatârul ăsta colosal? Și totuși, în ciuda expresiei de indiferență ursuză ce-i urâțea atât de mult chipul de copil, nu putea să nu-l iubească. Era un băiat frtfmos, înalt, puternic, cu părul castaniu, mătăsos, lucios și ochi negri luminoși. Avea să fie mult mai bun decât tatăl său, care era prea aspru, marcat de tinerețea lui zbuciumată.

— Bine, băiete, zise într-un târziu, nu-i musai să te faci marinar, dar poate vrei să mergi la universitate și să devii savant.

— Nu știu, răspunse Tommy în silă, deși inima îi tresărise de bucurie – semn că în sinea lui începea să cedeze. Deodată țâșni din el întrebarea:

— Domnule Macintosh, de ce vreți să mă trimiteți la colegiu?

Și domnul Macintosh intră singur în cursă.

— N-am copii, zise sentimental. Țin la tine de parcă ai fi propriul meu fiu. Se opri. Imposibil să-i scape tâlcul privirilor pe care Tommy le îndrepta spre tabără. Prea bine, atunci, spuse aspru. Fii neghiob, dacă așa vrei.

Tommy plecă ochii: știa foarte bine că-i neghiob, dar n-ar fi putut să se comporte altfel.

— Nu fi nechibzuit, reluă domnul Macintosh după o pauză. Nu da cu piciorul norocului, băiete. Ești încă un copil. Nu te pripi. Cu aceste vorbe, domnul Macintosh transformă esența conflictului într-o simplă chestiune de așteptare. Tommy nu se clinti, și domnul Macintosh continuă: Da, așa te, mai gândește-te. Băgă repede mâna în buzunar, scoase o bancnotă de o liră și i-o strecură în palmă.

— Știți ce-am să fac cu ea, îl provocă Temmy izbucnind într-un râs deloc plăcut.

— Fă ce vrei, fă exact ce vrei, doar e a ta, răspunse bătrânul ferindu-și fața ca să nu fie obligat să înțeleagă.

Tommy îi duse banii direct lui Dirk, care-i primi la fel de degajat

ca și prima oară, sentiment la care Tommy devenise de-acum complice. Stăteau amândoi în colibă.

— Trebuie să fiu ceva, izbucni Tommy furios. Vor să mă oblige să îiu ceva.

— Pe mine n-ar fi trebuit să mă oblige să fiu, comentă Dirk sardonic. Eu știu ce vreau să fiu.

— Ce? sări Tommy invidios.

— Inginer.

— De unde știi ce trebuie să faci?

— Pentru că asta vreau, zise încăpățânat.

Tommy rămase puțin pe gânduri.

— Dacă te-ai duce la oraș, acolo este o școală pentru copiii de culoare.

— Dar n-aș mai vedea-o pe mama.

— De ce nu?

— Sunt legi, albișorule, legi. Oricine trăiește cu și după datina băștinașilor este băștinaș. Deci sunt. Băștinaș și nu am dreptul să merg la școală cu metișii.

— La oraș n-ai mai trăi cu băștinașii, deci ai fi considerat de culoare.

— Dar atunci n-o s-o mai văd pe mama, pentru că dacă ar veni la mine acolo, ea tot băștinașă ar fi.

Era atât de categoric și de triumfător în același timp, încât Tommy înțelese că altele erau căile pe care voia Dirk să-și atingă scopul. Prin mine, își zise. Dar demult acceptase acest mod de a-i face dreptate, își privi brațul întins pe scândura aspră a mesei. Partea exterioară era arsă de soare, brună, acoperită de firișoare de păr arămii. A lui Dirk avea exact aceeași nuanță, nici mai închisă, nici mai deschisă. Tommy își răsuci brațul. Pielea era albă, aproape albă, netedă, brăzdată de venele albăstrii și proeminente. Se uită la

Dirk surâzând; acesta își răsuci brațul cu un gest provocator.

— Nu poți merge la școală ca toată lumea, zise Tommy nefericit, pentru că n-ai pielea albă. Asta e*!*

Gura strânsă și înverșunată a lui Dirk se destinse* într-un rânjet ce amintea de zâmbetul aspru al tatălui său.

— Așa e, albule, așa e.

— Eu n-am nicio vină, izbucni Tommy pe un ton agresiv, strângând pumnul și izbind cu el în masă.

— N-am spus că ești de vină, sări Dirk.

— Nici măcar n-am văzut-o vreodată pe maică-ta. Stinghereala îl făcu mai agresiv.

Dirk izbucni în râs, parcă pentru a spune: „N-ai* vrut s-o vezi.

— Hai să mergem acum la ea, reluă Tommy după. Câteva clipe:

— Dar nu-i nevoie. Vocea lui Dirk, sunând ca o* compătimire, îl zăpăci de tot.

— Ba da, insistă el. Ba da, acum. Se ridicară amândoi.

— N-o să știe ce să zică, îl avertiză Dirk. Nu vorbește englezește. Adevărul e că nu dorea ca Tommy să meargă în tabăra băștinașilor; nici Tommy nu dorea* cu adevărat. Cu toate acestea se duseră.

Urmară tăcuți poteca printre copaci, și la fel de tăcuți înconjurară groapa, intrând apoi în păduricea de pe cealaltă parte și apucând pe o cărare ce ducea până în sat. Acesta se întindea pe o suprafață mare, puzderie de colibe aflate în toate stările posibile, unele* noi, cu acoperișuri de paie proaspete, altele dărăpănate, paiele atârnând în smocuri înnegrite de vreme, multe* în construcție, parii subțiri și descojiți ce compuneau, structura acoperișului lucind albi ca laptele în soare.

Dirk îl conduse până la o colibă mare, pătrată. Oamenii, băgă Tommy de seamă, se uitau la ei, apoi' se întorceau unii spre alții ca să râdă și să șușotească. Trase cu coada ochiului la chipul încordat și

mândri* al lui Dirk. După cum se simțea, și al lui părea să fie la fel. În fața colibei stătea o fetiță cam de zece ani. Avea aceeași piele ca a lui Dirk, culoarea bronzului. O altă fetiță, mai mică, de șase ani poate, cu pielea* neagră, încălecase un buștean și-i privea sugându-și degetul. În prag se ivi un copilaș, nesigur încă pe picioare, care, zărindu-i, se îndreptă spre Dirk, împleticindu-se peste genunchii acestuia. Pielea îi era aproape albă. În urma lui apăru mama lui Dirk; zâmbi când dădu cu ochii de fiul ei, dar văzându-l pe Tommy, se intimidă și-i privi neliniștită. Făcu o reverență mică, apoi fâstâcită, încurcată brusc de propriile-i mâini, se repezi și luă în brațe pruncul.

— Acesta e stăpânul Tommy, zise Dirk la fel de fâstâcit.

Femeia se înclină încă o dată, zâmbind.

Era corpolentă, cu trupul numai rotunjimi și moliciuni, dar picioarele erau zvelte, iar brațele, încolăcite în jurul copilului, subțiri și noduroase. Fața de lună plină trăda o curiozitate sfioasă, ochii treceau repede de la Dirk la Tommy și înapoi, iar gura zâmbea, mușcând din când în când buzele cu dinții ei puternici.

— Bună dimineața, zise Tommy.

— Bună dimineața, îl îngână ea râzând.

— Gata acum, – vocea lui Dirk era supărată – să mergem.

— La revedere, zise Tommy.

— La revedere, repetă mama lui Dirk, înclinându-se; își mută copilul de pe un braț pe celălalt și-și mușcă neliniștită buzele, ascunzându-și zâmbetul luminos.

Băieții se depărtară de coliba de lut; copiii diferit colorați rămaseră în bătătură să privească în urma lor.

— Ei, făcu Dirk mânios. Acum ai văzut-o pe mama.

— Iartă-mă, se scuză Tommy jenat, simțindu-se de parcă era singur vinovat de toată întâmplarea asta.

Dirk izbucni în râs.

— E-n regulă, albule, nu-ți faci griji, nu-i vina ta. Părea totuși satisfăcut de tulburarea prietenului său.

După un timp, Tommy îl întrebă pe un ton ce se voia indiferent:

— Domnul Macintosh vine din nou la mama ta? – referindu-se desigur la cei doi copii mai mici.

Răspunsul lui Dirk căzu scurt, un singur cuvânt:

— Da.

Se întoarseră la coliba lor. Dirk se apucă să învețe la geografie, în timp ce Tommy stătea pe bancă fără rost, amintindu-și amărât că ai lui voiau să-l facă marinar. Apoi mâinile sale inactive se răzvrătiră; scoase briceagul și începu să cresteze marginea mesei. Când scrijeliturile dezveliră miezul alb al lemnului, luă un băț de pe jos și-l ciopli până se frânse de subțire ce ajunsese; ieși afară, căută printre copaci, găsi un butuc și-l aduse în colibă. Își puse la treabă cuțitul, neștiind ce avea să iasă de sub lama lui; la un moment dat, o curbă făcută de tăiș îi aminti de sora lui Dirk, cum stătea ciucită în prag; și gândul i se limpezi. Luptă câteva zile în șir cu butucul, în timp ce Dirk își vedea liniștit de învățătură. Aduse de acasă o cutie cu cremă de ghete și unse albul smântânos al lemnului cu ceara maronie și lucitoare. Curând avea să aibă în față silueta unei fetițe, cu pielea de culoarea bronzului, privind lumea cu ochi mari, plini de curiozitate și șezând cu piciorușele subțiri ghemuite sub ea.

Tommy puse cioplitura în fața lui Dirk. Acesta o răsuci pe toate părțile zâmbind.

— Seamănă leit, sună verdictul.

— Ți-o dau, dacă vrei.

Dirk ezită o clipă, dezvelindu-și dinții strălucitori, apoi băgă mâna în buzunar și scoase o legăturică făcută dintr-o pânză murdară. O deznodă și scoase la iveală mica figurină de lut pe care

o făcuse Tommy cu ani în urmă după chipul și asemănarea prietenului său. Devenise sfărâmicioasă, aproape o grămăjoară de lut, dar mai vădea încă silueta sfidătoare, hotărâtă, a băiatului. Tommy o recunoscu imediat – uitase de ea – și o luă în mână.

— Ai păstrat-o, deci!? întrebă sfios.

Dirk zâmbi. Se priviră zâmbind. Era un moment de intensă apropiere sufletească și totuși, dincolo de căldura sentimentului, stăruia suferința pe care niciunul n-o înțelegea, dar și cruzimea și sfidarea care-i făceau să se bată. Își plecară ochii nefericiți.

— Am s-o fac și pe maică-ta, zise Tommy; se ridică și o rupse la fugă printre copaci, ca să scape de apropierea aceea provocatoare. Căută până găsi un porumbar, cu lemnul atât de tare încât îndoia tăișul toporului, luă un topor și se puse pe treabă – avea lângă el o piatră pe care o uda întruna și de care ascuțea unealta. Dar nu reuși să doboare copacul nici la apusul soarelui. A doua zi începu iarăși truda, și până la urmă lemnul cedă. Ascuți din nou tăișul tocit și despică un buștean cam de două picioare, îl descoji de scoarța tare și aduse bucata de lemn la colibă. Pe peretele din fund, Dirk fixase o poliță și aranjase pe ea figura micuță și sfărâmicioasă ce-l închipuia pe el și alături noua siluetă, de culoarea bronzului, a surioarei lui. Mai era loc pentru încă o statuetă.

— Am s-o fac cât pot de repede ca să fie gata înainte de începutul trimestrului, zise Tommy cu glas sugrumat.

Apoi, lăsându-și ochii în jos, intimidat de sentimentele pe care le citea în privirile celuilalt, cercetă atent bucata de lemn. N-avea paloarea și lucirea de migdal ale lemnului moale. Era maron-roșcat, cu fibra deasă, noduros, cu miezul – după câte știa – negru și tare. Îl răsuci pe toate părțile și își dădu seama că se apuca de o treabă cu mult mai grea decât tot ce făcuse până acum. Pentru prima oară studia lemnul înainte de a-l ciopli, având deslușit în minte forma ce

voia să i-o dea, încercând să vadă cum se va desprinde ceea ce-și dorea din masa densă a materialului pe care-l avea în față.

Apoi scoase briceagul și începu să cioplească, dar lama se rupse repede. Îi ceru lui Dirk briceagul lui. Era o bucată lungă de metal luată dintr-o grămadă de utilaje de mină stricate, și ascuțită pe piatră până ajunsese să taie ca briciul. Mânerul era făcut din cârpe strânse în jurul ei.

Cu ajutorul uneltei acesteia noi și incomode se luptă zile în șir să înfrângă duritatea lemnului. Spre sfârșitul vacanței silueta era gata, dar fața încă nu căpătase ex presie. Mama lui Dirk avea trupul plin, formele moi și grele, umerii durdulii, dezveliți, deasupra unei pânze legate strâns într-o parte, peste sâni. Picioarele zvelte călcau energic cu tălpile goale, iar brațele subțiri, cu mâini noduroase din pricina trudei, erau încolăcite în jurul unui copil, o ființă plăpândă și neajutorată învelită în cârpe, care privea cu ochi mari și curioși. Numai fața mamei era oarbă.

— Am s-o termin în vacanța următoare.

Dirk o puse cu grijă la locul ei pe raft lângă celelalte două statuete. Fără să se întoarcă spre Tommy, îl întrebă precaut:

— Dar dacă n-ai să mai fi aici vacanța următoare?

— Ba am să fiu, spuse Tommy. Da, am să fiu.

Suna ca o promisiune. Își zâmbiră unul altuia, un zâmbet abia schițat, aproape involuntar, dar plin de căldură, și se despărțiră, Dirk luând-o spre tabără* Tommy spre casă, unde-l aștepta cufărul pregătit pentru un nou trimestru.

În seara aceea, domnul Macintosh trecu pe la familia Clarke și stătu de vorbă cu părinții în camera de zi. Tommy, care dormea, se trezi deodată și-l zări pe domnul Macintosh lângă el, la picioarele patului.

— Vreau să-ți vorbesc, băiete.

Tommy mări flacăra lămpii; în lumina neclară „observă expresia încurcată de pe chipul domnului. Macintosh, trupul său masiv lăsat ușor pe spate din pricina pântecului, cu mâinile sprijinite pe genunchi, ochii săi cenușii de scoțian scrutându-l.

— Vreau să cugeți la ce ți-am spus, zise cu veselie prost jucată, pripită. Maică-ta spune că în doi ani poți să dai examenele finale, că mergi bine la școală. După care poți urma colegiul.

Tommy stătea sprijinit în cot; din tabără răzbătea până la el răpăitul tobelor; spuse:

— Dar, domnule Macintosh, nu sunt eu singurul bun la învățătură.

Domnul Macintosh se foi, dar nu se lăsă intimidat.

— Mă rog, eu vorbesc despre tine.

Tommy nu mai zise nimic; nu era prima dată când adversarii se dovedeau mai puternici doar pentru că se pricepeau să dea cuvintelor alt înțeles.

— De ce nu-l trimiți pe Dirk la colegiu? Ești bogat, slavă Domnului și Dirk știe tot ce știu eu. Ba e chiar mai bun decât mine la socoteli. M-a întrecut demult și rezolvă probleme pe care eu nu le pot face.

Domnul Macintosh își încrucișă nervos picioarele și le desfăcu din nou.

— Da', ia spune-mi, de ce să-l trimit pe Dirk la colegiu?

Ca să-i răspundă, Tommy ar fi trebuit să dea glas gândului său tainic, ceea ce, domnul Macintosh era convins de data asta, nu avea s-o facă. Dar ca să fie și mai sigur, continuă cu voce coborâtă:

— Gândește-te la maică-ta, băiete, e tare îngrijorată din pricina ta. Și tu nu vrei s-o necăjești, nu-i așa?

Tommy privi spre ușa pe sub care se strecurase o fâșie lată de lumină galbenă: dincolo erau părinții lui care așteptau tăcuți ca

domnul Macintosh să revină cu vești despre viitorul sigur și minunat al băiatului.

— Știi de ce-ar trebui să meargă Dirk la colegiu, zise Tommy disperat și se întinse nefericit sub cuvertură.

Domnul Macintosh se prefăcu a nu-l auzi. Se ridică și spuse repede:

— Mai gândește-te, băiete. Nu-i nicio grabă, dar în vacanța următoare vreau să știu, și se îndreptă spre ușă. Când o deschise, Tommy zări pentru o clipă, în lumina puternică a camerei, spectacolul penibil oferit de maică-sa și taică-său care îl așteptau pe domnul Macintosh, zâmbind cu un aer jenat, de rugăminte stăruitoare. Ușa se închise, Tommy stinse lumina și camera se cufundă în întuneric.

A doua zi plecă la școală. Iar doamna Clarke, terminând curățenia obișnuită în casa domnului Macintosh, îi zise acestuia:

— Sper să găsești toate la locul lor, și se furișă afară, parcă rușinată.

Cât despre domnul Macintosh, era într-o dispoziție care-i făcea pe toți, inclusiv pe doamna Clarke, să fie foarte prudenți când i se adresau. Bucătarul, care lucra la el de doisprezece ani, își dădu demisia. De două ori fusese izbit la pământ de pumnul puternic și păros al stăpânului și, la urma urmei, nu era sclav ca să rămână în slujba unui individ atât de țâfnos. Și când o încărcătură de rocă alunecă și zdrobi țestele a doi muncitori și poliția veni să cerceteze cazul, domnul Macintosh se stropși la ei spunându-le să-și vadă de treabă. Pentru prima oară în istoria de o atât de scandaloasă nechibzuință a acelei mine, după atâtea și atâtea accidente, domnul Macintosh fu interpelat de cuvintele indignate ale ofițerului de poliție:

— Vorbiți de parcă ați fi mai presus de lege, domnule Macintosh.

Fiți atent, dacă se mai repetă o dată…

Colac peste pupăză, când îi ordonă lui Dirk să se reîntoarcă la lucru în mină, acesta refuză.

— Cine-i șefu' la mina asta? urlă domnul Macintosh.

— Nicio lege nu-i obligă pe copii să muncească, îl înfruntă băiatul de treisprezece ani.

Stăteau față în față, la fel de înalți, unul tânăr, cu spatele drept, mlădios la trup, celălalt bătrân, mătăhălos, plin de forță.

Cuvântul *lege* biciui atât de violent mânia domnului Macintosh încât simți cum i se întunecă vederea și sângele îi invadează bezna fierbinte din creier. Dar tocmai forța acestei mânii îl domoli, căci de multă vreme, de pe când fusese tânăr, învățase să se teamă de furiile sale. Dar mai ales era viclean.

— De ce vrei să-ți pierzi vremea în tabără, când ai putea munci și câștiga bani?

— Știu să citesc și să scriu, ripostă băiatul, știu să socotesc mai bine decât Tommy – stăpânu' Tommy, adaugă el pe un ton ce-l înfurie din nou pe bătrân, silindu-l să facă un nou efort de a se stăpâni.

Tommy însă era punctul slab al domnului Macintosh.

— Prea bine, zise, sub primul impuls – mai târziu avea să se întrebe dacă nu cumva înnebunise de-a binelea când rostise acele vorbe – foarte bine, când ai să împlinești șaisprezece ani, îți dau voie să vii să-mi ții catastifele și să-mi scrii corespondența.

— De acord, făcu Dirk, de parcă primise ceea ce i se datora, și plecă, lăsându-l pe domnul Macintosh stăpânit de o furie zadarnică împotriva lui însuși.

Cum oare să îngăduie altcuiva să-i vadă registrele? Omul care ar face acest lucru ar deveni stăpânul lui.. Nu, așa ceva era imposibil, n-avea nicicând intenția să-l lase pe Dirk, și nici pe nimeni altcineva,

să-și bage nasul în ele. Da' acum promisese. Deci trebuia găsită o altă modalitate de a-l folosi pe Dirk, sau – și gândul acesta îi veni fără veste – să scape de el.

Din starea aceea de irascibilitate continuă, căzu într-una meditativă, posacă, ce nu i se potrivea de fel. A fi isteț nu este totuna cu a gândi. Istețimea, în special cea care aduce bani, face parte din categoria instinctelor. Chiar dacă domnul Macintosh știuse întotdeauna ce voia să facă și cum să facă, asta nu însemna că știuse și de ce voia bani, sau de ce alesese aceste căi anume de a-i obține. Se simțea ca o mâță căreia i se vârâse nasul în propria-i scârnăvie, și multe nopți rămase de veghe în micuța lui casă încinsă de soare și în continuă vibrare din pricina bufniturilor pivelor, contemplându-și cu un sentiment neliniștitor viața și personalitatea. Își aminti, de exemplu, că avea șaizeci de ani și că probabil nu mai avea de trăit decât vreo zece-cinsprezece. Gândul ăsta n-are darul să bucure un om necumpătat care niciodată nu a ținut seama de vârstă. Era încă atât de sănătos, puternic, viguros. Dar, vrând-nevrând, avea șaizeci de ani și în urma lui rămânea – ce? – o groapă uriașă în pământ și o proprietate ce valora 1.000.000 de lire. Atunci, cum să-și petreacă restul de zece sau cinsprezece ani? Exact așa cum i-a petrecut și pe ceilalți, atâta vreme cât niciodată nu i-a plăcut să se îndepărteze de acest loc – îl năpădi deodată o senzație de inutilitate și claustrare descoperind, pentru prima oară, că nu era nicidecum atât de liber pe cât își închipuise el.

Bine, atunci de ce nu se însurase? —gândul acesta îl făcea să sufere cel mai mult. Întotdeauna crezuse despre sine că este genul de bărbat familist și întotdeauna își dorise să găsească femeia potrivită cu care să se însoțească. Și uite că ajunsese la șaizeci de ani. Adevărul era că n-avea habar de ce nu o făcuse până acum, să aibă și el copii; și printre aceste cugetări greoaie și neplăcute își făcu loc

gândul la mama lui Dirk; îl alungă însă repede. Senzualului domn Macintosh îi plăceau femeile cu pielea neagră – prea târziu să accepte ca pe o trăsătură proprie firii sale ceea ' ce el considerase a fi un capriciu trecător, un paleativ – ca cineva care, neputând să-și procure tutun din cel mai fin, se mulțumește cu timpul și cu unul de o calitate inferioară.

Îi veni în minte Tommy – „Mi-a căzut cu tronc băiatul ăstaw, obișnuia să spună. Simpatia se transformase într-o dragoste adâncă și dureroasă pentru fiul angajatului său, care-l trata cu atâta dispreț, iar el, domnul Macintosh, se simțea de fiecare dată cuprins de o rușine mânioasă, de parcă s-ar fi făcut vinovat de ceva. De ce anume? Ce ridicol!

Întreaga situație era ridicolă, astfel că domnul Macintosh își îngădui să alunece înapoi în obișnuita lui stare de spirit. Își zise că Tommy nu era decât un băiețandru căruia îi va veni într-o bună zi mintea la cap. Cât despre Dirk, îi va găsi o slujbă la timpul potrivit.

La sfârșitul trimestrului, când Tommy se întoarse acasă, domnul Macintosh ceru, ca de obicei, să-i vadă situația școlară care îi umplea de fiecare dată sufletul de mândrie. Dar acum, în loc să fie tot în fruntea clasei, cu aprecieri din partea profesorilor și note maxime la toate materiile, Tommy ajunsese aproape ultimul, calificat drept *neglijent*, *leneș*, *prost crescut.* Singura materie la care obținuse cât de cât niște note mai ca lumea era cea denumită Arte, pe care domnul Macintosh nici n-o luă în seamă.

Întrebat de părinți de ce nu se ținuse de treabă, Tommy replică nervos: „Nu știua, ceea ce era în mare parte adevărat; și imediat o șterse în direcția mușuroiului. Dirk era acolo, așteptând cărțile pe care i le aducea de fiecare dată. Tommy în schimb se repezi la statuia ce-o închipuia pe mama prietenului său, o luă de pe raft și studie suprafața încă nelucrată unde urma să apară chipul femeii.

— Știu cum s-o fac, mărturisi el punând alături pe masă câteva cuțite și dălți pe care le cumpărase de la oraș.

Astfel își petrecu cele trei săptămâni ale vacanței și când, la urmă, se întâni cu domnul Macintosh, îl văzu pe acesta posac și frământat.

— Va trebui să înveți mai bine, îi zise bătrânul la despărțire, dar singurul răspuns pe care-l primi fu un zâmbet îndărătnic.

În timpul trimestrului, Tommy se evidențiе în două feluri, pe lângă faptul că-și păstră locul din coadă în clasa în care, până nu demult, fusese primul. În cadrul cercului științific ținu un discurs înflăcărat despre nedreptatea discriminării rasiale, discurs de care profesorii au fost chiar încântați, fiind un lucru știut că tinerii trebuie să treacă mai întâi printr-o perioadă revoluționară înainte de a intra pe făgașul conformismului. De fapt, cu cât mai aprigă revolta verbală, cu atât mai docil avea să devină. Tommy își procura pe ascuns cărți de la biblioteca orașului, din cele care nu sunt de obicei citite de băieții de vârsta lui, despre istoria Africii, antropologie comparată, trecând apoi la istoria pe care o trăia; de la Arhiva Guvernamentală solicita documente ce priveau legislația țării, în special cele referitoare la relațiile dintre albi, negri și populația de culoare, documente pe care le și cumpără pentru Dirk. Dar pe lângă acest ferment ce clocotea în el, mai era și acea materie denumită Arte, care în această școală însemna o lecție de desen de două ori pe săptămână, în timpul căreia elevii executau cbpii după busturi reprezentându-l pe Iulius Cezar sau pe Nelson, desenau în clar-obscur diferite plante, ferigi, frunzișul copacilor, sau realizau naturi moarte cu vaze mari și mese așezate în diagonală pentru a deprinde așa-zisele legi ale perspectivei. Nici vorbă de modelaj sau ceva cât de cât apropiat sculpturii; cu toate acestea, misterioasa prohibiție ce-i interzicea lui Tommy să se evidențieze la engleză sau geometrie dispărea ca prin farmec atunci când punea creionul pe hârtie.

La sfârșitul trimestrului, Raportul profesoral era catastrofal, admițând totuși că manifesta *Interes pentru evenimentele în curs și Talent la materia Arte.*

Al doilea trimestru la încheierea căruia apărea acest cuvânt, Arte – părinții se neliniștiră, iar domnul Macintosh se văzu nevoit să-l ia în seamă.

— E foarte frumos să faci tablouri, i se adresă el Annoi Clarke, dar cu asta nu-ți poți câștiga existența.

Iar doamna Clarke îi transmise lui Tommy observația sub formă de reproș:

— Perfect, Tommy, dar n-ai să-ți câștigi existența pictând tablouri.

— Nici n-am spus că aș vrea să trăiesc din asta, strigă Tommy nenorocit. De ce trebuie neapărat să *jiu* ceva, tot timpul vreți să *jiu* ceva.

Vacanța aceea, în timp ce Dirk se apucă să studieze Legile Parlamentare și Rapoartele Comisiilor și Subcomisiilor aduse de prietenul său, Tommy își urmă credincios vocația. Găsise în colibă o bucată pătrată de lemn moale și alb pe care o șterpelise Dirk anume pentru el de la mină, gândind că i-ar putea fi de folos. Tommy o sprijini de perete, îngenunche în fața ei și se apucă să facă o… nici el nu știa exact cum se numea, friză sau gravură. Imagină un crater mare, înconjurat de movile de pământ și bolovăniș, pe un fundal de piscuri înalte, iar la marginea gropii o matahală de om cu un ciomag în mână; un șir lung de siluete reprezentând muncitori negri urma buza prăpastiei, prăvălindu-se în hău. Din adânc se vălătuceau fum și flăcări. Tommy amestecă argilă cu o infuzie verde de frunze pentru a colora munții și marginile gropii, înnegri siluetele cu cărbune iar pălălaia focului o vopsi în roșu, cu vopseaua folosită la instalația minieră.

— Dac-o lași aici, or s-o mănânce furnicile, îl avertiză Dirk, uitându-se cu o plăcere macabră la lucrătura stângace dar sugestivă.

Tommy ridică din umeri. Căci, cu toată conștiinciozitatea solemnă de care dădea dovadă când lucra, temându-se de orice i-ar putea distruge opera sau i-ar distrage atenția de la ea, din momentul în care era gata nu-i mai păsa câtuși de puțin de soarta ei.

Atunci Dirk așează bucata de lemn pe o foaie de tablă pe care o unse cu o soluție ce îndepărta furnicile – cu care de altfel impregnase și raftul ce adăpostea celelalte statuete – și o propti în așa fel încât să nu atingă pereții colibei, ferind-o astfel de invazia insectelor devoratoare.

În aceeași stare de indiferență îndărătnică se întoarse Tommy la școală, ca să facă și alte copii după Iulius Cezar și naturi moarte cu vaze de flori, iar Dirk rămase la cărțile lui și la Legile Parlamentare. Aveau să împlinească paisprezece ani până se întâlneau din nou și amândoi știau că-i aștepta momentul hotărârilor capitale. Cu toate acestea, la despărțire nu-și spuseseră altceva decât: „Pe curându. Nici n-aveau să-și scrie, deși Tommy primise însărcinarea expresă de a-i trimite anumite cărți și Legi, într-un scop ce-i era prea bine cunoscut și pe care-l aprobase fără rezerve.

Dirk își ridicase propria lui colibă, în care locuia singur – o construise în tabără, deși nu făcea parte din comunitatea ei, fără să se rupă sufletește de maică-sa, dar preferind să trăiască separat de ea. În această colibă se strângeau noaptea câțiva muncitori pe care interesul stârnit de ce le povestea băiatul despre Legi și Rapoarte îi făcea să-și uite aversiunea pentru metis, puiul ăsta de cuc abandonat în cuibul lor. Dirk le împărtășea cea ce el însuși aflase în singurătatea demnă a izolării lui. „Cartea", le spunea el, „cartea, în ea stă tot secretul" – și Tommy aproba întocmai, deși, în ceea ce-l privea pe el, abandonase – sau cel puțin așa părea după felul în care

se manifesta – orice idee de a se forma din acest punct de vedere. Cât a durat trimestrul, pachetele soseau unul după altul cu destinația „Lui Dirk, prin bunăvoința domnului Macintosh", iar domnul Macintosh le înmâna destinatarului fără să pună vreo întrebare.

În fiecare noapte, în coliba slab luminată și plină de fum, cei câțiva muncitori trudeau cu crâmpeie de creioane și cărți de exerciții trimise de Tommy, să învețe să scrie, să socotească și să înțeleagă Legile.

Într-una din aceste nopți, ieșind destul de târziu din cealaltă colibă, domnul Macintosh zări lumina roșie a unui foc pâlpâind pe pământul zgrunțuros la intrarea în coliba lui Dirk. Toate celelalte colibe erau cufundate în întuneric. Trecu precaut printre ele și se opri în umbra din dreptul intrării, aruncând o privire înăuntru. Ciucit la pământ, Dirk se uita împreună cu cei șase bărbați într-un ziar.

Domnul Macintosh o luă spre casă gânditor, pe poteca luminată de stele. Dacă ar fi știut Dirk gândurile tatălui, s-ar fi mâniat tare, pentru că toată revolta lui înfocată, ostilitatea vorbelor pe care le rostea erau îndreptate împotriva domnului Macintosh și a tiraniei sale. Cu toate acestea, pentru prima oară bătrânul se gândea la fiul său cu o anume mândrie, primitivă și amuzată. Poate pentru că la urma urmei era scoțian și, ca toți din neamul său, avea și el acel respect instinctiv pentru cultură și pentru oamenii animați de dorința de „a merge înainte". Așchia nu sare departe de copac, gândi, amintindu-și de băiatul de odinioară care se luptase din greu să deprindă și el puțină carte. Și dacă așchia greșise culoarea – ei bine, va face el ceva pentru Dirk. Ce anume, asta va hotărî când va veni momentul. Cât despre ceilalți care erau cu Dirk, nimic mai simplu să concediezi un muncitor și să angajezi altul. Domnul

Macintosh se duse la culcare îmbrăcat, cum îi era obiceiul, în flanea și pantaloni de pijama, nespălat și făcând economie de lumânări.

Dimineața următoare trimise un supraveghetor după Dirk. Se și înduioșase la gândul întrevederii debordând de generozitate ce urma să aibă loc în scurt timp. Intenționa să-i propună lui Dirk să-i învețe pe supraveghetori, pe toți supraveghetorii, să citească și să scrie – bineînțeles, primind un salariu pentru treaba asta – să devină și indivizii ăștia mai eficienți în munca lor. Adică să poată, de exemplu, întocmi formele de plată.

Supraveghetorul îl anunță că stăpânu' Dirk își petrecea zilele învățând în coliba Iu' stăpânu' Tommy – vrând să zică prin aceasta că stăpânu' Dirk era atât de ocupat că nu putea să se deranjeze și că tot ce făcea, făcea cu consimțământul lui Tommy.

Urmărind atent efectul vorbelor sale asupra domnului Macintosh, făcu un pas îndărăt când văzu cum se buhăiește fața lătăreață și vânoasă a bătrânului. Nu făcea parte dintre cei care-l admirau pe Dirk.

Câteva clipe, domnul Macintosh simți că se sufocă; viclenia însă domină furia. Îi făcu omului semn să plece și-și văzu de ale sale.

Nu mult după aceea, părăsi groapa și se afundă în hățiș, în direcția piscului înalt și albastru. Auzise el ceva despre o colibă a lui Tommy dar și-o imagina ca pe o joacă de copil. Încă-l mai rodea furia din pricina acelor cuvinte „Stăpânu' Dirku, rostite premeditat. O vreme urmă poteca netedă printre copaci până ajunse într-o zariște. De partea cealaltă era un mușuroi, iar în vârful lui o colibă în toată regula, ornată cu ferigi uriașe la intrare, ca un fel de perdea. În prag se afla Dirk. Purta o cămașă albă, curată și pantaloni lungi, neteziți cu grijă. Capul, cu părul dat cu grăsime și pieptănat lins, era plecat asupra cărților. Mâna ce dădea paginile avea un inel de alamă. Semăna perfect cu un cancelarist ambițios, specia umană pe

care domnul Macintosh o disprețuia mai mult decât orice altceva.

Rămase un timp la marginea luminișului, într-o așteptare nelămurită, parcă să se întâmple ceva ce l-ar obliga, împins de mânia și disprețul ce clocoteau în el, să ia o hotărâre care să-l nimicească pe Dirk pentru totdeauna. Dar nu se întâmplă nimic. Băiatul își răsfoi mai departe cărțile, iar domnul Macintosh plecă acasă unde-și consumă rasolul de vită și soteul.

Apoi se duse în dormitor și scotoci într-un sertar după un obiect învelit la repezeală într-o cârpă: era figurina ce-l înfățișa pe Dirk și pe care o făcuse Tommy cu câțiva ani în urmă, vânzându-i-o apoi pe cinci lire. Răsuci în mână, cântări și cercetă cu o curiozitate atât de nestăpânită acel chip de lemn, cioplit stângaci, de parcă băiatul nu ar fi trăit pe același petec de pământ, răsărindu-i în ochi mai tot timpul zilei.

La un imaginar ceas al Judecății de Apoi, când toate mormintele și-ar elibera, fără părtinire, morții, – negri, albi, arămii, galbeni – întru fericită reuniune, n-ar fi oare o adevărată desfătare să vezi oameni care au locuit toată viața lor pe aceeași stradă, sau pe același pogon, privindu-se cu un aer de recunoaștere neîncrezătoare? „Deci așa ară tai…" s-ar auzi atunci un murmur general de peste tot din Raiul Domnului. Căci peretele de sticlă ce-i desparte pe albi de negri nu-i împiedică doar să se atingă ci, de la o vreme încoace, a prins a se-ngroșa, deformând chipurile, încât oamenii se privesc și se văd… cum se văd? Domnul Macintosh examina silueta lui Dirk de parcă era în căutarea unei revelații ultime, dar tot ce-i sugera bucata de lemn era că la fel de bine ar fi putut, chipul acela, să fie propriul său chip de pe când avea 12 ani. Și după alte câteva clipe o înveli din nou în cârpă și-o piti în același ungher al sertarului, înlăturând-o astfel din raza vederii sale laolaltă cu chinuitoarea și nepoftita descoperire.

Târziu după-amiaza o luă iarăși pe poteca ce ducea la coliba din creștetul mușuroiului. La ora aceea era pustie; traversă luminișul prin iarba înaltă până la genunchi și printre tufe, urcă povârnișul tare și alunecos al furnicarului și intră în căscioară.

Întâi cercetă cărțile din ladă. Cu cât le studia mai îndelung, cu atât se stingea mai repede acea imagine a lui Dirk ce-l închipuia ca pe un cancelarist onctuos și spilcuit, pe care o păstrase cu insistență în minte de când aruncase chipul cioplit în fundul sertarului. Se trezi gândind cu respect la el. Matematici sofisticate, mult mai complicate decât învățase el vreodată. Geografie. Istorie. *Lărgirea negoțului de sclavi în secolul al XVIII-lea. Dezvoltarea instituțiilor parlamentare în Marea Britanie.* Titlul acesta îl făcu să zâmbească – ca un corsar prădalnic, dând cu ochii de avertismentele pazei de coastă. La fel de zâmbitor trecu în revistă și celelalte cărți. Apoi dădu peste un vraf de broșuri subțiri, cu coperți albastre – *Legea utilizării băștinașilor, Legea utilizării copiilor băștinași, Legea permiselor pentru băștinași.* Domnul Macintosh răsfoi teancul hohotind – un hohot mai rău decât șfichiuitura unui bici, dacă l-ar fi auzit Dirk.

Pentru băiat, stând nopțile în coliba din tabără și explicând răbdător aceste legi și altele la fel celor câțiva aliați înverșunați, fiecare vorbă pe care o rostea era ca o piatră aruncată în domnul Macintosh, tatăl său; și uite-l aici pe bătrân citind titlurile acelorași legi și râzând – pentru că, evident, le disprețuia la fel demult ca și Dirk, dar din cu totul alte motive. În rarele ocazii când mergea la oraș și când, din întâmplare, trecea pe lângă Parlament, îi arunca o privire îngăduitoare și aprobatoare. WȘi de ce nu?" părea să spună. „E și asta o profesie, ca oricare altau.

Înțelegând din tot ce vedea dorința disperată a lui Dirk de a se răzbuna, bătrânul zâmbi și azvârli cărțile și broșurile înapoi în ladă. Se întoarse apoi să vadă ce se mai găsea pe acolo; abia acum îi

căzură ochii pe raftul înalt pe care erau aranjate statuetele. Simți cum i se schimonosește fața de furie potopitoare. O recunoscu pe mama lui Dirk care părea să-l fixeze cu o senzualitate sfioasă peste capul pruncului, iar în silueta micuță a fetiței ciucită pe picioruşele subțirele și care-l privea atent, își recunoscu propria fiică. La capătul raftului zări forma de lut, aproape sfărâmată, ce mai păstra încă forța viguroasă a lui Dirk. Respirând cu greutate și înăbușindu-și mânia, domnul Macintosh se dădu înapoi ca să cuprindă toate figurinele dintr-o singură privire; călcâiul îi alunecă pe o bucată de lemn înclinată. Cătă în jos și observă imaginea minei, așa cum și-o închipuise și o realizase Tommy: groapa cea mare, siluetele micuțe și negre prăbușindu-se în flăcări, el însuși la marginea gropii, cu ciomagul în mână, cu picioarele răscrăcănate și pălăria dată pe ceafă.

Tulburat și furios în același timp, domnul Macintosh țâșni afară din colibă și coborî în luminiș unde începu să se agite în sus și-n jos, aruncând câte o privire adăpostului, clocotind și gemând de indignare. După un răstimp, se cățăra din nou până la colibă și se uită înăuntru. Da, mama lui Dirk era tot acolo, pe raft, cercetându-l sfioasă, parcă pentru a-i zice: „Eu sunt, îți amintești?" Iar pe podea se afla bucata aia pătrată de lemn vopsit ce dezvăluia felul în care îi înțelegea Tommy viața și ființa. Scoase o cutie de chibrituri din buzunar. Aprinse un băț. Se dumiri că stă fără rost în mijlocul podelei cu un chibrit aprins în mână. Aruncă bățul și-l stinse cu vârful bocancului. Scoase pipa, o umplu, o aprinse, fixând în continuare raftul și bucata de lemn. Al doilea chibrit căzu pe jos arzând cu o flăcăruie albă. Îl strivi cu călcâiul. Mânia îl cuprinse deodată dementă – aprinse încă un chibrit, îl înfundă în stuful acoperișului, ieși din colibă, străbătu luminișul și o porni spre casă prin hățiș fără să se mai uite în urmă. Pe masă îl așteptau rasolul și

soteul. Era năuc, furios, jignit. În cele din urmă, copleșit de tristețe, simți nevoia să explice unei ființe umane cât de monstruos de nedreaptă era părerea lui Tommy despre el. Dar n-avea cui să se destăinuie: căzu treptat într-o stare de mâhnire posacă ce-l ținu câteva zile până când timpul îl tămădui și-l făcu să revină la normal. Abia acum își analiză comportarea și nu-i plăcu ce văzu în ea. Nu regreta incendierea colibei, o întâmplare cu totul lipsită de importanță. Ceea ce-l supăra era faptul că se lăsase stăpânit de mânie și acționase sub impulsul ei. Știa că un asemenea fapt nu putea rămâne fără consecințe.

Rămase și el în așteptare, gândind mai ales la soarta cea crudă ce-i refuza un fiu care să-i continuie munca – pentru că el așa socotea, că munca lui trebuia dusă mai departe. Se gândea cu tristețe la Tommy care-l renega. Și gândindu-se la el, îl copleși iarăși dragostea pentru băiat – pe el îl aștepta, și avea ce să-i reproșeze.

Când Tommy sosi în vacanță și se duse glonț în luminiș, mai găsi doar o grămăjoară de cenușă pe mușuroi, și aceasta împrăștiată și suflată de vânt. Dirk ședea pe un buștean, așteptându-l.

— Ce s-a întâmplat? întrebă. Și imediat: Măcar ți-ai salvat cărțile?

— El le-a ars.

— De unde știi?

— Știu.

Tommy dădu din cap.

— S-au dus cărțile tale. Glasul îi era cumplit de îndurerat și cu o undă de vinovăție, de parcă el fusese făptașul.

— Au ars și statuetele tale, și sculpturile.

Ridică din umeri – prea puțin îi păsa de ele după ce le termina.

— Construim din nou coliba? propuse el.

— Mi-a ars cărțile, șopti Dirk și Tommy, uitându-se la el, văzu că-și ține pumnii încleștați. Se dădu instinctiv înapoi, ca pentru a face

loc mâniei prietenului său.

— Când am să cresc mare. Am să vă curăț pe toți de-aici, pe toți, n-o să mai rămână picior de alb în Africa, niciunul.

Schiță un zâmbet slab, pe jumătate speriat. Ura lui Dirk îndreptată împotriva lui era atât de crâncenă încât îi veni s-o ia din loc. Se așeză totuși lângă el și-i zise:

— Am să încerc să-ți aduc altele.

— O să le ardă și pe alea.

— Bine că ai băgat la cap ce era în ele, îl consolă.

Dirk nu răspunse, întreaga ființă îi era încordată, ca și pumnii săi strânși. Au rămas toată dimineața pe trunchiul acela răsturnat din mijlocul hățișului tăcut și fierbinte, în care doar porumbeii mai dădeau glas în răstimpuri, acoperind bufniturile îndepărtate ale pivelor. La prânz când trebuiră să se despartă ca să se întoareă fiecare în lumea lui, îi năpădi o tristețe adâncă, știind că se sfârșiseră copilăria și jocul și că aveau să intre într-un alt univers, necunoscut.

Acasă, părinții îl așteptau cu situația școlară pe masă, iar ochii lor îl priveau dezaprobatori. Tommy ajunsese ultimul din clasă, nici vorbă să se poată înscrie la examenul final din acel an. Și nici în altul, dacă avea s-o ducă tot așa.

— Erai un băiat atât de capabil, se tângui maică-sa, și uite acum, ce s-a întâmplat cu tine?

Tommy stătea la masă adus de spate, fără să scoată un cuvânt; ridica doar din când în când din umeri, iritat, dând a înțelege că dorea să fie lăsat în pace.

Oricât ar fi spus raportul acela că era leneș și incapabil, el știa prea bine că nu era așa.

Camera lui era plină de blocuri de desen, creioane, ciocane și dălți. N-ar fi putut spune că-și schimbase scopul în viață, căci nu avea niciunul, și cum să aibă, dacă niciodată nu i se oferise un viitor

ce merita să fie acceptat? Avea cinsprezece ani, părinții săi probozitori îi făceau reproșuri tot mai amare, în curând domnul Macintosh îi va vedea Raportul, și tot ce simțea era o încăpățânare opacă, iar în străfundul lui o nouă putere.

După masă se reîntoarse în luminiș, luându-și dălțile cu el. În așteptarea lui Dirk, se așeză pe același trunchi bătrân, cu lemnul moale și putred, pe care stătuse de dimineață. Dar Dirk nu veni. Încercând să se pună în locul lui, înțelese că prietenul său nu mai suporta să stea în preajma unui om cu pielea albă – pentru el, orice față albă, chiar și cea a celui mai vechi prieten al său, devenise un dușman de moarte. Cu toate acestea rămase în luminiș până pe înserat, cu ciocanele și dălțile într-o ladă pusă în iarbă lângă el; își omorî timpul pipăind lemnul moale și cald al copacului, imprimându-și în buricele degetelor forma și textura fibrei.

Dirk nu veni nici a doua zi.

Tommy începu să dea târcoale copacului, studiindu-l. Era foarte gros, rădăcinile contorsionate îi ajungeau până la umăr. Începu să sculpteze rădăcina. Avea de gând să-l facă din nou pe Dirk.

Seara veni la ei domnul Macintosh și citi raportul școlar. Se duse acasă și începu să se întrebe de ce era oare băiatul atât de pornit împotriva lui. A doua zi iar trecu pe la ei, vrând să stea de vorbă cu Tommy, dar nu-l găsi acasă.

O porni deci prin hățiș spre furnicar și-l găsi pe Tommy îngenuncheat în iarbă, lucrând la rădăcina copacului.

Băiatul îl salută și-și continuă treaba, iar domnul Macintosh se așeză pe trunchi, urmărindu-l cum lucrează.

— Ce faci acolo?

— Îl fac pe Dirk.

Domnul Macintosh roși până-n vârful urechilor și aproape că-i veni să sară în sus și să se depărteze de copac. Dar Tommy nu-și

ridică privirile spre el. Bătrânul se stăpâni și rămase tăcut. Văzându-l cât de concentrat lucra și câtă energie irosea în jurul rădăcinii ăleia putrezite, îi veni deodată un gând, atât de firesc încât era de mirare că nu-l trăsnise până atunci.

— Ce-a? Fi să te faci sculptor? Îi sugeră el.

Tommy își îngădui o clipă de odihnă și se uită la domnul Macintosh ca și când acesta i-ar fi întins încă o cursă. Ridică din umeri și reveni la lucrul său cu un aer supărat.

— Dacă ai talent cu adevărat, poți câștiga bani frumoși. Am avut un văr în Scoția care trăia din așa ceva. Făcea suveniruri, știi, din alea pentru turiști – avea un ton vesel și alinător.

Tommy nu luă în seamă vorbele, considerându-i zisa doar ca pe o nouă încercare de a i se constrânge libertatea, și-l întrebă pe nepusă masă:

— De ce-ai ars cărțile lui Dirk?

După un moment de năuceală, domnul Macintosh râse ușurat.

— De ce să-i ard cărțile? Chiar că i se părea ridicol. Ceea ce-l! Înfuriase erau sculpturile lui Tommy, nu preocupările lui Dirk.

— Știu că ai făcut-o, strigă băiatul. Știu. Și Dirk știe.

Bine dispus, domnul Macintosh își aprinse pipa. Ce simple îi păreau lucrurile acum. Tommy nu știa de ce dăduse el foc adăpostului și acesta era lucrul cel mai important. Pufăi de câteva ori, apoi îl întrebă:

— De ce-ți închipui că eu nu vreau ca Dirk să învețe? Face chiar bine puțină carte, acolo.

Tommy se holbă la el neîncrezător.

— L-am rugat pe Dirk să-și folosească învățătura, l-am rugat să-i învețe și pe alții. Dar nici n-a vrut s-audă. E vina mea?

Fața lui Tommy era acum de-a dreptul sceptică. Apoi se împurpură, spre totala uimire a domnului Macintosh: de ce trebuia

să aibă aerul ăsta atât de nătâng? Dar Tommy se gândea: înseamnă că am fost tot timpul pe o cale greșită… Apoi, imaginându-și ce lovitură trebuie să fi fost propunerea bătrânului pentru mândria furioasă, răzvrătită, a lui Dirk, mintea i se lumină. Cu fața încă împurpurată, izbucni în hohote. Un râs crud, ironic, ce-l neliniști pe domnul Macintosh – nu semăna cu râsul unui băiat.

Încet, roșeața dispăru din obrajii lui Tommy și acesta se reîntoarse la dalta lui. După un timp zise:

— De ce nu-l trimiți pe Dirk la colegiu, în loc să mă trimiți pe mine? E mult mai deștept decât mine. Eu nu sunt, doar ai văzut Raportul.

— Măi, băiete… începu domnul Macintosh cu o undă de reproș – voia să zică: Ești leneș la școală doar ca să-mi forțezi mie mâna în privința lui Dirk. Chiar îl miră pornirea de a-i spune așa ceva; dar imediat reveni la fățărnicia lui obișnuită pe care Tommy o ignoră voit:

— Știi cum stau lucrurile, sau ar fi trebuit să știi de-acum. Vorbești de parcă n-ai înțelege.

Cu spatele la domnul Macintosh, băiatul îngenunche lângă rădăcină, drept care bătrânul tăcu și el, pufăind mai departe. A doua zi veni din nou și se așeză în același loc. Băiatul își ridică privirile spre el, cu aerul unuia care nu e deloc încântat de prezența musafirului nedorit, dar nu spuse nimic.

Treptat, rădăcina colțoasă ce se înălța din trunchi lua forma lui Dirk. Domnul Macintosh urmărea transformarea cu silă și neliniște. Nu-i plăcea ce vedea, dar nu-și putea lua ochii de la ea. La un moment dat zise:

— Dar dacă o să ia foc veldul, o să ardă. Oricum o s-o mănânce furnicile.

Tommy dădu din umeri. Importantă era plăsmuirea și nu ce se

întâmpla cu ea după aceea – o atitudine atât de străină firii strângătoare a domnului Macintosh încât fu convins că băiatul se scrântise.

— De ce nu lucrezi cu un material durabil? Sau măcar să înveți ca Dirk, și asta ar fi mai de folos.

— Pentru că asta-mi place.

— Da' uite că furnicile s-au și apucat de copac. Până te întorci de la școală, n-o să mai fie nici urmă din el.

— Sau o să-i dea cineva foc, insinuă Tommy.

Îl țintui triumfător cu privirea, în timp ce fața bătrânului se congestionă. Băiatul îl ghicise. Observase și el câtă ură, teamă și dezgust tăinuiau privirile musafirului pe măsură ce munca avansa. Acum silueta era aproape gata. Putea să rămână chiar așa, fără să i se mai adauge nicio lovitură de daltă.

Trupul prelung și puternic al lui Dirk se zvârcolea parcă să scape de strânsura lemnului. Capul era dat pe spate, încleștat în agonia nașterii, ochii întredeschiși, disperați, gura – gura domnului Macintosh – strânsă, exprimând hotărâre îndârjită. Umerii erau desprinși, dar mâinile nu reușiseră încă să se smulgă din materia compactă, lemnul le ținea prizoniere. Trupul se avânta liber până la genunchi – mai jos însă, membrele își confundau musculatura perfectă cu formele naturale ale trunchiului.

Nu era pe gustul domnului Macintosh. Nu se pricepea la treburi din astea – arte, sau cum se numeau, dar știa că nu-i plăcea; îi crea un asemenea sentiment de neliniște încât îi venea să ia un topor și să o facă fărâme. Sau să-i dea foc.

Cât despre Tommy, tulburarea bătrânului care stătea toată ziua lângă el și-l urmărea reprezenta un adevărat triumf. Încet de tot, și pentru prima oară, băiatul începea să-și dea seama că ceea ce făcea el putea să aibă și altă semnificație decât cea a unui joc. Putea fi o

armă – surprinzând expresia de repulsie de pe chipul domnului Macintosh, se trezi în el un respect nou pentru propria sa ființă și pentru munca lui.

În seara aceea, bătrânul rămase multă vreme cu lumânarea aprinsă, gândind, sau mai degrabă *simțind*, că trebuie să ia o hotărâre.

Talentul lui Tommy era de necontestat, știa asta Numai să găsească modalitatea de a-l transforma în bani. Nu era priceput în d-alde astea, așa că tot băiatul fu cel care-i arătă drumul ce trebuia urmat: la sfârșitul vacanței se trezi cu el spunându-i:

— Când ești atât de bogat, poți face orice. L-ai putea trimite pe Dirk la colegiu fără măcar să simți c-o faci.

— Dar știi că cei de culoare nu au unde să se ducă, zise bătrânul – de la un timp încoace i se adresa lui Tommy pe un ton cumpătat și persuasiv.

— L-ai putea trimite la Cape. La universitatea de acolo sunt oameni de culoare. Sau la Johannesburg. Văzând că domnul Macintosh tace, insistă: Ești destul de bogat ca să faci tot ce poftești.

Numai că domnul Macintosh, ca orice bogătaș, nu asocia banii cu lucrurile ce puteau fi cumpărate sau făcute, ci îi vedea investiți în construcții și pământuri.

— M-ar costa mii, zise, mii de lire pentru un băiat de culoare.

Dar privirea lui Tommy era atât de disprețuitoare, încât aruncă un „Am să mă mai gândesc" și tăcu. Gândul însă îi era la Tommy, nu la Dirk. Rămânând singur în camera lui, își zise că în fond totul se reducea la a da bani pentru știință, nimic mai mult.

A doua zi se pregăti să plece la oraș, se bărbieri și peste flanela de bumbac își puse o jachetă vărgată care-i acoperea pe jumătate pantalonii lungi și soioși – singurele concesii pe care le făcea, în disprețul său, vieții de la oraș. Apoi se urcă în limuzina americană și

se așternu la drum.

În oraș, alese drumul cel mai scurt către cunoaștere.

Se duse la Ministerul învățământului și ceru să-l vadă pe ministru. „Sunt Macintosh", spuse, foarte plin de sine, iar drăguța secretară, care-i studiase foarte atent hainele, intră imediat la Ministru și-i zise: „Un oarecare domn Macintosh vrea să vă vadă". Îl descrise ca pe un tip bătrân, gras, murdar, pântecos, și curând după aceea porțile se deschiseră și domnul Macintosh fu primit de însuși izvorul cunoașterii.

Cinci minute mai târziu se afla din nou în stradă cu ceea ce-și dorise, adică numele unui anumit expert. Conduse pe străzile pline de verdeață ale orașului până la casa care-i fusese indicată, o clădire mare și bine îngrijită ce-i confirma domnului Macintosh credința că arta folosită așa cum trebuie poate face bani. Parcă mașina și intră.

În verandă, în spatele unei mese doldora de cărți, stătea un bărbat de vârstă mijlocie, cu ochelari. Domnul Tomlinson era cărturar prin excelență, cu ore precise de studiu pe care și le respecta cu sfințenie; își ridică privirile și, dând cu ochii de matahala aia de om, murdar, cu o claie neagră în loc de păr, și o flanea ce-și pierduse demult albeața, întrebă răstit:

— Ce poftești?

— Răbdare, băiețaș, zise liniștit domnul Macintosh, și-i întinse o notiță din partea Ministrului.

După ce o citi, domnul Tomlinson se domoli. Recomandarea era formulată în așa fel încât întrevederea cu domnul Macintosh putea fi considerată ca o favoare pe care i-o făcea personal Ministrului.

— O să-ți recompensez osteneala, zise domnul Macintosh, dar domnul Tomlinson se făcu deodată stacojiu și pufni dezgustat:

— Îmi pare rău, dar n-am timp.

— La dracu' omule, nu asta ți-e meseria? Cel puțin așa mi-a zis

Wentworth.

— Nu. Adăugă, rostind răspicat fiecare cuvânt: Eu mă pronunț asupra Monumentelor Istorice.

Domnul Macintosh se holbă la el câteva clipe, apoi izbucni în râs:

— Wentworth mi-a zis că o să accepți, dar n-are importanță, o să găsesc pe altcineva, – și plecă.

Domnul Tomlinson se uită după haimana, o văzu coborând treptele verandei și urcându-se într-o mașină magnifică. Precis c-a furat-o, își zise. Intrigat și indispus în același timp, puse mâna pe telefon. Dar după câteva clipe fața i se destinse într-un zâmbet. Apoi într-un hohot sănătos. Domnul Macintosh nu era altul decât domnul Macintosh – un autentic exemplar al vechii generații. Vechea generație – domnul Tomlinson se înmuie. Sună la hotelul la care bănuia că trebuie să tragă un om atât de bogat ca domnul Macintosh și spuse că a făcut o greșeală, a doua zi era liber și putea să-l însoțească.

Deci a doua zi dimineața, cei doi oameni, unul deloc surprins că expertul consimțise în cele din urmă să-l servească, iar celălalt păstrându-și un zâmbet tolerant, plecară spre mină.

Puternica mașină gonea nebunește pe drumul accidentat, obligându-l pe domnul Tomlinson să se țină bine ca să nu zboare de pe scaun la toate hârtoapele. Ascultând poveștile domnului Macintosh despre Australia și Noua Zeelandă, i se părea că descifrează tainele unui monument antic.

Într-un târziu, câmpia cea lungă se sfârși, în jurul lor îngrămădindu-se dealurile acoperite cu tufăriș verde, apoi munții înalți, cu lespezile de granit de la poale; căldura intra în mașină în valuri compacte, lenește, făcându-l pe domnul Tomlinson să nu-și mai dorească altceva decât să scape cât mai repede de zona aceea, să ajungă din nou în câmpie. Nu mică-i fu mirarea când, în loc de șes,

dădură într-o depresiune înaltă, mărginită peste tot de munți, cu o groapă uriașă în mijloc și pe o parte a ei două căscioare, iar pe cealaltă sute de colibe indigene. Cu urechile înfundate de bufniturile regulate ale pivelor, ca zbaterile unei inimi gigantice, domnul Tomlinson se întrebă cum de putea cineva, fie el alb sau negru, să trăiască într-un asemenea loc.

În timp ce-și mâncă porția de rasol, morcovi și cartofi în untură, stând la masă cu unul dintre cei mai bogați oameni din sudul continentului, se gândea că, dacă ar fi avut el tot bănetul ăsta, ar fi știut cu siguranță să-l folosească mult mai inteligent – singura consolare ce-i rămâne unui om cult cu un venit modest.

— Și acum, la treabă, zise domnul Macintosh după ce isprăviră masa.

Domnul Tomlinson consimți și, zâmbind în sinea lui, se luă după el pe potecă afundându-se în hățiș. Nu se lămurise despre ce era vorba. Clientul nu-l întrebase decât atât: „Poți să-mi spui dacă un tânăr are talent, doar văzând o bucată de lemn pe care a sculptat-o?" iar el îi promisese că o să facă tot ce-i stătea în putință.

Se trezi deodată în fața unui trunchi de copac căzut; lângă el, îngenuncheat în iarbă, un flăcău deșirat, cu părul castaniu ciufulit căzut peste față, trudea cu o daltă mare la rădăcina copacului.

— Acesta-i un prieten de-al meu, zise domnul Macintosh, și Tommy se ridică în picioare neliniștit, întrebându-se ce însemna toată povestea asta. Te superi dacă domnul Tomlinson se uită puțin la ce faci?

Băiatul dădu din umeri, înțelegând că n-avea de ales. Se uita cu o uimire temătoare și respectuoasă la domnul acesta care semăna mai degrabă cu un dascăl, sau profesor, nicidecum cu ce-și imagina el că trebuie să arate un artist.

— Ei? făcu domnul Macintosh, după doar o jumătate de minut.

Domnul Tomlinson râse, parcă pentru a zice:. „Nici chiar atâta grabău, și continuă să se învârtă în jurul rădăcinii cioplite, ca să privească silueta lui Dirk din unghiuri diferite.

— De ce faci sculpturile astea? Se adresă el lui Tommy.

Băiatul ridică din umeri și mai zăpăcit. Stupidă întrebare îi mai punea și omul ăsta.

— Primește note mari la Arte, se grăbi domnul Macintosh să-i explice.

Domnul Tomlinson zâmbi din nou și trecu de partea cealaltă a trunchiului. Din acel unghi se zărea fața lui Dirk, dată mult pe spate, ochii pe jumătate închiși cu privirea încordată, mușchii gâtului contopindu-se cu fibra groasă, naturală a lemnului.

— Cineva cunoscut? îl iscodi pe un ton degajat, de mare intimitate, ca între artiști.

— Da, sună răspunsul scurt; îi displăcea întrebarea.

Expertul își trecu repede privirile de la chipul sculptat la cel al domnului Macintosh.

— Are expresia dumitale, observă rece, dar imediat roși când îi surprinse tresărirea mânioasă. Se depărtă de ei câțiva pași, pentru ca domnul să-și poată reveni din stânjeneala pe care i-o crease observația, apoi se apropie de băiat:

— Vasăzică, vrei să te faci sculptor?

— Nu știu, îl sfidă Tommy.

Domnul Tomlinson înălță din umeri ușor iritat și cu o mișcare a capului îi dădu a înțelege domnului Macintosh că se edificase. Își luă rămas bun de la băiat și porni împreună cu bogătașul spre casă.

Fu servit cu ceai și biscuiți.

— Ei, ce crezi?

Era deja sătul și ofensat de atitudinea asta atât de indiferentă și de pragmatică față de Artă, drept care răspunse:

— Mă rog, aș zice că depinde, nu-i așa?

— Depinde de ce?

— Talent are, fără îndoială, recunoscu domnul Tomlinson.

— Asta voiam să știu, încheie domnul Macintosh, cu subînțelesul că de acum putea să-l ducă înapoi la oraș.

Dar expertul mai avea ceva de adăugat:

— Sculptura aia – este chiar interesantă. Presupun că a văzut fotografii prin reviste. Are o viziune foarte modernă.

— Modernă? Cum adică?

Domnul Tomlinson dădu iar din umeri, renunțând la orice explicație. Trecu la aspectul practic al problemei:

— Bine. Și ce-ai de gând să faci?

— Dacă spui că are talent, am să-l trimit la universitate să studieze artele.

— Ce băiat norocos, zise domnul Tomlinson după un timp, pe un ton ce ar fi vrut să dezvăluie sensuri mai adânci, de dezamăgire și ironie, dar bătrânul ținu să se explice:

— L-am îndrăgit dintotdeauna pe băiatul ăsta, – și cu asta discuția luă sfârșit.

Îl duse pe expert înapoi în oraș și când îl lăsă pe treptele verandei, îi înmână un cec de cincizeci de lire pe care acesta îl refuză indignat.

— Ooof, dă-l unei instituții filantropice, se enervă domnul Macintosh și se întoarse la mașină, lăsându-l pe Tomlinson să-și tămăduiască cum o știe el mai bine sensibilitatea rănită.

Ajunse la mină pe la miezul nopții. Casa familiei Clarke era cufundată în beznă, așa că nu-i rămase decât să-și stăpânească până dimineața nevoia de a fi generos.

Când, a doua zi, îi spuse lui Annie că-l va trimite pe băiat la universitate unde va deveni un artist adevărat, femeia vărsă lacrimi

de recunoștință, spunând că domnul Macintosh era mult prea bun față de cum se purta fiul ei, și poate că asta o să-i bage mințile în cap și o să se apuce din nou de învățătură.

Din punctul de vedere al domnului Macintosh, lucrurile erau ca și aranjate.

Porni printre copaci să-l găsească pe Tommy și să-i spună și lui ce viitor îl aștepta.

Dar când ajunse în preajma luminișului, văzu două siluete în loc de una – Dirk și Tommy ședeau pe trunchiul de copac, discutând. Domnul Macintosh se opri locului: îl cuprinse o asemenea furie amară împotriva acestui nou obstacol în calea planurilor sale, încât nu se simți în stare să meargă mai departe.

Se întoarse acasă și, încă furios, căzu pe gânduri – știa exact cum va decurge discuția cu Tommy, de aceea trebuia să se hotărască, acum, nu mai avea scăpare.

În timp ce el cugeta amărât în camera sa, băieții îl așteptau în luminiș; știau și ei la fel de bine ce urma să se întâmple.

Dirk apăruse lângă el tocmai în momentul în care cei doi bărbați plecau. Tommy rămăsese îngenuncheat lângă rădăcina colțuroasă, privind chipul cioplit și făcând eforturi să înțeleagă ce avea să i se ceară de acum încolo. Îi stătea pe limbă cuvântul „artist", îl rostea în gând, înoercând să-i asocieze rezonanța nefamiliară cu silueta plină de forță ce se lupta să scape din încleștarea lemnului. Nu-i plăcea. Nu voia – dar, de fapt, ce voia? Se simțea constrâns, simțea că-ncepe să-l împresoare ceva ce, într-o bună zi, avea să devină un fel de tunel al nașterii din care va trebui să se zbată să iasă la lumină; simțea cum îl năpădesc responsabilitățile, ca o strămurare ce se va preface curând în bici, mânându-l necontenit cu șfichiuirea lui, obligându-l la o veșnică înaintare.

Intuiția îi fusese confirmată când îl văzuse pe Dirk lângă el și

când îi auzise întrebarea: „Ce-au vrut? Tt

— Vor să mă facă artist, mereu vor să devin ceva anume, răspunsese el morocănos. Începuse să țintească în trunchi, și să radă vârfurile ierbii cu pietre. Nimerind fără să vrea chipul lui Dirk, se oprise.

Dirk își studia reprezentarea.

— De ce m-ai făcut așa? Pe fața lui îngustă și energică nu se citea altceva decât obișnuita dușmănie sardonică reproșându-i mut: „Și tu, ca toți ceilalți! U

— Cum adică, ce-i rău? sărise Tommy ca ars.

Dirk îi dăduse ocol și revenise.

— Ești ca toți ceilalți.

— De ce? Ce nu-ți place? Acum era nefericit de-a binelea. Ce-l privea pe el, la urma urmei? Se întreba. Treptat, înțelesese că tulburarea îi venea tocmai din credința că avea dreptul la libertate, credință pe care

Dirk o intuise perfect de fiecare dată. Hai, spune-mi ce nu-i bine? Repetase întrebarea pe alt ton.

— De ce trebuie să ies din lemn? De ce n-am mâini, sau picioare?

— Ai, dar, nu înțelegi… Privindu-l deodată pe Dirk cel în carne și oase, făcuse un gest de iritare: în fond, n-are importanță, nu-i decât o statuie.

Se așezaseră amândoi pe copac.

— Cum ar trebui să fii? îl întrebase după un timp.

— Dacă te-ai face pe tine, ar fi jumate lemn?

Tommy încercase să-și închipuie situația respectivă, dar nu reușise. Rostise cu greutate:

— Dar nu-s eu ăsta, ci tu; în gândul lui își zicea însă că problema are într-adevăr importanță și că va trebui să cugete la ea foarte serios. Gemuse surd, dându-și seama că se și ivise prima

responsabilitate din lungul șir al celor pe care avea să fie obligat să le onoreze.

— Nici nu-i nevoie să fie lemn, îi întrerupsese Dirk gândul. Pune-mi cătușe la mâini și obții același efect. Tommy ridicase capul, scăpând un hohot scurt și uluit.

— Și, mă rog, ce-i de râs? Se rățoise Dirk agresiv. Nu poți s-o faci cum e mai simplu, nu, mă faci pe jumătate lemn, de parcă-s mai degrabă copac decât ființă omenească.

Tommy râsese din nou, dar amărât.

— Bine, o fac din nou, acceptase în cele din urmă. Dă-o naibii pe asta, oricum e gata. Am să fac alta.

— Ce-a spus ăla despre tine? întrebase Dirk după un răstimp de tăcere.

— De unde să știu?

— Se pricepe la artă?

— Presupun că da.

— Poate o să ajungi vestit, zisese Dirk într-un sfârșit. Mi-ai dat tu o carte despre pictori. Poate o să ajungi ca ei.

— Ah, termină, se rățoise Tommy. Ești la fel de rău ca *el.*

— Și care-i baiul?

— De ce trebuie să *fiu* ceva? Întâi că să fiu marinar, apoi savant, acum artist.

— Pe mine n-ar *avea* de ce să mă oblige să devin ceva, zisese Dirk sarcastic.

— Știu, recunoscuse Tommy cu invidie. Și apoi izbucnise pătimaș: N-am să merg la universitate decât dacă vii și tu.

— Știu, răspunsese prompt Dirk. Știu că n-ai să te duci.

Se priviseră zâmbind, zâmbetul acela timid, abia schițat, ca o mărturisire, și, în fapt, atât de potrivnic, pentru că îi angaja într-o luptă nemiloasă în viitor.

— De ce n-ai venit aici atâta vreme?

— M-am săturat de tine. Câteodată simt că nu vreau să mai văd nicio față albă, niciodată. Simt că vă urăsc pe toți, pe toți.

— Știu, rânjise Tommy. Apoi izbucniseră în râs, alungind și ultima rămășiță de aversiune dintre ei.

Pentru prima oară discutau acum, în așteptarea domnului Macintosh, despre viața ce le stătea în față.

— Și ce-ai să faci după ce-ți dai examenul de inginerie? îl întrebă Tommy. Cei de culoare n-au voie să fie ingineri.

— Până atunci o să se mai schimbe lucrurile.

— O să fie tare greu. Tommy îl privi întrebător, dar când auzi răspunsul sarcastic al lui Dirk se liniști pe dată:

— Greu, zici că o *să fie* greu? Da' acum nu e greu, albule?

Apăru și bătrânul într-un târziu.

Se opri în fața lor, el, omul bogat, mătăhălos, cu priviri pătrunzătoare în ochii săi cenușii, mici, inteligenți și gura subțire și neiubitoare – și se adresă pe un ton agresiv lui Tommy:

— Vrei să mergi la universitate și să te faci artist?

— Dacă vine și Dirk, sună neîntârziat răspunsul.

— Tu ce vrei să studiezi? Se întoarse spre Dirk.

— Vreau să mă fac inginer, răspunse la fel de prompt.

— Vă plătesc universitatea, da' când o terminați, am terminat și eu cu voi. Nu vreau să mai aud de voi și nici nu vă mai întoarceți la mină, o dată ce-ați plecat de-aici.

Băieții consimțiră cu o mișcare a capului și această armonie instinctivă dintre ei îl făcu pe domnul Macintosh să fie și mai încrâncenat împotriva propriei sale hotărâri, drept care scrâșni cu răutate:

— Voi credeți că o să rămâneți împreună la universitate? Înseamnă că nu înțelegeți. O să trăiți separat, nu puteți fi împreună

cum ați vrea.

Băieții se priviră, apoi, ca și când ar fi încheiat un pact, aprobară cu o mișcare a capului.

— Iar tu, Tommy, oricum nu te poți înscrie la universitate până nu-ți îndrepți situația școlară. Dacă mai faci un an și tragi tare, poți să-ți iei examenul și să mergi mai departe, dar acum, codaș cum ești, nu poți.

— O să învăț, făgădui Tommy, adăugând imediat: Dirk are nevoie de cărți ca să poată munci aici până mergem.

Chipul domnului Macintosh începu să se schimonosească de mânie, dar Tommy îl temperă:

— Așa-i cinstit, le-ai ars, nu mai are niciuna.

— Bine, rosti bătrânul cu greutate. Deci așa stau lucrurile!

Se uită la băieții așezați unul lângă altul pe trunchiul de copac. Tommy stătea aplecat în față, cu privirile în pământ și fața vădind îngrijorare, dar și dârzenie. Dirk în schimb se ținea drept, pironindu-și tatăl cu priviri pline de ură.

— Așa, făcu domnul Macintosh, cu eforturi vizibile să o dea pe glumă, din care pricină vocea îi sună aspră: Vas că vă trimit pe amândoi la universitate și nici măcar nu-mi mulțumiți!

Auzindu-i cuvintele, băieții îi aruncară priviri atât de uluite și de înverșunate, încât bărbatul roși.

— Bine, bine, mormăi. Bine, bine… Se întoarse și o porni spre hățiș; din mers le aruncă totuși peste umăr, vrând să arate că tot el domină situația: Ia seama, băiete, nu vă trimit dacă nu înveți bine anu' ăsta…

Și cu asta ieși din luminiș, întorcându-se la el acasă, bătrân și furios, învins de ceva rămas de neînțeles pentru el.

Băieții nu scoaseră niciun cuvânt.

Victoria era în întregime a lor, dar acum trebuiau să o ia de la

capăt, în lunga și greaua luptă de a înțelege ce anume câștigaseră și cum să folosească acest câștig.

Coborârea

MULȚI ANI MAI TlRZIU, în noaptea dansului, când am văzut-o pe doamna Slatter intrând în dormitor pe la miezul nopții, ea nezărindu-mă pentru că cercul de lumină al lămpii era îndreptat în jos, cu o expresie înghețată și încrâncenată pe care nu i-o știam și nici n-aș fi crezut – cunoscând-o de atâta vreme, dar, e drept, doar în timpul zilei și al vizitelor obișnuite – că-i poate cuprinde chipul – în acea noapte, după ce s-a târât din nou afară din cameră, încă fără să-și fi dat seama că îi fusesem martoră, m-am apropiat de oglindă să-mi văd propriul chip. Am adus lampa cât am putut de aproape și m-am privit. Până atunci nu bănuisem că obrazul pe care-l zărești destins și plăcut, chiar dacă de multe ori trist, devine deodată, în singurătate, departe de oameni și forfota dansului (se băuse mult, iar vocile cântăreților îmi aminteau de urletele câinilor la lună), rigid, piatră răbdătoare și îmbătrânită. Da, așa păruse fața doamnei Slatter, o piatră albă, roasă de ploaia prelinsă pe ea în anotimpul umed.

Îmi priveam chipul în oglindă – pudrat cu galben de lumina lămpii, încadrat de apele negre ale geamului din spate, îl zăream calm și iscoditor, cu aerul obraznic și satisfăcut al unei fetișcane care-a îmbrăcat pentru prima oară rochia lungă și se află la primul ei dans cu tineri de aceeași vârstă. Nimic altceva nu vedeam, doar un obraz de fată, lipsit de griji. Și cu toate acestea, plânsesem cu puțin înainte, și tare mi-aș fi dorit să mă refugiez în întuneric și să rămân acolo pentru totdeauna. Încrâncenarea lui Molly Slatter însă îmi era familiară, ca și când aceea ar fi fost adevărata ei natură. Îmi părea atât de cunoscută – semn că toți acei ani în care o știusem liniștită și caldă, în ciuda tuturor necazurilor pe care le avusese, îmi dezvăluiseră cu totul altceva despre ea. Dar abia acum eram

pregătită să le ascult povestea.

M-am depărtat de oglindă, am pus lampa la loc pe masa de toaletă, am ieșit pe coridor și am căutat-o din ochi pe Molly prin viermuiala de oameni; era acolo, în rochia de satin roșu, cu expresia ei obișnuită, discutând cu tata, sprijinindu-se cu o mână de speteaza scaunului și zâmbind în jos spre el.

— N-a fost un sezon rău, domnule Farquar, am auzit-o spunând. Ne-au prins bine ploile.

În noaptea aceea, în mașină, în drum spre casă, mama l-a întrebat:

— Ce-ți tot spunea Molly?

— A-a-a, nu știu, chiar nu știu. Vocea tatei suna tristă și supărată.

— Și rochia aia de pe ea. Rochiile ei de seară arată ca de bar de mâna a șaptea, a continuat mama.

— Da, a aprobat el cu un aer preocupat și la fel de trist ca și vocea; de fapt i-am și spus ceva legat de treaba asta.

— Era și cazul să i-o spună cineva.

— Nu, s-a repezit ca să pareze răceala și nota critică din glasul ei. Nu. Culoarea era drăguță. Dar i-am spus: „Rochia asta nu e cine știe ce, nu crezi?" – așa i-am spus.

— Și ea?

— A durut-o. Apoi mi-a părut rău.

— Hm-m-m, a făcut mama, pufnind ușor în râs.

Și-a întors capul spre ea, încât o clipă farurile au măturat sălbatic drumul brăzdat de făgașurile roților, și i-a zis fără ocol:

— E o femeie bună. E o femeie drăguță.

Dar ea a pufnit din nou revoltată – ca o femeie care o ține pe-a ei, deși știe că nu are dreptate, dar nu vrea să cedeze.

Cât despre mine, mi-am amintit de rochia aceea cu betelii înguste, de un roșu mai închis din pricina transpirației, care se

încrucișau pe spatele alb, îmbătrânit, și mi-a apărut în fața ochilor expresia de pe chipul doamnei Slatter atunci când o criticase tata. De parcă aș fi fost de față, așa de limpede revedeam totul. Ea roșise, își înălțase capul, plecase pleoapele ca să nu i se vadă lacrimile și șoptise: „Regret că aveți o asemenea părere, domnule Farquaru. Rostise aceste vorbe cu un aer demn. Da, da, nu întâmplător îmbrăcase rochia cu pricina, dar tata nu fusese de acord cu semnificația gestului. Și i-o spusese deschis.

Molly prețuia opiniile lui. Țineau mult unul la altul. Ea i se adresa întotdeauna cu „domnule Farquar", iar el îi spunea pe nume; și când familia Slatter venea la noi la ceai și domnul Slatter era brutal, atitudinea tatei față de ea devenea blândă și respectuoasă, lucru pe care-l sesiza și domnul Slatter, care se simțea uneori provocat să-i repete nevesti-sii vorbele abia rostite, pe același ton iritat, dar transformat în șoaptă.

Prima oară când mi-am dat seama că tata ține la Molly Slatter și că mama o privea chiondorâș din pricina asta a fost pe când aveam, cred, șapte sau opt ani. Casa lor se găsea la șase mile de noi dacă o luai peste câmp, și la zece dacă urmai drumul. Ca și a noastră, și a lor era așezată pe o coastă. La sfârșitul sezonului secetos, printre copacii chirciți de uscăciune, cu frunzișul subțiat, zăream după apusul soarelui luminile izbucnind la ferestre, pierzându-și din intensitate și albeață până ajungeau la noi. Într-o seară, după ce s-a întors dintr-o vizită ce i-o făcuse domnului Slatter în legătură cu niște treburi de-ale fermei, țața rămase la geam cu ochii pironiți la luminile de dincolo, urmărit de privirile cercetătoare ale mamei. Îl auzirăm murmurând: „Poate că ar trebui să-l înfrunte? Nu, nu-i asta. În felul ei o face. Dumnezeule, ce individ dur e Slatter ăsta! A

— Ea s-a măritat cu el, spuse mama, aplecată asupra lucrului din poală.

Tata se întoarse spre ea uluit. Apoi râse:

— Așa e, ea s-a măritat cu el.

— Și atunci?

— Of, las-o baltă, bătrânico, spuse el aproape vesel; în râsul lui însă răzbătea o notă dură. Se apropie de ea și o sărută pe obraz.

— Îmi place de Molly, intră ea în defensivă. Îmi place. Nu se prea pricepe la conversație, cum s-ar zice, dar zău că-mi place de ea.

— Nici nu mă mir, lângă Slatter ăla cred și eu că s-a obișnuit să-și țină gura.

Când venea să-și petreacă ziua cu mama, stăteau amândouă ore întregi de vorbă despre diferite treburi gospodărești. Apoi venea tata, la ceai sau la cină, și imediat se simțea în aer unda aceea de simpatie ce-i lega, și mama se uita la el ironic atunci când îl vedea apropiindu-se și așezându-se, chiar și numai un minut, lângă doamna Slatter.

— Ei, Molly? Cum îți merg treburile? O întreba el.

— Bine, mulțumesc, domnule Farquar. Și copiii la fel.

Mulți se temeau de domnul Slatter. Avea patru fii, și când bătrânul, furios fiind, își flutura biciul pe care-l purta mereu cu sine, ei o zbugheau în desișul brusei și rămâneau ascunși până îi treceau năbădăile. Și băștinașii îi știau de frică. O dată, aflând că feciorul furase niște săpun, l-a legat în grădină de un copac și l-a lăsat acolo fără mâncare și apă o zi și o noapte, biciuindu-l ori de câte ori trecea pe lângă el, până când băiatul a recunoscut. Iar altădată lovise pe unul de la fermă și acesta se plânsese la poliție, drept care domnul Slatter l-a legat de cal și a ținut-o tot într-un galop până la stația de poliție, cale de douăsprezece mile, făcându-l pe pârâcios să alerge pe lângă el și amenințându-l că dacă se va mai plânge altădată, îl va omorî. Apoi a plătit amenda de zece șilingi și tot așa înapoi, până acasă.

Mie una, mi-era atât de frică de el că începeam să tremur numai văzându-i mașina cotind de pe câmp în sus pe drum.

Era un bărbat zdravăn, blond, cu ochi mici, albaștri și gene nisipii, gură mică și buze crăpate, umflate, mâinile roșii, urâte. Când urca treptele largi, din piatră roșie, lucioasă, ale verandei, ne cuprindea pe toți dintr-o privire și schița un r în jet. Apoi îi apuca de clăile de păr lânos pe oricare din fiii lui care se nimerea în preajmă, câte un smoc în fiecare pumn, încleștându-și degetele, fără să rostească un singur cuvânt, în timp ce ei îi întorceau rânjetul și ochii li se abureau. Bătrânul își îndrepta atunci căutătura spre Molly Slatter care ședea tăcută, privindu-i neputincioasă. Unuia dintre băieți tot îi scăpa un scâncet de durere, la care domnul Slatter își jimbea dinții mici, gălbejiți, bine dispus și triumfător și le dădea drumul; apoi intra în casă duduind cu cizmele lui mari de lucru.

— Să nu plângeți, își ogoia doamna Slatter fiii, tatăl vostru nu-și cunoaște puterea. Nu plângeți. Și continua să coasă, palidă și stăpânită.

O dată, la stație, mașinile Slatterilor și a noastră erau trase una lângă alta în fața magazinului. Doamna Slatter ocupa locul mortului. Noi, copiii, eram așezați pe banchetele din spate. Domnul Slatter ieși din bar însoțit de doamna Pritt și se opriră amândoi în verandă să mai sporovăiască de una alta. Stăteau față în față, el în poziția lui obișnuită, cu picioarele rășchirate, capul dat pe spate și aplecat pe un umăr, ochii mijiți, gura lățită în rânjet și mâinile roșii atârnând pe lângă trup; vorbea întruna – cred că a vorbit mai bine de o jumătate de oră. Doamna Pritt își lăsase greutatea pe-un picior și se tot legăna în fața lui. Purta o rochie strâmtă, de un verde țipător, atât de scurtă că i se vedeau rotunjimile genunchilor subțiri.

Ne burdușisem mașina cu provizii și am fi putut foarte bine s-o luăm din loc, dar tata se aplecă pe geam afară și începu să discute

cu glas domol și blând cu doamna Slatter care stătea liniștită, evitând să-și scape ochii în direcția soțului ei, răspunzând însă tatei și, peste capul lui, mamei. Au stat de vorbă până s-a hotărât domnul Slatter s-o părăsească pe doamna Pritt, să se trântească pe locul lui și să pornească mașina.

Nu-mi plăcea de doamna Pritt și știam că nici părinții mei n-o aveau la suflet. Era o femeie slabă, vînoasă, înaltă, cu părul negru tăiat scurt și zburlit. Avea fața ascuțită, de femeie descurcăreață, râsul exploziv, ca un cârâit de găină prinsă de picior. Râdea mult și vorbea la fel demult.

Dar era suficient s-o vezi alături de domnul Slatter ca să-ți dai seama că se potriveau. Nu era blândă și cumsecade ca doamna Slatter. Era, în felul ei, la fel de dură ca domnul Slatter. Și mult înainte de a auzi bârfele, am înțeles că se plăceau, cum spunea mama făcând o grimasă. Am întrebat-o, așteptându-mă bineînțeles să-mi spună adevărul, de ce se duce domnul Slatter mereu la doamna Pritt când domnul Pritt nu este acasă, și mama mi-a răspuns simplu: „Presupun că domnul Slatter o place".

În ținutul nostru, doar cu treizeci sau patruzeci de familii de albi care trăiau la fermele răspândite pe aproximativ o sută de mile pătrate, nimic din ce se petrecea nu putea rămâne tăinuit. Aveam zece sau unsprezece ani când s-a întâmplat povestea de la gară, dar nu era prima oară, și nici ultima, că fusesem martoră la discuția dintre ai mei:

Tata: – Aș îndrăzni să spun că asta i-ar face lui Molly viața mai ușoară.

Mama: – Așa zici tu?

— Dar dacă-i musai să aibă o legătură, ar putea cel puțin să nu ne-o vâre nouă pe gât, dacă-i pasă cât de cât de Molly.

Iar mama: – Chiar trebuie să aibă o legătură?

Li venise greu să pronunțe cuvântul „legătură”. Nu făcea parte din vocabularul ei, și nici din cel al tatei, și ea tocmai împotriva acestui lucru protesta. Amândoi țineau la convenții și erau religioși. Totuși, în momente de criză, în situații de gâlceavă și dezordine, tata își amintea de celălalt vocabular, rostindu-l cu răceală și detașare, de parcă s-ar fi născut cu el.

— În cazul unui tip ca Slatter, continuase el gânditor, ca și când s-ar fi adresat unui alt bărbat, este firesc. Și Emmy Pritt. Da. Evident, evident! Dar depinde cum o ia Molly. Pentru că dacă Molly n-o ia așa cum trebuie, o să-și facă viața iad.

— *S-o ia așa cum trebuie,* îl îngânase mama cu ochi scăpărând de indignare, reducându-l pe tata la tăcere.

Când veneam în vacanță, mi se întâmpla deseori să rămân cu zilele la familia Slatter. O luam peste câmp, pe una din numeroasele poteci bătute de cafri, călare pe bicicletă sau pe jos, cu câteva haine aruncate într-o valijoară.

Nevoiți să-l înfrunte mereu pe domnul Slatter, băieții erau duri și indiferenți și bântuiau ferma fără niciun alt tovarăș. Mai aveau mult până să împlinească nouăsprezece ani, dâr munceau ca niște bărbați în toată firea, conducând tractoare și supraveghind cetele de băietani băștinași. Eu rămâneam cu doamna Slatter. Gătea mult, cosea, îngrijea de grădină. Cea mai mare parte a zilei, ședea în verandă și cosea. Din când în când mai schimbam o vorbă. Obișnuia să-și facă singură rochiile, din stambe imprimate și olandă în culori pastel, așa cum purtau toate femeile din ținut. Cămășile kaki de lucru ale domnului Slatter și pe cele ale băieților tot ea le făcea. O dată și-a făcut un jupon, care însă îi ieșise prea strâmt, și văzând-o cum se chinuie în fața oglinzii să și-l pună, domnul Slatter a luat-o peste picior: „Ce măsură îți închipui *tu* că ai, Clopoțelule? Tt la fel cum o întreba când ne așezam la masă: „Ce-ai făcut azi cu mâinile

tale albe ca un crin, Primulo? U La care ea răspundea, pe un ton amabil, de parcă el chiar dorise să știe acest lucru: „Am făcut niște prăjituri”. Sau: „Azi am luat niște carne sărată de la măcelarul de la stație, scoasă direct din saramură”. Când cu juponul a zis doar atât: „Da, probabil că m-am îngrășat mai mult decât credeam”.

Aveam doisprezece ani sau așa ceva, când am observat că băieții începuseră să se arate ostili față de mama lor; fără să fie brutali, îi vorbeau aidoma tatălui, numind-o „Clopoțelule, 44 sau „Femeia grasă de la bâlci”. Sunau ciudat cuvintele astea în gura lor, parcă i-ar fi zis simplu mămică sau mamă. Nici măcar o dată n-am văzut-o să-și iasă din fire față de ei. Înțelegeam prea bine că luase hotărârea să nu-i cuprindă în ceea ce avea ea împotriva domnului Slatter. Știam că-i fac plăcere să fiu acolo cu ea în acele zile, când cei cinci bărbați nu mai dădeau pe acasă decât la masă.

Într-una din seri – mă aflam la ei de mai multă vreme –, după ce băieții s-au retras, ca de obicei, în camerele lor, să se mai joace înainte de culcare, domnul Slatter îi spuse neveste-sii: „Plec. Mă întorc mâine dimineață la dejun”. Apoi ieși în întunericul și umezeala nopții. Ploua tare în seara aceea. Apa se scurgea șiroaie pe geamurile scuturate de vânt. Doamna Slatter își îndreptă privirile spre mine și-mi spuse – atunci a fost prima oară când auzeam pomenindu-se de frecventele lui plecări de seară și întoarcerile în zori, sau chiar după două-trei zile:

— Trebuie să ții minte ceva. Sunt unii bărbați, cum este domnul Slatter, care au atâta energie, de nici nu mai știu cum s-o cheltuie. Știi cum a început-o el? Când l-am cunoscut și ne făceam curte, era băiat de serviciu la măcelarul din colț. Și uite că acum e la fel de grozav ca oricare alt bărbat de pe-aici.

— Da, am zis, înțelegând că era foarte mândră de el.

Așteptă ca eu să mai spun ceva, dar văzând că tac, continuă:

— Da, când suntem tinere avem tot felul de idei. Dar domnul Slatter este un bărbat care nu-și cunoaște puterea. Sunt unele lucruri pe care nu le înțelege și de aici se trag toate celelalte. Nu poate pricepe că nu-s toți oamenii la fel de puternici ca el.

Stăteam în camera cea mare. Podeaua de piatră era acoperită cu blănuri și carpete. Deodată se auziră tropăituri de cizme pe dale și, ridicând ochii, pe cine văzurăm, pe domnul Slatter. Printre buzele întredeschise i se zăreau dinții. Era încălțat cu cizmele lui mari și negre, lucind acum de ude ce erau, la fel ca și mantaua neagră în care se reflecta lumina din încăpere.

— Vechilul zice că râul e umflat, ne anunță el. Așa că în noaptea asta n-am să-l trec.

Își scoase pelerina chiar acolo unde se afla, scuturând-o de apă pe podeaua de piatră abia lustruită de doamna Slatter, își zvârli cizmele din picioare, se întinse din prag să-și atârne haina în cuierul din coridor și să-și pună încălțările dedesubt, apoi reveni lângă noi.

Între cele două ferme, a Slatterilor și a familiei Pritt, curgeau două râuri care puteau să devină de netrecut, chiar și ore în șir, dacă măteile erau asaltate de apele mari.

— Carevasăzică nu-mi cunosc puterea? începu el fără altă introducere; vocea îi era moale, cu toate acestea niciodată nu mă înspăimântase mai tare ca acum, căci începuse să rânjească, dezvelindu-și dinții, și-și ținea pumnii mari încleștați pe lângă trup.

— Nu, răspunse ea cu hotărâre, nu cred că ți-o cunoști. Nu-și ridică ochii, ci rămase netulburată în colțul canapelei, în cercul de lumină al lămpii. Nu suntem singuri, adăugă ea repede și-și înălță în sfârșit privirile spre el, prevenitor.

El întoarse capul și se uită la mine. M-am repezit la ușă.

— Te rog, tocmai spunea doamna Slatter, îmi pare rău de povestea asta cu râul. Dar lasă-mă în pace, te rog!

— Așa deci, îți pare rău de povestea cu râul?

— Da.

— Și nu-mi cunosc puterea?

Am închis ușa. Dar ușa aceea nu stătea niciodată închisă ca lumea, motiv pentru care și acum se deschise singură. Am luat-o la fugă pe coridor, îndepărtându-mă de camera de unde răsunau vorbele domnului Slatter:

— D-asta ții tu zăvorâtă ușa dormitorului, Lady Godiva, așa-i?

— Ah, lasă-mă în pace, am auzit-o țipând. Nu-mi pasă ce faci. Acum nu-mi pasă. Dar de mine n-ai să te folosești. *N-am să te las eu să te folosești de mine.*

Era o casă mare, cu odăi răspândite peste tot. Bă ieții aveau două dormitoare și o cameră de joacă tocmai la capătul coridorului lung de piatră. Căși ăriile, cămările și bucătăria dădeau în același coridor. Urmau o sufragerie, câteva dependințe și un birou. Apoi holul. Și după colț, un alt coridor unde se găseau camera în care dormeam eu, alături dormitorul cel mare al doamnei Slatter cu pat dublu, și apoi încă o cameră căreia ei îi spuneau atelier, de fapt o încăpere obișnuită în care se găseau lucrurile domnului Slatter și un pat.

Până atunci nu-mi trecuse prin minte că ei nu împărțeau același dormitor. Nu cunoșteam niciun cuplu căsătorit în tot ținutul care să aibă camere separate și de aceea nu băgasem în seamă cămăruța aia în care dormea domnul Slatter.

Curând după ce am încuiat ușa de la camera mea, i-am auzit venind pe coridor și apoi voci în camera de alături. A ei rugătoare, a lui puternică, acompaniată de hohote de râs.

A doua zi dimineață, la micul dejun, m-am uitat la doamna Slatter, dar ea nu ne băga în seamă pe noi, copiii. Era palidă. Îl servea pe domnul Slatter cu obișnuitele ochiuri, trei sau patru, pe bucăți groase de slănină și cu nenumărate felii de pâine prăjită;

urmau câteva cești de ceai negru și foarte tare. Ea în schimb se mulțumi să ronțăie puțină pâine prăjită, bău o singură ceașcă de ceai și în tot acest timp își privi soțul hulpav. Terminând masa, el se ridică să plece la treburile fermei și apropiindu-se de nevastă-sa, o sărută. Femeia roși.

După micul dejun, am ieșit amândouă în verandă, ne-am așezat la cusut iar ea, cu obrajii ca para focului, găsi de cuviință să se scuze:

— Sper să nu-ți faci cine știe ce gânduri în legătură cu noaptea trecută. Oamenii căsătoriți se ceartă deseori. Asta însă nu înseamnă nimic.

Părinții mei nu se certau. Sau cel puțin eu nu consideram că se ceartă. Dar acum că-mi spusese ea aceste lucruri, încercam să-mi amintesc de situații în care avuseseră păreri diferite și poate chiar ridicaseră vocea unul la altul, dar apoi râdeau și se sărutau. Da, cugetam eu, e adevărat că soții se mai sfădesc, dar asta nu înseamnă că nu sunt fericiți împreună.

În aceeași seară, după cină, băieții s-au dus în camerele lor și domnul Slatter ne anunță:

— Râurile au scăzut, plec.

Doamna Slatter rămase impasibilă la locul ei de sub lampă, fără să-și ridice ochii sau să scoată un cuvânt. Dar pentru că bărbatul continua să stea în picioare, privind-o, îi zise:

— Cred că știi ce înseamnă asta, nu-i așa?

Domnul Slatter ieși din cameră și curând auzirăm camionul pornind; farurile țâșniră în sus spre ferestre, orbindu-ne câteva clipe cu lumina lor galbenă și strălucitoare, apoi totul se întunecă din nou.

Cum doamna Slatter tăcea, senzația că se petrecuse, ceva îngrozitor se stinse treptat. După un timp începusă-mi povestească

de copilăria ei la Londra. Fusese vânzătoare la un magazin înainte de a-l întâlni pe domnul Slatter. Îmi vorbea deseori de familia ei și de strada pe care locuise, încât mă întrebam dacă nu-i era cumva dor de acasă; la Londra însă nu s-a mai întors niciodată, deci probabil că nu-i era dor.

La scurtă vreme s-a îmbolnăvit Emmy Pritt. Era greu de imaginat că o asemenea femeie putea fi bolnavă. Și iată că a trebuit chiar să fie operată. Toată lumea o sfătuia să-și ia o vacanță, să coboare la șeS. Ținutul nostru se găsea într-o zonă de platou a Africii Centrale, la aproape patru mii de picioare înălțime, și era un lucru știut că atunci când te lăsau puterile trebuia să cobori la poale, să-ți recapeți forțele în aerul de pe coastă. Așa a făcut și doamna Pritt, a coborât la Cape, unde după numai câteva zile a sosit și clanul Slatter, petrecându-și cu toții vacanța în același hotel

La întoarcere, Slatterii au venit însoțiți de un tânăr cart avea să dea o mână de ajutor la treburile fermei. Domnul Slatter se plângea că nu le mai dovedea de unul singur. În schimb, pe tata l-am auzit spunând că Slatter împingea lucrurile puțin cam prea departe; la fiecare sfârșit de săptămână, de vinerea seara până lunea dimineața, și aproape în fiecare seară după cină până a doua zi în zori, el se refugia la familia Pritt.. „Sunt convins că are în el vigoare cât o cireadă de tauri", zicea tata, dar nimeni n-o poate duce așa la ne5, fârșit; și apoi, trebuie să știi să păstrezi cât de cât simțul proporțiilor. Domnul Pritt nu era niciodată pomenit: mi-au trebuit câțiva ani până să mă dumiresc ce semnificație avea acest lucru. De obicei îl zăream la stație, sau la stadion. Era un om obișnuit, dar nu cum sunt fermierii, cei pe care-i știm noi, oameni buni la toate; omul acesta putea fi luat drept oricine, chiar și drept persoană oficială. De înălțime mijlocie, subțirel, cu părul blond, spălăcit, dezvelind o frunte îngustă și osoasă. Unde mai pui că era contabil. Oamenii

vorbeau că Charlie Slatter era cel care-i ajuta nevastasă ducă ferma, în timp ce domnul Pritt era mai tot timpul plecat pe la fermele învecinate să țină socotelile.

Noul angajat de la ferma Slatter se numea Andrews și era un adevărat gentleman – așa se exprimase despre el doamna Slatter când a venit la noi la ceai. Se trăgea însă dintr-o familie strâmtorată, capitalul său ridicându-se doar la câteva sute de lire. Voia să lucreze doi ani la ferma lor ca ajutor și apoi să-și întemeieze propria lui fermă.

Un timp nu m-am mai dus să stau la doamna Slatter. O dată sau de două ori am întrebat-o pe mama dacă nu-i pomenise ceva despre mersul meu acolo, dar ea mi-a răspuns pe un ton uscat, evident ca să mă descurajeze:

— Nu, n-a spus nimic.

M-am dumirit abia când l-am auzit pe tata comentând.

— Ei, bine, s-ar putea nici să nu fie chiar atât de rău. Întâi pentru că este un băiat simpatic, și apoi chestia asta s-ar putea să-l facă pe Slatter să vadă lucrurile și altfel. Iar altădată: Te pomenești că Slatter o să divorțeze de Molly? În fond, el practio locuiește la familia Pritt! Și ar avea și Molly în sfârșit o viață mai ca lumea.

— Dar băiatul ăla n-are nici douăzecișicinci de ani, exclamă mama. Vocea ei nu mai era mică și îndârjită – ca atunci când îl probozea, socotind că prea se încăpățâna în vreo greșeală de-a lui, sau era peste măsură de slobod la gură – semn că acum era foarte indignată.

Tata nu zise nimic la aceste vorbe, dar după câteva minute reveni de pe cine știe ce potecă a gândului și reluă:

— Sper ca Molly să se poarte cu înțelepciune în toată povestea asta. Sper să o facă. Pentru că dacă n-o face, o să-și facă un drăguț de iad din toată viața.

L-am văzut pe George Andrews la stadion, stând lângă parapet cu doamna Slatter. Deși nu venise demult din Anglia, pielea îi era deja bronzată, iar hainele pe care le purta erau largi, ușoare, cum purtau toți bărbații de pe aici. N-avea ce să nu-ți placă la ei în această privință. Era med degrabă scund, slab, dar lat în umeri și cu tendință evidentă de îngrășare. Și în primul rând avea un aer foarte sănătos, cu fața senină, roșcovană, poleită de soare cu un bronz luminos, ochi albaștri, senini și ei, și păr des, tuns perie, cu luciri de blană de animal. Mi-am pus în gând să-mi placă omul ăsta și mi-a plăcut. Mă uitam la el cum stătea rezemat de parapet lângă doamna Slatter, ținându-i mantaua de praf pe braț și întinzându-i programul să marcheze punctajul. Înțelegeam că după toată viața de până atunci alături de Slatter, tare i-ar mai fi plăcut femeii ăsteia un domn care să-i deschidă ușa și să se ridice în picioare în fața ei. Vedeam că era mândră că e cu el. Și atunci mi-a plăcut și mai mult omul, deși nu puteam spune același lucru despre gura lui; avea buze trandafirii și mereu umede. Mi-am propus să nu mă mai uit la gura lui. Și pentru că îmi plăcea de el, m-am supărat pe tata când, după concurs, l-am auzit spunând:

— Apoi, chiar nu știu. Dacă mă gândesc bine, nu-mi prea place povestea asta. Are ceva de cățelandru în el, cu tot Cambridgeul lui.

La șase luni după venirea lui George Andrews în districtul nostru, familia Slatter a organizat o seară de dans pentru tineri. Era prima petrecere dansantă pe care o dădeau la ei acasă. Băieții cei mari împliniseră optsprezece și șaptesprezece ani și aveau prietene. Ceilalți doi mai mici aveau, cincisprezece și treisprezece ani și încă disprețuiau fetele. Eu eram de cincisprezece pe atunci și toți băieții ăștia erau prea tineri pentru mine, iar prietenele celor doi mai mari aveau aproape douăzeci. Noi eram vreo șaisprezece, iar cei căsătoriți treizeci sau patruzeci, ca de obicei. Perechile căsătorite

dansau în camera de zi, tinerii pe verandă. Domnul Slatter dansa cu Emmy Pritt și uneori cu altă femeie, iar doamna Slatter era ocupată cu îndatoririle de gazdă și cu George Andrews cu care dansa. Eu purtam încă rochie scurtă și eram nefericită pentru că eram îndrăgostită de unul din ajutoarele de la ferma dintre râuri și știam prea bine că până n-aveam să port și eu rochie lungă, el n-avea să mă bage în seamă. Într-un târziu m-am dus în dormitorul doamnei Slatter, căci părea să fie singura cameră goală, și m-am uitat afară pe fereastră în noaptea întunecoasă și umedă. Ne aflam în plin sezon ploios, și venind încoace, trecusem cu mașina peste râul umflat și tumultuos, și tot drumul apa de ploaie se scursese în șuvoaie pe sub roți. Afară ploua întruna și lumina lămpii poleia șiroaiele, astfel încât atunci când întorceam capul într-o parte și în alta, zăbrelele negre și aurii dansau în fața ochilor mei, iar eu mă întrebam (pentru prima oară mă gândeam firesc la aceste lucruri): „Cum de reușesc? Cu băieții ăștia mari în casă! Și pariez că nu se culcă înainte de unșpe, sau unșpe jumătate și domnul Slatter care vine de la Emmy Pritt pe nepusă masă – trebuie să fie foarte complicat. Probabil că el e nevoit să aștepte până adorm toți. Trebuie să fie îngrozitor să se întrebe tot timpul dacă băieții n-au observat cumva…”. M-am întors de la fereastră și m-am uitat prin camera confortabilă, cu tavanul jos și patul scund și mare acoperit cu trandafiri roz, pernele stând sprijinite, îmbrăcate în fețe cu volănașe roz, și deși fusesem aici de atâtea ori în timpul vizitelor mele, mi se părea acum străină și urâtă. O iubeam pe doamna Slatter. Dintre toate femeile din ținut, ea era cea mai cumsecade și întotdeauna fusese bujlă cu mine. Dar în acele clipe o uram și o disprețuiam.

Tocmai voiam să părăsesc camera, dar la ușă m-am oprit, pentru că doamna Slatter era pe coridor, rezemată de zid, iar George Andrews o înconjurase cu brațele și-și lipise fața de gâtul ei.

— Te rog, nu, George, încerca ea să se opună, te rog, nu! Ne-ar putea vedea băieții.

Dar el o mozolea fără s-o audă. Chinuindu-se să-și ferească fața și gâtul, îl împinse la o parte. El se îndepărtă de ea, clătinându-se, ca și când gestul ei fir fi fost prea brutal, dar de fapt era beat și nu se mai ținea bine pe picioare.

— Ah, vino puțin în dormitorul tău, un minut. N-o să afle nimeni.

— Nu, George. De ce să furăm cinci minute în mijlocul unui dans, ca niște~.

— Ca niște ce? Fațai se lăți într-un rânjet. Îi vedeam buzele trandafirii lucind în lumina ce se furișa pe coridor din camera mare.

Ea îl privi cu reproș.

— Molly, știi, treaba asta începe să întreacă măsura. Îmi pun ceasul la unu dimineața și parcă mă scol din morți. Mă târâi din pat și apoi îți pui tu ceasul la patru și numai Dumnezeu știe că n-am niciun chef să mă bâțâi toată noaptea după ce trag pentru bătrânul tău.

Porni spre camera mare unde se dansa. Molly fugi după el și-l apucă de braț. Până să mă furișez în odaia domnului Slatter, îl și întorsese spre ea și-l săruta cu foc. Cei de dincolo ar fi avut ce vedea dacă ar fi fost curioși.

În seara aceea doamna Slatter purta o rochie de crep albastru electric, cu carouri în partea de sus și model floral pe șolduri. În față avea un decolteu adânc prin care i se vedeau sinii săltând liberi sub crep, deși de obicei îi strângea în corsete tari. Spatele îl avea descoperit în întregime, până jos în talie. Când se întoarse împreuna cu George și porniră amândoi spre cameră, am văzut cum bărbatul își bagă mina în decolteu și scoate sânul stâng, lipindu-și din nou buzele de gâtul ei. Îi citeam disperarea pe chip, lucru ce nu mă mira,

știind că îi era neîndoielnic rușine de toată povestea asta. Sânul acela lung și alb ce zăcea în mâna lui mă făcea s-o disprețuiesc, căci nu avea nimic comun cu doamna Slatter care se adresa bărbaților cu „domnule", chiar dacă îi cunoștea de douăzeci de ani, și se purta mereu cu sfiiciune, și tare îi mai plăcea demnului Slatter s-o tachineze pentru că roșea de câte ori îl auzea vorbind urât.

— De ce-ai făcut tot circul ăsta? o întrebă George Andrews cu voce bolborosită de bețiv. Doar putem încuia ușa, nu-i așa?

— Da, putem încuia ușa, bolborosi la rândul ei chicotind.

Eu m-am întors în înghesuiala perechilor căsătorite, unde se aflau copiii mici, m-am așezat lângă mama și nici n-au trecut bine cinci minute că doamna Slatter s-a și întors, intrând pe una din uși, cu aerul că nu s-a întâmplat nimic, și aproape imediat l-am văzut pe George Andrews apărând pe altă ușă.

Câteva luni nu m-am mai dus pe la ei. Întâi din pricină că începuse din nou școala și a trebuit să plec la oraș, și în al doilea rând pentru că se vorbea că doamna Slatter era foarte slăbită și trebuia un timp să coboare jos, la poale. Tata nu mai aducea vorba despre ei – se certase cu mama din cauza lor. Mi-am dat seama de asta din faptul că ori de câte ori era pomenită Molly Slatter, mama strângea din buze și schimba subiectul.

A trecut un an. La Crăciun iar au organizat o petrecere; eu purtam pentru prima oară rochie lungă și m-am dus la dansul acela fără să-mi pese că era la Slatteri sau în altă parte. Era primul meu dans de adolescentă. Astfel că am stat și eu în verandă, dansând aproape toată seara, deși uneori ploaia bătea în noi, pentru că iarăși turna cu găleata, sezonul umed fiind în toi, și cerul era greu și negru, luna străfulgera ca o lamă de cuțit printre vălătucii de nori și dispărea la fel de repede, scufundând veranda în beznă, încât abia de ne puteam zări unii pe alții. La un moment dat am coborât scările

să-mi iau rămas bun de la niște vecini care plecau mai devreme, la pruncul lăsat acasă, și când să urc înapoi, l-am văzut pe domnul Slatter care își prinsese de braț soția.

— Vino 'ncoa, Lady Godiva. Dă-ne un pupic.

— Ah, dă-te-ncolo, îl respinse ea cu o undă de bună dispoziție în voce. Șterge-o de aici și lasă-mă în pace.

Domnul era afumat, dar nu din cale-afară. Îi răsuci brațul la spate. Gestul păruse doar o joacă, dar ea se lăsă deodată pe spate, căzând peste el, și rămase așa, cu picioarele și coapsele lipite de bărbatul care nu dădea semn că ar slăbi strânsoarea. Fața femeii se schimonosi de durere.

— Nu-ți cunoști puterea, aproape că țipă ea.

El n-o luă în seamă, ci o ținu în continuare lipită de el, cu brațul răsucit, în timp ce deasupra lor cerul nesfârșit filtra cu zgârcenie lumina furtunoasă a lunii care cădea pe chipurile lor și pe dinții lui rânjiți.

— Fi'-ț-ar mândria să-ți fie, Lady Godava, mârâi el, pe cine crezi tu că dai gata, cine crezi că-i fraierul la afurisita aia de ușă pe care-o ții încuiată? Femeia nu zicea nimic, ținea doar ochii închiși.

— Și acum l-ai îndepărtat și pe George cu răceala ta? Care-i baiul, nici *el* nu-i destul de bun pentru tine? Smuci și mai tare brațul; ei îi scăpă un icnet, dar pe-al doilea și-l stăpâni strângând tare buzele.

— Deci acum ești singură de tot în pătuțul tău curat și singurică îți spui povești cu zâne în întuneric, soră Theresa, micuță floare.

Îi dădu atât de brusc drumul, încât ea își pierdu echilibrul; o prinse cu cealaltă mână ca să nu cadă și o ținu așa până își reveni. Iată un lucru ciudat: domnul Slatter avea grijă ca doamna Slatter să nu cadă și o sprijinea cu propriul său braț, ajutând-o să-și recapete echilibrul.

M-am întors în verandă. Toată noaptea am dansat cu tânărul care

muncea ca ajutor la ferma dintre râuri. Avusesem dreptate în privința lungimii rochiei. Luni de zile, de câte ori ne întâlnisem la stație sau la curse, nu mă băgase niciodată în seamă. În noaptea aceea însă i-au căzut ochii pe mine iar eu tare doream să mă sărute. M-a sărutat într-un târziu, dar eu l-am pălmuit – abia atunci băgasem de seamă cât era de beait. Nu-mi trecuse prin minte că ar fi putut ajunge în starea asta, deși era normal, când toți de acolo erau făcuți criță. Ca să nu mai spun că nici nu mă sărutase așa cum îmi imaginasem eu că are s-o facă.

— Scuzați, vă rog, a îngăimat el, și l-am scuzat, trecând pe lângă el în coridor și apoi în camera de zi. Era o îmbrânceală de nedescris acolo, ochii mă usturau, așa că am ieșit în celălalt coridor unde, la fel ca și cu un an în urmă, de parcă nu trecuse toată vremea asta, am dat peste doamna Slatter și George Andrews. Nu doream să văd ce se petrece, mai ales în starea în care mă aflam.

— Și de ce nu? Întreba el, mușcându-i gâtul.

— Oh, George, toate astea s-au sfârșit demult!

— Dar, te rog, Molly, n-am habar ce-am făcut, nu te-ai ostenit niciodată să-mi explici.

— Nu. Și apoi țipând: Brațul! Fii atent.

— Ce-ai pățit?

— Am căzut și l-am scrântit.

El îi dădu drumul.

— Păi, atunci, mulțumesc oricum pentru grozavul interludiu, mulțumesc, bătrânico. Spusese asta anume ca s-o rănească, eram sigură, pentru că și pe mine mă duruseră vorbele lui.

Bărbatul o luă spre camera mare singur; îl urmă și ea, dar acolo se prinse în vorbă cu altcineva, iar eu am intrat în dormitor. Era pustiu. Lampa se afla pe măsuța de lângă pat, cu flacăra mică; în spatele ferestrelor cerul era smolit și plin de apă, nu răzbătea de

nicăieri nicio licărire de lumină.

După un timp intră și doamna Slatter; se așeză pe pat și-și prinse capul în mâini. Nu mă zărise, așa că am rămas nemișcată.

— Oh, Dumnezeule, am auzit-o spunând. Oh, Dumnezeule, Dumnezeule!

Nu-i mai recunoșteam vocea. Își pierduse blândețea, deși era la fel de stinsă, dar acum din pricina nodului ce i se pusese în gât.

— Doamne Dumnezeule! repetă ea, după o tăcere lungă, lungă. Luă în brațe o pernă de pe pat și-și lăsă capul pe ea. Era multă liniște în jur, chiar dacă din camera mare ajungea până la noi larma cântăreților, aducând mai degrabă a urlet, pentru că toți erau beți, sau cel puțin ametiți, și glasurile lor căpătaseră acea unduire barbară, melancolică, a beților cuprinși de patima dntatului.

Într-un târziu aranjă perna la locul ei și prinse a se legăna înainte și înapoi, gemând:

— Of, Doamne, îmbătrânește-mă cât mai repede, îmbătrânește-mă. Nu mai pot suporta. Nu mai pot suporta.

Și din nou tăcerea, cu vaietul cântăreților și pașii dansatorilor târșâind cimentul verandei.

— Nu mai pot trăi, șopti doamna Slatter, ascunsă câteva clipe în întunericul de deasupra pâlpâirii timide a lămpii.

Se aplecă în față îndoindu-se din mijloc, săgetată parcă de o durere fizică, prinzându-și gleznele în mâini, strângându-se în sine, și rămase așa ghemuită, cu fața – aflată acum în conul de lumină – îndreptată spre peretele dinaintea ei. Îi vedeam bine obrazul, un chip necunoscut – era de piatră, piatră albă, doar ochii jucau în scânteieri și licăriri negre. Părul lucea la fel de negru, fără niciun fir nins, și atârna desprins din legătura lui în șuvițe ce încadrau albeața de marmură a tâmplelor.

— Nu mai suport, șopti iarăși cu vocea aceea străină. Parcă se

adresa cuiva anume și pentru o clipă mi-a venit să cred că mă văzuse și mi se explica, încet, se desfăcu din propria-i îmbrățișare și se întoarse la dans.

Am ridicat lampa și am ținut-o cât mai aproape de oglindă, aplecându-mă și privindu-mi chipul. Dar pe chipul meu nu se citea nimic.

A doua zi i-am povestit tatei cum o auzisem pe doamna Slatter spunând că nu mai poate trăi.

— Sărmana de ea, sper că nu din pricina celor zise de mine în legătură cu rochia, s-a îngrijorat el, dar eu i-am zis nu, asta fusese înainte să-i spună el că nu-i place rochia.

— Cu atât mai mult, dacă era abătută – înseamnă că obiecția mea a făcut-o să se simtă și mai rău. Și după o clipă de tăcere murmură: Oh, biata femeie, biata femeie!

Intră în casă, o strigă pe mama și discutară câtăva vreme despre asta. După care se duse la telefon și l-am auzit rugând-o pe doamna Slatter să se abată pe la noi când se va mai duce la stație.

Da, zise, avea drum pe acolo chiar în acea dimineață; așa se întâmplă că nici nu bătuseră douăsprezece ceasuri și se găsea deja pe verandă stând de vorbă cu tata. Mama nu se arătă – pricepuse din puținele vorbe ale tatei că-i mai bine să-i lase singuri. Eu însă m-am pitit într-un ungher îndepărtat de unde puteam prinde fiece cuvințel.

— Ascultă, Molly, începu tata, noi doi suntem prieteni vechi. Arăți ca dracu' de câtva timp încoace. De ce nu-mi spui care-i necazul? Știi doar că mie poți să-mi spui orice.

— Domnule Farquar, răspunse ea într-o vreme, unele lucruri nu le poți spune nimănui. Nimănui.

— Molly, ceva tot am învățat eu cât am fost tânăr, demult de tot, și am dus-o greu – fiecare ascunde în străfundul sufletului ceva

îngrozitor, Molly. Și e nevoit să trăiască toată viața cu acest secret cumplit. Ne ducem zilele împreună, ne vedem tot timpul, dar habar n-avem ce grozăvii tăinuiește cel de lângă noi.

— Eu nu consider că-i așa, domnule Farquar. Cunosc oameni despre care nu aș spune că au vreo taină care să-i facă nefericiți.

— De unde știi, Molly? De unde știi?

— Domnul Slatter, de exemplu. Un bărbat care face numai ce-i place. Dar el nu-și cunoaște puterea. Și din cauza asta pare nici să nu înțeleagă vreodată ce simt ceilalți.

— Dar de unde știi, Molly? Trăiești cincizeci de ani lângă un om și tot nu afli de ascunde ceva sau nu. Poate-l chinuie și pe el vreo taină când e singur, cum se întâmplă cu fiecare!

— Nu, domnule Farquar, nu cred.

— Molly, izbucni el rugător și exasperat totodată. Ești prea necruțătoare cu tine însăți, Molly.

Ea nu spuse nimic.

— Ascultă, de ce nu pleci o vreme, du-te la mare, la altitudinea asta o să ajungem să înnebunim cu toții.

Coboară în vale un timp. Cum ea se ferecase în mutenie, el își transformă vocea în șoaptă; și auzindu-l ce-i spune, mi-am închipuit expresia împietrită și glacială ce s-ar fi așternut pe chipul mamei dacă ar fi fost acolo: Și distrează-te cât stai acolo. Distrează-te și dă-ți puțin drumul.

— Dar, domnule Farquar, eu nu vreau să mă distrez. Protestul ei sunase de parcă distracția nu putea să aibă nicio legătură cu ea.

— Dacă nu putem avea ce ne dorim pe această lume, atunci să luăm ce ni se oferă.

— N-ar fi drept, murmură ea într-un târziu. Știu că fiecare gândește în felul său, iar eu nu vreau să oblig pe nimeni să gândească la fel ca mine.

— Molly, strigă tata și mai exasperat, sau cel puțin așa mi s-a părut mie, dar își lăsă vorba neterminată.

Unul din fotoliile de răchită scârțâi, semn că femeia se ridica în picioare.

— Am să vă urmez sfatul, spuse ea. Am să cobor la mare și am să iau și copiii cu mine. Pe cei doi mai mici.

— Lasă-i naibii de plozi, măcar o dată. Ia-l pe bătrân cu tine și ai grijă ca de data asta să nu vină cu voi și Emmy Pritt.

— Domnule Farquar, dacă domnul Slatter o vrea pe Emmy Pritt, n-are decât. Ori pe mine, ori pe ea. Dar nu pe amândouă deodată. Dacă l-aș lua cu mine, nici nu ne-am întoarce bine și iar s-ar duce acolo.

— Ah, Molly, ce ale dracului puteți fi voi femeile. Măcar o dată fie-ți milă de el.

— Milă? Domnul Slatter e un bărbat care n-are nevoie de mila nimănui. Oricum, mulțumesc pentru sfatul dumneavoastră bun, domnule Farquar. Sunteți întotdeauna foarte buni, dumneavoastră și doamna Farquar.

Când și-a luat la revedere de la tata, m-am arătat și eu; m-a sărutat, rugându-mă să merg s-o văd cât mai curând. Apoi și-a văzut de drumul ei la stație, după provizii.

Și doamna Slatter a continuat să trăiască. George Andrews și-a cumpărat o fermă, s-a căsătorit, și nunta s-a ținut la Slatteri. Mai târziu, Emmy Pritt s-a îmbol năvit din nou; au operat-o iarăși, după care a murit Avusese cancer. Pentru prima oară în viața lui, domnul Slatter s-a îmbolnăvit de durere, și doamna Slatter s-a dus cu el la mare, numai ei doi, lăsându-i pe băieți acasă, pentru că ei erau mari de-acum. Toate astea s-au întâmplat mulți ani mai târziu, când părul doamnei Slatter încărunțise și trupul ei era gras și bătrân, așa cum și-l dorise.

Caseta de bijuterii

AȘA ESTE, NUMAI că abia de câtva timp încoace, de când a devenit limpede pentru toți că zilele mătușii Maud sunt cu adevărat numărate, au început oamenii să pună toate întrebările acelea care ar fi trebuit să-i tulbure, pare-se, mult mai demult.

Sau poate că lucrurile stau cu totul altfel: trezindu-se deodată asaltată de nenumăratele nepoate și nenumărații nepoți și veri care se interesau de ea, o invitau să cunoască tot felul de persoane importante, nu cumva a fost atât de tulburată să se știe împinsă în mijlocul scenei unde simțea că nu-și are locul, încât s-a refugiat în patul ei ca să-și poată da cu discreție obștescul sfârșit?

Nici măcar acum, când zace între multele perne, ca o smicea aruncată de valuri pe nisipurile albe și fine ale țărmului, nu este lăsată în pace. Rude îndepărtate, care se mulțumeau doar să-i scrie o dată pe an o felicitare de Crăciun, vin să o vadă, stau lângă patul ei ore în șir, îi trimit flori. Dar de ce? Nu-i aduce numai dorința de a afla cum i se părea Londra anilor ’90 unei tinere doldora de bani, deși o trezesc să o întrebe:

— Spune-ne, îți amintești de afacerea Oscar Wilde?

Și fața ei se crâmpoțește neliniștită:

— Oscar Wilde? Ce? Ah, da, am citit o carte foarte interesantă, e în bibliotecă.

Poate că însăși mătușa Maud își amintește de fata drăguță și plină de viață de odinioară (e o fotografie a ei într-un album pe undeva) ca de un personaj dintr-o piesă istorică. Și totuși, altfel de întrebare – care o fi aceea? – stă pe buzele celor ce vin, dar nimeni nu îndrăznește s-o rostească, și pleacă într-un târziu abătuți, chiar puțin exasperați – oare pentru că nu e firea mătușii Maud să îndemne la întrebări fără răspuns?

Unde a început totul? Nu știu ce rudă s-a întors după o vacanță îndelungată și interesându-se întâmplător de familie, a exclamat:

— Ce? Mai trăiește mătușa Maud? N-a murit?

Așa au început oamenii să întrebe:

— Bine, bine, dar câți ani are? Optzeci? Nouăzeci?

— Fugi de-aici, nu poate avea nouăzeci.

— Dar spune că-și amintește…

Se reivesc nume de vechi „incidente", de genul celor consemnate în cărți de memorii prăfuite de vreme. Altă lume. Pare imposibil ca oameni ce trăiesc în jurul nostru, și îndeosebi cineva care ne este atât de cunoscut» să-și amintească de ele.

— Ba vorbește de întâmplări chiar și mai vechi. Mi-a zis o dată – să tot fie douăzeci de ani de atunci – că a plecat de acasă înainte de Războiul Burilor. Socotește și singur.

— Tot nu ies mai mult de șaptezeci – hai, optzeci. Optzeci de ani nu e o vârstă care să stârnească atâta agitație.

— Războiul Crimeii…

Râd cu toții.

— Asta-i acum, doar n-o avea o sută!

Nu, o sută nu, însă cu treizeci de ani în urmă, nu mai puțin, o bătrânică șubredă, cu mersul țeapăn dar încă vioi, urca malul unui râu african secat și când a ajuns la grupul de copii de care avea grijă în timpul unui picnic, a fost auzită spunând:

— Oasele mele bătrâne trosnesc din toate încheieturile.

Mai apoi, și-a luat o mașină străveche. Unul din primele modele Ford, pe care-l hurduca pe drumuri ca vai de lume sau direct prin veld, dacă nu erau drumuri. Nimănui nu i s-a părut un lucru ieșit din comun. Pentru că așa cum nimeni nu se gândea la ea ca la o domnișoară bătrână sau o celibatară, așa nu era privită nici ca o doamnă în vârstă.

Ca să nu mai vorbim de felul în care se muta de pe un continent pe altul, de la o familie la alta, servindu-le fără să ceară nimic în schimb. La acea vreme sărăcise de tot: după moartea fratelui, oaia neagră a familiei, ținuse morțiș să-și ofere micul ei capital pentru a-i plăti datoriile. Generozitate zadarnică, de altfel: individul fusese dator vândut, dar nimeni n-a putut-o convinge de acest adevăr.

— Sunt unele lucruri pe care omul trebuie să le facă, le-a răspuns ea atunci. Iar acum, numai ce-o auzi dintre perne: Omul nu vrea să devină o povară – cu aceeași voce mică și stinsă cu care anunța altădată, și nici măcar atât de demult: Plec în America de Sud, o însoțesc pe doamna Fripp – e atât, atât de bună.

Adică timp de șase luni era gata să se devoteze trup și suflet unei doamne bătrâne și ea, totuși cu câțiva ani mai tânără, numai de dragul de a vedea America de Sud? Nu, nu mai putem crede așa ceva. Suntem obligați să aflăm că doar gândul la propriile dureri și suferințe a făcut-o pe doamna Fripp să o roage cu atâta căldură pe mătușa Maud s-o însoțească.

Și din Anzi sau din Insulele Sfinte, ori din alt loc, la fel de îndepărtat și de absurd cum par, după atâta vreme, și războiul ruso-japonez sau bătălia pentru Maroc, soseau acele scrisori lungi, lungi de tot, care începeau așa:

„Jacheta albă pe care mi-ați dăruit-o mi-a prins tare bine când am fost în munția.

Atâtea cadouri a primit din partea noastră încât acum ne simțim jenați. Nu de ele avea ea nevoie, în definitiv.

Apoi, fără veste, ne trezeam cu o scrisoare trimisă de te miri cine: „Apropo, știați că mătușa Maud a stat cu mine de la Paști? Tt Se întorsese din Anzi sau de pe unde fusese? Dar de ce se dusese *dincolo?* Te pomenești că Anne mai născuse un copil?

Stătea în pat, între pernele și fotografiile ce-o încadrau așa cum

alții se înconjoară de mobilă, mereu la ore foarte matinale – toată viața și-a scris corespondența între cinci și șapte ale fiecărei dimineți – și răspundea cu caligrafia ei măruntă și pedantă:

„Piciorul lui Jacko nu s-a vindecat complet, deși cred că e pe calea cea bună. După aceea voi fi încântată să profit de propunerea voastră atât de amabilă. Am să vin pe la mijlocul lui… a. La data și ora stabilite sosea; oaspetele perfect. Și când pleca, din pricina unui prunc nou născut, sau o boală ivită pe neașteptate undeva, poate la cinci sute de mile depărtare, sau chiar într-o altă țară, ne copleșea cu mulțumirile ei pline de recunoștință afectuoasă, până uitam și de grămada de lucruri pe care le cârpise și de mâncărurile delicioase pe care le gătise și de nenumăratele nopți petrecute la căpătâiul bolnavului. După o săptămână primeam inevitabilul pachet cu daruri atât de priceput alese incit ne cuprindea o senzație chinuitoare de câte ori ne așezam să-i răspundem. Cum de reușea să ne cunoască cele mai intime dorințe? Pe nesimțite, stinghereala se transforma în resentiment. N-avea dreptul, n-avea niciun drept să ne ofere asemenea cadouri costisitoare, când depindea de noi toți să-și ducă zilele.

Așa se făcea că fiecare vizită a ei lăsa în urmă o stare de ciudă și iritare. Poate că asta și voia, oamenii pe care-i servea să nu resimtă niciodată obligația jenantă de a fi recunoscători? Cine știe dacă nu voia să gândim, în timp ce trimiteam scrisorile de mulțumire: „Dar, în fond, pe socoteala noastră trăiește, la urma urmei noi suntem buni că o hrănim și o găzduim pe rând, câteva săptămâni”.

Inadmisibil, pur și simplu inadmisibil; și acum parcă simțim fiecare nevoia să intrăm la ea și s-o întrebăm:

— Mătușă Maud, cum ai suportat? Cum ai putut răbda, ani și ani la rând, să-ți reverși comorile de iubire în fața unor oameni care nici nu te băgau în seamă? Înțelegi, mătușă Maud, că abia acum, după

ce ne-ai slugărit mai bine de treizeci de ani, abia acum, pentru prima oară ne dăm cu adevărat seama că ai trăit o viață întreagă printre noi? Ce spui de asta, mătușă Maud? *Sau ai știut tot timpul?*

Căci noi de asta vrem să fim siguri: că n-a știut și nici nu va ști vreodată.

Ne tot fâțâim fără astâmpăr ba în cameră, ba afară, din ce în ce mai jenați de expresia pe care o surprindem pe chipul ei – e prea bătrână să-și mai poată ascunde sentimentele. Dă semne de nerăbdare când ne vede; vrea să plecăm de acolo.

— Nu de asemenea grijă are omul nevoie, am auzit-o spunând.

Casa e plină tot timpul de musafiri care se ațin în preajmă și discută, discută, cu voci scăzute, precipitate, nervoase, ca și când, în vreme ce așteaptă, s-ar scurge pe lângă ei ceva prețios și vital.

— Femeia asta *nu poate* fi exact la fel, e imposibil!

— Dar îți spun, mi-o amintesc cum arăta în ziua în care a început războiul! Cel de demult, știi care. Stătea pe peron și-i făcea semn cu mâna fiului meu care pleca. Arăta la fel, fiecare zbârcitură. Pata aia galbenă mică, de pe obraz – parcă-i murdară de gălbenuș. Și ochii mici, liliachii, și felul caraghios de a vorbi. Cine mai vorbește azi așa, rostind separat fiecare silabă?

— Ochii i s-au schimbat totuși.

Ne furișăm înăuntru să ne uităm la ea. Se întoarce spre noi și ne privește peste puful roz al liseusei – ochii i se acoperă de un văl albicios. Vederea i se tulbură, și temându-se – tocmai ea, care a stat la căpătâiul atâtor muribunzi – să nu ne indispună cu urâțenia obrazului, își ferește fața, se afundă în perne, își împreunează mâinile, tace.

Ce îngrozitoare poate uneori să apară priveliștea morții, cu chipuri buhăite, cărnuri revărsate, duhori, suferință. Dar mătușa Maud se stinge ca o frunză care se veștejește. Parcă-i de ajuns un

suspin uscat, o cutremurare scurtă și carnea, ca hârtia de subțire, s-ar preface în praf și pulbere, lăsând în urmă-i, sub așternutul care abia dacă are ce ascunde, un schelet mic și alb. Așa moare ea, fără să-i pricinuiască aproape niciun necaz nepoatei care-i scruta pe toți, așteptând ca altcineva să zică „fericită eliberare" înainte să fie ea nevoită să rostească aceste vorbe.

— Chiar dacă nu mănâncă nimic, tava tot trebuie pregătită. Și viermuiala asta de oameni în casă!

— Înainte cu ce se ocupa?

— Era profesoară, n-ai știut? Împlinise patruzeci când s-a recăsătorit tatăl ei, ea a plecat de acasă și s-a angajat la o școală. Drept pentru care taică-su n-a mai vorbit niciodată cu ea.

— Dar de ce? De ce?

— Bineînțeles că el nu avea dreptate. Mătușa nu se căsătorise ca să aibă grijă de el.

— Vrei să spui că s-ar fi putut căsători? Și cine era individul?

— Îl mai ții minte pe bătrânul John Jordan?

— Dar ăla a murit înainte să termin eu școala – ce bătrân simpatic!

S-o întrebi de ce nu s-a căsătorit nu e posibil. Cineva se încumetă totuși. O strănepoată, foarte tânără, se oprește lângă pat și se uită în jos la ea, înfiorându-se scârbită de bătrânețe și de moarte:

— Mătușă Maud, tu de ce nu te-ai măritat niciodată?

— Măritat? Măritat? A pomenit cineva de măritiș? Se aude glasul ei supărat și țâfnos; ochii mici se încețoșează: Cine spuneai că se mărită?

Strănepoata e alungată și alte întrebări nu mai sunt.

Nici musafiri, spune doctorul. Problemă de ore. Câteva, nu multe, și lăcrița aceea de amintiri și senzații se va fi închis pentru totdeauna. E monstruos ca o ființă umană care a supraviețuit ca prin

miracol, și oricum precar, atâtor decenii de războaie, boli și accidente să moară într-un sfârșit fără să lase nimic în urmă.

Ne-am așezat cu toții în jurul patului și așteptăm să-și dea ultima suflare. Nu-i nimic de făcut. Nimeni nu mișcă. Stăm doar și privim, cugetăm, atingem pe furiș obiectele care i-au aparținut, încercând să întrezărim, chiar și numai pentru o clipă, adevărul ce va pieri în atât de scurtă vreme.

Și dacă ne gândim la pasiunile ei, la entuziasmelc de care râdeam, căci ni se părea ciudat ca o femeie bătrână cum era ea să nutrească sentimente atât de puternice față de marile probleme ce frământă omenirea, ce răspuns primim? Mai presus de toate, era o feministă. Neam de neamul ei fusese, și ea nu-i trăda. Era și socialistă; primise scrisori de la Keir Hardie. Nu se mai ivise altul ca el, după ce murise, îi apăra pe vegetarieni, dar refuza să le urmeze exemplul, pentru că-ți dădea atâta bătaie de cap cu gătitul. Doamna Curie, Charles Lindbergh, Mărie Corelli, Lenin, Clara Butt – aceștia erau idolii ei și-i apăra cu vehemență de câte ori vorbea de ei, de parcă aveau permanent nevoie să fie apărați. Ce galerie extraordinară de eroi și eroine în craniul acela mic și stafidit. Niciun răspuns însă nu se ivește acolo.

Oricât ne-am strădui, oricât i-am pipăi punguța, sau ne-am aminti de caraghioasele pălării turtite pe care le purta, decorate cu panglici reprezentând drapelul Independenței, de felul cum mergea, parcă în fiece clipă i s-ar fi putut cere să ia cu asalt un zid înalt, adevărul ființei ei ne scapă. Să ne resemnăm deci și s-o lăsăm să moară.

Apoi vorbește; după atâtea ore lungi de așteptare, parcă prinde glas un mort. Acuma, acuma! Ne aplecăm spre ea să deslușim acel singur cuvânt, acea unică vorbă de iertăciune menită să ne lase tămăduiți și întregi.

Și-a făcut testamentul, zice, cu avocatul „care a fost întotdeauna atât de bun cu ea". N-are nimic de lăsat, decât niște flecușteț personale… Vocea mică și precisă e gâfâită, ochii strâns închiși.

— I-am spus avocatului că avutul meu, cât și cum este, e pus în caseta neagră de bijuterii, în dulap acolo. Știe el. Totul e în ordine. Am aranjat eu totul când cei din jurul meu au devenit atât de buni și am știut că voi muri.

Asta-i ultimul lucru pe care avea să-l mai spună. Așteptăm încordați, mișcându-ne picioarele și evitând să ne uităm unii la alții, de teamă ca privirile noastre vinovate să nu întipărească în amintirile ce ne leagă de ea îngrozitorul adevăr dezvăluit de ordinea acelei fraze finale. Nu vrem să ne amintim de ea cu un sentiment de vinovăție, oh, nu. Dar cu toată așteptarea noastră tensionată, nimic nu mai urmează; pare să fi adormit și, încet, ne relaxăm picioarele și gândurile se îndreaptă spre caseta neagră. Acolo vom găsi jurnalele, sau teancul de scrisori care ne vor mărturisi ceea ce ea refuză să ne spună. Oh, mai mult ca sigur că vom găsi ceva de soiul ăsta. Nu poate să moară așa, nelăsând nimic. Vom da peste dovezi despre cine știe ce durere trecută, măcar atât, ceva care să dea sens acestei sărăcii. Și când, în cele din urmă, ridicăm privirile și ne consultăm ceasurile, ne surprinde liniștea ce s-a așternut pe fața ei mică și albă – semn că a murit.

Ne ridicăm, înțepeniți după atâtea ore de ședere, lăsăm să treacă timpul cuvenit și abia apoi deschidem caseta. E plină ochi de bucăți de dantelă și panglici, petice înflorate, catarame, șnururi, broșe, mărgele de sticlă. Și bucățele de hârtie, prinse de fiecare în parte: „Nasturii ăștia cred că se potrivesc la rochia pe care și-o făcea Alice când am fost acolo luna trecută". Sau: „Micului Robin, cu dragoste adâncă. Am cumpărat păunul ăsta de sticlă din Cape Town în 1914 pentru alt băiețela. Și așa mai departe, toți avem câte ceva. Și când

ajungem la fund și căutăm jurnalele și scrisorile, nu mai e nimic! Ciocănim pe furiș fundul de lemn – dar nu, e lemn solid. Punem lucrurile la loc și abia acum înțelegem că mătușa Maud e cu adevărat moartă. Simțim nevoia să plângem. Și am face-o, dacă n-ar fi absurd să plângem după o bătrână pe care nimeni n-a dorit-o. Ce-ar spune dacă ar vedea lacrimile astea? „Nu poți să nu simți că ar fi fost mai de folos să vă fie milă de mine cât am fost în viață*? Nu, n-ar spune niciodată așa ceva; dar acum nu ne mai putem face iluzii, după ultimele cuvinte care ne-au dezvăluit o Mătușă Maud pe care ea a tăinuit-o cu atâta grijă în toți anii ăștia. Și ar ști că nu plângem nicidecum pentru ea.

Nu ne putem despărți de cutia neagră. Pipăim dantelele, mângâiem lemnul. Dăm târcoale mesei pe care se află, în camera în care mătușa își așteaptă prohodul. La ea nu ne uităm, n-a mai rămas din ea decât un ghemotoc acoperit de haine. Și încet, încet, în fiecare din noi se înăsprește un simțământ, cu atât mai chinuitor cu cât nu mai poate fi alungat. Revoltă, oare asta simțim? În orice caz, o revoltă lipsită de înverșunare, căci ea n-a fost niciodată înverșunată. Și necompătimitoare, căci nu ți-o poți închipui pe mătușa Maud compătimindu-se. Atunci ce-a mai rămas? Oare ni se pretinde să continuăm, tot restul vieților noastre (care, sperăm, vor fi la fel de lungi ca a ei) să îndurăm această durere insuportabilă, această furie surdă și disperată? Și dacă brusc simțim cu toții că nu poate fi îndurată și trebuie să sărim de pe scaune și să izbim cu pumnii în perete, urlând: „Nu, nu! Nu se poate să fie totul zadarnic!" – atunci trebuie să ne înfrânăm și să rămânem liniștiți la locurile noastre: căci auzim mustrarea din vocea mică și scrupuloasă: „Sunt unele lucruri ce nu trebuie făcute…

Trece timpul și ne liniștim în fața cutiei, și acum ni se pare că o ținem pe mătușa Maud în căușul palmelor. Asta a fost ea; în sfârșit

o cunoaștem.

Iata-ne ajunși și aici: știindu-i onestitatea și mândria, am devenit și noi mândri și onești și, punându-ne pe celălalt taler al balanței, ne acordăm dreptul să simțim numai acel firicel de mânie stăruitoare, dar ușor amuzată, pe care cu siguranță a simțit-o și ea. Doar mânie, e îngăduit, ea ne-ar îngădui-o. Dar împotriva cărui fapt? Împotriva cărui fapt?

Povestea celor doi câini

N-AM FI CREZUT că va fi atât de complicat să ne mai luăm un câine, și asta numai din pricini adânc înrădăcinate în natura familiei noastre. Căci, la prima vedere, o dată ce s-a hotărât că Jock avea nevoie de un tovarăș, „altfel o să-și petreacă tot timpul cu jigodiile alea ale cafrilor din tabără", ce putea fi mai ușor decât să găsești un puiandru? Toate fermele din ținut aveau câini care nășteau pui dintre cei mai grozavi. În toate taberele se găseau creaturi nenorocite, anume înfometate ca să devină buni vânători pentru stăpânii lor lacomi de carne; deși se întâmpla adesea ca puii născuți din cățelele ținute în lanț în acea lume a colibelor de lut să fie aduși în casele albilor și să iasă din ei dulăi minunați. Auzind de dorința noastră, Iacob, zidarul, s-a prezentat cu un cățelandru vioi legat de un capăt de sfoară. Dar l-am refuzat cu tact. Caraghioslâcul acela slăbănog, plin de purici, nu era suficient de bun pentru Jock, a spus mama, deși noi copiii l-am fi adoptat fără nicio reținere.

Jock era el însuși o corcitură, un amestec de alsacian, Ridgeback rhodesian și încă o rasă – terrier poate? – care îi sumeția cam tare urechile scurte deasupra unei fețe prelungi și melancolice. Pe scurt, ca aspect exterior nu prea aveai cu ce te lăuda la el; calitățile erau lăuntrice, sau îi erau atribuite de mama care-și dăruise inima acestui animal din momentul în care fratele meu a plecat la școală.

Teoretic, Jock era câinele fratelui meu. Totuși, ce rost avea să dai un câine în grija unui băiat care tocmai atunci lua drumul orașului și avea să lipsească două treimi din an? În realitate, câinele ținea locul fiului; și biata mama, ai cărei copii erau mereu duși departe la învățătură – noi fiind o familie de fermieri, și copiii fermierilor n-aveau de ales, trebuiau să plece la oraș să învețe carte – biata mama dezmierda urechile inteligente și prea scurte ale lui Jock și îngâna:

— Așa, Jock! Cuminte, bătrâne! Așa, câine bun, da, ești un câine *bun*, Jock, ești un câine atât de *bun*…

— Pentru Dumnezeu, femeie, intervenea tata jenat, o să-l nenorocești, ăsta nu-i animal de casă, nu-i oâine să-l ții în poală, e câine de fermă.

Mama nu zicea nimic, în schimb fața ei căpăta expresia aceea atât de cunoscută nouă, de suferință neînțeleasă, își apropia capul de cel al câinelui, lăsându-și obrazul lins de limba roșie, tremurătoare, și-i cânta:

— Atunci bietul meu bătrân Jock, da, ești un biet oâine bătrân, nu ești un câine de fermă necioplit, ești un câine bun, și nu ești puternic, nu, ești plăpând.

La acest ultim cuvânt, fratele meu protesta; protesta și tata; și eu. Fiecare în felul nostru refuzasem să fim „plăpânzi"; scăpasem de acest pericol și doream să salvăm un câine tânăr, viguros și perfect sănătos de condamnarea la invaliditate, cum fusesem noi fiecare la momentul său. Și, bineînțeles, toți (și o știam și ne simțeam vinovați din pricina asta) eram în taină înaintați că Jock absorbea acum apriga nevoie patetică a mamei de ceva „plăpând" ce trebuia îngrijit și protejat.

Totuși, în atitudinea ei era un fel de reproș la adresa noastră. Când mama își pleca fața tristă asupra animalului, mângâindu-l cu minunatele ei mâini albe pe care inelele deveniseră prea largi, și spunea: „Așa, cățel bun, da, Jock, ești un adevărat gentleman* – ei bine, în vorbele ei răzbătea ceva ce ne făcea, pe tata, pe frate-meu și pe mine, să simțim nevoia să explodăm de furie, sau să-l luăm pe Jock. Și să-l facem să alerge cât era ferma de mare, ca o bestie tânără și viguroasă ce era, sau să plecăm noi înșine unde vedeam cu ochii, numai să nu-i mai auzim vocea grea de acel alean neogoit. Doar noi eram de vină de simțământul trădat de glasul ei; dacă ne-am fi

îngăduit să fim plăpânzi și buni, sau chiar gentlemani și doamne, n-ar fi fost nevoie ca Jock să șadă între genunchii mamei, ținându-și capul nobil și devotat în poala ei, în timp ce ea dezmierda, tânjea și suferea.

Tata a fost cel care a hotărât că trebuia găsit încă un câine și ne-a spus motivul: să nu devină Jock un „fătălău". (Expresie care, amintind de alte sute de bătălii trecute, l-a făcut pe frate-meu să roșească, să se îmbufneze și să iasă glonț din cameră.) Mama nici n-a vrut să audă de alt câine până n-a început Jock să o șteargă în tabără să se joace cu javrele cafrilor.

— Oh, cățel rău ce ești, Jock, spunea ea mâhnită, să te joci cu câinii ăia murdari și nesuferiți, cum ai putut, Jock!

Jucăuș, dar și chinuit de remușcări, el sărea și-i lingea obrazul, în timp ce ea își apleca întreaga putere a ființei ei inevitabil trădate asupra lui, jeluindu-se, „Cum ai putut, Jock, ah, cum ai putut? Tt

Deci trebuia găsit încă un cățelandru. Și pentru că Jock era (în străfundul sufletului, în ciuda păcatelor sale vremelnice) nobil și generos, și mai presus de toate bine crescut, tovarășul său musai să vădească aceleași calități. Și unde în lume, ce câine putea oare să fie destul de bun? Mama a refuzat nu știu câți puiandri; Jock însă continua să se furișeze în tabără și apoi să se întoarcă pe nesimțite și să se așeze în fața ei, oferindu-și tot sufletul în privirea cu care o fixa. Puiul cel nou urma să fie câinele meu. Eu am hotărât așa: dacă fratele meu avea un câine, trebuia să am și eu unul, așa mi se părea corect. Dar lipsa de forță în a-mi susține acest drept se datora faptului că în capul meu bântuia doar ideea abstractă a dreptății. Adevărul era că eu nu-mi doream un câine bun, nobil, bine crescut. Cum mi l-aș fi dorit, nu știam, însă gândul la un asemenea animal mă plictisea. Așa că mă mulțumeam s-o las pe mama să respingă puii, atâta vreme cât teribila ei energie maternă se revărsa asupra lui

Jock, iar pe mine mă lăsa în pace.

Apoi am plecat, întreaga familie, într-una din lungile noastre vizite în alt ținut al țării, trecând de la o fermă la alta, făcând popas la prieteni pentru o noapte, o zi, o masă comună. La ultima dintre ferme am fost invitați să rămânem tot sfârșitul acela de săptămână. Un văr îndepărtat de-al tatei, „un om din Norfolk", (tata era din Essex), se căsătorise cu o femeie care, în timpul războiului (Primul Război Mondial), lucrase ca infirmieră împreună cu mama. Locuiau acum într-o căscioară din cărămidă și drugi de fier, în mijlocul țancurilor de granit ce spărgeau desișul brusei. Trăiau mai izolați decât toți cei pe care-i cunoșteam, la optzeci de mile de cea mai apropiată gară. Nu se „potriveau" de fel, cum zicea tata, și fiecare sfârșit de săptămână și-l petreceau în scandaluri sau trimițându-se reciproc la plimbare. Dar abia mult mai târziu am avut răgazul să mă gândesc la nota patetică a acestor doi oameni care viețuiau „fără bună înțelegere", de unii singuri, cu o pensie de nimic, în mijlocul brusei; căci în acele zile m-am îndrăgostit.

Se întunecase când am ajuns, cam la opt seara, o lună aproape plină plutea grea și galbenă peste o culme golașă de blocuri de granit. Hățișul era negru, pitic și tăcut, doar greierii țiuiau surd, fără contenire. Am tras mașina în fața unei construcții de cărămidă, ca o cutie, al cărei acoperiș era inundat de razele astrului. Când s-a oprit motorul, cântecul greierilor a devenit și mai puternic, răceala luminii lunare ne-a învăluit fețele cu o boare parfumată, și din apropiere s-a auzit un chefnit nestăpânit și sălbatec. În aceeași clipă, de după colțul casei s-a ivit o mogâldeață care s-a repezit spre mașină, schimbând direcția aproape imediat de cum a atins-o, și s-a retras la fel de repede în spatele casei, scoțând un schelălăit ascuțit, din ce în ce mai slab pe măsură ce se depărta, încât instinctiv ne-am încordat auzul, cel puțin eu, ca să-l deslușim.

— Nu luați seamă la cățelandrul ăla, ne-a spus gazda, omul din Norfolk. De câteva nopți e ca nebun din pricina lunii.

Am intrat în casă, am primit de mâncare și toate cele trebuincioase; pe mine m-au trimis la culcare pentru ca cei mari să poată vorbi în tihnă. De afară se auzea hămăitul strident și înnebunit. Sechestrată în minusculul meu dormitor, m-am uitat pe geam afară la fâșia netedă de nisip alb ce unea casa de acareturi și care sclipea în lucirea lunii. Acolo se zbenguia dezlănțuit un cățelandru zbanghiu, nebun de bucuria vieții, ori din pricina astrului, sărind într-o parte și-n alta, învârtindu-se pe loc, încercând să-și înșface umbra neagră și împiedicându-se în propriile-i picioruțe stângace – ca un fluture beat în jurul flăcării de lumânare, sau ca… nimic din ce mi-a fost dat să văd și să aud de atunci încoace.

Luna, mare, depărtată, blândă, atârna deasupra copacilor, a nisipului alb și pustiu, a casei ce adăpostea suflete nefericite, și deasupra unui cățeluș smintit ce lătra și-și urma itinerarul delirului său beat și fericit. Acesta, nu mai încăpea îndoială, era cățelușul meu; și când domnul Barnes a ieșit din casă spunând: „Gata, gata, acum gata, bestie lunatecă…", și în cele din urmă aproape că s-a aruncat asupra creaturii înnebunite, ca să o poată lua în brațe și să o ducă, încă lătrând, zbătându-se, zvârcolindu-se, în lada de ambalaj ce-i servea drept culcuș, îmi și ziceam în sinea mea, la fel de îngrijorată ca o mamă care vede un străin atingându-i copilui: ai grijă, acum ai grijă, e câinele meu.

A doua zi după micul dejun am vizitat culcușul. Pe lemnul alb se prelingea rășina ce îmbăta cu mirosul ei încins de soare, și prin deschizătura din față ieșeau paie moi și galbene. Pe ele zăcea o cățea neagră, mare, frumoasă, cu capul culcat pe labele întinse. Lângă ea, un puiandru bălțat se răsturnase pe spate, cu labele răschirate în

toate părțile și ochii dați peste cap, la fel de extaziat de căldură, hrană și lene cum fusese cu o noapte înainte de bucuria zbenguielii. Pe buzele lui negre și lucioase ușor retrase, dezvelind un șir perfect de dinți mici de lapte, se uscase o crustă de fiertură de mălai. Cățeaua nu-l scăpa din ochi, dar mândria ei era învăluită în somn și căldură.

Am intrat în casă pentru a-mi anunța proprietatea spirituală asupra puiului. Cei mari se mai găseau încă la masă. Omul din Norfolk și tata își aduceau aminte de copilăria lor, petrecută în același spațiu dar despărțită prin ani. Soția, cu ochii încă roșii de plânsul ce urmase unui scandal nocturn, sporovăia cu mama despre diferitele spitale din Londra unde își petrecuseră, așa reieșea, un timp minunat îngrijind de răniții de război.

Mama a sărit ca arsă.

— Oh, draga mea, nu cățelușul ăla, nu l-ai văzut noaptea trecută? N-o să-l educăm niciodată.

Omul din Norfolk ni-l dădea cu plăcere.

Tata nu vedea ce păcate avea câinele, important era să fie sănătos, la care mama, disperată, și-a lăsat privirile în pământ și n-a mai scos un cuvânt.

Nevasta omului din Norfolk, în schimb, nu suporta să se despartă de caraghiosul ăla mic, numai Dumnezeu știa ce puține bucurii avea în viață.

Cunoscând prea bine atmosfera ce domnește între cei aflați la cuțite, nu era nevoie să mi se spună de ce nu cădeau la învoială asupra cățelului meu, sau în ce fel, sau eam ce aveau să-i reproșeze. Știam doar că raționamentele interioare se vor decanta la timpul potrivit și cuțulanul va fi al meu. I-am lăsat pe cei patru adulți să-și războiască nepotrivirile pe socoteala unui biet cățeluș și am ieșit să mă înclin în fața vietății care stătea acum într-un con de umbră

lângă lada ce mirosea a lemn dulce – blana lui bălțată cu negru avea pete mai întunecate, umede, acolo unde îl linsese limba grijulie a mamei. Propria lui limbă trandafirie se strecura caraghios printre dinții albi, ca și când, din prea multă lene sau nepăsare, uitase să și-o retragă la locul ei sub cupola umedă și la fel de rozalie a botului. Ochii minunați, doi năsturași căprui… dar destul, era o corcitură de puiandru ca atâția alții și nimic mai mult.

Mai târziu m-am întors la cei mari să văd în ce parte înclina talgerul balanței: mama, evident, îl biruise pe tata, căci l-am auzit spunând că era mai înțelept să nu luăm puiul, „Sângele rău își spune cuvântul, să știi".

Sângele rău era de la tată, a cărui poveste nu putea decât să desfete închipuirea unei puștoaice de patrusprezece ani ce mă aflam. Ținutul acesta fiind zonă de brusă, aproape deloc populată, plină de sălbăticiuni, chiar și leoparzi și lei, cei patru polițiști de la postul de pază aveau o sarcină mult mai grea decât cei din apropierea orașului; drept care își cumpăraseră șase dulăi cât toate zilele ca, în primul rând, să bage groaza în eventualii spărgători ce ar fi atacat însuși postul de control, și în al doilea, să dea impresia că sunt înconjurați de fiare a căror ferocitate o țin sub control. Căci dulăii erau dresați să ucidă la nevoie. Unul din acești câini, un Ridgeback uriaș, s-a „sălbătidta. Scăpase din lanț și se făcuse nevăzut în brusăy ducându-și de unul singur zilele cu antilope mici, iepuri, păsări, furând chiar orătăniile de la ferme. Clinele acesta, a cărui siluetă mândră și solitară fermierii se obișnuiseră să o zărească în nopțile cu lună sau în zorii și amurgurile cenușii, ținându-se departe de căldura și prietenia oamenilor, o ademenise pe Stella, mama puiului meu, și o ținuse lângă el o săptămână întreagă, hârjonindu-se și vânând împreună. Cățeaua l-a urmat pur și simplu într-o dimineață; soții Barnes au văzut-o plecând; au strigat după

ea; nici n-a catadicsit să se uite în urmă. S-a întors după o săptămână, în zorii unei dimineți, și a scheunat încetișor sub fereastra dormitorului, anunțându-i: Am venit; s-au* sculat să o vadă pe aventuroasa Stella stând dreaptă în lumina lunii ce pălea, fără să-și întoarcă botul spre ei, ci întinzându-l spre un câine uriaș, puternic, ce-și mișca ușor coada, parcă pentru a-i transmite un ultim mesaj înainte de a dispărea în hățiș. Domnul Barnes a tras câteva focuri în urma lui, dar nu l-a nimerit. Apoi, soț și soție au boscorodit-o pe Stella care, la timpul cuvenit, a adus pe lume șapte pui în toate combinațiile posibile de negru, cafeniu și auriu. Nici ea nu era de rasă pură, deși, bineînțeles, proprietarii o considerau a fi, sau așa se cuvenea să fie, doar era câinele lor. În noaptea în care s-au născut puii, omul din Norfolk și soția lui au fost treziți de un vaiet trist „sau un plânset, și când s-au uitat pe geam, l-au zărit pe câinele polițist sălbăticit aplecându-și capul și vârându-l în deschizătura lăzii de ambalaj. În lumina roz-aurie ce inunda brusa, câinele însuși părea înconjurat de un nimb auriu. Cățeaua scheuna și mârâia în același timp, în semn de bun-venit, de protest, sau poate înfricoșată de reapariția lui masivă, puternică „și de botul împins atât de aproape de puii neajutorați. La strigătul stăpânilor, și-a întors capul proscris spre fereastra unde stăteau aceștia, unul în pijama vărgată, cealaltă în cămașă roz cu broderie. Apoi și l-a lăsat pe spate și a urlat, a urlat, o tânguire sălbatecă, nebună, care le-a încrâncenat carnea – povesteau ei; dar nu i-am înțeles decât mulți ani mai târziu, când Bill, puiul, s-a „sălbăticit* și l-am văzut în acea zi cocoțat pe mușuroi, urlându-și dorul sfâșietor spre o lume pustie ce-l asculta.

Tatăl puilor nu s-a mai întors la Stella; o lună mai târziu, a fost împușcat la o altă fermă, cincizeci de mile mai departe, pe când ieșea dintr-un coteț cu o minunată Leghorn albă în bot; la acea

vreme, cățelei îi rămăsese un singur pui, ceilalți fuseseră înecați. Sânge rău, ziceau ei, n-avea rost să-i păstreze, îi lăsaseră acel unic fiu numai din milă.

N-am scos niciun cuvânt cât a durat povestea asta de prevenire, mi-am păstrat doar calmul încăpățânat al celeia ce știe că tot cum vrea ea se vor termina toate. Era dreptatea de partea mea? Era. Mi se datora un câine? Da. Avea cineva dreptul, în afara mea, să mi-l aleagă? Nu, dar… Prea bine, atunci, făcusem alegerea. Pe acesta îl alegeam. L-am ales. Prea târziu, îl a*lesesem.*

La familia Barnes am stat trei zile și trei nopți. Zilele se scurgeau încet, toride, pline de emoții latente; cei doi câini dormeau în lada lor. Noaptea, adulții stăteau în living, o încăpere mică de cărămidă, încinsă până la insuportabil de o lampă cu parafină a cărei lucire galbenă, uleioasă, atrăgea fluturi de noapte și gâze într-o aură necurmată, învârtejită, de mici trupuri în mișcare. Cei mari vorbeau, iar eu ascultam chefnitul nebun, îndepărtat, ca apoi să mă furișez în lumina rece de afară. În ultima noapte, luna era în al treilea pătrar, o minge mare, albă, perfect rotundă, a cărei taină stătea însemnată pe un chip ce părea atât de aproape încât l-ai fi putut atinge cu mâna în plutirea peste brusa întunecată, încărcată de cântecul greierilor. Și acolo, pe nisipul strălucitor, chefnăia și dansa puiul smintit, în timp ce mama lui, marele și minunatul animal, ședea și-l privea cu ochii ei galbeni, inteligenți, ușor îngrijorați, iar cu botul urmărea mișcările haotice ale copilului, copilul perechii sale moarte din hățiș. M-am ghemuit lângă Stella, așezându-mă pe cimentul încă fierbinte, i-am înconjurat gâtul moale și îmblănit cu brațul și mi-am apropiat capul de capul ei gânditor. Mi-am potrivit respirația în așa fel încât pieptul să-mi salte o dată cu al ei, să fiu mai aproape de căldura pieptului rotund ca un butoiaș, și împreună ne-am întors ochii de la chipul mare, încremenit, al lunii ce trecea pe deasupra, spre

puiandrul negru și zvânturat care țâșnea în cercuri din apropierea noastră – mai că se izbea de noi, atât de aproape – la două sute de iarzi depărtare, unde reușea în ultima clipă să evite roțile camionului. Îl urmăream amândouă, iar eu simțeam răcoarea luminii lunare pătrunzând în blana Stellei și întinzându-se ca mătasea pe pielea mea, în timp ce coastele noastre se înălțau și coborau deodată, și așa am așteptat până ce omul din Norfolk a ieșit, întâi să strige, apoi să urle, și mai pe urmă să se azvârle asupra micului smintit și să-l închidă în lada de lemn în a cărei întunecime cu miros de câine poposeau zăbrelele galbene ale astrului.

— Așa, acum, Stella fată, te duci cu puiul tău, a spus omul, aplecându-se și bătându-i ușor capul când ea a intrat ascultătoare în cușcă.

Cu nasul moale și-a împins puiul deoparte. De* obosit ce era, zăcea prăbușit cu picioarele întinse și tremurânde ca ale unui câine împușcat, abia respirând în gâfâieli șuierate, mai mult gemete. Și așa i-am lăsat, pe Stella și puiul ei, și m-am cuibărit în patul din căsuța de cărămidă în care aproape nu mai aveai loc de atâtea simțăminte vrăjmășite. M-am culcat cu gândul la cățelandrul zurliu, acum în sfârșit adormit de extenuare, cu nasul înfipt în coasta neagră a mamei „mișcându-se în ritmul respirației ei, în timp ce blana îi era mângâiată de fuioarele de lumină galbenă ce alunecau deasupra lui printre scândurile lemnului înmiresmat.

L-am luat a doua zi dimineață, după ce-am închis-o pe Stella într-o cameră, să nu ne vadă plecând.

Un drum de trei sute de mile până acasă, și în tot acest timp Bill a chefnit, a țopăit, a căscat și s-a răsturnat ca un netot pe spate în brațele oricui se nimerea, dându-și ochii peste cap și lăsându-și labele mari să atâme blege. Până în oraș, caii lui de bătaie au fost mama și cu mine, iar după aceea frate-meu, care tocmai își începea

vacanța. În prima clipă, când a dat cu ochii de câine, și-a amintit de statutul lui de stăpân al lui Jock și mi-a concediat animalul ca pe un soi indiscutabil inferior ca valoare. Mama, intrată deja în sclavia lui Bill, nu l-a contrazis, dar l-a invitat să admire adorabilele încrețituri de pe fruntea puiului. Iar tata, iritat, a cerut ca amândoi câinii să fie „dresați ca la carte".

Cât a mai durat călătoria aceea de coșmar, am putut observa că mama vorbea despre Jock din ce în ce mai mult, cu un sentiment de vinovăție, ca și cum îl trădase. „Sărmanul, micul Jock, ce-o să spună? A

În realitate, Jock era un câine tânăr și frumos. Mai mult alsacian decât orice altceva, avea talia mică, blana. Groasă, de o nuanță caldă, aurie, cu o urmă de „creastă" pe șira spinării, aducând mai degrabă a lup sau vulpe dacă-i priveai din față urechile ascuțite și ciulite. Și, categoric, nu era „mic". De cum ieșise din faza de pui, căpătase o anume distincție pe care și-o, păstra chiar și când era admonestat de mama pentru vizitele în tabără.

Întâlnirea, pentru care ne pregătisem cuprinși de mare îngrijorare, a decurs într-un fel ce ne-a făcut cinste la toți, dar în special lui Jock al nostru care astfel a recâștigat inima mamei într-o clipită. Cățelușul a fost scos din mașină și dus în apropierea lui Jock; acesta aștepta cu binecunoscutul lui aer nobil și rezervat să-l salutăm. Pe loc Bill și-a început șerpuirile și hămăitul, dând târcoale terasei de piatră din fața casei. Zărindu-l pe Jock, a alergat spre el, s-a retras câțiva pași, s-a așezat pe poponețul lui dolofan și s-a pus pe un chefnit îndârjit. Jock întâi și-a căscat fălcile, pe urmă a clănțănit din dinți, înclinându-și capul într-o parte și-n alta într-o mișcare de protest, mârâind și rânjind în același timp; cățelandrul s-a apropiat târâș, și deodată s-a ridicat și s-a repezit dintr-un salt spre nasul înălțat și încrețit a adulmecare al câinelui mai bătrân. Jock nu s-a

ferit; s-a silit să rămână nemișcat pentru că vedea că noi îl privim. În cele din urmă și-a ridicat laba, l-a rostogolit pe Bill, 'țintuindu-l la pământ, l-a examinat și la urmă l-a adulmecat și l-a lins. Îl acceptase, iar Bill găsise un înlocuitor al mamei sale care, de bună seamă, jeluia pierderea lui. Puteam să lăsăm copilul (cum îi spunea mama) în grija nemăsurat de răbdătoare a lui Jock.

— Ești un câine atât de bun, Jock, l-a alintat mama copleșită de această scenă, și de celelalte, la fel de înduioșătoare, care au urmat, toate însemnate de extraordinara indulgență a lui Jock pentru cel care era, chiar și eu trebuia să recunosc, un cățelandru inadmisibil de stricător.

Educarea lui devenise o problemă urgentă. Dar nu era un lucru simplu, din aceeași pricină ca și în povestea cu găsirea noului pui, adică natura lăuntrică a familiei noastre.

Ca să amintesc o singură dificultate: câinii trebuie dresați de stăpânii lor, trebuie să se supună unei singure persoane, și cui să se supună Jock? Sau Bill: teoretic, eu îi eram stăpânul. Practic, Jock. Urma deci să-l preiau de la Jock? Dar chiar numai formularea unei asemenea necesități era absurdă: adoram puiul necuviincios, deci ce nevoie aveam de un câine bine dresat? Dresat pentru ce?

Câine de pază? Toți câinii noștri erau câini de pază. „Băștinașii" – așa se credea, cel puțin – se temeau* din firea lor de câini, însă la fel de plauzibile erau poveștile despre hoți care otrăveau dulăi fioroși sau se împrieteneau cu ei. S-ar putea zice deci că nimeni nu era convins cu adevărat de folosul câinilor de pază. Cu toate acestea, fiecare fermă își avea câinele său de pază.

Cât am fost copil, mi-a plăcut să zac în pat și să ascult glasurile brusei ce înconjura casa din toate părțile, la mai puțin de cincizeci de iarzi depărtare, țipetele caprimulgilor, ale cucuvelelor, orăcăitul broaștelor și țârâitul greierilor; din tabără auzeam răpăitul tobelor;

deasupra capului meu foșneau tainic stuful sau ierburile lungi tăiate de la poalele dealului; distingeam miile de zgomote ale veldului noptatec; și fiecare din aceste zgomote era însoțit de agitația câinilor de casă care lătrau, amușinau, investigau și mârâiau la toate cele; până și la lumina stelelor ce bătea în luciul frunzei, la luna ce se înălța deasupra munților, la trosnetul unei crengi în spatele casei, la prima geană de roșu incandescent ce colora orizontul „pe scurt, la orice și la toate. Câinii de pază, din experiența mea, nu dormeau niciodată; dar ei nu erau atât o pavăză împotriva hoților (din câte îmi amintesc, n-am avut niciodată parte de ei) cât un soi de instrument destinat să măsoare sau să înregistreze murmurele și mișcările nopții africane ce părea să-și aibă viața ei proprie, uriașă, dar colectivă; incit căderea unei pietre, o stea țâșnind prin Calea Lactee, grohăitul unui porc sălbatec și vântul fâșâind prin lanul de porumb erau tot atâtea dovezi și ipostaze ale aceluiași adevăr.

Ce însemna să „dresezi" un câine de pază? Probabil să-l faci să reacționeze numai la apropierea furișată a unei ființe umane, albă sau neagră. Altfel, ce rost are un câine de pază? Chiar și acum, cea mai puternică amintire a copilăriei mele este aceea când stăteam trează, ascultând urletul întretăiat de suspine la inexplicabila apariție a chipului galben al lunii; ori mă cățăram până la geam să văd botul lung și negru îndreptat spre bolta maiestuoasă a stelelor. N-aveam nevoie de calendar lunar cu câinii ăștia, care erau ca traficul din Londra: dacă voiai să dormi, trebuia să te înveți să nu-i mai auzi. Și dacă nu-i auzeai, n-aveai să auzi nici mârâitul încordat, de avertizare, ce ar fi întâmpinat – nu-i așa? – un eventual prădător.

La început, Jock și Bill au fost închiși în sufragerie în timpul nopții. Dar atâta fojgăială era și atâtea lătrături și alergături de la o fereastră la alta, în urmărirea răsăritului de soare sau de lună, sau a umbrelor negre ce se mișcau pe pereții văruiți în alb, trimise de

ramurile copacilor din grădină, încât în curând n-am mai suportat lipsa de somn și i-am scos în verandă. Cu multe îndemnuri pline de speranță din partea mamei de a fi „câini buni", ceea ce însemna să-și ignore adevărata lor natură și să doarmă de la apusul soarelui până la răsăritul lui. Însă încă de pe atunci – Bill abia sfârșise cu pruncia – se întâmpla deseori să lipsească amândoi în zori. Se întorceau la micul dejun, venind pe drum în sus dinspre câmpuri, cu un aer vinovat și blana plină de semințe de iarbă, și știam că se repeziseră în hățiș după vreo bufniță sau vreun ierbivor și, trezindu-se mai departe de casă decât se așteptaseră, într-o lume nocturnă străină, începuseră să adulmece și să amușine și să exploreze, antrenându-se pentru zilele de sălbăticie ce aveau să urmeze curând.

Deci nu erau câini de pază. Poate câini de vânătoare? Fratele meu a luat asupră-și sarcina de a-i dresa, și așa s-a scurs o lungă și absurdă perioadă de „culcat, Jockw, „aici, Billtt, cu bucăți de zahăr candel ce încercau să stea în echilibru pe nasuri, și labe oferite spre a fi strânse de mâini omenești, etc, etc. Jock trecea prin toate astea suferind, bărbătește, dar mărturisind cât se poate de limpede, cu fiecare atom al ființei lui, că făcea tot ce-i stătea în putință s-o bucure pe mama – îi trimitea ocheade pe jumătate mândre, pe jumătate spăsite de câte ori frate-meu îl punea să exerseze, încât după o oră de dresaj băiatul se retrăgea, bodogănind că era prea cald, iar Jock o zbughea să-și pună capul în poala mamei. Cât despre Bill, n-a ajuns niciodată să facă ceva. Nu stătea nemișcat cu bucățile aurii în vârful botului, ci le mânca pe loc. Nu venea când era strigat. Niciodată nu-și amintea că trebuie să-și ridice laba când vreunul din noi îi întindea mâna. Urmărind ședințele de dresaj, am înțeles tot adevărul: Bill era prost. Susțineam, bineînțeles, că disprețuia să fie dresat, că se considera umilit, și că zelul cu care se supunea Jock

afacerii ăsteia atât de stupide dovedea lipsa lui de duh. Dar, vai! Altul era adevărul, pur și simplu Bill nu era foarte inteligent.

Între timp, dispăruse și craiul dolofan de la început; Bill devenise un câine tânăr, subțirel, mândru la vedere, cu haina vărgată în negru și capul mare care dezvăluia urme de Terra-Nova. Mai păstra încă un aer de puiandru. Căci, așa cum Jock părea să se fi născut bătrân, cu bărbia presărată încă din prima clipă de viață cu fire albe, respectabile, așa rămăsese în Bill ceva tineresc; și tânăr a rămas până la moarte.

Ședințele de dresaj n-au durat mult. Frate-meu zicea că trebuiau dresați la locul faptei: asta ca să-l liniștească pe tata care o ținea una și bună că erau o rușine și „nevrednici de pâinea pe care o mâncauw.

Și am început un nou regim, fratele meu, eu, și cei doi câini. Porneam în fiecare dimineață, în frunte băiatul, grav din pricina responsabilității pe care o avea, cu pușca în mână și câinii urmându-l îndeaproape. În urma acestui grup consfințit de vreme, veneam eu, fata, fără vreun rol trebuincios în toată această îndeletnicire serioasă și bărbătească, dar necesară în asigurarea publicului admirator. Un vechi rol al meu, într-adevăr: să merg mereu pe lângă scenă, o fetiță pătimașă, flămândă să facă parte din ea, dar știind că niciodată nu va intra în joc, mai presus de toate pentru că inima ce-i fusese dată să pulsese toată viața sub coastele ei nu era numai severă și intransigentă, dar tânjea, totodată, cu atâta ardoare, să se topească într-o acceptare plină de dragoste. O combinație neplăcută, știam asta încă de pe atunci – totuși, nu-mi puteam alunga zâmbetul ursuz de pe buze. Totul *era* absurd: uite-l pe frate-meu, atât de concentrat și de serios, cu Jock, câinele cel bun imediat în urma lui, și iată-l pe Bill cel rău, urmându-l doar din când în când, căci mai mult o ștergea să se delecteze pe vreo potecă lăturalnică. Și iată-mă

pe mine, însoțindu-i fără tragere de inimă, lăsându-mi greutatea de pe un picior pe altul, plictisită și fără să fac efortul să ascund acest lucru.

Cunoșteam traseul prea bine. Până la desișul mohorât al brusei, unde se puteau vâna păsări, ducea o potecă lungă ce ocolea pe după culme, tăia o pădurice luxuriantă de copaci paw-paw, se strecura printre vițele de cartofi dulci care ni se încurcau în jurul picioarelor prinzându-ne în lațurile lor, înconjura o grămadă de gunoi al cărui miros dulceag de putreziciune atrăgea un roi de muște negre și sclipitoare, și în sfârșit ajungea la desiș. Copăcei piperniciți, de un verde stins, mile și mile de copaci msasa care, tăiați cândva pentru cuptoarele minelor, crescuseră acum din nou, pitici, aproape atingând pământul cu rămurișul lor. Și peste întinderea desfigurată, teșită, a brusei, trufașa deschidere albastră a cerului.

Pornisem în căutare de hrană – așa ziceam de fiecare dată. Vânatul pe care l-am fi adus ar fi fost consumat de „ai casei", sau de servitori, sau de „cei din tabără". Dar de la o vreme încoace, alt temei decât nevoia de hrană ne mâna la vânătoare, din care pricină aveam întotdeauna un aer pocăit când o luam din loc și preferam să ne întoarcem cu mâinile goale. Porneam la vânătoare pentru că fratele meu primise o pușcă nouă și foarte eficace care putea doborî (fără greș, dacă ar fi tras cu ea) păsăret, mare și mic; și animale mici; și foarte adesea vânat mare, cum erau antilopele koodoo și samurii. Ne duceam deci pentru că aveam o pușcă. A vin d-o, trebuia să dresăm și câinii în același scop, astfel că toată afacerea căpăta un aspect mai puțin respingător.

Ne îndreptam spre Valea Largă, care se deosebește esențial de Valea Mare, aflată la cinci mile în direcție opusă. Valea Mare era pârjolită și erodată, iazurile secau repede. Nu ne plăcea să mergem acolo. În schimb, ca să ajungem în minunata Vale Largă, eram

nevoiți să trecem prin urâțenia aceea de brusă „din spatele colinei". Denumirile rituale pentru anumite zone ale fermei păreau mai degrabă, în imaginația noastră, nume de țări. „Mersul în Valea Largă" împrumuta ceva din atmosfera basmelor, tocmai din cauza inevitabilei călătorii prin desișul urât, neprimitor, înspăimântător. Și cu adevărat ne înspăimânta, de fiecare dată, fără să cunoaștem motivul: îl simțeam doar ostil și-l traversam repede, știind că, înfruntând acest pericol, ne câștigam dreptul la pacea apei curgătoare din Valea Largă. Doar o parte din ea aparținea fermei noastre; hotarul cu cealaltă fermă trecea nevăzut prin mijlocul ei, o linie închipuită de ochi de la bolovanul ăsta, la copacul ăstalalt, la vârtopul cela, mai încolo la mușuroi. O vale ierboasă, copaci înalți, umbrind ambele maluri ale râului ce tăia în două deschiderea de o jumătate de milă de verde intens, rupt de iazuri cafenii în care se răsfrângea oglinda cerului. Aici domnea brusa bătrână, copacii aceștia nicicând nu fuseseră tăiați: Valea Largă păstra nealterată natura virgină: fiecare ramură, tufiș, mărăciniș sau stâncărie se afla exact acolo unde trebuia să se afle.

Aici, gropile erau mereu pline. Apa căpăta o nuanță maronie, noroiul de pe fund viermuia de mici vietăți, în timp ce undele cafenii erau atinse în zbor razant de gaițele albastre și păsărelele colibri, și de tot felul de alte păsări vioaie ce treceau ca un fulger și ale căror nume nu-l știam. De-a lungul malurilor abundând de vegetație, nuferi albi și roz se lăfăiau pe frunzele împodobite cu nestematele stropilor de apă.

În acest paradis urmau să fie dresați câinii.

În timpul primei vacanțe, cea lungă de șase săptămâni, fratele meu era neobosit și porneam în fiecare dimineață după micul dejun. Ajunși în vale, eu mă așezam la marginea unei bălți sub un porumbar și mă lăsam dusă în visare de cântul clipocit al undelor,

legănându-mi picioarele deasupra apei, în timp ce frate-meu, înarmat cu pușcă, bețe de diferite grosimi, bucăți de zahăr și felii de păstramă, punea câinii la treabă. Uneori, trezindu-mă din reverie, poate din pricina soarelui ce-mi ardea umerii prin dantela verde a copacului, mă întorceam să-i văd pe cei trei trudind la o sută de iarzi de mine, pe o palmă stearpă de nisip. De cele mai multe ori îl zăream pe Jock făcând pe mortul, sau ținându-și botul pe labe, în timp ce ochii lui atenți scrutau chipul băiatului. Sau stătea în picioare, statuia unui câine auriu, minunat, supus ca nimeni altul. Bill, din contră, se rostogolea pe spate cu labele în aer, cu capul răsucit, lipit de pământ de la vârful cozii la cel al botului, primind căldura soarelui pe toată suprafața blăniței lui dungate. Printre gândurile-mi lenețe răzbătea vocea fratelui meu:

— Bun câine, Jock, da, bun câine. Idiot, Bill, câine prost, de ce nu muncești ca Jock? Și cu fața congestionată și transpirat tot, venea să se așeze lângă mine: Numai Bill e de vină, îi dă un exemplu rău. Și bineînțeles că Jock nu pricepe de ce trebuie el să se ostenească dacă Bill se joacă tot timpul.

Ce să zic, probabil că era vina mea că dresajul nu reușea. Dacă m-aș fi preocupat în întregime și cu seriozitate așa cum știam că se aștepta de la mine, de trebușoara asta a băiatului și a celor doi câini, poate că am fi obținut până la urmă o pereche de animale eficace și supuse, gata oricând să se prefacă moarte, să răspundă la comenzi și să aducă prada. Poate.

Până la vacanța următoare, în familie își făcuse deja loc dezbinarea morală. Tata se plângea că animalele nu mai ascultă de nimeni. Cerea deci dresaj, serios și susținut. Mama continua să-l răsfețe pe Jock și să-l certe pe Bill; în fața unei astfel de situații, noi copiii am căzut la o învoială tacită.

Mergeam ca și înainte în Valea Largă, dar o dată ajunși acolo,

umblam creanga printre bălțoace, lăsându-i pe câini de capul lor să descopere desfătările libertății.

Rostul apei, de exemplu. Prudent ca întotdeauna, Jock încerca balta cu laba și abia apoi intra în ea până la piept, cu botul deasupra undelor, lingându-le cu chefnituri scurte de salut sau emoție. După care înainta încet și începea să înoate, străbătând apele maronii în toate direcțiile, în umbra verde a porumbarilor. În vremea asta, Bill își găsea un ochi de apă și se punea pe joaca lui favorită. De la douăzeci de iarzi de malul bălțoacei, se năpustea cu lătrături ascuțite peste iarbă și traversa apa mai mult sărind decât înotând. Ieșea repede la mal, urca panta văii, dădea ocol mare și fuga înapoi, și iar ocol… și iar, și iar, și iar. Împroșca stropi mari de apă maronie care se înălțau deasupra lui în văzduh, căzând înapoi în bălțoacă, făcându-l să latre de încântare.

Asta era un joc. Altul era când se urmăreau unul pe altul, ca niște adevărați dușmani, cât era valea de lungă – patru mile cu totul – și când se prindeau, urmau niște mârâituri și rânjiri de colți și zvonuri de încăierare ce păreau destul de autentice. Uneori ne duceam să-i despărțim, o imixtiune pe care o acceptau; cum le dădeam drumul, unul o și rupea la fugă, picioarele dinapoi mișcându-se ca niște pistoane, urmat de celălalt, fioros și tăcut. Goneau o milă, două, până ce unul sărea de gâtul celuilalt și-l dobora. Și tot așa, repetat la nesfârșit, încât atunci când s-au sălbăticit de-a binelea, știam cum ucideau mistrețul sau antilopa cu care-și duceau zilele.

În dimineți banale vânau fluturi, în timp ce noi ne bălăceam picioarele în vreo baltă și-i priveam. O dată, cu un aer foarte solemn, parodiind parcă povestea ridicolă (care, slavă cerului, luase sfârșit) cu „aportu și „aiciu, Jock ne-a adus între fălci un fluture mare, portocaliu cu negru, ce-i pudrase botul blănos cu pulburea colorată a aripilor frânte. L-a depus în fața noastră, și-a pus laba pe

vietatea care încă se mai zbătea, apoi s-a întins pe burtă, arătându-ni-o cu nasul

„Poftim, un fluture, sunt un câine bun, tt păreau să spună mutra lui răutăcios de ipocrită și ochii dați peste cap.

În tot acest timp, Bill țopăia și lătra, un cățelandru cafeniu care se azvârlea în sus spre cerul imens și albastru după aripi plutitoare și multicolore. Nici nu băga în seamă captura lui Jock. Dar am simțit amândoi că mai degrabă el, decât Jock, ar fi făcut un asemenea comentariu răzvrătit.

— Bill l-a corupt pe Jock, spunea fratele meu. Sunt sigur că Jock n-ar fi atât de sălbatic dacă nu l-ar fi văzut pe Bill. Sângele își spune cuvântul.

Dar vai! Pe atunci nu știam încă ce însemna cu adevărat „a se sălbătici". Câțiva ani buni, expresia aceasta avea să definească micile lor acte de indisciplină, în special ale lui Bill.

De exemplu, atunci când Bill a reușit să se strecoare pe după scândura desprinsă din ușa magaziei și a mâncat. Pe săturatelea ouă, cozonac, pâine, o halcă de carne, o bibilică rumenită, jumătate de jambon. Apoi n-a mai putut ieși. Dimineața era tot numai pântece, tăvălindu-se pe podea și scheunând în suferința prea marelui răsfăț.

— Câine tembel, Bill, Jock n-ar face niciodată așa ceva, e mult prea inteligent ca să nu știe că se umflă dacă mănâncă atâta.

Apoi a prins gustul ouălor din cuibare, crimă pentru care la orice fermă un câine este împușcat. Puțin a lipsit ca Bill să nu împărtășească aceeași soartă. A fost efectiv văzut strecurându-se afară din ooteț, cu nasul numai pene, murdar de ou pe bot. Paiele cuibarelor erau toate o năclăială de scurgere galbenă și albicioasă. Orătăniile cotcodăceau și-și înfoiau penele ori de câte ori trecea Bill. Întâi l-a bătut bucătarul, de se cutremura ferma de urletele lui. Apoi

mama a fiert ouă, le-a umplut cu un amestec de muștar și le-a lăsat în cuibare. Bineînțeles, a doua zi dimineața, un vacarm de urlete și schelălăituri sălbatice: bătaia nu-l învățase minte. Am ieșit să vedem un câine cafeniu alergând și gonind în cercuri amețite de durere, cu limba atârnându-i de un cot, în timp ce soarele se înălța roșu peste munții negri – splendid fundal pentru o scenă dezonorantă. Mama i-a apucat sărmanele fălci bobotite, le-a spălat cu apă caldă și i-a spus:

— Acuma, Bill, mai bine să te-nveți minte, sau te vede mama naibii.

S-a învățat, dar nu ușor. Nu numai o dată am stat cu frate-meu – sculați devreme pentru vânătoare – în fața casei, în liniștea zorilor, cu un cer depărtat și înalt deasupra noastră, geana munților abia roșind și imensitatea brusei tăcute plină încă de întunericul nopții. Adulmecam umezeala pătrunzătoare a rouei și mirosul greu, somnolent, noptatic, al desișului, simțeam aerul rece și aspru în obraji. Fluieram încetișor ca să apară câinii de pe unde își aleseseră ei locul de dormit. Jock se ivea primul, căscând și dând din coadă. Nici urmă de Bill, – apoi îl vedeam șezând pe labele dinapoi chiar în fața cotețelor, cu nasul înfipt într-un colac de sârmă, cu ochii închiși, tânjind după vâscozitatea caldă și delicioasă a oului proaspăt. Ne duceam mâinile la gură și ne îndoiam de râsul ce nu ne ierta, dar trebuia înăbușit ca să nu ne deranjăm părinții. În acele dimineți, știam că nici n-aveam să ne depărtăm câteva sute de metri și unul din ei, Jock sau Bill, se și prăvălea lătrând în desiș; cel care rămânea cu noi uita de propria lui adulmecare și amușinare și țâșnea după el. Auzeam cum se stinge duetul de lătrături dezlănțuite în trosnetele și fâșâiturile provocate de trupurile lor și, foarte adesea, de agitația sălbăticiunilor care dormiseră până atunci, sau doar așteptaseră nemișcate plecarea noastră. Acum, în sfârșit, puteam să umblăm și

noi după niscai vânat pe care probabil niciodată nu l-am fi zărit dear fi fost câinii cu noi. Puteam să ne punem la pânde lungi, dând târcoale vreunui koodoo sau altor antilope care pășteau liniștite. Se întâmpla să ne ținem în preajma lor ore în șir, nescăpându-le din ochi, temându-ne doar să nu se întoarcă Jock sau Bill și să pună capăt acestei plăceri deosebite. Îmi amintesc că o dată am zărit o antilopă ce păștea la marginea unui câmp cufundat încă pe jumătate în întuneric. Ne-am întins pe burtă și ne-am târât prin iarba înaltă, sperând ca animalul să mai fie acolo, căci de văzut nu-l puteam vedea. Treptat, câmpul s-a deschis în fața noastră, o îngrămădire de bulgări mari și negri. Ne-am înălțat precauți capetele și, la câțiva pași de noi, la marginea mării de pământ răscolit, erau trei antilope mici, cu capetele întoarse spre locul unde avea să răsară soarele. Trei siluete negre, aproape nemișcate. Departe, de partea cealaltă a câmpului, bulgări mari se tiveau cu aur roșietic. Pământul se întorcea atât de repede spre soare încât lumina trecea în fugă de pe coama unui bulgăr pe cealaltă, acoperind câmpul ca niște flăcări ce saltă peste vârfurile ierburilor în fața unui vânt puternic. Lumina a ajuns la antilope, conturându-le cu o nuanță caldă de auriu. Trei animale mici, strălucind în pragul unui răsărit iminent. Au început să se izbească unele pe altele cu picioarele dinapoi pe care le ridicau și coborau în salturi mici, bătând din copite, parcă dansau. Sau își înclinau cornițele ascuțite și iar se repezeau scurt, pe jumătate mânioase. Soarele era sus. Trei pui dansau la marginea desișului de un verde adânc în care ne pitisem noi, și o rază timidă le încălzea pieile aurii. Curând soarele s-a despărțit de muchia dealurilor, devenind calm, mare, galben, și peste lume s-a revărsat atunci o culoare caldă, la fel de galbenă; puii s-au oprit din dans și au luat-o încet spre brusă, vânturându-și codițele albe și scuturind din căpșoarele lor caraghioase.

Niciodată nu i-am fi văzut dacă n-ar fi fost câinii atât de departe de noi.

De fapt, ăștia doi nu erau buni pentru altceva decât pentru indisciplina lor. Dacă voiam să fim siguri că ne întoarcem cu tolba plină, îi țineam legați de zgărzi până auzeam aievea clincănul firav al picherei care alerga prin tufăriș. Abia atunci îi dezlegam. Câinii o porneau ca din pușcă în urma păsărilor care se înălțau stângace, parcă ar fi fost niște eșarfe purtate de vânt, chiar deasupra firului ierbii, amenințate de fălcile câinilor ce clămpăneau dedesubt. Nu doreau decât să se poată așeza neobservate în iarba înaltă, dar erau mereu forțate să se ridice cu mare chin în copaci, bătând din aripile lor slabe. Uneori, dacă stolul era mare, o sumedenie de copaci se împestrițau cu micile siluete ce se decupau negre pe cerul zorilor sau al înserării. Se uitau la câinii care lătrau, pe noi nu ne băgau în seamă. Fratele meu, sau eu însămi – căci nici măcar eu nu puteam greși ținta în asemenea condiții – ne propteam zdravăn în picioare, luam în cătare o pasăre anume și trăgeam. În timp ce trupul se prăbușea între fălcile nerăbdătoare, altă pasăre era țintită și împușcată. Cu cele două păsări legate de labe, și bălăbănind mândri pușca a cărei utilitate fusese justificată prin folosință, ne grăbeam spre casă prin hățișul poleit de soare al copilăriei noastre vrăjite. Câinii, din politețe, ne escortau o bucată de drum, apoi plecau să vâneze de unii singuri. Hăituirea picherelor devenise pentru ei un sport foarte banal.

Se ajunsese la situația în care, dacă doream cu adevărat să vânăm sau să privim animalele, sau să ne plimbăm prin acele părți ale brusei unde, cale de mile întregi, animalele nu fugiseră încă de spaima vânătorilor, trebuia mai întâi să încuiem câinii, ignorând scheunăturile și urletele lor. Chiar și așa, dacă li se dădea drumul prea devreme, se luau după noi. O dată, după ce mersesem cam

șase mile, o plimbare matinală tihnită în direcția munților, numai ce ne-am trezit cu amicii noștri țopăind fericiți, lingându-ne brațele și genunchii cu limbile lor trandafirii, fierbinți și umede, manifestându-și astfel încântarea că ne găsiseră. Ne-au lins ei ce ne-au lins, au dat puțin din coadă – și duși au fost, au dispărut și nu s-au mai întors decât seara. Eram îngrijorați. Nu știam că s-au depărtat singuri atât de mult de casă. Ne ziceam că ar fi fost tare rău să înceapă să cutreiere alte ferme, poate chiar alte cotețe, mai știi? Dar, prea târzii îngrijorările. Erau prea bătrâni să mai fie dresați. Ori îi țineam numai în lanț, legați de copac în fața casei – ceea ce, pentru niște câini ca ei era echivalent cu a-i omorî – ori așa, ori îi lăsam liberi și cum le-o fi soarta.

Citeam amândoi, fiecare la școala lui, unde se presupunea că trebuia să învățăm cum să fim disciplinați, ordonați și oameni întregi, scrisori cu noutăți de genul:

„Jock și Bill au stat trei zile și trei nopți în brusă. Abia acum au venit, frânțiw.

„Câinii au lipsit o noapte întreagă, s-au întors abia la prânz".

„Mai mult ca sigur au ucis ceva și au stat lângă pradă ca sălbăticiunile, pentru că au venit acasă prea îmbuibați să mai mănânce, au băut doar o găleată de apa și au dormit ca niște prunci".

„Domnul Daly ne-a sunat ieri să ne spună că i-a văzut pe Jock și Bill bătând dealul din spatele casei lui după vânat. Se apucaseră să-i hăituiască bivolii. Va trebui să-i pedepsim când vor veni acasă, pentru că dacă nu se învață minte, o să ne trezim că-i împușcă într-una din nopțile astea întunecoase".

Când ne-am întors în vacanță, nici urmă de ciini. Lipseau de aproape o săpămână. Dar – sau cel puțin cu asta ne mângâiam – simțiseră întoarcerea noastră, căci iată-i alergând cu pas mărunt,

unul lângă altul, pe deal în sus, luminați de lună, două siluete lungi, negre, mișcându-se deasupra contururilor negre ale umbrelor ce-i însoțeau, cu ochii lucind roșii atunci când au ajuns în raza felinarelor. Ne-au salutat, pe fratele meu și pe mine, cu destul de multă afecțiune, dar imediat s-au retras să se culce. Ne-am spus că vedeau în noi niște creaturi la fel ca ei, care plecau în lungi partide de vânătoare; dar știam că este o absurditate sentimentală menită să mai tocească din durerea pe care ne-o provoca faptul că animalelor noastre, *câinilor* noștri, le păsa atât de puțin de noi. Au plecat din nou în aceeași noapte, sau mai precis, la prima geană de lumină. O săptămână mai târziu au venit din nou acasă. Miroseau urât, probabil vânaseră un sconcs sau o pisică sălbatică. De blană li se agățaseră tot felul de semințe și pielea le era bobotită de căpușe. Au băut apă pe săturatelea, dar au refuzat mâncarea: respirația lor duhnea a carne.

S-au întins să doarmă, și fără vlagă au rămas tot timpul cât noi, fiecare luând în brațe capul greu de somn al câte unuia din ei, i-am curățat de căpușe, semințe de iarbă, neghină. Pe laba din față a lui Bill am simțit o cută '-. Larită, o cicatrice veche mi-am închipuit eu. Că i-am atins-o, a scheunat în somn. Era urmă de lat de iarbă împletită, din cele folosite de africani să prindă păsări. Din fericire, latul se rupsese.

— Da, a zis tata, așa o să sfârșească, amândoi, o să moară prinși în capcană și așa le trebuie, n-o să le plâng de milă!

Eram atât de speriați incit i-am ținut înc. Iișl o zi întreagă; dar nu le-am putut îndura suferința îi le-am dat din nou drumul.

Când nimeream peste capcane puse pentru tot felul de sălbăticiuni, le stricam fără să alegem. Pentru antilope mari, – samuri, elanzi, koodoo – africanii îndoiau un puiet peste potecă, îl legau cu o sfoară subțire și înnodau de el un lat de sârmă groasă

tăiată dintr-un gard. Pentru antilopele mai mici puneau capcane aproape de pământ, cu lațuri din sârmă subțire de ambalaj, sau fibră de copac împletită. În colțurile țarinilor, unde veneau păsăretul și iepurii să găsească hrană, locul era împânzit de capcane minuscule ascunse în iarbă, și deseori deasupra fiecărei poteci atârna un laț mic de iarbă răsucită. Ne trebuiau uneori zile întregi să le distrugem pe toate.

Ca să-i distrăm pe câini, făceam plimbări lungi în fiecare zi. Noi eram epuizați, ei nu, încât noaptea o porneau iarăși în hălăduială. Atunci ne luam bicicletele și pedalam din răsputeri pe potecile aspre ale fermei – câinii alergau liniștiți pe lângă noi. Ne dădeam sufletul încercând să-i mulțumim, iar ei, ne închipuiam noi, știau foarte bine ce făceam și-și râdeau de noi. Dar de renunțat, n-am renunțat. O dată, la marginea unui luminiș, am zărit scheletul unui animal mare ce atârna de un laț. Cine știe ce african uitase să-și viziteze capcana. Le-am arătat rămășițele și le-am vorbit, i-am avertizat, i-am amenințat, aproape plângând din pricină că limba noastră nu era și a lor. Au dat târcoale oaselor, adulmecând, au lătrat de câteva ori scurt la noi – de politețe, ne-am zis; și duși au fost.

La școală ne-au ajuns vești că s-au sălbăticit aproape de tot. Se mai întorceau din când în când, ca să mănânce, sau să tragă un pui de somn în timpul zilei, „ca la hotelu se plângea mama.

Apoi soarta și-a spus cuvântul sub forma unei capcane pentru antilope.

Într-o noapte, foarte târziu, am auzit scheunături și am ieșit să le primim cum se cuvine. Se târau pe burtă spre ușa de la intrare. Coastele împungeau pielea, blana era numai smocuri, ochii arătau bolnavi. S-au aruncat asupra mâncării; erau hămesiți. Apoi am zărit gâtul lui Jock aplecat peste castron și am înțeles pricina: o sârmă

groasă. Nu era din cea tare, ci răsucită din mai multe fire care fuseseră roase chiar lângă zgardă. Am examinat gura lui Bill: mult timp i-o fi trebuit să roadă cablul acela, zile întregi poate: buzele și gingiile îi erau numai răni sângerinde, iar dinții se tociseră până la rădăcină, ca la un câine bătrân. Dacă sârma n-ar fi fost împletită, Jock ar fi murit în capcană. Dar așa, i s-au strâns plămânii, căci aproape se sufocase în lanț, și s-a îmbolnăvit. Bill nu mai putea mesteca, ci mânca stângaci și chinuit, așa cum mănâncă bătrânii. Au rămas acasă săptămâni în șir, câini reformați care lătrau noaptea în ogradă și-și luau mesele la ore fixe.

Apoi iar au plecat, dar se întorceau mult mai des ca înainte. Plămânii lui Jock nu-și reveniseră: stătea afară în soare, gâfâind și șuierând, parcă încerca să și-i odihnească. Cât despre Bill, el nu putea mânca decât lucruri moi. Cum oare se descurcau atunci când plecau la vânătoare?

Într-o după-amiază ieșisem cu pușca departe de casă și i-am văzut. Întâi am auzit, la vreo două mile distanță, binecunoscutul lătrat scurt, nervos: se îndrepta spre noi. Ne găseam într-o vâlcea largă, acoperită cu iarbă înaltă, albicioasă, ce se legăna și se apleca în unduiri regulate; apoi a apărut o vietate, o antilopă; dar abia când s-a apropiat am identificat-o, pentru că avea pielea brun-roșcată și vâlceaua era plină de iarbă din aceea cu moț rozaliu care capătă o nuanță de un roșu intens în lumină puternică. Fiind aproape de apus, ierburile spelbe aproape că nu se mai vedeau, decât ca niște fuioare albe de lumină; în schimb, iarba roșie ardea învăpăiată; la fel de roșie era și blana micii antilope. Brusc și-a schimbat direcția. Ne văzuse oare? Nu, Jock era vinovatul – făcuse o manevră rapidă de întoarcere din locul de unde pândise pitit în ierburile stacojii. În spatele antilopei se afla Bill, pistonând ca un motor. Jock nu mai putea alerga, drept care împinsese prada în fălcile lui Bill. L-am

văzut pe acesta sărind la gâtul ei, răsturnând-o și țintuind-o bine, până veni tovarășul său s-o omoare: dinții lui nu-i mai erau de folos.

Ne-am îndreptat spre ei să-i salutăm, dar cu strângere de inimă, căci aceste două creaturi ce mârâiau și-și arătau colții nu păreau să ne recunoască, ridicau spre noi ochi sticloși, de sălbăticiune, sfâșiind în același timp animalul ucis. Mai precis, Jock sfâșia… înainte să ne depărtăm, l-am văzut împingând hălci' de carne aburindă spre Bill, care altfel ar fi flămânzit.

Acum într-adevăr formau o echipă: niciunul nu putea supraviețui fără celălalt. Eram convinși de asta.

Dar curând Jock nu s-a mai putut scula, rămânea întins și privea desișul; iar când se întorcea Bill, îl lingea pe față și pe urechi de parcă își reluase vechiul lui rol de mamă.

O dată l-am auzit pe Bill lătrând și m-am dus să văd ce s-a întâmplat. Cablul de telefon trecea printr-o văioagă din apropierea casei și ducea la ferma de peste deal. Firele bâzâiau, cântau, zbârnâiau. Bill se oprise sub ele și, deși se aflau la câteva picioare deasupra lui, sărea și le lătra de mama focului: se juca la fel de exuberant ca și pe vremea când era pui. Numai că acum m-a întristat câinele ăsta mare și viguros care se juca singur-singurel, în timp ce prietenul său zăcea potolit în soare, șuierând din plămânii vătămați.

Oare cu ce se hrănea Bill în brusă? Șobolani, ouă de păsări, șopârle, orice se dovedea suficient de moale pentru el? Dureros și acest gând, dacă îmi aminteam de puternicii vânători în zilele lor glorioase.

Curând am început să primim telefoane de la vecini: Bill a trecut pe la noi și a mâncat tot ce mai era în castronul câinelui nostru… Bill părea flămând, așa că i-am dat să mănânce… Bill al vostru arată tare slab, nu-i așa?… Bill a dat târcoale cotețelor – îmi pare rău, dar dacă

e în căutare de ouă, atunci…

Bill a făcut pui cu o cățea cu pedigree de la o fermă mai îndepărtată; proprietarii erau neliniștiți: câinele meu nu era destul de bun pentru ei, și în plus era problema „sângelui răuu. Puii au fost omorâți. Pe Bill l-au bătut, au tras chiar câteva focuri în aer ca să-l sperie, dar el tot pe acolo dădea târcoale. Nu puteam să-l ținem acasă? Ne întrebau; că se saturaseră să-și lege cățeaua.

Nu, nu puteam face nimic, Sau, mai corect, nu *am fi făcut* nimic; căci atunci când Bill ieșea cu pas mărunt din hățiș și venea să bea apă, multă apă, din castronul lui Jock, și apoi să se întindă câtă va vreme nas în nas cu el, atunci l-am fi putut prinde și lega, dar n-am făcut-o.

— Oricum n-o să reziste multă vreme, spunea tata, iar mama îl alinta pe Jock, zicând că era un câine cu scaun la cap și inteligent; îi cânta din nou osanale pentru firea și caracterul lui, ca și când uitase de anii glorioși petrecuți în brusă.

M-am dus în vizită la vecinul care deținea perechea lui Bill. Era legată de un stâlp al verandei. Toată noaptea ne-a fost tulburată de un urlet sălbatic, trist, ce venea din hățiș, iar ea scâncea și se smulgea în lanț. Dimineața am ieșit în tăcerea fierbinte a tufișurilor și l-am chemat: Bill, Bill, eu sunt. Nimic, niciun sunet. M-am așezat la umbră pe clina unui mușuroi și am așteptat. Curând a apărut și Bill, alergând cu pas mărunt printre copaci. Era foarte slab. Arăta sfrijit, încordat, precaut – un proscris bătrân, temător de capcane. M-a zărit, dar s-a oprit la câțiva pași de mine. A urcat până la jumătatea pantei unui alt mușuroi și a rămas acolo în plină lumină, astfel că am putut să văd cât de răpănoasă îi era blana. Ne-am privit tăcuți. Apoi și-a înălțat capul și a urlat, așa cum urlă câinii la lună, lung, cumplit, însingurat. Dar era dimineață, soarele pașnic și limpede, și brusa fără taine. Ufla din străfundul ființei cu botul

întins spre locul unde tovarășa lui stătea legată în lanț. Se auzeau scâncetele ei slabe și clinchetul castronului de câte ori trecea pe lângă el. N-am mai putut suporta. Mă lua cu frig și părul de pe brațe mi se zburlise. M-am dus la el, m-am așezat și l-am îmbrățișat, la fel cum o îmbrățișasem, cu mulți ani în urmă, pe maică-sa în acea noapte cu lună, înainte să-i fur puiul. Și-a pus botul pe brațul meu și a început să scâncească, mai degrabă să plângă. Apoi l-a înălțat din nou și a urlat.

— Oh, Dumnezeule, Bill, nu face asta, te rog, nu, nu are niciun rost, te rog, dragul meu Bill…

Dar a continuat să urle și deodată a sărit în picioare în mijlocul unui urlet, ca și când durerea dinei era prea intensă și nu mai putea răbda să stea, m-a adulmecat spunându-mi parcă: Tu ești, da, ei, la revedere – și, întorcându-și capul sălbatec spre brusă, a luat-o din loc.

La scurtă vreme după aceea a fost împușcat, prins pe când ieșea dintr-un coteț cu un ou în gură.

Jock a rămas tare singur. Își petrecea bătrânețea culcat în soare, cu nasul îndreptat spre brusa ce se întindea pe atâtea mile între casa noastră și munții prin care vânase în toți anii aceia cu Bill. Era cu adevărat un câine bătrân, cu picioarele înțepenite, blana răpănoasă, răsuflarea horcăită și șuierată. Uneori noaptea, când răsărea luna, ieșea să urle la ea, iar noi spuneam:

— Îi e dor de Bill.

Se întorcea și se așeza lângă genunchiul mamei, punându-și capul în poală ca să fie mângâiat.

— Sărmane Jock, bătrânule, bietul de tine, ți-e dor de câinele ăla rău, Bill?

I se întâmpla, când moțăia, să sară deodată și să pornească pe picioarele lui țepene să dea ocol casei și acareturilor, amușinând

totul și scâncind neliniștit. Apoi rămânea nemișcat, cu o labă ridicată, cum făcea și când era tânăr, și scruta hățișul, jeluind încetișor.

— O fi visat că a ieșit la vânătoare cu Bill.

Și într-o zi s-a îmbolnăvit. Abia mai respira. L-am dus în brațe până la poalele dealului între tufe și mama l-a mângâiat și l-a alintat, în timp ce tata i-a pus țeava puștii la ceafă și l-a împușcat.

Foamea

E ÎNTUNERIC în colibă și tare frig. Totuși, forma dreptunghiulară a intrării în dreptul căreia, dintr-o minimă nevoie de intimitate, atârnă un sac, e înconjurată de o lucire galbenă orbitoare, iar prin spărturile țesăturii se furișează tentacule de căldură aurie, înghiontind și înțepând picioarele lui Jabavu. „Brrr! Tt mârâie el, ridicându-și-le și apucând pledul cu degetele ca să-l întindă peste el. Trupul îi e culcat pe o rogojină de trestie și când răceala ei îi atinge în vreun loc pielea, Jabavu tresare și se ferește, mormăind în somn. Picioarele i se răschiră din nou, iarăși îl împung tentaculele calde și simte deodată cum îl cuprinde o înverșunare furibundă. Se agață de somn de parcă un hoț ar încerca să i-l ia; se învelește în propriu-i somn ca într-o pătură ce tot dă să alunece de pe el. Niciodată nu și-a dorit și nici nu-și va mai dori vreodată ceva atât de mult cum își dorește acum somnul ăsta. Se întinde lacom după el ca după o băutură caldă într-o noapte rece. Îl bea, se umflă de el și se scufundă mulțumit în uitare, când deodată vorbele se prăbușesc în amorțeala lui ca într-o baltă mocirloasă. „Brrr! U mârâie Jabavu. Zace nemișcat ca un iepure mort. Dar vorbele continuă să-i cadă în urechi și, deși s-a jurat să nu se ridice și să se țină de somnul ăsta pe care ele încearcă să-l alunge, se ridică totuși în capul oaselor, cu o expresie morocănoasă și îndărătnică pe chip.

De cealaltă parte a spuzei stinse din mijlocul podelei de lut, se scoală fratele său, Pavu… Și el este bosumflat. Își ferește fața și clipește rar în timp ce se ridică, trăgând pledul după el. Dar se păstrează într-o tăcere respectuoasă, cât îi ocărăște mama:

— Băieții mei, tatăl vostru putea să plivească un câmp întreg de când vă tot așteaptă.

Spunând acestea, ea urmărește de fapt să le reamintească de

datoria lor, să le bage din nou în cap ceea ce mintea lor a lăsat să se piardă – că au mai fost treziți o dată, mai devreme, de tatăl lor, care și-a pus tăcut mina întâi pe umărul unuia și apoi pe al celuilalt.

Cu un aer vinovat, Pavu împăturește pledul și îl așază pe pragul scund de pământ aflat într-o latură a colibei, rămânând apoi în picioare, în așteptarea lui Jabavu.

Dar Jabavu stă rezemat în cot lângă rămășițele focului din seara trecută și, cum mama n-a isprăvit cu probozeala, o Fepede:

— Mamă, atâtea multe și mărunte vorbești, câte fire de praf aduce vântul.

Pavu îl privește năuc. El este întotdeauna respectuos când vorbește cu părinții săi. Dar, de ce să nu recunoască, îl știe și pe frate-său, Jabavu, Gură Mare, așa că vorbele lui îl surprind doar pe jumătate. Drept e că părinții spun cu mâhnire că pe vremea lor niciun copil n-ar fi îndrăznit să vorbească astfel, dar drept este și că acum sunt mulți aceia care vorbesc așa – să te mai mire atunci ceea ce se întâmplă zilnic?

— Of, mamă, *taci naibii!* Trântește Jabavu, spărgând virtejul strident al vorbelor femeii.

Cuvintele „taci naibii" sunt rostite în engleză. Dar acum Pavu este șocat de-a binelea, întreaga lui ființă respinge purtarea lui Jabavu, nu numai acea parte care plătește încă tribut vechilor norme de conduită.

— Acum, ajunge, îl ia el la rost, ne așteaptă tata.

Îi este atât de rușine de frate-său încât ridică pânza de sac și pășește afară, clipind orbit de lumina prea puternică. Discul de un auriu șters al soarelui strălucește deasupra și-l încălzește dintr-odată. Pavu își mișcă membrele amorțite în dogoarea lui ca într-o baie fierbinte, apoi se apropie de părintele său.

— Bună dimineața, tată.

— Bună dimineața, fiule, îl salută bătrânul la rândul lui.

E învelit într-un pled cafeniu, vărgat cu roșu, dat peste umăr și prins cu un ac de siguranță din oțel. Ține în mână o săpăligă pentru munca la câmp și sulița strămoșilor săi ca să ucidă niscai iepure sau țap, de s-ar arăta vreunul. Băiatul n-are pled. E îmbrăcat cu o flanelă găurită de atâta purtat și îndesată într-un brâu lat. Are și el o sapă.

Din colibă răsună glasul mamei care încă mai ocărăște. Se aud zgomote de râzuială și de lemn lovit ușor – semn că ea a îngenuncheat lângă vatră, să dea la o parte cenușa moartă și să aprindă focul. Cei doi o și văd chircită acolo, înduplecind flacăra să prindă viață. Și parcă-l văd și pe Jabavu ghemuit pe rogojina lui, ferindu-și posac fața de mama care mustră mai departe.

Tatăl și fiul se privesc rușinați; apoi își îndreaptă căutătura dincolo de micile colibe ale satului băștinaș; văd cum dispar printre copaci o mulțime de prieteni și rubedenii de-ale lor care locuiesc în aceste colibe. Demult au pornit-o bărbații spre câmpuri. E aproape șase dimineața. Ferindu-și rușinați ochii unul de altul, tatăl și Pavu se iau și ei după săteni. Jabavu trebuie să vină singur – dacă vine. Pe vremuri, bărbații din coliba lor erau primii la câmp, pe vremuri câmpurile lor erau primele săpate, primele însămânțate și tot primele culese. Acum erau ultimii, și asta numai din cauza lui Jabavu care lucrează sau nu, după cum îi e pofta.

În colibă, mama stă îngenuncheată și se uită ia flăcăruia firavă ce prinde putere în căușul palmei protectoare. Căldura o mulțumește, îi topește amărăciunea.

— Ah, Gură Mare al meu, scoală-te o dată, îl dojenește ea blajin. Ai de gând să zaci toată ziua în timp ce tatăl și fratele tău trudesc? Își ridică fața zâmbind, dispusă să-și ierte fiul cel rău. Dar Jabavu sare de sub pătură ca și când ar fi dat peste un șarpe și răcnește:

— Numele meu este Jabavu, nu Gură Mare. Chiar și numele meu,

cel dat, mi-l iei!

Stă în capul oaselor, îndârjit, acuzator, cu ochii scăpărând de mânie nefericită. Iar mama lui își pleacă încet privirile, de parcă ar fi vinovată.

Ciudată atitudine din partea ei, când în fond Jabavu este cel care-a greșit de atâtea ori; în timp ce ea a fost întotdeauna o mamă adevărată și bună soție. Totuși, în acel moment, între cei doi, mamă și fiu, ea este cea care se simte vinovată, iar el, firește, este îndreptățit să o acuze. Curând, trupul lui își revine din îndârjirea mâniei și Jabavu se reazemă leneș de perete, urmărind mișcările mamei; ea se întoarce spre polița de pământ în formă de seceră care se află în spatele ei, să ia o oală. Jabavu e numai ochi. Un gând nou, o nouă nevoie pune stăpânire pe el – oare ce vas va lua? Când vede recipientul din mâna ei, îi scapă un oftat de ușurare, iar mama, auzindu-l, se miră și se minunează. Nu a luat oala în care pregătește porridgeul de dimineață, ci bidonul de petrol în care încălzește apa pentru spălat.

Tatăl și Pavu, toți bărbații din sat se vor spăla când se vor întoarce de la lucru la masa de dimineață, sau se spală în râul din apropierea câmpului. În schimb, ființa lui Jabavu, fiecare atom al minții și trupului său este concentrat pe nevoia ca ea să-l servească în acest fel – să-i încălzească adică apa anume ca el să se poată spăla acum. Deși, în alte zile nu-i pasă de curățenia trupului său.

Mama umple bidonul pe jumătate și-l așază pe pietre, în vâlvătaia flăcărilor roșii, vâjâitoare, și aproape imediat un fuior de abur albăstrui se învârtejește din apa fremătândă. Îl aude pe Jabavu suspinând din nou. Iar o cuprinde mirarea, dar nu-și ridică ochii spre el. Parcă ar sălășlui o fiară înăuntrul lui Jabavu, fiul ei – își zice ea – o fiară mereu flămândă care cercetează lumea prin ochii lui și grăiește cu gura lui. Îl iubește pe Jabavu. Îl vede curajos, iubitor,

deștept, puternic și plin de respect. Chiar așa îl vede și e convinsă că animalul furios care și-a făcut bârlog în Jabavu nu este fiul ei. Cu toate acestea, soțul, ceilalți copii, satul întreg vorbesc de Jabavu Gură Mare, Jabavu lacomul, fanfaronul, fiul cel rău, care, hotărât lucru, va fugi într-o bună zi în orașul omului alb și va deveni un matsotsi, adică unul din tinerii aceia criminali. Da, ei așa vorbesc, și ea o știe prea bine. Câteodată chiar și ea vorbește la fel. Și totuși – cu cincisprezece ani în urmă, a fost un an de foamete. Nu aceea care a bântuit prin alte țări, ca India, sau China, despre care femeia asta nici n-a auzit vreodată. Ci a fost o perioadă lungă de secetă, când au murit câțiva oameni și mulți au flămânzit.

În anul dinaintea secetei, ai lor își vânduseră, ca și altădată, grânele la magazinul african, păstrând pentru ei destul să facă față nevoilor. Vânzarea se făcuse la prețurile pieței din acea vreme. Omul alb de la magazinul cu pricina, un grec, depozitase grânele, cum îi era obiceiul, urmând să le revândă acelorași băștinași când aveau să fi se termine proviziile, ceea ce se întâmpla adesea – gloată nesăbuită, vânzând întotdeauna mai mult decât ar trebui, doar de dragul șilingilor lucitori cu care să-și cumpere năframe, zorzoane, sau pânzeturi. Dar în acel an se schimbaseră prețurile pe marile piețe din America și Europa. Grecul vânduse porumbul la magazinele din oraș și-și trimisese oamenii prin sate să-i convingă pe băștinași să vândă tot ce mai aveau. De data asta le oferise mai mult decât erau ei obișnuiți să primească. El cumpăra oricum la jumătatea prețului pe care-l obținea în oraș. Și totul ar fi mers strună, dacă n-ar fi urmat lunile acelea de secetă. Porumbul se veștejea, știuleții se chinuiau să se împlinească, dar până la urmă au rămas mici cât pumnul. Satele au fost cuprinse de panică și oamenii se îmbulzeau la magazinul grecului și la toate magazinele africane de peste tot din țară. Grecul spunea: „Da, da, avea porumb,

întotdeauna avea porumb, dar bineînțeles la prețul cel nou impus de Guvern". Și bineînțeles că oamenii nu aveau bani să cumpere porumbul ăsta atât de scump.

Așa că băștinașii au avut de îndurat un an de foamete. Sora cea mare a lui Jabavu, care avea trei anișori pe atunci, veni într-o zi să se alinte la sânul mamei, dar se trezi zvârlită cât colo, ca un cățelandru obraznic. Mama încă îl mai alăpta pe Jabavu care fusese întotdeauna un copil flămând, revendicativ, și pe lângă el, mai avea încă un prunc de o lună. A venit și iarna, rece și prăfoasă. Bărbații plecau să vâneze iepuri și antilope, femeile scotoceau toată ziua prin hățișuri după buruieni și rădăcini, iar pentru porridge de-abia de mai găseau vreo grăunță. Praful umplea satele, atârna deasupra lor în nori sumbri, pătrundea în colibe, în nările oamenilor. Fetița a murit – înghițise prea mult praf, așa ziceau oamenii. Sânii mamei atârnau vlăguiți, și când Jabavu venea și o trăgea de rochie, ea îl alunga cu brutalitate. Se îmbolnăvise de durere după moartea copilei, iar acum se temea și pentru pruncul celălalt. Antilopele și iepurii se împuținaseră, fuseseră vânați fără cruțare. Și cum să-ți duci zilele doar cu rădăcini și frunze? Dar Jabavu nu renunța atât de ușor la sânii mamei. Într-o noapte, pe când femeia dormea cu pruncul lângă ea, Jabavu a pornit-o de-a bușilea, luptându-se să ajungă la laptele ei; mama s-a trezit speriată și dând cu ochii de el a îngăimat: „Măi, da' puternic mai e copilul ăsta al meu". N-avea decât un an, totuși a trebuit să-și strângă toate puterile ca să-l dea la o parte. S-a trezit și bărbatu-său și l-a luat pe Jabavu, care urla și dădea din picioare, de lângă maică-sa și de lângă pruncul cel mic și fraged. Pruncul acela a murit, dar pe atunci Jabavu devenise deja băiețașul mereu ursuz oare se lupta ca un pui de leopard pentru orice firimitură de mâncare ce mai exista. Scheletic, cu pielea maronie fleșcăită și ochi enormi, arzători, adulmeca peste tot în praf după

boabe de porumb căzute, sau vreun rest de legumă puturoasă.

La asta se gândește mama cât stă așa chircită, urmărind fuioarele de abur ce se învârtejesc din apă. Pentru ea, Jabavu înseamnă trei copii, și-l iubește și acum cu toată pasiunea văduvită din acel an cumplit. Atunci s-a născut Jabavu Gură Mare, își zice, când era el atât de mic și prăpădit, de pe atunci îi spuneau oamenii Jabavu Gură Mare. Foametea cea lungă e vinovată că Jabavu este acum așa cum este.

Dar chiar și când îi găsește scuze de acest fel, nu poate să nu-și amintească de pruncul care a fost o dată. Femeile râdeau când îl vedeau cum suge. „Asta s-a născut flămând, ziceau, ăsta o să ajungă om mare! Tt Pentru că era un copil atât de mare și sugea cu atâta sălbăticie, mereu plângând după mâncare… înduioșată, îi găsește din nou scuze: „Dacă n-ar fi fost el așa, dacă nu și-ar fi hrănit puterea de când s-a născut, ar fi murit ca și ceilalți". Și la acest gând își ridică privirile spre el, pline de dragoste și mândrie – dar le pleacă din nou repede. Pentru că știe că un băiat mare, de aproape șaptesprezece ani câți are Jabavu, este nemulțumit când o mamă îl privește prin aburul amintirilor de pe vremea când era țânc. Jabavu se știe doar pe sine cel de acum, și nici asta prea lămurit. Stă rezemat de zidul de lut, fără să se uite la maică-sa, ci doar la apa pusă la încălzit pentru el. Și brusc înăuntrul lui se învolburează mânia, dragostea, suferința și revolta, atât de multe sentimente îl năpădesc, și toate deodată, de parcă un diavol al vântului a intrat în el. Știe prea bine că nu se poartă așa cum ar trebui, totuși nu poate altfel; știe că printre ai lui este ca un taur negru într-o turmă de capre – dar din ei s-a născut; nu-și dorește decât orașul omului alb, deși tot ce știe despre acel loc este ceea ce a auzit de la drumeți. Și deodată îl bate un gând: „Dacă plec în orașul omului alb, mama va muri de durere…

Abia acum își îndreaptă privirile spre ea. Nu o vede nici tânără, nici bătrână, frumoasă sau urâtă. E mama lui, care a venit la soțul ei cu o zestre frumușică, după ce s-a plătit pentru ca cantitatea cuvenită de vite. A născut cinci copii, din care trăiesc trei. Își respectă soțul și gătește bine. Ca mamă, este așa cum trebuie să fie o mamă, conform vechilor idei. Jabavu nu disprețuiește aceste idei: pur și simplu nu-s pentru el. N-ăi cum să disprețuiești un lucru pe care demult l-ai înlăturat din existența ta. Soția lui Jabavu nu va fi ca mama lui: nu știe de ce, dar e sigur de asta.

De fapt, după noile idei, mama lui este o femeie tânără – nu are încă treizeci și cinci de ani, – care ar arăta chiar drăguță dacă și-ar pune pe ea o rochie din cele cu care se îmbracă femeile de la oraș. Dar ea poartă o țesătură de bumbac albastră, legată deasupra sinilor, lăsându-i umerii dezveliți, și o fustă din același material, adunată în jurul picioarelor pentru ca dogoarea focului să n-o pârjolească prea tare. Niciodată nu i-a trecut prin cap că ar putea fi tânără, bătrână, modernă sau demodată. Totuși, își dă și ea seama că nevasta lui Jabavu nu va fi ca ea, și către această femeie necunoscută mintea ei se îndreaptă cu mirare respectuoasă, dar temătoare. Se gândește: „Poate că dacă acest fiu al meu își găsește o femeie care să-i semene, atunci n-o să mai fie ca un taur sălbatec printre boi… * și gândul acesta o mângâie; se ridică, ia bidonul de pe foc și se îndepărtează de căldura pârjolitoare.

— Acum te poți spăla, fiule.

Jabavu înșfacă bidonul de parcă acesta ar putea s-o ia la fugă, și-l duce afară. Dar se oprește în prag și-l lasă încet jos. Intră înapoi în colibă, îmbufnat, părând rușinat de ceea ce vrea să facă, ridică pătura care a rămas în același loc unde a lăsat-o el să cadă, o împăturește și o așază pe polița de pământ. Apoi își rulează rogojina de trestie și o pune lângă perete, făcând același lucru cu

rogojina fratelui. Aruncă o privire mamei care-l urmărește în tăcere, îi vede ochii blânzi și înduioșați… dar nu poate suporta ceea ce vede. Îl năpădește furia; iese.

„Uite, se gândește ea, ăsta mi-e fiul! Ce repede și cu câtă îngrijire a strâns pătura și a pus rogojinile la locul lor! Ce ușor îi este să ridice vasul greu de apă! E puternic și bun! Da, se gândește la mine și se întoarce să facă ordine în colibă, se rușinează de nepăsarea lui". Așa cugetă ea, spunându-și de fiecare dată că Jabavu al ei este bun, deși știe prea bine că el nu e bun mai ales cu sine însuși, și că atunci când îl cuprinde o pornire bună ca acum, Jabavu se poartă de parcă a făcut o faptă rea și nu una bună. Știe că dacă îi mulțumește, el va striga la ea. Privește pe furiș spre intrare și-și vede fiul, vânjos, puternic, cu pielea de culoarea aramei și strălucind ck. Sănătate în soarele proaspăt al dimineții. Dar surprinzându-i fața încruntată din pricina mâniei și revoltei, își întoarce privirile în altă parte, numai să n-o mai vadă.

Jabavu duce bidonul la umbra unui copac stufos, își desface brâul și începe să se spele. Apa caldă i se prelinge mângâietoare pe trup, clăbucii de săpun îi furnică pielea și asta-i place tare mult: el a fost primul în tot satul care s-a folosit de săpunul omului alb. Se gândește: „Eu, Jabavu, mă spăl cu apă caldă, bună, și cu săpun adevărat. Nici măcar tata nu se spală când se trezește…". Câteva femei trec pe lângă el, dar se face că nu le vede. Știe ce gândesc ele, dar în sinea lui își zice: „Femei de kraal, proaste, habar n-au de nimic. Eu știu însă că Jabavu este ca omul alb care se spală întotdeauna când se trezește din somn".

Femeile trec încet mai departe și chipurile lor sunt mâhnite. Își îndreaptă privirile spre coliba în care mama lui stă îngenuncheată și pregătește mâncarea, și dau din cap, căinând-o pe această biată femeie, prietena și sora lor, că a dat naștere unui asemenea fiu.

Glasurile lor trădează însă alt sentiment și, deși nu le aude, Jabavu își dă seama de acest lucru. Invidie? Admirație? Nici una,nici alta. Dar nu este prima oară când s-a născut prin părțile acelea un copil ca Jabavu. Și aceste femei știu bine că purtarea lui Jabavu poate fi înțeleasă doar luând seamă la lumea omului alb. El este cel care a adus răul și binele, lucruri de admirat și lucruri de temut, și e greu să le deosebești unele de altele. Însă când un avion străbate înălțimile ca un cărăbuș strălucitor, și când mașinile cele mari trec pe drum spre nord, ele își amintesc de Jabavu și de alți tineri ca el.

Jabavu a terminat cu spălatul. Cu spatele întors la colibele satului, rămâne un timp în umbra copacului, gol pușcă, ascunzând în căușul palmei acea parte a trupului ce nu trebuie să se vadă. Petele galbene de soare tremură și se leagănă încoace și-ncolo pe pielea lui. Le simte mișcându-se calde și începe să cânte de plăcere. Dar un gând neplăcut îi întrerupe cântecul: ce să pună pe el, când n-are decât pânza pe care-o leagă peste șolduri – o simplă fâșie, singura îmbrăcăminte a oricărui băiat de kraal? Are el niște pantaloni scurți, vechi, dar îi sunt mici, i-au fost mici încă de la început. I-a purtat o dată fiul grecului de la magazin, pe când era băietan de zece ani.

Jabavu ia pantalonii din crăcana copacului și încearcă să-i tragă peste coapse. Nu vor să urce. Deodată se rup în spate. Cu grijă mare se răsucește să vadă cât de mare este ruptura. Fesa îi iese prin crăpătură. Se încruntă, ia un ac, din cele folosite la coaserea sacilor de grăunțe, bagă prin ureche un fir subțire de fibră desprinsă din coaja copacului și se apucă să țească fundul pantalonilor. Face asta fără să se dezbrace; stă răsucit din mijloc, ținând într-o mână acul, iar cu cealaltă apropiind marginile materialului destrămat. În sfârșit, treaba este făcută. Pantalonii îl acoperă decent. Sunt vechi, îl strâng la fel de tare cum strânge scoarța lemnul alb al trunchiului,

dar sunt pantaloni, nu o cârpă acolo.

Pitește acul înapoi sub coaja copacului, pune brâul în crăcană și caută pieptenul, bine ascuns în frunziș. Îngenunchează ca să se poată vedea în ciobul de oglindă pe care l-a găsit într-o grămadă de gunoi din spatele magazinului grecului, și-și piaptănă claia. Se tot piaptănă, până-i obosește mina, dar în cele din urmă reușește să tragă dreaptă cărarea. Fudul, își înfige pieptenele de metal în coamă, ca pe o creastă de cocoș țanțoș, și se admiră fericit în oglindă. Acum este pieptănat ca un alb.

Ridică vasul și aruncă în tufiș apa ce desenează
0 curbă subțire, scânteietoare, atingând apoi pământul cu o ploaie de stropi strălucitori; o găină bătrână ce se adăpostise de arșiță tocmai acolo o zbughește cârîind. Izbucnește în râs văzând găina bătrână și zburătăcită. Apoi aruncă și bidonul. E nou, lucește printre frunze. Se uită la el, și deodată îl cuprinde iarăși acea pornire interioară – care-i provoacă atâta suferință, lăsându-l de fiecare dată neputincios și buimac. Se gândește că mama lui, care a dat un șiling pentru vasul ăsta la magazinul grecului, nu va ști unde a dispărut. Pe furiș, ca și când ar face un lucru rău, ridică bidonul, îl duce până în prag și, strecurând cu băgare de seamă mâna prin deschizătură, îl depune înăuntrul colibei. Ocupată cu mesteca tul fierturii pentru porridge, mama nu se întoarce. Dar el bănuiește că ea știe ce se întâmplă în spatele ei. Zăbovește să o vadă întorcându-se – dacă o va face și-i va mulțumi, va țipa la ea; numai la gândul ăsta și-l îneacă mânia. Femeia însă își vede mai departe de treburi – mânia din el clocotește și mai avan și ochii
1 se acoperă de o negură fierbinte. Nu mai poate suporta gândul că nimeni, nici măcar mama lui, nu înțelege de ce se furișează el ca un hoț când face o faptă bună. Se întoarce cu un aer trufaș în umbra copacului, murmurând: – weu sunt Jabavu, eu sunt Jabavuu – ca și

când acesta i-ar fi răspunsul la orice privire tristă, sau vorbă de reproș, sau tăcere îngăduitoare.

Prudent, ca nu cumva pantalonii să se rupă de tot, se lasă pe vine. Privește satul. Un kraal, cum pot fi văzute peste tot în Africa, colibe rotunde de lut cu acoperișuri conice de iarbă, construite care pe unde a apucat. Câteva dintre ele sunt pătrate, imitând construcțiile dreptunghiulare ale omului alb. Dincolo de kraal, un brâu de copaci, și mai departe câmpurile. „Acesta este satul meu", își spune Jabavu, și imediat gândurile îi zboară la orașul omului alb. Știe totul despre acel oraș, deși n-a fost niciodată acolo. Ori de câte ori se întoarce vreun călător în sat, sau trece pe drum mai departe, Jabavu aleargă să asculte poveștile despre minunata viață, aventuroasă și agitată, de acolo. În mintea lui și-a format o idee foarte clară asupra locurilor. Știe că omul alb are casă de cărămidă, două camere frumoase cu scaune și mese și paturi înălțate de la podea pe patru picioare. Știe că orașul omului alb e făcut din asemenea case, multe, multe case, poate la fel de multe cât să se-nșiruie de sub copacul lui până la marele drum ce duce spre nord, cale, adică, de o jumătate de milă. În sinea lui freamătă de uimire și emoție când își închipuie aceste lucruri, și își privește satul cu o nemulțumire plină de neastâmpăr. Satul este pentru moșnegi, pentru ei e bun. Nu-și amintește să fi gândit altcândva altfel decât acum; ca și când s-a născut știind că satul înseamnă trecutul, și nu viitorul său, tânjind după clipa în care va putea pleca la oraș. În el se dezlănțuie o foame cumplită după acel oraș. Ce-i foamea asta? Nu știe. E atât de puternică încât aude o voce strigându-i în ureche: „Vreau, vreauw, și parcă-și simte degetele încleștându-se lacome, „Vremu, și fiecare fibră a trupului său cântă și țipă: „Vreau, vreau, vreau… u.

Vrea totul și nimic. Nu-și spune: „Vreau o mașină, un avion, o casău. Jabavu e inteligent și știe că omul negru nu poate avea

asemenea lucruri. Dar vrea să fie lângă ele, să le vadă, să le atingă, să poată chiar să aibă grijă de ele. Când se gândește la orașul omului alb, vede ceva frumos, bogat colorat, straniu. Pentru el, orașul omului alb se aseamănă unui curcubeu, sau unei dimineți calde și frumoase, sau unei nopți de dans sub cerul înstelat. Și viața asta palpitantă pe el îl așteaptă, pe Jabavu, care pentru ea a fost născut. Își imaginează un loc plin de lumină și căldură și râsete, și oamenii exclamând: „Hei!

— Uite-l pe prietenul nostru Jabavu! Vino, Jabavu, și stai cu noiu.

Asta vrea el să audă. Nu mai vrea să audă vocile mâhnite ale bătrânilor: „Gură Mare, uite la Gură Mare, ascultă la Gură Mare cum împroașcă iarăși cu vorbe".

Dorința lui este atât de intensă încât îi provoacă dureri în tot corpul – începe să viseze cu ochii deschiși. Iar visul care i se furișează pe jumătate rușinat prin minte ăsta este: se vede în drum spre oraș, intrând apoi în oraș, și un polițist negru care îl salută: „Ei, Jabavu, deci ai venit, sunt din satul tău, mă mai ții minte?" „Prietene, răspunde el, am auzit de tine de la frații noștri, mi s-a spus că ești acum un fiu al Stăpânirii". „Da, Jabavu, acum sunt în slujba Stăpânirii. Vezi, am uniformă frumoasă și loc unde să dorm și prieteni. Sunt respectat și de oamenii albi și de cei negri. Îmi stă în putință să te ajut". Și fiul acesta al Stăpânirii îl ia pe Jabavu în camera lui și-i dă de mâncare – poate chiar pâine, pâine albă, din cea din care mănâncă oamenii albi, și ceai cu lapte. Jabavu a auzit de o asemenea mâncare de la oamenii întorși în sat. Apoi fiul Stăpânirii îl duce la omul alb pe care îl slujește. „Acestei este Jabavu, spune, prietenul meu din satul meu". „Deci acesta este Jabavu, se dumirește celălalt. Am auzit de tine, fiul meu. Dar nu mi s-a spus și cât de puternic ești, cât de deștept. Trebuie să îmbraci uniforma asta și să devii și tu un fiu al Stăpânirii". Jabavu a văzut polițiști din

ăștia, deoarece o dată pe an umblă prin sate să strângă impozitele. Oameni mari, oameni importanți, oameni negri în uniformă… Jabavu se vede în această uniformă și ochii îi scapără pătimași. Se închipuie mergând prin orașul omului alb. „Da, stăpâne, nu, stăpâne"; cu cei de-un neam cu el este foarte bun. „Da, spun ei, acesta este Jabavu al nostru, din satul nostru, vă amintiți? Este bunul nostru frate, el ne ajută.

Visul lui Jabavu s-a înălțat atât de sus încât deodată se năruie și el se dezmeticește buimac. Căci a auzit despre oraș lucruri care-i spun că acest vis este o nerozie. Nu-i chiar atât de simplu să devii polițist și fiu al Stăpânirii. Pentru asta trebuie să fii cu adevărat deștept, drept care Jabavu se ridică și, privind întâi în jur ca nu cumva să-l zărească cineva, se îndreaptă spre o piatră mare, netedă, pe care o saltă cu o smucitură, scoate de sub ea un sul de hârtie, lasă repede piatra la loc și se așază pe ea. În mână ține câteva coli de hârtie din cele cu care se împachetează cumpărăturile la magazinul grecului. Unele sunt acoperite cu litere de sus până jos, altele au mici desene colorate, multe laolaltă, închipuind o poveste. Cel mai mult îi plac paginile astea cu desene, care i se par minunate.

Din ele a învățat Jabavu să citească. Le întinde în fața lui pe pământ și se apleacă asupra lor, chinuindu-și buzele să rostească acele cuvinte. Prima imagine înfățișează un om alb mare pe un cal mare negru, cu o pușcă mare care scuipă foc roșu. „Bang! Buuuummm! W arată literele de deasupra.

„Bang! Pronunță Jabavu încet. B-a-n-g."

Acesta a fost primul cuvânt pe care l-a învățat. A doua imagine înfățișează o fată albă, frumoasă, cu rochia alunecându-i de pe umăr, cu gura deschisă. „Ajutor!" spun literele.

„Ajutor! Repetă Jabavu. Ajutor, Ajutor.u

Trece mai departe. Acum omul mare și alb a prins-o pe fată pe

după mijloc și o saltă pe cal. Niște oameni albi răi cu pălării negre mari țin puștile îndreptate spre fată și spre omul alb cel bun. „Ține-te de mine, iubito", explică literele. Jabavu rostește și el cuvintele acestea. Încet, încet, își croiește drum în josul paginii. Îi place povestea asta, o știe chiar pe dinafară. Dar cea de pe pagina următoare nu este chiar atât de simplu de înțeles. E vorba de niște oameni galbeni, cu fețe mici și schimonosite. Sunt răi. Mai este și un om alb mare care este bun și are un bici. Pe Jabavu îl neliniștește biciul ăsta, îl știe prea bine; el însuși a fost biciuit de grecul de la magazin pentru că a fost obraznic. Cuvintele spun: „Grrr, Fețe Galbene, asta o să vă învețe minte!" Omul alb îi biciuiește pe micii oameni galbeni și Jabavu rămâne derutat și consternat. În prima poveste el însuși este omul alb de pe cal care salvează fata cea frumoasă de oamenii cei răi. Dar în astalaltă nu mai poate fi omul alb, din cauza biciului… Ore în șir și-a bătut Jabavu capul cu istorioara asta, mai ales din pricina cuvintelor: „Șerpi mici și galbeni ce sunteți…".

Pleazna biciului se rotește peste desen, și multă vreme Jabavu a crezut că acel cuvânt, șarpe, se referea la bici. Dar apoi a înțeles că șerpii erau oamenii galbeni… În cele din urmă dă pagina, renunțând ca de atâtea ori la povestea asta complicată, și trece la alta.

Jabavu poate citi nu numai poveștile desenate, ci și literele disparate. Mai demult a găsit pe grămada de vechituri din spatele magazinului grecului abecedarul unui copil, mai precis jumătate din el. I-a trebuit multă vreme până să priceapă că abecedarul nu era întreg. Stătea cu orele și potrivea literele alfabetului în cuvântul „Lang! U, sau alte cuvinte englezești pe care le învățase din poveștile mai triste sau mai vesele despre oamenii albi: negru, alb, culoare, băștinaș, cafru, mălai, miros, rău, murdar, prost, muncă. Pe

astea știa să le pronunțe încă înainte de a învăța să le citească. După încă o vreme a completat alfabetul singur. Multe zile i-au trebuit – mai mult de un an a stat acolo sub copacul stufos și și-a stors mintea, în timp ce oamenii din sat rideau de el și-l făceau leneș. Mai târziu, a încercat să descifreze paginile fără desene. I-a fost tare greu, de parcă nu învățase nimic până atunci. Au trecut luni. Încet, foarte încet, foaia cu litere negre a început să capete înțeles. Jabavu nu va uita cât va trăi ziua aceea în care a pus laolaltă o frază întreagă. Suna astfel: Ca să fie sănătos, africanul trebuie să mănânce fasole și legume precum și carne și nuci". Când a priceput în sfârșit fraza aceea lungă și complicată, nu-și mai încăpea în piele de mândrie și a izbucnit în râs:

„Deci omul alb spune că noi trebuie să mâncăm lucrurile astea în fiecare zi! Asta o să mănânc atunci când voi ajunge în orașul omului alb."

Dar oricât s-ar chinui el, sunt unele cuvinte pe care nu le poate pricepe în ruptul capului.

„Oricine încalcă orice prevedere al oricărui regulament (care numără cincizeci de articole) este pasibil de o amendă de douăzeci și cinci lire, sau trei luni închisoare."

Jabavu și-a pierdut alte multe zile cu fraza asta și tot nu i-a dat de capăt. S-a dus chiar până în satul vecin, cale de cinci mile, ca să-l întrebe pe un om cu carte, care știe engleza, ce înseamnă cuvintele astea. Nici el nu le-a înțeles. În schimb, l-a învățat pe băiat o mulțime de cuvinte englezești, așa că acum Jabavu se descurcă destul de bine. Și-a însemnat cu un cărbune cuvintele mai complicate – o dată tot o să găsească el pe cineva să i le explice. Poate vreun călător care va veni de la oraș? Dar nu e așteptat nimeni. Ar fi trebuit să vină unul dintre tineri, băiatul unchiului său, fratele tatei, dar între timp s-a dus la Johannesburg. De un an

de zile n-au mai primit nicio veste de la el. Din sat sunt plecați șapte tineri să lucreze la oraș, și doi la minele din Johannesburg. Oricare din ei poate veni săptămâna viitoare, sau poate la anu'… Foamea lui

Jabavu clocotește și mai aprig: „Când am să merg și eu? Când, când, când? Am șaisprezece ani, sunt bărbat. Vorbesc englezește, citesc ziarul, înțeleg toate desenele" – dar imediat își amintește că nu le înțelege chiar pe toate. Dă silitor pagina înapoi la povestea cu oamenii mici și galbeni. Ce-au făcut oare de sunt biciuiți? De ce sunt unii oameni galbeni, alții albi, alții negri, sau arămii, așa cum e el? De ce este război în țara omuleților galbeni? De ce li se spune șerpi și Fețe Galbene? De ce? De ce? De ce? Jabavu n-are pe cine întreba și de la cine primi răspuns, și frustrarea îl face și mai flămând. „Trebuie să merg în orașul omului alb, acolo voi ști, acolo voi afla."

„Să mă duc singur? U șovăie el. Îl sperie gândul ăsta, nu are curaj. Stă tolănit și apatic sub copac, închipuind cu mâna desene în colb. „Poate o să vină totuși cineva din oraș și m-aș duce cu el când s-ar întoarce? Sau să-l conving pe Pavu să mă însoțească?" Dar inima îi zvâcnește dureros: cu siguranță mama și tata ar muri de amărăciune dacă i-ar părăsi amândoi deodată! Fata a plecat cu trei ani în urmă și s-a angajat bonă la o fermă aflată la douăzeci de mile depărtare; nu vine acasă decât de două sau trei ori pe an, și atunci doar pentru o zi.

Foamea însă crește până când stinge orice urmă de regret pentru părinții săi. Se hotărăște: „Am să vorbesc cu Pavu. Am să-l fac să vină cu mine".

Când bărbații se întorc de pe câmp și laolaltă cu ei tatăl și fratele lui, îl găsesc pe Jabavu așezat la umbră, cugetând la ale lui. Zărindu-i, se ridică imediat și intră în colibă. Acum foamea lui cere mâncare, sau, mai corect, că trebuie să fie acolo primul pentru a fi servit înaintea celorlalți

Mama pune porridgeul alb în blide. Blidele sunt din lut roșu, cu mâna ei le-a făcut și le-a decorat cu negru. Sunt frumoase, dar Jabavu tânjește după farfuriile de cositor pe care le-a văzut la prăvălia grecului. Doar lingurile sunt din cositor și tare îi mai place să le atingă.

Mama netezește frumos fiertura cu dosul lingurii, ca să lucească. A gătit și o tocană din rădăcini și frunze culese din hățiș și toarnă puțin peste fiecare moviliță albă. Aranjează blidele pe o rogojină pe podea. Jabavu se pune imediat pe mâncat. Mama se uită la el și e gata să întrebe: „De ce nu aștepți, așa cum se cuvine, până când mănâncă tatăl tău? U Dar nu dă glas întrebării. Cei doi bărbați intră și ei și reazămă sapele și sulița de perete. Tatăl își privește fiul care mănâncă într-o tăcere ursuză, fără să-și ridice ochii spre ei.

— Cel care este prea obosit când e vorba de muncă, nu e obosit când e vorba de mâncare.

Jabavu nu răspunde. Aproape că și-a terminat porția și se gândește că a mai rămas destul în oală pentru încă un blid plin. Îl arde pofta să mănânce m*lt, mult, până-i plesnește pântecele de atâta mâncat. Înfulecă în grabă ultimele linguri și ridică blidul către mama lui. Cum ea însă nu se grăbește să i-l umple, mânia pune iarăși stăpânire pe el, dar înainte ca vorbele să-i iasă clocotitoare pe gură, tatăl, care a băgat de seamă ce se petrece, începe să vorbească. Jabavu lasă resemnat farfuria jos și rămâne în ascultare.

Bătrânul e obosit, vorbește încet. Nu e prima oară când spune aceste lucruri. Familia îl ascultă și nu pnea. Spusele lui sunt ca vorbele pe o coală de hârtie – le citești sau nu; le asculți sau nu.

— Ce se petrece cu oamenii noștri? Se întreabă el mâhnit. Ce se petrece cu copiii noștri? O dată, în kraalurile noastre era pace, era ordine. Fiecare om știa ce avea de făcut și cum să facă acel lucru. Soarele răsărea și apunea, luna se schimba, venea anotimpul uscat,

apoi veneau ploile, omul se năștea, trăia, murea. Știam atunci ce era rău și ce era bine.

Soția lui, mama, se gândește: „Tânjește atât de mult după vremurile de altădată pe care le înțelegea, încât a uitat cum se prădau triburile între ele, a uitat cum trăiam prin părțile astea cu spaima triburilor din sud. Ne-am petrecut jumătate din viață prin dealurile 'celea, ascunzându-ne ca iepurii, iar noi, femeile, eram mânate ca vitele să devenim nevestele bărbaților din alte triburi". Dar nu-și rostește gândurile, ci aprobă:

— Da, da, bărbate, asta e foarte adevărat.

Mai ia o lingură de porridge din oală și i-o pune în blid, deși bărbatul de abia dacă s-a atins de mâncare. Văzând acestea, lui Jabavu i se încordează toții mușchii și ochii o țintuiesc pe mama lui flămânzi și revoltați.

— Și acum, continuă bătrânul, parcă s-a abătut furtuna peste oamenii noștri. Bărbații pleacă la orașe, în mină, la ferme, învață apucături rele și când se întorc în sat, sunt ca niște străini, au uitat de respectul cuvenit celor bătrâni! Femeile tinere se strică în orașe, se îmbracă și ele ca femeile albe, iau pe oricine de soț, uitând de buna-cuviință. Și omul alb face din noi servitori și cine știe când se vor sfârși vremurile astea de sclavie.

Pavu și-a isprăvit porridgeul. Se uită la maică-sa care îi mai pune o porție, turnând și niște sos deasupra. Abia după ce și-a făcut datoria față de bărbații care muncesc, se îngrijește și de cel care n-a muncit. Răstoarnă în farfuria lui Jabavu ce-a mai rămas, destul de puțin, și răzuiește restul de sos de pe fundul oalei. Evită să-l privească. Știe prea bine durerea ce-i macină sufletul lui de copil, pentru că a fost lăsat la urmă. Jabavu nici nu mai poate mânca de supărare. Stă morocănos și-și ascultă tatăl. E adevărat ce spune bătrânul, dar sunt multe lucruri pe care nu le zice, și nici n-ar putea,

pentru că este bătrân și vremea lui a trecut. Jabavu se uită la fratesău, îi vede chipul îngândurat, încruntat, și înțelege că Pavu judecă la fel ca el.

— Ce se va alege de noi? Când privesc spre viitor, văd parcă o noapte fără sfârșit. Când aud poveștile aduse din orașul omului alb, inima mi-e cernită ca o vale sub un nor de ploaie. Când aud cum sunt stricați copiii noștri, de omul alb, simt cum mi se înecă mintea în mocirlă, nu mă pot gândi la aceste lucruri, sunt prea multe de înțeles.

Jabavu prinde privirea fratelui și-i face un semn scurt din cap. Pavu cere părinților îngăduința să se ridice de la masă, lucru pe care îl face și în numele lui Jabavu care nu catadicsește să scoată un cuvânt.

Bătrânul se întinde pe rogojină în bătaia soarelui, să se odihnească oleacă înainte de a pleca iar la câmp. Mama strânge blidele, ia oala și se apucă de spălat. Băieții ies și se duc sub copacul cel stufos.

— Grea a fost munca fără tine, frate.

Jabavu se aștepta la acest reproș, drept care răspunde încruntat:

— Am stat și m-am tot gândit.

Ar vrea ca fratele să se arate nerăbdător să afle ce gânduri anume l-au frământat, atât de minunate și importante, dar în loc de asta, Pavu continuă să-l mustre:

— A mai rămas jumate de câmp și s-ar cădea să muncești cu noi după-amiază.

Jabavu simte din nou fremătând în el revolta aceea cumplită, dar reușește să și-o stăpânească. Înțelege că nu e înțelept să aștepte de la fratele lui să priceapă rostul desenelor și a cuvintelor înscrise pe foile de hârtie, așa că-i spune:

— M-am gândit la orașul omului alb.

Îl privește plin de sine, dar Pavu zice doar atât:

— Da, știu că va veni în curând vremea să ne părăsești.

Jabavu este indignat de atâta indiferență arătată celor mai tainice gânduri ale sale.

— Nimeni n-a spus că trebuie să plec. Mama și tata o țin una și bună, până-i doare gura, că fiii cei buni rămân în sat.

— Da, vorbesc și ei ca toți bătrânii, zice Pavu cu un hohot scurt, dar știu că va veni vremea să plecăm amândoi.

Auzindu-l, Jabavu se încruntă și-l privește cercetător; apoi exclamă jubilând:

— Ai să vii cu mine!

Dar Pavu își lasă capul în piept.

— Cum să vin eu cu tine? Se codește el. Tu ești mai mare și drept e să pleci. Dar tatăl nostru nu poate răzbi cu lucrul de unul singur. Poate că am să vin și eu, da' mai târziu.

— Mai sunt și alți tați cărora le-au plecat copiii. Tatăl nostru vorbește de obiceiuri, dar dacă obiceiul este ceva ce se întâmplă tot timpul, atunci obiceiul vremii noastre este ca tinerii să plece din sat și să meargă la oraș.

Pavu șovăie. Chipul lui e ros de îndoieli. Ar vrea să meargă la oraș, dar se teme. Știe că Jabavu se va duce în curând, și dacă ar pleca împreună cu fratele său mai mare, care e puternic și deștept, n-ar mai avea de ce să se teamă.

Jabavu citește toată frământarea în încruntarea lui și deodată simte un soi de neliniște, de parcă s-ar afla în fața unui tâlhar. Se întreabă dacă nu cumva fratele său visează ca și el la orașul acela, dacă n-are cumva aceleași planuri.

La acest gând își întinde brațele, voind parcă să apuce totul doar pentru sine. E atât de nestăvilită dorința asta a lui, încât simte că are nevoie de întregul oraș ca să și-o poată îndestula și atunci nu i-ar

mai rămâne chiar nimic fratelui său. Își lasă brațele în jos și spune viclean:

— Vom merge împreună. Ne vom ajuta unul pe altul. Nu vom fi singuri în acel loc în care călătorii spun că străinii sunt jefuiți și chiar omorâți.

Vorbind, îi aruncă o căutătură piezișă lui Pavu care arată de parcă ar asculta pălăvrăgeala unor îndrăgostiți.

— Frații trebuie să fie împreună, așa e bine. Cel ce umblă singur e ca vânătorul care a pornit-o la vânătoare de capul lui prin locuri bântuite de primejdii. Și după plecarea noastră, tata nu va mai trebui să se îngrijească de atâta hrană, căci pântecele noastre nu vor mai trebui umplute. Și dacă o va mărita pe sora noastră, va avea vitele ei și banii de lobola…

O ține tot așa, vrând să pară cât mai convingător, încercând în același timp să-și stăpânească vocea care devine din ce în ce mai puternică, stârnită de pofta-i pătimașă după acele minuni ale orașului. Se străduie să vorbească așa cum vorbește un bărbat chibzuit despre probleme grave, dar mâinile și picioarele agitate îi trădează nerăbdarea. Îi mai spune el multe și mărunte lui Pavu, până când tatăl lor iese din colibă, aruncându-le o privire scurtă. Atunci ei se ridică și pornesc după el. Jabavu îi însoțește doar pentru că vrea să-l câștige pe Pavu de partea lui, nu de altceva. Merg alături cât ține poteca șerpuitoare prin pădurice, și continuă să-i vorbească în șoaptă despre planurile sale.

Două petice de pământ pietros sparg hățișul brusei. Aici a fost cultivat porumbul, și printre tulpini se rostogolesc dovleci. Plantele cresc la întâmplare, dovlecii sunt rari. Deunăzi, un om alb a venit cu mașina de la oraș și s-a supărat când a văzut câmpurile astea. Le-a spus că lucrează pământul ca niște nepricepuți, că în alte părți ale țării negrii ascultă de sfaturile albilor și lanurile lor sunt bogate,

pământul roditor. Le-a mai spus că solul e sărac pentru că țin prea multe vite pe el – dar auzindu-i ultimele cuvinte, oamenii i-au întors spatele. Știu ei prea bine că dacă omul alb spune că trebuie să-și împutineze cirezile în folosul terenului, o face doar ca să pună el mâna pe aceste vite. Animalele înseamnă bogăție, înseamnă putere; doar cineva străin de acele locuri poate să-și închipuie că o vacă bună valorează cât zece slabe. Din cauza acestei neînțelegeri asupra vitelor, oamenii satului primesc cu suspiciune orice sfat venit din partea fiilor Stăpânirii, albi sau negri. Neîncrederea asta le împovărează existența, ca un nor amenințător ce plutește deasupra capetelor lor. Și crește cu fiecare nou călător venit de la oraș. Bântuie tot felul de zvonuri și șoapte despre conducători noi, gânduri noi, o nouă îndârjire. Tinerii ca Jabavu și, în felul său, ca Pavu, le ascultă fără să le descopere semnificații ascunse și cumplite, dar bătrânii sunt speriați.

Când cei trei ajung la locul de unde trebuie să înceapă lucrul, bătrânul face o glumă pe seama sfaturilor date de omul de la oraș; Pavu râde politicos, Jabavu rămâne tăcut. Îl nemulțumește până și felul în care tatăl său ține cu tot dinadinsul la vechile deprinderi de a lucra pământul. El a văzut cum se lucrează acum pământul în satul vecin, doar la cinci mile depărtare. Știe că omul alb are dreptate în ceea ce spune.

— Tatăl nostru e un prost. Pământul ăsta ar scoate de două ori mai mult dacă ar face cum spun fiii Stăpânirii.

— Taci, îl dojenește blând Pavu. O să te audă. Lasă-l în legea lui. Un bou bătrân tot pe poteca aia merge la apă pe care a mers și când era vițel.

— Ah, *tacă-ți fleanca,* mârâie Jabavu în engleză și dă zor ca să rămână singur. Ce rost are să-l ducă pe țâncul ăsta de frate-său la oraș? Se întreabă el. Totuși, va fi nevoit să-l ducă, pentru că singur

se teme. Ca să se împace cu el, încearcă prin semne să-i dea de înțeles că trebuie să se grăbească să-l ajungă. Dar Pavu se face că nu-l vede și-și continuă lucrul lângă tatăl său.

Jabavu sapă ca stăpânit de diavol. La asfințitul soarelui, a isprăvit aproape cu o treime mai mult decât ai lui. Tatăl spune mulțumit:

— Când muncești, fiule, muncești de parcă ai fi mâncat numai carne.

Pavu tace. E supărat pe Jabavu, dar în același timp așteaptă, cu jind și teamă, clipa când va începe din nou dulcea și primejdioasa discuție. După cină, frații ies în întunericul nopții și se preumblă printre focurile celorlalte colibe, și Jabavu începe iar să vorbească și nu se mai oprește. Trece o săptămână, apoi o lună. Câteodată Jabavu își pierde cumpătul și Pavu se îmbufnează. Jabavu iar își îmblânzește și-și înmoaie vorbele. Pavu spune într-o zi „Daa, a doua zi se răzgândește și spune „Nua și „Cum să-l părăsim amândoi pe tata? A Dar Jabavu Gură Mare nu se dă bătut, ochii îi ard, corpul îi e încordat de atâta nerăbdare, și în tot acest timp frații sunt mereu împreună, cum n-au fost ei niciodată în scurta lor viață. În fiecare seară sunt văzuți stând de vorbă sub copacul cel stufos, sau plimbându-se printre colibe, sau șezând unul lângă altul în prag și discutând. Oamenii spun:

„Jabavu vrea să-și convingă fratele să meargă cu el, de aia vorbește atâtau.

Jabavu însă nu-și dă seama că lumea i-a deslușit intențiile, căci pentru el nu există altcineva decât ființa lui și a lui Pavu.

Și iată că într-o bună zi, fratele acceptă, însă vrea să le spună și părinților: dorește ca durerea pricinuita de plecarea lor să fie cât de cât ostoită de rânduielile supușeniei. Jabavu nici să n-audă de așa ceva. Din ce cauză? Nu știe, dar i se pare că fuga asta spre noua viață nu va avea farmec dacă nu este furată. Pe lângă asta, se teme

ca amărăciunea tatălui să nu slăbească hotărârea lui Pavu. El o ține pe-a lui. Pavu nu se lasă mai prejos. Apoi se ceartă. O săptămână întreagă domnește între ei o tăcere urâtă, ruptă din când în când de replici violente. Satul șoptește: „Uite, Pavu, fiul cel bun, nu ascultă la pălăvrăgelile lui Jabavu, Gură Marew. Singurul care n-are habar de clevetelile satului este tatăl lor, și asta poate pentru că nu dorește să afle nimic despre asemenea grozăvenii.

În a șaptea zi, pe înserat, Jabavu se apropie de Pavu și-i arată o legăturică pe care și-a pregătit-o pentru drum. În ea și-a pus pieptenele, hârtiile cu desene și cuvinte, săpunul.

— Am să plec în noaptea asta.

— Nu cred, face Pavu.

Îl crede totuși pe jumătate. Jabavu e neînfricat, și dacă o pornește singur la drum, s-ar putea ca el, Pavu, să piardă unica șansă de a pleca. Se lasă jos pe prag cu o expresie chinuită.

— Și acum, frate, e timpul să te hotărăști, zice Jabavu așezându-se lângă el, pentru că nu mai avem vreme de așteptat.

În acea clipă apare mama lor.

— Așa, fiii mei, vă duceți la oraș? Vocea ei e tristă și auzind-o, fratele mai mic tare ar vrea s-o liniștească și să-i spună că niciodată nu i-a trecut prin cap să părăsească satul. Dar Jabavu se oțărăște supărat:

— Da, așa e, plecăm. Nu mai putem trăi în satul ăsta unde nu sunt decât copii, femei și bătrâni.

Mama aruncă o privire către locul unde se află tatăl lor cu câțiva prieteni în jurul focului unei alte colibe. Siluetele lor se desenează întunecate pe flăcările roșietice ce împroașcă scântei în noapte. Bezna e adâncă, numai bună de fugă.

— Tatăl vostru va muri de amărăciune, spune ea, dar gândul ei e altul: „Nu va muri, cum n-au murit nici alți tați ai căror fii pleacă la

oraștt.

— Și atunci noi trebuie să rămânem închiși în satul ăsta până la moarte, din cauza prostiei unui bătrân care nu vede decât răul din viața oamenilor albi? Se înfurie Jabavu.

Ea însă răspunde liniștit:

— Nu vă pot împiedica să plecați, fiii mei. Dar dacă e să mergeți, plecați acum, că nu mai pot îndura să vă știu certându-vă toată ziua și stând supărați.

Apoi, pentru a-și ascunde tristețea ce-o înecă, apucă repede o oală și se depărtează, ca și când ar avea nevoie de apă pentru gătit. Dar când ajunge în primul petic de umbră deasă de sub copacul cel mare, se oprește. Rămâne acolo și privește spre luminile slabe, tremurătoare, ce vin de la nenumăratele focuri, și la colibele ce se conturează distinct și negre, și la îndepărtata lucire a stelelor. Se gândește la fiică-sa. La plecarea ei, a plâns de-a crezut că-și dă sufletul, nu alta. Și uite că acum e fericită că a plecat. Lucrează la o femeie albă cumsecade care-i dăruiește rochii, și speră să se mărite cu bucătarul care câștigă bani frumoși. Nu se compară viața fiicei cu a mamei și ea știe bine că, dacă ar fi mai tânără, s-ar duce și ea la oraș. Dar cu toate astea, îi vine să plângă de nefericire și singurătate. Nu plânge. O doare gândul din pricina lacrimilor zăvorâte acolo.

Își privește băieții care vorbesc repede și șoptit, cu capetele apropiate.

— Hai să pornim la drum, îl îmboldește Jabavu. Dacă n-o facem acum, mama o să-i spună tatei și el n-o să ne lase.

Pavu se ridică încet în picioare.

— Ah, Jabavu, tare mi-e îndoită inima de ce-o să facem.

Jabavu știe că a sosit momentul hotărâtor și-l îmboldește:

— Gândește-te numai, mama știe de plecarea noastră și nu s-a supărat, iar din oraș o să putem trimite bani, să le mai mângâiem

bătrâneţile.

Pavu intră în colibă, îşi ia muzicuţa de unde a pitit-o în acoperişul de ierburi, iar de pe poliţa de pământ securea. E gata. Mai zăbovesc amândoi o clipă în colibă, privindu-şi cu oarecare teamă îmbrăcămintea: Jabavu în pantalonii lui scurţi şi rupţi, gol de la brâu în sus, Pavu cu fâşia de pânză în jurul şoldurilor şi vesta numai găuri. Se gândesc că vor fi de râsul lumii când vor ajunge în oraş. Toate poveştile pe care le-au auzit despre *rnatsouişii* care jefuiesc şi omoară, despre recrutarea bărbaţilor pentru munca în mină, istoriile despre femeile de la oraş care nu seamănă cu nicio femeie cunoscută de ei vreodată – toate se îngrămădesc sub frunţile lor înfierbântate şi îi împiedică să plece. Deodată Jabavu spune hotărât:

— Hai acum, frate. N-o să ne împiedicăm noi de atâta lucru, – şi părăsesc coliba.

Nu-şi întorc privirile spre copacul sub care s-a oprit mama. Trec pe lângă el ca doi bărbaţi în toată firea, legănându-şi braţele pe lângă trup. Aud paşi grăbiţi în urma lor şi mama se apropie în fugă.

— Staţi, copiii mei.

Simt cum le caută mâinile şi le strecoară în palme ceva tare şi rece. Le-a dat câte un şiling la fiecare.

— Asta-i pentru călătorie. Şi staţi…

Acum fiecare ţine în mână câte o legăturică, şi-şi dau seama că le-a pregătit câte ceva de-ale gurii, să aibă de drum.

Fratele îşi întoarce faţa ruşinat şi amărât. Apoi îşi îmbrăţişează mama şi se îndepărtează grăbit. Jabavu este cuprins mai întâi de recunoştinţă, apoi de revoltă – iar l-a înţeles mama lui prea bine şi din cauza asta n-o poate suferi. Tălpile i s-au lipit de bucata de pământ pe care stă. Ştie că dacă va rosti un singur cuvânt, va plânge ca un copil mic. Din întuneric aude vocea blândă şi rugătoare a

mamei:

— Ai grijă de fratele tău, să nu i se întâmple ceva. Tu ești îndărătnic și fără frică, poți înfrunta primejdiile, dar el nu poate.

— Fratele meu e fratele meu, dar e și bărbat, izbucnește Jabavu exasperat.

Ochii ei licăresc blajin și vocea îi răsună împăciuitoare.

— Și tatăl vostru o să moară dacă nu-i dați de veste despre voi. Să nu faceți așa ca ceilalți copii – ci să ne trimiteți vorbă prin Comisarul Băștinașilor despre cum vă petreceți.

— Comisarul ăsta e pentru babuini și neștiutori, strigă Jabavu și mai furios. Eu știu să scriu și o să primiți scrisori de la mine de două – ba nu, de trei ori pe săptămână!

Auzindu-l cum se fălește, mama oftează, și Jabavu, deși nu intenționase să facă asemenea gest, o apucă de mână, o ține o clipă, apoi o dă ușor la o parte, de parcă ea ar fi vrut să-i strângă mâna – și o ia din loc fluierând, pierzându-se în umbra copacilor.

Mama rămâne să privească în urma lui până când îi vede pe cei doi copii mergând împreună, și după ce mai zăbovește o clipă, se întoarce către lumina focurilor, tânguindu-se întâi încet, dar pe măsură ce mâhnirea o copleșește, din ce în ce mai sfâșietor. Se tânguie că băieții ei au părăsit satul pentru răutățile orașului. Așa îi va spune omului ei cu care va plânge amarnic zile în șir. I-a văzut furișându-se cu legăturile în spate – va spune, și vocea ei va fi plină de durere și de reproș amar. Căci ea este nu numai mamă, ci și soție, și una simte soția, alta mama, și amândouă simțămintele pot fi la fel de adevărate și de sincere.

Cât despre Jabavu și Pavu, ei merg tăcuți și înfricoșați de întunericul brusei, până când zăresc, tocmai la marginea satului, o colibă abandonată. Nu le place să călătorească noaptea; după gândul lor, ar fi trebuit să plece spre oraș dimineața; astfel că acum

se strecoară în această colibă și rămân acolo întinși, fără somn, până la ivirea zorilor cenușii, apoi a dimineții galbene.

Drumul se întinde neted înaintea lor, încă cincizeci de mile până-n oraș; vor să ajungă acolo înainte de lăsarea nopții, dar frigul le împiedică mișcările. Merg îndoiți de spate, cu umerii strânși, cu dinții încleștați ca să nu-și trădeze tremurul. În jur, iarba înaltă și galbenă e încărcată de sumedenie de diamante strălucitoare ce pier pe măsură ce soarele se înalță și devine din ce în ce mai fierbinte, dând din nou putere celor doi drumeți. Se îndreaptă de spate, pielea de pe umeri se netezește, respiră. În sfârșit, întind și ei pasul, dar tot tăcuți. Pavu își întoarce fața ascuțită și iscoditoare când într-o parte, când în alta, să vadă, să audă tot ce se ivește în cale. Are nevoie demult curaj să întâmpine această lume nouă, mai ales că toate gândurile i s-au refugiat înapoi în sat, căutându-și acolo mângâierea. „Acum tatăl meu se va duce singur la câmp și va umbla încet, cu picioarele îngreuiate de durere; și mama va pune apa la foc, să gătească porridgeul.tt

Jabavu merge încrezător. Nu se gândește decât la marele oraș: „Jabavu! Se aude el strigat, ia priviți, a venit Jabavu în oraș! A

Un vuiet crește în urechile lor, și amândoi sunt nevoiți să sară într-o parte ca să se ferească de un ditamai camionul. Aterizează pe brinci în iarba grasă, atât de brusc a fost saltul. Privesc în sus cu gurile căscate și-l văd pe șoferul alb aplecându-se pe geam afară și rânjind la ei. Nu înțeleg că el anume a trecut atât de aproape, numai ca să se distreze de sperietura lor. Nu știu că el râde pentru că i se par tare caraghioși așa cum stau chirciți în iarbă, holbându-se ca niște țărănoi proști ce sunt. Se ridică amândoi și urmăresc cu privirea camionul care dispare în nori galbeni de praf. Remorca este plină de oameni negri, unii dintre ei strigă, alții dau din mâini și rid.

— Măi! Face Jabavu, da' știu c-a fost un camion mare! Simte un

nod în gât și pieptul îl doare de dorința să atingă mașina, să o cerceteze, să-i \adă minunata alcătuire, chiar să o conducă… Stă acolo, cu fața încordată și flămândă, când iar se aude un vuiet, un zgomot strident ca țipătul unui cocoș, și frații iar sar într-o parte, aterizând de data asta în picioare, în timp ce praful se învolburează și se învârtejește în jurul lor.

Se privesc neștiind ce să mai creadă și își pleacă ochii pentru a nu fi nevoiți să-și recunoască neștiința. Dar în sinea lor se întreabă: „Oare camioanele astea intenționat încearcă să ne înspăimânte? De ce? W Greu de priceput. Au mai auzit ei povești de cât de nesuferit poate fi omul alb când vrea să-și bată joc de omul negru ca să aibă apoi de ce râde, dar ce s-a întâmplat acum este cu totul altceva. „N-avem niciun gând rău, cugetă ei, mergem pe drum, suntem speriați, atunci de ce ne înspăimântă și ei mai tare? U Insa acum încetinesc pasul și se tot uită înapoi, ca să nu mai fie luați prin surprindere. Și când zăresc vreun camion sau vreo mașină venind din urmă, trec pe iarbă și le așteaptă să se îndepărteze. Sunt puține mașini, dar multe camioane, pline de oameni negri. Jabavu se gândește: „în curând, poate chiar mâine, când o să capăt de lucru, am să merg și eu cu camionul…". Este atât de nerăbdător să se petreacă această minune, încât o ia repede la picior și din nou trebuie să facă un salt brusc într-o parte când alt camion se răstește la el.

După aproape o oră de mers ajung din urmă un bărbat întovărășit de soția și copiii săi. Bărbatul duce o suliță și un topor, femeia vine încet, cu spatele împovărat de oale de gătit și un copil de țâță, un altul ținându-se de fustele ei. Jabavu nu se înspăimântă, pentru că își dă seama că oamenii ăștia nu sunt orășeni, ci nomazi, care-și duc viața pe drum între un sat și altul. Îi salută, e salutat la rândul său și își urmează calea împreună, prinzându-se în vorbă.

Jabavu îi spune că a pornit-o în marea călătorie spre oraș, iar

bărbatul îl întreabă:

— N-ai mai fost acolo până acum?

— Ba da, de multe ori, răspunde Jabavu, care nu și-ar recunoaște neștiința nici în ruptul capului, dar replica bărbatului este neașteptată:

— Atunci nu e nevoie să te previn asupra fărădelegilor.

Jabavu tace mâlc, regretând că nu a spus adevărul. Acum e prea târziu: din drum se face o potecă și familia se oprește. Când să-și ia rămas bun, încă un camion se vântură pe lângă ei, stârnind nori de praf. Bărbatul se uită după camion și dă din cap.

— Astea-s camioanele ce-i duc pe frații noștri la mină. Își șterge fața și scutură pledul de praf. E bine că știți ce primejdii vă așteaptă, altfel demult ați fi ajuns într-un camion din ăsta și ați fi umplut de praf gurile oamenilor cinstiți și ați fi râs de ei văzându-i înfricoșați de urletul claxonului.

Între timp și-a pus pledul pe umeri, iar acum se întoarce și o ia pe potecă urmat de ai lui.

Jabavu și Pavu merg și ei mai departe, gândindu-se la câte au auzit despre agenții de recrutare. Își amintesc de poveștile venite din atât de multe guri, ca de niște frânturi de coșmar. Nu prea le vine să se gândească la ele în lumina atât de strălucitoare a soarelui. Și totuși, de ce părea îngrozit omul acela când a pomenit de camioane? Jabavu stă la îndoială: „Un biet om de la țară care nu vede decât partea rea a lucrurilor, ca și tata. Oare noi doi n-am putea călători într-unul din camioanele astea până în oraș? W Și iar îl cuprinde spaima și picioarele o iau mai încet, șovăitoare. Și când iarăși trece un camion val-vârtej pe lângă ei, se dă la marginea drumului, privind în urma lui cu ochi mari, ca și când ar vrea să-l oprească. Și când acesta chiar frânează, inima lui bate atât de tare că nu mai știe dacă de teamă, de emoție sau de dorință. Pavu îl trage

de mână:

— Hai mai repede, să fugim.

— De toate ți-e frică, i-o taie el scurt, parc-ai fi copil de țâță.

Bărbatul alb care conduce camionul scoate capul și privește în urmă. Se uită lung la Jabavu și la fratele său, și se retrage.

După câteva clipe, din cabină cobora un bărbat negru care se îndreaptă spre ei. E îmbrăcat ca un alb și are mersul nepăsător. Văzându-l pe individul ăsta atât de elegant, Jabavu se gândește la pantalonii lui rupți și-și lipește brațele de trup ca să și-i ascundă. Individul elegant se apropie rânjind.

— Hei, voi de acolo! Vreți să urcați?

Jabavu face un pas înainte, dar simte degetele lui Pavu strângându-i cotul. Nu vrea să ia în seamă gestul, apoi, înțelegând intenția de avertizare, se oprește și se proțăpește în colb, ca un taur care se opune jugului.

— Cât face? Întreabă, la care individul elegant pufnește în râs.

— Măi, da' deștept mai ești! Pe gratis. Până în oraș. Îți pui numele pe o hârtie, ca un om alb, călătorești cu camionul și o să capeți și o slujbă frumușică, așa ca pentru tine.

Râde fudul, dezvelindu-și dinții albi și strălucitori. Individul arată într-adevăr tare bine și foamea din

Jabavu se strânge în jurul inimii ca o gheară la gândul că și el va arăta așa ca ăsta.

— Da, se avântă nerăbdător, pot să-mi scriu numele, știu să scriu și să citesc, și desenele.

— Așa deci, râde individul elegant cu și mai mare poftă. Atunci ești un băiat tare, tare deștept. Și munca ta va fi la fel de deșteaptă – ai să scrii într-un birou cu oameni albi de treabă, și ai să primești mulți bani – zece lire pe lună, poate chiar cinșpe.

Mintea lui Jabavu se întunecă, de parcă toate gândurile lui s-au

transformat în apă. Ochii îi sunt străfulgerați de o licărire galbenă. Se trezește că a mai făcut un pas înainte și că individul elegant i-a întins o bucată de hârtie acoperită toată cu litere. Jabavu ia hârtia și încearcă să priceapă cuvintele. Știe câteva, însă pe altele nu le-a văzut niciodată. Rămâne mult timp cu ochii pironiți la hârtie.

— Ascultă, istețule, vrei să înțelegi toată treaba aia dintr-odată? Camionul așteaptă. Pune-ți numa' crucea colo jos și haida repede.

— Pot să-mi scriu numele ca un alb, spune Jabavu cu obidă, nu e nevoie să fac o cruce. Fratele meu va face cruce, dar eu am să-mi scriu numele meu, Jabavu; îngenunchează pe pământ, pune hârtia pe o piatră, ia ciotul de creion pe care i-l întinde individul elegant și stă câteva clipe să se gândească unde să noteze prima literă a numelui. Dar tocmai atunci îl aude pe individ că-i zice:

— Fratele tău nu e destul de puternic pentru munca asta.

Ridicând ochii, Jabavu vede că fața lui Pavu s-a îngălbenit de frică, dar și de furie. Privirile lui sunt îngrozite. Jabavu lasă creionul jos și se întreabă în sinea lui: „Cum adică nu-i destul de mare? Mulți dintre noi merg la oraș și muncesc încă de copii. A își amintește că a auzit o dată pe cineva pomenind de recrutări și cum sunt căutați pentru munca în mină doar bărbații puternici, lați în umeri. El, Jabavu, are forța nestăvilită a unui taur tânăr și e mândru de asta: Da, se va duce la mină, de ce nu? Dar de ce să-și părăsească fratele? Caută în sus la individul cel elegant care nu-și mai poate ascunde nerăbdarea; se uită la oamenii negri din remorcă. Îl vede pe unul din ei dând din cap parcă a prevenire. Alții însă hohotesc. Râsul lor i se pare plin de cruzime și deodată se ridică în picioare, îi dă individului elegant hârtia înapoi și-i spune:

— Fratele meu merge împreună cu mine. Iar tu încerci să mă înșeli. De ce nu mi-ai spus că mașina asta e pentru minele omului alb?

Individul și-a sărit din pepeni. Dinții lui albi au dispărut în dosul buzelor strânse pungă. Ochii îi scapără.

— Negrotei prost. Mă faci să-mi pierd timpul cu tine, îi faci și pe șefii mei să-și piardă vremea, am să pun poliția pe urmele tale!

Dintr-un pas este lângă el, cu pumnii ridicați. Dar Jabavu și fratele său fac stânga-mprejur, de parcă cele patru picioare ar fi ale unui singur trup, și dispar printre copaci. Din urmă îi ajunge hohotul de râs al celor din camion și, uitându-se peste umăr, îl văd pe individul cel elegant întorcându-se la mașină mânios rău – frații înțeleg că oamenii râd de el, și nu de ei. Rămân însă tupilați în hățiș, cugetând la tâlcul celor întâmplate. De-abia după ce camionul s-a îndepărtat în nori de praf prinde Jabavu glas:

— Ne-a făcut negrotei, deși pielea lui e la fel ca a noastră. Cum să pricep eu treaba asta?

În sfârșit deschide și Pavu gura:

— Spunea că nu sunt destul de puternic pentru munca în mină!

Jabavu se uită la el surprins. Vede că fratele său este jignit.

— Am cinsprezece ani, așa mi-a spus Comisarul Băștinașilor, și de cinci ani lucrez pentru tatăl meu. Și vine omul ăsta să-mi spună că nu sunt destul de puternic.

Jabavu înțelege că în el se dă o luptă între teamă și mânie, dar nu-și dă seama care din ele va câștiga.

— Ai priceput, frate, că era un agent de recrutare pentru minele din Johannesburg?

Pavu rămâne tăcut. Da, a priceput el asta, dar mânia urlă în el mult prea tare ca să mai audă alt glas. Jabavu se hotărăște să nu mai spună nimic. Deocamdată e năpădit de propriile lui gânduri. Întâi își zice: „Ce tip bine era ăla! Ce haine elegante, albe!" Apoi însă cugetă: „Trebuie să fiu nebun să mă gândesc la minele lor. O fi orașul în care mergem noi cumplit și plin de primejdii, totuși e mic

față de Johannesburg, sau așa ne-au spus drumeții – și uite că frate-meu, care n-are curaj nici cât o găină, a fost atât de jignit în mândria lui, că-i gata să meargă nu numai în orașul ăsta mic, ci taman pin la Johannesburg!"

Frații mai zăbovesc puțin în tufăriș, deși drumul este pustiu acum. Soarele dogorește drept în creștet și pântecele începe să ceară mâncare". Deznoadă legăturile primite de la mama lor și dau peste turte mici făcute din mălai și coapte în cenușă. Mănâncă turtele, dar le ajunge doar cât să-și amăgească stomacurile lihnite. Mai au mult de mers până să ajungă în oraș și să găsească mâncare ca lumea, totuși rămân la adăpostul copacilor. Când se hotărăsc într-un târziu să iasă la drum, soarele îi bate din dreapta. Merg încet și de câte ori trece un camion, coboară în iarbă, ferindu-și fețele de niscai priviri cercetătoare. Gestul lor este atât de categoric încât rămân surprinși când își dau seama că în dreptul lor s-a oprit alt camion; și, întorcându-și capetele, văd un alt bărbat elegant care se apropie de ei cu zâmbet larg.

— Vreți o slujbă frumoasă? Întreabă el politicos.

— Nu dorim să mergem la mină, spune Jabavu.

— A spus cineva de mină? Râde bărbatul. Muncă de birou plătită cu șapte lire pe lună, poate zece, mai știi?

Râsul lui nu prea inspiră încredere și Jabavu ridică ochii de la frumoasele ghete negre pe care le poartă filfizonul ăsta și e gata să spună „Nutt, când îl aude pe Pavu de lângă el:

— Și-o să-mi găsiți și mie o slujbă?

Omul ezită atât cât i-ar trebui să zică de mai multe ori Da. Jabavu vede cum obrajii lui Pavu se îmbujorează de mânie.

— Da, da, se găsește și pentru tine ceva. O să crești și o să ajungi la fel de vânjos ca frate-tău, – și în timp ce cântărește din priviri umerii și picioarele groase ale lui Jabavu, scoate din buzunar o foaie

de hârtie și i-o întinde lui Pavu, nu lui Jabavu. Băiatul se fâstâcește, pentru că în viața lui n-a ținut în mână un creion, iar hârtia i se pare ușoară ca fulgul și greu de descifrat, și o strânge bine între degete de parcă ar putea să-și ia singură zborul. Jabavu scapără de mânie. El ar fi trebuit să fie întrebat; el este mai mare, el conduce, el este cel care știe să scrie.

— Ce-i pe hârtia asta? Vrea să afle.

— Slujba voastră e pe hârtia asta, răspunde celălalt placid, parcă s-ar fi referit la un lucru lipsit de importanță.

— Înainte de-a ne pune numele pe hârtie, să vedem întâi despre ce slujbă e vorba, nu-l slăbește Jabavu.

Dar individul își aruncă repede ochii pe hârtie și răspunde precipitat:

— Fratele tău și-a desenat crucea, acum scrie-ți și tu numele, dacă vrei să nu vă despart.

Jabavu se uită la Pavu care zâmbește pe jumătate mândru, pe jumătate pierit, și-i șoptește:

— Ai făcut o prostie, frate, omul alb pune mare preț pe crucile astea.

Pavu privește înspăimântat la hârtia pe care și-a pus crucea și apoi la individul elegant care se prăpădește de râs:

— Asta așa e. Ai semnat aici, deci accepți să lucrezi doi ani în mină și dacănu faci asta, înseamnă că ai călcat contractul și o să intri la închisoare. Și acum… – se întoarce spre Jabavu – semnează și tu, că pe frate-tu îl luăm cu noi, pentru că el a semnat hârtia.

Jabavu îl vede întinzând mâna să-l apuce pe Pavu de umăr. Deodată se repede cu capul în burta individului și din aceeași mișcare îl îmbrâncește pe frate-său la o parte, după care o rup amândoi la fugă. Și o țin tot într-o goană, sărind peste tufișuri până când ajung hăt-departe. Se opresc și aruncă priviri speriate în urmă,

dar văd că individul n-are de gând să se ia după ei, ci a rămas locului cu ochii cât cepele, venindu-și în fire după lovitura ce i-a tăiat respirația și i-a întunecat vederea. La o vreme aud camionul mârâind, apoi bubuind, apoi torcând liniștit de-a lungul drumului.

După un răstimp de gândire, Jabavu spune:

— E adevărat că atunci când ai noștri merg la oraș, se schimbă într-atât de nici cei de acasă nu i-ar mai recunoaște. Omul asta care ne-a spus atâtea minciuni, oare cei din satul lui l-ar lua drept skellum?

Pavu nu răspunde, iar Jabavu, continuându-și șirul gândurilor, izbucnește în hohote:

— Da' noi am fost mai deștepți ca el! Și se tăvălește pe jos de atâta râs când își amintește cum l-a pocnit cu capul în burtă. Se stăpânește însă și se așază în capul oaselor văzând că Pavu nu râde și observând expresia de pe chipul lui, pe care de altfel o cunoaște prea bine. Băiatul tremură tot de înspăimântat ce este și-și ferește fața de Jabavu ca să nu i se citească gândurile. Fratele îi vorbește blând ca un bărbat unei fete tinere. Dar lui Pavu i-a fost destul. Nu-și mai dorește dedt să se întoarcă acasă, și Jabavu știe asta. Caută tot felul de argumente, doar-doar îl va convinge, până când printre copaci se strecoară întunericul și sunt nevoiți să-și caute un loc de dormit. Nu cunosc partea asta a ținutului, se află la șase ore bune de mers de casă. Nu le place nici să doarmă sub cerul liber unde lumina focului ar putea fi văzută. Până la urmă dau peste niște bolovani mari între care e destul loc să-și facă focul – cum au învățat de la tatăl lor – și să se întindă să doarmă, înfrigurați, cu umerii și picioarele dezvelite, lihniți de foame și fără consolarea gândului la un porridge bun și cald în zori. Jabavu adoarme închipuindu-și că atunci când se va trezi dimineața și va simți razele blânde ale soarelui jucând printre crengi, Pavu își va recăpăta curajul și-l va da

uitării pe agentul de recrutare. Dar când se trezește, Jabavu descoperă că a rămas singur. Pavu a fugit cât ce s-au ivit zorile, speriat nu numai de agenți, dar și de limba deșteaptă a lui Jabavu Gură Mare. O fi ajuns de-acum la jumătatea drumului spre casă. Jabavu este atât de supărat încât începe să danseze și să strige, într-un târziu se potolește, sleit de puteri, și se întreabă dacă n-ar trebui să alerge după Pavu, să-l convingă să se întoarcă. Dar apoi tot el își spune că e prea târziu și că, oricum, Pavu nu e altceva decât un copil speriat și nu i-ar fi de niciun ajutor unui bărbat curajos ca el. O clipă chiar îl bate gândul să se întoarcă și el acasă, căci îl încearcă frica să se ducă singur la oraș. Însă în clipa următoare se hotărăște definitiv: va merge singur și fără zăbavă – el, Jabavu, nu se teme de nimic.

Și totuși nu-i vine să iasă din ascunzișul copacilor și s-o apuce pe drum. Mai rămâne un timp pe loc, făcându-și curaj, spunându-și că ieri a reușit să i păcălească pe agenți, când atâția au dat greș. „Eu sunt Jabavu, spune, eu sunt Jabavu care-i prea deștept să fie păcălit de oamenii albi și răi și de oamenii negri și răi.tt Se bate cu pumnul în piept. Dansează puțin, lovind iarba și frunzele și făcându-le să se învolbureze în jurul său.

„Eu sunt Jabavu Gură Marc… w Vorbele se transformă în cântec:

Iată-l pe Jabavu,
Iată-l pe Gură Mare al vorbelor deștepte și adevărate,
Vin la oraș,
Marele oraș al omului alb.
Merg singur, hau! Hau!
Nu mă tem de niciun agent,
Nu mă încred în nimeni, nici măcar în fratele meu
Sunt Jabavu care merge singur.

Și cu acestea părăsește desișul și apucă din nou calea bătută și de

câte ori aude huruitul vreunui camion, fuge în tufăriș și-l așteaptă să treacă.

Din pricină că e tot timpul nevoit să se ascundă, înaintează anevoios și nu-și atinge ținta nici când soarele coboară împurpurat la asfințit. Te pomenești că a apucat-o pe un drum greșit? Nu îndrăznește să întrebe pe nimeni. Când se-ntâlnește cu alți drumeți care-l salută, el rămâne tăcut de teama vreunei capcane. Este atât de flămând că nici nu se mai poate numi foame ceea ce simte el. Stomacul a obosit să-i mai vorbească de golul din el și tace acum bosumflat, în timp ce picioarele tremură de parcă oasele i s-au muiat de tot, și își simte capul mare și ușor ca și când s-ar fi ascuns vântul în el. Abia se târăște printre tufișuri să-și caute niscai rădăcini și frunze pe care începe să le roadă în timp ce stomacul bombăne: „Eh, Jabavu! Carevasăzică buruieni îmi oferi tu mie după un post atât de lung? U Se ghemuiește sub un copac, cu capul plecat și brațele atârnând fără vlagă, și pentru prima oară teama de marele oraș îl străpunge neîndurătoare, ca o suliță, și își dorește să nu fi plecat de acasă. Pavu o fi stând la foc acum, mâncându-și cina… Se lasă înserarea, copacii abia se mai deslușesc înalți și negri, apoi dispar în întunericul general și undeva foarte aproape Jabavu zărește pălălaia unui foc. Întâi rămâne ca împietrit. Apoi se scoală de jos cu greu și o pornește spre raza de lumină, atent la fiecare mișcare pe care o face de parcă ar pândi un iepure. Neștiind dacă nu cumva i se întinde o cursă, se oprește la o distanță sigură și, îngenunchind, cercetează locul cu pricina printre frunzele tufișurilor. Vede trei oameni, doi bărbați și o femeie, care stau în jurul focului și mănâncă. Gura i se umple de salivă ca o conservă uitată în torentele ploii. Scuipă. Inima stă să-i plesnească, nu alta. Nu te încrede în nimeni, nu te încrede în nimeni! Foamea însă îi mușcă din nou pântecele și el se socotește: „La noi, așa-i obiceiul, ca

orice călător să fie binevenit la foc

— Nu se poate ca toți oamenii să fi devenit răi și neprietenoșiu. Plânsul stomacului îl împinge înainte, teama îl trage îndărăt. Când îl văd, cei trei înlemnesc, îl privesc lung și șușotesc între ei; e limpede că se tem de el, neștiind cu ce gânduri a venit. Apoi se uită la pantalonii lui rupți, care între timp s-au mai lărgit pe el, și înțelegând că e un biet băiat de la sat îl salută cu bunăvoință. Jabavu salută la rândul său și apoi spune cu implorare în glas:

— Frații mei, sunt lihnit.

Pe loc, femeia îi pune în față un fel de turte albe și câteva bucăți din ceva galben, pe care Jabavu le înfulecă precum un câine hămesit și abia după ce-și revine puțin din sfârșeala dinainte îi întreabă ce-a mâncat, și ei îi spun că a mâncat pește și chifle cu stafide, cum se mănâncă la oraș. Jabavu se uită la ei și vede că sunt bine îmbrăcați, au pantofi în picioare

— Chiar și femeia – au cămăși și pantaloni din cei adevărați, iar femeia poartă rochie, și are pe cap o beretă galbenă, croșetată. Pentru o clipă îl cuprinde iarăși teama: „Aștia-s de la oraș, dacă-s skellumi? U

Mușchii i se încordează, ochii prind a scăpăra, dar ei râd și-i spun că sunt oameni de treabă, să nu-i fie frică. Jabavu tace; în sinea lui se întreabă de ce merg pe jos ca oamenii de la sat, de ce nu merg cu trenul sau cu mașina, cum fac cei de la oraș? Îl neliniștește și faptul că i-au ghicit atât de repede gândul.

— Cei ca tine, care vin pentru prima oară la oraș, zice unul din bărbați, cred că oricine e skellum. Dar e mai înțelept să crezi asta decât să te încrezi în toți. Ești prevăzător și asta-i bine.

Auzindu-l, Jabavu își simte mândria măgulită și se liniștește.

Drumeții împachetează bucatele rămase într-o valijoară pătrată și cafenie care are o încuietoare lucioasă de metal. Jabavu e fascinat

văzând cum funcționează mecanismul și întreabă dacă poate și el să-l deschidă, iar ei zâmbesc și spun că poate. Apoi mai pun niște vreascuri pe foc și încep să vorbească liniștit, în timp ce Jabavu ascultă atent, deși nu înțelege decât pe jumătate ce-și spun ei. Felul lor de a vorbi despre oraș și despre omul alb nu seamănă cu cel al oamenilor din sat care au în vocile lor un amestec de tristețe, admirație și teamă totodată. Și nu se întrevede nici imaginea acelui drum spre o țar? Nouă și tulburătoare unde totul este posibil – cum își închipuie Jabavu marele oraș. Nu, oamenii ăștia își cântăresc spusele și din glasurile lor răzbate o amărăciune ascunsă ce-l rănește pe Jabavu, căci parcă îi aude mustrarea: „Biet nebun, cu marile tale visuri și speranțew.

Înțelege că femeia este nevasta unuia dintre bărbați, domnul Samu, și sora celuilalt. Nu seamănă cu niciuna din femeile pe care le-a întâlnit sau despre care a auzit el. Dar ce-o deosebește de ele nu-și dă bine seama, căci n-are destulă experiență în această privință. Poartă haine elegante, dar nu e vampă, cum i s-a spus că sunt toate femeile din oraș. Este tânără, pare de curând căsătorită, dar e serioasă și vorbește de parcă ceea ce spune este la fel de important ca și cele spuse de bărbați; n-o aude răspunzând soțului ei așa cum a auzit-o dintotdeauna pe maică-sa: „Da, bărbate, ai dreptate, bărbate, nu, bărbate". Când află că lucrează – e infirmieră la spitalul de femei din oraș – Jabavu cască ochii cât cepele. O femeie care știe carte! Care știe să scrie și să citească. Și se pricepe la leacurile omului alb! Cei doi bărbați sunt și ei oameni cu carte. Pot să citească nu numai cuvinte ca Da, Nu, bine, rău, negru, alb, ci și altele mai lungi cum sunt Regulament și Document. Multe vorbe d-astea le ies pe gură și auzindu-i cum vorbesc, Jabavu se hotărăște să-i întrebe ce înțeles au cuvintele însemnate de el pe hârtia din pachet. Dar îi e rușine să întrebe, așa că se resemnează să asculte mai

departe. Domnul Samu vorbește cel mai mult, dar totul e atât de complicat încât Jabavu își simte capul din ce în ce mai greu, și ca să nu i se închidă ochii, se apucă să zgândăre jarul cu o nuia verde; sfâriitul sevei îi mângâie auzul, privirile-i urmăresc șuvoiul de scântei ce se pierde în întuneric. Stelele strălucesc deasupra, nemișcate. Aproape moțăind, Jabavu își închipuie că stelele nu sunt altceva decât scânteile de la miile de focuri ale oamenilor – se înalță sus, tot mai sus, până când ajung la cer și rămân acolo, bulucindu-se unele peste altele ca muștele prinse în capcană…

Se scutură de somn și bâiguie:

— Domnule, vreți să-mi explicați… Scoate din buzunar foaia de ziar împăturită și soioasă și, îngenunchind, o întinde pe pământ în fața domnului Samu care s-a oprit din vorbă, poate puțin iritat că a fost întrerupt atât de nepoliticos.

Domnul Samu ia foaia și citește cuvintele însemnate. Îl privește pe Jabavu. Apoi, înainte de a trece la explicații, îi pune câteva întrebări. Cum a învățat el să citească? A învățat singur-singurel? Da? De ce a vrut să citească și să scrie? Ce crede el despre ceea ce citește? Jabavu se fâstâcește, îi e teamă ca acești oameni să nu râdă de el. Dar ei nu râd. Stau sprijiniți în coate și-l urmăresc cu priviri blajine. Jabavu începe, încet-încet, să le spună de abecedarul rupt, apoi le povestește cum a completat el alfabetul de unul singur, cum a învățat întâi cuvintele care însoțesc desenele și pe urmă cuvintele fără desene. Prins de propria-i istorisire, își dă drumul gurii pe limba engleză – și așa le vorbește de orele, săptămânile, lunile și anii pe care i-a petrecut sub copacul cel mare, învățând, minunându-se, punându-și întrebări.

Cei trei oameni deștepți îl cercetează într-un fel al cărui tâlc Jabavu nu-l deslușește pe loc. Doamna Samu se apleacă peste foaia de ziar și îi descifrează cu multă răbdare și în cuvinte simple

propoziția aceea complicată, apoi îi explică rostul ziarelor și cum sunt ele destinate unele albilor, altele negrilor. Îi lămurește povestea omuleților galbeni, spunându-i că e o poveste rea – și Jabavu simte că a învățat mai mult în câteva minute de la această femeie despre lumea în care trăiește decât în toată viața lui de până acum. Ar vrea să-i spună: wopreşte-te, lasă-mă să mă gândesc la ce mi-ai spus, ca să nu uit". Dar o întrerupe domnul Samu care se ridică în capul oaselor și începe iar să vorbească. După ce-l ascultă câteva clipe, Jabavu are senzația că în fața domnului Samu nu se află doar el, ci o masă întreagă de oameni – vocea îi este acum înaltă, puternică, frazele curg de la sine, ca și când ar fi fost deseori rostite înainte și exact în același fel. Senzația este atât de vie, încât Jabavu aruncă o privire peste umăr să vadă, nu cumva sunt și alți oameni în spatele lui? Dar nu, acolo domnesc doar întunericul și copacii ale căror frunze reflectă palida licărire a stelelor.

— Sunt vremuri triste și cumplite pentru poporul african, spune domnul Samu. Oamenii albi s-au așezat ca norii de lăcuste peste Africa și n-au mai plecat, așa cum nici lăcustele nu-și pot lua zborul în zori din pricina aripilor îngreuiate de rouă. Rouă care-l ține-n loc pe omul alb este banul stors din munca noastră. Omul alb este prost sau deștept, curajos sau laș, bun sau câinos, dar toți, toți spun unul și același lucru, chiar dacă forma este alta. Spun că omul negru a fost ales de Dumnezeu să slujească o viață întreagă la scosul apei și tăiatul lemnelor. Uneori chiar spun că ei sunt cei care ne scapă de ignoranță, luminându-ne mințile; două sute de ani, cinci sute, sau o mie – dar omul negru nu se va putea elibera decât atunci când va fi învățat să stea pe propriile sale picioare, ca un copil care se desprinde de fustele mamei. Indiferent de ce spun oamenii albi, ei tot aceleași lucruri le fac. Ne iau, femei și bărbați, în casele lor ca să gătim, să curățăm și să le îngrijim copiii; ne duc în fabrici și în mină;

existența lor se clădește pe munca noastră, și totuși, zi de zi și ceas de ceas ne insuflă, ne fac porci și cafri, sau țânci leneși, proști, ignoranți. Atâtea vorbe urâte ne aruncă în față câtă frunză și iarbă, și pe zi ce trece ei sunt din ce în ce mai bogați, iar noi din ce în ce mai săraci. Cu adevărat sunt vremuri grele, și mulți dintre ai noștri se înrăiesc, învață să fure și să omoare, deprind legile dihoniei și uite că devin porcii de care vorbesc oamenii albi. Dar, chiar dacă sunt vremuri cumplite, să fim mândri că trăim acum, căci copiii noștri și copiii copiilor noștri vor privi în urmă și vor spune: „De n-ar fi fost ei, cei care au trăit în acele timpuri vitrege cu înțelepciune și curaj, am duce și acum o viață de sclavi. Suntem liberi datorită loru.

Prima parte a acestui discurs a înțeles-o Jabavu foarte bine, a mai auzit-o el și înainte. Așa vorbește tatăl lui, așa vorbesc toți drumeții care vin de la oraș. S-a născut cu frazele astea în urechi. Dar ce urmează e mai complicat. Vocea domnului Samu capătă altă tonalitate, mina lui se ridică și coboară, el pomenește de sindicat, organizare, politică, reacțiune, comitet, progres, societate, răbdare, educație. Jabavu se agață de fiecare cuvânt nou și greu ce-i pătrunde în minte, îl ține strâns, îl cercetează, încearcă să-l înțeleagă – și între timp o grămadă de asemenea cuvinte i-au trecut pe lângă ureche, lăsându-l buimac. Se uită zăpăcit la domnul Samu care stă aplecat înainte, dând din mână, cu privirea intensă, fermă, fixată în ochii lui, și simte deodată cum acea privire se scufundă parcă în el, deschizându-i tainițele gândului. Lasă ochii în jos ca să-și apere gândul: „Am fost tot timpul flămând, așteptând mereu clipa când am să ajung la belșugul din orașul omului alb; toată viața trupul mi-a fremătat de glasurile foamei, vreau, vreau, vreau. Vreau emoții și haine și mâncare, cum au fost peștele și chiflele din seara asta, vreau bicicletă și femeile orașului; vreau, vreau… Și dacă-i ascult pe

oamenii ăștia deștepți, de aici încolo viața mea va fi legată de a lor și nu vor fi dans și muzică și haine și mâncare, ci muncă, muncă, muncă și necazuri, primejdie, frică. U Căci Jabavu abia acum a înțeles că acești ©ameni bat brusa pe jos și dorm sub cerul liber pentru că merg în alt oraș, ducând cu ei cărți în care-i vorba de comitete și organizații și altele din astea, cărți ce nu-s pe placul poliției.

Oamenii ăștia deștepți, bogați, generoși, cu haine pe trupurile lor și cu mâncare bună în pântecele lor, să călătorească precum băștinașii din sat, pe jos – și foamea se răscolește din nou în Jabavu, strigând cu voce tare: „Nu, astea nu-s pentru Jabavu".

Surprinzându-i expresia de pe chip, domnul Samu se oprește din vorbă. Doamna Samu spune afabil:

— Soțul meu este atât de obișnuit să țină discursuri că nu se mai poate opri.

Cei trei izbucnesc în râs. Râde și Jabavu. Apoi domnul Samu spune că e foarte târziu și trebuie să se culce. Dar întâi scrie ceva pe o foaie de hârtie pe care i-o întinde lui Jabavu, zicând:

— Am scris aici numele unui prieten de-al meu, domnul Mizi, care te va ajuta când vei ajunge la oraș. Va fi foarte impresionat când îi vei spune că ai învățat să scrii și să citești de unul singur în kraal.

Jabavu îi mulțumește și pune hârtia în legăturica lui și apoi se întind cu toții în jurul focului să doarmă. Cei trei au pături. Lui Jabavu îi este frig, i se încrâncenează carnea din pricina tremurului. Până și oasele par să-i tremure. Pleoapele îngreuiate de somn se revoltă împotriva frigului, deschizindu-se larg. Se scoală, mai pune lemne pe foc, apoi aruncă o privire în direcția femeii. La vederea trupului ghemuit sub pătură, se trezește în el dorința. „Ce femeie proasta, cugetă el. De un bărbat ca mine are ea nevoie, nu de unul

care nu știe decât să vorbească. U Dar nici el nu e prea convins de acest gând și când femeia se mișcă, el își întoarce repede privirea, ca nu cumva ea să-i ghicească pofta și să se mânie. Își oprește ochii pe valiza cafenie ce zace în iarbă de cealaltă parte a focului. Încuietoarea de metal licărește și scânteiază în pâlpâirea roșie a flăcării, orbindu-l. Pleoapele se lasă. Adoarme. Visează.

Jabavu este polițist, într-o uniformă frumoasă cu nasturi strălucitori de alamă. Merge pe drum fluturând un bici. Îi vede pe cei trei în fața lui, femeia ducând valiza. Fuge după ei, o prinde pe femeie de umăr și se răstește: „Așa deci, ai furat valiza. Ia, deschide-o, să văd ce-ai înăuntru." Ea este foarte speriată. Bărbații au șters putina. Ea deschide valiza, înăuntru sunt chifle cu stafide și pește și o carte mare și neagră pe care stă scris numele *Jăbavu*. „Mi-ai furat cartea, strigă Jabavu. Ești o hoață", și

0 duce la Comisarul Băștinașilor care o pedepsește pentru fapta ei.

Se trezește. Focul a slăbit de tot, n-a mai rămas decât o grămăjoară cenușie cu pâlpâiri roșietice dedesubt. Incuietoarea nu mai strălucește. Se târăște pe burtă până la valiză. Pune mâna pe ea, se uită în jur. Nu s-a mișcat nimeni. Se scoală tiptil în picioare, ridică valiza și o șterge în josul potecii. Apoi o ia la fugă. Dar nu prea departe. Se oprește la un moment dat, căci bezna e de nepătruns, și el se teme de întuneric, și deodată se întreabă: „Jabavu, de ce ai furat-o? Sunt oameni buni, care vor doar să te ajute și ți-au dat să mănânci când erai leșinat de foame". Dar mâna

1 se încleștează singură pe miner, parcă n-ar fi a lui. Rămâne nemișcat în noapte, întreaga lui ființă urlând de dorința de a fugi cu valiza aceea, în timp ce capul îi vuiește de frânturi de gânduri speriate. Mai sunt patru sau cinci ore până să răsară soarele, și în tot acest timp el va trebui să rămână singur-singurel, ascuns în hățișul brusei. Îl trec fiori de groază. Trupul i se încrâncenează de frig și

teamă. Tare și-ar dori să fi rămas întins lângă foc, să nu se fi atins niciodată de valiză. Îngenunchează în întuneric, zgâriindu-și genunchii în iarba tăioasă, deschide valiza și-i pipăie conținutul. Simte jilăveala și moliciunea bucatelor, apoi formele tari ale cărților. În bezna din jur doar degetele îi pot spune ce-i înăuntru. Multă vreme rămâne îngenuncheat lângă valiză. Într-un târziu, închide capacul și se furișează înapoi lângă focul aproape stins și cele trei trupuri care dorm liniștit. Cu mișcări ușoare de pisică sălbatecă, pune obiectul furat la locul lui și se întinde și el. „Jabavu nu e hoț, șoptește mândru, Jabavu e băiat bun." Doarme și visează, dar nu știe ce visează și numai ce se trezește alarmat, ca și când în apropiere s-ar găsi un dușman. Printre copaci răzbate cu greutate o lumină cenușie, dezvăluind spuza stinsă și pe cei trei care mai dorm încă. Jabavu are junghiuri în tot corpul din pricina frigului, iar pielea îi este aspră ca țărâna. Se ridică încet și rămâne o clipă în poziția unui alergător gata de start. Foamea din el îl îmboldește: „Șterge-o, Jabavu, repede, înainte să ajungi și tu ca ăștia, să trăiești cu teama de poliție. U Pornește în goană, cu salturi mari, zburând peste tufișuri și rouă îl pătrunde cu răceala ei lipicioasă. Fuge până ajunge la drum, pustiu la ora aceea atât de matinală. Apoi, când apar primele mașini și camioane, mult mai târziu, coboară în desișul de la marginea drumului și-și continuă calea ascuns vederii. Astăzi va ajunge în oraș. De câte ori urcă o înălțime, îl caută din priviri: acuși trebuie să apară, după dealul ăsta, luminosul lui vis de bogăție. Către mijlocul dimineții zărește prima casă. Apoi alta. Încă o jumătate de oră de mers, casele zac risipite la distanțe mici unele de altele. Jabavu mai urcă o colină și de partea cealaltă vede – dar se oprește locului cu gura căscată.

Ah, ce frumusețe, ce frumos e orașul omului alb! Uite cât de ordonat sunt așezate casele și ce desene închipuie străzile netede și

cenușii printre ele, parcă-s trase de un deget iscusit. Uite cum se înalță casele, albe sau colorate, orbitoare în lumina puternică a soarelui. Și ce mari sunt, ehei, casa grecoteiului este cușcă de câine pe lângă ele. Par cocoțate trei sau patru una peste alta, și în jurul fiecăreia sunt grădini cu flori roșii, purpurii și aurii, iar în grădini sunt petice de apă cu oglinda întunecată pe care plutesc alte flori. Și uite cum se întinde orașul acesta în josul văii și chiar în sus de partea cealaltă a ei! Jabavu merge mai departe, picioarele pășesc fără ajutorul ochilor, rătăcind ba într-o parte, ba în cealaltă, până când se aude țipătul de avertizare al unei mașini și atunci el sare iarăși în lături și rămâne încremenit, căci acum nu mai este praf, doar asfalt neted și cald. Se urnește din loc, urmind drumul care coboară lin și urcă apoi din nou până în vârful următoarei coline, dar aici stă multă vreme țintuit locului de ceea ce vede. Casele continuă în fața lui cât cuprinde cu ochii, în toate părțile, parcă fără sfârșit. O nouă senzație pune stăpânire pe el. N-ar zice că-i este teamă, dar simte ceva rece și greu în stomac. Îi apare în minte satul și deodată aude o voce blândă ce-l întreabă, tocmai pe el, care a tânjit atâția ani după această clipă, convins că, locul lui nu este în kraal: „Jabavu, Jabavu, eu te-am făcut, ești al meu, ce-ai să faci în orașul ăsta mare și tulburător care cu siguranță este cel mai mare oraș? W Pentru moment a uitat că acesta-i doar un biet orășel în comparație cu Johannesburgul și altele din sud, sau mai degrabă nu îndrăznește să-și amintească, pentru că și așa este mult prea înspăimântat.

Aici casele sunt de mai multe feluri, unele mari, altele pipernicite ca a grecului. Oamenii albi sunt și oi de mai multe feluri, spune încet mintea lui Jabavu, dar gândul acesta este mult prea complicat să fie înțeles dintr-odată. Până acum și i-a imaginat pe toți la fel de bogați, de puternici, de deștepți.

Într-un târziu, Jabavu își îndeamnă picioarele: „Acum luați-o din loc, hai, înainte! U Dar ele nu-l ascultă. Rămân țintuite, în timp ce ochii hoinăresc de-a lungul străzilor mărginite de case, ochii unui copil uimit. Apoi se aude un zgomot înfundat, roți de cauciuc încetinind, și lângă el apare un polițist african pe bicicletă. Se proptește cu un picior în asfalt și se uită la Jabavu. Li cercetează pantalonii vechi și rupți, chipul nefericit.

— Te-ai rătăcit? îl întreabă blând în engleză.

Jabavu spune imediat că nu, pentru că nici măcar acum nu poate recunoaște că nu știe tot. Dar apoi zice ursuz:

— Așa e, nu știu unde să mă duc.

— Și cauți de lucru?

— Da, fiu al Stăpânirii, caut de lucru, îi răspunde pe limba vorbită în satul lui; dar polițistul, fiind din alt ținut, nu-l înțelege, așa că Jabavu repetă răspunsul în engleză.

— Atunci trebuie să te duci la oficiul de permise și să primești un permis ca să poți căuta de lucru.

— Și unde e oficiul ăsta?

Polițistul se dă jos de pe bicicletă și, apucându-l pe Jabavu de braț, începe să-i explice îndelung:

— Acum trebuie să mergi drept înainte o jumătate de milă, și apoi dai de un loc unde se întâlnesc cinci drumuri – de acolo o iei la stânga și apoi din nou la stânga și mergi drept și…

Jabavu ascultă, dă din cap și spune „Da, mulțumesc", și polițistul încalecă pe bicicletă și pleacă, dar Jabavu rămâne neajutorat, căci n-a înțeles mai nimic din vorbăria lui. O ia și el din loc, neștiind dacă picioarele îi tremură de spaimă sau de foame. Când s-a întâlnit cu polițistul, soarele îl bătea în spate, acum îi cade drept în creștet și picioarele se opresc de la sine din pricina slăbiciunii. Peste tot în jur sunt numai case, femeile stau în verande cu copiii lor, oamenii negri

lucrează în grădini, pe alții îi vede sporovăind și râzând pe aleile dosnice unde se depozitează gunoiul. Uneori le înțelege spusele, alteori nu. Căci în acest oraș sunt oameni de peste tot, din Nyasaland, din Rhodesia de Nord, din Țara Portughezilor; vorbele lor îi sunt necunoscute, de aceea se teme de ei. Dar când își aude propria limbă, își dă seama că oamenii îl arată cu degetul și râd de pantalonii și de legăturica lui:

— Ia te uită la ăsta abia picat din kraal.

Se oprește la o răscruce și privește în toate părțile. N-are habar pe unde i-a spus polițistul să o ia. Mai merge puțin, apoi vede o bicicletă rezemată de un copac. De portbagaj este prins un coș și în el sunt bucăți de pâine și chifle cu stafide, din cele din care a mâncat cu o seară înainte. Îi lasă gura apă văzându-le. Fără veste, mâna i se întinde și apucă o chiflă. Se uită în jur. Nu l-a văzut nimeni. O bagă în buzunar și se depărtează. Cotește pe altă stradă și abia acolo scoate chifla și își înfige dinții în ea cu poftă, fără să se oprească din drum. Dar nici n-o termină bine că stomacul începe să-i reproșeze: „Ce, doar atâta, după ce-am stat gol toată dimineața? Mai bine nu mi-ai mai da nimic! U

Jabavu merge mai departe, sperând să mai găsească un coș prins de vreo bicicletă. De mai multe ori îi pare că a ajuns pe aceeași stradă, dar în realitate este mereu alta. Trece multă vreme până când găsește în sfârșit ceea ce caută. Dar nu mai e la fel de ușor ca înainte: atunci mâna a pornit-o singură după chiflă, pe când acum mintea îl avertizează: „Fii atent, Jabavu, fii atent! U Se apropie de coș, aruncând priviri precaute în jur, când, deodată, o femeie albă din grădină strigă la el peste gard; el o rupe la fugă, dă colțul și iese în altă stradă. Tremurând de spaimă, se reazemă de un copac. Este o stradă îngustă, plină de copaci, liniștită și umbroasă. Nu se zărește nimeni. Tocmai atunci dintr-o casă iese o bonă cu brațele încărcate

de haine pe care le atârnă pe frânghie, aruncând în același timp o căutătură peste gard și observându-l pe Jabavu.

— Hei, băiete de kraal, ce vrei? strigă ea, pufnind în râs. Ia uite la prostănacul ăsta din kraal!

— Nu sunt prostănac, ripostează el posac, dar ea o dă înainte:

— Ia uite la pantalonii tăi – ohoho, ce văd eu acolo! Și intră în casă cu un hohot batjocoritor.

Jabavu rămâne rezemat de copac, privindu-și pantalonii. E adevărat, aproape cad de pe el. Dar nu sunt necuviincioși.

În jur, nici țipenie de om. Strada pare pustie. Jabavu se uită la hainele agățate de frânghie. Sunt multe: rochii, fuste, pantaloni, veste. Fata aia e o nerușinată… se gândește el încă jignit de cele auzite, își strânge din nou coatele pe lângă trup și se chircește ca să-și acopere șortul. Ochii i-au rămas la haine – deodată, dintr-un salt a și ajuns dincolo de gard și trage de o pereche de pantaloni care însă nu vor să părăsească frânghia, ținuți fiind de un bețigaș de lemn. Trage mai tare, bețigașul sare cât colo și el rămâne cu pantalonii în mână. Sunt calzi și netezi, abia au fost călcați. Trage și de o cămașă galbenă, materialul se sfâșie sub cârligul de lemn, dar se desprinde și într-o clipă el a și sărit înapoi peste gard, și fuge până la colț unde se oprește și se uită în urmă: grădina a rămas tăcută și pustie, înseamnă că nu l-a văzut nimeni. Jabavu își continuă drumul liniștit, pipăind pânza caldă și subțire a pantalonilor și a cămășii. Își simte inima bătând la început ca la un puișor de găină care iese clătinându-se din găoace, apoi, din ce în ce mai tare, ca un vânt puternic ce se izbește de un zid. Violența bătăilor îl ostenesc, făcându-l să se rezeme de un copac, să-și mai tragă sufletul. Pe lângă el trece un polițist călare pe bicicletă, li aruncă o uitătură scurtă lui Jabavu. Se mai uită o dată, face un cerc larg și se oprește lângă el. Jabavu îl privește fără să scoată un cuvânt.

— De unde ai luat hainele astea?

În capul lui Jabavu creierii prind a se învârti, iar din gură cuvintele ies singure:

— Le duc stăpânului meu.

Polițistul se uită la pantalonii rupți ai lui Jabavu și la legăturica lui.

— Unde locuiește stăpânul tău? Întreabă el viclean.

Jabavu arată înainte. Polițistul se uită în direcția indicată de Jabavu și apoi îi cercetează chipul.

— La ce număr locuiește stăpânul tău?

Iar i se pune un văl pe creier și iar se face lumină.

— Numărul trei.

— Și care-i numele străzii?

Dar acu' nimic nu-i mai iese din gură. Polițistul descalecă, dă să-i ceară hârtiile la control, când numai ce se produce agitație pe strada de unde tocmai a venit Jabavu. Furtul a fost descoperit. Răsună voci furioase, ridicate și ascuțite, stăpâna albă îi poruncește bonei să scoată de unde-o știi hainele care lipsesc, bona plânge, se aude cuvântul poliție repetat de mai multe ori. Polițistul ezită, se uită la Jabavu, apoi în direcția celeilalte străzi și atunci Jabavu își amintește de agentul de recrutare. Se azvârle cu capul înainte în vintrele polițistului care se prăbușește peste bicicletă, iar Jabavu ajunge dintr-un salt pe o alee de serviciu, sare peste o ladă de gunoi, apoi peste ai ta, se năpustește printr-o grădină pustie, apoi prin alta care nu e pustie, încât oamenii țâșnesc în picioare holbându-se după el, dă într-o altă alee de serviciu și în sfârșit se oprește între o ladă de gunoi și zidul unei spălătorii. Acolo își dezbracă repede șortul și trage pe el pantalonii – sunt lungi, dintr-un material gri, tare frumos, cum n-a mai văzut el niciodată, îmbracă și cămașa galbenă, dar, pentru că n-a purtat niciodată așa ceva, se tot încurcă în mâneci

și găuri până când descoperă orificiul prin care trebuie să intre capul. Își vâră cămașa prea lungă în pantalonii prea lungi, gândindu-se cu părere de rău la ruptura din cămașă – de vină e doar neștiința lui în privința cârligelor mici de lemn. Ascunde repede șortul rupt sub capacul unei lăzi de gunoi și pornește pe aleea de serviciu, atent să nu grăbească pasul, deși îl mănâncă picioarele să o ia la sănătoasa. Și tot merge până lasă mult în urmă acea parte a orașului. „Aici sunt în siguranță, își zice el, între atâția oameni nimeni nu bagă în seamă o cămașă galbenă și o pereche de pantaloni cenușii". Amintindu-și cum s-a uitat polițistul la legăturica lui, își îndeasă pieptenul și săpunul în buzunare, laolaltă cu hârtiile, și pitește cârpa sub ramurile joase ale unui gard viu. În sinea lui cugetă: „Abia azi-dimineață am sosit în oraș și m-am și îmbrăcat ca un om alb, cu pantaloni și cămașă și am mâncat o chiflă. Nu mi-am cheltuit șilingul pe care mi l-a dat mama. Zău că se trăiește bine în orașul omului alb! Tt Pipăie înduioșat conturul tare al monezii și-l strânge în palmă. În acest moment, fără vreo pricină anume, îi vin în minte cei trei pe care i-a întâlnit noaptea trecută și se trezește murmurând: „Skellumi! Oameni răi! Blestemat, iad, afurisit" – cuvinte pe care le știe dki înjurăturile oamenilor albi și pe care le crede necruțătoare. Le repetă până ajunge să se simtă bărbat în toată firea și nu băiețelul la care obișnuia să se uite mama lui, spunând cu amărăciune: „Ah Jabavu, Gură Mare al meu, ce diavol de om alb a intrat în tine?"

E atât de mândru de sine, încât atunci când un polițist îl oprește și-i cere permisul, nu-și poate stăpâni dintr-odată semeția, ci îl înfruntă cu trufie:

— Eu sunt Jabavu.

— Deci tu ești Jabavu, repetă polițistul, punându-i-se imediat în drum. Așa, băiatul meu elegant și deștept, și cine este Jabavu și

unde este permisul lui?

Nebunia orgoliului se stinge brusc și Jabavu recunoaște umil:

— Încă n-am permis. Am venit să caut de lucru.

Auzindu-l, polițistul devine și mai bănuitor. J.ibavu poartă hafhe foarte elegante, chiar dacă în cămașă este o mică ruptură, și vorbește bine englezește. Atunci cum de-a venit abia acum din kraal? Cercetează cu luare aminte situpa lui Jabavu, adică hârtia pe care orice băștinaș african trebuie s-o aibă asupra lui, și acolo citește: Băștinaș Jabavu, Ținutul Cutare, Kraail Cutare, Certificat de înregistrare nr. XO 78932567. Notează datele într-un carnețel și-i dă situpa înapoi.

— Acum am să-ți arăt drumul până la Departamentul de Permise, și dacă până mâine dimineață n-ai permis ca să-ți cauți de lucru, o să dai de dracu'! După care pleacă.

Urmând drumul arătat de polițist, Jabavu ajunge într-o zonă sărăcăcioasă a orașului, plină de case ca a grecului, locuite de metiși – despre care a auzit el adesea povestindu-se, dar de văzut, nu i-a văzut încă, și cărora în această țară li se spune Oamenii de Culoare. Nu trece mult și dă de o clădire mare, Departamentul de Permise, în fața căreia așteaptă mulți oameni negri, în șiruri lungi ce duc la tot atâtea uși și ferestruici. Asemănându-i în mintea lui cu o cireadă de vite adusă la scăldătoare, Jabavu se alătură unui șir și așteaptă și el în rând cu ceilalți. Șirul înaintează tare greu. Nerăbdător, începe să se agite, dar cum cei din jurul său nu-i înțeleg limba, își repetă întrebările în engleză și află că trebuie să se mute la altă coadă. De data asta se apropie politicos de un polițist care are grijă să nu se producă dezordine, sau să nu se iste vreo încăierare, și, cerându-i ajutorul, este condus la rândul cel bun. Din nou trebuie să aștepte și, cum stă el așa în picioare, abia făcând câte un pas, are timp să audă vocile foamei din el, mai ales tânguirea stomacului și deodată i se

pare că întunericul și lumina orbitoare i se preling ca apa peste minte, și stomacul iar se plânge că de când a plecat de-acasă cu trei zile în urmă, n-a mâncat mai nimic; Jabavu încearcă să-și amăgească durerea repetându-și întruna: „acu* voi mânca", dar lumina se rotește amețitor în fața ochilor, apoi e înghițită de un întuneric dens, grețos, și într-un târziu, Jabavu se trezește că zace pe o podea rece și tare, cu câteva chipuri aplecate asupra lui, unele albe, altele negre.

Cineva îi spune că se află într-o încăpere a Departamentului, unde a fost adus după ce a căzut leșinat. Înspăimântat, deși fețele pe care le vede sunt blânde, se chinuie să se ridice în picioare. Câteva brațe îl sprijină și-l conduc într-o altă încăpere unde trebuie din nou să aștepte pentru a fi examinat' de un doctor înainte de a putea primi permisul ce-i îngăduie să-și caute de lucru. Sunt mulți africani acolo, toți goi pușcă. Când i se cere să se dezbrace, își întorc spre el capetele uimiți pentru că el, în loc să facă ce i s-a spus, își încrucișează brațele pe piept ca să-și apere hainele, închipuindu-și că vor să i le ia. Ochii i se rotesc în jur disperați și trece câtva timp până să înțeleagă în sfârșit de ce trebuie să-și scoată pantalonii și cămașa, după care, în pielea goală, se alătură cuminte celorlalți. Din pricina foamei, îi este tare frig, deși afară dogoarea e în toi. Unul după altul, africanii ajung în fața doctorului care pune ceva lung și negru pe piepturile lor și le pipăie trupurile. Întreaga ființă a lui Jabavu protestează. „Sunt taur ca să fiu atins așa cum ne atinge doctorul ăsta alb? W strigă o voce din el. „Dacă nu mi s-ar fi spus atâtea – se neliniștește altă voce – despre minunile și ciudățeniile leacurilor omului alb, aș crede că sfoara aia neagră pe care și-o pune la urechi să asculte este vrăjitorie.44 Nici stomacul nu se lasă mai prejos, ci-i amintește tot timpul că-i flămând și, dacă nu va căpăta ceva de mâncare, va leșina din nou.

Acum e rândul lui, și doctorul îl ascultă! La piept, îl ciocănește, i

se uită în gât, în ochi, la subțiori, pe la vintre, îi cercetează părțile ascunse ale trupului și în tot acest timp mânia clocotește în el ca tunetul. Îi vine să-l omoare pe doctorul ăsta care-l atinge și-l iscodește atâta. Dar răbdarea îi cuprinde simțurile, domolindu-i furia, și acesta-i primul dar pe care-l primește omul negru de la orașul omului alb. După ce doctorul spune că Jabavu este puternic ca un taur și bun de muncă, poate în sfârșit pleca. Doctorul mai spune că are splina mărită, ceea ce înseamnă că a avut malarie și va mai avea, că probabil are bilharzia și e suspect de viermi intestinali. Dar acestea sunt metehne mult prea comune ca să fie luate în seamă – el l-a căutat de boli ce-ar putea să le facă rău albilor, dacă ar ajunge să lucreze în casele lor.

Când Jabavu se întoarce să plece, doctorul îl întreabă de ce a căzut jos cu mintea întunecată și Jabavu răspunde simplu că îi e foame. Auzindu-l, un polițist vrea să știe de ce-i flămând. Pentru că n-a avut ce mânca, spune Jabavu.

— Bine, bine, îl repede polițistul nerăbdător, da' n-ai bani? – căci dacă n-are, va fi trimis într-o tabără unde va primi mâncare și adăpost pentru noaptea aceea.

Ba da, zice Jabavu, are un șiling.

— Atunci de ce nu-ți cumperi mâncare?

— Îl păstrez ca să-mi cumpăr ce mi-e de trebuință.

— Și mâncarea nu ți-e de trebuință?

Ceilalți rid auzind că un om care are un șiling în buzunar ajunge să cadă jos de foame, dar Jabavu rămâne tăcut.

— Du-te acum și cumpără-ți ceva de mâncare. Ai unde să dormi la noapte?

— Da, sare Jabavu speriat de această întrebare.

Polițistul îi înmânează un permis care-i îngăduie, timp de două săptămâni, să-și caute de lucru. După ce s-a îmbrăcat, Jabavu scoate

din buzunar sulul de hârtii în care se află și situpa ca să pună permisul laolaltă cu ele. Cum le tot învârte și le răsucește, o bucata de hârtie flutură spre podea. Polițistul se apleacă repede, o ridică și se uită la ea. Domnul Mizi, strada Copacului nr. 32, Cartierul Băștinașilor, citește el și îl scrutează pe Jabavu bănuitor.

— Deci domnul Mizi îți este prieten?

— Nu.

— Atunci de unde ai hârtia asta cu numele lui?

Lui Jabavu parcă i-a înghețat limba în gură.

— Nu știu, reușește el să îngaime, când polițistul repetă întrebarea.

— Deci nu știi de unde ai hârtia asta? Nu știi nimic de domnul Mizi?

Polițistul continuă să-l descoase pe același ton sarcastic, dar Jabavu pleacă ochii, așteptând răbdător ca acesta să termine. Polițistul scoate un carnețel, face o notă lungă despre Jabavu și îi spune că lucrul cel mai înțelept ar fi să se ducă în tabăra pentru noii veniți în oraș; Jabavu însă refuză a doua oară, repetând că are prieteni la care să doarmă. Polițistul îl ia peste picior: „Da, s-a lămurit ce prieteni area – Jabavu îl privește fără să înțeleagă prea bine ce vrea să spună – și în cele din urmă îi dă drumul să plece.

Jabavu se îndepărtează fericit din pricina permisului ăsta nou care îi îngăduie să rămână în oraș. Nu bănuiește că primul polițist care i-a notat numele va informa secția ce se ocupă cu asemenea probleme că. Băștinașul Jabavu este foarte probabil un hoț, iar cel de la Departamentul de Permise îi va raporta numele și numărul situpei ca pe ale unui individ care este prieten cu domnul Mizi, periculosul agitator. Chiar așa, nici n-a trecut o zi și Jabavu a și ajuns să fie bine cunoscut în oraș; dar el habar n-are de toate astea, de aceea, o dată ieșit din uriașa clădire, se simte la fel de pierdut și

de însingurat ca un taur care s-a rătăcit de ciurdă. Se oprește la un colț ca să privească mulțimile de africani ce se scurg pe străzi spre Cartierul Băștinașilor, pe jos sau pe bicicletă, vorbind, râzând, cântând. Îi veni în minte să-l caute pe domnul Mizi și cu acest gând se alătură mulțimii, dar nu grăbește pasul, pentru că are multe de văzut. Se holbează la tot ce-i în jurul lui, mai ales la fete, care-i par neînchipuit de frumoase în rochiile lor elegante, și la un moment dat are impresia că una din ele îl privește stăruitor. Dar atâtea trec pe lângă el, încât nu-și poate aminti de niciun chip anume. De altfel, îl și privesc multe lung, pentru că e tare arătos în bluza aceea elegantă și în pantalonii noi. Unele chiar îl strigă, dar nu-i vine să creadă că el este cel strigat și își întoarce privirile în altă parte.

După un timp nu mai are nicio îndoială că o fată îi tot dă târcoale. I-a remarcat rochia – un material galben țipător cu flori mari, roșii. Se uită în jur, dar nu mai vede nicio altă rochie la fel, deci cea care a trecut de câteva ori pe lângă el trebuie să fie una și aceeași persoană. Uite-o, iar trece, de data asta foarte aproape – îi vede și pantofii verzi, eleganți, iar pe cap poartă o beretă croșetată din lână roz. Are și poșetă, ca femeile albe. Jabavu se fâstâcește, dar nu poate să-i scape tâlcul privirilor pe care i le aruncă fata. „Să intru în vorbă cu ea? Tt se întreabă neîncrezător. „Mi s-a spus că femeile astea de la oraș sunt tare nerușinate, mai bine să aștept până voi ști cum să mă port cu ea. Să-i zâmbesc, s-o ademenesc? U Dar buzele refuză să zâmbească. „Mă place? U Foamea crește, întunecându-i privirile. „Dar o să vrea bani, și n-am decât un șiling.”

Fata merge acum alături de el, cât să întindă brațul S-o atingă.

— Mă placi, frumosule, nu-i așa? Întreabă ea șăgalnic în engleză.

— Da, plac foarte mult.

— Atunci de ce te încrunți și te uiți atât de urât?

— Nu mă uit, se apără Jabavu.

— Unde locuiești? S-a apropiat de el, acum îl. Atinge cu rochia.

— Nu știu, zice el, zăpăcit de-a binelea.

Ea râde și dă ochii peste cap.

— Ești un bărbat deștept și nostim, zău că da! Și continuă să râdă cu hohote puternice și aspre care-l uimesc, pentru că nu seamănă deloc a râs.

— Unde pot găsi un loc de dormit? Întreabă politicos, întrerupându-i ilaritatea și făcând-o să-l privească surprinsă. Nu vreau să mă duc în tabăra condusă de Comisarul Băștinașilor.

— Ești de la țară? Întreabă ea după oarecare vreme, cântărindu-i din ochi hainele.

— Azi am sosit în oraș, am primit permis să-mi caut de lucru, sunt foarte flămând și nu știu de nici unele, mărturisește pe un ton umil care-l neliniștește, pentru că de fapt ar vrea ca această fată să vadă în el un bărbat sadea și când colo el vorbește ca un copil speriat. Dar mânia față de sine însuși nu prea are putere să se revolte, atât e de flămând și de buimac.

Fata în schimb s-a îndepărtat până la marginea trotuarului și merge tăcută și încruntată.

— Ai învățat să vorbești englezește la o misiune? Întreabă ea deodată.

— Nu, în kraal.

Nu-l crede, dar nu spune nimic.

— Și de unde ai cămașa asta frumoasă și elegantă și pantalonii aproape noi, ca ai albilor? Nu se poate ea abține.

Jabavu ezită întâi să răspundă, apoi însă zice fălos:

— I-am luat azi-dimineață dintr-o grădină.

Fata iar izbucnește în râs și își dă ochii peste cap.

— Ha, ha, ce băiat isteț, vine direct din kraal și se pricepe atât de bine să fure! Brusc își curmă hohotele, căci n-a vrut decât să câștige

timp; nici acum nu l-a crezut. Mintea îi lucrează febril. Face parte dintr-o bandă care caută asemenea naivi abia picați din sat pe care întâi îi pradă, apoi trage foloase de pe urma lor. Dar ea nu de asta a intrat în vorbă cu el, ci pentru că l-a plăcut de cum l-a văzut – și-a îngăduit și ea o mică vacanță. Dar acum ce să facă? Băiatul ăsta pare să facă parte dintr-o altă bandă, sau te pomenești că lucrează de unul singur și, dacă așa stau lucrurile, ai ei trebuie numaidecât să fie informați.

Trage cu coada ochiului la el și văzându-l cum merge cu o expresie gravă pe chip, aparent indiferent la persoana ei, se repede cu ochi scăpărători și dinți rânjiți:

— Minți! Minți de-ngheață apele, asta e!

Jabavu face un pas înapoi – uah! Da' ce femei mai sunt și astea?

— Eu nu mint, izbucnește el furios. E așa cum am spus eu. O ia din loc, lăsând-o în urmă și ocărându-se în sinea lui: „Prost sunt că vorbesc cu ea; nu mă pricep la fetele astea.tt

Abia acum, privindu-l cum se depărtează, bagă ea de seamă că-i desculț – mai mult ca sigur că n-a purtat pantofi în viața lui, deci n-a mințit. În acest caz… își face pe loc socoteala. Un băiat de la țară, venit prima oară în oraș și care fură cu atâta dibăcie, fără să fie prins – asta înseamnă să ai talent, numa' să știi să-l folosești. Se ia fuga după el.

— Povestește-mi cum ai furat, îl roagă politicos, căci ai făcut o treabă tare bună.

Și vanitatea îl îmboldește pe Jabavu să spună povestea exact așa cum a fost, în timp ce ea îl ascultă gânditoare.

— N-ar trebui să porți hainele astea acum, spune ea în cele din urmă. Cucoana albă o fi reclamat la poliție și ăștia o să-i caute pe cei abia veniți în oraș și care poartă haine din astea.

— Și cum să găsească o pereche de pantaloni și o cămașă într-un

oraș plin de pantaloni și cămăși? Întreabă el surprins.

— Habar n-ai de nimic, – râde ea – sunt tot atâția polițiști care ne urmăresc câte muște bâzâie în jurul porridgeului; vino cu mine, am să-ți iau hainele astea și am să-ți dau altele, la fel de bune, numa' că de altă culoare.

Jabavu îi mulțumește politicos, dar se depărtează puțin de ea. A priceput că fata asta e hoață. El însă nu e hoț – o fi furat azi, dar fapta lui nici nu poate fi numită furt. Mai degrabă socotește că s-a servit din firimiturile de la masa bogatului. După un timp întreabă:

— Îl cunoști pe domnul Mizi de pe strada Copacului 33?

Întrebarea o lasă fără glas. Apoi, cuprinsă de îndoieli, cumpănește în sinea ei: „Omul ăsta ori nu știe nimic, ori este foarte viclean.44 îi răspunde sarcastic, că și polițistul de la Departamentul de Permise:

— Ai prieteni aleși. Cum o să cunosc eu un om atât de important ca domnul Mizi?

Atunci Jabavu îi povestește de întâlnirea nocturnă din brusă, de domnul și doamna Samu și de celălalt, ce au spus și cum l-au lăudat pentru că a învățat să scrie și să citească de unul singur, și i-au dat numele și adresa domnului Mizi.

În sfârșit, fata îl crede și, dumirită, se gândește. „E clar, pe ăsta nu trebuie să-l las s-o șteargă. Ne va fi de mare ajutor în treaba noastră". Și mai e un gând care-i dă târcoale, încă și mai puternic decât primul: „Ha! Dar e și frumușel".

Jabavu întreabă politicos:

— Ție îți plac oamenii ăștia, domnul Samu și doamna Samu și domnul Mizi?

Ea râde disprețuitor și dezamăgită totodată, căci tare ar vrea ca el să se gândească numai la ea.

— Ești nebun? Și mă crezi și pe mine nebună?

Aia-s niște nătărăi. Liderii poporului african, așa-și spun, și vorbesc și iar vorbesc, scriu scrisori către Guvern: „Vă rugăm, domnule, vă rugăm. Dați-ne mâncare, dați-ne case, nu ne mai obligați să umblăm tot timpul cu permise"; și când Guvernul le aruncă un șiling după ani de rugăminți, se ploconesc, „Mulțumim, domnule". Niște dobitoci. Se sprijină de el, îl ia de brat și-i susură în ureche: Unde mai pui că sunt – ăștia-s skellumi, nu ți-ai dat seama? Hai numa' cu mine, te-ajut eu.

Jabavu îi simte mina fierbinte pe brațul gol, vede mlădierea șoldurilor și privirea galeșă și o aude întrebând:

— Mă placi, frumosule?

— Da, foarte mult.

Și uite așa merg ei mai departe spre Cartierul Băștinașilor și ea-i povestește de ce chestii grozave se pot face aici, filme, dans, bețiii. Este atentă să nu-i scape vreo vorbă despre tâlhării sau bandă, ca să nu-l înspăimânte și să fugă. Dar nu numai din pricina astar ci și pentru că acolo în bandă este un om care-i conduce pe toți și de care ea se teme. „Dacă omul ăsta deștept, pe care abia l-am cunoscut, mă place, am să-l fac să se însoare cu mine, am să-i părăsesc pe ăialalți și am să lucrez doar cu elu – așa se socotește ea.

Ceva din purtarea ei îi șoptește lui Jabavu că vorbele ce-i ies pe gură nu-s totuna cu gândurile ce-i umblă prin minte și deodată se simte cuprins de o senzație de nesiguranță – nu are încredere în ea; pe lângă asta, amețeala dinainte revine în valuri și sunt clipe în care nici nu aude ce i se spune.

— S-a întâmplat ceva? Întreabă ea când el se oprește și închide ochii.

— Ți-am spus că mi-e foame, îi răspunde din bezna ce-l înconjoară.

— Ai răbdare, îi spune cu nepăsare, căci a trecut multă vreme de

când n-a mai avut grija mâncării și a uitat ce-nseamnă să fii flămând. O enervează faptul că el merge încet și chiar își zice: „Bărbatul ăsta nu-i bun de nimic, nu-i destul de vânos pentru o fată ca mineu – și în clipa aceea observă că Jabavu se uită lung la o bicicletă cu un coș în spate și că întindemâna să ia pâinea din coș. Îl lovește repede peste nună.

— Ești țicnit? Întreabă cu voce pițigăiată și speriată, uitându-se în jur la mulțimea de oameni ce-i înconjoară din toate părțile.

— Mi-e foame, scâncește el din nou, holbându-se la bucățile de pâine.

Fata se înduplecă, scoate niște bani de undeva din partea din față a rochiei și cumpără o pâine pe care Jabavu începe s-o înfulece cu atâta disperare încât trecătorii întorc capetele după el pufnind în râs, iar fata îl privește cu ochi mari, șocați:

— Ești un porc, nu un băiat galant așa cum îmi place mie.

Și pleacă, lăsându-l în drum. „Un mitocan de kraal, asta e – își zice în sinea ei – sunt eu nebună că-mi place". Jabavu însă nici n-a băgat de seamă plecarea ei. Pe măsură ce mănâncă, simte cum i se reîntorc puterile iar gândurile încep să i se ordoneze în cap. După ce-a înfulecat și ultima fărâmă, se uită după fată, dar tot ce mai vede este o rochie galbenă undeva departe în fața lui, iar fluturarea poalelor îi amintește de batjocura din vorbele ei: „Ești un porc…" Jabavu se ia repede după ea; când o ajunge, îi zice:

— Mulțumesc, prietenă, pentru pâine. Eram foarte flămând.

— Porc de câine, necivilizat, îl împroașcă fără să-l privească.

— Nu, nu-i adevărat. Nu poți spune asta despre un om lihnit de foame.

— Mitocan! Trântește ea, legănându-și șoldurile și triumfând în sinea ei: „Nu-i strică să știe că știu mai multe decât el".

Cu burta îndestulată și plin de forțe noi, Jabavu i-o întoarce pe

același ton:

— Iar tu ești o cățea. Sunt multe fete în orașul ăsta, la fel de drăguțe ca tine.

Și cu asta grăbește pasul, uitându-se ostentativ în jur să găsească altă fetișcană drăguță.

Fata neagră aleargă după el și i se alătură zâmbind.

— Încotro? N-am spus că am să te ajut?

— Nu mă mai faci tu mitocan, spune Jabavu cu un aer măreț și stăpân pe sine, căci cu adevărat nu-i pasă de ea mai mult decât de ceilalți trecători; auzindu-l cum vorbește, fata îi aruncă o privire scurta și uimită și își continuă drumul tăcută.

Acum că stomacul îi e plin, Jabavu se uită în jur cu interes și pune tot felul de întrebări, iar ea îi răspunde curtenitoare:

— Ce-s casele alea mari din care iese fum?

— Sunt fabrici.

— Ce-i locul ăsta plin de petice mici de grădină și cruci și pietre cu forme de copii cu aripi?

— Este cimitirul oamenilor albi.

După ce merg ei astfel o bună bucată, părăsesc șoseaua principală și o iau spre Cartierul Băștinașilor și primul lucru pe care-l observă Jabavu este că în timp ce în orașul oamenilor albi pământul zace ascuns sub iarbă și grădini sau asfalt, aici se ridică nori grei, roșietici de colb, întunecând soarele care pare acum sumbru, iar copacii arată ca după o invazie de lăcuste, atât sunt de plini și de îngreuiați de praf. Lai* africanii mișună peste tot, atât de mulți încât e nevoit să-și strângă toate puterile ca să reziste puhoiului, ca o stâncă în mijlocul unui râu vijelios. Întreabă în continuare ba de una ba de alta, și i se spune că locul acesta mare și gol se numește teren de fotbal, iar celălalt – teren de lupte, și după ce mai merg puțin, ajung în dreptul caselor. Sunt mici, urâte, sărăcăcioase, ca și a grecului din

sat, numai că aici sunt multe, foarte multe, și îngrămădite unele în altele. Fata merge agale, răspunzând la saluturi cu vocea ei înaltă și ascuțită, iar Jabavu aude cum uneori i se spune Betty, alteori Nada sau Eliza. Când o întreabă de ce are atâtea nume, ea râde și-l întreabă la rândul ei:

— De unde știi că nu-s mai multe fete la un loc?

Pentru prima oară izbucnește și el în hohotele acelea stridente și aspre, îndoindu-se de mijloc, căci întrebarea ei i se pare o glumă foarte bună.

— Am să-ți spun Nada.

— Numele meu din sat pentru un băiat de la sat! Răspunde ea repede.

— Nu, mai mult îmi place Betty, se decide el, iar fata își lipește coapsele de el și murmură:

— Numai prietenii buni îmi spun Betty.

Jabavu îi zice că vrea să vadă tot orașul ăsta al băștinașilor și ea-i spune că au timp berechet până la lăsarea întunericului.

— Căci, explică ea, orașul albilor este foarte mare, îți trebuie multe zile să-l străbați. Dar al nostru este mic, deși suntem de zece, douăzeci, o sută de ori mai mulți. Asta-i ceea ce numesc ei dreptate, adaugă, aruncându-i o privire să vadă ce efect au vorbele astea asupra lui.

Dar Jabavu încruntă din sprâncene auzind-o, pentru că își amintește de domnul Samu și parcă altfel sunau asemenea cuvinte în gura lui. Fata îl duce mai departe și schimbă subiectul – dacă el nu o înțelege, ea, în schimb, își dă seama că ceea ce i-au spus oamenii luminii (cum sunt numiți acei oameni) s-a fixat bine în mintea lui, și se gândește că dacă nu este atentă, flăcăul de lângă ea se va duce la domnul Mizi și-l va pierde, și atunci amicii ei vor fi foarte supărați.

Când trec pe lângă casa domnului Mizi, nr. 33 de pe strada Copacului, ea face tot felul de glume grosolane la adresa lui, dar Jabavu nu reacționează, și Betty se întreabă dacă n-ar trebui să-l lase acum să meargă la individul ăla. Mai târziu ar putea deveni chiar primejdios să se ducă. Dar nu se îndură să-l lase să plece, inima îi e ca pe jăratec din pricina lui. Îl plimbă pe tot felul de străzi, îi vorbește blând și-i răspunde politicos la toate întrebările, deși unele sunt atât de neghioabe că o scot din sărite. Casele alea, îl lămurește ea, au două camere și o bucătărie, sunt pentru africanii bogați; cele mari de colo, cu forme ciudate, se numeso barăci Nissen10 și în ele dorm câte douăzeci de celibatari; cocioabelor ăstorlalte li se spune Vechile Cărămizi – și sunt pentru cei care câștigă foarte puțin; acolo-i Sala – unde se țin întrunirile și dansul. Apoi ajung într-un loc larg, deschis, unde forfotesc mulți oameni. Este piața și peste tot sunt polițiști care se plimbă cu biciul în mână. Jabavu se gândește la bucata aia de pâine care, deși albă și tare gustoasă, a fost prea mică pentru un stomac ce a răbdat de foame atâta vreme, și se uită cu jind la diferitele produse alimentare expuse pe tejghele, dar Betty îl temperează:

— Mai ai puțină răbdare, curând o să mâncăm ceva mult mai bun decât tot ce-i aici.

Vorbele ei îl fac* să se uite cu un aer superior la oamenii din jur care-și cumpără câte un pumn de alune sau câțiva porumbi fierți pentru masa de seară.

Betty îl târăște mai departe căci pe ea, spre deosebire de Jabavu, nu o mai interesează acest spectacol la care asistă de ani de zile; îndepărtându-se de centrul cartierului, ea îi spune:

---

10 Nissen — barăci în formă de tunel din tablă ondulată şi cu podea de ciment.

— Acum vom merge în Polonia.

Își stăpânește cu greu râsul, iar Jabavu, înțelegând că e vorba de o glumă, o întreabă:

— Și care-i poanta?

— În războiul oamenilor albi, care tocmai s-a terminat, se grăbește ea să răspundă înainte să o înece hohotele, era o țară ce se numea Polonia și acolo a fost o luptă cumplită, cu multe bombe și de aceea spunem noi locului în care mergem acum Polonia, pentru că și aici sunt multe lupte și belele.

Izbucnește în râs, dar se stăpânește iarăși când îl vede pe Jabavu posomorât și îngândurat. Simțind că lui nu-i surâde ideea de a vizita un asemenea loc agitat, îi zice, de data asta cu voce mică și caraghioasă de copil:

— Deci mergem în Johannesburg.

— Asta ce glumă mai e? Întreabă el vrând să-și ascundă teama.

— Locului ăstuia i se mai spune și Johannesburg, pentru că și în cartierele din Johannesburg sunt lupte și belele.

De data asta râde nestăpânit; râde și el, din politețe. Dându-și seama că veselia lui este formală, vrea să-l dea gata de tot și-i zice cu un oftat adânc și plin de importanță:

— Ah, da, albii ăștia, știi cu ce ne amețesc? „Vedeți, zic, noi v-am scăpat de păcătoasele alea de lupte dintre triburile voastre, noi v-am adus paceau – și tot ei fac războaie și omoară oameni atât de mulți că nici nu poți pricepe numărul lor de-i scris în ziar.

Vorbele acestea le-a auzit ea o dată rostite de domnul Mizi la o întrunire; observând că a reușit să-l impresioneze, continuă cu un aer și mai fudul:

— Da, și asta numesc ei civilizația.

— Nu înțeleg, ce e aia civilizație?

— Adică, explică ea profesoral, așa cum trăiesc oamenii albi, cu

case și cinematograf, și cow-boy și mâncare și biciclete.

— Atunci îmi place civilizația, sare Jabavu, dând glas celei mai pătimașe dintre dorințele lui.

Betty râde îngăduitor.

— Eh, da* mare nătărău mai ești, amice, zău că-mi placi.

Ajunge acum într-un loc ce nu prevestește nimic bun, cu șiruri lungi de hangare de cărămidă îngrămădite unele în altele, și bidonviluri, iar în aer plutește un miros puturos.

— Aici este Polonia Johannesburg, îl anunță Betty, călcând grijulie cu pantofii ei frumoși prin gunoaie și excremente.

Jabavu se holbează îngrozit la un om care zace chircit în iarbă.

— N-are unde dormi? Întreabă el prostește, dar ea îl trage de braț.

— Lasă-l, neghiobule, îi e rău de băutură.

De când au ajuns pe teritoriul ei și-l simte înspăimântat, vorbește mult mai degajat, aici ea e stăpână. Jabavu o urmează fără să-și ia ochii de la omul care pare ca și mort. Inima îi este grea și neliniștită – nu-i place acest loc ce-i produce o asemenea teamă cumplită.

În sfârșit, ajung la o căsuță mai izolată și când intră, Jabavu se liniștește brusc.. Dau într-o cameră cu pereți de cărămidă roșie netencuită, cu bănci de jur împrejur și cu niște scaune înghesuite într-un colț. Podeaua este din ciment roșu; de grinzi atârnă bătute în cuie panglici de hârtie colorată. Mai sunt două uși în afară de cea prin care au intrat ei; una dintre ele se deschide și în prag apare o femeie. Foarte grasă, cu fața lătăreață și pielea neagră și unsuroasă, cu ochi mici, pătrunzători. E îmbrăcată într-o rochie roz, iar capul îi este înfășurat într-o pânză albă. Ține de mână un băiețaș drăguț, îmbrăcat și el foarte curat. Femeia îi aruncă o privire pătrunzătoare lui Betty care se grăbește să o lămurească:

— L-am adus pe Jabavu, prietenul meu, să doarmă î. Ici la

noapte.

Femeia dă din cap și se uită țintă la Jabavu care zâmbește. Îi place de ea. „Iată o femeie din cele de demult – își zice – simpatică, respectabilă, cumsecaie, și băiețelul este foarte drăguț." Nu-și mărturisește gândul față de Betty – pe care o urmează într-o alta cameră, prin cea de-a doua ușă – și bine face, altfel mai mult ca sigur fata l-ar lăsa baltă în aceeași clipă, ca pe un neghiob fără pereche: căci, deși este adevărat că această femeie, doamna Kambusi, este cumsecade și respectabilă în felul ei, la fel de adevărat este și faptul că, fiind deșteaptă și vicleană, reușește de ani de zile să conducă cea mai rentabilă cârciumă clandestină din oraș, și în tot acest timp o singură dată a fost dusă la tribunal, și atunci ca martor. Are patru copii, de la tați diferiți; copiii mai mari, trei la număr, au fost trimiși de această femeie înțeleaptă și deșteaptă, departe, la Școala Romană, unde vor crește și vor învăța fără să aibă habar unle și cum sunt făcuți banii ce-i țin la școală. Băiețelul va pleca și el anul următor, până nu crește prea mare ca să-și dea seama cu ce se ocupă doamna Kambusi. Mai târziu are de gând să-și trimită copiii în Anglia, să devină doctori și avocați. Căci ea este o femeie foarte, foarte bogată.

Camera asta nouă în care a intrat îi dă lui Jabavu o senzație de claustrare și neliniște. Este atât de mică încât nu-i loc decât de un pat îngust— un pat cu picioare – în jurul căruia abia dacă poți să te miști. Câteva rochii atârnă de un cui bătut în peretele de șipci. Betty se așază pe pat și-l privește provocator. Dar el rămâne pe loc, nemișcat, plimbându-și ochii de de la tavanul jos la pereții ce aproape că se ating. „Cerule mare! Exclamă în sinea lui – doar nu-s găină să trăiesc într-un coteț ca ăsta!"

Văzând că nici n-o bagă în seamă, Betty îl întreabă șoptit:

— Poate ai vrea să mănânci ceva?

Jabavu își întoarce privirile spre ea.

— Mulțumesc, sunt tare flămând.

— Mă duc să-i spun doamnei Kambusi, zice ea cu voce moale și sfioasă care lui nu-i place, și iese.

După puțin timp se aude strigat, iese și el, traversează camera mare și intră prin cealaltă ușă într-o încăpere care-l lasă mut de admirație. În mijloc este o masă acoperită cu o față de masă adevărată și înconjurată de multe scaune, iar într-o latură o sobă mare de gătit, din cele care se găsesc și în casele oamenilor albi. Niciodată n-a stat Jabavu pe un scaun, dar acum, așezându-se, își zice: „O să am și eu scaune din astea, pe care să-mi odihnesc trupul".

Doamna Kambusi trebăluiește în jurul sobei, iar oalele ce se află pe plită răspândesc arome minunate. Betty pune la masă furculițe și cuțite și Jabavu se întreabă cum să se folosească de ele fără să-și dea în vileag nepriceperea. Băiețelul stă de partea cealaltă și se uită la el cu ochi mari și solemni – Jabavu se simte inferior chiar și acestui copil care știe ce-s alea scaune și furculițe și cuțite.

După ce stăpâna casei le umple farfuriile, se apucă de mâncat. Trăgând cu coada ochiului la ceilalți, Jabavu reușește să mânuiască tacâmurile cu degetele lui butucănoase și curând stânjeneala e dată uitării, atât este de încântat de bucatele astea noi și delicioase – pește, adus tocmai de la marile lacurr din Nyasaland, legume ce plutesc într-un lichid gros și picant, prăjituri dulci și moi acoperite cu zahăr trandafiriu. Jabavu mănâncă până-și simte stomacul mulțumit și îngreunat, și abia atunci bagă de seamă că doamna Kambusi îl urmărește atent.

— Ai fost tare flămând, observă ea binevoitoare, vorbind pe limba lui. Jabavu tresare, – i se pare că n-a mai auzit vorbă din satul lui nu de trei zile doar, ci de luni întregi – și exclamă fericit:

— Ah, prietenă, ești dintre ai mei.

— Am fost, spune doamna Kambusi cu un zâmbet ce-l neliniștește pe Jabavu. Ghicește în femeia aceasta o anume duritate, deși cu el n-a fost dură. Îl pironește cu ochi pătrunzători și vicleni, ca două scântei întunecate: Acum am să-ți dau o mică lecție, ascultă bine. În sat putem merge oricând să-i întâlnim pe frații noștri și vom fi omeniți așa cum se cuvine pentru că ne înrudim, același sânge ne curge în vine. Dar aici lucrurile stau altfel, fiecare om este un străin pentru celălalt până când se dovedește a fi prieten. Și la fel și cu femeile, adaugă ea aruncând o privire scurtă spre Betty.

— Am mai auzit asta, mamă, spune Jabavu recunoscător.

— Ce ți-amspus chiar acu'? Nu-ți sunt mamă.

— Și totuși, o înfruntă Jabavu, vin la oraș, și cine-mi pune mâncare în față, tocmai o femeie din neamul meu!

— Și vei plăti pentru ce-ai mâncat, răspunde ea netulburată în engleză; ai venit aici ca prieten al lui Betty, nu al meu.

Lui Jabavu îi piere tot entuziasmul în fața răcelii ei, dar și pentru că n-are bani să plătească. Văzându-i însă privirea inteligentă, înțelege că-i vrea binele.

— Și acum fii atent, reia pe limba lor. Fata asta de aici, al cărei nume n-am să-l rostesc ca să nu-și dea seama că vorbim despre ea, mi-a spus povestea ta. Mi-a spus cum te-ai întâlnit noaptea cu oamenii aceia în savană și cum te-au plăcut și ți-au dat adresa prietenilor lor – fără nume, căci amicilor acestei fete care încearcă să înțeleagă ce vorbim nu le sunt pe plac oamenii luminii. Ai să pricepi motivul după ce vei fi stat în oraș ceva mai mult timp. Dar uite ce vreau eu să-ți spun. Se prea poate să fi venit și tu în oraș ca toți tinerii de vârsta ta, cu o sumedenie de gânduri frumoase despre viață și despre ce vei face. Totuși, viața este grea, mult mai grea decât ți s-a părut ție până acum. Și a mea a fost grea și mai este încă,

dar am reușit tare bine pentru că știu să-mi folosesc mintea și dacă aș putea s-o iau de la capăt, cu tot ce-am aflat, nu m-aș descotorosi atât de ușor de hârtiuța pe care ți s-a scris un anumit nume. Înseamnă foarte mult să intri în casa aceea ca prieten – să fii prietenul acelui om – ține minte asta.

Jabavu ascultă cu ochii plecați. Are impresia că în el vorbesc două voci. Una spune: „Aceasta este o femeie care știe multe, fă cum îți spune ea, îți vrea binelea. Iar cealaltă: „Ei poftim! Încă unul care se află în treabă, dându-ți sfaturi; bătrâna asta a uitat de freamătul tinereții, mă vrea la fel de potolit și adormit cum e eatt.

Femeia continuă, aplecându-se înainte și scrutându-l cu atâta intensitate încât el își ridică ochii spre ea.

— Fii atent la ce-ți spun. Când am auzit că te-ai întâlnit cu oamenii luminii încă înainte de a intra în oraș, m-am întrebat: oare ce noroc formidabil te urmărește? Și apoi mi-am amintit că din mâinile lor ai căzut în cele pe care le vedem acum odihnindu-se pe masă, frământându-se mânioase pentru că stăpâna lor nu pricepe ce vorbim. Norocul tău este amestecat, prietene. Dar foarte puternic, căci mii și mii dintr-ai noștri vin în oraș fără să știe nimic altceva despre oamenii luminii sau despre cei ai întunericului – pentru care lucrează fata asta foarte rea care șade aici – în afară de ceea ce aud din alte guri. Dar dacă ți-a fost dat să poți alege, îți zic, vorbind acum ca una din neamul tău, și ca mamă a ta, că ești un nătărău dacă n-o părăsești pe fata asta și să mergi imediat la casa al cărei număr îl cunoști.

Se oprește din vorbit, se ridică și spune în engleză:

— Să bem niște ceai.

Toarnă în cești ceai foarte tare și dulce: Jabavu gustă, pentru prima oară în viața lui, și i se pare nemaipomenit de bun. Îl bea pe tot, ținând ochii plecați de teamă să nu surprindă privirea lui Betty.

O simte supărată. Și nu vrea nici ca doamna Kambusi să-i ghicească gândul, anume că nu dorește s-o părăsească pe fată – poate mai târziu da, dar nu acum. Acum, trupul lui hrănit și odihnit tânjește după ea. Se ridică amândoi. Ținând încă ochii ațintiți în jos, Jabavu vede cum pune Betty banii pe masă. Dar ce bani! Doua monezi de patru șilingi! Tare se mai minunează el de aceste femei care umblă atât de nepăsătoare cu atâta bănet. Ridicându-și privirile spre doamna Kambusi, îi întâlnește căutătura ațintită asupra lui, ironică și tristă, ca și când ar înțelege exact ce-i umblă prin minte.

— Mulțumesc pentru tot ce mi-ai spus, zice, nevrând să-i piardă bunăvoința.

— Va mai fi vreme să-mi mulțumești, când vei fi tras foloase de pe urma vorbelor mele, și fără să se mai uite la el, ia copilul în brațe, deschide o carte și rămân amândoi să citească, în timp ce tinerii ies, urându-i noapte bună.

— Ce ți-a tot spus? Întreabă Betty de cum a închis ușa.

— Mi-a dat sfaturi bune pentru viața în oraș, răspunde Jabavu și, dorind să afle mai multe despre această femeie, continuă: E o femeie bună și deșteaptă.

— Este cea mai mare skellum din oraș, pufnește Betty disprețuitoare.

— Cum adică? Se sperie el.

— Ai să vezi, zice ea amenințător, unduindu-și puțin șoldurile.

Jabavu n-o crede. Când ajung în cameră, o împinge pe pat înconjurind-o cu un braț și odihnindu-și mina pe unul din sâni.

— Cât dai? îl întreabă ea sfidătoare, ca să-l întărite.

Surprinzându-i uitătura languroasă, îi răspunde simplu:

— Ți-am spus doar că nu am bani.

— Vreau cinci șilingi, poate chiar zgce, îl tachinează ea râzând și lăsându-se moale în brațele lui.

— Ce-ai zice de cinșpe? O ia Jabavu peste picior.

— Pentru tine gratis, oftează Betty.

Și Jabavu, lăsând-o să se îngrijească singură de plăcerile ei, o posedă ca să-și satisfacă propriile pofte până când, sătul, rămâne răstignit de-a latul patului, pe jumătate dezbrăcat, gândind: „Asta e prima mea zi în oraș, și câte n-am făcut? Zău că doamna Kambusi are dreptate când spune că am noroc cu carul. Până și pe una din fetele astea grozave de la oraș am avut-o, și încă fără plată. U Gândul se transformă în cântec:

TJite-l pe Jabavu în oraș,

Are cămașă galbenă și pantaloni noi,

A mâncat cât un leu,

A umplut o femeie a orașului cu vlaga trupului său Jabavu e mai puternic decât orașul,

E mai puternic decât leul.

E mai puternic decât femeile orașului.

Cântecul i se învârte de câteva ori prin minte, somnoros, apoi adoarme o dată cu Jabavu. Când se trezește, o găsește pe fată șezând la picioarele patului, pândindu-l cu priviri pline de neastâmpăr și Iuându-l la rost:

— Te culci ca găinile, o dată cu soarele.

— M-a obosit drumul până aici, se apără el leneș.

— Dar eu nu sunt obosită, spune ea nepăsătoare și adaugă: În noaptea asta vreau să dansez, și dacă tu nu vrei, o să-mi găsesc pe altcineva.

Drept răspuns, Jabavu cască, zicând în sinea lui: „Fata asta nu-i decât o femeie ca oricare alta. Acum că am avut-o, nu-mi mai pasă de ea, orașu-i plin de eleu.

Și dacă el nu zice nimic, zice ea, cu glas dulce și smerit:

— Te tachinam doar. Hai, scoală, puturos ce ești. Nu vrei să vezi

dansul? Apoi adăugă viclean: Și să vezi cum ține deșteaptă de doamna Kambusi crâșma.

Dar doamna Kambusi și toate sfaturile ei nu mai au importanță pentru Jabavu. Cască din nou, se dă jos din pat, își trage pantalonii și își piaptănă părul. Ea îl urmărește cu amărăciune și admirație.

— Băiat de kraal, rostește încetișor, nici n-a trecut ziua și te porți de parcă te-ai și săturat de oraș…

Vorbele îi fac plăcere lui Jabavu, de aceea au și fost rostite, și drept mulțumire o mângâie pe sini și pe coapse, la care fata chițăie de încintare și-l plesnește peste mână și apoi ies amândoi.

În camera mare s-au strâns o grămadă de oameni care s-au așezat pe băncile din jurul pereților, iar scaunele din colț au și fost ocupate de cei câțiva instrumentiști. Prin ușa deschisă, noaptea întunecoasă împinge înăuntru alți și alți oameni.

— Deci așa arată o crâșmă clandestină? Întreabă el neîncrezător, căci nu zărește nimic din atmosfera deșănțată a unor atare localuri, dar ea îi răspunde:

— Ai să vezi tu cum arată.

Începe muzica. Orchestra e formată din saxofon, ghitară, trompetă și două cutii de conserve în loc de talgere. Jabavu n-a mai auzit până acum o astfel de muzică. Deocamdată nimeni nu dansează. Stau toți pe locurile lor, cu pahare de cositor în mână, bâțâind din picioare și legănându-și sau smucindu-și capetele și umerii în ritmul antrenant al muzicii.

Apoi se deschide cealaltă ușă și în cameră intră doamna Kambusi. Arată la fel de bine, în aceeași rochie roz, curată. În mână are un ulcior uriaș și pe măsură ce trece prin fața celor prezenți, le umple paharele cu licoarea din ulcior, întinzând cealaltă mână după bani. În urma ei vine un pușți. Nu-i copilul ei, acela doarme în camera alăturată, neavând voie să vadă ce se petrece la numai doi

pași de el. Nu, puștiul acesta este un copilaș închiriat de doamna Kambusi de la o familie săracă, și treaba lui este să dea fuga afară în noapte până la locul unde este îngropat bidonul cel mare cu skokian și să umple ulciorul ori de câte ori e nevoie – o măsură de prevedere în caz că ar veni poliția care nu trebuie să găsească băutura în casă – și apoi să ia banii și să-i ascundă în siguranță sub zidul casei.

Skokianul este o băutură primejdioasă și păcătoasă – și ilegală. Se prepară repede, într-o singură zi, din diferite substanțe. În această noapte, de exemplu, e făcut din mălai, zahăr, tutun, alcool metilic, vacs și drojdie. Unele producătoare de skokian – așa-numitele regine ale skokianului – pun înăuntru mădularul unui mort, dar doamna Kambusi nu crede în vrăji. Face destui bani și fără ele.

Când ajunge în dreptul lui Jabavu, îl întreabă cu voce scăzută, pe limba lor:

— Deci dorești să bei?

— Da, mamă, recunoaște smerit, doresc să gust.

— Eu una niciodată n-am băut, deși îl prepar în fiecare zi. Am să-ți dau totuși puțin.

Îi umple paharul doar pe jumătate. Dă să treacă la următorul, dar aude vocea flămândă și mânioasă a tânărului Jabavu:

— Îl vreau plin.

Îi aruncă o privire disprețuitoare și amară:

— Ești un nătărău, zice. Oamenii deștepți fao otrava asta ca s-o bea nătărăii. Și tu ești unul mare.

Toarnă în pahar licoarea blestemată de-ajunge să se verse și pe jos, zâmbind tot timpul ca nimeni să nu-i bage de seamă supărarea, apoi merge mai departe de-a lungul șirului de bărbați și femei care glumesc și râd, în timp ce puștiul le întinde o tavă plină cu dulciuri și nuci și pește și prăjituri pudrate cu zahăr.

— Ce ți-a spus? îl întreabă Betty geloasă.

— Îmi dă pe gratis pentru că suntem din același ținut. Minciuna nici nu-i chiar atât de mare, pentru că femeia a uitat cu adevărat să-i ceară bani.

— Te place, mai spune Betty, iar el e încântat văzând-o geloasă.

„După câte înțeleg, își zice în sinea lui, femeile astea deștepte de la oraș nu-s cu nimic mai breze decât fetele simple de la noi din satu – și îi zâmbește complice doamnei Kambusi aflată în partea cealaltă a camerei, dar femeia îi răspunde cu o privire atât de disprețuitoare încât Betty, care a urmărit dialogul mut dintre ei, izbucnește în râs. Jabavu țâșnește în picioare ca să-și ascundă fâstâceala și începe să danseze. De când se știe i-a plăcut să danseze.

Acum se învârte ademenitor în jurul fetei, azvârlind din picioare în toate părțile, până se ridică și ea, râzând, prinzându-se în ritmul lui, și într-o clipă camera este plină de oameni care se zvârcolesc, tropăie, strigă, aerul se umple de praf, tavanul se leagănă, până și zidurile par să se cutremure. Lui Jabavu i se face sete și înoată până la paharul său de pe bancă. Ia o gură – dar, parcă a înghițit foc. Tușește, se îneacă, dă ochii peste cap, încât Betty izbucnește în hohote și-l ia peste picior: „Băiatul de kraala, dar cu voce joasă, admirativă. Jignit, Jabavu ridică paharul și-l dă pe gât; lichidul se scurge parcă în tot trupul deodată, trezind nebunia în mădulare, pântec, creier. De abia acum se pune cu adevărat pe dans, întâi ca un taur, atârnând asupra fetei cu capul plecat și umerii arcuiți înainte, adulmecându-i sânii pe care ea îi agită în fața lui, apoi ca un cocoș, în vârful picioarelor, cu brațele desfăcute, ridicându-și genunchii la piept, frecându-și călcâiele, și în tot acest timp fata șerpuiește și se bâțâie în fața lui, coapsele se zbat, sânii tresaltă, sudoarea i se prelinge pe trup. Nestăpânit, Jabavu o prinde în brațe, o strecoară printre dansatori în cealaltă cameră, și acolo o azvârle în pat. După aceea se întorc și continuă să danseze.

Mai trece o vreme și doamna Kambusi iar vine cu ulciorul cel mare și alb și când el îi întinde paharul, ea îl umple, zâmbindu-i senin, neîndurător:

— Așa-i bine, deșteptul meu amic, bea, bea cât mai mult. De data asta nu uită să-i ceară bani, pe care-i primește de la Betty. Jabavu își bea licoarea dintr-o sorbitură, amețind pe loc din pricina tăriei și simțind cum se învârte camera cu el. Se azvârle în masa compactă de oameni transpirați și săltăreți, dansează dezlănțuit ca un diavol, cu fața aprinsă de flacăra nebuniei. Mai târziu, dar el habar n-are cât de târziu, se aude vocea doamnei Kambusi dând alarma:

— Poliția!

Betty îl apucă de mână și-l trage pe bancă; cu ochii încețoșați de băutură și greață, vede cum toți își golesc paharele de licoare, iar puștiul le umple repede cu limonadă. Apoi, la un semnal al doamnei Kambusi, trei perechi se ridică și încep să danseze, dar cu totul altfel decât până atunci. Când își fac apariția în prag doi polițiști negri, nu mai e nici urmă de skokian, dansul este potolit, iar cei din orchestră interpretează o melodie leșinată.

Doamna Kambusi, calmă, de parcă ar sta să râșnească porumb la ea în sat, zâmbește larg polițiștilor. Ei dau un înconjur camerei, știind prea bine că nil vor găsi skokian, căci nu e prima oară când fac razii în acest local. Vin aici ca la niște prieteni vechi. După ce termină de căutat băutura, vor să-i descopere pe cei care n-au permis; în acest moment, doi bărbați se strecoară repede pe lângă ei și o zbughesc pe ușă afară, în timp ce doamna Kambusi zâmbește și dă din umeri ca și când ar spune: „Asta e, ce-s eu de vină că n-au permise?"

Când polițiștii ajung în dreptul lui Jabavu, acesta le arată permisul de lucru și situpa, iar ei vor să știe când a venit în oraș și el răspunde: „Azi-dimineață; polițiștii se uită unul la altul, apoi

întreabă: „De unde ai hainele astea elegante? A Jabavu își rotește disperat privirile în jur, picioarele i se încordează, e gata să se repeadă spre ușă când doamna Kambusi se apropie de ei, declarând că ea i le-a dat. Polițiștii dau din umeri: „Te-ai descurcat bine pentru prima zi în oraș", îi zice unul dintre ei cu arțag și Jabavu dă să răspundă – simte însă mâna lui Betty pe braț, parcă avertizându-l: „Stai liniștit, nu vorbiu.

El rămâne tăcut și polițiștii pleacă luând cu ei patru bărbați și o femeie care n-au avut permisele în regulă. Doamna Kambusi îi urmează până afară și strecoară fiecăruia în mână câte o liră; apoi, bine dispuși cu toții, fac schimb de amabilități și doamna Kambusi se întoarce surâzând.

Ei da, ca să ții o asemenea crâșmă, și încă atât de profitabilă, trebuie să știi să aranjezi lucrurile în așa fel încât băutura și sumele mari de bani să nu fie găsite niciodată în casă, dar și să-i plătești gras pe polițiști, și doamna Kambusi știe să le facă pe amândouă. Astfel că polițiștilor le vine ușor să o lase în pace. În măsura în care asemenea locuri pot fi curate, al ei este curat. Dacă este căutat un criminal, poliția merge întâi la alte cârciumărese – reginele skokianului – deseori mânați acolo de mesaje de-ale doamnei Kambusi: „îl căutați pe cutare care s-a bătut noaptea trecută? O să-l găsiți acolo și acolo". Înțelegerea asta este în favoarea tuturor, cu excepția poate a celor care beau skokian, dar nu este vina doamnei Kambusi că sunt atât de mulți neghiobi pe lume.

După câteva minute de liniște, din precauție, doamna Kambusi face un semn cu capul către formație: ritmul se îndrăcește și dansul reîncepe. Dar acum Jabavu nu-și mai dă seama de ce face. Alți oameni îl văd dansând și strigând și bând, dar el nu-și mai amintește nimic de după plecarea polițiștilor. Când se trezește, descoperă că este culcat în pat, iar afară este amiază – sau cel puțin

așa simte el după fierbințeala și culoarea luminii din cameră. Dă să se ridice, dar imediat se prăbușește la loc în pat, gemând, ca înjunghiat. Nu s-a mai simțit niciodată ca acum. Când încearcă să-și miște capul, o bilă de plumb i se rostogolește prin creier și fiecare mișcare îi provoacă valuri de rău îngrozitor. De parcă toată carnea cir sta să se dizolve, luptând în același timp să învingă descompunerea; durerea îl străbate ca o panoplie întreagă de pumnale, iar mădularele îi atârnă grele și neputincioase. Rămâne întins, suferind ca un câine și dorindu-și moartea; peste ochi îi trec cețuri negre ce iute se transformă în torente orbitoare; într-o vreme, își simte brațul amorțit, prins ca sub o greutate, și își amintește de fata de aseară. Și ea zace suferind și gemând și amândoi rămân în pat neputincioși timp îndelungat. Târziu după-amiaza se scoală și se privesc. Căutătura le e tulbure din pricina luminițelor ce le pâlpâie în ochi. „Tare urâtă mai e fata asta", își zice Jabavu. Dar nici ea nu are o impresie mai bună despre el și, amețită, se îndreaptă spre fereastră și se reazemă de pervaz.

— Bei des bazaconia asta? Întreabă Jabavu uluit.

— Cu timpul te obișnuiești, spune ea morocănoasă.

— Dar cât de des?

În loc să răspundă la întrebare, ea începe să turuie:

— Și ce-ai vrea să facem? Nu există decât un local pentru noi toți, și suntem câteva mii. Acolo nu încap decât trei sau patru sute. Și se vinde bere proastă, făcută de oamenii albi care nu știu să facă berea noastră. Unde mai pui că poliția e cu ochii pe noi de parc'am fi copii. Ai altă propunere?

Nu reușește să-l impresioneze cu înverșunarea ei, căci nu face decât să repete ce-a auzit pe la discursuri, fără să fie convinsă de toată vorbăria asta. De altfel, el nici n-o prea ascultă pe fată, preocupat cum e de gândul că ea bea otrava asta atât de des și încă

mai trăiește. Își sprijină capul în mâini, legănându-se încet înainte și înapoi, gemând. Dar iar i se face rău, așa că rămâne nemișcat. Orele trec, întunericul se lasă peste oraș.

— Hai să ne plimbăm puțin, spune ea. O să ne prindă bine.

Jabavu se scoală de pe pat ametit și iese în camera alăturată, urmat de Betty. Auzindu-i, doamna Kambusi vâră capul pe ușă și-l întreabă cu voce mieroasă, fățarnică, disprețuitoare:

— Ei, amice, ia zii, îți place băutura noastră?

Jabavu lasă ochii în pământ.

— Mamă, n-am să mai beau niciodată licoarea asta rea!

„Mai vedem noitt – pare să spună privirea ei, dar cu glas tare îl întreabă:

— Vrei să mănânci?

Jabavu se cutremură de scârbă și îngaimă printre valurile de greață ce-l năpădesc:

— Mamă, niciodată n-am să mai mănânc!

— Nu știi nimic, îl repede fata. Da, o să mincăm. Să ne taie greața.

Doamna Kambusi dă din cap și dispare dincolo de ușă; cei doi ies să se plimbe, bălăbănindu-se ca niște găini bete printre bidonviluri, luând-o apoi prin iarba murdară și mocirloasă din spatele cocioabelor.

— E păcătoasă băutura asta, spune ea pe un ton nepăsător, dar dacă n-o bei în fiecare zi, nu-ți face niciun rău. De patru ani trăiesc aici și beau, poate de douătrei ori pe lună. Îmi place băutura omului alb, dar legea ne interzice s-o cumpărăm – ca să nu ne învețe la rele, zic ei – așa că trebuie să plătim gras celor de culoare să ne facă rost de ea.

La un moment dat, picioarele nu vor să-i mai asculte și atunci se opresc, lăsându-și fețele bătute de vântul venit de departe, de peste brusă și dinspre culmile ce se întrevăd în zare ca un mal întunecat și

compact sub licărirea primelor stele. Suflarea răcoroasă a serii le domolește răul cel mare din trupuri, și când o iau încet spre casă, se simt întremați. Pe pragul unui hangar de cărămidă zace nemișcat un om. Deși n-a uitat ce i-a spus Betty cu o zi înainte, se oprește totuși lângă el, vrând să-l ajute, căci hainele lui sân. T pline de sânge. Fata îi aruncă o privire scurtă și speriată:

— Ești nebun? Lasă-l, și-l trage mau departe. Jabavu o urmează fără să-și ia ochii de la nenorocitul rămas acolo, spunând cu voce gravă, tulburată:

— Într-adevăr, cu toții suntem străini în orașul ăsta!

Simțindu-l rușinat de retragerea lor, Betty se grăbește să se justifice:

— Și ce vină am eu? Dacă suntem văzuți lângă el, o să creadă că noi l-am lovit.

Dar el este tot posomorât și nefericit, astfel că fata continuă, de data asta cu voce schimbată, copleșită de tristețe:

— Ah, măiculiță! Câteodată mă întreb ce caut eu aici, și cum mi se duce viața cu nătărăi și skellumi. Am fost crescută la o misiune a surorilor romane și uite unde am ajuns. Trage cu coada ochiului la Jabavu să vadă ce efect au avut asupra lui cuvintele ei pline de amărăciune, dar el nu pare mișcat, din contră, zâmbește, ceea ce o face să izbucnească mânioasă: Da, și asta pentru că bărbații sunt niște mincinoși și șarlatani, toți. De cinci ori mi-a promis un bărbat că se însoară cu mine, ca să trăiesc și eu ca lumea, într-o casă din alea închiriate la cei căsătoriți, și tot de atâtea ori m-a părăsit, după ce-am cheltuit o grămadă de bani cu el,cumpărându-i haine și mâncare. Jabavu merge tăcut, ascultând încruntat vorbele ei veninoase: Da, și tu, băiete, amărâtule de kraal, ai să te însori cu mine? Că de culcat, te-ai culcat cu mine nu numa' o dată, ci de șase, chiar de șapte ori într-o singură noapte, și n-ai cheltuit nicio para

chioară, deși ai un șiling în buzunar, ca m-am uitat când dormeai, și ți-am dat de băut și de mâncat și te-am ajutat.

S-a apropiat de el cu ochii micșorați și negri de ură și deodată Jabavu cască gura de uimire văzând-o cum deschide repede geanta și scoate un pumnal pe care-l agită în fața lui, prinzând în lamă lucirea firavă a cerului. „Hopa! Își zice el, am zăcut toată noaptea lângă o femeie care-mi scotocește prin buzunare și are în geantă un pumnal". Rămâne tăcut, în timp ce ea se lipește cu umerii de el, țintuindu-l în burtă cu vârful cuțitului.

— Dacă nu te însori cu mine, te omor, șoptește ea, și în primul moment lui Jabavu i se înmoaie genunchii. Dar își învinge slăbiciunea, îi apucă încheietura mâinii și i-o răsucește, făcând-o să scape cuțitul.

— Ești o fată rea, aruncă el disprețuitor, nu mă însor cu o fată rea care are cuțit și gură spurcată.

Betty se lasă repede în genunchi să-și găsească arma în praf, izbucnind totodată în hohote de plâns. Se ridică la fel de repede, pitește cuțitul în geantă și îngaimă printre suspine:

— Asta-i un oraș rău, și viața de aici e grea și rea.

În sinea lui un glas îi spune același lucru, totuși

Jabavu nu vrea să dea crezare acestui adevăr, atâta vreme cât foamea după tot ce-i bun în oraș a rămas la fel de vie.

Pentru a doua oară se așază la masa doamnei Kambusi ca să mănânce și să bea. Acum este servit cu cartofi prăjiți în ulei și sare, porumb fiert tăvălit în ulei și sare, și prăjituri din acelea mici, cu zahăr roz, care-i plac atât de mult, apoi câteva cești de ceai fierbinte și dulce.

— Ai avut dreptate, s-a dus răul, zice după ce a terminat.

— Și ești gata s-o iei de la capăt cu skokianul? Întreabă doamna Kambusi politicos.

Jabavu o privește scurt: vocea ei, deși la fel de amabilă, nu mai e aceeași. Ochii ei par înspăimântători, cum îl ațintesc cu privirea lor rece, calmă, neîndurătoare, pe care o înțelege prea bine: „Ei bine, amice, poți să te omori cu skokian, poți să-ți risipești puterile cu fata asta până cazi lat și nu-mi pasă. Poate chiar să-ți vină mintea la cap și să devii și tu un om al luminii, nici de asta nu-mi pasă. Pur și simplu nu-mi pasă. Am văzut prea multe la viața mea". Își sprijină trupul mătăhălos de speteaza scaunului, mestecă în ceai cu o linguriță elegantă și lucioasă și zâmbește, fixându-l cu ochii ei glaciali și pătrunzători, făcându-l pe Jabavu să se ridice și să spună: „Să mergem.44 Betty se ridică și ea, plătește cei opt șilingi, zice noapte bună și ies amândoi.

— Nu numai că plătesc o grămadă de bani pentru mâncarea ta, izbucnește ea cu obidă, dar dormi în camera mea și drăguța ta de doamnă Kambusi, căreia tu îi spui mamă, îmi pune la socoteală o chirie frumușică pentru asta, să știi.

— Da' ce faci tu în camera aia a ta? Întreabă Jabavu râzând, drept care se trezește pălmuit. Îi apucă încheieturile cu o singură mână, iar cu cealaltă o strânge de sâni.

— Nu-mi placi, șuieră fata.

— Se vede de la o poștă, hohotește el și îi dă drumul.

Intră în cămăruță și se întinde pe patul ei de parcă ar avea tot dreptul, iar ea îl urmează cu un aer umil și se întinde alături. Jabavu e măcinat de gânduri și pe lângă asta, îl dor toate oasele și e mort de oboseală, dar fata are chef de făcut dragoste, și începe să-l înghiontească.

— Vreau să dorm, și nimic altceva, o dă el la o parte.

Auzindu-l, ea se scoală supărată și întreabă batjocoritor:

— Bărbat ești tu? Ba, un prăpădit din kraal, asta ești.

Lui Jabavu îi sare țandăra; se ridică, o trintește pe pat, și o

frământă deo lasă nemișcată și fără glas, după care spune cu dispreț triumfător:

— Acum să nu te mai aud.

Dar, în ciuda faptului că e atât de mândru de cunoștințele sale într-ale naturii muierești, Jabavu nu este în apele lui, și somnul nici gând să-i închidă pleoapele. În el se dă o luptă cumplită. Se gândește la sfatul pe care i l-a dat doamna Kambusi, însă, cum îi vine greu să-l urmeze, își spune că ea nu este decât o skellum, o păcătoasă de regină a skokianului. Se gândește la domnul și la doamna Samu, la prietenul lor, cum l-au admirat și au spus că e deștept, dar când e hotărât să se ducă la el, își amintește de viața lor aspră, și geme. Se gândește la cât de rea e fata asta, fără pic de cuviință, și urâtă pe deasupra, doar hainele-s de capul ei, și totuși orgoliul lui de bărbat e mai puternic și-l face să cânte: weu sunt Jabavu. Am puterea unui taur, pot să închid gura femeii gălăgioase cu bărbăția mea, pot… tt

Deodată îi vine în minte că n-are decât un șiling în buzunar și că trebuie să câștige mai mulți. Adică să muncească pentru ei, așa s-a socotit el dintru început, să muncească cinstit, nu să fure. Se întoarce spre fată și, deși doar cu o jumătate de oră în urmă o făcuse să adoarmă, o zgâlțâie, iar ea se trezește în silă, mijind ochii din pricina luminii orbitoare a becului ce atârnă din tavan.

— Vreau să știu ce muncă este plătită mai bine în orașul ăsta, se interesează el.

Îl privește nătâng. Când, în sfârșit, se dumirește despre ce este vorba, hohotește a batjocură:

— Încă n-ai priceput care-i? Închide ochii întorcându-se cu spatele. El iar o zgâlțâie. Ah, potolește-te, prăpăditule, am să-ți spun mâine dimineață, bombăne ea supărată.

— Care muncă face mai multe parale? insistă el.

Fata se răsucește spre el și se ridică într-un cot.

Fața îi e tristă, sau arată mai degrabă milă de sine însăși, ca a femeilor înduioșate de propria lor soartă, nicidecum acea amărăciune adevărată de pe chipul doamnei Kambusi. După o clipă de gândire, îi oferă informația dorită:

— Ei bine, marele meu neghiob, poți să lucrezi în casele albilor, și dacă te porți bine și lucrezi mulți ani, ai să ajungi să câștigi două sau trei lire pe lună.

Și pufnește în râs, căci suma e într-adevăr foarte mică.

Jabavu însă își închipuie că asta înseamnă o grămadă de bani. E drept că a văzut cât costă masa lui la doamna Kambusi, dar la urma urmei, cugetă el, Kambusi asta e o skellum și neîndoios a ciupit la preț. Nu-și poate închipui – și de aici și zăpăceala din capul lui – că el, Jabavu, n-o să obțină tot ce vrea doar întinzând mâna și luând. De când visează el, și cu câtă ardoare, la orașul ăsta – și orice vis trebuie să apară deghizat, zâmbind cu generozitate și ascunzând partea întunecată pe care stă scris prețul ce trebuie plătit pentru el.

— Și fabricile?

— Poate o liră pe lună, și mâncare.

— Atunci mâine mă voi duce la casele oamenilor albi, trei lire sunt mai bune decât una singură.

— Nătărăule, trebuie să lucrezi luni, sau chiar ani, să câștigi trei lire.

Dar Jabavu n-o mai aude căci, după ce și-a fixat gândul liniștindu-și astfel cugetul, a adormit pe loc. Ea în schimb rămâne trează, gândindu-se cât de tâmpită este să se ia cu unul din kraal care nu știe nimic despre oraș; apoi se lasă pradă vechii ei triste ți – n-are ce face, asta îi este firea, să iubească indiferența bărbaților, și nu e prima oară când veghează lângă un bărbat adormit, știind prea bine că o va părăsi. Dar la gândul că în curând va fi nevoită să le

spună alor ei, o cuprinde spaima de omul acela, pe nume Jerry, care e prea deștept să nu-și dea seama că interesul pe care i-l poartă lui Jabavu este mai mult decât profesional.

Negăsind nicio soluție propriilor necazuri, se scufundă în amărăciunea pe care a învățat-o atât de bine de la alții și zice și ea, cum a auzit vorbindu-se în jurul ei, că albii sunt nemernici, din pricina lor trăiesc negrii ca niște porci, că nicăieri nu e dreptate și nu e vina ei că a ajuns atât de păcătoasă – și multe alte lucruri asemănătoare, până când toate încep să-și piardă din importanță și, în cele din urmă, adoarme și Betty. Se trezește dimineața ca să-l vadă pe Jabavu, arătos nevoie mare în cămașa lui galbenă, pieptănându-și părul cu îngrijire. Se gândește cu ură că precis poliția e pe urmele cămășii ăsteia, și dacă băiatu* iese în oraș, dă de dracu'. Dar dorința de a-i face rău pare să nu fie chiar atât de mare precum ar vrea ea: trage iute o valiză de sub pat, scoate o cămașă de culoare roz, i-o aruncă în brațe și spune:

— Pune-o pe asta, să nu te prindă.

Jabavu îi mulțumește pe un ton de parcă se aștepta la o asemenea grijă din partea ei și zice:

— Acum ai să-mi arăți unde să merg să găsesc o slujbă bună.

— Nu, eu nu vin cu tine. Azi trebuie să-mi câștig banii mei. Atâția am cheltuit cu tine că nu mi-a mai rămas nimic.

— Nu te-am rugat să cheltuiești cu mine, trântește Jabavu cu cruzime și în clipa următoare vede luciul amenințător al cuțitului. – încetează cu prostiile astea. Nu mă tem de cuțitul tău. Fata începe să plângă dar bărbăția din el, care s-a dovedit atât de în putere încât simte că nu există ceva pe lumea asta pe care să nu-l poată face, îi șoptește că s-ar cuveni s-o consoleze, așa că o prinde în brațe și începe s-o mângâie cu tot felul de vorbe: Hai, nu plânge, sau: Ești o fată drăguță, dar cam prostuță, ba chiar: Te iubesc.

— Vă știu eu pe voi, hohotește ea și mai amarnic, n-ai să te mai întorci la mine.

— Poate am să vin, da' poate nu, zâmbește el viclean. Cu acestea se ridică și iese.

Tot ce mai vede din el în acea dimineață sunt dinții lui albi lucind într-un zâmbet vesel. Mai bocește un timp, după care se înfurie și având în cap numai zâmbetul acela obraznic, pornește în căutarea lui Jerry și a celorlalți, întrebându-se ce ar trebui să le spună și cum ar trebui să le vorbească de Jabavu, ca să-l silească să intre în banda lor.

Jabavu se îndepărtează de locul numit Polonia Johannesburg, trece prin Cartierul Băștinașilor și o ia pe drumul aglomerat ce duce în orașul omului alb, acolo unde sunt casele frumoase. Se fâțâie de colo-colo, căutând să vadă ce casă îi place mai mult. Căci succesul pe care l-a avut de la venirea în oraș i-a dat atâta încredere în sine încât își imaginează, trufaș, că prima ușă la care va bate se va deschide larg în fața lui: „Aaa, uite-l pe Jabavu! Te așteptam!" După un timp, îi cad ochii pe o casă, intră pe poartă și se oprește să se uite în jur, când o femeie albă mai în vârstă, care tocmai tăia niște flori cu o pereche de foarfeci mari și lucitoare, se zborșește la el:

— Ce vrei?

— Vreau de lucru.

— Ia, du-te în spate! Ce nerușinat! Se oțărăște ea. El nu se mișcă, ci rămâne în fața ei obraznic, drept care ea se răstește: N-ai auzit? Du-te în spate; unde-ai învățat să vii în față să ceri de lucru?

Jabavu iese din grădină, afurisind femeia în sinea lui, urmat de bodogăneli și bombăneli la adresa cafrilor – au ajuns fără rușine! – și ocolește prin spatele casei unde un servitor îi spune că n-are ce treabă să-i dea. Jabavu e tare supărat. Iese pe aleea de serviciu clocotind de mânie și găsind tot felul de vorbe pline de ură: cățea

albă, femeie puturoasă, toți oamenii albi sunt porci. Apoi se îndreaptă spre o altă casă, de data asta luând-o direct prin spate. Dă într-o grădină mare de legume unde nu zărește decât o pisică tolănită grasă și fericită, pe pajiștea verde, iar în umbra unui copac un copilaș în coșul lui. Niciun suflet prin preajmă. Așteaptă, se plimbă în sus și-n jos, se zgâiește înăuntru prin fereastră, copilașul prinde a gânguri dând din mânuțe și picioruțe, și, întorcând capul, Jabavu zărește înșiruite pe prispă câteva perechi de pantofi ce așteaptă să fie curățați. Nu-și poate lua privirile de la ei. Îi măsoară cu ochiul pe piciorul lui. Se uită în jur – tot nimeni. Înșfacă cea mai mare pereche și se reîntoarce pe aleea de serviciu. Nu-i vine să creadă că este atât de simplu, i se încrâncenează carnea de frică să nu audă voci mânioase și pași fugind după el. Dar nu se întâmplă nimic, așa că se așază și-și pune încălțările. Are o senzație neplăcută, parcă l-ar incomoda, însă, cum n-a mai purtat niciodată pantofi, nu știe care-i pricina – pantofii că-s prea mici, sau picioarele încă neobișnuite cu asemenea constrângeri. Se scoală, calcă apăsat, face câțiva pași, mici și nefirești din pricina durerii, dar altfel e foarte țanțoș. Acum chiar că este îmbrăcat din cap până-n picioare ca un om alb.

Se duce la altă ușă dosnică și de data asta femeia de acolo îl întreabă ce știe să facă.

— Totul.

— Ești bucătar sau băiat în casă?

Niciun răspuns.

— Cât ai câștigat înainte?

Și pentru că tăcerea se prelungește, ea îi cere situpa. De cum o vede, îl ia la rost supărată:

— De ce minți? Ești un ageamiu.

Iar ajunge în aleea de serviciu, cătrănit și amărât, dar cugetând la

cele învățate, încât atunci când se oprește la o altă casă și femeia îl întreabă la ce se pricepe, el își ia un aer umil și mărturisește cu voce supusă că n-a lucrat niciodată într-o casă de-a albilor, dar că va învăța repede. În gândul lui: „Arăt bine în hainele mele, o să-i placă un bărbat îmbrăcat așa ca mine." Dar ea nu are nevoie de un băiat fără experiență. Plecând și de acolo, Jabavu își simte inima înfrigurată și nefericită – nimeni pe lumea asta nu-l vrea. Fluieră a nepăsare, pășește îndesat cu pantofii lui cei noi și frumoși, zicându-și că nu se poate să nu găsească el cât de curând o slujbă cu bani mulți, dar în următoarea casă femeia îi spune că-l angajează pentru munci brute cu doisprezece șilingi pe lună. Jabavu nu acceptă această sumă. Dându-i înapoi situpa, femeia e destul de binevoitoare să-i spună că nu va primi mai mult de atât, lipsit de experiență cum este, după care îi întoarce spatele și intră în casă. Lucrurile se petrec aidoma și în alte părți până când, într-un târziu după-amiaza, Jabavu se apropie de un om care sparge lemne într-o grădină și pe care l-a auzit vorbind pe limba lui, și-i cere sfatul. Omul se arată prietenos: îl lămurește că n-o să câștige mai mult de doisprezece, sau poate treisprezece șilingi pe lună până ce nu va fi deprins cum trebuie ceea ce este pus să facă și vor mai trece încă multe luni până să ia o liră. I se va da mălai în fiecare zi pentru porridge, carne – o dată sau de două ori pe săptămână, iar de dormit, va dormi într-o cămăruță cât un coteț, în curtea din spate, împreună cu ceilalți servitori. Jabavu a aflat toate astea mai demult de la cei care veneau prin sat, dar pe propria lui piele nu le-a simțit încă. Întotdeauna și-a zis că pentru el lucrurile se vor desfășura altfel.

Îi mulțumește omului pentru bunăvoință și merge mai departe pe aleile de serviciu, evitând să se oprească sau să zăbovească prea mult, de teamă să nu-l ia la ochi vreun polițist. Se tot întreabă: „Ce-o

fi însemnând experiența asta? Eu, Jabavu, sunt cel mai puternic dintre toți bărbații tineri din satul meu. Pot să sap un câmp de două ori mai repede decât ceilalți; pot să dansez mai mult decât oricare fără să obosesc; toate fetele mă plac și zâmbesc la trecerea mea; am sosit în oraș abia acum două zile și iată că am haine și mă port cu o femeie mândră a orașului ca și cu o servitoare și sunt iubit de ea. Eu sunt Jabavu! Eu sunt Jabavu, venit în orașul omului alb." Dansează puțin târșâindu-și picioarele prin frunze, dar văzând că praful îi acoperă ca o peliculă fină pantofii, se oprește.

Nu mai e mult până va apune soarele, n-a mâncat de seara trecută și nu știe dacă să se întoarcă la Betty sau nu. „Da' mai sunt și alte fete", își zice, și merge încet pe alei, uitându-se peste garduri în grădini; și unde zărește o bonă atârnând rufe sau jucându-se cu copiii, o cercetează cu atenție. În sinea lui își dorește o fată care să semene cu Betty; într-un rând vede una care are același aer de vino 'ncoace, obraznic și lipsit de prejudecăți, ezită o clipă, dar își continuă drumul, până când, în cele din urmă, se oprește în dreptul unei fete care stă lângă un copilaș alb culcat în cărucior. Are un chip rotund, plăcut, și priviri ce nu lasă să spună mai mult decât trebuie. E îmbrăcată într-o rochie albă, iar în jurul capului și-a legat o eșarfă de un roșu închis. O urmărește un timp, apoi rostește în engleză: „Bună dimineața." Fata îl cântărește din ochi fără să-i răspundă.

— Poți să mă ajuți?

— Ce vrei să-ți spun? Se îndură ea să-i răspundă tot printr-o întrebare.

După vorbă, fata pare să fie de prin părțile lui; așa că i se adresează pe limba lui: și ea îi răspunde zâmbind, apropiindu-se de gard. Descoperă că între satele lor nu e mai mult de o oră de mers și pentru că vechile tradiții ale ospitalității sunt mai puternice decât teama ce se naște în amândoi, îl invită în camera ei. Prind a-și

povesti de una-alta, în timp ce copilul doarme afară în cărucior, și Jabavu i se adresează respectuos, ca unei fete de la el de acasă, uitând felul grosolan în care se deprinsese să-i vorbească lui Betty. Ea îi spune că poate rămâne acolo peste noapte, dar nu înainte de a-i mărturisi că este legată de un bărbat din Johannesburg cu care se va căsători, ca nu cumva Jabavu să-i răstălmăcească invitația. Îl lasă apoi singur o vreme, cât își ajută stăpâna să-l culce pe cel mic. Jabavu se pitește într-un colț pentru a nu fi zărit de cine știe cine, căci Alice i-a spus că legea nu-i dă voie să stea acolo și dacă ar veni poliția, să încerce musai să fugă, pentru că stăpâna ei este o femeie bună și nu vrea să-i dea bătăi de cap.

Din colțul lui, Jabavu cercetează cămăruța: la fel de mare ca a lui Betty, cu pereții și podeaua din aceeași cărămidă roșie, și acoperită cu tablă. Când își dă seama că în chichineața asta dorm trei persoane – așternuturile sunt împăturite și puse îngrijit în colțuri separate – îi este limpede că nu vrea să devină fecior de casă. Alice se întoarce curând cu de-ale gurii. A pregătit un porridge, nu la fel de bun ca la mama acasă, căci pentru asta ai nevoie de timp, pe când aici îl faci repede-repejor pe plita stăpânei. În schimb este mult, și pe lângă mâncarea asta, a mai adus niște gem pe care i l-a dat stăpâna. Se pun să mănânce, sporovăind de satele lor și de viața de aici. Află că Alice primește o liră pe lună, haine și mălai din belșug. Fata vorbește cu afecțiune de stăpână și la un moment dat Jabavu e gata să-și schimbe hotărârea și să-și găsească și el o astfel de stăpână. Dar o liră pe lună – nu, nu-i pentru Jabavu, care de altfel o disprețuiește puțin pe Alice pentru că se mulțumește cu atât de puțin. Totuși, o învăluie cu priviri calde, zicându-și că e foarte drăguță. Fata lipește o lumânare pe prag și în cameră se răspândește o lumină plăcută ce prinde să joace pe chipul ei, făcându-i pielea, ochii și dinții să lucească. Îi place s-o audă vorbind, are o voce

blândă și sfioasă, nu ca a lui Betty. Jabavu se simte atras de ea, și înțelege că și ea îl dorește. Se privesc în tăcere. Jabavu încearcă să se apropie mai mult de ea, dar cu gesturi respectuoase, fără brutalitatea pe care i-ar fi provocat-o Betty. Alice îi îngăduie s-o ia în brațe și-i povestește despre bărbatul care i-a promis să se însoare cu ea și apoi a plecat la Johannesburg să câștige bani pentru lobola. Întâi a scris și a trimis bani, dar de un an de zile n-a mai primit nicio veste. Are altă femeie acum, așa i-au spus cei veniți de acolo. Speră totuși că se va întoarce, pentru că era un om tare bun.

— Deci nu e chiar atât de rău în Johannesburg? Întreabă Jabavu gândind la multele și feluritele lucruri câte le-a auzit.

— Se pare că multora le place, căci cine-a fost o dată tot s-ar mai duce, spune ea, fără nicio bucurie în glas.

Începe să plângă. Jabavu o mângâie, apoi cu aceleași gesturi tandre o culcă pe pat. Mai târziu o întreabă ce se va întâmpla dacă va apărea un copil. Sunt mulți copii în oraș care nu-și cunosc tatăl, îi spune ea, dezvăluindu-i totodată câteva amănunte ce-l lasă mut de uimire și admirație. Deci, de aceea femeile albe au doar unul sau doi copii, sau chiar niciunul? Îi spune apoi de vicleșugurile femeii și de cele ale bărbatului; omul de rând habar n-are de ele, sau le crede cine știe ce vrăji și se teme, dar cei cu scaun la cap știu să se ferească de copiii care n-ar avea tată sau un cămin adevărat. Tare mult și-ar dori și ea un soț și copii, oftează fata, dar Jabavu o întrerupe, nerăbdător să afle cum ar putea să facă rost de obiectele acelea despre care i-a povestit. Alice îi spune că ar trebui să roage un alb binevoitor să i le cumpere, în cazul în care se găsește o asemenea persoană, sau pot fi cumpărate de la metiși, ei vând pe sub mână tot felul de lucruri, nu numai lichior; sau, dacă are curajul să înfrunte o bruftuluială, să încerce să și le cumpere singur din magazinele albilor – sunt negustori care vând și negrilor. „Dar sunt scumpe,

adaugă ea, și trebuie să știi să le folosești, și… u Jabavu bagă bine la cap această nouă lecție despre viața în marele oraș și se uită la Alice cu respect și căldură, pentru că și-a păstrat, chiar și aici, sufletul bun și omenia. A doua zi dimineață îi mulțumește pentru găzduire și toate celelalte, își ia rămas bun de la ea și de la cei doi bărbați care au venit să se culce târziu în noapte, după ce-au stat la taifas prin vecini, și când îi mulțumește și fata, așa cum cer regulile politeții, citește în ochii ei că dacă vrea, poate lua locul bărbatului din Johannesburg. Dar Jabavu a învățat să se păzească de tertipurile femeilor orașului, care vor să-și câștige cu orice preț un soț; îi urează deci ca omul pe care și l-a ales să i se întoarcă repede și s-o facă fericită. Se despart, și încă înainte să ajungă la capătul aleii, a și început să se socotească ce ar trebui să facă mai departe, pe când ea se uită în urma lui și zile întregi își va petrece gândindu-se la el cu tristețe.

E încă tare devreme, soarele abia a răsărit, iar pe străzi sunt puțini oameni. Jabavu se plimbă îndelung printre case și grădini, descoperind geometria orașului, dar nu mai caută de lucru. După ce s-a dumirit îndeajuns asupra cartierului, astfel încât să nu mai fie nevoit să întrebe la fiecare colț pe ce drum s-o apuce, se îndreaptă spre străzile înșiruite cu magazine. Nu și-a imaginat niciodată că există atâta bogăție și felurime de obiecte. Multe din cele văzute rămân de neînțeles pentru el, nici rostul lor nu-l pricepe, dar în ciuda uluielii necurmate, nu-și încetinește pașii în fața vitrinelor, silindu-și picioarele, care tare ar vrea să stea locului, să-și urmeze drumul, de teamă să nu stâmească luarea aminte a vreunui polițist. După ce și-a săturat ochii de atâtea bucate și haine și multe alte mărfuri ciudate, o ia spre zona prăvăliilor indiene în care pot târgui băștinașii, pierzându-se în pmhoiul de oameni, ascultând muzica ce curge din pâlniile gramofoanelor, trăgând cu urechea să afle ce-și

spun trecătorii, și până târziu după amiaza învață, cu fiecare clipă, câte ceva nou. Când i se face foame, se uită în jur după o teleagă plină cu fructe, trece repede pe lângă una și înșfacă șase banane cu o îndemânare ce pare să o fi dobândit spontan, căci se minunează și el de iscusința degetelor sale. Cotește pe o stradă laterală, înfulecând bananele fără să se ascundă de cei din jur, de parcă ar fi dat bani pe ele, și gândindu-se în același timp dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă la Betty. Nu-i place ideea. Să se ducă la domnul Mizi, cum l-a sfătuit doamna Kambusi? Dar se codește – „mai târziu, mai târziu, își zice el, după ce am gustat din toate ispitele orașului" Unde pui că buzunarul lui încălzește același șiling de la început, nimic mai mult.

Nu-i rămâne decât să viseze. În mod cu totul ciudat, visurile pe care și le făcea în sat erau mult mai puțin jinduitoare și trufașe decât cele de acum. Și totuși, așa neștiutor cum era pe atunci, se rușina de închipuirile lui nevinovate și copilărești pe când acum, deși știe prea bine că e absurd ceea ce gândește, se scufundă atât de adânc în vârtejul imaginilor sclipitoare ce i se perindă prin minte, încât prinde a umbla ca un nebun, cu gura căscată și ochi împăienjeniți. Se face că merge pe una din străzile cele largi, cu case mari. Un om alb îl oprește și zice: „îmi place de tine, aș vrea să te ajut. Vino la mine acasă. Am o cameră frumoasă pe care nu o folosesc. Poți să locuiești în ea, să mănânci la masa mea și să bei ceai oricând poftești. Am să-ți dau bani de câte ori ai nevoie. Am multe cărți, le poți citi pe toate ca să ajungi și tu învățat. Fac acest lucru pentru că nu sunt de acord cu segregația rasială și vreau să-i ajut pe ai tăi. Când vei fi știind tot ce stă în cărțile acelea, ai să devii un om al luminii, ca domnul Mizi pe care-l respect foarte mult. Atunci am să-ți dau destui bani să-ți cumperi o casă mare și să te muți în ea și vei fi și tu un lider al poporului african, ca domnul Samu și domnul

Mizi… tt

Visul este atât de dulce și de grozav, încât Jabavu se reazemă de un copac, cu privirile ațintite în gol, teribil de tulburat. La un moment dat bagă de seamă că un polițist pedalează încet pe lângă el, cercetându-l cu insistență – ei, dar asta nu se prea potrivește cu visul lui, așa că își pune~ picioarele în mișcare. Bântuit încă de culorile nostalgice și minunate ale plăsmuirilor, cugetă: „Poporul alb este prea bogat și puternic să-și risipească banii ca să-mi dea mie o cameră și cărți. Dar mai sunt și alții în afară de mine… a aude el un glas; scutură supărat din cap. Nu suportă să se gândească și la alții, pofta de a avea totul pentru sine este mult prea arzătoare. Apoi se socotește: „Te pomenești că dacă mă duc la școala din Cartier și le spun cum am învățat să scriu și să citesc singur, o să mă primească… M E însă prea mare pentru școală, și știe acest lucru. Încet, încet, farmecul neghiob al visării se stinge și, dezmeticit, se îndreaptă înapoi spre Cartier. N-are nicio idee despre ce va face când va ajunge acolo, dar speră să se întâmple ceva care să-i vină în ajutor.

E aproape cinci, seara de sâmbătă abia începe. În aer plutește mireasmă de sărbătoare și libertate – ieri a fost zi de plată, iar acum toți caută să-și cheltuie banii cu cât mai mult folos. Jabavu zăbovește în piață, ispitit să-și cumpere ceva de-ale gurii cu șilingul pe care-l are. Dar își dă seama că moneda a căpătat pentru el valoare de talisman. I se pare că se află în oraș de multă vreme, deși n-au trecut decât patru zile, și în tot acest timp bănuțul a fost în buzunarul lui. Simte că dacă îl pierde, îi va fugi norocul. Dar nu-i numai asta – se gândește cât i-a trebuit mamei să-l pună deoparte. Te și miri cât bănet înseamnă în sat mica monedă, pe când aici de-abia i-ar ajunge pentru câțiva porumbi fierți și o biată turtă. Furios pe sine însuși că-i este milă de maică-sa, bodogăne: „Mare nătărău mai ești, Jabavu”,

dar de bănuț tot nu se atinge; rătăcește de colo-colo, socotindu-se cum să facă să mănânce totuși ceva fără să ajungă iar la Betty, când se trezește în fața Sălii, înconjurată de o mare agitată de oameni. Nefiind ora la care începe de obicei dansul, Jabavu se amestecă în mulțime să vadă despre ce e vorba. La un moment dat, lângă o ușă laterală îl zărește pe domnul Samu însoțit de alți câțiva, și se apropie de ei zicându-și: „Ah, în sfârșit cineva să mă ajute. " Domnul Samu discută cu un prieten și Jabavu are sentimentul, ca și atunci noaptea în brusă, că în fața domnului Samu se află sumedenie de oameni care îl ascultă și cărora el li se adresează; ochii i se plimbă de la chip la altul, de lângă el, de mai departe, mereu în mișcare, de parcă privirile lui i-a adunat și-i ține pe toți la un loc, făcând din ei o singură ființă. Când le vede ațintite asupra lui, Jabavu zâmbește, face un pas înainte – dar ele trec la altcineva, și domnul Samu continuă să vorbească. Jabavu simte cum îl pocnește un pumn rece în stomac. Pentru prima oară îl trăsnește gândul că omul ăsta ar putea fi supărat din pricină că a spălat putina în acea dimineață. „Ei bine, nu-mi pasă de domnul Samu, își zice depărtându-se nepăsător, numa' gura-i de el, oamenii ăștia ai luminii nu-s decât niște neghiobi, toată ziua se tot milogesc la Stăpânire." Dar nici n-a făcut câțiva pași când picioarele încetinesc singure, se opresc și apoi par să o ia înapoi, obligându-l și pe el să se întoarcă la Sală. Oamenii se înghesuie la intrarea cea mare. Când apucă și el să intre, își mai găsește cu anevoie un loc în spate, lângă perete.

Pe podium au urcat trei bărbați – domnul Samu, lângă el prietenul din brusă, și încă unul, aproape imediat prezentat drept domnul Mizi. Amețit de atâta lume strânsă laolaltă, Jabavu nu prea distinge fața acestuia de pe urmă, dar își dă seama că este un bărbat deosebit de puternic și de deștept. Se ridică în vârful picioarelor ca

să intre în raza privirilor domnului Samu, dar ochii acestuia trec din nou fără să-l rețină și Jabavu se gândește cu ciudă: „Dar cine-i domnul Samu ăsta? Nimeni, pe lângă domnul Mizi… u își întoarce ochii de la ei spre cei din sală și le cercetează hainele – închise la culoare, roase de atâta purtat, unele chiar peticite. Nimeni n-are haine la fel de grozave, colorate și elegante, ca el, fapt ce-l mulțumește pe deplin pe nefericitul copil prezent în Jabavu care poate sta acum liniștit să asculte.

Vorbește domnul Mizi. Vocea lui este răsunătoare, oamenii de pe bănci ascultă nemișcați, aplecați puțin înainte, cu fețele iluminate de dorințe înflăcărate, ca și când ar asculta o poveste minunată. Totuși, ceea ce spune domnul Mizi nu e deloc minunat. Jabavu nu prea pricepe ce se petrece, drept care îl întreabă pe vecinul său ce-i cu toată întâlnirea asta. Omul îi spune că bărbații de pe podium sunt liderii Ligii pentru Progresul Poporului African; acum se discută legile discriminatorii pentru africani… sunt foarte deștepți cei de acolo, zice el; și pot înțelege litera legii, treabă pentru care îți trebuie ani și ani de trudă. După aceea li se va vorbi despre administrarea pământurilor în rezervații, cum adică dorește Guvernul să reducă numărul vitelor deținute de africani, și despre legea permiselor și încă multe altele. Îi arată o foaie de hârtie pe care sunt notate cifrele 1, 2, 3, 4, 5, 6, și 7, iar în dreptul lor sunt scrise cuvinte, cum ar fi Reducerea Stocurilor de vite. Foaia asta se numește ordinea de zi, îi spune.

După ce a vorbit domnul Mizi, destul de multă vreme, vorbește domnul Samu, apoi din nou domnul Mizi; oamenii din sală acum mârâie mânioși, acum oftează și strigă: „Rușine! U și reacțiile lor, ce par să dea glas sentimentelor unei singure ființe, îl fascinează pe Jabavu care începe și el să aplaude, să ofteze, să strige: „Rușine, rușine!", în rând cu ceilalți. Dar de înțeles, nu prea înțelege mare

lucru. Într-un târziu, domnul Mizi se ridică și începe să discute despre un punct de pe ordinea de zi ce se numește Salariul Minim. În sfârșit o problemă pe înțelesul lui Jabavu. Vorbitorul spune că nu demult, un membru al Parlamentului Albilor a propus o lege prin care se stabilea salariul minim al muncitorilor afrioani la o liră pe lună, dar ceilalți membri s-au opus, pe motiv că ar fi prea mare. Domnul Mizi ar dori ca participanții la adunare să semneze o petiție adresată membrilor Parlamentului, prin care să ceară reconsiderarea acestei decizii atât de crude. La aceste vorbe, toți din sală, bărbați și femei, urlă „Da, da, a și se aplaudă atât de mult că pe Jabavu îl dor mâinile. Și uitându-se el la bărbații aceia atât de însemnați și de înțelepți de pe podium, simte cum fiecare fibră a ființei lui tânjește să fie ca ei. Se și vede cocoțat pe o platformă din aceea, în fața a sute de oameni care oftează și aplaudă și strigă „Da, da! A.

Deodată, fără să știe cum de se poate întâmpla așa ceva, mâna i se ridică peste capetele celorlalți, și-și aude propriul glas strigând: „Vă rog, vreau să vorbescu. Toți din sală se întorc să-l privească surprinși. Liniște desăvârșită. Domnul Samu îl scrutează o vreme, apoi se scoală repede în picioare:

— Vă rog, tânărul acesta este un prieten de-al meu, lăsați-l să vorbească. Zâmbind, îi face semn cu capul că poate începe. Jabavu este atât de mândru de atenția ce i se acordă, ca și când un șoim imens l-a înălțat până la cer pe aripile sale. Se ridică de la locul său puțin ametit. Începe să povestească, întâi cum a venit el din kraal, doar cu patru zile în urmă, și cum i-a păcălit pe agenții de recrutare care au încercat să-l tragă pe sfoară, apoi cum n-a avut ce mânca și a leșinat de foame și doctorul alb s-a purtat cu el ca și cu

0 vită, cum a căutat de lucru… Vorbele îi vin pe limbă de parcă i le-ar șopti cineva foarte deștept care s-ar afla în spatele lui. Dar

individul acela deștept lasă deoparte unele întâmplări: furtul hainelor și al pantofilor și al mâncării, încurcătura cu Betty, noaptea petrecută în crâșmă. În schimb își aduce bine aminte de femeia albă din grădină care i-a ordonat obraznic să se ducă la ușa din dos, că „ăla-i locul negrilor" – teribil se mai înverșunează Jabavu când pomenește de acest incident, și de cei doisprezece șilingi pe lună ce 1 s-au oferit, plus de-ale gurii. Oamenii din sală îl ascultă murmurând: „Da, daa.

Jabavu mai are încă multe de spus, însă domnul Samu îl întrerupe ridicându-se în picioare și spunând:

— Îi suntem recunoscători tânărului nostru prieten pentru tot ce ne-a spus. Întâmplările prin care a trecut sunt caracteristice pentru tinerii care vin în oraș. Știm cu toții – din propria noastră experiență – că faptele relatate de el sunt adevărate, dar nu-i rău să le mai auzim o dată.

Cu aceste cuvinte, el aduce calm în discuție subiectul următor, și anume situația cumplită în care se găsesc africanii, nevoiți să aibă atâtea permise; adunarea continuă. Jabavu e cătrănit – după părerea lui, ședința a trecut prea ușor la alt subiect după toate lucrurile urâte pe care le-a spus el aici, și asta nu-i corect. Nu ia scăpat nici faptul că unii din sală s-au reîntors către podium zâmbind între ei, și zâmbetul lor i-a rănit mândria. Se uită la omul de lângă el care nu spune nimic. Dar pentru că Jabavu îl privește insistent, surâzând, ca și când ar aștepta un răspuns din partea lui, omul spune binevoitor: „Ai gură mare, prietene. A Auzindu-l, Jabavu este cuprins de o asemenea mânie, încît mina iar se înalță singură și mai să-l lovească pe bietul om dacă acesta nu l-ar apuca repede de încheietură, șoptind:

— Potolește-te, altfel dai de dracu'. N-am venit aici să ne batem.

Jabavu bolborosește chinuit.

— Numele meu este Jabavu, nu Gură Mare.

— Nu vorbeam de numele tău, nici nu-l știu. Dar în acest loc nu ne batem, oamenii luminii au și așa destule necazuri.

Jabavu nu mai suportă să stea în sală, simte cum i se scurg în urechi hohote batjocoritoare și parcă de peste tot răsună „Gură Mare, Gură Mareu, la nesfârșit, oeea ce-l face să-și taie drum până la ușă. Acolo e mare fnghesuială, ieșirea e blocată, dar Jabavu nu se lasă până nu-i deranjează pe toți și abia când oamenii îi spun să stea locului, se potolește. Și cum stă el supărat și nefericit, aude o voce lângă el:

— Prietene, cuvintele tale mi-au mers drept la inimă. Așa e, le-ai spus bine.

Uitându-și amărăciunea, Jabavu întoarce spre cel care a vorbit un chip deodată liniștit și radiind de mândrie; n-are de unde ști că omul ăsta doar atâta a vrut, să-i vadă bine fața: căci asta-i meseria lui, să vină la întruniri ca și când ar face parte din marea masă și să-i denunțe pe africanii intriganți și răzvrătiți. La fel și acum: nici nu s-a isprăvit întrunirea că Jabavu ia și spus acestui om prietenos numele și satul din care vine, mărturisindu-și în același timp admirația pentru oamenii luminii, amănunt extrem de important.

Domnul Samu declară închisă adunarea și Jabavu se strecoară afară cât poate de repede și se duce la ușa prin care ies vorbitorii. Zărindu-l, domnul Samu îi zâmbește, îl salută cu o înclinare a capului, îi întinde mâna și îl prezintă domnului Mizi. Niciunul nu-l felicită pentru ceea ce a spus, ci mai degrabă îl privesc ca niște bătrâni ai satului care gândesc: „Copilul ăsta ar putea crește luminat la minte și să fie de folos oamenilor, dacă îl țin din scurt părinții".

— Ei, ei, tinere prieten, i se adresează domnul Samu, n-ai prea avut noroc de când ai venit în oraș, dar greșești dacă îți închipui că situația ta este ieșită din comun. Surprinzând expresia descurajată a

lui Jabavu, continuă pe un ton mai blând: De ce-ai fugit atât de devreme în dimineața aceea și nu te-ai dus la domnul Mizi care ajută bucuros pe oricine are nevoie de ajutor?

Jabavu lasă capul în piept și spune că a fugit atât de devreme pentru că dorea să ajungă în oraș cât mai curând și nu voia să le strice somnul pentru atâta lucru, după care n-a dat nicicum de casa domnului Mizi.

— Atunci vii cu noi și ai s-o găsești, zice acesta.

Domnul Mizi este cogeamite bărbatul, puternic, lat în spate. Dacă Jabavu este ca un taur tânăr, stânjenit încă de propria sa putere, în schimb domnul Mizi este ca un taur bătrân care știe prea bine ce și cât poate. Chipul lui nu-i atrage pe cei tineri – n-are nici urmă de veselie sau măcar cordialitate îngăduitoare, e mereu încruntat, gânditor, cu ochi scormonitori. Dar dacă Jabavu nu-l îndrăgește, în schimb îl admiră; cu fiecare clipă se simte tot mai mult ca un copil și cu cât se accentuează acest sentiment de dependență, pe care-l urăște atât și-l înfurie, cu atât e mai puțin hotărât dacă să fugă sau să rămână. Rămâne, și se alătură celorlalți care merg la domnul Mizi.

Casa lui seamănă cu a grecului. Jabavu știe acum câte parale face în comparație cu cele ale albilor, dar camera din față i se pare tare frumoasă. Pe perete este o oglindă uriașă, în mijloc o masă mare, acoperită cu o față moale, verde, cu ciucuri groși și mătăsoși ce tremură tot timpul, iar în jurul ei multe scaune. Jabavu se așază pe podea în semn de respect, dar doamna Mizi, care le iese oamenilor în întâmpinare, îi spune blând: „Prietene, așază-te pe scaunul acesta", și împinge unul spre el. Doamna Mizi este o femeie mică de statură, cu chip vesel și ochi iscoditori, mereu în căutare de ceva care să-i stârnească râsul. Parcă toată veselia lumii s-a strâns în doamna Mizi, nemairămînând nimic pentru soțul ei, la fel cum

domnul Mizi gândește atât de mult că ajunge pentru amândoi. Dacă ai vedea-o doar pe doamna Mizi, nu ți-ar veni să crezi că are un bărbat atât de masiv, sever și inteligent; și tot așa, privindu-l doar pe domnul Mizi, n-ai putea să-ți închipui că soția lui este scundă și cu o nestăvilită poftă de râs. Cu toate acestea, se potrivesc de minune, de parcă ar fi o singură ființă.

Jabavu este atât de emoționat că se află în casa unui om al luminii, încât, dând să se așeze, răstoarnă scaunul. Îi vine să intre în pământ de rușine, dar doamna Mizi râde cu atâta înțelegere pentru sfiiciunea lui că izbucnește și el în hohote și nu se oprește decât atunci când pricepe în sfârșit că oamenii aceștia s-au adunat aici nu doar de dragul prieteniei, ci și pentru discuții serioase.

Se așază cu toții în jurul mesei – el, domnul Samu, doamna Samu, fratele dânsei, domnul Mizi, doamna Mizi și încă un tânăr care este fiul lor. Doamna Mizi pune pe masă cești albe și frumoase, pline cu ceai, și prăjiturele cu zahăr roz. Băiatul își bea repede ceaiul și, spunând că are de învățat, se retrage în camera alăturată, cu prăjitura în mână, în timp ce doamna Mizi dă ochii peste cap și se vaită că o să-i moară băiatul de atâta învățătură. Dar domnul Mizi o roagă să termine cu văicăreala asta fără rost, drept care ea se așază numai zâmbet, gata să-i asculte.

Discuția pare să se desfășoare numai între domnul Mizi și domnul Samu, dar din când în când îi aruncă lui Jabavu priviri semnificative, căci ei vorbesc nu doar de dragul de a vorbi, ci ca să-l învețe și pe el anumite lucruri.

La început Jabavu nu înțelege rostul acestei conversații, dar când se dumirește, simte cum răbufnește în el ca o furtună vechea revoltă, făcându-i urechile să țiuie; și iarăși aude cele două voci care se înfruntă: una spune: „Se poartă cu mine, Jabavu, de parc-aș fi copilu; cealaltă: „Sunt oameni buni, ascultă-i”; astfel că mintea lui

prinde numai frânturi din discuție, care se închipuie într-o idee ciudată și întortocheată ce ar stârni mirarea acestor oameni deștepți și înțelepți dacă ar auzi-o. Dar probabil că oamenii de felul domnului Mizi și al domnului Samu, care-și petrec toată viața studiind și gândind și vorbind despre Dinamica Istoriei, sau Progresul Societății, și altele asemănătoare, n-au cum să-și amintească de vârsta fragedă când, în urechile lor, asemenea cuvinte răsunau ciudat și chiar cumplit.

Astfel stă Jabavu la masă, mâncând prăjituri pe care doamna Mizi i le bagă sub nas, și chipul lui este acum bosumflat și îndărătnic, acum iluminat și nerăbdător, iar ochii se lasă uneori în jos, tăinuindu-i gândurile, alteori scapără, parcă exclamând: „Da, da, așa e!"

Domnul Mizi amintește cât de greu îi este africanului când vine pentru prima oară la oraș, fără să știe altceva decât că trebuie să uite tot ce-a învățat în kraal. Un asemenea tânăr trebuie să fie iertat dacă, din zăpăceală, nimerește într-o companie nesănătoasă.

La aceste vorbe, Jabavu își ridică instinctiv brațele, încrucișându-le peste cămașa lui cea nouă, viu colorată, iar doamna Mizi îi zâmbește și-i umple din nou ceașca.

— Un asemenea tânăr, continuă domnul Samu ideea domnului Mizi, poate să ducă o existență scurtă, plină de bani și distracții, înainte de a-l ajunge închisoarea sau băufura și bolile; dar poate și munci pentru binele semenilor săi, și atunci…

Doamna Mizi izbucnește într-un hohot răsunător și zice:

— Da, dar și viața asta tot scurtă e, și tot în închisoare sfârșește.

Domnul Mizi zâmbește îngăduitor: soției lui îi plac glumele bune, însă există totuși o diferență între a fi închis pentru prostii, cum e furtul, și a fi condamnat pentru o cauză bună. Un tânăr inteligent va înțelege repede că în compania matsotsișilor nu va avea decât

necazuri și atunci se va dedica învățăturii. Mai mult, curând va pricepe că e o prostie să lucrezi ca bucătar, băiat în casă, sau om de serviciu pe la vreo instituție, pentru că asemenea oameni sunt mereu singuri, cel mult doi-trei la un loc, ci va merge într-o fabrică, sau chiar în mină, deoarece… Următoarele zece minute de discurs Jabavu nu le mai înțelege, domnul Mizi ifolosește niște cuvinte nemaiauzite: dezvoltarea indus-, triei, clasa muncitoare, misiunea istorică. Dar când prinde iarăși firul discuției, vorbitorul tocmai a ajuns la povețe, ce să facă el să devină un muncitor atât de bun încât toți să aibă încredere în el, iar seara să învețe singur, sau cu alții, căci un om care vrea să devină lider, trebuie să fie nu doar mai bun decât ei, ci să și știe mai multe… Dinspre doamna Mizi se aude un chicotit, urmat de vocea ei veselă: „prea se crede buricul pământului, domnul Mizi al ei, și când colo a ajuns ce este doar pentru că vorbește mai tare decât alțiitt. Domnul Mizi nu se supără, ci zâmbește afectuos, spunând că o soție trebuie să fie mai respectuoasă cu soțul ei.

Jabavu se bagă în vorbă, întrerupându-le flirtul:

— Spuneți-mi, vă rog, câți bani am să câștig în fabrică?

Domnul Mizi sesizează patima din vocea lui și se încruntă puțin, iar doamna Mizi clatină din cap, strângând din buze a nemulțumire.

— Nu mulți, poate o liră pe lună. Dar…

Doamna Mizi nu se mai stăpânește și izbucnește în râs.

— Pe vremea mea, zice printre hohote, când învățam la Școala Romană, nu se vorbea de altceva decât de Dumnezeu și cum trebuie să fiu bună și ce mare rău e păcatul și ce rătăcire să vrei să fii fericit pe această lume și cât oi trăi să mă gândesc doar la Rai. Apoi l-am întâlnit pe domnul Mizi și auzindu-l că-mi spune că nu există Dumnezeu, m-am gândit. „Ah, în sfârșit, soțul meu va fi un om minunat, frumos și fără biserică, ce de distracții o să fie, dans,

petreceri. U Dar m-am lămurit repede că, deși nu există Dumnezeu, tot bună trebuie să fiu, să nu mă gândesc la dans și la petreceri, ci numai la vremea când Raiul va fi pe

Pământ – uneori îmi vine să cred că acești bărbați inteligenți sunt la fel de răi ca și predicatorii.

Și zicând acestea se cutremură de râs, atât de tare că-și duce mâna la gură și cască ochii mari la soțul ei care oftează și spune, fără să-și piardă răbdarea:

— Ceva adevăr tot ai grăit. A fost o vreme în dezvoltarea societății când religia era progresistă și deținea tot ce era mai bun în lume, dar acum acel bine și acea speranță aparțin mișcărilor popoarelor de pe întreg pământul.

Neînțelegând ce-a vrut domnul Mizi să spună, Jabavu se uită neajutorat la soția acestuia, ca un copil care-și așteaptă salvarea de la mamă. Și, într-adevăr, ea știe ce-i umblă prin minte, mult prea bine decât cei doi bărbați inteligenți, sau chiar decât doamna Samu în care n-a mai rămas nimic din copilul de odinioară.

Doamna Mizi citește în ochii lui nevoia de dragoste și protecție împotriva severității bărbaților și dă din cap zâmbind, de parcă ar vrea să spună: „Da, râd, dar tu trebuie să asculți căci ei au dreptate în ceea ce zicu. Jabavu își pleacă privirile gândindu-se: „Adică să fiu nevoit toată viața să muncesc pentru o liră pe lună, să învăț noaptea și să n-am haine frumoase, să nu dansez…" gând la care neostoita lui foame răbufnește din nou: „Fugi, fugi, cât mai degrabă, până nu-i prea târziu!"

Dar oamenii luminii văd cu atâta limpezime drumul pe care trebuie să-l urmeze Jabavu, încât consideră că au spus destule despre asta și trec să discute despre modul de viață ce i se impune unui lider, ca și când Jabavu ar fi de pe acum un mare conducător. Un asemenea om este obligat să se comporte astfel încât nimeni să

nu poată spune: „Acesta e un om rău.” Să fie sobru și la locul lui, atent să nu încalce niciodată nici cea mai neînsemnată reglementare a legii permiselor, și nici să uite să-și pună far la bicicletă, sau să circule după ora stingerii, căci – și aici zâmbesc cu toții ca de o glumă nemaipomenită – așa cum stau lucrurile, poliția le acordă foarte multă atenție. Dacă li se încredințează bani, să fie în stare să dea socoteală pentru fiecare penny – „Ca și când, chicotește doamna Mizi, banii ăștia ar veni din cer și le va cere Dumnezeu socoteala pentru ei”. Să aibă o singură soție, con tinuă dăscăleala, căreia să-i fie credincios – vesela doamnă Mizi întrerupe din nou, zicând că domnul Mizi, chiar și fără aceste considerente, tot o singură nevastă ar avea, așa că să nu mai dea atâta vina pe vremurile păcătoase pe care le trăiesc.

Toți rid în hohote, chiar și domnul Mizi; dar nu le scapă faptul că Jabavu tace încruntat, apăsat de gânduri. Atunci domnul Samu începe o poveste, menită să desăvârșească educarea tânărului în capul căruia vocile se contrazic și se ciorovăiesc atât de vehement că aproape nici nu aude cuvintele domnului Samu.

— Domnul Mizi este un exemplu pentru toți cei care doresc să conducă poporul african spre o viață mai bună. La început a lucrat la Biroul Comisariatului Băștinașilor ca translator și curier, fiind respectat de toată lumea și câștigând un salariu bun. Dar din pricină că i se interzicea, ca salariat al Guvernului, să vorbească la întruniri sau chiar să fie membru al Ligii, și-a economisit banii, ani și ani la rând, până a strâns destui să-și cumpere o mică prăvălie în Cartier, și astfel și-a părăsit serviciul și a devenit independent. Iar acum trebuie să se lupte să-și câștige existența, căci ar fi îngrozitor ca un conducător al Ligii să fie acuzat că pune prețuri prea mari, sau că înșală, asta însemnând că toate celelalte prăvălii fac întotdeauna mai mulți bani decât prăvălia domnului Mizi, și așa…

Târziu de tot, Jabavu este invitat, dacă vrea, să doarmă acolo peste noapte, urmând ca a doua zi dimineața să i se găsească de lucru într-o fabrică. Jabavu mulțumește domnului Mizi, apoi domnului Samu, dar cu voce înceată și tulburată. Este dus în bucătărie unde fiul stă încă aplecat asupra cărților. Într-un colț se află patul fiului, iar lui i se întinde o saltea pe podea. Doamna Mizi își ia la rost băiatul: „Gata, ți-a ajuns cu învățătura, la culcare", iar băiatul își părăsește cărțile fără tragere de inimă și iese din bucătărie ca să-și facă toaleta de culcare. Jabavu s-a retras stânjenit lângă saltea și o urmărește pe doamna Mizi cum aranjează și întinde așternutul fiului ei; deodată îl cuprinde o dorință copleșitoare de a-i spune ei tot chinul din suflet, cum tânjește să se dăruiască învățăturii ca să devină un om al luminii, cum, pe de altă parte, se teme tare de acest lucru; dar îi este rușine să se destăinuiască. Doamna Mizi se îndreaptă de spate, îl privește blând. Se apropie de el și-i pune mâna pe braț, spunând:

— Acum, fiule, am să-ți dezvălui un mic secret. Domnul Mizi și domnul Samu nu sunt chiar atât de cumpliți pe cât par.

Chicotește, cercetându-l în același timp cu atenție și înghiontindu-l puțin, o dată, și încă o dată, parcă pentru a zice: „Ia râzi nițel și o să vezi cât de simple o să-ți pară toate!" Dar Jabavu nu poate râde. În schimb, mâna lui intră în buzunar de unde scoate șilingul și, înainte să-și dea seama ce face, i-l strecoară ei în palmă.

— Ei, da' ce-i asta? Întreabă ea uimită.

— Un șiling. Pentru muncă, răspunde el dorind din tot sufletul ca femeia să primească șilingul și să priceapă ce-a vrut el să spună.

Și deodată ea înțelege. Se uită întâi la șiling, apoi la Jabavu și dă din cap zâmbind.

— Asta-i bine, fiule, murmură ea. Asta-i foarte bine. Am să-l dau domnului Mizi și am să-i spun că ți-ai dăruit ultimul șiling muncii

lui. În semn de mulțumire, îi strânge brațele cu căldură, după care îi urează noapte bună și pleacă.

Aproape imediat se întoarce fiul, închizând bine ușa în urma lui, ca mama să nu-l vadă și să-l certe că se apucă din nou de învățătură. Jabavu se întinde pe saltea, cu inima tresăltând de mare dragoste pentru doamna Mizi și bunătatea ei, cât și din pricina minunatelor lui intenții de viitor. Și cum zace așa, cuibărit leneș în căldura culcușului, zărește ochii celuilalt, miopi și înroșiți de atâta învățătură, chipul grav și preocupat, întocmai ca și al tatălui, deși nu-i mai mare ca Jabavu, și o disperare rece i se cuibărește în suflet în ciuda dorinței lui de a trăi ca un om bun, făcându-l să se întrebe speriat: „Trebuie să fac și eu așa, să muncesc cât e ziua de lungă, apoi și noaptea, pentru alții?" Cu acest gând îngrozitor adoarme și visează și, deși nu știe ce visează, se zbate, strigă, atât de tare că doamna Mizi, care s-a strecurat până la ușă să iscodească dacă fiul ei a ascultat-o și s-a culcat, murmură plescăind compătimitor: „Sărmanul băiat, sărmanul de el"… Apoi se întoarce în patul ei unde-și face rugăciunea, ca în fiecare noapte înainte de culcare, dar în taină, să nu-l supere pe domnul Mizi. Se roagă, așa cum a fost învățată la Școala Misionară a Romanilor, pentru sufletul lui Jabavu care are nevoie de ajutor în lupta cu ispitele cârciumilor clandestine și ale matsotsișilor, pentru fiul ei, de care se teme puțin, pentru că este tot timpul atât de serios și a știut dintotdeauna ce vrea să devină.

Se roagă atât de înfocat, că-l trezește pe domnul Mizi care-o întreabă:

— Da' ce faci acolo, femeie?

— Chiar nimic, răspunde ea blajin.

— Atunci culcă-te, îi spune el cu asprime în glas. Somnul e mai bun în activitatea noastră decât rugăciunile.

— Vremurile sunt cu adevărat grele pentru ai noștri, dar rugăciunile n-au ce rău să facă, măcar atât.

— Tot copil ai rămas; hai, dormi.

Femeia se întinde și soț și soție închid ochii, mulțumiți pe deplin unul de celălalt și amândoi de Jabavu. Domnul Mizi se și gândește cum să-i pună mai întâi la încercare loialitatea, apoi să-l instruiască și să-l învețe să vorbească la întruniri, iar mai târziu…

Jabavu se trezește dintr-un vis rău tocmai când prin fereastra mică pătrunde o lucire cenușie și rece. Fiul doarme de-a latul patului, îmbrăcat în hainele pe care le purta aseară, căci a fost prea obosit să se mai dezbrace.

Cu mișcări ușoare, de sălbăticiune, Jabavu se ridică din așternut, se apropie de masa pe care zac împrăștiate cărțile și-și aruncă ochii pe ele. Cuvintele sunt lungi și complicate, nu le înțelege. Stă acolo tăcut, înțepenit, în mijlocul bucătăriei mici și friguroase, cu pumnii strânși, plimbându-și privirile de la tânărul inteligent și serios doborât de învățătură, către fereastra prin care pătrunde lumina dimineții. Rămâne multă vreme nemișcat, pradă violenței sentimentelor sale. Ah, nu știe ce să facă. Întâi dă să se îndrepte spre fereastră, apoi se întoarce la saltea, parcă ar vrea să se culce la loc, și în tot acest timp foamea urlă și arde în el ca un foc. Aude voci chemându-l: „Jabavu, Jabavuu – dar nu știe dacă ele vor un bărbat bogat, cu haine elegante, sau un om al luminii, cu multă știință și voce puternică și convingătoare.

Furtuna se stinge încet și el rămâne golit de orice tulburare. Merge pe vârfuri până la fereastră, ridică zăvorul, încalecă pervazul și – afară. Se furișează până în spatele unui boschet de lângă zid, privind atent în jur. Din umbrele nopții par să se desprindă case și copaci – dimineața e aproape, cerul este limpede și cenușiu, scăpărând în lungi fâșii trandafirii, dar felinarele licăresc încă palid

deasupra drumurilor înguste scufundate în ceață. Armate întregi de oameni se scurg spre locurile de muncă – Jabavu se uită la ei uimit: în mintea lui își închipuise că la această oră matinală străzile sunt pustii. Altfel n-ar fi riscat niciodată să fugă. Acum însă trebuie în vreun fel să ajungă neobservat de la tufiș la drum. Se ghemuiește în ascunzătoare, tremurând de frig, urmărind oamenii care trec prin fața lui, ascultând zgomotul înăbușit al pașilor și deodată i se pare că unul din trecători îl fixează cu intensitate – un bărbat tânăr, slab, cu cap îngust și agitat și ochi iscoditori. După haine pare să fie un matsotsi: pantaloni strimți pe glezne, umerii proeminenți, o eșarfă de un roșu aprins în jurul gâtului. De deasupra eșarfei, ochii scrutează tufișul după care s-a ascuns Jabavu. Trebuie să fie o greșeală, nu l-a mai văzut niciodată pe acest om. Drept care iese din ascunziș îndreptându-se de spate, face un gest ca și când s-ar închide la pantaloni după ce s-a eliberat și o ia calm spre drum. Necunoscutul se apropie repede, mergând apoi în pas cu el. Pe Jabavu îl cuprinde frica, deși nu știe nici el de ce, dar nu zice nimic, își continuă drumul, ațintindu-și privirile undeva în fața lui.

— Ia zii, ce face deșteptu' de domnu' Mizi ' îl iscodește ciudatul personaj.

— Nu știu cine ești, mormăie Jabavu.

La aceste vorbe, tânărul pufnește în râs:

— Numele meu este Jerry, deci iată că știi.

Jabavu grăbește pasul, dar și picioarele lui Jerry se mișcă mai repede.

— Oare ce va spune deșteptu' de domnu' Mizi când o afla că ai sărit pe fereastră? Întreabă Jerry pe un ton antipatic, după care începe să fluiere încet, rânjind în același timp, încântat parcă de propriul său fluierat.

— N-am sărit, se apără Jabavu cu tremur de frică în voce.

— Mă rog, mă rog. Totuși, aseară te-am văzut intrând în casă cu domnul Mizi și domnul Samu, iar acum, dimineața, sari pe fereastră, cum vine asta? Întreabă Jerry la fel de flegmatic, la care Jabavu se oprește în mijlocul drumului:

— De ce mă urmărești?

— Te urmăresc pentru Betty, răspunde Jerry vesel, continuând să fluiere.

Jabavu pornește încet mai departe, dorindu-și amarnic să fie din nou în bucătărie pe salteaua doamnei Mizi. Își dă seama că ceea ce se petrece nu-i deloc bine pentru el, dar încă nu știe de ce. „Oare de ce mă tem? Se întreabă. Ce poate Jerry ăsta să-mi facă? Nu trebuie să mă port ca un copil.tt Iar cu glas tare:

— Nu te cunosc, nu vreau v-o văd pe Betty, așa că pleacă de lângă mine.

Jerry mârâie, cu voce deodată urâtă și amenințătoare:

— Te va omorî Betty. Mi-a zis să-ți spun că va veni la tine cu pumnalul și te va omorî.

— Nu mă tem de cuțitul lui Betty, spune Jabavu cu bună credință, izbucnind în râs. Prea mult trăncănește despre el.

Preț de câteva clipe Jerry rămâne tăcut și-l privește pe Jabavu cu alți ochi. Apoi însă râde și spune:

— Ai dreptate, amice, e o fată proastă.

— E tare proastă, aprobă Jabavu zelos și rid amândoi, apropiindu-se mai mult unul de altul.

— Ce-ai de gând să faci acum? Întreabă Jerry încet.

— Nu știu. În gândul lui: „Dacă mă întorc repede, pot să sar înapoi pe fereastră până să se trezească cineva, și nimeni nu va ști că am fugita.

— Bună glumă, să sari pe fereastra domnului Mizi ca un hoț, parcă îi ghicește Jerry gândul.

— Nu sunt hoț, se repede Jabavu.

— Ba ești hoț mare, râde celălalt, mi-a spus Betty. Zice că ești îndemânatic. O ștergi atât de repede că nimeni nu-și dă seama. Mai râde puțin și apoi îl încolțește: Și ce va zice domnul Mizi dacă-i povestesc cum furi?

— Chiar o să-i spui? Întreabă Jabavu prostește.

Jerry râde iarăși fără să-i răspundă. Jabavu merge câtva timp tăcut, până să-și facă loc în capul lui adevărul celor spuse, dar tot nu-i vine să-i dea crezare.

— Și ce a spus domnul Mizi când i-ai povestit cum ai fost la cârciumă și toate celelalte despre Betty? Întreabă Jerry la fel de placid și de vesel.

— Nu i-am spus nimic. Jabavu e morocănos; apoi, înțelegând deodată de ce-l tot descoase Jerry, izbucnește înverșunat: Nu i-am spus chiar nimic, nimic, ăsta-i adevărul.

Jerry merge mai departe, cu fața lățită într-un zâmbet respingător.

— Și de ce te temi de domnul Mizi… vrea Jabavu să știe, dar rămâne cu întrebarea în aer căci celălalt se întoarce brusc spre el, pironindu-l cu privirile:

— Cine ți-a spus că mă tem? Nu mă tem de skel/lumul ăla, și pornește o ploaie de înjurături la adresa domnului Mizi, cum Jabavu n-a mai auzit în viața lui.

— Atunci nu te înțeleg, se miră Jabavu în naivitatea lui.

— Așa e, confirmă Jerry, nimic nu înțelegi. Domnul Mizi este un om periculos. Poliția nu-l prea are la inimă că face ceea ce face și d'aia domnu' e tare grăbit întotdeauna să toarne orice furt sau încăierare de care află. Bașca tărăboiu'! Să-l fi auzit ce-a spus despre crimă la întrunirea de luna trecută. Cică e de datoria fiecărui african să împiedice consumul de skokian și bătăile și furturile și să ajute

poliția să închidă cârciumile și să curețe Johannesburgul polonez.

În glasul lui e atâta dispreț încât Jabavu își zice deodată: „Dacă lui nu-i place să se distreze, îi oprește și pe alții s-o facă". Rușinat puțin de propriul său gând, revine: „Da, ar fi bine să curețe Johannesburgul polonez… u ca imediat să se tânguie flămând: „Dar îmi place tare mult să dansez…u

— Vezi, d'aia nu ne place domnu' Mizi, conclude Jerry calm.

Jabavu ar vrea să spună că lui îi place mult de domnul Mizi, dar nu poate. Ceva îl împiedică. Îl ascultă pe Jerry care continuă să vorbească despre domnul Mizi, ținându-l tot în înjurături din acelea nemaiauzite, și nu mai știe ce să zică.

— Ce-ai furat de la domnu' Mizi? Trăsnește Jerry cu voce amenințătoare.

— Să fur de la domnul Mizi? Tresare el uimit. De ce să fur?

Jerry îl apucă de braț silindu-l să se oprească.

— Ala-i om bogat, are prăvălie, casă bună. Și-mi spui tu mie că n-ai furat nimic? Atunci ești neghiob și nu te cred.

Jabavu e atât de uluit încât nu face niciun gest să se ferească de mâinile dibace care-i cotrobăie ușoare ca vântul prin buzunare. Jerry se depărtează de el perplex și, neputând să-și creadă propriilor degete, mai scotocește o dată fiecare buzunar. Dar tot peste aceleași lucruri dă: un pieptene, o muzicuță, o bucată de săpun.

— Unde i-ai ascuns? Se răstește.

Jabavu se holbează la el. Confuzia este evidentă, și această neputință de a se înțelege încă de la început va duce într-o bună zi, nici măcar atât de depărtată, la mari nenorociri. Pur și simplu Jerry nu poate crede că Jabavu a lăsat să-i scape ocazia unui furt; în timp ce Jabavu n-ar putea fura de la familia Mizi sau Samu mai mult decât de la părinți, sau de la fratele său. În cele din urmă, Jerry se hotărăște să se prefacă a-l crede:

— Așa mi s-a spus, că sunt bogați. Țin în casă toți banii Ligii. Jabavu tace. Jerry plusează: Și n-ai văzut unde sunt ascunși?

Jabavu ridică involuntar din umeri și se uită în jur, doar o găsi o cale de scăpare. Tocmai au ajuns la o răscruce; se oprește. Cu mintea lui naivă socotește să o apuce la dreapta pe drumul care duce spre oraș, în ideea să se întoarcă la Alice, s-o roage să-l ajute. Dar privind fața lui Jerry, își dă seama că e imposibil, așa că merge mai departe alături de el pe celălalt drum care duce spre Johannesburgul polonez.

— Să mergem s-o vedem pe Betty, îl îmboldește Jerry. O fi ea proastă, da-i frumușică.

Se uită la Jabavu ca să-l facă să râdă și Jabavu râde exact așa cum și-a dorit el; după alte câteva clipe, cei doi tineri spun de Betty că e așa și pe dincolo, trupul este așa, sinii altfel; oricine i-ar vedea râzând și discutând, ar crede că-s cei mai buni prieteni, fericiți că sunt împreună.

Într-adevăr, flămândul de Jabavu e tare aţâţat la gândul că în curând va fi în cârciumă cu Betty, zicându-și totodată că după aceea va fugi și se va reîntoarce la familia Mizi, și e chiar foarte convins că așa se vor petrece lucrurile.

Se și vede în camera lui Betty din casa doamnei Kambusi, când colo trec de ea, coboară o pantă spre un pârâiaș, urcă malul celălalt și acolo dau peste o baracă veche ce arată de parcă n-ar mai fi fost folosită de multă vreme. Străbat repede hățișul de copaci și tufișuri care o înconjoară, ajung în spatele coșmeliei și sar înăuntru printr-o fereastră ce părea zăvorâtă, dar de fapt a cedat ușor sub apăsarea pumnalului strecurat de Jerry sub zăvor. Înăuntru nu e numai Betty, ci încă o fată și câțiva băieți; Jabavu se oprește plin de teamă, neștiind ce va urma, și îi aruncă o privire chiondorâșă lui Betty, în timp ce Jerry îl prezintă cu voce veselă: „Asta-i omul de care v-a

povestit Bettyu, și le face semn cu ochiul, dar în așa fel ca Jabavu să nu vadă. Ceilalți îl salută, și el se așază lângă ei. Încăperea, o fostă magazie, este goală, în afara câtorva lăzi mai mici și una mare de ambalaj la mijloc pe care sunt lipite niște lumânări, iar printre ele împrăștiate cărți de joc și sticle cu diferite băuturi. Niciunul nu bea; pe Jabavu îl îmbie cu mâncare și el acceptă. Betty este tăcută și se păstrează într-o atitudine politicoasă, dar când se uită în ochii ei, își dă seama că-l place la fel demult ca și înainte, ceea ce-l face să se simtă și tulburat, nu numai stânjenit și temător pentru că nu înțelege ce vor ăștia de la el. Treptat însă frica îi trece. Toți par foarte veseli și nu dau semne de violență. Nici Betty nu-și mai fâlfâie cuțițașul, ci vine să se așeze lângă el, dându-și ochii peste cap și întrebându-l: „îți place că mă vezi din nou?" Îi place, zice el, și nu minte. Mai trece o vreme și ies în Cartier să vadă un film; Jabavu este atât de extaziat de minunea asta încât uită de orice teamă, nebăgând de seamă că ceilalți îl privesc atenți, dându-și coate și râzând pe înfundate. Filmul e cu cow-boy și indieni, multe împușcături și țipete, mulți cai și călăreți, și Jabavu își închipuie că el este cel care trage cu pușca, strigând și alergând încoace și încolo călare, așa cum vede pe ecran. Ar vrea să-i întrebe cum se fac filmele astea, dar se abține, căci ar însemna să-și arate neștiința în fața celorlalți care iau totul drept bun. După film, la ora amiezii, se reîntorc pe furiș la magazia părăsită, câte unul, câte doi, iar acolo se apucă de jucat cărți. Jabavu a dat demult uitării acea parte din el care își dorea să devină ca domnul Mizi, să fie însuși domnul Mizi. I se pare firesc să joace cărți, să pună din când în când mâna pe sânii lui Betty, să bea în rând cu ceilalți. Berea e din cea bună, făcută de cafri, deci ilegală, deoarece niciun african din Cartier nu are voie să o facă și să o vândă. La căderea serii Jabavu este beat, dar nu mai e starea aceea neplăcută de data trecută, iar scrupulele sale legate de

faptul că se află aici i se par acum neînsemnate, chiar copilărești, drept care îi șoptește lui Betty că ar vrea să vină în camera ei. Fata îi aruncă o privire lui Jerry și pentru o clipă Jabavu este cuprins de furie, gândindu-se că probabil și Jerry se duce cu ea ori de câte ori poftește, totuși, de dimineață, când a aflat acest lucru chiar din gura lui, nu i-a păsat, ci o înjurau la fel, făcând-o curvă. Dar acum este cu totul altceva, nu-i place să-și amintească amănuntele acelei discuții. Betty răspunde cu sfiiciune: „Da, poate să vinăa, și ies împreună, nu înainte ca Jerry să-i fi spus că se vor întâlni a doua zi devreme ca să se apuce de lucru. La cuvântul „lucruu, toți bufnesc în râs, inclusiv Jabavu. Apoi se duc în chichineață, având grijă să se furișeze înăuntru prin camera mare plină de dansatori într-un moment în care doamna Kambusi nu se află acolo, căci lui Jabavu îi e rușine să dea ochii cu ea; Betty îi face pe plac în toate și-l duce în patul ei de parcă numai la asta i-a fost gândul de când s-au despărțit. Fapt destul de adevărat, chiar dacă nu întru totul, căci a avut grijă șeful – și cu ce mijloace cumplite – să o facă să se gândească la neloialitatea ei și la nebunia de a se fi încurcat cu Jabavu. Când i-a spus prima oară, el s-a înfuriat mult mai tare decât se așteptase ea, deși știa bine că se va supăra. A bătut-o, a amenințat-o, a descusut-o cu atâta brutalitate încât ea și-a pierdut capul, care nici așa nu este partea ei tare, și a spus tot felul de minciuni atât de contradictorii încât nici măcar acum Jerry nu știe care este adevărul adevărat.

Întâi a spus că nu știa că Jabavu îl cunoștea pe domnul Mizi; apoi că s-a gândit că le-ar fi de folos dacă ar fi cineva în bandă care să le spună în orice clipă ce planuri are domnul Mizi, dar la aceste vorbe Jerry a pălmuit-o și ea a început să plângă. Apoi, pierzându-se de tot cu firea, și-a mărturisit dorința de a se căsători cu Jabavu și de a-și face o bandă numai a lor – dar iute i-a părut rău că a rostit vorbele acelea. Căci Jerry a scos cuțitul care, spre deosebire de al ei, era

menit folosirii, nu panoramei, și după câteva clipe se zvârcolea mută de groază. După care Jerry s-a dus într-ale lui, dându-i însă anumite ordine foarte deslușite, pe care nici măcar căpățâna ei nătângă nu le putea înțelege greșit.

Dar în seara asta Jabavu este cumplit de gelos pe Jerry, numai la el se gândește, neputând îndura ideea că și alt bărbat se culcă cu Betty. Și atâta tot vorbește și o iscodește încât până la urmă fata se oțărăște la el că n-a învățat încă nimic de când e la oraș, altfel și-ar fi dat seama de la prima ochire că pe Jerry nu-l interesează femeile. Amănuntul ăsta al vieții de la oraș îi sună lui Jabavu foarte ciudat; trece câtva timp până să-l înțeleagă, și atunci îl cuprinde disprețul pentru celălalt, realizând dintr-odată că e o prostie să se teamă și că lucrul cel mai bun e să se întoarcă la familia Mizi.

Dimineața, Betty îl trezește devreme să se ducă să se întâlnească cu Jerry în locul cutare; Jabavu nu vrea să se ducă, el se va întoarce la oamenii luminii. La aceste vorbe, fata sare ca friptă, aplecându-se asupra lui cu ochi speriați:

— N-ai înțeles că Jerry te va omorî?

— Am să ajung la domnul Mizi înainte să mă poată el ucide.

— Nu fi copil. Jerry n-o să îngăduie una ca asta.

— Nu înțeleg ce are cu domnul Mizi – nici lui nu-i place poliția.

— Poate pentru că o dată Jerry a furat bani de la domnul Samu, banii Ligii, și…

Dar Jabavu râde la aceste cuvinte și o îmbrățișează după voia ei, șoptindu-i că va merge totuși la domnul Mizi – să-și schimbe viața, să devină om cinstit și apoi o va lua de nevastă. Dar n-o va face, știu amândoi, Betty însă îl iubește și între frica de Jerry și dragostea pentru Jabavu nu poate decât să plângă, întinsă pe pat cu fața ascunsă. Jabavu se apleacă asupra ei și spune că așteaptă cu nerăbdare sosirea nopții ca să o vadă din nou – chestia asta a

învățat-o de la cow-boy-ul din film – apoi o sărută lung și sălbatic – cum a făcut și cow-boy-ul când s-a despărțit de fata aia grozavă – după care iese, gândind să se ducă repede acasă la domnul Mizi. Dar aproape imediat îl zărește pe Jerry care-l așteaptă după o baracă de cărămidă.

Jabavu îl salută ca și când s-ar fi așteptat să-l zărească acolo – dar nu e Jerry omul pe care să-l duci cu una cu două – și o pornesc amândoi spre piață – deschisă chiar și la această oră matinală, pentru că vânzătorii rămân să doarmă peste noapte în preajma tarabelor – și își cumpără niște porumb fiert rece pe care-l mănâncă în drum spre oraș. Merg laolaltă cu mulți alții, unii dintre ei pe biciclete. Este aproape șapte dimineața. Servitorii, bucătarii și bonele au plecat la lucru de mai bine de o oră, cei de acum sunt muncitorii de la fabrici. Jabavu se uită la hainele lor jerpelite, vede cât sunt de săraci și mult mai puțin arătoși ca Jerry, și nu-și poate stăpâni sentimentul de satisfacție că nu face parte dintre ei. Se gândește cu dușmănie la domnul Mizi care vrea să-l trimită în fabrică, și plin de năduf începe să-și bată joc de oamenii luminii. Jerry râde, își plesnește coapsele, mai aruncând o vorbă din când în când ea să-l întărite și mai mult.

Așa începe cea mai tulburătoare, înspăimântătoare și totuși cea mai palpitantă zi din viața lui Jabavu. Tot ce se întâmplă îl șochează și îl face să tremure și cu toate astea – cum să nu-l admire pe Jerry care este atât de calm, de ager, de netemător? Se simte ca un copil alături de el, și când se gândește că wlucrultt lor încă nici n-a început…

Primul popas îl fac în camera dosnică a unei prăvălii indiene. O prăvălie pentru africani, deci pot să intre fără teamă, pierzându-se în masa cumpărătorilor care ies, intră, sau zăbovesc pe trotuar. Rămân un timp în magazin, ascultând muzica de jazz de la

gramofon, apoi indianul însuși îi privește într-un anumit fel și ei se strecoară neobservați într-o cameră laterală și din aceea în camera din spate. Înăuntru sunt îngrămădite tot felul de obiecte: haine, mai vechi și mai noi, ceasuri de mână și pendule, pantofi – câte nu sunt acolo. Jerry îi spune lui Jabavu să-și scoată hainele. Se dezbracă amândoi și-și pun haine obișnuite, ca să arate ca toți ceilalți: șorturi – ai lui Jabavu au un petec în fund – și cămăși albe, murdare. Fără cravată. În picioare, sandale de pânză. Picioarele lui Jabavu sunt foarte fericite că au fost eliberate din pantofii de piele groasă, totuși lui Jabavu îi pare rău că trebuie să se despartă de ei, chiar și pentru un timp.

Apoi Jerry ia un coș mare cu legume proaspete și părăsesc încăperea dosnică, dar de data asta prin ușa ce dă în stradă. Jabavu vrea să știe cine e negustorul ăsta, dar Jerry îi răspunde tăios că e un indian care-i ajută în munca lor, lucru ce nu-i spune nimic lui Jabavu. O iau apoi în sus prin cartierul cafrilor și al prăvăliilor indiene și Jabavu se uită minunat la Jerry care pare să fie cu totul altul acum, un simplu băiat de la țară cu chipul senin. Doar ochii i-au rămas la fel, muți, vicleni, mijiți. Tinerii ajung pe strada unde locuiesc albii și acolo merg la ușa din dos a unei case oarecare și-și strigă legumele la vânzare. O voce dinăuntru îi gonește. Jerry se uită repede în jur; pe verandă vede o masă cu o față de masă mai acătării pe care o înșfacă fulgerător, o împachetează apoi cu gesturi atât de rapide că Jabavu de abia dacă-i vede degetele mișcându-se, și o face să dispară sub legume. Pornesc încet mai departe, ca niște onorabili vânzători. La casa următoare, femeia albă cumpără o varză; intră în casă după bani și cât lipsește, Jerry șterpelește prin fereastra deschisă un ceas și o scrumieră pe care le pitește în aceeași ascunzătoare sub legume. La următoarea casă nu pot fura nimic: femeia tricotează pe verandă, având totul sub observație, în schimb

la a patra găsesc încă o față de masă.

Apoi are loc un incident ce-l face pe Jabavu să se simtă îngrozitor, deși pentru Jerry nu-i decât un motiv de râs: un polițist vrea să știe ce duc ei în coș, la care Jerry se apucă să-i înșire o poveste lungă, tristă și tare încâlcită, cum adică sunt ei pentru prima oară în oraș și s-au rătăcit, încât polițistul, amabil și convins, le vine în ajutor cu sfaturi extrem de folositoare.

După ce se satură de râs pe socoteala polițistului, Jerry își ia o mină serioasă și spune:

— Va urma ceva greu, ce-am făcut până acum a fost o joacă.

Jabavu spune că nu vrea să dea de bucluc, dar Jerry îl amenință cu moartea dacă nu se supune. Asta-l neliniștește, căci nu știe niciodată dacă Jerry chiar are de gând să facă ceea ce spune atunci când vorbește și râde așa ca acum. Întâi își zice că Jerry glumește. În clipa următoare îl trec fiori de spaimă. Dar sunt și momente când glumesc împreună, când simte că Jerry îl simpatizează – toate astea la un loc îl zăpăcesc peste poate, ceea ce nu i s-a mai întâmplat cu nimeni altcineva. De Betty poate să spună că este așa și pe dincolo, dar în căzui lui Jerry lucrurile se complică, devin confuze, chiar și în momentele în care Jabavu îl admiră fără voia sa.

Cei doi intră într-un magazin pentru oameni albi. Un magazin mic, foarte aglomerat. În spatele tejghelei, vânzătorul – un alb, firește – se agită fără întrerupere. Mai multe femei așteaptă la coadă. Una din ele, cu un copilaș într-un cărucior, și-a rezemat sacoșa de roata cărucioruluí. Jerry se uită întâi la sacoșă, apoi la Jabavu care înțelege pe loc ce i se cere. Inima îi îngheață, dar ochii lui Jerry sunt atât de înfricoșători încât știe că nu are de ales.

Femeia discută cu o prietenă, legănând cărucíorul ca să-și adoarmă pruncul. Jabavu simte ceva ud și rece prelingându-i-se pe spate, iar genunchii îi sunt moi. Dar când omul alb se întoarce cu

spatele să ia ceva din raft, și femeia chicotește cu prietena ei, el apucă repede sacoșa și dispare pe ușă. În stradă îl așteaptă Jerry care o ascunde la fel de repede sub legume.

— Nu alerga, spune Jerry liniștit, cu o expresie calmă pe chip, deși ochii lui iscodesc în toate părțile. Dau repede colțul și intră într-un alt magazin. De aici nu fură nimic, ci cumpără sare de șase penny. După care Jerry îi zice lui Jabavu cu vădită admirație: Ești foarte bun în treaba asta. Betty a spus adevărul. N-am mai văzut unu' ca tine care nici n-a început bine și se descurcă atât de grozav.

Jabavu se umflă în pene auzindu-l, căci Jerry nu-i prea darnic cu laudele.

Părăsesc partea asta a orașului, mai șterpelesc câte ceva în altă parte, colecționând încă un ceas, câteva linguri și furculițe și, cu totul din întâmplare, încă o geantă uitată pe masă într-o bucătărie.

Apoi se întorc în magazinul indianului. Jerry se tocmește cu indianul care le dă până la urmă două lire pentru diferitele obiecte, plus cele cinci lire din genți – în total șapte. Jerry îi întinde lui Jabavu o treime, dar acesta se înfurie atât de tare, încât Jerry râde mânzește – a fost doar o glumă, ce mare supărare – și-i dă jumătate, adică atât cât i se cuvine.

— E ora două, zice încheind afacerile. În câteva ore am câștigat fiecare trei lire jumate. Treaba indianului să vândă chestiile alea furate – păgubiții le-ar putea recunoaște. Noi în schimb – curați ca lacrima. Ei – ce zici de munca asta?

— Zic că-i tare bună, răspunde Jabavu după un timp de tăcere – poate prea lung, după felul bănuitor în care îl privește Jerry – și continuă cu glas timid: Dar eu am permis pentru paisprezece zile să-mi caut de lucru, și câteva s-au și dus.

— Îți arăt eu ce să faci, spune Jerry flegmatic. E simplu. Viața de aici e foarte ușoară dacă știi să-ți folosești capul. Mai trebuie să știi

când să-ți cheltuiești banii. Și încă niște chestii. E bine să ai o femeie care se înțelege cu polițiștii. La noi sunt două d-astea. Fiecare se îngrijește de-un copoi. Dacă dăm de bucluc, ăia doi no ajută. Muierile sunt foarte importante în munca noastră.

— Betty o una din ele? Se repede Jabavu, cântărând în minte cele auzite.

— Da, Betty e foarte bună în treaba asta cu poliția, răspunde Jerry calm, căci se aștepta la o asemenea întrebare, și adaugă: Nu fi mai neghiob decât ești. Între noi nu încape gelozie. Nu permit așa ceva. N-aș ține femei în bandă, cât sunt de neroade când e vorba de ce facem noi, de n-ar fi chestia asta cu poliția. Îți spun ca să știi, să n-am probleme din pricina polițislului. Dacă Betty zice: „În seara asta îmi vine polițistul", tu îți vezi de treabă. Altfel… Și scoate pe jumătate pumnalul din buzunar, atât cât să-l vadă Jabavu. Dar expresia lui rămâne la fel de zâmbitoare și prietenoasă, de parcă totul n-ar fi decât o glumă.

Jabavu își continuă drumul în tăcere. Pentru prima oară înțelege lămurit că acum face parte din bandă, al cărei șef este Jerry, iar Betty – femeia lui. Și lucrurile vor continua tot așa – dar câtă vreme? Nu-i nicio cale de scăpare?

— De când e banda asta? Întreabă sfios.

Jerry nu răspunde imediat. Încă nu are încredere în Jabavu, chiar dacă de dimineață și până acum și-a schimbat intențiile în privința lui: căci plănuia să-l pună pe Jabavu să fure și apoi, ca să scape de el ca de un element periculos, să aibă grijă să-l bage în bucluc cu poliția în așa fel încât nimeni altcineva să nu fie amestecat. Totuși, este atât de impresionat de rapiditatea și îndemânarea lui în această „muncă", încât se hotărăște să-l păstreze. „După ce a dus o săptămână viața noastră bună, după ce a furat de mai multe ori și s-a și bătut o dată sau de două ori, va fi mult prea speriat să se

întoarcă la domnul Mizi. Va fi de-al nostru, fără să mai avem de ce ne teme de elw – așa se socotește, după care catadicsește să-i răspundă:

— Sunt șefu' bandei de doi ani. Șapte suntem în total – două femei, cinci bărbați. Bărbații fură, cum am făcut noi în dimineața asta. Femeile sunt amicele poliției, se împrietenesc cu oricine ar putea fi periculos. Mai agață și băieți de kraal abia veniți în oraș, ca să fure pentru ele. Ele n-au voie să umble pe străzi sau să intre în magazine să șterpelească, pentru că nu sunt bune la așa ceva. Nici nu le spunem nimic din afacerile bandei, pentru că ciripesc și fac tot felul de neghiobii.

Aici se oprește și Jabavu știe la ce se gândește Jerry: el însuși face aceeași neghiobie pe care a făcut-o și Betty.

— Aș vrea să mai știu ceva, iscodește Jabavu din nou, flatat să afle lucruri ce nu se spun femeilor, – dacă unul e prins, ce se întâmplă?

— În doi ani de când sunt șef, niciunul n-a fost prins. Suntem foarte atenți. Dar dacă ești prins, să nu te pună dracu' să ciripești, că nu-ți va fi deloc moale. Scoate iarăși cuțitul din buzunar, zâmbind ca și când totul ar fi o glumă. Când Jabavu dă să mai pună o întrebare, el l-o retează: Ajunge pentru azi. Toate la timpul lor.

Cugetând la cele spuse, Jabavu înțelege că de fapt știe foarte puțin și că Jerry nu are încredere în el. Iar îl apucă dorul de domnul Mizi și se blestemă amarnic că a fugit. Se gândește cu tristețe la dânsul și abia dacă observă încotro se duc.

Au luat-o spre un șir de case unde locuiesc metișii. Casa în care intră este plină de oameni, peste tot copii, iar ei merg pină-n fund și trec într-o cămăruță întunecoasă cu miros puturos. Într-un colț zace întins pe pat un metis a cărui respirație șuierătoare se aude încă de pe coridor. La intrarea lor, omul se ridică, și în obscuritatea camerei

Jabavu vede un bărbat gârbovit și sfrijit, mai galben din pricina bolii decât culoarea lui naturală, iscodind cu privirea prin pasta albicioasă ce-i lipește genele și ținând gura larg deschisă ca să poată respira mai ușor. Cum îl vede pe Jerry, îl bate prietenește pe umăr, Jerry răspunde în același fel, dar palma lui e mult prea grea pentru bietul bolnav care se prăbușește pe pat tușind și scuipând, strângându-și brațele în jurul pieptului sfredelit de durere; când îi revine respirația, se pune pe râs. „Ce râs îngrozitor au oamenii ăștia și cât de ușor rid din orice", se miră Jabavu care nu găsește nimic amuzant în ceea ce se întâmplă în jurul lui. Ce poate fi mai înfricoșător și respingător decât omul ăsta care zace atât de bolnav într-o cameră murdară, sinistră, iar pe coridoare aleargă și strigă droaia de copii soioși și zdrențuroși? Jabavu e buimăcit de toată grozăvia asta, dar Jerry e foarte bine dispus și râde în hohote, înjurându-l grosolan pe metis care înjură și mai rău, hohotind nestăpânit. Apoi, uitându-se la Jabavu, spune: „Ți-am mai adus un bucătar", la care amândoi se scutură de râs, până când omul începe din nou să tușească și, istovit, se reazemă de zid închizând ochii, iar pieptul i se zbate sufocat. Gâfiind și zâmbind dureros, întreabă: „Cât?" Jerry începe să se tocmească, așa cum a făcut și cu indianul. Șuierând și tușind, metisul o ține pe a lui: două lire pe lună pentru așa-zisa angajare a lui Jabavu; dar Jerry spune zece șilingi și până la urmă se învoiesc la o liră, adică exact atât cât se știa că va fi de la început – atunci, se întreabă Jabavu, pentru ce aceste lungi tocmeli cu omul care tușește atât de urât și chinuitor, în duhoarea de boală? Metisul îi dă lui Jabavu un bilet prin care declară că vrea să-l angajeze ca bucătar și se semnează și în situpa lui. Apoi, examinându-l cu atenție și rânjindu-și dinții murdari, îi șuieră: „Așa, carevasăzică, bucătar bun, he, he, he… u. Și cu asta cei doi tineri ies, închizând ușa în urma lor, o iau din nou printre copii de-a

lungul coridorului întunecos și ajung în sfârșit afară, în lumina proaspătă și minunată a soarelui sub ale cărui raze casa aceea urâtă, dărăpănată, pare chiar plăcută la vedere printre tufele de hibiscuși și frangipani.

— Omul ăsta o să moară curând, spune Jabavu cu voce stinsă, abătută; dar tot ce aude de la Jerry este:

— Ei, măcar luna asta o mai duce el și mai sunt și alții care te angajează pentru o liră.

Dar el e atât de înspăimântat de boală și mizerie și-și simte inima atât de grea, încât se gândește: „Am să fug, nu pot sta cu oamenii ăștiatt. Nici nu-și termină bine gândul că Jerry îi și spune că trebuie să meargă la Departamentul de Permise ca să-și înregistreze angajarea. „Ce noroc, se bucură el, direct la domnul Mizi mă ducu. Dar Jerry nici pomeneală să-l lase singur, îl însoțește până la Departament, cumpără pe drum o sticlă de whisky de-al albilor de la un metis care se ocupă cu acest negoț ilegal, și în timp ce Jabavu stă la coadă, Jerry se învârte pe-acolo bine dispus, cu sticla ascunsă sub haină, și chiar intră în vorbă cu polițistul de ordine.

După ce și-a dat situpa la control și a încheiat socotelile cu autoritățile, Jabavu se apropie de Jerry privindu-l cu admirație: „Da' curajos mai e. De nimic nu se teme, nici să discute cu polițistul când are o sticlă de whisky sub haină".

Se reîntorc în Cartierul Băștinașilor. Jerry îl ia peste picior:

— Acum că ai o slujbă, ești și tu băiat de treabă. Râde și Jabavu, cu hohote zgomotoase.

— Așa că amicul tău, grozavul ăla de domnu' Mizi, poate fi mulțumit de tine. Ești muncitor, și încă unu' foarte onorabil.

Jabavu râde iar, dar Jerry îl săgetează cu privirea lui rece, mijită, căci înainte de toate nu e neghiob: hohotul lui Jabavu aduce mai mult a plâns decât a râs. Își tot face socoteli cum să-l țină mai bine în

mână pe Jabavu, când, iată, șansa îi surâde prin doamna Samu care, îmbrăcată în rochia ei albă și cu o bonetă de aceeași culoare pe cap, le taie calea îndreptându-se spre spital unde este de gardă. Întâi îl privește pe Jabavu de parcă nu l-ar recunoaște; apoi îl salută cu un zâmbet rece, abia schițat – atât poate să-i ofere inima ei bună, mai degrabă inima bună a doamnei Mizi care spusese după fuga lui: „Sărmanul băiat, nu trebuie să-l condamnăm, e vrednic de milă", și altele asemănătoare. Doamna Samu n-are sufletul larg al doamnei Mizi, în schimb are mai mult cap, și e greu de spus ce-i mai folositor dintre cele două; dar văzându-l acum, își zice: „Hotărât, sunt alte lucruri pentru care merită să-ți faci griji, nu un ticălos nenorocit de matsotsiu – și își continuă drumul spre spital, întorcându-și gândul la femeia care a născut un copil cu infecție la ambii ochi.

Ochii lui Jabavu, în schimb, sunt plini de lacrimi și tare și-ar dori să alerge după doamna Samu și să o roage să-l apere. Dar cum poate o femeie să-l apere de Jerry?

Acesta, viclean, începe să vorbească despre doamna Samu. „Ce prefăcuți! Râde el. Toată ziua discută despre bunătate și crimă, da' doamna Samu este nevastă de-a doua a domnului Samu, iar ăsta s-a purtat atât de urât cu prima că biata femeie a murit de inimă rea, și astalaltă nu-i decât o cățea în călduri, ce mai vorbă, i-a dat de înțeles chiar și lui, Jerry, în timpul unui dans; ar fi putut s-o aibă acolo, pe loc… Domnul Mizi e un tâmpit că are încredere în nevastă-sa ai cărei ochi invită pe toată lumea, și nu-i suflet în cartier rare să nu știe că se culcă cu fratele doamnei Samu. Toți sunt la fel, oamenii ăștiș ai luminii, femeile lor sunt niște depravate, iar ei nu-s mai buni ca o hoardă de babuini…" Și dă-i și dă-i cu vorbe de-astea, bătându-și joc de ei, până când Jabavu, amintindu-și de zâmbetul înghețat al doamnei Samu, intră în jocul lui, deși fără prea mare convingere, făcând o glumă grosolană la adresa uniformei doamnei Samu, prea

strânsă pe coapse, și brusc cei doi se scutură de râs și spun că femeile sunt așa și pe dincolo. Ajungbine dispuși la ai lor, dar nu în magazia părăsită, căci nu-i bine să fii văzut în același loc prea des, ci într-o cârciumă, mult mai păcătoasă decât a doamnei Kambusi. Își petrec seara acolo; Jabavu bea din nou skokian, dar mai reținut căci se teme de răul de a doua zi. În timp ce bea, observă că Jerry, care n-a luat mai mult de-o gură din pahar, se preface că e beat, urmărindu-l însă tot timpul cu coada ochiului. E limpede că nu-i displace cumpătarea băiatului într-ale băuturii, dar nici nu-i convine, pentru că vrea să se știe singurul mai puternic decât toți. Pentru prima oară îl bate gândul că Jabavu ar putea fi mult mai puternic și mai deștept decât pare și într-o zi i-ar putea deveni rival de temut. Dar își ascunde toate gândurile în spatele ochilor săi mijiți și reci, mulțumindu-se doar să-l privească; târziu în noapte îl ia de o parte și-i spune, ca unui egal, că ei doi trebuie să aibă grijă ca toți neghiobii ăștia să ajungă în pat teferi și nevătămați. Jabavu îi duce pe Betty și pe încă doi tineri în camera ei unde cad toți trei ca niște bolovani pe podea, scoțând aburii băuturii pe nas o dată cu sforăitul, iar Jerry îi târăște pe toți ceilalți într-un loc pe care-l știe el, o colibă veche de paie, la marginea veldului.

Dimineața, Jerry și Jabavu se trezesc cu mintea limpede, îi lasă pe ceilalți să doarmă până le trece răul, iar ei merg împreună în oraș unde fac rost cu multă ușurință și îndemânare de încă un ceas, două perechi de pantofi, o pernă de copil chiar de sub capul acestuia și, cea mai valoroasă captură, niște bijuterii – de aur, zice Jerry. Le duc pe toate indianului care le dă o grămadă de bani pe ele. „Vezi câte lire avem acum? Cinci lire fiecare! U face Jerry țintuindu-l pe Jabavu cu privirea, ca nu cumva să-i scape esența vorbelor sale. Dar Jabavu are astăzi conștiința mult mai împăcată în privința domnului Mizi, căci e foarte mândru de sine însuși – a băut skokian fără să se

îmbete și e la fel de iscusit ca Jerry într-ale „muncii".

După lăsarea întunericului, se duc cu toții la magazia părăsită unde beau whisky – mult mai bun decât skokianul pentru că nu le face rău. Se pun pe jucat cărți și mănâncă bine; și-n tot acest timp Jerry îl urmărește pe Jabavu cu gânduri foarte amestecate. Îl vede că face cu Betty ce vrea, deși până acum fata asta nu s-a purtat față de niciun alt bărbat cu atâta umilință și împâtimire. Îl vede cât este de atent la ce bea – nu i-a mai fost dat să vadă un băietan abia venit din kraal să ia atât de repede seamă la băutură. Iar ceilalți, după numai două zile, îi arată aproape la fel demult respect ca și lui, Jerry, și asta nu-i pică tocmai bine. Nu-și dă în vileag simțămintele, dimpotrivă, îl face pe Jabavu să vadă în el un om foarte apropiat. A doua zi se îndreaptă din nou spre cartierul albilor la furat, iar seara beau whisky și bat cărțile. Ziua următoare la fel și așa trece săptămâna. Jerry vorbește tot timpul mieros, curtenitor, zâmbește, ochii săi vigilenți și reci tăinuindu-i precauți perfidia; amăgit de atitudinea lui, Jabavu își deschide sufletul, își mărturisește, încrezător ca un copil, dragostea pentru doamna Mizi, admirația pentru domnul Mizi, iar Jerry îl ascultă, încurajându-l fățarnic cu tot felul de cuvinte strecurate șiret, zâmbindu-i, până când, la sfârșitul săptămânii, dialogul lor devine foarte ciudat:

— Ah, sunt atât de inteligenți, de curajoși, începe Jabavu.

— Chiar crezi asta? Se aude vocea timidă a lui Jerry.

— Prietene, se entuziasmează Jabavu, oamenii ăștia nu se gândesc decât la ceilalți.

— Așa crezi? – pe același ton moale, adormit, politicos, după care, aparent nepăsător la ce spune, începe să povestească una-alta despre familia Mizi sau Samu, cum au făcut ei o dată cutare și cutare lucru și cât sunt ei de șmecheri, izbucnind la urmă cu violență: w „Ah, ce skellumi! A sau „Ce cățea mai e și aia! Tt

Jabavu râde aprobator: parcă ar fi un alt Jabavu în el, născut din jocul iscusit al vorbelor lui Jerry. Dar Jabavu cel adevărat nici nu-și dă seama de acest joc. Pare ciudat ca un om să-și petreacă timpul furând și bând și destrăbâlându-se cu o femeie a târgului și în același timp să vadă în sine pe cel care mâine va intra în rândul oamenilor luminii? Oricât ar părea de ciudat, așa stau lucrurile cu Jabavu. E atât de buimăcit, de prins în cercul ăsta strâmt al hoției, mâncării bune.

Băuturii și apoi iar al hoției și al nopților petrecute cu Betty, încât seamănă cu un bivol tânăr, puternic, îmblânzit pe jumătate, dus la muncă de o funie legată în jurul coarnelor, pe care stăpânul are grijă să nu-l lase să o simtă. Totuși, smt momente în care simte frânghia și încă prea bine.

Într-una din zile Jerry îl întreabă pe un ton degajat, în aparență dezinteresat:

— Așa deci, vrei să ne părăsești, să te duci la oamenii luminii?

— Da, așa vreau, răspunde Jabavu cu candoare copilărească.

Pentru prima dată Jerry își permite să izbucnească în râs. Înjunghiat de spaimă ca de un pumnal, Jabavu so gândește: „Sunt nebun să-i spun toate astea". În clipa următoare Jerry se pune din nou pe glume și-i face skellumi, ca și când l-ar amuza teribil prostia acelor indivizi, iar Jabavu râde cu el. Tare bine știe Jerry să rida atunci când e cu Jabavu. Îl ademenește cu tot felul de glume și deodată devine serios și-l încolțește:

— Deci ne vei părăsi când te vei sătura de noi, și te vei duce la domnul Mizi?

Lui Jabavu i se încleștează fălcile de nu mai poate scoate niciun sunet – bivolul a fost minat încet-încetișor până la marginea câmpului, când simte brusc apăsarea de la rădăcina coarnelor: „Omul ăsta chiar vrea să mă prostească? U se întreabă el și, nevrând

să înțeleagă tâlcul acelui laț, rămâne nemișcat, înfigând bine picioarele în pământ, clipind din ochii lui nerozi – iar stăpânul, simțindu-i îndărătnicia, își zice: „Acuși va începe răfuiala, tâmpitul ăsta de bivol va mugi și va urla și va da din copite neștiind că oricum este în zadar, căci eu sunt cu mult mai șmecher decât el."

Totuși, Jerry nu se gândește la Jabavu ca la un bivol. Deși el s-a dovedit în toate mult mai priceput și mai încercat, este ceva în Jabavu ce nu poate fi stăpânit. Uneori se întreabă dacă n-ar fi mai bine să-l lase pe prostănacul ăsta să se ducă la domnul Mizi? „Îl amenință c-o să-l ucid, își zice, dacă va scăpa vreo vorbă despre noi și munca noastră și… u Nu, așa ceva e imposibil, tocmai din pricina acelui alt Jabavu născut din jocul glumelor sale. O dată ajuns la familia Mizi, nu i se va face dor de bogăția și de senzațiile tari ale hoției, de cârciumi și femei? Și atunci nu-i va veni să-i înjure pe matsotsiși și să-i toarne la poliție? Numele tuturor celor din bandă, al metisului care i-a ajutat, al indianului care-i ajută… Ce rău îi pare că nu și-a înfipt mai demult cuțitul în el, după ce-a auzit povestea de la Betty. Acum e prea riscant, toanta asta s-a îndrăgostit lulea de el. Ah, cum i-ar mai ucide pe amândoi. Dar el ucide numai atunci când n-are încotro, și nicidecum doi deodată. Simte cum îl îneacă din ce în ce mai tare ura pentru Jabavu, dar mai ales pentru Betty, îi vine tot mai greu să și-o tăinuiască și să se prefacă zâmbitor, prietenos, calm.

Reușește totuși să se poarte la fel ca înainte, rătăcindu-l pe Jabavu pe întortocheatele poteci ale zeflemelei. Glumele lor devin atât de macabre încât atunci când Jabavu îl privește îngrozit de-a dreptul, Jerry se grăbește să-l liniștească: „Ei, dar nu-i decât o glumă". În sinea lui însă recunoaște că și el ar fi fost la fel de înspăimântat doar cu câteva săptămâni în urmă. Dar acum râde și-și bate joc de bogăția domnului Mizi, de skellumul ăsta care ascunde bani în casă

și-i înșală pe toți cei care au încredere în el. Jabavu nu-l ia în serios, râde totuși, ducând mai departe zeflemeaua: „Tâmpiți de-a binelea", sau: „Mai mulți bani scoți din Liga pentru Dezvoltarea poporului african decât dintr-o cârciumăw. Iar când Jerry spune cum se culcă doamna Mizi cu oricine pică, sau cum doamna Samu s-a băgat în mișcare doar ca să întâlnească niscai tinerei pe la întruniri, Jabavu îi spune că doamna Samu îi amintește de anunțurile publicitare din ziarele albilor: „Dacă vreți să aveți un scaun bun la noapte, consumați siropul cutare". Cu toate glumele lui, Jabavu nu crede nimic din ce aude, dimpotrivă, tot ce-și dorește este să fie cu oamenii luminii pentru care are o admirație sinceră

Treptat, Jerry strânge lațul:

— Într-o zi, spune, s-o găsi cineva să-i omoare pe ticăloșii ăștia de oameni ai luminii – și grozav se amuză când descrie cu lux de amănunte măcelul. E nevoit să repete jocul sinistru câteva zile până îl face inofensiv, o glumă la fel de nevinovată ca toate celelalte, de care Jabavu râde cu poftă. După care Jerry schimbă placa, trecând la subiectul Betty; povestește cum a ucis el o dată o femeie care se dovedise a fi periculoasă; o femeie proastă e la fel de păcătoasă ca una periculoasă, și n-ar fi o idee strașnică s-o omoare pe Betty? Într-un târziu râde și Jabavu de această glumă, cu atât mai mult cu cât ideea de a o vedea pe Botty moartă îi face inima să tresalte de bucurie. Căci fata asta a devenit corvoada nopților lui, a ajuns să-i fie groază să se culce. Una-două îl trezește în toiul nopții ca să-i spună ceva de genul: „însoară-te cu mine acum și să fugim în alt oraș". Sau: „Hai să-l ucidem pe Jerry, să fii tu șefu' bandei". Sau: „Mă iubești? Mă iubești? Mă iubești? U – și Jabavu se gândește la femeile de la el din sat care știu ce-i aceea demnitate și nu vorbesc de dragoste zi și noapte; dar în cele din urmă râde. Se scutură amândoi de râs când pomenesc de Betty și de femei în general, cum

sunt ele așa și pe dincolo; pe Jabavu nu-l mai înspăimântă glumele cu uciderea lui Betty sau al oricărui alt cirac al bandei, disprețuindu-i pe toți pentru că sunt neghiobi și nepricepuți în muncă, singurii cu capul pe umeri fiind ei doi.

Totuși, în spatele acestei amiciții zace o spaimă adâncă: amândoi simt că are să se întâmple ceva, foarte curând, de aceea se urmăresc unul pe altul pe furiș, urându-se cumplit, iar Jabavu se gândește tot timpul cum să fugă la domnul Mizi, în timp ce nopțile lui Jerry sunt bântuite de coșmaruri cu poliție și închisoare, visând cum îi omoară pe Jabavu, mai ales pe el, și pe Botty, căci aversiunea față de ca îl face să se scuture ca de friguri. Când o vede frecindu-se toată de Jabavu, sărutându-l ea-n filme în fața tuturora, și cum nu-și dezlipește nicio clipă ochii de pe el, mâna i se îndreaptă pe furiș spre pumnal, pipăindu-l arsă de pofta de a ucide.

Chiar și ceilalți sunt derutați, nemaiștiind exact care este adevăratul lor șef. Betty stă mereu lângă Jabavu și-i arată atâta respect încât îi influențează și pe ei. Jerry și-a câștigat poziția de lider pentru că are tot timpul capul limpede, nu se îmbată niciodată și-i mai puternic decât oricare altul. Dar nu și decât Jabavu. În mijlocul lor pare să-și fi făcut apariția un soi de ferment de descompunere rapidă pe care Jerry îl numește domnul Mizi.

Nu-i rămâne decât să se descotorosească de Jabavu într-un fel sau altul, chiar dacă e atât de priceput într-ale furatului.

Mai întâi vorbește cât poate de convingător de minele din Johannesburg, spunând că viața de acolo este foarte bună și că niște țipi ca ei ar câștiga bani frumoși. Dar Jabavu îl ascultă indiferent, mormăind din când în când un „Da? U și „Chiar așa?" Nu înțelege ce rost are să se pornească la drumul lung și primejdios spre sud, spre bogățiile Orașului de Aur, când viața este destul de bogată și aici unde se află el? Jerry renunță la planul ăsta și caută altceva. O

stratagemă riscantă, e conștient de asta: să încerce adică să-l doboare pe Jabavu cu skokian. Șase nopți la rând îi duce pe toți la cârciumă, deși de obicei nu le dă voie să consume băutura asta păcătoasă pentru că le înăbușă voința și gândirea. În prima noapte se întâmplă ca și alte dați, beau toți în afară de Jerry și Jabavu. În a doua la fel. În a treia, Jerry îl provoacă la o întrecere; Jabavu refuză la început dar apoi acceptă. Căci a ajuns într-o stare sufletească pe care nici el nu și-o poate pricepe – parcă nu-i mai pasă câtuși de puțin de ce se întâmplă cu el. Se pun pe băut și cel care cade primul este Jerry. Când își revine, în cea de-a patra zi după-amiază, își găsește ciracii jucând cărți, iar pe Jabavu stând rezemat de zid, privind în gol, complet treaz. Îl cuprinde o ură nestăvilită față de Jabavu. Din cauza lui s-a îmbătat prostește de-a zăcut ca mort ore întregi, în timp ce ai lui au chinuit cărțile și poate că și-au bătut joc de el. De parcă Jabavu ar fi mai marele lor… Cât despre Jabavu, cu el se petrece un lucru foarte ciudat: îl stăpânește un sentiment de nefericire atât de covârșitoare încât simte cum, încet de tot, adevăratul Jabavu se desprinde de hoțul și de skellumul care bea și fură, urmărindu-l cu o curiozitate calmă, nepăsătoare, de undeva de foarte departe. Nu mai arc nicio speranță, e convins de asta. Niciodată nu se va mai putea întoarce la domnul Mizi; niciodată nu va mai putea deveni om al luminii. Nu mai există viitor. Stă cu privirile pironite pe cealaltă jumătate a lui și aș teaptă, lăsându-se învăluit de norul întunecat al suferinței.

Ascunzându-și adevăratele gânduri, Jerry vine și se așază lângă el felicitându-l că are capul mai tare decât al lui. Îl tămâiază cum știe mai bine și se apucă să-i zeflemisească pe ceilalți, cu voce joasă ca să nu fie auzit. Jabavu consimte indiferent. Jerry începe să le înjure pe Betty și pe toate femeile, căci doar în aceste momente, când izbucnește în amândoi ura împotriva muierilor, sunt ei la prietășug

mare. Jabavu intră în joc, la început placid, apoi cu mai multă poftă. Curând hohotesc de mama focului și Jerry se fericește în sinea lui că i-a reușit vicleșugul. Lui Betty nu-i place ce se petrece acolo, dar când se apropie de ei se trezește îmbrâncită de amândoi, așa că se întoarce la ceilalți, înjurându-i plină de amărăciune. Betty e tare periculoasă, zice Jerry, și prinde a povesti cum a omorât el o dată pe una din bandă pentru că se îndrăgostise de un polițist cu care ar fi trebuit doar să se poarte frumos și amabil. În timp ce vorbește, se uită țintă la Jabavu să vadă dacă se înspăimântă cumva de ce, aude, sau poate are o altă reacție la ideea uciderii lui Betty. În mintea lui Jabavu licărește gândul că ar fi tare plăcut dacă femeia asta n-ar mai fi să-l sâcâie cu pretențiile și văicărelile ei, dar îl alungă repede. Văzându-l încruntat, Jerry schimbă repede subiectul, amuzându-se acum de perspectiva jefuirii domnului Mizi. Jabavu rămâne tăcut: pentru prima oară începe să înțeleagă rostul râsului și al glumelor, cum adică oamenii râd mai ales de ceea ce se tem și cum, uneori, o glumă este mai degrabă un plan pentru ceea ce o dată va deveni realitate. Și dacă în tot acest timp Jerry s-a gândit cu adevărat să-l ucidă și să-l prade pe domnul Mizi? Gândul la propria sa neghiobie este atât de îngrozitor, încât suferința alungată de glumele lui Jerry îl cuprinde din nou, făcându-l să se reazeme tăcut și apatic de zid. Dar starea asta îi este mult mai favorabilă lui Jerry, fără ca el s-o știe, căci atunci când le propune să meargă la cârciumă, Jabavu se scoală imediat în picioare. Pentru prima oară de când a venit în Cartier și a băut skokian la doamna Kambusi, Jabavu se îmbată de bună voie și cu mare plăcere… Jerry însă nu se atinge de băutură, îl urmărește doar pe Jabavu și văzându-l atât de pornit, simte o mare ușurare. Se va apuca și el de skokian ca toți ceilalți, va deveni cârpă, ca și ei, și-l va putea juca după bunul său plac.

În'cea de-a cincea zi Jabavu doarme până târziu, trezindu-se abia

către lăsarea serii, tocmai când ceilalți pun la cale ieșirea la cârciumă. I se face atât de rău numai la ideea de a merge încât refuză să-i însoțească, preferind să rămână singur cât vor lipsi ei. Se întoarce cu fața la perete, surd la toate lingușelile și glumele amicului său. Jerry însă nu le poate mărturisi ciracilor adevăratul scop al acestor afurisite de petreceri la cârciumă, și anume distrugerea lui Jabavu, așa că e nevoit să meargă împreună cu ei înjurând neîmpăcat la gândul că individul rămâne în magazia părăsită. Vine și a șasea zi în care Jerry abia de mai poate ține în frâu hoarda asta îmbibată de skokian, bolnavă, îndobitocită. Jabavu sade plictisit și nesimțitor în același loc lângă perete, contemplăridu-și propriile gânduri care sunt probabil foarte întunecate și triste, căci fața lui este împovărată de ele. Alaltăieri când a început să bea era tot în starea asta, își zice Jerry, și nu se lasă până nu-i stârnește iarăși setea. Ca și cu două seri în urmă, se îmbată toți cui și de data asta, cu excepția lui Jerry care nici n-a atins paharul. A șaptea zi. Asta va fi ultima, hotărăște el. Dacă în seara asta Jabavu nu vine de bună voie, o să renunțe la plan și o să caute altă cale.

În acea a șaptea zi Jerry e cu adevărat disperat, deși pe chipul lui nu se citește nimic deosebit. Stă rezemat de zid, jucând cărțile în mâini, de parcă nimic altceva nu l-ar mai interesa. Totuși, din timp în timp aruncă o privire rapidă către Jabavu care sade nemișcat în fața lui. Ceilalți sunt întinși pe podea încă drogați, gemând și văitându-se cu glasuri îngroșate de băutură.

Betty zace lângă Jerry, o grămadă de carne inertă și dezgustătoare la care se uită cu ură cumplită. Spumegă de atâta ură. Doar cu două luni înainte era șeful celei mai bănoase bande din Cartier, niciun pericol nu-i amenința, poliția era ținută sub control, nu părea să existe vreun motiv din pricina căruia lucrurile să nu continue la fel încă multă vreme. Pe neașteptate, lui

Betty îi cade cu tronc acest Jabavu și iaca sfârșitul, ai lui tulburați, Jabavu visând la domnul Mizi și toate plutesc în nesiguranță și confuzie.

Numai Betty e de vină – o urăște. Jabavu e vinovatul – ah, cum îl mai urăște pe Jabavu. Ba domnul Mizi – de-ar putea, l-ar ucide pe domnul Mizi, căci cu adevărat pe domnul Mizi îl urăște mai avan decât pe oricare altul în această lume. Dar să-l omoare pe domnul Mizi ar fi curată nebunie – dacă-i pe-așa, nebunie e să ucizi pe oricine dacă nu-i nevoie s-o faci. Nu trebuie să omoare fără rost. Cu mintea bântuită de gânduri criminale, continuă să o fixeze pe Betty care se rostogolește beată când pe-o parte când pe alta, dorindu-și să o poată omorî pentru că de la ea se trag toate astea, și cum cad cărțile pe masă, plaf! Plaf! Plaf! Fiecare sunet scurt și distinct îi pare ca vibrarea unei lame de pumnal.

Deodată Jerry își ia seama: „Sunt nebun. Ce-i asta? Niciodată în viața mea n-am făcut un lucru fără să-l gândesc sau să am vreun motiv, și acum stau aici fără să știu ce vreau, așteptând să se întâmple ceva – hotărât, Jabavu ăsta m-a scos din minți".

Se uită la Jabavu și întreabă afabil:

— Vii în seara asta la cârciumă să ne distrăm, hm?

— Nu, nu vin. De patru ori am băut skokian, așa că ține minte ce-ți spun acum: n-am să mai beau niciodată.

Jerry dă din umeri și-și lasă ochii în jos. „Așa deci! Cugetă el. Asta a căzut. Și totuși mi-a reușit deunăzi. Dar dacă a căzut, trebuie să mă gândesc bine și să văd ce-i de făcut – musai să fie o cale, întotdeauna există o cale. Dar care? Și la urma urmei, eu de ce stau aici? A mai fost o dată o chestie ca asta încurcată rău, dar în alt oraș; am plecat de acolo și am venit aici. E simplu. Pot să o iau spre Sud, spre un alt oraș. Peste tot se găsesc neghiobi și de lucru pentru unul ca mine." Și tocmai când această soluție îi mângâie gândul, o

vanitate prostească îl împunge: „Adică să părăsesc eu orașul ăsta unde am atâtea legături și cunosc atâția polițiști și am o întreagă organizație, doar din cauza acestui imbecil de Jabavu? Ei bine, nu!"

Toate astea îi trec prin minte în timp ce mută cărțile dintr-o grămadă în alta, fără ca fața lui să-i trădeze clocotirea de mânie, teamă și vanitate răzbunătoare din suflet. „Ceva se va întâmpla, se gândește el. Ceva. Așteaptă numa'!"

Tot așteptând, se lasă întunericul. Prin ochiurile murdare ale ferestrei pătrunde o pâlpâire de lumină roșietică dinspre apus ce desenează pe podea pete și bălțoace de un roșu închis. Se uită la ele. „Sânge! A își zice și-l cuprinde o poftă dementă. Pe negândite, scoate puțin cuțitul și-i pipăie drăgăstos plăselele. Vede privirea fixă a lui Jabavu și-i ghicește fiorul de groază. Îl copleșește o satisfacție imensă. Ah, cât de mult îi place spaima asta. Scoate și mai mult cuțitul, mârâind: „încă n-ai învățat să te temi cu adevărat de ăsta". Jabavu se uită la cuțit, apoi la Jerry, apoi își pleacă pleoapele și spune simplu: „Ba mă tem". Jerry bagă pumnalul înapoi în buzunar. Pentru o clipă îl fulgeră un gând: „Asta-i curată nebunie". Apoi gândul dispare.

Picioarele lui Jerry se află acum într-o pată sângerie aruncată de un ochi de geam. Le trage repede la o parte, sare în sus, ia lumânări de sub grindă, le lipește în seu pe cutiile de ambalaj, le aprinde. Raza roșietică a dispărut. Acum camera e luminată de strălucirea galbenă și caldă a lumânărilor, dezvăluind ambalaje, sticle îngrămădite în colțuri, trupuri ghemuite și pânze de păiajen între grinzi. În decorul ăsta familiar tovărășiei într-ale beției și jocului de noroc, pofta nestăvilită de a ucide se stinge. „Trebuie să-mi fac un plan, își spune el din nou, nu să aștept să se întâmple ceva". Unul după altul, trupurile prind a se mișca, se ridică gemând, mâinile se încleștează pe tâmple. Se aud chicoteli chinuite. Betty se ridică și ea

și văzând că se află la oarece distanță de Jabavu, se târăște până la el prăbușindu-i-se pe genunchi, dar el o împinge liniștit la o parte. Fără să știe de ce, scena asta îl enervează pe Jerry. Se stăpânește, zicându-și: „Trebuie să-i aduc în simțiri pe idioții ăștia tembeli și să aștept până își revin din beție; abia după aceea am să-mi fac un plan".

Umple o cutie mare cu ceai proaspăt din oala care fierbe deasupra focului pe care l-a făcut pe podea și dă fiecăruia câte o cană, chiar și lui Jabavu care o pune jos fără să se atingă de ea. Și asta îl supără pe

Jerry, dar nici de data asta nu spune nimic. Ceilalți beau, ceaiul le face bine, se trezesc de tot, ținându-și încă tâmplele în mâini.

— Vreau să merg la cârciumă, se smiorcăie Betty tăvălindu-se pe jos. Vreau să merg la cârciumă. Ceilalți o îngână ca niște automate:

— Da, da, cârciuma.

Jerry se răsucește spre ei ca scos din minți, țintuindu-i cu privirea. Sub căutătura lui, pofta îi părăsește la fel de brusc cum i-a și cuprins. Își beau ceaiul uitând de cârciumă. Ținându-și cu greu firea, Jerry pregătește încă o porție pentru fiecare, de data asta mai tare, și umple din nou cănile. Beau. Jabavu urmărește totul de parcă s-ar întâmpla undeva departe de el. Comentează cu voce calmă:

— Ceaiul nu-i destul de puternic să domolească mânia skokianului. Știu prea bine. De câte ori l-am băut, mă simțeam de parcă trupul dădea să mi se desfacă în bucăți. Și ăștia beau în fiecare noapte de o săptămână încoace.

Jerry se oprește lângă el cu obrazul cuprins de un spasm nervos. Îl îmboldește iarăși nevoia violentă de a ucide. Strânge din dinți. „Mai bine i-aș părăsi pe toți nătărăii ăștia acumu, își zice, însă imediat îl înnecă orgoliul: „Pot să-i fac să joace după cum cânt eu. Întotdeauna au jucat așa cum le-am cântat eua.

— Mai bine ați lua fiecare câte o bucată de pâine să mâncați, le spune calm, iar către Jabavu, cu vocea scăzută: Ține-ți fleanca. Dacă mai scoți o vorbă, te omor.

Jabavu dă din umeri indiferent. Privirea lui goală și întunecată îl înfioară pe Jerry.

Betty se scoală cu greu de pe jos și se îndreaptă cu picioare de cauciuc spre oglinda ce atârnă de un cui în perete. Dar n-apucă să-și atingă ținta și izbucnește: „Vreau să merg la cârciumă". Ceilalți se ridică și ei, înfigându-și bine picioarele în podea ca să nu se prăbușească. „Da, da, la cârciumă", se aude un scheunat general.

— Gurra! strigă Jerry. În seara asta n-o să mergeți la cârciumă.

Betty izbucnește într-un râs cherchelit și anemic:

— Da, cârciuma. Da, da, al dracului ce vreau să merg la cârciumă… O dată pornite, cuvintele par să nu se mai poată opri, încât Jerry o apucă de umeri și o zgâlțâie:

— Taci dracului, n-auzi?

Râzând, clătinându-se de amețeală, se agață de gâtul lui:

— Jerry, drăguțule, Jerry frumosule, ah, te rog, Jerry… Se alintă ca un copil care vrea să obțină ceva.

Neînduplecat de îmbrățișarea ei, cu privirile fixe, negre de mânie, o scutură din nou și o împinge cât colo. Fata se tot duce cu spatele până se izbește de perete pe care se răstignește râzind fără oprire, apoi se adună și pornește înapoi spre Jerry și deodată toți se iau după ea – li se pare tare amuzant jocul ei – și-l înconjoară, apucându-l de gât, bătându-l pe umeri, alintându-l, rugându-se de el cu voci pițigăiate, copilărești, și hohotind întruna de parcă în ei s-ar găsi un fel de izvor al râsului care bolborosește și țâșnește printre buzele lor: „Jerry, drăguțule, da, frumosule, te rugăm, hai, Jerry, deșteptule".

— Gurrrrra! Explodează Jerry. Înapoi. Pe toți vă ucid.

Tac surprinși de vocea lui stridentă, sacadată, dementă. Mușchii obrajilor lui tresar convulsiv, buzele îi tremură. Îl privesc uimiți, se privesc între ei, clipind des ca să alunge norul de skokian ce le începoșează ochii, apoi se dau îndărăt și se așază. Doar Betty rămâne în fața lui cu gura crispată între râs și plâns – în clipa următoare izbucnește din nou în râs, un hohot ascuțit, cotcodăcit, ca un cârâit de găină și, dezechilibrându-se, se spânzură pentru a treia oară de gâtul lui și se lipește toată de el. Jerry rămâne nemișcat. Ceilalți nu văd altceva decât că fata îl îmbrățișează lipindu-și trupul de al lui, râzând nestăpânit. Hohotele se curmă brusc și brațele se desfac și cad bălăbănindu-se pe lângă trup, iar Jerry o apucă de după mijloc cu un braț. În clipa următoare toți se cutremură de râs socotind tare amuzant și caraghios jocul lui Betty, de care, nu-i așa, trebuie să râdă.

Dar Betty este moartă – într-un acces de furie și ură nemaitrăite până atunci, Jerry și-a înfipt pumnalul, simțind apoi o bucurie unică în toată viața lui și, cu mintea golită câteva clipe de orice gând, a rămas cu fata în brațe. Treptat însă nebunia furiei și bucuriei se risipește. „Sunt cu adevărat dement. Să omor un om, fără motiv, doar cuprins de furie… a încă nu-i dă drumul – caută febril o cale de scăpare și când îl vede pe Jabavu lângă el pe podea, privindu-l și clipind ușor mirat, își dă seama deodată ce are de făcut. Se preface că se dezechilibrează covârșit parcă de greutatea femeii, cade într-o parte cu Betty cu tot peste Jabavu, face un gest ca și când s-ar lupta să scape de sub povara ei și se rostogolește deoparte.

Simțind ceva cald și umed scurgându-se din Betty, pe Jabavu îl trăsnește un gând: „A omorât-o și acum va spune că eu am omorât-o”. Se scoală încet în picioare în timp ce Jerry țipă:

— A ucis-o Jabavu, uitați-vă, a ucis-o pe Betty pentru că era gelos.

Jabavu nu reacționează la aceste vorbe. Este pur și simplu șocat de ușurarea teribilă pe care o simte văzând-o pe Betty moartă la picioarele lui. Până acum nu-și dăduse bine seama cât îl obosea această femeie, ce tortură devenise știind că nu va fi niciodată în stare s-o înlăture. Și iat-o zăcând fără viață în fața lui.

— N-am omorât-o eu, spune el în sfârșit. N-am omorât-o.

Ridicați în picioare, ceilalți se holbează la ei cu priviri imobile, ca niște găini.

— Skellumul ăsta – țipă Jerry – el a ucis-o pe Betty.

— Dar n-am ucis-o eu, repetă Jabavu.

Ochii lor se îndreaptă întâi spre Jerry – pe el îl cred – apoi spre Jabavu – ba pe el.

Jerry nu mai spune nimic. Înțelege că-s prea proști să rețină vreun gând în capetele lor mai mult de o clipă.

Se așază pe o ladă și, privind-o pe Betty, începe să se gândească intens și febril.

Jabavu se așază pe altă ladă, după o tăcere lungă, lungă, timp în care s-a tot uitat la Betty. Îl copleșește un sentiment de disperare atât de cumplită încât picioarele abia se mai mișcă. „Și acum n-a mai rămas nimic", își zice. „Jerry va spune că eu am omorât-o;

Gll nimeni nu mă va crede. Dar – din nou gândul acela îngrozitor – mi-a părut bine că a omorât-o. Mi-a părut bine. Și-mi pare bine și acum". Mintea lui se oprește asupra singurului adevăr pe care-l poate gândi: „E drept așa. E o pedeapsă". Și rămâne apatic, cu mâinile atârnând fără vlagă și ochi morți.

Ceilalți se așază pe podea năuci, vârându-se unii în alții parcă pentru a se apăra de această crimă pe care nu o înțeleg. Știu doar că Betty este moartă și ochii lor goi și holbați sunt pironiți asupra lui Jerry, așteptându-l să facă ceva.

Iar el, după ce și-a ales câteva planuri de acțiune, își relaxează

trupul încordat și încearcă să-și readucă în priviri calmul și siguranța. Întâi trebuie să se descotorosească de cadavru. Va avea apoi timp să se gândească la următorul pas.

Se întoarce spre Jabavu și-i spune degajat și cordial:

— Ajută-mă s-o duc pe prostănaca asta afară în iarbă.

Jabavu nu se clintește. Jerry repetă cuvintele, dar Jabavu rămâne ca țintuit. Jerry se scoală, se postează în fața lui și-i ordonă. Jabavu ridică încet ochii și apoi dă din cap în semn că nu.

Cu spatele la ceilalți, se apropie de el și-i lipește de piept vârful pumnalului.

— Crezi că mi-e teamă să te omor și pe tine? îl întreabă cu voce șoptită, cât să-l audă numai el. Nevăzând cuțitul, cei din spate își închipuie că se socotesc cum să aranjeze treburile în privința lui Betty. Încep să se smiorcăie, încă speriați.

Jabavu clatină din cap. Apoi se uită în jos, conștient deodată de apăsarea cuțitului. Vârful e lipit de carnea lui, simte o înțepătură ușoară și rece. „Asta îmi taie frumusețe de haină", se gândește furios.

— Îmi tai haina! Se oțărăște mijind ochii.

„E nebun", își zice Jerry, dar de fapt este un moment de slăbiciune pe care-l cunoaște și-l înțelege. Și punând la bătaie întreaga sa putere de convingere, apropie pleoapele, își pironește privirea în ochii goi ai lui Jabavu și spune:

— Acum vino și fă ce-ți spun eu.

Jabavu se ridică încet și la un semn al lui Jerry apucă picioarele lui Betty. Jerry o prinde de umeri. O duc la ușă. „Stingeți lumânările", strigă el în urmă cu voce tare, ca să fie sigur că vorbele lui pătrund prin ceața beției. Dar niciunul nu îndrăznește să se miște. Jerry mai strigă o dată și tânărul care doarme noaptea cu Jerry se ridică și stinge încet toate lumânările. Camera este

cufundată în întuneric, de undeva se aude un scâncet de teamă, dar Jerry îi avertizează:

— Să nu aprindeți lumânările. Altfel vă ia poliția. Mă întorc.

Scâncetul încetează. Se aud respirații grele, speriate, dar rămân toți la locurile lor. Cei doi ies din întunericul camerei în cel al nopții. Jerry lasă jos cadavrul și încuie ușa, apoi se duce la fereastră și o astupă cu pietre. Se întoarce și prinde cadavrul de subțiori. Atârnă greu și se tot bălăbăne într-o parte și-n alta. Jerry nu scoate niciun cuvânt, Jabavu tace și el. Merg așa multă vreme prin iarbă și printre tufe, evitând potecile, până ajung în spatele unei cârciumi și acolo aruncă moarta într-o baltă adâncă. Dacă va fi găsită, și asta abia a doua zi dimineața, bănuiala va cădea pe cei care au băut în localul respectiv, nicidecum pe ei. O iau repede înapoi la magazia părăsită și când intră, îi aud pe ceilalți văicărindu-se și jelindu-se de groaza întunericului și fără să fi înțeles mare lucru din cele întâmplate. Un ochi de geam este spart, semn că cineva a încercat să iasă, dar pietrele fixate în tocul ferestrei n-au cedat. Stau ciorchine lângă perete, zăpăciți, înfricoșați. Jerry aprinde lumânările și se răstește la ei: „Gura!" Tac toți mâlc. „Jos! A ordonă el, și se așază ascultători. Se așază și el lângă zid, ia cărțile și se preface că joacă.

Jabavu își examinează haina. E plină toată de sânge. Își desface cămașa la piept și vede o tăietură mică acolo unde l-a apăsat vârful cuțitului. Se întreabă de ce este atât de nerod să-i pese de haină. Ce contează o haină? Chiar în acel moment, Jerry îi face semn cu capul spre un cârlig din perete de care atârnă mai multe haine și jachete; Jabavu își alege o jachetă albastră frumoasă, după care se uită la Jerry. Ochii lor se scrutează necruțători până ce Jabavu își pleacă privirile.

— Scoate-ți vesta și cămașa. Jabavu se supune. Caută colo în ladă, ai să găsești vestă și cămașă, îmbracă-te cu ele.

Jabavu se apropie parcă fără voia lui de ladă, găsește o vestă și o cămașă care i se potrivesc, le îmbracă și peste ele pune jacheta albastră. Jerry se ridică repede, își dă jos hainele pătate, șterge cu grijă cuțitul de ele și le dă lui Jabavu.

— Ia-le pe toate și îngroapă-le în pământ, ordonă el.

Se privesc din nou îndârjiți, dar și de data asta Jabavu cedează. Ia hainele însângerate și iese. Bâjbâie în întuneric până într-un loc unde tufele cresc foarte dese, și sapă între ele cu un băț ascuțit. După ce îngroapă hainele, se reîntoarce la magazie. Când intră, înțelege că tot timpul cât a lipsit, Jerry n-a făcut altceva decât să vorbească, să vorbească, să vorbească, explicându-le cum el, Jabavu, a omorât-o pe Betty. Își dă seama din privirile lor înspăimântate ațintite asupra lui că îi dau crezare.

Dar parcă îngropând hainele pătate și tăiate, Jabavu și-a îngropat și slăbiciunea față de Jerry. Spune repede:

— Nu eu am ucis-o pe Betty, – după care se apropie de perete și se așază, lăsându-se în voia sorții.

Căci nu-i mai pasă de nimic, acum chiar nu-i mai pasă. Jerry însă înțelege cu totul greșit această stare de apatie profundă și socotește: „Acum pot să fac ce vreau cu ăsta. Poate că-i mai bine că am omorât-o pe tâmpita aia. Jabavu are să facă, în sfârșit, ce-am să-i ordon eutt.

Deocamdată îl ignoră, convins fiind că e inofensiv; trebuie să-și liniștească tovarășii care plâng și se tânguiesc, strigând din când în când că vor să bea skokian ca să le treacă spaima provocată de noaptea asta îngrozitoare. Jerry le vorbește stăruitor, le mai face un ceai tare, le dă câte o bucată de pâine, obligându-i să o mănânce, și în cele din urmă îi îndeamnă să se culce. Dar sunt prea tulburați ca să-l asculte. Se îngrămădesc unii în alții și încep să se vaite, că va veni poliția, că vor fi acuzați de crimă, și tot așa până când Jerry se

vede nevoit să le facă o porție de ceai în care pune și niște prafuri adormitoare cumpărate de la un indipp.

În curând toți zac întinși pe podea, dar de data asta cuprinși de un somn adânc ce-i va tămădui și le va alunga răul de pe urma lungii beții cu skokian.

Și dorm cât ține noaptea parcă fără sfârșit, gemând uneori, alteori scâncind, bolborosind în somnul bântuit de spaime, tot felul de cuvinte neînțelese. Iar Jerry șade, jucându-se cu cărțile și urmărindu-l pe Jabavu care stă nemișcat.

E plin de încredere. Face tot felul de planuri, le cântărește, le modifică; mintea îi lucrează febril, eliberată de spaimă și slăbiciune. Este convins că singurul lucru deștept pe care l-a făcut vreodată în viață fără un plan dinainte stabilit a fost uciderea lui Betty.

Noaptea se scurge între pocnetul scurt al cărților de joc și gemetele celor adormiți. Prin fereastra murdară lumina pătrunde întâi cenușie, apoi trandafirie și aurită o dată cu înălțarea soarelui. În sfârșit devine galbenă și caldă – și când ziua s-a născut cu adevărat, Jerry îi trezește pe toți cu câte o lovitură de picior, dar în așa fel încât, atunci când se trezesc, nici nu știu că au fost loviți.

Se ridică în capul oaselor și-l văd pe Jerry jucând cărți iar pe Jabavu prăbușit lângă zid cu privirile ațintite în gol. Brusc, în mintea fiecăruia își face loc o amintire sălbatică și tulbure despre crimă și bătaie, și, întorcându-se unii spre alții, își citesc din priviri că toți sunt stăpâniți de același gând. Se uită la Jerry întrebători, Jerry însă îl fixează pe Jabavu. Atunci își aduc aminte că Jabavu e cel care a omorî t-o pe Betty; fețele lor devin pământii iar respirația gâfâită. Totuși, și-au revenit din starea aceea de îndobitocire provocată de skokian, sunt doar slăbiți, obosiți și speriați. Jerry nu se mai teme că n-o să-i poată stăpâni. Acum sunt treji de-a binelea, cu mintea limpede, așa că le poate vorbi. Le explică pe un ton calm

și detașat ce s-a întâmplat noaptea trecută, spunându-le că Jabavu a omorât-o pe Betty; iar Jabavu zace fără să scoată un cuvânt.

Tăcerea lui îl neliniștește întrucâtva pe Jerry; nu se aștepta la asta. Este însă atât de sigur de sine încât n-o mai ia în seamă. Le spune mai departe că, în conformitate cu legile bandei, dacă bănuiala va cădea pe ei, Jabavu se va preda poliției fără să spună nimic despre ceilalți. Dar dacă beleaua trece, o să-și ție toți gura și-o să-și continue treaba ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Jerry vorbește atât de firesc, încât ceilalți se liniștesc deplin și unul îndrăznește să se strecoare afară să cumpere pâine și lapte pentru ceai, după care beau și mănâncă, pufnind chiar în râs la o glumă de-a lui Jerry. Râd ei cam mânzește, dar le prinde bine. Și în tot acest timp Jabavu stă rezemat de zid, ținându-se deoparte și tăcând.

Jerry și-a și făcut planurile. Totul e foarte simplu. Dacă poliția dă vreun semn în ziua aceea că l-a descoperit pe ucigaș, o șterge repede, se duce la oamenii pe care-i știe că-l vor ajuta să pornească spre Sud cu acte false, și puțin îi va păsa de ce lasă în urmă. Cu banii stă prost de tot. I-au mai rămas doar vreo cinci șilingi* cu săptămâna asta de beție. Poate o să-i mai dea amicii lui ceva. Nu-i place să se gândească la drumul până la Johannesburg cu buzunarele goale.. Vrea să aibă mulți bani.

Dar dacă poliția nu găsește vinovatul, va rămâne aici, în magazia asta, cu Jabavu și ceilalți până la lăsatul serii. Atunci – dar planul său este atât de îndrăzneț încât râde în sinea lui, ars de dorința de a-l spune și celorlalți pentru că i se pare o glumă grozavă. Nici mai mult nici mai puțin, și-a pus în gând să se ducă la casa domnului Mizi, să ia toți banii pe care-i va găsi acolo și cu ei să fugă în Sud. E convins că în casa aia sunt bani și încă mulți. Când l-a jefuit pe domnul Samu, cu cinci ani în urmă în alt oraș, a găsit 19 lire. Domnul Samu ținea banii într-o cutie mare de tutun și o ascunsese

în acoperișul de iarbă al unei colibe. Mai mult ca sigur că și acum va fi la fel – se va duce acasă la domnul Mizi unde va găsi destui bani să poată călători în lux și ferit de pericole până la Johannesburg și să-i ajungă și pentru mituire. Pe Jabavu îl va lua cu el. E inofensiv, căzut în mutenie și prea înspăimântat ca să sufle vreo vorbă domnului Mizi. Mai ales că el trebuie să știe unde sunt banii.

Ce simplu e totul. Cum îi dă banii, Jerry o să-i spună să se întoarcă la ceilalți și să-l aștepte până vine și el. O să-l aștepte. Vor trece câteva zile bune până vor înțelege că i-a tras pe sfoară și atunci el va fi ajuns demult în Johannesburg.

Către amiază Jerry scoate ultima sticlă de whisky și toarnă fiecăruia câte puțin – Jabavu refuză cu o mișcare scurtă din cap. Jerry îl ignoră. Cu atât mai bine.

În schimb, are grijă ca tot grupul să stea și să joace cărți, să bea whisky și să aibă de mâncare. Vrea să le câștige simpatia și încrederea înainte de a le dezvălui planul său care altfel i-ar putea înspăimânta și mai tare, șubrezițicum sunt de atâta băutură și de crimă.

Curând după ora prânzului se furișează până-n piață, se amestecă printre oameni și de peste tot îi ajung la ureche povești despre crimă. Poliția a interogat o sumedenie de persoane dar n-a arestat încă pe nimeni. Va fi și acesta un caz ca multe altele – încă un matsotsi omorât în vreo încăierare, fără să-i pese nimănui de asta. Ziarele vor publica o știre; poate că un preot va ține o slujbă. Domnul Mizi va vorbi din nou despre corupția din sânul poporului african cauzată de sărăcie. La gândul acesta, Jerry râde în sinea lui și se întoarce acasă cu adevărat bine dispus.

Întâi le spune că totul este în ordine, apoi începe să vorbească despre domnul Mizi, nu numai pentru că face parte din planul lui, dar și pentru că îi dă o satisfacție deosebită. Îl imită cum ține un

discurs despre corupție și degradarea morală. Jabavu nu dă semn că l-ar auzi, nici măcar nu-și ridică ochii. Atunci Jerry începe să glumească pe socoteala doamnei Mizi și a doamnei Samu – habar n-au ei ce desfrânate sunt astea – și râd în hohote, toți afară de Jabavu.

Dar nimeni, nici măcar Jerry, nu înțelege adevărata cauză a tăcerii lui. Își imaginează că-i este teamă, că se teme de ei pentru că a ucis-o pe Betty și ei știu asta – acum sunt atât de convinși, că-și închipuie chiar că l-au văzut înfigând pumnalul

Ceea ce se întâmplă cu Jabavu este o poveste veche de când lumea, dar ei nu-și dau seama de asta. Mintea lui se întunecă de disperare, acceptând jocul sorții și convins că singura lui salvare este în moarte. Această conștiință a destinului, a fatalității este foarte puternică în existența unui trib în care vina și responsabilitatea în fața răului sunt hotărâte prin străvechile taine ale magiei. Poate că dacă tinerii ăștia n-ar fi trăit atâta vreme în orașul omului alb, ar putea înțelege resemnarea lui Jabavu. Dar nici Jerry nu are această capacitate, deși lunga tăcere a amicului său îl îngrijorează. Ar vrea să-l vadă mai înspăimântat și prin asta mai cuviincios.

Târziu după-amiaza Jerry scoate ultimii bani, îi dă fetei care a lucrat cu Betty și care încă este tulburată de cele petrecute, și-i spune că, dată fiind istețimea ei, s-a gândit să o trimită tot pe ea la piață să cumpere mâncare. Măgulită, fata se întoarce chiar foarte repede cu pâine și porumb fiert rece, spunând că oamenii nu mai pomenesc nimic despre crimă. Jerry îi silește să mănânce. E un lucru foarte important să fie sătui, să se simtă bine; când îi vede ghiftuiți, începe să ridă de unul singur și le spune:

— Acum să vă zic una bună. În seara asta vom fura din casa domnului Mizi; tipur e foarte bogat. Jabavu merge cu mine.

Pentru o clipă în aer plutește nesiguranța. Se uită unii la alții, văd privirile împăienjenite, pline de suferință, ale lui Jabavu; și deodată

se tăvălesc pe jos de râs și o țin așa multă vreme. Jerry însă își urmărește atent dușmanul. Ce-ar fi să-și bată puțin joc de'el?

— Băi, negăr de kraal, ți-e teamă, he?

Jabavu oftează, dar nu schițează niciun gest, și Jerry intră în panică. De ce nu țipă, nu protestează, nu se arată înspăimântat?

Se hotărăște să mai amine demonstrația de forță până la momentul oportun. Cum ceilalți s-au oprit din hohoteală și se uită la el în așteptarea unei alte glume bune, se strâmbă la Jabavu, făcându-le semn să facă la fel, iar ei rânjesc, trăgând cu ochiul unii la alții. În sfârșit, aprinde lumânările, îi strânge pe toți într-un spațiu restrâns și luminat din jurul unei lăzi, lăsându-l pe Jabavu în'umbră la oarecare distanță de ei, îi provoacă să joace cărți, cu mult zgomot și râsete la fel de multe, numai ca să le distragă atenția de la Jabavu. Nicio clipă nu a renunțat la planul său și, în timp ce joacă și-i distrează pe ceilalți, mintea îi lucrează intens, punând la punct cele mai mici detalii.

La miezul nopții, făcându-le un semn discret' cu ochiul, se ridică și se duce la Jabavu. L-au trecut toate apele de atâta efort de voință.

— E timpul, spune voios și-l pironește cu privirea El nu-și ridică ochii, nici nu se mișcă. Jerry îngenunchează repede și, stând cu spatele la ceilalți ca și cu o noapte înainte, apasă ușor vârful cuțitului pe pieptul lui Jabavu. Se uită sfredelitor, necruțător la Jabavu, șoptind: Tai haina. Mijește ochii, țintuindu-l. Tai haina și cuțitul o să intre în tine. Jabavu ridică privirile. Scoală-te, comandă Jerry și el se scoală ca drogat.

Amețit de satisfacția victoriei, Jerry se sprijină cu o mână de zid și se întoarce către ceilalți:

— Fiți atenți la ce vă spun. Noi doi mergem la domnul Mizi. Stingeți lumânările și așteptați în întuneric – nu, lăsați o lumânare, dar puneți-o jos, să nu se vadă nicio rază de lumină. Știu că în casa

domnului Mizi se află ascunsă o sumă mare de bani. O să-i aducem aici. Dacă nu apar până mâine dimineață, puteți pleca unul câte unul, în niciun caz împreună. Câteva zile lucrați separat și nu vă apropiați de cârciumi, vă interzic să vă mai atingeți de skokian până nu vă zic eu. Am să vă dau de știre când ne-am putea întâlni fără probleme. Dar asta numai dacă sunt necazuri, și pe onoarea mea că nu avem nevoie de ele. Noi doi ne întoarcem în trei sferturi de oră cu banii. Apoi îi împărțim. Asta înseamnă că nu va trebui să muncim o săptămână întreagă, și până atunci poliția va uita de crimă.

— Domnul Mizi nu este bogat și nu are niciun ban în casă, se aude glasul lui Jabavu, prima oară de atâta vreme.

Jerry se încruntă, dar își revine repede și-l smucește pe Jabavu în întunericul de afară. În urma lor, lumânările pâlpâie și se sting. Bezna îi înconjoară de peste tot, copacii se clatină în bătaia vântului rece, vălătuci de nori grei traversează cerul dezvelind din loc în loc stele umede și palide. E o noapte tocmai bună pentru spargeri.

„De ce-a spus asta? Se întreabă Jerry. Ciudat!"

Dar ciudățenia este alta, anume că în tot acest timp Jerry a fost convins că Jabavu mințea când spunea că domnul Mizi nu are bani, iar Jabavu n-a înțeles că Jerry chiar credea în existența lor.

— Haida, spune Jerry liniștit. O să se isprăvească repede. Acum gândește-te bine la ce-ai văzut în casă și unde pot fi ascunși banii.

Nici nu termină bine ce-a avut de spus că lui Jabavu îi și săgetează prin fața ochilor două imagini una după alta. În prima îl vede pe domnul Mizi ducându-se într-un colț al camerei, ridicând o bucată de scândură din pardoseală și strecurându-se în spațiul întunecos de dedesubt de unde se întoarce cu niște cărți. Acolo își ține el materialele căutate de poliție. A doua imagine este însă creată în întregime de închipuirea lui – îl vede pe același domn Mizi

scoțând din același loc întunecos o cutie mare plină de suluri de bani de hârtie. Da, Jerry este foarte isteț, căci iată cum vechea foame din Jabavu își ițește din nou capul. Dar imaginile se sting și o dată cu ele și foamea. Târându-se pe drum alături de Jerry, are un singur gând: „Ne ducem la domnul Mizi. Am să fac eu într-un fel să vorbesc cu el când ajungem acolo. O să mă ajute".

— Nu mai tropăi, neghiobule, se stropșește Jerry cu voce tare.

Jabavu nu-l ia în seamă. „Asta a înnebunit de tot? U se întreabă Jerry uitând-se nervos în jur, încercând să străpungă întunericul. „Sau o fi luat niscai droguri și n-am văzut? Se poartă foarte ciudat". Însă tot el caută să se liniștească: „Da' până la urmă uciderea lui Betty s-a terminat cu bine, deși n-am pus-o la cale. Noaptea asta-i numa' bună pentru jaf, deși n-am ales-o. Am noroc, ce mai! Totul va fi bine…". Mulțumit, îl lasă în pace pe Jabavu, oricum crengile se zbat și trosnesc bătute de vânt, iar volbura de praf și frunze îi înconjură din toate părțile. Bezna e adâncă. În case luminile sunt stinse, căci au ajuns într-o zonă onorabilă a Cartierului, unde oamenii se culcă devreme pentru a se putea scula de dimineață să meargă la lucru. Jabavu se împiedică de o piatră; zgomotul pe care-l face răsună atât de puternic în liniștea străzii incit Jerry își scoate cuțitul și-i dă un ghiont lui Jabavu, făcându-l să se întoarcă și să-l privească mirat.

— Dacă strigi sau fugi, o să-l înfig în tine, șoptește, dar Jabavu dă din umeri.

Înțelege din ce în ce mai puțin comportarea lui Jerry. De ce se duce la domnul Mizi după bani? De ce l-a luat și pe el? Te pomenești că uciderea lui Betty i-a clătinat mințile și a luat-o razna? „Și totuși, își zice, nu e chiar atât de greu de înțeles. Făcea el glume cu omorârea lui Betty și până la urmă a omorât-o; la fel zicea și de jefuirea domnului Mizi, și uite că acum o face și pe asta… u Se târâie

mai departe prin vuietul vântului și prin întunericul plin de praf și de frunze călătoare, cu capul golit de gânduri și sufletul pustiu. Doar picioarele și le simte îngreunate, obosit cum este după atât de puțin somn și după toate nopțile astea de dans și skokian, dar mai ales din pricina disperării ce nu-i dă pace: „Nu ți-a mai rămas nimic, Jabavu, decât să mori. Ai să moriu în mintea lui se nasc cuvintele unui cântec, un cântec trist, ca o jelanie pentru mort. „Eh, dar priviți-l pe Jabavu, se duce marele hoț. Cuțitul a vorbit cu vorbele acestea: Uitați-vă cum se furișează în noapte ucigașul Jabavu, se duce să-și jefuiască prietenul. El e Jabavu, cu mâinile înroșite de sânge. Ehei, Jabavu, dar acum venim după tine. Venim, Jabavu, și nu ai cum scăpa de noi…"

Pe sub felinare, dar la distanțe mari, pentru că în Cartierul Băștinașilor felinarele sunt rare, se revarsă pete mici de licărire galbenă. Jabavu dă buzna tocmai într-o asemenea insulă de lumină. „Fii* atent, nătărăule", mârâie Jerry violent și speriat. Îl trage pe Jabavu deoparte și apoi se oprește. „Chiar e nebun? Se întreabă, nemaiștiind ce să creadă despre el. De ce-oi fi luat un nătărău nebun într-o treabă serioasă ca asta? Poate ar fi bine s-o las baltă… u îl privește pe Jabavu care stă liniștit și răbdător lângă el. „Nu, se teme de mine, asta eu. Îl apucă pe Jabavu de încheietura mâinii și îl trage mai departe.

Dar Jabavu izbucnește în hohote:

— Văd de aici casa domnului Mizi și o lumină în geam.

— Taci din gură, strecoară Jerry printre dinți, dar Jabavu nu se lasă:

— Oamenii luminii învață noaptea. Sunt lucruri despre care tu habar n-ai.

Jerry îi astupă gura cu mâna, dar Jabavu îl mușcă. Jerry și-o smulge și, o clipă doar, turbează de pofta «de a-și înfige cuțitul într-

un loc cunoscut dintre coastele lui Jabavu. Se stăpânește cu greu. Își scutură calm mâna mușcată și privește spre fereastra luminată a casei. Parcă și vede banii, atât de copleșitoare este pofta de a pune mâna pe ei. Nici nu concepe să se oprească tocmai acum, să se întoarcă din drum, să-și schimbe planurile. E atât de simplu să meargă înainte, banii vor fi ai lui în câteva minute, apoi îi va scăpa lui Jabavu printre degete și în alte cinsprezece minute va fi în casa acelui prieten care-l va adăposti în afara oricărui pericol până mâine dimineață. Totul este atât de simplu. Greu este să se întoarcă, dar mai presus de orice, rușinos. Așa că strânge din dinți și amenință în sinea lui: „Așteaptă tu, negăr fudul de kraal. Acuși o să am banii, apoi n-ai «decât să fii prins. Și dacă nu ești, ce-ai să te faci fără mine? Ai să te întorci la bandă, numa' că fără mine ăia sunt niște bieți pui de găină și nici nu trece săptămâna și o să dai de belea cu poliția". Gândul; ăsta îi face multă plăcere, atât de multă că aproape râde și, înveselit, îl trage pe Jabavu după el.

Merg până ajung la zece pași de zidul casei, adică până unde se întinde raza de lumină din cameră ce iuminează slab pământul uscat și crăpat și boschetul negru din dreptul ferestrei. Îl văd pe fiul domnului Mizi zăcând rășchirat pe pat, încă îmbrăcat. A adormit cu o carte în mână.

Jerry își face repede socoteala și spune:

— Ai să sari pervazul. Nu încerca să faci pe deșteptu'. Mă pricep să folosesc pumnalul și de la distanță, să știi, așa că…

Joacă puțin lama pe stofa hainei lui Jabavu, simțind o bucurie teribilă când acesta se ferește în lături. Ciudat, nici măcar acum nu se teme pentru sine însuși, ci tot de haină îi pasă că i-ar putea fi tăiată și stricată. S-a îndepărtat instinctiv, cu un gest aproape iritat, de parcă s-ar fi ferit de o muscă sâcîitoare. Plin de încredere, Jerry îi spune cu voce tare:

— Să nu te apropii de ușa care dă în camera cealaltă. Te oprești lângă perete cu spatele la el, întinzi mâna și stingi lumina. Să nu-ți treacă prin cap să faci pe deșteptu', vezi că țin lanterna pe tine…

Zicând acestea, aprinde o lanternă mică ce-i încape în căușul palmei și care trimite o rază de lumină puternică și ca un creion de subțire. O stinge și scrâșnește din dinți înghițindu-și o înjurătură, pentru că abia poate ține lanterna în mână din pricina sângelui ce curge din mușcătură.

— Vin și eu după tine, îl leg pe neghiobul de pe pat și apoi îmi arăți unde-s banii.

Jabavu tace câteva clipe.

— Da' banii ăștia'… doar ți-am spus că nu sunt bani. Zău că nu pricep de ai venit aici.

— Gata cu bancurile, se răstește Jerry apucându-l strâns de mână.

— E adevărat că am zis că-s bani, recunoaște Jabavu, dar o ziceam când glumeam amândoi. Credeam c-ai înțeles.

Se oprește o clipă, amintindu-și deodată de glumele lor. „Nu mai contează acum, își zice, când ai ung înăuntru tot am să-l strig pe domnul Mizi.u

— Cum adică nu sunt bani? șuieră Jerry. Da' banii' Ligii, unde-i ține? N-ai văzut unde țin ăștia lucrurile interzise? Când am luat bani de la domnu' Samu, i-am găsit pe toți într-un…

Dar Jabavu și-a eliberat brațul și acum înaintează prin lumină spre fereastră, fără să-i pese că i-ar putea cineva auzi pașii.

— Încet, mai încet, nătărăule, sâsâie Jerry în urma lui.

Jabavu se împinge cu umărul în fereastra care se deschide cu un pocnet scurt și se cațără înăuntru. În urma lui, Jerry țopăie și înjură de furie. O fracțiune de secundă îl fulgeră gândul să fugă. Apoi i se pare că vede o cutie plină cu bani și se repede și ef în spațiul luminat, sărind pervazul.

Cam gălăgioasă intrarea lor, unde mai pui că și în plină lumină. Băiatul se mișcă pe pat, dar Jerry se aruncă repede asupra lui, îi leagă o cârpă la ochi, îi înfundă gura cu o batistă în care este învelită o pastă umedă și, așezându-i-se pe picioare, îl leagă fedeleș cu o frânghie groasă. Băiatul e complet imobilizat, orb și mut. În acea clipă, văzându-l zăcând inert pe pat, Jabavu simte ceva bolborosind și frământându-se în interiorul ființei lui, indiferența fatalistă ce l-a apăsat atâta vreme dispare deodată și, aproape fără să-și dea seama, strigă:

— Domnule Mizi! Doamnă Mizi! – strigătul unui copil speriat, căci cu adevărat îi este din nou teamă de Jerry.

Acesta se întoarce fulgerător, înjurând și ridicând pumnalul. Dintr-un salt, Jabavu îl apucă de mână. Se încleștează în luptă, încercând unul să ia, celălalt să păstreze pumnalul, când din spatele lor se aude un zgomot. Jerry se răsucește brusc într-o parte și se aruncă pe fereastră, în schimb Jabavu, pierzându-și echilibrul, se prăbușește peste ușă cu pumnalul în mână exact în clipa în care aceasta se deschide.

Primul intră domnul Mizi care, dând cu ochii de el, se repede și-l prinde în brațe imobilizându-l, dar Jabavu protestează:

— Nu, nu, eu sunt prietenul vostru.

— Lasă-l pe băiat în pace, dă-mi ceva să-l leg pe ăsta, strigă domnul Mizi peste umăr neveste-sii. Căci doamna Mizi s-a aruncat hohotind peste trupul fiului care zace neputincios și aproape sufocat de căluș. Jabavu se lasă moale în strânsoarea domnului Mizi, scâncind:

— Nu sunt hoț, v-am strigat doar, credeți-mă, domnule Mizi, voiam să vă previn.

Domnul Mizi este prea mânios ca să-l mai asculte, îl ține de încheieturile mâinilor și-o urmărește pe doamna Mizi care-l

dezleagă pe băiat.

Apoi doamna Mizi se întoarce spre Jabavu și-i spune printre lacrimi:

— Te-am ajutat, ai venit în casa noastră și acum ne jefuiești.

— Nu, nu, doamnă Mizi, nu-i așa, am să vă povestesc.

— Ai să povestești la poliție, se răstește domnul Mizi.

Și Jabavu, uitându-se la fața lui neîndurătoare și mânioasă, se simte trădat. Undeva în el se cască din nou hăul disperării.

Ridicat în capul oaselor, băiatul își duce mâna la falca luxată din cauza gogoloiului de pastă și-l întreabă:

— De ce-ai făcut-o? Ți-am pricinuit noi vreun rău?

— Nu eu sunt de vină, celălalt, se apără Jabavu.

Zadarnic, pentru că băiatul a fost legat la ochi înainte de a apuca să vadă ce se întâmplă.

Abia acum zărește domnul Mizi pumnalul căzut pe jos.

— Aha, ești și criminal pe deasupra! exclamă, descoperind petele de sânge.

— Nu, se dezvinovățește Jabavu posac, sângele e de la mâna lui Jerry, l-am mușcat eu.

— Ne crezi proști? Pufnește disprețuitor doamna Mizi. De două ori ai fugit. O dată de la doamna și domnul Samu, când te-au ajutat în noaptea aceea. Apoi de la noi, când te-am ajutat aici. În tot acest timp ai stat cu matsotsișii, iar acum vii cu un cuțit și te aștepți să nu zicem nimic când ne legi fiul și-i umpli gura cu aluat?

Jabavu zace neputincios în strânsura domnului Mizi.

— Nu mă credeți, mai zice el. Prin vinele lui curge disperarea ca o otravă întunecată. Surprinzându-i chipul chinuit, cei din cameră îl privesc surprinși. Domnul Mizi își desface strânsoarea, iar doamna Mizi, care plânge amarnic, îi spune:

— Și pumnalul, Jabavu, pumnalul!

Domnul Mizi ridică pumnalul, îl vede curat, se uită la petele de pe podea și zice:

— Un lucru e sigur. Sângele nu provine dintr-o rană de cuțit.

Dar ochii lui Jabavu fixează podeaua și chipul lui e abătut și apatic.

Apoi vin polițiștii, mulți și toți o dată, unii pătrund pe fereastră, alții pe ușa din față. Îi pun cătușe lui Jabavu. Îi iau o declarație domnului Mizi. Doamna continuă să plângă și să se frământe în jurul fiului ei.

O singură dată mai deschide Jabavu gura, ca să se dezvinovățească:

— Nu sunt hoț. Am venit aici să vă previn. Vreau să trăiesc cinstit.

Polițiștii rid de vorbele lui – abia a apărut de câteva săptămâni în Cartier, spun ei, dar a și ajuns să fie cunoscut drept unul dintre cei mai dibaci hoți și membru al celei mai ticăloase bande. Acum însă, prin el o să-i prindă și pe ceilalți și toți vor fi băgați la închisoare.

Jabavu ascultă indiferent. Se uită la doamna Mizi cu privirea amară a unui copil trădat de propria sa mamă. Apoi își întoarce ochii spre domnul Mizi. Amândoi îl privesc zăpăciți. „Toată viața, își zice domnul Mizi, am încercat să trăiesc în așa fel încât să nu mă bage în seamă poliția și acum nătărăul ăsta mă face să-mi pierd timpul prin tribunale și să-mi meargă vestea că am necazuri."

Jabavu este dus la închisoare în mașina poliției. Rămâne acolo toată noaptea și doarme somnul întunecat, fără vise, al omului care a pierdut orice speranță. Familia Mizi l-a trădat. Nu i-a mai rămas nimeni și nimic.

Dimineața se așteaptă să fie dus la tribunal, dar este transferat într-o altă celulă. Înțelege că situația devine într-adevăr foarte serioasă, pentru că se află singur în celulă, o cameră mică de

cărămidă cu podea de piatră și o fereastră zăbrelită, cocoțată undeva sus.

Trece o zi, apoi alta. Temnicerii îi vorbesc, dar el nu răspunde. Apoi vine un polițist care-i pune tot felul de întrebări, dar Jabavu nu scoate un cuvânt. Polițistul, care la început dă dovadă de multă răbdare, o pierde în cele din urmă și îl amenință. Îi spune că poliția știe tot, și ce câștigă dacă-și ține gura? Dar Jabavu este tăcut pentru că nu-i pasă. Nu-și dorește decât să plece polițistul, ceea ce acesta și face.

I se aduc mâncare și apă, dar nu se atinge de nimic până nu i se spune să mănânce și să bea, iar atunci reacționează automat, ca imediat după aceea să rămână nemișcat, uitându-se cu bucata de pâine sau cu ceașca în mână. În schimb doarme, doarme la nesfârșit, ca și când ar vrea să-și drogheze sufletul pentru a putea trece mai ușor în somnul cel lung. Nu se gândește la moarte, dar ea este acolo cu el, în celulă, ca o umbră mare și neagră.

Trece o săptămână, deși Jabavu i-a pierdut șiruL

În cea de-a opta zi, ușa se deschide și lasă înăuntru, un preot alb. Jabavu doarme; gardianul îl înghiontește până-l trezește, apoi îl scutură ca să se scoale în picioare; dar preasfințitul îi spune să ia loc, și el se așază fără să-și ridice ochii.

Preotul este un oarecare domn Tennent de la Biserica Anglicană, care-i vizitează pe prizonieri o dată pe săptămână. E un bărbat înalt, slab, cenușiu, ușor adus de spate. Se mișcă încet și vorbește molcom, creând impresia că nu crede nici măcar în propriile lui cuvinte.

Ca toți anglicanii, se îndoiește profund. Poate că dacă ar ține de o altă biserică – cea pe care africanii o numesc Romană – ar intra cu o altă stare de spirit în această celulă. Ar ști exact ce să spună și despre păcat și despre suflet, iar vorbele lui ar avea. Acea aură a credinței nestrămutate, indiferent de cum ți se schimbă viața.

Dar biserica domnului Tennent îi îngăduie multă libertate în credință. Și lucrind ani în șir cu africanii săraci din acest oraș, are păreri asemănătoare cu ale domnului Mizi în ceea ce-l privește pe Jabavu. În primul rând trebuie analizat procesul economic, în care Jabavu este prins ca o frunză într-un vârtej. Părerea lui este că nu poți considera păcătos un copil, așa cum este Jabavu, decât dacă nu-ți iubești semenii. Pe de altă parte, un om care crede în Dumnezeu, dacă nu dă vina pe dracu', trebuie să găsească un țap ispășitor – ce anume, sau cine, este vinovatul? Nu știe. Atunci cum să-l poată ajuta pe Jabavu, dacă nici pe sine nu se poate ajuta?

Deși vine la închisoare o dată pe săptămână, își urăște din tot sufletul munca, pentru că nu are încredere în el însuși. Intră în celula lui Jabavu mustrându-se că nu are niciun sentiment de milă pentru condamnat, și de la prima privire pe care i-o aruncă lui Jabavu, inima i se înăsprește și mai tare. A văzut deseori condamnați din aceștia care se tânguiau șișiși strigau mamele, situații extrem de dezagreabile pentru englezul din el care nu suportă asemenea manifestări' emotive. Pe alții i-a văzut încăpățânați, indiferenți, amari. Și așa e rău, dar, oricum, e mai bine decât plânsul. Deseori i-a văzut așacum este Jabavu acum* tăcuți* înțepeniți, cu ochi pironiți în gol. Această stare îi displace mai mult decât oricare alta, pentru că este străină/ ființei lui. A văzut prizonieri condamnați la moarte, care arătau cum arată Jabavu; sunt morți cu mult înainte ca lațul să le fie petrecut în jurul gâtului. Dar pe Jabavu n-o să-l spânzure, delictul lui este comparativ mult mai mic, deci această disperare nu are nicio justificare rațională, și domnul Tennent știe din proprie experiență că nu este pregătit să-i facă față.

Se așază într-un scaun incomod pe care l-a adus gardianul, și se întreabă cu mirare de ce-i vine greu să vorbească despre Dumnezeu.

Jabavu nu este creștin, așa cum scrie și în actele lui, dar oare acest lucru trebuie să-l împiedice pe omul Domnului să vorbească despre EL? După o lungă tăcere spune:

— Văd că ești tare nefericit. Aș vrea să te ajut.

Cuvintele sunt seci, artificiale, neconvingătoare, și

Jabavu nu dă niciun semn că le-ar fi auzit.

— Ești la mare ananghie, dar dacă mi-ai spune care-i necazul, te-ai mai ușura.

Niciun sunet din partea lui Jabavu, ochii lui nici nu clipesc.

Pentru a suta oară domnul Tennent se întreabă dacă n-ar fi mai bine să se retragă din munca asta și să lase locul altui coleg care se gândește la Dumnezeu mai mult decât la o casă mai bună, sau un salariu mai mare… Dar continuă pe același ton blajin și răbdător:

— Poate că lucrurile stau mai bine decât crezi. Pari mult prea nefericit pentru ce ți s-a întâmplat. Acuzațiile sunt banale. Spargere și vagabondaj, astea nu-s chiar atât de grave.

Jabavu nu se mișcă.

— S-a amânat mult cazul tău din pricina numărului mare al celor implicați. Complicele – cel căruia i se spune Jerry – a fost denunțat de banda lui că te-a instigat să jefuiești casa domnului Mizi.

La numele de Mizi, Jabavu tresare abia perceptibil, rămânând apoi din nou nemișcat.

— Jerry va fi acuzat de organizarea jafului, de port de cuțit și vagabondaj. Poliția îl suspectează că este implicat în multe alte lucruri, dar nimic nu poate fi dovedit. Va primi o pedeapsă foarte grea – adică o va primi dacă va fi prins. Se crede că este în drum spre Johannesburg. Când îl vor prinde, va fi dus la închisoare. Au arestat și un metis care făcea angajamente false africanilor, printre alții și ție. Dar e foarte bolnav, oricum o să moară. Cât despre ceilalți membri ai bandei, poliția îi va acuza doar de vagabondaj. Totul este

învăluit într-un asemenea nor de minciuni și contradicții încât le-a fost foarte greu să rezolve acest caz. Dar tu trebuie să ții minte că este singurul tău delict, deocamdată, și ești foarte tânăr, deci situația ta nu este chiar atât de rea.

Din partea lui Jabavu – tăcere. În sinea lui, domnul Tennent își zice: „Dar, la urma urmei, de ce-l consolez eu pe băiatul ăsta ca și cum ar fi vinovat? Cei de la poliție mi-au spus că e implicat în tot felul de blestemății, chiar dacă nu pot fi încă dovedite. U I se adresează cu voce severă:

— Nu vreau să spun că pedeapsa pe care o vei primi nu va fi influențată de faptul că ai făcut parte din bandă – lucru știut de poliție. Va trebui să plătești pentru încălcarea legii. Vei primi probabil un an închisoare…

Se oprește, dându-și seama că un an sau zece sunt același lucru pentru Jabavu. Un timp rămâne pe gânduri, căci e nevoit să ia o hotărâre foarte grea: în acea dimineață, domnul Mizi a venit acasă la el și l-a întrebat dacă intenționează să viziteze închisoarea. El a zis că da, va merge. Atunci domnul Mizi l-a întrebat dacă e dispus să-i ducă lui Jabavu o scrisoare. E drept că legea interzice să ducă scrisori prizonierilor, iar domnul Tennent n-a călcat niciodată legea. Unde mai pui că nici nu-i place de domnul ăsta, pentru că în general îi displac politica și politicienii. După părerea lui, domnul Mizi nu este altceva decât un demagog zgomotos și declamator care umblă doar după glorie personală și putere. Totuși, nu poate fi în total dezacord cu el, deoarece revendicările pe care le pretinde pentru poporul lui sunt – domnul Tennent este sincer convins de asta – pe deplin justificate. Așa stând lucrurile, prima reacție a fost să refuze scrisoarea, apoi însă și-a luat un aer ceremonios și a promis că o să încerce. Scrisoarea se află acum în buzunarul lui.

— Am o scrisoare pentru tine, zice într-un târziu scoțând plicul

din buzunar. Jabavu parcă e surd. Ai prieteni care vor să te ajute, ridică el glasul, sperind ca vorbele lui să reușească să străpungă apatia lui Jabavu. Acesta își înalță ochii spre el.

— Ce prieteni? Întreabă după o pauză lungă. Domnul Tennent este șocat auzindu-i vocea după o asemenea tăcere.

— Scrisoarea este de la domnul Mizi, spune, solemn deodată.

Jabavu i-o smulge din mână, se scoală repede în picioare și se duce în raza de lumină ce pătrunde prin mica fereastră cocoțată tocmai sus. Rupe plicul, lăsându-l să cadă pe podea.

— De fapt nu am voie să ți-o dau, spune domnul Tennent ridicând plicul de pe jos. Își dă seama că vocea îi este supărată, și pe nedrept, căci singur s-a făcut vinovat de această ilegalitate. Neplăcându-i nedreptatea, își controlează tonul când urmează: Citește repede și dă-mi-o înapoi. Așa a spus domnul Mizi.

Jabavu se holbează la rândurile care încep cu: „Fiul meu… u Pe loc obrajii îi sunt uzi de lacrimi. Frecis acum o să urmeze una din scenele acelea dezagreabile, se gândește domnul Tennent foindu-se stânjenit în scaun. Se mustră din nou că nu dă dovadă de milă creștinească și, ca să nu se simtă ofensat de lacrimile lui Jabavu, se întoarce cu spatele – oricum trebuie să fie atent la ușă, să nu-i surprindă gardianul. Jabavu citește:

„Vreau să-ți spun că acum cred că n-ai mințit când mi-ai spus că ai venit fără voia ta la noi acasă și că ai vrut să mă previi. Dar nu înțeleg ce te așteptai să facem într-o asemenea situație. Unii membri ai bandei au venit să-mi spună cum le-ai povestit că voiai să-ți găsesc o slujbă și să am grijă de tine. Au venit crezând că am să le iau apărarea la poliție. N-am să fac așa ceva. Dacă eu nu înțeleg cazul ăsta, nici alții n-o vor face. O săptămână întreagă i-a interogat poliția pe indivizii ăștia și pe complicii lor, dar puține pot fi dovedite, cu excepția faptului că așa-numitul Jerry era creierul

întregii afaceri și că a exercitat presiuni asupra ta. Se pare că le e teamă de el, dar și; de tine pentru cq, după câte înțeleg, ai avea ce dezvălui dacă ai vrea. Și acum trebuie să pricepi bine cele ce urmează. Doamna Mizi a insistat să-ți scriu. Eu unul îți mărturisesc sincer că nu sunt de partea ta…".

Citind aceste ultime cuvinte, Jabavu lasă hârtia jos, simțindu-și inima cuprinsă deodată într-un veșmânt de gheață. Dar domnul Tennent, încordat și agitat lângă ușă, îl îmboldește:

— Repede, Jabavu. Citește repede.

Jabavu reia lectura și încet gheața se topește, făcând loc unui sentiment pe care nu-l deslușește dar care promite ceva bun.

„Doamna Mizi mă acuză că judec prea mult cu mintea și prea puțin cu inima. Spune că tu ești doar un copil. Poate că este așa, dar, cum nu te comporți ca un copil, am să-ți vorbesc ca unui bărbat și sper să te și arăți ca atare. Doamna Mizi dorește să mă duc la tribunal și să declar că noi te cunoaștem și că ai apucat-o pe căi greșite din cauza unor indivizi păcătoși și răi, că tu de fapt ai un suflet bun. Doamna Mizi rostește cuvintele astea

— Bun și rău – cu mare ușurință, probabil din cauza educației primite la Misiune, dar, în ceea ce mă privește, eu n-am încredere în ele; am să le las în seama domnului Abate Tennent care sper să-ți aducă această scrisoare.

Știu doar că ești foarte inteligent și dotat, că ai putea să-ți folosești cu bune rezultate calitățile, numai să vrei. Mai știu și că până acum te-ai comportat de parcă lumea ar trebui să-ți ofere totul de-a gata. Dar trăim vremuri grele, în jurul nostru este multă suferință, și nu văd de ce tu ar trebui să fii altfel decât ceilalți. Acum va trebui să apar la tribunal ca martor, pentru că în casa mea s-a comis spargerea. Dar n-am să spun că te cunosc dinainte decât întâmplător, așa cum știu sute de alte persoane – și ăsta-i adevărul,

Jabavu… a Hârtia este din nou lăsată să cadă, de data asta din pricina indignării. Da, va trebui să se deprindă cu ideea că nu se distinge prin nimic din marea masă, că e la fel ca toți ceilalți – și asta este, poate, cea mai dureroasă lecție pentru el.

Aude vocea domnului Tennent care îl presează: – Dă-i înainte, Jabavu, o să ai destul timp să te gândești.

„Adversarii noștri profită de orice ocazie ca să ne defăimeze, pe noi și mișcarea noastră, și ar fi încântați să declar că sunt prieten cu un criminal cunoscut de toată lumea, chiar dacă n-au cum s-o dovedească. Până acum, și cu un efort deosebit, am reușit să rămân în ochii poliției un cetățean obișnuit căruia nu i se poate reproșa nimic. Se știe că nu fur, nu mint, nu înșel. Sunt ceea ce se numește onorabil. Nu doresc să-mi schimb acest renume de dragul tău. În același timp însă, mi-am câștigat o reputație proastă pentru că sunt lider al poporului african, încât dacă aș pune o vorbă bună pentru tine, le-aș da ocazia să-mi interpreteze gestul după cum le convine lor. Au și pus întrebări care nu lasă nicio îndoială asupra convingerii lor că tu faci parte din mișcarea noastră, că lucrezi pentru noi și că eu am mințit când am negat acest lucru. Dar adevărul este altul și-l știi și tu.

Sunt convins, fiul meu, că și tu vei crede, ca și soția mea, doamna Mizi, că sunt prea dur, dar nu trebuie să uiți că vorbesc în numele a sute de oameni care au încredere în mine, și lor nu le pot face rău de dragul unui băiat nesăbuit. La proces am să fiu neiertător în ceea ce am să spun, nici măcar n-am să mă uit la tine. Iar pe doamna Mizi am s-o las acasă, pentru că mă tem de bunătatea inimii ei. Ai să fii condamnat la un an închisoare, dar sentința poate fi redusă dacă te vei comporta bine. Nu-ți va fi ușor. Vei fi la un loc cu alți criminali care vor încerca să te atragă din nou la viața dinainte, vei avea de îndeplinit munci tare grele și vei avea mâncare proastă. Dar dacă se

vor ivi ocazii din care să înveți, profită de ele. Nu atrage în niciun caz atenția asupra ta. Nu vorbi despre mine. Când vei ieși din închisoare, vino să mă vezi, dar în taină, și am să te ajut, nu pentru ceea ce ești tu, ci pentru că respectându-mă pe mine ai dovedit că respecți cauza pe care o reprezint, care este mai presus decât oricare din noi. Cât vei fi în închisoare, gândește-te la sutele și miile de oameni de-ai noștri care se găsesc în temnițele africane de bunăvoie, pentru cauza libertății și a dreptății, și astfel nu vei fi singur căci, într-un sens mai greu de înțeles și întortocheat, faci parte dintre ei.

Te salut în numele meu, al doamnei Mizi, al fiului nostru, al doamnei și domnului Samu și al celorlalți care așteaptă să aibă încredere în tine. Dar acum, Jabavu, trebuie să ai tu încredere în noi… Te salutăm…u

Jabavu lasă hârtia să cadă și rămâne cu privirea pironită în gol. Din toate acele cuvinte scrise la repezeală pe hârtie, cel mai important pentru el este cuvântul NOI. NOI, spune Jabavu. NOI, noi noi. Îl pătrunde o pace adâncă.

Întreaga viață a străbunilor săi în trib și în kraal s-a închegat în jurul acestui cuvânt: Noi. Dar nu și viața lui. Câte zile urâte și cumplite s-au scurs între acele vremuri din sat și cea de acum, când singurul cuvânt care i-a dominat existența a fost EU, EU, EU – crud și tăios ca un cuțit. Acum i se vorbește din nou de NOI, semn că el, Jabavu, este acceptat cu tot ce-i rău și bun în el, că i se cere să dea tot ce poate el oferi. NOI, gândește Jabavu, NOI… Și pentru prima oară, acea foame din el care a urlat ca o fiară dezlănțuită toată viața lui țâșnește nestăvilită ca să se scurgă domolită în cuvântul NOI.

De afară se aud pași tropăind pe scări.

— Dă-mi scrisoarea, se precipită domnul Tennent. Jabavu i-o întinde și aceasta dispare repede în buzunarul Abatelui. Am să i-o dau înapoi domnului Mizi și am să-i spun că ai citit-o.

— Spuneți-i că am citit-o cu toată atenția, că-i mulțumesc și am să fac ce-mi spune el și poate avea încredere în mine. Spuneți-i că nu mai sunt copil ci bărbat în toată firea, și că este bine așa cum a gândit, că e drept să fiu pedepsit.

Domnul Tennent îl privește uimit, gândindu-se cu amărăciune că un agitator necumpătat și necredincios poate vorbi de dreptate, bine, rău, și poate reuși acolo unde el, omul Domnului, ferindu-se de asemenea cu vinte, a dat greș. Îi spune totuși, cu blajinătate măsurată în glas:

— Am să te vizitez în închisoare, Jabavu. Dar să nu spui nici gardianului, nici poliției, că ți-am adus scrisoarea asta.

— Sunteți prea bun, domnule, îi mulțumește Jabavu.

Abatele zâmbește cu zâmbetul său sec, neîncrezător, și iese, iar gardianul închide ușa.

Jabavu se așază pe podea cu picioarele întinse. Nu mai vede în jurul său pereții cenușii ai celulei, nici măcar nu se mai gândește la tribunal sau la închisoarea care o să urmeze.

— *Noi*, repetă neîncetat Jabavu, *Noi.* Și parcă în mâinile lui goale simte mâinile calde ale fraților săi.